Институт истории им. Ш. Марджани
Академии наук Республики Татарстан
Центр исследований Золотой Орды и татарских ханств

НИИ крымскотатарской филологии, истории
и культуры этносов Крыма
ГБОУВО РК «Крымский инженерно-педагогический
университет»

СЕЙИД-МУХАММЕД РИЗА

СЕМЬ ПЛАНЕТ В ИЗВЕСТИЯХ О ЦАРЯХ ТАТАРСКИХ

Книга 1
Транслитерация

Казань – 2019

УДК 930.2
ББК 63.2
С 28

Издание осуществлено в рамках
VI Международного Золотоордынского форума
в соответствии с Распоряжением Кабинета Министров
Республики Татарстан № 542-р от 18.03.2019 г.

Научные рецензенты:
И.Р. Гибадуллин, Абдуллах Гюндогду, И.В. Зайцев

С 28 ***Сейид-Мухаммед Риза*. Семь планет в известиях о царях татарских. Книга 1: Транслитерация** / авт. предисл., транслитерация, подготовка к изданию *Р.Р. Абдужемилев*; под общ. и науч. ред. *И.М. Миргалеева*. – Казань: Институт истории им. Ш. Марджани АН РТ, 2019. – 364 с.

ISBN 978-5-94981-313-3

Книга содержит транслитерацию арабографичного текста хроники Сейид-Мухаммеда Ризы «Эс-себу'с-сейяр фи ахбар-и мулюк-и татар» («Семь планет в известиях о царях татарских», 1737 г.) из казанского издания 1832 года Мирзы Казембека. Данное произведение является одним из ярких образцов историографической и повествовательной традиций татар, отражающих историю Золотой Орды и Крымского ханства. Длительное время хроника была недоступной для широкой ученой аудитории, ввиду сложности языка. С XIX в. велись безуспешные попытки подготовки ее перевода на русский язык. Настоящая книга послужит фундаментом для комплексной исследовательской работы над текстом этого письменного памятника.

Книга открывается предисловием, в котором выполнен источниковедческо-композиционный обзор «Семи планет». Значительное внимание уделено тематическим блокам хроники. Для востоковедов, историков, филологов, преподавателей и студентов вузов, широкого круга читателей.

ISBN 978-5-94981-313-3 УДК 930.2
ББК 63.2

© Абдужемилев Р.Р., 2019
© Институт истории им. Ш. Марджани АН РТ, 2019

ОТ РЕДАКТОРА

Одним из интереснейших источников по истории Золотой Орды и татарских ханств является сочинение крымского автора Сейид-Мухаммеда Ризы, известное под названием «Ассеб-у-ссейяр фи ахбар-и мулюк-и татар» («Семь планет в известиях о царях татарских»), написанное в 1737 году. В деле сохранения текста этого важнейшего историко-литературного памятника большая заслуга принадлежит востоковеду Александру Казембеку (Мирзе Мухаммед-Али Казембеку), издавшему его в типографии Казанского университета в 1832 году. Представленная вниманию специалистов книга сфокусирована именно на указанном издании и вытекает непосредственно из работы Казембека.

Содержание «Семи планет» уже долгое время недоступно для широкого круга исследователей, вследствие отсутствия полной транслитерации и перевода текста на русский язык. Следует отметить, что препятствием в данном процессе выступает фактор языкового барьера. Хроника написана на характерном трудной читабельностью османском языке, изобилующем арабизмами и прежде всего фарсизмами, а также сложными языковыми конструкциями. А сфера османистики на постсоветском пространстве, к сожалению, все еще не достигла должного уровня развития.

Данное произведение было известно крымским авторам и исследователям-востоковедам, прежде всего дореволюционным, вышеупомянутому А.К. Казембеку и В.Д. Смирнову, автору книги «Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты до начала XVIII века» (1887), в которой имеются ссылки на хронику Сейид-Мухаммеда Ризы.

Но в последующем, к сожалению, данный труд практически не привлекался исследователями тюрко-татарской истории. Поэтому отрадно, что крымский исследователь Рефат Абдужемилев взялся за этот важный труд и подготовил транслитерацию сочинения Сейид-Мухаммеда Ризы. Вторая книга будет состоять из перевода на русский язык, который на данный момент готовится Центром исследований Золотой Орды и татарских ханств.

Труд Сейид-Мухаммеда Ризы не может быть проигнорирован специалистами, поскольку он необходим для прорисовки полной картины истории татар. Выход в свет настоящей книги будет одним из важных этапов на пути системного включения «Семи планет» в научно-исследовательский контекст.

Ильнур Миргалеев
кандидат исторических наук

«СЕМЬ ПЛАНЕТ» СЕЙИД-МУХАММЕДА[1] РИЗЫ: ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ ЗОЛОТОЙ ОРДЫ И КРЫМСКОГО ХАНСТВА

В 1832 г. в Казани в Университетской типографии Мирзой Казембеком[2] издана работа السبع السيار فى اخبار ملوك التاتار «Ассеб о-ссейяр или Семь планет, содержащий историю крымских ханов от Менгли-Гирей хана I-го до Менгли-Гирей хана II-го, т.е. с 871/1466 по 1150/1737 г. Сочинение Сейида Мухаммеда Ризы [سيد محمد رضا]».

Насколько фундаментальным был данный труд, можно судить и по упоминанию «“Семи планет” Ризы-эфенди» в ряду «повествующих о Крыме и татарах исторических сочинений» у Халим Герай-султана в его произведении «Гюльбюн-и ханан» («Розовый куст ханов», 1811) [11, с. 161]. Халим Герай-султан в освещении многих событий обращался именно к сочинению Ризы, как к наиболее развернутому и полному источнику.

---

[1] В части написания имени автора нами использована дефисная форма *Сейид-Мухаммед*, поскольку титул *сейид* является составным компонентом имени, как следствие, несклоняемым словом. *Сейид-Мухаммед* – потомок пророка Мухаммеда. В литературе можно встретить форму имени автора и без части *сейид*: *Мухаммед Риза*.

[2] Орфография фамилии в разных источниках представлена в одном из вариантов: слитном *Казембек* и дефисном *Казем-Бек*. В настоящей книге, как и во взятом за основу для транслитерации казанском издании «Семи планет», использована слитная форма.

Казембек Александр Касимович (Мирза Мухаммед-Али) (1802–1870) – востоковед, член-корреспондент Петербургской АН (1835), доктор восточной словесности (1869), ординарный профессор восточной словесности в Казанском университете. В 1826–1849 гг. – в Казанском университете (курс персидской и турецкой словесности, с 1836 г. – профессор). В 1849 г. возглавил кафедру персидской словесности, в 1855 г. – факультет восточных языков Петербургского университета (первый декан). Автор работ по истории Кавказа, Ирана, Средней Азии, Крыма, истории ислама, иранским и тюркским языкам. Ввел в научный оборот многие новые источники.

По мнению В. Смирнова[3], среди всех известных «турецких»[4] источников касательно истории Крымского ханства по степени информативной насыщенности «Семь планет» по праву занимает доминирующую позицию, на основании чего хронику стоит расценивать как «энциклопедический сборник по части крымскотатарской старины» [9, с. XIV]. На сочинение Сейид-Мухаммеда Ризы ссылается и В.В. Вельяминов-Зернов[5] в своем «Исследовании о Касимовскх царях и царевичах». В разделе «Крымская литература» из «Энциклопедического словаря русского библиографического института Гранат» (7-е изд.): «Лучший общий свод событий от начала ханства оставил нам Сейид-Мухаммед Риза: «Ас-саб ас-сиййар» – Семеро планет касательно сведений по истории татар», законч. ок. 1737 г. (изд. Казембек, Казань, 1832)» [14, с. 370]. Аналогичного содержания пометку находим и в параграфе «Література Кримського ханства Гіреїв» из «Студий из Крыма» (1930) А. Крымского[6] с указанием о наличии сокращения «Семи планет» под авторством Хурреми Челеби с некоторыми изменениями [10, с. 168].

Текст «Истории крымских ханов» из турецкой рукописи, принадлежавшей крымскому мурзе Аргинскому, дан и в книге Кондараки[7] [5, с. 91–94]. Заслуживает внимания и парижское издание «Precis de l'histoire des Khans de Crimee» (с 880 г.х. до 1198 г.х.), представляющее собой турецкую рукопись крымских известий

---

[3] *Смирнов Василий Дмитриевич* (1846–1922) – ученый-востоковед, автор книги «Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты до начала XVIII века» (1887).

[4] В данном контексте подразумевались османские источники.

[5] *Вельяминов-Зернов Владимир Владимирович* (1830–1904) – историк-востоковед, лингвист, нумизмат, археолог; академик (1861), почетный член Академи наук (с 1890). Главные труды: «Исторические известия о киргиз-кайсаках и сношениях России со Средней Азией со времен кончины Абул-Хайр-хана (1748–65)» (т. 1–2, Уфа, 1853–55); «Источники для изучения тарханства, жалованного башкирам русскими государями» (СПб., 1864); «Материалы для истории Крымского ханства» (СПб., 1864); «Исследование о касимовских царях и царевичах» (т. 1–3, СПб., 1864–66) и другие.

[6] *Крымский Агафангел Ефимович* (1871–1942) – арабист, иранист, тюрколог, поэт, переводчик, профессор, действ. член Украинской АН.

[7] *Кондараки Василий Хритофорович* (1834–1886) – писатель, краевед, историк и этнограф Крыма, автор книги «Универсальное описание Крыма» (1875).

(опубликованную Амеди Жобером в 1819 г., перевод с тур. Казимирского) и полагаемое как извлечение из «Эс-себу'с-сейяр» [17].

Известны четыре турецких списка хроники [4, с. 109]: № 950 библиотеки Хамидие, № 1016 библиотеки Сулеймание (Рагиб Паша), № 664 Решид Эфен (Millet Ktb.), № 1473 в отделе тюркских рукописей музея дворца Топкапы. В Национальной библиотеке Египта хранится список под шифром № 78 [4, с. 113].

Два списка хроники Сейид-Мухаммеда Ризы указаны в каталоге «Описание тюркских рукописей института народов Азии. I История» (1965) под редакцией А.Н. Кононова: B 756 (590ic) и D 216 [3, с. 126–127]**.** Переписчики соответственно – احمد العارفى Ахмад ал-'Арифи (л 301б) [3, с. 126] и الحاج خليل راتب ал-Хаджж Халил Ратиб (л 234б) [3, с. 127]. Дата переписки первого списка 1193/1779 г. (л 310б), второго – 1206/1791–92 г. Список D 216 переписан в قره حصار Кара Хисар (Турция). Список B 756 является полным, в нем до листа 60б выделены *зикры*[8], предисловие занимает лл 1б–4а (с добавлением, отсутствующем в печатном издании), где поясняется характер сочинения, его хронологические рамки, приводится название и история написания сочинения [3, с. 126]. На л 302 б приписка с датой – 1223/1809 г. На лл 1а и 01б одна и та же восточная печать со смазанной легендой. Написан на восточной бумаге почерком *насх*, черными и красными чернилами, текст взят в рамку. *'Унван*[9] (л 1б), выполненный красными чернилами. Переплет турецкий, кожаный, с золотым тиснением. У списка D 216 на полях некоторых листов карандашом почерком В.Д. Смирнова сделаны пометки с указанием имен некоторых крымских ханов. На л 1б небольшая восточная печать с легендой «Sahib Geray bin Devlet Geray Han» [3, с. 127]. Написан также почерком *насх*[10] на европейской бумаге (с водяными знаками), черными чернилами и красной краской. Переплет восточный, кожаный, с клапаном.

---

[8] Зикр (араб.) – упоминание, так назывались тематические разделы «Семи планет».

[9] Унван (араб.) – титул, заглавие, в арабских и персидских рукописях заставка начала сочинения, главы, раздела. Занимала от 1/3 до половины страницы.

[10] Насх – основной и самый распространенный шрифт для записи большинства языков, использующих арабский алфавит.

Автор произведения принадлежал к накыбуль-эшраф (глава потомков Пророка) [9, с. IX], что отразилось в части его имени *Сейид-Мухаммед*. Имел нисбу *эль-Кырыми* (Крымский), происхождение *Афифи*, литературный псевдоним *Ризаи* [8, с. 36–37], упоминание о нем в литературе встречается и с титулом молла-шериф [16, с. 1051]. В «Энциклопедическом лексиконе» (том 14, 1838 г.) Сейид-Мухаммед Риза назван «историком династии Гиреев» [13, с. 243]. Согласно историку Васыф-эфенди, Ризе принадлежит перевод «Тарих-и Газан». Из-под пера Ризы, по сведениям Ахмеда Ханиф-заде, вышли также трактаты «Рияз-уль мумин» («Горние вертограды верующего») и «Фейз-ун нур» («Лучеизлияние благодати»), произведние «Тарих-и Ал-и Дженгиз» («История дома Чингизова») [9, с. X].

Казембек на основе языка и стиля «Семи планет» выдвигал предположение о турецком происхождении Сейид-Мухаммеда Ризы или о выходе его из турецкой среды. Однако такое суждение не имело за собой прочного основания, поскольку крымская интеллигенция того периода так или иначе находилась под влиянием османской культуры. Несомненно, автор был знаком с сочинениями из восточной литературы.

В предисловии к своему изданию Казембек давал оценку этому историческому памятнику, отмечал объективность автора [7, с. I]. Далее размещены сведения касательно появления в свет рукописи и подготвоки ее опубликования. В 1824 г. мулла Казани купил ее у некого бухарского хаджи, в свою очередь мулла продал рукопись адъюнкту Казанского университета Хальфину. Издание сочинения было поручено ректору университета Лобачевскому, профессору Восточных языков Эрдману и Казембеку [7, с. III]. Казембек отмечал сложность языка произведения, красноречие, наличие арабской и персидской лексики, минимальное число тюркских слов (за исключением глаголов) [7, с. IV]. Почерк рукописи – нестаалик[11]. Дата переписки 1169 г. от хиджры, или 1755 г. от Рождества. В рукописи имелись ошибки, сложно определимые слова, задача Казембека заключалась в

[11] Насталик (перс.) – один из почерков каллиграфии арабской письменности, отличается усеченным написанием знаков, наличием большого количества лигатур, а также тем, что связные элементы (группы знаков) внутри слова пишутся под определенным наклоном вплоть до окончания элемента, причем следующий элемент снова начинается в верхней части строки.

исправлении ошибок. Имелись некоторые пробелы, потертости, слова, значения которых были неизвестны Казембеку. Еще в период издания рукописи обговаривалась перспектива ее перевода. Однако существенную преграду на этом пути представляли язык и стиль, сложная читабельность, цитата Казембека: «не говоря о трудностях, о которых упомянуто было выше, я почитаю невозможным переводить непрерывные метафоры, сравнения и выражения, свойственные только восточному вкусу» [7, с. VII]. Вместо того прерогатива дана извлечению исторических фактов.

Произведение относится к категории жанров «таварих» (мн. от «тарих», т.е. «истории»), поскольку за основу взят определенный хронологический отрезок, представленный в форме последовательного изложения событий различных историй. В литературе мусульманского Востока *таварих* является популярным жанром, отражавшим веяния эпохи и значимые моменты истории. Вместе с тем *таварихи*, будучи письменной фиксацией истории, носят и мемуарный характер, являются своеобразным аппелированием к прошлому, извлечением знаний о событиях прошлого. Жанр сочинения можно определить и термином «ахбар» («сведения», «извещениия»), отразившимся в заголовке. Это специфический жанр литературы мусульманской культуры, заключающий в себе суть о сведениях определенного характера. Если осью тавариха является хронология, то ахбар опирается на контент, на информативную составляющую. Сам автор определил свой труд фразой с эпитетом «меджмуа-и перишан-гюфтар» مجموعه پریشان کفتار, то есть «беспорядочный сборник», что укзазывает на несистемный характер сочинения, раздробленность, работу с наличным материалом и отстуствие единой сюжетной линии.

Название произведения носит метафорический характер. Его формулировка выглядит так: «Es-Sebu’s-Seyyar fi Ahbar-ı Mulük-ü Tatar» («Семь планет в известиях о царях татарских»). Под «семью планетами»[12] подразумевались имена семи ханов, занимающих цент-

[12] Семь планет – в классическом представлении Солнце, Луна, Марс (Мерих), Юпитер (Утарид), Меркурий (Мюштери), Венера (Зюхре), Сатурн (Зухаль). «Seb’a-i Seyyare» («Семь планет») – четвертая поэма знаменитой «Хамсе» («Пятерицы») Алишера Навои (1441–1501), написанной на языке тюрки, произведение, в котором ход повествования, перебивается семью вставными новеллами в стихах.

В исламе распространена символика числа «семь», существовали представления о символическом соответсивии семи пророков семи планетам

ральное место в произведении и которым посвящены описанные истории: Менгли Герай-хан, Сахиб Герай-хан, Девлет Герай-хан, Гази Герай-хан, Бахадыр Герай-хан, Хаджи Селим Герай-хан, Менгли Герай-хан II. Однако имена перечисленных ханов не обозначены хронистом. Разъяснения по этому поводу находим у Казембека: определение Ризой родословной у шести из перечисленных ханов, написание их имен красными чернилами[13], кроме Менгли Герая II, включение в этот ряд и имени хана Гази Герая, заслужившего большую славу в ханстве и среди османской элиты, ставшего объектом особенного внимания со стороны хрониста [7, с. VIII–IX].

Уже более подробное пояснение заголовка находим в приписке: «Ki tarih-i Moğol ve Tatar min haysü'l-icmal-i mutazzamın olub Meñli Geray Han-ı evvelden Meñli Geray Han-ı saniye ya'ni sekiz yüz yetmiş bir tarihı hududından biñ yüz elli sal-ı ferhunde faledek Qırımda vaqi' olan havadisatı ve ahvalat-ı Havanini muhtevadır» («То есть история монголов и татар, включающая в себя краткое пояснение, и извлечение событий и положений ханств в Крыму от Менгли Герай-хана первого до Менгли Герай-хана второго, то есть от восемьсот семьдесят первого года до благословенного тысяча сто пятьдестятого»).

Это объемное произведение, охватывающее достаточно длительные хронологические рамки. В нем содержится обширный фактографический материал (даты, персоналии, названия географических объектов). Ф. Хартахай[14], обозначив хронику как «всеобщая история Крыма», выделил главные ее особенности: «строгое историческое повествование», опора на письменные источники и наличие хронологии [12, с. 159].

Восточные источники, которые использовал Риза в написании хроники [15, с. 50]: «Тарих-и Нишанджи Паша» («История Нишанджи-паша, XVI в.»); «Равзатуль-Хюсейн фи хулясати аль ахбар аль-хафикайн» («Сад Хюсейна в кратком изложении известий о западе и

(в их астрологическом понимании). О семи небесах имеются упоминания и в Священном Коране.

[13] Красными чернилами также выделено имя Хаджи Герая, однако, по мнению Казембека, это имя не входит в ряд семи ханов, ввиду того, что у Ризы первым крымским ханом выступает Менгли Герай, а не его отец, Хаджи Герай.

[14] *Хартахай Феоктист Авраамович* (1836–1880) – просветитель, педагог и историк, этнограф, автор статьи «Историческая судьба крымских татар» (1867) в журнале «Вестник Европы».

востоке») османского хрониста Наимы Челеби (XVII в.); краткая хроника «Аджем макасыд» («Персидские цели») Скендера; «Раузат ас-сафа фи сират ал-анбия ва'ль-мулюк ва'ль-хуляфа» («Сад чистоты относительно жизни пророков, царей и халифов») или «Общая история» иранского историка Мирхонда (XV в.); «Китаб таджзийат аль-амсар ве-таджзият аль-асар» («Книга разделения областей и прохождения времен») или «Тарих-и Вассаф» («История Вассафа») иранского мюверриха[15] Вассафа (XIV в.); «Таквим эль-бюльдан» («Упорядочение стран») арабского историка и географа Абуль-Фиды (XIII в.). Среди крымских источников в произведении упомянуты хроника о крымских событиях «Таквим» («Табель») мюверриха Хайри-заде, «Меджмуа» («Сборник») Абдульвели-эфенди, «Вакиат меджмуасы» («Сборник происшествий») Месуда-эфенди [9, с. XII]. Сейид-Мухаммед Риза, очевидно, использовал сведения и из ранних хроник, посвященных правлению крымских ханов.

Автор писал о сути своего сочинения в начальном разделе «Tesmiyetü'l-kitab» («Наименование книги»): «…hıtta-i Qırımda hukümran olan yedi nefer Han-ı zi-şan ser-sahn ve beynihümada güzeran iden selâtin ve hanan bir vech-i tafsil ve icmal zikr ve beyân olmağıyle Es-sebu's-seyyâr fi ahbar-i mulük-i Tatar namıyle müsemmi bir mecmu'a-i perişan-güftar tertib ve tesviye olundı…» («…подробно и кратко упоминая и повествуя о семи правителях, главных и славных ханах страны Крым, и бывших между ними султанах и ханах, был составлен и выстроен сей беспорядочный сборник, озаглавленный "Семь планет в известиях о царях татарских"…») [7, с. 3]. В предисловии Ризы обозначены отрезки истории, вошедшие в содержание книги: «…ve ecdad-ı Cengiz ve sair mulük-i Etrak ve Tatar Yafes bin Nuh aleyhi's-selâma münteha ve andan dahi hazret-i Adem aleyhi's-selâma münteha olmağle…» («…и завершая предками Чингизовыми и другими правителями тюркскими, и Татар Яфесом, сыном Нуха, мир ему, а затем завершая историей Адама, мир ему…») [7, с. 4]. Также оговорена тема сотворения мира («füzat-ı hayât ve münşa-i vucüd-i kâinat») и положение земель на востоке и севере («ahval mulük-i şarq ve şimale işaret ve ima qılmaq»).

О правлении ханов Улуса Джучи и разделении власти между ними: «…Hanan-ı Ulus-i Cuci altı yüz yigirmi dört tarihından sekiz yüz otuz altıya degin Deşt İlinde otuz nefer kimesneniñ cüybar saltanatları iki

[15] Мюверрих – историк, автор истории, историограф.

yüz on iki sene cari ba'de yine evlâd-i Cuciden müteferriq Han-zadeler Etil ve Bulğar ve Qazan ve Qırım ve Harezm ve Mavera'un-Nehrde sarı olmuşiken ekser memalik-i mezbureye Masqva keferesi istilâ itmekle dest-i Cengiziyan qasır ve menşur hükumetleri Mavera'un-Nehr ve Harezm ve Qırıma munhasır oldı…» («…ханы Улуса Джучи правили с шестьсот двадцать четвертого года по восемьсот тридцать шестой год в краю Дешт, султанат тридцати лиц длился в течение двухсот двенадцати лет, а потом разные хан-заде из детей Джучи правили Этилем, Булгаром, Казанью, Крымом, Хорезмом и Мавераннахром, и большинством из упомянутых стран Москва пыталась овладеть, так что страны, на которые распространилась власть Чингизова, ограничились Мавераннахром, Хорезмом и Крымом…») [7, с. 44].

Художественность произведения наглядно проявляется, преимущественно, в выборе средств изображений: «şeca'an-ı Tatar» («храбрые татары») [7, с. 68], «asker-i Tatar saadet-nisar» («сеющее благополучие татарское войско») [7, с. 83], «diliran-i Tatar» («татарские витязи») [7, с. 251], «Han-ı ğayret-şi'ar» («предприимчивый хан») [7, с. 166], «asakir-i nusret-şi'ar» («победоносное войско») [7, с. 230], «Baqçesaray-i behişt-asay» («подобный раю Бахчисарай») [7, с. 336].

Обилие цитат из известных изречений, аятов в тексте произведения объяснимо, учитывая принадлежность автора к духовной сфере: «El-insana abidu'l-ihsani» («Человек – раб благодати») [7, с. 34]; «El-mülk-ü lillâh el-mülkü'l-ma'bud» («Владения Аллаха – владения Бога, которому поклоняются») [7, с. 51]; «El-hükmü'li-men ğalib» («Власть в руках победителя») [7, с. 61]; «Zalike taqdiru'l-azizi'l-alim» («Таково предопределение Могущественного, Знающего», сура Фуссылят, аят 12) [7, с. 23]; «İnnallâhe lâ-yuğayyiuru ma bi-qavmin hatta yuğayyiru ve ma bi-enfusihim» («Воистину, Аллах не меняет положения людей, пока они не изменят самих себя», сура Ар-Ра'д, аят 11) [7, с. 48]; «Ne'uzu billâhi min şüruri enfusina ve min seyyiate a'malina» («Мы находим прибежище от злонравия наших желаний и неподобающести наших деяний», хамд и сена пророка в хутбе) [7, с. 142].

Отдельно стоит выделить поэзию на страницах произведения. Содержание подкреплено рядом бейтов[16]: «Kefe halqına Haqdan irdi devlet, // Ki oldı fethnıñ tarihı şefqat» («Снизошла Божья благодать на народ Кефе, // Ибо дата завоевания стала милосердием») [7, с. 75],

[16] Бейт (араб. «дом») – двустишие в поэзии народов Востока, выражает законченную мысль.

«Ki bir vekil Şah-ı Acemden harac alur, // Ki bir veziri asker-i Tatara Han virür» («Ибо один уполномоченный берет харадж у иранского шаха, // Ибо один визирь дает хана татарскому войску») [7, с. 80].

Здесь имеется и известная кыта[17] Менгли Герай-хана I «Firaqındın benim halım sorar bolsañ eger cana // Göñülde nar ve gözde ab ve dilde ah olur peyda…» [7, с. 86] («Разлук с тобой, тоску и боль как описать, любовь моя? // В душе огонь, в глазах слеза и в сердце – вздох день ото дня…» [2, с. 7]). Месневи[18] «Долаб» («Мельничное колесо») [7, с. 117–118] Бора Гази Герая и его газели[19] «Telh-kâm olsaq acebmi halımızını bir görüñ: // Burnumızdan geldi billâh açı suyı Sonbor'uñ!» [7, с. 112] («Диво ль, что во ртах у нас горечь? Посмотрите вы на нас. // Из носа у нас пошла горькая вода Сомбора» [11, с. 47]), «Biz mücahid quluñuz, bezl ideriz can u seri, //Padişahım ne deyim soñra tuyarsın haberi» [7, с. 113] («Мы Ваш усердный раб – отдаем Вам душу и голову, Что Вам сказать, мой шах? Потом услышишь обо всем» [11, с. 48]), «Rayete meyl ideriz qamet-ı dil-cü yerine, //Tuğa dil bağlamışuz kâkül-i hoş-bu yerine» [7, с. 115] («Святого преклонения пред стягом пленительный стан девы не заменит, // И к бунчуку привязанности сердца благоуханье пери не заменит» [2, с. 12]). В отношении поэзии Гази Герая автором отмечено: «…Lisan-ı qadimleri olan Cağata'yı ad ile, bu ebyâtı dahi anlardan naql iderler…» («…На старом языке, именуемом чагатайским, сии бейты передают от них…») [7, с. 118]. Газели Резми Бахадыр Герай-хана: «Bu çarh-ı sifle-perver ehl-i tab'a cüd göstermez, // Meta'-ı ma'rifet güyâ ziyandır sud göstermez» [7, с. 150] («От судьбы, щедрой к низким, ты щедрости к честным не жди. // Знаний клад лишь во вред, ты по знаниям чести не жди») [2, с. 25]. Стихотворения Абдульазиз-эфенди: «Gendimi gendim ile gendim perişan eyledim, // Aldanub zahid sözine ğayr (ğayre?) iz'an eyledim» [7, с. 218] («Сам в себе я мир пе-

---

[17] Кыта – стихотворная форма, характерно наличие от двух до семи, а иногда и более, двустиший, рифмующихся по системе – аб-вб-гб-дб и т.д.

[18] Месневи (араб. парный, сдвоенный) – в литературах мусульманского Востока стихотворные произведения с попарно рифмующимися полустишиями (по формуле аа, бб, вв и т.д.); поэма большого объема, написанная двустишиями.

[19] Газель – стихотворная форма восточной поэзии, в которой рифмуются два полустишия первого бейта, затем та же рифма сохраняется во всех вторых полустишиях каждого последующего бейта. Объем газели – как правило, 6–9 бейтов.

чали и мученья отыскал, // И в аскете обманувшись, лишь сомненья отыскал» [2, с. 34]).

В композиционном плане произведение состоит из отдельных и различных по объему микросюжетов (историй), характеризуемых цикличностью. Истории о ханах замыкаются подытоживающими предложениями, к примеру: «…müddet-ü hükumeti qırq yedi sene sekiz ay ve müddet-ü hayatı yetmiş sene olub…» («…срок его правления составил сорок семь лет и восемь месяцев, а прожил он семьдесят лет…»). Обратимся к сюжету сочинения, изложив его синопсис. Автором первоочередно дан небольшой исторический экскурс, подготавливающий читателя к осмыслению основного пласта хроники. Таков порядок восточного повествовательного искусства, от общего к частному. Несмотря на краткость в изложении, перед нами открывается достаточно широкая историческая панорама. Основное повествование по традиции восточных историографов [12, с. 159] предваряют рассказы о сотворении мира, о первых пророках (Адам, Ной), потомках Ноя, расселении и смешении людей, о происхождении иранских династий, о тюркских хаканах, римских кесарях, индийских раджах, египетских фараонах, еменских тоббах и др.

История тюркских народов начинается с сына Яфета, Тюрка: «…Cengiz-i seffak ve sair mulük-i Etrak Türk bin Yafes bin Nuh aleyhi's-selâm hazretlerine müntehi olduğı…» («…Чингизов род и другие тюркские цари довершивались Тюрком, сыном Яфеса, сыном Нуха, мир ему…») [7, с. 13]. Следующий блок включает себя историю о Чингиз-хане и его потомках: разделение власти между сыновьями, образование улусов, судьбы трех улусов.

Историю Крымского ханства предваряет рассказ об улусе Джучи-хана. История рождения Джучи от Бурте-чин, значение имени Джучи – «дорожный» («йолчи»): «…lisan-i qavm-ı Moğol üzre müsafir ma'nasına Cuci yahud musibet-zede ve ğurbet-keşide ma'nasına Tuşi tesmiye eyleyüb...» («…назвав, согласно монгольському языку, в значении странник именем Джучи, или Туши в значении страдалец, тоскующий по родине…») [7, с. 65]. Отправление Джучи в Дешт-и Кыпчак, покорение им ряда земель. Названия этих земель перечислины Ризой: «…bilâd-i Turkistandan tamam Harezm ve Sağnaq ve Cerkes ve Deşt-i Qıbçaq ve Uqraniya ve Bulğar ve Rus ve Qırım ve Boğdan ve İflâq ve Erdel ve Purus ve Macarule ve ba'z Rum İli ve Alman memleketleriniñ aqalid maqalid umurın dest tedbir ve tasarrufına ihale ve taqlid itmekin niçe zaman gendi ve evlâdı (evlâd) ve umerası ol havalilerde hükümran

olub…» («…от городов Туркистана до Хорезма, Сагнака, Черкессии, Дешт-и Кыпчака, Украины, Булгара, Руси, Крыма и Молдавии, Валахии, Трансильвании, Пруссии, Венгрии и некоторых районов Румелии и Германии завладев ключами и делами, и вверив в свое распоряжение, так что много времени он сам, его дети и эмиры правили теми краями…») [7, с. 65–66].

Разделение власти между сыновьями Джучи. Ханство Бату или Саина над улусом Джучи. Отношение Бату к исламу. Основание столицы – города Сарай. Война Саина с Франкским королевством Башкур (Венгрия) и победа. Правление Берке-хана, познавшего мусульманство. Ханы Туган, Туда-Менгу, Менктимур и Тохтага. Принятие ислама в ханстве Узбек-хана. Противостояние сына Узбека, Джанибек-хана, и Тебризского хана Эшрефа. Ханство Бердибека, сына Джанибек-хана. Раздоры и короткие правления ханов после Бердибека. Ханы из рода Шейбана, брата Саина: Хизр, Базар и Барун. Ханство Рус-хана (Урус) из потомков Герде (Орда-ичена). Ханство Токтамыш-хана, из потомков Токтимура. Возвышение князя Идику из Мангутов. Правление ханов Тимур-Кутлука, Шадибека и Тимура, Джелял аддина, Керим-Берди, Кӧшека, Чегре, Джеббар-Бирди, Сейид-Ахмеда, Дервиша, Хюда-Бирди, Кючук-Мухаммеда, Барака и Улуг-Мухаммеда. Ханы из рода Шейбан в Деште и Булгаре: Махмуд-Ходжа, Хизр, Абуль-Хайр, Шейх-Айдер, Баян-Ходжа, Ядигяр и Эминек. Ханы из рода Рус-хана: ханство Шайбека, сына Абуль-Хайра, в Мавераунахре, ханство Ильбарса, сына Ядигяра, в Хорезме, ханство сыновей Хаджи-Мухаммед-хана в Сибири. Правление потомков Токтамыша, Сейид-Ахмед-Кучюка и Махмуд-хана. Восшествие на престол в Крыму Хаджи Герая. Правление трех ханов из рода Шейбана в Мавераунахре, Хорезме и Сибири. Хан из рода Рус-хана в Булгаре. Ханы из рода Токтамыша в Волжской степи и в Казани.

Пояснение значения фамильного имени Герай. Происхождение титула Гирей / Герай у Мухаммеда Ризы поясняется так: «У хана Мухаммеда, отца Гаджи, был атабек (наставник) из поколения Герай, по имени Суфи-Девлет. Отправившись в Мекку для поклонения, Суфи-Девлет Гирей, или Герай, возвратился оттуда в тот самый день, когда жена хана разрешилась от бремени сыном. По уважению к святости прибывшего пилигрима, новорожденному дали имя *гаджи*, “пилигрим”, с прибавлением слова *Герай* или *“Гирей”*, от имени поколения атабека…он, в благодарность за услуги Суфи-

Девлет Гирея, завещал всем своим наследникам именоваться Гиреями. Таким образом произошла династия Гиреев…» [13, с. 243].

Правление Хаджи Герая, переселение людей из Волги в Крым, ханские походы. Погребение Хаджи Герая в мавзолее в Салачике. Ханство Менгли Герая, сына Хаджи Герая. Восстание Нур-Девлета, двоюродного брата Сейид-Ахмед-хана. Смерть Ширина-Текне. Переход эмиров на сторону Нур-Девлета. Бегство и укрытие Менгли Герая в Мангупской крепости (во власти генуэзцев). Гибель Нур-Девлета во время зимовки на берегу Днепра от рук брата Бай-Гельди. Ханство Бай-Гельди. Приверженность Эминека, сына Текне, Менгли Гераю. Противостояние эмиров Бай-Гельдию и бегство Бай-Гельди. Власть Менгли Герая, назначение в должнсть калги Мухаммед Герай-султана, сына Менгли Герая. Письма от Менгли Герая султану Мухаммеда Фетиху с просьбой о военной помощи против генуэзцев. Прибытие в 880 г.х. в Крым Кедик-Ахмед-Паши с флотом и взятие османами генуэзских крепостей Кафы. Признание власти Менгли Герая османским султаном.

Противостояние Менгли Герая с Сейид-Ахмедом. Поход, предпринятый Менгли Гераем в борьбе с Сейид-Ахмедом: «…dört nefer qaraçu ta’bir olunan umeradan Mirliva-i Şirin gendi qabilesi-halqı ile tali’ye-i leşker olmağle….ve yine umera-i qaraçuden ma’dud Arğın ve Barın ve Qıbcaq taraf-ı yesar leşkerde nigâh-endaz hıfz ve hıraset…» («…Из четырех эмиров, так называемых карачи, мир-лива (бик) Ширин со своими людьми шел в передовом полку… другие же эмиры карачи, именно Аргын, Барын и Кыпчак, составляли левое крыло…») [1, с. 412].

Строительство крепости Ферахкерман в Ор-Агзы, Джанкермана, Каракермана и Девлеткермана на берегах Днепра. Помощь от хана султану Баезид-хану в молдавском походе, в покорении Килии и Аккермана. Дары от султана: доходы с портов Кафа, Кезлев и Балаклава, селения на Днестре (Ялы-Агасы). Походы хана в Польшу, Пруссию и Московию. Принуждение к повиновению черкесов. Бегство в Крым и пребывание в нем султана Селим-хана. Смерть Менгли Герая и ханство Мухаммед Герая.

В сочинении имеет место и пояснение значения названия города Солхат. Прежде, отмечено положение города: «…şehr-i muazzam oldı Kefe qalâ’si cenübinde dört sa’at mahallde Ağarmış nam bir cebel-i a’zim zeylinde vaqı’ elli derece a’rzda Salğat ismiyle müsemmi…» («…был великим городом, названным Солхат, распологавшимся на юг от го-

рода Кефе в пути в четыре часа, у подножия большой горы Агармыш, в пятьдесят земель..») [7, с. 78].

В повествовании данного раздела хроники автором задействован фольклорный источник, в частности, широко известное предание о мускусной мечети: «…ve sebeb-i tesmiye-i belde bu nev'a mesmudır ki vaz' esas-sür ve cevami' esnasında bir tacir-i zi-qudret siyab-ı kühne ve bezle ile amele ve binayi temaşa iderken yigirmi yük müşk Tatar ile bir bazirgân mürur idüb harvar-ı ser bi-mühr hıfzıñızda ne güne meta'ñız vardır deyü istifsar eyledikde şahs-ı mezbur zahir beyn ve came-perest olmağın siyab kühne ve minnetin er-rayiha ki muvafıq mi'ye ve kender (kindir) maqulesi emtia degildir ve Han qır su'al bi-meal ile hane-i dimağki pürdud ihtilâl itmeye deyü nehabir buy-ı tahqır geriye er-rayihasından müta'zi ve dil-gir olmağın baha-i meşki ba'du'l-idbar meta'ki vaz' ile ma'nasına sal ve merc it ma'nasına qat deyu işaret itmegin amele ve bina-i amade olan çamure halt ve der-u-divar mescide tila (tula) itmekle şehr-i mezbure Salqat ismini vaz' eylediler…» («…и причина именования сего города, как слыхано, такова: в закладке основы мечетей некий влиятельный купец старых одеяний занимался щедрыми деяниями и созерцал на строение, как проехали некий купец и татары с двадцатью мешками мускуса, выяснив, что с ношей осла, на сколько дней имеется ценных вещей, то упомянутый человек явно изъяснил и был ценителем одеж (платьев), старые платья и свою благодарность, погрузив в благовоние, так что разные масла и конопля не были товарами… обозначив словом сал значение «заложить», и «смешивать» словом кат, а смешав раствор для приготовленного строения, и выложив кирпичи для дверей и стен мечети, стали называть тогда упомянутый город Солхатом…») [7, с. 78].

Правление Сахиб Герая. Прекращение кочевого образа (у Волги, Днепра, Урала) и выделение земель в Крыму. Рытье рва в Ор-Агзы, благоустройство Ферахкермана. Выдача грамот с алой и зеленой Чингизовой тамгой. В правление Сахиб Герай-хана род Седжеут и Мансур был возвышен и имел право на своих карачиев: «…ol zamana gelince qabail-i Tatardan Şirin ve Barın ve Arğın ve Qıbcaq umerası qaraçu ta'biri ile qabail-i saireden mumtaz iken Han-ı müşarun-ileyh Sicivut qabilesi rüesasına i'tibar ve hürmet gezlik İslâm Geray Han qatili Baqı Begiñ hizmet-i meşru'i muqabelesinde Atay Hoca qabilesini tahsis ve i'ta itmekle Mansurilere nusret eyledi…» («…До тех пор из татарских родов роды Ширин, Барын, Аргын и Кыпчак отличались от прочих тем, что их беки были карачиями. Хан [Сахиб-

Герай] возвысил и представителей рода Седжеут. Вместе с тем, в награду за услугу, оказанную Баки-биком, убившим Ислям Герай-хана, отдал он ему в распоряжение род Атай-ходжа; таким образом, почтил он и род Мансуров…») [1, с. 415].

Походы в Московию, Польшу, победа над ханом Астрахани, Ягмурчи. Багдадский поход вместе с Султаном Сулейманом. Астраханский поход Девлет Герая, взятие Астрахани от царя. Сражение в пути с войском Шир-Мердуна (из персидских армян), расстройство татарского войска из-за потери сил. Гибель сыновей хана, калги Ахмед Герая и Хаджи Герая, султанов и воинов. Помощь и подкрепление от сына хана, Мухаммед Герай-султана, прибывшего из Крыма. Победа татар. Назначение Мухаммед Герая калгой. Сорокодневная осада Москвы Девлет Герай-ханом.

Участие калги Фетх Герай-султана (в ханство Гази Герай-хана) в походе султана Мухаммеда III на Эрлау. Предложение от сераскира Чагала-Заде Синан-паши Фетх Герай-султану занять ханский престол. Отбытие Гази Герая в Константинополь, его прибытие в Синоп. Ханство Фетх Герая, калгайство Бахт Герая, нуреддинство Селямет Герая, брата Фетх Герая. Занятие поста великого визиря Ибрагим-пашой, совет визиря султану о восстановлении власти Гази Герая. Отправление мутеферрика-баши Черкес-Хандана-аги в Крым с подтвердительными грамотами для обоих претендентов на ханский престол. Вручение грамоты от него Гази Гераю в Синопе. Возвращение Гази Герая в Кафу. Султанский указ (хатт-ы хумаюн) в руках Фетх Герая. Спор между претендентами и деление народа на две стороны. Поддержка кадием Абдуррахман-эфенди стороны Фетх Герая. Фетва от кефинского муфтия Мевляна Абдуреззак-эфенди о необходимости наличия султанского указа с тугрой. Признание ханом Гази Герая согласно фетве. Гибель Фетх Герая от эмиров Мансур во время прощания с Гази Гераем в местечке Накшеван, гибель его калги Бахт Герай-султана.

Ханство Хаджи Селим Герай-хана, сына Бахадыр Герай-хана с 1081 г.х., назначение калгой брата Селямет Герая, нуреддином – племянника Сафа Герая. Прошение от татар лифковских хану о позволении не платить подать и переселении их в окрестности Буджака. Совет хана с Халил-пашей из Силистрии по этому вопросу. Препятствие паши в исполнении просьбы татар. Черкесский поход хана, зимовка в Кабарде, прибытие от султана Мухаммеда (IV) капуджи-кетхуда Ахмед-аги с двумя хатт-и шерифами. Приглашение

хана в поход на Каменец. Возвращение хана в Бахчисарай. Мухаррем 1083 г.х. – присоеденение к османскому войску, битва у Каменца. Победа татар, осада Каменца.

1088 г.х. смещение хана из-за неудачи Чигиринского похода, отправление его на Родос. Ханство Мурад Герая, сына Мубарек Герай-султана. 1094 г.х. – лишение его престола. Ханство Хаджи Герая, сына Кырым Герай-султана. 1095 г.х. – восстановление ханства Селим Герая. Завладение Австрией земель в соседстве с Софией. Зимовка Селим Герая в Килии, прибытие капуджи-баши Мустафа-аги с хатт-и шерифом от султана Сулеймана (II), с приглашением в австрийский поход. Второй Реби 1100 г.х. – прибытие хана со своими людьми в Адрианополь, встреча с великим визирем Мустафа-пашой, пребывание во дворце Кара Мустафа-паши. Подготовка к австрийскому походу. Возвращение хана в Килию. 20 Реджеба 1100 г.х. – вести о приближении в Крым московского войска во главе с боярином Акарычем из рода Голицыных. Отправление хана с татарским и ногайским войсками в сторону Крыма. Радость хана и приказ играть на флейтах. 4 числа шабана – прибытие хана в Кангылчак, затем прибытие в Кара-Йылга. Сражение с противником, прибытие новых отрядов. Решение совершить атаку с наступлением утра. Деление войска на три полка: в первом был хан, во втором – калга Девлет Герай-султан, в третьем – нуреддин Азамат Герай, племянник хана, сын Селямет Герая, Шахин Герай и другие воины. Разбитие войска противника. Подход московского войска к местности Карбас. Бахадыр-ага во главе небольшого войска. Переговоры сторон: Калмук-ага от московского войска, Кемаль-мурза из эмиров Яшлы от татар. Отступление войска противника с восходом солнца, их преследование татарми до Донузлу-Оба, до Чет-Кыр. Победа ханского войска. Ханский совет на равнине Кельмиш-Оба. Извещение от хана османам о победе. Прибытие хана в Бахчисарай.

Следующий хан в повествовании – Арслан Герай, сын Девлет Герай-хана. Ханство с 1161 г.х., назначение калгой Селим Герая, сына Фетх Герая, нуреддином и Буджакским сераскиром – брата Крым Герая, Орским беем – Мухаммед Герая, сына Фетх Герая. Отставка Мухаммед Герая, удаление Крым Герая в Румелию. Назначение нуреддином – племянника Максуд Герая, сына Бахадыр Герая, Орским беем – старшего сына Селим Герая, Буджакским сераскиром – второго сына Девлет Герая, Едисанским сераскиром – сына Шехбаз Герая. Уважение от хана Арслан Герая к улемам и пра-

ведникам, назначение кадиев по степени достоинства. Набожность хана. Охрана и укрепление границ, строительство фортов и рытье рвов в крепостях Ор и Арабат, в Учь-Оба, Джонгаре и в Сиваше. Строительство ханом медресе в Бахчисарае рядом с соборной мечетью. Ремонт ханской мечети в Кезлеве. Строительство фонтанов в Кезлеве, Акмечети и Отаркое, определение вакуфов. Строительство новых дворцов на месте ранее сожженных. Ремонт Ашлама-Сарая.

Заголовки разделов о ранней истории из «Семи планет»

Наименование книги; упоминание о том, как человеческий род, т.е. сыновья Адама расселялись на западе и востоке мира; различие языков, падишах Гиюрмес; четыре слоев персидских правителей, тюркские хаканы, Румские кесари; появление государства франков, индийские раджи; Египетские фараоны, властители Йемена, Вавилонские тираны; правители сыновей Исраиля, арабские племена, Афрасияб, Огуз-хан, первые строители Константинополя; Геркиль, второй строитель Константинополя, границы семи климатов, упоминание о времени между падением и переселением; Мирадж [Вознесение Пророка], хиджра, переселение в Медину, смерть Пророка, праведные халифы; продолжительное противостояние.

Падишах Тюрк, сын Яфеса, падишахи Мюнджине и Элиндже, и Карахан, манера наименования Турана, рождение Огуз-хана; женитьба Огуз-хана; сражение Карахана с сыновьями, гибель Карахана и победа Огуз-хана; беспокойство Огуза в Индии, Руси и Франции, и в др. землях, кончина Огуза и султанат его сыновей, наступление монголов в период Тура, описании горы Эргенекон и Манайш; выход монголов из Эргенекона, появление мюнфиха; монгольские племена, Гог и Магог, рассказ о казне секретаря Чингиз-хана; зурнаме калмыков, о наименовании; манера именования туркман; значение слова Дирильгин, Алан-Кува-хатун и случившееся с ней несчастное событие, значение слова Нирун; различные слова по вопросу беременности Алан-Кува; событие времен появления Абу Муслима; кончина Бузенджира и падишах Бука-хан, Тумне-хан; гибель Тумне и его дети, спасение Кайду-хана, падишах Кайду-хан; Байсангур-хан, Тумне-хан, сын Байсангур-хана, род Амир-Тимура и падение…от руки Хытайян; клятвенный договор монголов, Кабл-хан, прибытие Кабл-хана к Хытаю; спасение Кабл-хана, падение Огин Букая от руки Хытайян, Куйле-хан; Бертан-хан, Пишуке-хан, рождение Тимучина, прозванного впоследствии Чин-

гизом 545; повеление Энвери, кончина Пишуке и военачальник Сугн Чечен; защита и охрана Чингиза от опасности от Онк-хана; покушение Онк-хана на жизнь Чингиза, борьба Онка с Чингизом; поражение Чингиза и его спасение подвластными, значение слова «тархан»; причина почитания девяти чисел среди монглов, сон Чингиза, Сражение Чингиза с Онком и одержание победы; гибель Онка, независимость Чингиза в году 599-ом, правители климатов Азии в начало правления Чингиза; переговоры Табанк-хана с хакимом Ангитом для устранения Чингиза, год 600-й, победа Чингиза; значение слова «Чингиз»; гибель Тенгир Кяхина, подвластность племени Кыркыз Чингизу, разрушителю смуты, подчинение Арслан-хана Чингизу; год 605-й, сражение Хытайян с Чингизом, заключение мира; завоевание войском Чингиза владений Хытай; число детей Чингиза, назначение Чингизом своих сыновей на должности и порядок его войска; сказание о переезде Чингиза, тёре Чингиза, значение Калмыцкого Улуса, небольшая часть от последствий дел Чингизовых; вера Чингиза и его дети, Гуюк-хан; усердия Чингиза для развития торговли, халиф Насыр (помощник); притча, возвеличивание хакима Инзара; мученическая смерть (свидетельство) Шейха Меджидаддина, гибель купцов Чингиза; гибель посла Чингиза, выдвижение войска Чингиза 615, путь Чингиза к Бухаре; разрушение Бухары, монгольское завоевание Джурджана; кончина шейха Неджмеддина, последствие положения дел Хорезмшаха; определение некоторых стран Джучи 621, сражение хакима Тангута с Чингизом, отправление посла от хакима Джурдже; болезнь Чингизхана, вверение ярлыка на правление Огетей Каану, кончина Чингиза 624; имена эмиров-правителей из родословной Чингизхана, появление Хулагу-хана, отправление Хулагу в Иран 653; осада Багдада, трусость сыновей Имрана; гибель невинного халифа и вверение виляета Багдад сыновьям Имрана, Изеддин Сельджуки, намерение Хулагу о завоевании Дамаска и назначение Кейбуканиян для той выгоды; Бедреддин Лю’лю, бегство Салиха бин Бедреддин; сражение близ Мосула и победа татар, взятие крепости Мосул хитростью, приглашение Хулагу Музаферреддину, хакиму Египта, и покорность ему, гибель посла Хулагу; битва между Музафереддином и татарским войском, и гибель Кейбукануян, смерть Хулагу-хана 716; притязания на султанат детьми Хулагу-хана, имена персидских эмиров; 702 гибель Аляуддина Сельджуки, имена румских эмиров, появление Высокого Османского Государства, беспорядок (хаос) в Улусе Ча-

гатая 747; значение имени Гуркан, 771 появление Эмира Тимура Гуркана 817; 817–906 появление Девлет Суфия, 917 Бабур-Мурза, независимость османов; значение слова Джучи, виляет Джучи; кончина Джучи; Сайын и Ахан, именование детей Джучи, показ строительства Сайыном города Сарай, кончина Сайына и виляет Беркехана; начальная победа ислама в среде татар, виляет Дешт-и Кыпчак от детей Шейбана и потом от Улуса Джучи, перемещение татар в Крым и деление султаната; обещанное время Мухаммед-хана, гибель Идигю-Мурзы.

Заголовки в рамках истории Крымского ханства

Причина именования племени Ширин этим именем и суть, Сейид-Ахмед-хан, упорство Хаджи Герая от зла Сейид-Ахмед-хана; Девлетгельди Суфий; возвышение Хаджи Герая, ханство Хаджи Герая; окончательное слово-решение в причине именования Герай, смерть Хаджи Герая 871; Гельдибай, суверенитет Менгли Герай-хана и калга Мехмед Герай, покорность Менгли-хана султану Рума; завоевание крепости Кефе, намерение хана Крыма о завладении Тахт-Или; ранение и поражение Менгли-хана и поражение татар, крепость Кыркор; завоевание Сейид-Ахмед-ханом крепости Салгат; причина именования Салгат, Кемал-ата; Чобан-Ата, разрушение Сейид-Ахмед-ханом города Салгат, намерение упомянутого хана об осаде Кефе, оплошность Сейид-Ахмед-хана; бегство упомянутого хана и наступление Менгли Герая на него; атака Мехмед Герая на Сейид-Ахмед-хана и его гибель, препятствие малой атаке руссов и пруссов, и предупреждения перед черкесами; бегство султана Селим-хана от отца и его прибытие в Крым; 908 (919?) кончина Менгли Герай-хана, бейты вышеупомянутого хана, ханство Мехмед Герая; калга Бахадыр Герай, события смуты 929; гибель хана от подвластных, 930 ханство Гази Герая, Мемиш-бек, назначение Саадет Герая крымским ханом; гибель Гази Герая 930, восстание Ислам Герая, отречение Саадет Герая от титула крымского хана, 938 силовое присвоение Ислам-ханом крымского престола; сожаление Ислам Герая (939 (?)–949); публичное объявление о хане по имени Сахиб Герай, гибель Ислам Герай-хана; ремонт Сахиб Герай-ханом строений в Крыму, восстание ногайских эмиров, предсказания Нидаи Ходжа; поражение противника, недостойные действия Сахиб Герай-хана; отставка Сахиб Герая и назначение Девлет Герая; мученическая смерть Сахиб Герай-хана, гибель безвинного Гази Ге-

рая, мученическая смерть калги; гибель Болек Герая, выдача во владение Девлет Гераю собственности бывшего хана, битва Девлет Герая с русским племенем, значение Шир-Мерд и произошедшее от него имя; победа татар, осада Девлет Герай-ханом города Москвы, проделка по достижению Тана и Этиля (Дона и Волги); новый боец на пути вышеупомянутой пользы, повествование о причине того; 985 смерть Девлет Герай-хана, новый хан Мехмед Герай Семиз, ленивый и неповоротливый Мехмед Герай; падение калги Адиль Герая от рук кызылбашей, обвиняемый Адиль Герай, гибель Адиль Герая; появление должности нуреддина, леность Мехмед Герай Семиза, восстание Мехмед Герай-хана; 992 хан Ислам Герай второй, гибель Мехмед Герай Семиза; выход Саадет Герая и хана, поражение Саадет Герая; авантюра с атакой от Саадет Герая и поражение, смерть Саадет Герай-хана; смерть Ислам Герай-хана, начальное упоминание имен османских султанов в красноречивых хутбах в мечетях Крыма, Бора Гази Герай-хан бин Девлет Герай-хан бин Мубарек Герай-султан бин Менгли Герай-хан бин Хаджи Герай-хан; 1010 смерть Алп Герая и разбой Мубарек Герая, отставка Гази Герая и новый хан Фетх Герай, следствие выгоды для Фетх Герая от Гази Герай-хана; гибель Фетх Герая, мученическая смерть Бахт Герая от невинных детей Фетх Герай-хана; должность баш-ага и капуагасы, разделение (сочинение) от Гази Герай-хана; садразам (главный визирь) Хасан-паша, 1016 смерть Гази Герая, нравы от похождений хана; стихотворения Гази Герай-хана; стихотворения Гази Герай-хана; копия письма Гази Герай-хана к Ходжа Саадеддину; поэтическое письмо Гази Герай-хана; Токтамыш Герай-хан 1016, назначение Селямет Герай-хана; 1019 смерть Селямет Герай-хана и ханство Джанибек Герая; Мехмед Герай и его брат Шахин Герай; отставка Джанибек-хана и ханство Мехмед Герая, брата Шахин Герая 1032; положение Мехмед Герай-хана; обращение Шахин Герая в Крым и его калгайство, 1033 вторичное ханство Джанибек Герая; вторичное ханство Мехмед Герая, завершающая рифма Шахин Герая; обстоятельство появления рода Чобан Герая; противоборство Хусам Герая, сражение Кантимура с Мехмед Гераем; 1036 поражение войска Шахин Герая, ханство Джанибек Герая в третий раз; гибель Мехмед Герай-хана, удивление Шахин Герая; помилование Шахин Герая и его ссылка на остров Родос, падение Ислам Герая от рук польского народа, Азамат Герай; Инает Герай-хан, выявление упрямства Инает Герай-хана, мученическая смерть Хамид-эфенди и

Ибрахим-паши; гибель калги и нуреддина 1046; гибель Инает Герай-хана, путь к эялету Курман по повиновению Кантимуру, казнь сына Кантимура по хумаюновому ферману; гибель Кантимура, причина восстания Инаета Герая, злонравие Хусам Герая 1042; наставления падишаха Бахадыр-хану, калга Ислам Герай, Сефергази-ага; противостояние Мансуров, принятие фетвы Афифеддин-эфенди по выходу Мансуров; всеобщая гибель Мансуров по распоряжению Бахадыр Герай-хана, Кучюк Кырым Герай-султан; непринятие московским царем выплаты джизье, гибель Богдан Ахмед Герая; бунт калмыцких племен, смерть нуреддин Сафа Герая и введение должности Кырым Герая, поражение татар и последующее возвращение с разграблением Польши, и нападение казаков на крепость Азак, Хайр-заде; одержание победы татарми и взятие крепости Азак от казаков, смерть Велишаха, 1051 смерть Бахадыр Герай-хана; некоторые стихотворения Бахадар Герай-хана, описания Хан-заде ханым; сновидение Хак-Мехмед-эфенди в отношении шейха Ибрахима и его конечное положение; дата смерти шейха Ибрахим-эфенди 1001; положение Афифеддина-эфенди; смерть Афифеддина, стихотворения вышеупомянутого шейха; 1051 ханство Мехмед Герай-хана; противоборство некоторых вождей ногайского племени; наказания и истязания от хана для некоторых татар-грабителей, 1054 хан Ислам Герай, нравы (природные качества) его состояния; калга Кырым Герай и новый баш-ага Сефергази; смерть калги, подавление восстания Акчомак-бека из племени Жане, противоборство среди карачи-мурз и капы-кулов; спасение Сефергази-аги; джизье тийиш, подарок русских Сефергази-аге, нападение русских на Крым; мир и отмена тамга-акче, 1064 смерть Ислам Герай-хана; вторичное ханство Мехмед Герай-хана, противоборство; спасение Селим Герай-султана, шейх-эфенди, смерть нуреддина и занятие упомянутой должности Мурад Гераем; приглашение новому хану к походу на Уйвар, распоряжение хана для казни Сефергази-аги, гибель Сефергази-аги; спасение Ислам-аги, сына Сефергази-аги, происхождение Сефергази-аги и его положение; смещение Мехмед Герай-хана 1076 и назначение ханом Адиль Герая; противоборство некоторых невежд, бегство прежнего хана и его смерть 1085; ничтожность положения прежнего хана, неверный Богу, питающему всех благами, хан; стихотворения упомянутого хана, начало положения Адиль Герая; калгайство Девлет Герая, сына Фетх Герая, тирания и жестокость Адиль Герай-хана, 1081 смещение упомянутого хана, 1082 и

его смерть; глупость упомянутого хана; 1081 хан Селим Герай и калгайство Селямет Герая; письменное прошение польских татар в отношении искренности их в заметке повиновения, милости и блага султана высочайшему и славному хану, 1083 путь высочайшего и славного хана к войску султана времени, победа высочайшего и славного хана; татары, жители окрестностей Аккермана; Ваниэфенди; приглашение хану к походам за веру и его усердие, 1088 смещение Селим Герая и ханство Мурад Герая; калгайство Сафа Герая; смещение Мурад Герай-хана и ханство Хаджи Герая; 1107 смерть Мурад Герай-хана и некоторые стороны его положения; калгайство Девлет Герая, сына Селим Герай-хана; победа одного польского лагеря и путь нуреддина в сторону Будина; алчность хана; народное восстание; 1065 (1095?) смещение Хаджи Герая и вторичное ханство Селим Герай-хана, 1110 смерть Хаджи Герай-хана, Азиз-эфенди; завоевание немецкого племени в окрестностях Софии, путь высокого и славного хана в сторону Порога 1100, слухи о вестях о приближении Голицина в сторону Крыма в предводительстве двохсоттысячного лагеря и обращение хана; случайное появление лани (оленицы) в Кара Йылга; победа татар, Калмык-ага; бегство русского племени, татары Алатур; чудо, путь высокого и славного хана в сторону хумаюновой орды, случай болезни хана; прибытие хана к орде султана времени и случай сражения, смерть Азамат Герая, сына Селим Герай-хана, и отправление в хадж упомянутого хана в году 1102, Абдульвели-эфенди; одноглазый Саадет Герай-хан, смещение калги Девлет Герая и занятие его должности Джихан Герай-султаном; путь хана в сторону хумаюновой орды; 1113 смещение Саадет Герай-хана и некоторое его положение; Сафа Герай-хан; 1104 смещение Сафа Герай-хана и ханство Хаджи Селим Герай-хана в третий раз, Шахин Герай и некоторые его стихотворения; прибытие высокого и славного хана к Высочайшему Порогу, смерть Токтамыш Герая, Абдульхалим Эбульбатын; возврашение высокого и славного хана в Бахчисарай, выход хана в поход; осада сыном хана и сыном визиря города Белград, 28 шевваль 1105 отправление хана в авантюру из Крыма; пленение Ибрахим Языджы, прибытие к трапезе от справедливого султана для татарского войска; начало месяца мухаррем 1106; прибытие хана к хумаюновой орде и встреча с садразамом, путь к крепости Варадин; обращение из крепости Варадин, недовольство высокого и славного хана; кончина Абдульазиз-эфенди и некоторые описания (нравы) его поло-

жения; стихотворения Абдульазиз-эфенди; отдых крымского хана в окрестностях Аккермана, прибытие высокого и славного хана в Бахчисарай; случай противостояния между Шехбаз Гераем и польским гетманом, завоевание поселения Ильбав; нападение польского племени на исламских купцов и их разграбление, нападение пана на форт Янык и Кызыл-Бунары и пленение Дервиша Хусейина; спасение Дервиша Хусейина; обращение Шехбаза Герая к победе, милости султана Мустафа-хана высокому и славному хану; вести о нарушении Московским царем собственной клятвы, заключение венецианцев на острове Хиос; награды султана высокому и славному хану, и приглашение к нему от хумаюновой орды; противостояние крымской знати воле хана, надлежащей уважать, повторное хумаюново письмо и путь высокого и славного хана к победоносной орде; вести о прибытии московского люда; заключение сына Шеремета в форте Газикерман, завоевание запорожскими казаками паланки (форта) Нусреткерман; противоборство народа по вопросу обращения высокого и славного хана; путь хана к хумаюновой орде, 1107 отправление нуреддина Шахина Герая на помощь крепости Азак, храбрость Сейид-Хасана; вести о прибытии славного и высокого хана, приготовления татар, пожалование высокого и славного хана в Бахчисарай и недовольство его превосходительства, совещание татар в отношении действий запорожцев Барабаша, разлад между Девлет Гераем и Гази Гераем, возвращение татар; отправление письменного прошения к порогу хумаюна, доставка письма садразама; назначение Месуд-эфенди для иранского похода, храбрость Месуд-эфенди у порога шаха Ирана и его намерение о казне московского посла, обращение Месуд-эфенди; 1107 шевваль путь высокого и славного хана в Ферахкерман, отправление Шахин Герая на помощь крепости Азак, разлад среди восставших Крыма; отправление продовольствия для жителей Азака, хумаюново письмо высокому и славному хану; неприятная весть о намерении сына Шеремета и других совершить атаку вглубь Крыма, победа Шехбаз Герая над казацкими суднами, 1107 зульхиджде путь Шехбаз Герая к хумаюновой орде, отправление четырех тысяч молодцев на помощь Азаку; борьба за джизье на пути погрузки соли, Сары Гази, 1108 мухаррем 8 взятие русским племенем крепости Азак, усердия татар; атака сына Шеремета на Джанкерман, сожжение вражеских суден, вести о сожжении вражеских суден; вести о прибытии сераскера Юсуф-паша к войску Румелии и Буджака, казаки-разбойники,

1108 сафер; мир, позволение к возвращению татарского войска, путь хана к Бахчисараю; джумадиуль-эввель 1108 возвращение Шехбаз Герая в Бахчисарай; приглашение Шехбаз Гераю от хумаюновой орды и приготовление народа к сражению, калмыки; письменное прошение племени Джанбойлук, путь Девлет Герай-султана для спасения племени Джанбойлук, великая битва с калмыками; шевваль 1108 победа татар, отправление посла от выского и славного хана, прибытие хана в степь Ферахкерман и прибытие калмыцких пленников к высокому и славному хану; повеление и ферман хумаюна касательно приготовления кошун (войскового строя) для взятия провизии (Озю?), атака Сельман-мурзы на паланку (форт) Москвы; храбрость Сельман-мурзы; 1109 мухаррем прибытие Юсуф-паши к ханскому войску, Муртаза-паша, Узункул-оглы, взятие крепости Газикерман и пленение двух предводителей из близких сына Шеремета; бунт двух неверных слуг, завоевание форта Шахкерман, вспышка большой холеры в Крыму, приготовление к завоеванию Нусреткермана, атака татар на Бару и стены крепости Нусреткерман, и их поражение; обращение татар, храбрость Шехбаз Герай-султана перед рекой Сене; опасность для Шехбаз Герая и исламского войска, переговоры с Месуд-эфенди; прибытие Шехбаз Герая в Крым; ребиульэввель 1109 путь высокого и славного хана к хумаюновому Порогу, путь Шехбаз Герая в поход на Барабаш, прибытие хана в Эдирне, совещание касательно мира, милости султана времени Девлет Гераю; Шехбаз Герай в Украине, хумаюново письмо Девлет Гераю, отправление калги-султана на защиту Ферахкермана; бунт слуги Девлет Герая, обращение в мусульманство от эмиров противника; сафер 1110 приготовления татар, получение вестей о мире с немцами, требование возобновления противостояния, получение ханских писем касательно мира; отправление Шехбаз Герай-султана в сторону черкесов, сераскер Каплан Герай, нападение поляков, воля на смещение Хаджи Селим Герай-хана и правление Девлет Герай-хана; Рамазан 1110, злодеяния Девлет Герай-хана, калгайство Шехбаз Герая, Абдуллах-эфенди; обстоятельства мира при Карлутче (Карловице), Рами-эфенди; сомнения народа по вопросу мира, прибытие посла из Москвы и унижения к нему, прибытие крымского хана в Бахчисарай в мухарреме 1111 года, Октимур и его неприемлемые положения; бегство Октимура и вступление в его должность Алп Герай-мурзы, татары Буджака; отречение Менгли Герай-султана от должности сераскера, неспособность Каплан

Герая быть сераскером; прохождение ногайского племени, гибель калги; калгайство Саадет Герая, помышления народа, перемещение носилок с покойным калгой в Бахчисарай, сераскер Гази Герай, прибытие курьера и просьба о мире со стороны ногайских татар; беспомощность татарского войска, заключение мира, требование Гази Герая о кровной цене за Шехбаз-султана; отправление хаканских милостей и благ от капуджи-башы аги крымскому хану и смерть посланника; взятие Гази Гераем предводителя палачей Шехбаз Герая, позор Гази по причине неправдивого обвинения; мухаррем 1112, путь к порядку черкесских дел Каплан Гераем; восстание Гази Герая, злонравие Алп Герай-мурзы, путь курьеров к Высочайшему Порогу и окружение Селямет Герая; письменное прошение ногайских татар султану времени, и их отчаяние и опустошенность, явная покорность Гази Герая; выход крымского хана с войском со стороны Ферахкермана, шпионы, соблазн (подстрекательство, искушение) Гази Герая и его позор; покой жителей Крыма, 1112 поражение татар; поражение калмыков; уважение Девлет Гераю от отца; опечаленный Каплан Герай, смерть Оректимур-мурзы и некоторые его обстоятельства (манеры); нижестоящие заметки о смуте в окрестностях Буджака, высылка Гази Герая на Родос, шпион Гази Герая; обращение Каплан Герая; отправление Кабилели-заде-бека к Вратам Государства, бегство Каплан Герая с Хаджи Мерданали-агой к Вратам Государства; издание фермана о ссылке Каплан Герая с Хаджи Али, Джабдарджаб, сын Аюке, правитель калмыков; назначение новых кадиев среди некоторых ногайских племен Аккермана; жалоба крымского хана Вратам Государства со стороны Юсуф-паши, отправление одного капуджи-башы в сторону Крыма; выход Менгли Герай-султана из Крыма с намерением посетить родителей; злонравие Девлет Герай-хана, прибытие посла со стороны казаков Барабаша и приготовление к притязаниям к Москве; отправление денег для строительства крепости; 1114 ханство Хаджи Селим Герая в четвертый раз; некоторые обстоятельства Девлет Герая и некоторые связанные с ним события; встреча жителями Крыма Хаджи Селим-хана и его независимость; Эбуссууд-эфенди; отправление калги согласно поручению Девлет Герая; 1115 мухаррем, Бебе Сулейман, возведение новой крепости и пир для войска; отречение Девлет Герай-хана и его путь к отцу в джумадиуль-ахир; предшествующий калга, бывший нуреддин, ссылка Девлет Герая на Родос; шейх Абдуррахман; мухаррем 1116 встреча крымского хана

и капудан-паши в новой крепости, Бахадыр-ага; Халил-ага, кончина крымского хана в шабан 1116; имена детей хана, проповедник Карабаш; жизнеописания покойного хана; совещание татар и их союз в выборе нового хана; ханство Гази Герая в 1116 году, калгайство Каплан Герая (?), нуреддин Менгли Герай-султан, вспышка холеры; случай восстания среди ногаев Буджака с помощью Юсуф-паши, смещение Юсуф-паши; год 1118; Вели-паша, беспечность Каплан Герая, Джантимур-мурза; плохие распоряжения против Гази Герай-хана, отправление Каплан Герая в Акмесджид, смерть Бахадыр-аги; рождение Токтамыш Герая, сына Менгли Герай-султана, ханство Каплан Герая и калгайство Менгли Герай-султана, представительство Мерданали-аги; смерть прежнего хана и его нравы, поход в страну черкесов, Джантимур-мурза; перемещение Девлет Герай-хана из Родоса на остров Хиос, поход на кабардинских черкесов и на других; сражение и поражение татар, вторичное ханство Девлет Герая и смещение Каплан Герай-хана; злонравие Девлет Герай-хана в отношении прежнего хана и его близких; смещение Девлет Герая и ханство Каплан Герая; кончина Девлет Герай-хана; крепость Хотин, Станислав, путь санджака Ахмеди к Мевре (Мюре), восстание Бахт Герая; время похода хана в немецкий виляет, смещение Каплан Герай-хана и ханство Кара Девлет Герая; восстание племени и выбор Саадет Герай-хана; смещение и смерть Кара Девлет Герай-хана, и упоминание его рода, изменение должностей, смерть Мурадшах-аги; обращение хана на Родину, восстание некоторых вельмож; собрание восставших Крыма и написание смелого послания самим ханом; восстание Сафа Герая и бегство хана, отправление восставшими Крыма послов к прибежищу, Государственным Вратам; смещение упомянутого хана и его кончина.

Начало обстоятельства второго Менгли Герай-хана и случай некоторых неприятных событий; возвышение вельмож различной службой; восстание некоторых эмиров; смута; фетвы улемы в отношении прав восставших; ссылка Абдуссамед-эфенди, возобновление отношений; ссылка калги и одаривание должностью Адиль Герая, наказание Кемал-аги, доставка денег секбан-акчеси для хана, калгайство Селямет Герая; восстание Адиль Герая, его отречение, злонравие Бахт Герай-султана; приглашение великому и преславному хану от твердыни, Государственных Врат, получение вестей о гибели Бахт Герая, Хурус-мурза; обращение хана в Крым; служба хана, ханство Каплан Герая в третий раз, возобновление должно-

стей; выход прежнего хана из Крыма, беспомощность и просьба помилования от упомянутого хана; смерть Абдуссамед-эфенди, врата из врат, Дербент; достойная благодарности служба Айтимура, смерть Хаджиали-аги, получение почестей из Врат Высочайшего Государства и разделение среди эмиров Дагестана, вести о прибытии Миниха с русским войском в Кангылчак; копия нового официального письма (листа) от шейхов Крыма; атака московского войска на Крым в 1149 году, мученическая смерть Абдуллах-эфенди; разрушение противником Бахчисарая, вспышка холеры и обращение врага, смещение Каплан Герая и ханство Фетх Герая в 1149 г., смерть Каплан Герая; причина именования Каплан Герай-хана его именем, некоторые обстоятельства Фетх Герай-хана; повторное ханство Менгли Герая.

Оригинальный арабографичный текст хроники «Эс-себу'с-сейяр фи ахбар-и мулюк-и татар» доступен в фондах Российской национальной библиотеки (РНБ) [шифр хранения ОНЛ К.-тат./5-12, ББК Т 3(2)449.4]. Режим доступа на сайте Национальной электронной библиотеки (НЭБ): https://нэб.рф/catalog/000200_000018_RU_NLR_BIBL_A_011912645/

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Вельяминов-Зернов В.В. Исследование о Касимовских царях и царевичах / В.В. Вельяминов-Зернов. – СПб.: В типогр. Императорской АН, 1864. – Ч. 2. – 498 с.

2. Грёзы любви. Поэзия крымских ханов и поэтов их круга / переводы С. Дружинина, сост., комментарии и послесловие Н. Абдульваапа. – Симферополь: Изд-во «ДОЛЯ», 2003. – 72 с.

3. Дмитриева Л.В., Мугинов А.М., Муратов С.Н. Описание тюркских рукописей института народов Азии. I История / Под ред. А.Н. Кононова. – М.: Изд-во «Наука», 1965. – 260 с.

4. Зайцев И.В. Крымская историографическая традиция XV–XIX вв.: пути развития: рукописи, тексты и источники / И.В. Зайцев; Ин-т востоковедения РАН. – М.: Вост. лит., 2009. – 304 с.

5. Кондараки В.Х. В память столетия Крыма. Этнография Тавриды / В.Х. Кондараки. – М.: Типография В.В. Чичерина, Моховая, дом Карзинкина, № 26, 1883. – Т. 2. – 358 с.+159 с.

6. Негри А. Извлечения из турецкой рукописи общества, содержащей историю крымских ханов / А. Негри // Записки Одесского общества. Т. 1. – Одесса: В городской типографии, 1844. – С. 379–392.

7. Сеид Мухаммед Риза. Ас-себ-ус-сейяр фи ахбар мулюк-ит-татар = Ассебъ о-ссейяр, или Семь планет, содержащий историю крымских ханов от Менгли-Гирей хана I-го до Менгли-Гирей хана II-го, т.е. с 871/1466 по 1150/1737 г. / сочинение Сейида Мухаммеда Ризы, изданное Император. Казан. Ун-том, под наблюдением Мирзы Казембека, адъюнкт-профессора онаго Ун-та, Великобританского и Ирландского Королевско-Азиатского общества члена; [авт. предисл. Мирза Казембек]. – Казань: Тип. Ун-та, 1832. – 344,[4], XXX с.

8. Сейтягьяев Н. Происхождение Сейида Мухаммеда Ризы (К вопросу о месте его «Семи планет» среди произведений крымской исторической прозы XVIII века) / Н. Сейтягьяев // Культура народов Причерноморья. – 2003. – № 44. – С. 35–41.

9. Смирнов В.Д. Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты до начала XVIII в. / В.Д. Смирнов. – С.-Петербург: В Университетской типографии в Казани, 1887. – 768 с.

10. Студії з Криму, I-IX: відбитки з “Записок Історично-Філологічного Відділу” / ред. А.Е. Кримський. – Київ, 1930. – 209, [2] с. – (Збірник Історично-Філологічного Відділу / УАН; № 89).

11. Халим Гирай султан. Розовый куст ханов, или История Крыма / Транскрипция, перевод переложения А. Ильми, составление приложений и пояснения Кемаля Усеинова; под общ. ред. Н.С. Сейтягьяева. – Симферополь: ДОЛЯ, 2004. – 288 с.

12. Хартахай Ф. Историческая судьба крымских татар / Ф. Хартахай // Вестник Европы. – СПб.: Редакция «Вестника Европы», 1867. – Т. 2. – Июнь. – С. 140–174.

13. Энциклопедический лексикон, посвященный его величеству государю императору Николаю Павловичу. Т. 14. ГЕМ–ГОР. – СПб.: В типографии А. Плюшара, 1838. – 479 с.

14. Энциклопедический словарь русского библиографического института Гранат / под ред. проф. В.Я. Железнова, проф. М.М. Ковалевского и др. –7-е изд. Том 41-й. Часть X. – М.: Редакция и экспедиция «Русского Библиографического Института Гранат», 1931. – 726 с.

15. Abduzhemilev R. “Seven Planets” by Muhammed Riza: the narrative source of the Khanate Era / R. Abduzhemilev // Manuscripta Orietnalia. – 2018. – Vol. 24, No. 2, December 2018. – P. 49–52.

16. Howorth Henry H. History of the Mongols: From the 9th to the 19th century / Henry H. Howorth. – London: Longmans, Green, & Co., 1830. – Part II. – 1087 p.

17. Precis de l’histoire des Khans de Crimee. Depuis l’an 880 jusqu’a l’an 1198 de l’hegire. Traduit du turc par M. Kazimirski et revu par M.A. Jaubert. – Paris: Imprimerie Royale. M DCCC XXXIII. – 64 p.

Kitab
Es-Sebu’s-Seyyar fi Ahbar-ı Mulük-ü Tatar
Te’lif
Seyyid-Muhammed Riza

Ki tarih-i Moğol ve Tatar min haysü’l-icmal-i mutazzamın olub Meñli Geray Han-ı evvelden Meñli Geray Han-ı saniye ya’ni sekiz yüz yetmiş bir tarihı hududından biñ yüz elli sal-ı ferhunde faledek Qırımda vaqi’ olan havadisatı ve ahvalat-ı Havanini muhtevadır

Medrese-i Aliyye-i Imperatoriye

Ğazaniyede

Abdü’l-haqirü’l-Asim Muhammed aliü’ş-şehir Mırza Eskender bin el-Kâzimbek i’tina ve mülâhazası ile tashih ve tasni’ olundı

Belde-i mahruse-i Ğazan

Medrese-i Aliyye-i mezküreniñ tab’hanesinde

Fi sene-i 1248 el-hicriyetü’l-mutabaqat

Li-sene-i 1832 el-Mesihiyet

[I]

[20]BismilLâhi’r-Rahmani’r-Rahim

Cevahir-i hamd ve’l-eli sena ol padişah-ı aliü’l-itlâqa sezadır kim vücud-ü vacibi seng-i deryây bi-te ve payânından hestı tamamı mümkinat bit qatre ve eşş’a-i lem’at-i celâl bi-kemalından ziyâ-i satvet mulük ve selâtin bir cemre der qadimi ki idrak-i medaric-i menahic ezeliyyeti mafevq u’qul beşer bel tayir tiz-ı pervaz vehm ve hayâl anıñ evcine tayranda ‘aciz ve mütehayyirdir **qayyumı** ki qavam qavam-ı qıyâm dehr a’cüz mevquf devam hükm-ü qadimisi ve istiqamet-i nizam mükevvenat mer’ı ve namer’ı merbut bend-i ayin ezeli-i hakimi seyyidir **qadirı** ki qudret-i lem-Yezel ve lâ-Yezalinden tüvana-i aliü’l-itlâq dünyevi bir cüz’i lâ- yetecezza ve quvvet-i san’ bile ibtida ve lâ-inqıta’ndan bedayi’ sanayi’ giti-misal zerre-i hebadır malikü’l-mülki kem cemi’ padişahan sahib-ı iqtidar * ser-padişahan gerden fırar * bi-dergâh-i o bir zemin niyâz * fehvasınca anıñ bargâh-i ceberutinde lerzan ve tamamı sahib-ı satvetan a’rsa-i hesti anıñ dergâh-i a’zamatında na-tüvandir **Haliqı** kim kelâm-i derri’n-nizam * nebarid hava ta-nekvid (nekü yed) bibar * Niyâred zemin nanekv-yed biyâr * Cihanı bi-din hubı araste * Birün zanki Yarı geri havaste * Zekeremi ve serd-i ve ez haşek vitr * Sirişte bi-endaze-i yek-diger * Çünan bir keşide ve beste-i bekâr * Ki be-zan niyâred hurd der şümar * Mühendis-i besi cüydaz raz-şan * nidandeki çün gerde-i ağaz-ı şan * masdaqı üzre her demindan dehr anıñ kemal san’atnı idrak itmekde kemal a’cebde ser-geradın (ser-gerdan) ve duşmandan fetanet-şi’ar zaman-ı cemal hilqatnı te’emmül qılmaqda ğayet aşüftekide hayran derler müverrihan-ı hikmet asar a’sar ve vaqi’a-nüvisan-i meharet iştihar-emsar anıñ tarih-ı celâliyetni vasf itmekden ‘aciz olub mazmun derer meşhun kelâm-i beliğ * Ey bir tiraz-i hayâl ve qıyâs ve keman ve vehm * Ve zehirçe güfte end u şenidim ve havanda eym * Meclis-i tamam geşt ve bi-ahır resid-i ö’mür * [III] me hem-çünan der ol vasf tumanda eym * Sa’adi ni verd zeban etmişler **Celle Celâlühu ve amme Nevalühu ve Azamu Şa’nehu ve Lâ İlâhe ğayruhu * Amma ba’d** çün fen-i tarihıñ fünunu’l-edeb arasında fazl ve rüchanı bile iştibah ve fevaid-i şerifetü’l-a’v idi mütemmim qavaid-i iqtida oldığı her danay-i bi-basirete malüm ve havaid eder pes bu fenn-i celilü’l-qadriñ ta’rif ve tahsisından qat’-ı nazar idüb likâm iqtisar hame-i ihtisarı müteveccih-i suy-i maqsad-ı haqirane etmek ahrı ve evveli görüldi **ma’ruf** ara-i qariyân evveliü’l-elbab ve meşkuf qulüb-u mutalâ’an ma’arif intisab

[20] Текст предисловия из издания Казембека.

olsun kim Hurşid-havar i'lm ve i'rfan ufuq-u Devlet-i Aliyye-i Rusiyyeden tali' ve der-huşan oldığı zamanda bu avan-ı sa'd iqtiranedek anıñ ziyâ-i pertev-nurı sa'atan fisa'atan teraqqı ve izdiyâdde iken qulüb-u tariki nişinan cehl ve nadanı anıñ telâ'lü-i envarından a'ks pezir ve mesabih derun-ı şeb revan badiye-i hayranı teşa'şu' leme'atından muqtebes quvvet-i tenvir olmaqda müstemirrdir aliü'l-husus bu a'sr-ı şerafet a'sırda ki şehinşah-i Yezdan-penah Cemmcah-ı Hurşid-külâh dihim-efruz celâlet ve serir-aray-i saltanat der derbay-i (deryây-i) ma'delet-şem' fanus-ı muhabbet ser ve bülend bağ-ı merhamet kehfü'l-ulema-i ve melâzü'l-ö'rfa-i (a'rifa-i?) ve melcâ-i el-fuqara-i iftiharu'l-milletü'r-Rusiyyet elâ ve hu **Imperatoru'l-a'zam ibnu'l-Imperatoru'l-a'zam** Zıll-Allahu fevq ve ri'ayât **Nikolâyü'l-evvel**ü'l-ecellü'l-ekrem atal-Allahu devam-ı devletühu ve ce'ale vesilet letahsil refahat mülke (meleke) ve saltanata reşehat amtar şeref-i asar meyl ve ianeti ile benat nebat-ı hadaiq u'lümi şadab ve sirab itdiklerinden ez har rengâ-reng fünun şükufte ve handan ve kemal cemal ile mütecelli ve reyyândır ve hatta ekser-i medaris-i Devlet-i Aliyye Rusiyyede hud elsine-i şarqıyye ve mutlaqa o belâde müntesib olan edni ma'rifetniñ tahsil ve ta'limiñ tehattüm ve vücubı bu qavl-ı sadıqa delil-i vafidir bu cihetden çün kitab-ı tarih-i celilü'l-fevaid **Es-Sebu's-Seyyâr fi Ahbar-ı Mulük-ü Tataru'l-**cenab-ı i'rfan-intisab Seyyid-Muhammed Riza dört il miqdarı bundan aqdem manzur nazar cenab-ı 'alicah rif'at caygâh reis-i Medrese-i A'liyye-i Ğazaniyye Miha'il bin Nikolayü'l-mülâqqab Musin-Puşkin olduqda o nusha-i behiyyeniñ kütübhane-i 'amire-i Medrese-i mezküre içün ibtiya'ne işaret buyurub ba'du't-teyyüsirani tab' ve tasni' etmek hususında cenab-ı ali-cah muqarreb-i dergâh-i asman-penah Asaf-i kerimü'ş-şiyem vezir-i celilü'ş-şiyem mesned-aray mahfel-i vekâlet ve revnaq-efzay meclis-i vezaret-nazım umur-u terbiyet-cumhur a'ni be vezir-i fetanet-tedbir qutbu'l-'arifin **Knâs Livin** edem-Allahu vezarete ve ce'âle vesilet lel-hayr taraf [IV] bahiru'ş-şereflerinden izn tahsil qılınduğın bu haqir Asim Mırza Muhammed Aliü'ş-şehir Eskender ibnü'l-Kâzim ki Medrese-i Aliyye-i mezküreniñ muallimleri silkinde olmaq ile ser-fıraz der o ceride-i fahireyi ıslâh idüb tab' ve tasni'e hazır qılmaq içün mumtaz olub evvelân o tasnif-ı sadaqat- telifde münderic olunan vaqı'at ve havadisatdan cenab-ı vezir ve reis-i muazzam ileyhümanı matla' qılmaq içün lisan-ı Ruside bir fihrist güne-i tertib idüb saniyâ o nusha-i behiyyeniñ ıslâh ve tashih ve ba'de zalik tatbi' ve tasni'ine şüru' eyledi **viqina (ve yaqına)** muhibban fen-i tarih o kitab-i nadirü'l-vücudden behremend ve anıñ nevadir cevahir-ı ihbarat-ı

dilpesend ile müstağni olub libas-i derunı ma'rifetlerini arayış-mend ideler **ve bu** tasnif-i sıdq-ı te'lifiñ nadirü'l-vücud olduğındın egerçe naqdıne-i cedd ve cehd bir başqa nushanı teysir etmekde sarf olundı ise amma anıñ tahsili na-müyesser ve mevcüd olan nushanıñ sehevat mütekâsir ve ğalatat mütevafiri mutazammın olduğı içün müte'assir oldığından bu haqir-ı pür-taqsir tashih-ı te'lif-i mezkürde musrif (musarrıf) sa'at yevmiyye-i kesire ve tahammül it'ab muttasıla-i beliğa oldı **pes** mütalâ'an fetanet-şi'arı keyfiyyet-i ıslâh ceride-i mezküreden i'lâm ve ihbar itmek içün tertib-i sutur taliye ve tersim-i kelimat atiye min cümle-i levazimat mahsub olundı evvelâ musannif-i merhum **Es-Sebu's-Seyyâr fi Ahbar-ı Mulük-ü Tatar** namıyle benam olan kitab fevaid-i ikitisabı içün sebeb-i da'yeni izhar etmekde keşide-i rişte tahrir idedir kim anıñ tarih-i celilü'l-fevaidi sekiz yüz yetmiş bir tarihı hududında hükumet-ü iqlim-i Tatarle ser-fıraz olan Meñli Geray Han-ı evvelden ibtida ve biñ yüz elli sal-ı huceste-falında nişande-i serir-ı Hanı olan Meñli Geray Han-ı saniniñ zamanına intiha ve hıtta-ı Qırımda hükumran olan yeddi nefer Han-ı zişan ser-sahn ve beynihümada güzeran olan selâtin ve Hanan bir vech-i tafsil ve icmal zikr ve beyân olunmağle nam-ı mezkür ile müsemmi olundı **veamma** heman ser-sahn olan yedi nefer Han-ı zişanlarıñ esma'nı zikrde musannif-i merhum ihmal idüb ağaz-ı kitabda mu'ayyen qılınmaduğlarındın egerçe tarih-i cemilü'l-fevaidinde keşide-i rişte-i vasf ve tahrir olunan otuz dört nefer Hanlardan altı neferi cümle ma'hudeden olduğları mefhum olsa da lâkin birisi zir perde-i irtiyâbda mesturdır **zira** nusha-i behiyyede esami-i Sahib Geray Han ve Devlet Geray Han ve Bahadır Geray Han ve el-Hac Selim Geray Han ağaz-ı ta'rif ve tavsıflarında serhi ile merqum ve esma-i ve ecdadları aliü't-tertib mezkür ve malüm ve anlardan maadası Meñli Geray Han-ı saniden [V] basuy ancaq zikr-i esma-i ile iktifa olunub midad ile mersum olunmışlar pes Meñli Geray Han-ı evvel ve Meñli Geray Han-ı saniniñ bu yedi nefer maqsud ve mahsusdan olduqları bişek ve irtiyâb olub mezkür olan dört nefer bu cümleye lâhiq olsalar hepsiniñ i'dadı ancaq altıya yetüb yendincisi na-malüm qalıyür bu tertib üzre Meñli Geray Han-ı evvel bin Hacı Geray Han * Sahib Geray Han ibn Meñli Geray Han-ı mezkür * Devlet Geray Han bin Mübarek Geray Sultan bin Meñli Geray Han * Bahadır Geray Han bin Selâmet Geray Han bin Devlet Geray Han * El-Hac Selim Geray Han bin Bahadır Geray Han * ve Meñli Geray Han-ı sani bin el-Hac Selim Geray Hanu'l-mezkür * **Pes** yedi Hanan-ı maqsuddan birisi na-malüm qalduğıyçün haqir-ı pür-taqsir Bora Ğazı Geray Han bin Devlet Geray Hanı ki min cümle-i

eşahire-i Hanan-ı Qırım deruke musannif-i merhum anıñ haqqinda insaf-ı tamam ile muharrir-ı evsaf-ı derslik-i Havanin maqsudde mahsub ve bu tavr ile mütemmim i'dad-ı seb'a olub anıñ ismini haşiye-i kitabda bi-tariq-ı mestur esami aba ve ecdadı birle zikr eyledi ve **eger** haqiriñ feraseti bu a'melde qasır olub zann-ı haqirane muvafıq matlab-ı musannif-ı merhum düşmesine ümid ki danayan fen-i tarih bu Han-ı celilü'ş-şan-ı mezküriñ qadr ve menzile ve hidemat-ı meşküresinden matla' iken faqırı bu cesaretde afv ideler **saniya** nusha-i aslınıñ sülüs-ü evvelisiniñ havaşisi bi-tariqu'l-icmal muhteva fihrist ihbarat ve havadisat idi veamma haqir tamam-ı te'life fihrist te'emmi tasnif idüb havaşisinde tab' ve tasni' eyledi **salisa** nusha-i asliyeniñ iki maqamında nuqsan vaqi' olub anları izhar etmek içün hin tab'de faqir bi-qadru'l-iqtiza beyâz qoydırdı **anlardan evveli** Canibek Han tarihında vaqi'dir kim nusha-i asliyede dest-i rastde olan safhanıñ rabıtası ağaz satır-ı evvel safha-i atiyye ile muhalefet idüb silsile-i matlab ve ma'na-i küsihte ve beride oldığı içün heman tavr ile tab'-i nusha-i hazırada ki 138 safhasıdır bir safha-i beyâz qoyılub rabıta-i safha-i asliyye ibtida-i safhada ve kelime-i evvel safha-i lâhiqa ağaz safha-i atiyyesinde sebt ve tab' olundı **ikincisi** el-Hac Selim Geray Hannıñ def'a-i salise hanlıqınıñ tahririnde ki bu kitabıñ 205 safhasındadır kim nusha-i asliyyede bir ğazel içün beyâz vaqi' ki heman destür-i faqir dahi tab'-i nusha-i hazırada o qadar beyâz qaldırdı **rabi'a** nusha-i mezküreniñ sehevat ve ğalatatlarını ıslâh ve tashihde bu qa'ide destüru'l-a'mel qılındı kim izdiyâd ve nuqsan [VI] veyâhud muğayeret-i hurufdan suret-ı pezir olan ğalatat ve mübhemat eger vech-i yaqin ile anlarıñ ma'nalarına i'lm-i hasıl olursa metin-i kitab matbu'da anlar tashih ve nusha-i asliyyede olan ğalatat-ı bi-a'ynhüma (a'yniha) zeyl safhada tab' ve sebt ve eger anlarıñ ma'nalarına i'lm-i qat'i hasıl olmasa heman hud kelimat bir vech-i mevcüd metin-i kitabda mestur ve dil-i kitabda anlarıñ maqamında mefruz olan kelimat bu işaret-i istifhamiyye (?) ile merqum oluna **meselâ** safha-i rabi'anıñ satır-ı sabi'ande kelime-i **na'atından (luğatından?)** bi'n-nun asl-ı nushada te'atından balta-i (bi't-ta-i?) idi haqir anı tashih ve zeyl-i safhada hud kelime-i mevcüde fi'l-aslı merqum qılındı **ve hem**-çünin heman safhanıñ satır-ı sadis a'şrinde **çeküyim ki çün** asl-ı nushada çigerim çün **bile ki** idi haqir anı tashih idüb asl-ı nushada olan kelimatı zeyl-i safhada sebt eyledi ve safha 25-nıñ satır-ı sanisinde kelime **ve'l-hattata** asl-ı nushada mevcüd olan gibi sebt olunub anıñ mübhem oldığı içün bedelinde mefruz olan kelime-i **inhizaza** zeyl-i safhada işaret-i istifhamiyye ile (?) tab' qılındı **hamisan** nusha-i asliyede olan kelimat veyâ huruf zayide hin

tab’de bu nişannıñ [] arasında ve kelimat veyâ huruf-u na-malüme mübheme ki faqir anlarıñ fehminde qasır idi bu nişannıñ () meyânında merqum olundı **meselâ** safha-i 25 nıñ sutur-ı rab’i ve hamisinde kelimat [ile [ve [ve l] bi’l-külliye zayid olduqları içün nişan-ı ma’hudıñ arasında ve heman safhanıñ satır ahrısında sebt olunan kelime (zeq) egerçe anıñ **zevq** olduğına ihitimal-ı külli var faqire sırahtan na-malüm qalduğıyçün nişan-i mezküriñ meyânında merqum olundı **sadisa** kitab-ı matbu’da mersum olunan nıqat .....nusha-i asliyyede malide ve bozulmış maqamlara delâlet ve bu işarat ++++ re’y-i haqire göre heman nusha-i asliyyede kâtibden sadır olan sehv ve nuqsana a’lâmetdir ki ba’zı maqamlarda faqir anlarıñ bedelinde mefruz olan kelimatı zeyl-i safhada işaret-i istifhamiyye (?) ile merqum itmişdir **meselâ** safha-i samineniñ sutur-u evvel ve sani ve salisinde ve safha-i 27 niñ sutur-u salis ve sadisinde merqum olundığı gibi **sabi’an** nusha-i asliyyede serhi ile merqum olan kelimat veyâ üstlerine hatt serhi çekilmiş i’baratıñ ekserisi ve dahi her kelâm-i cedidiñ ibtidası ve esma-i a’lemiñ çoqı kelimat-ı celile ile mersum olundı **saminan** asl-ı nushada gâhı vaqi’dir kim bir ism-i maqam-ı muhtelifede tarq-ı muhtelife ile nigâriş pezir olub ba’is-i irtiyâb oluyür faqir bu sebebden heman esma’yı kemahı (gâhı) tab’ itdirdüb zeyl-i safhada [VII] o ismleriñ başqa yerlerde ne güne yazulduğlarını bu işaret (*) ile merqun eyledi **meselâ** Yafesiñ bir oğlı safha-i hamiseniñ satır-ı a’şrininde Secestan adlanub ve safha-i 19-ñ satır-ı sameninde Sedistan müsemmi olunub tavr-ı mezkür ile faqir anları bi-a’ynihüma tab’ ve zeyl-i safhada işaret-i mezküre ile ihtilâfi beyân qıldı * Bu hak-pay erbab-ı kemal ve gelbise (gelse) leys-havan efzal sahnuran meclis-i belâğat ve beyân ve daqaiq- şinasan mahfel-i fesahat ve i’rfandan mültemes der ki bu kitab-i celilü’l-fevaidde eger ba’zı sehevat-ı namaslâha birün daire sa’y-i haqirane qalub anlarıñ tashih va ıslâhına taqsir vaqi’ olmuş olsa qalem-ı meveddet-raqam afv ile ıslâh ve çeşm-i hata-puşı ile iğmaz ve hem anıñ muqaddeme-i faqiranesinde nigâr şita-i qalem qusur olan sehevat ve küsurı ğayet şefqat ve kemal i’nayetleriyle mestur buyuralar.

Vema tevfiqi illâ-bilLâhi fehm hasebi
Ve ni’amü’l-vekil

[21]BismilLâhi'r-Rahmani'r-Rahim

Hamd-ı na-mahdud ve dürud-ı na-ma'dud şayeste Cenab vacibü'l-vucüddir ki zat-ı bi-adili vahib envar aql-ı vucüd ve vahdaniyet ve kemalı cümle kâinatda mevcüd Bahr-ı Azamet ve qahrından bir zerre kemter cevher-i şemşir-abdar Tatar lilLâhi fersanı intaqım bihim amman asani deryây-i heybetinden qatre-i hubab mevce-i leşker-i Cengiz fetn-iştihar dere saha-i izzeti şaibe-i hudus avandan muarra ve tarih-i celâl-i ezelliyeti muqarenet-i aruz zamandan müberradir Celle Celâlühü ve Amme Nevalühü ve Lâ-ilâhe ğayruhu tuhfe-i tahiyyât maşukiyyetü'n-nefehat ve hediyye-i salâvat ve reddiyetü'l-fütuhat şuküfe-i bağ celâlet ve güldeste-i hadiqa risalet-i nevbave çimen-i kâinat-i fihrist kârhane mükevvenat-i sultan tahtgâh li ma'-Allahu ve bal-nişin a'rş liyağğira leke Allah seyyidina ve senedana ve şefi'na a'ni bi-Habib-i Huda resul-i kibriyâ Muhammedi Mustafa aleyhi's-salâvat fi's-subh ve'l-mesa hazretleriniñ merqad-i münevver ve müşhid-i ğaliye perverlerine nisar olunur ki şiraze-i na'l-i pak-tabnagı eklil müfariq-i eşraf alem ulvi ve gerd-na'lin mübaregi tütiyây dide-i a'yân-hakdan süflidir

Beyt:

Ey bizemin Qıble-i eflâ kiyân,

Bir felek ümid ki hakiyân.

Allahume salli ve sellem aleyh ve alehi ve i'trete ve aşirete salâvat lâ-tanqazı ba-nemza-i ed-duhur ve'l-eyyam ve'l-inqit' bi-inqita' eş-şuhur [c. 3, ***Tesmiyetü'l-kitab***] ve alâ-i avam ve sellem teslima aleyhi ve aleyhim daima mübarekân kesiran amma-ba'd malüm olu el-ebsar der ki nezd quvve-i bahre-i izdebiyçün ve qadruhu-ü qahire-i qail gün-feyekünde alayiş devlet-i hayât dünyâ-misal sana't hayâlbaz ve simiya mün'adim ve heba ve çar-divar anasır inhina-nüma münhedim ve heva olub ömür-i aziz-misal badhiz güzeran itmekle bais peşimanı ruz-i rüsta-hiz olmağın eza-mat ibn Adem inqat' 'ane amele ellâ a'n sülüs sadaqat cariyet o veled salih o ilm yentefi' bi-sıdq min nutq muqtezası ba'is zikr-i cemil olur bir eser-i celil tedarigine sarf naqdına qudret-i lâzime zimmet erbab-ı himmet olmağın bu abd-i faqir **Seyyid-Muhammed Riza** pür-taqsir dahi nahin dest der-yüze ile hoşe-çin hirmen erbab-i ke-mal ve kâse-i leys havan efzal olub qusur-ı biza'a ve a'dem istita'a ile silsile-i zerin-tıraz mütabaat mulük-ü Osmaniyani toq-gerden ita'at itmekde muqteda o mümtaz ve sekiz yüz yetmiş bir tarihı hududında

[21] Начало текста хроники «Эс-себу'с-сейяр фи ахбар-и мулюк-и татар» («Семь планет в известиях о царях татарских»).

hukümet-ü iqlim-ı Tatar ile ser-fıraz olan **Meñli Geray Han-ı** evvelden ibtida pelenk mişe-i hamaset ve neheng deryây-i şecaat-zeyb efzay-i hutbe-i ğaza-ziynet bahşay sikke ğurra qutbu'l-Haq ed-dünyâ ve'd-Din emiru'l-mü'minin ve halifetü'l-müslimin alâ ve hüva's-Sultanu'l-a'zam Mevlâ mulükü'l-Arab ve'l-Acem es-Sultan bin es-Sultan [bin] **es-Sultanu'l-Ğazı Mehmed Han bin es-Sultan Mustafa Han bin es-Sultan Mehmed Han** ebbed-Allahu devletühu eli ahıru'd-Devran ve farq-ı şimal i'dabe-i bi'n-nedmir ve'l-hızlan hazretleriniñ yed müeyyed himmet ve destgiri inayetleri ile çah mazıq azl ve ahzandan tahlis ve biñ yüz elli sal huceste-falında nişanda serir Hanı itdilkeri Meñli Geray-i saniniñ zamanına intiha ve hıtta-i Qırımda hukümran olan yedi nefer Han-ı zi-şan ser-sahn ve beynihümada güzeran iden selâtin ve hanan bir vech-i tafsil ve icmal zikr ve beyân olmağıyle **Es-Sebu's-Seyyâr fi Ahbar-ı Mulük-ü Tatar** namıyle müsemmi bir mecmu'a-i perişan-güftar tertib ve tesviye olundı ve menhu et-tevfiqu'l-inayet fi'l-bidayyet-i ve'n-nihayet Meñli Geray Han bin Hacı Geray Han ibn Ğıyasu'ddin bin Taştimur bin Catay bin Tulatimur ibn Köncek bin Ruktimur bin Toqtimur bin Cuci ibn [c. 4] Cengiz bin Pişuke Han bin Bartan Han bin Qabıl bin Tumne ibn Baysanğur bin Qaydu bin Tumen bin Buqa bin Buncır bin Doyun Bayan zevc Alan Quva bin Qalu Qacı bin Som Savcı bin Muke-Muden ibn Qocum Boğrul bin Qıcu Merkin bin Tamac bin Bicen Qa'an hafi olmayâ ki aba ve ecdad-ı Cengiz ve sair mulük-ü Etrak ve Tatar Yafes bin Nuh aleyhi's-selâma münteha ve andan dahi hazret-i Adem aleyhi's-selâma münteha olmağle ata-i davat sahn reşehat mücerray füzat-ı hayât ve münşa-i vucüd-i kâinat olan iki zat-ı a'zimu'l-berekâtıñ bahr-i Amıq ne'atinden (te'atinden) isale qatre-i beyan itmekle a'taş müstemi'ni ab-ı hoşgüvar ahbar maziye ile irva ve ahval-ı mulük-ü şarq ve şimale işaret ve ima qılmaq enseb ve ahrı görüldi.

Zikr-i intişar-i nev'-i beni Adem bi-qasmı Şarq ve Ğarb-ı alem

Hubut-ı merci' enam ebu'l-beşer aleyhi's-selâmdan soñra reb' meskün kesret-i nas ile müzeyyin ve ma'mür ba'de bir mücib ta'annüd ve israr ve teczi küllü nefs bima kesebet mazmun-ı şerifine mutertib olan Rabb-i Lâ-tezar aliü'l-arz mine'l-kâfirin diyyâran duayan icabet eser-i sani ebu'l-beşer ile tufan-ı qıyamet nişan bir hem-zen zemin ve zaman olduqda zevraq süvar-savn Yezdan olan muvahhidinden maadası ğariq bahr-i a'dem olub bi-keştibanı Nuh necı Allah balây küh cudi-i necatda leşker-endaz selâmet olduqlarında * Halâiq zikeşti birun amedend * zişadiçe küyim ki çün (küyim çün) amedend * müfadınça i'dad ashab-ı

sefineyi nisbet ile sevqu'l-semanin tesmiye itdikleri qarye-i nev-bünyâdı inşadları esnasında ve bay can ruba zuhur idüb zat-i nübuvvet-penah ve evlâd-i ali nijadlarından Sam ve Yafes ve Ham ve Ezvac tahirat i'ffet nihadlarından maadası ifna eyledigi eyyâm hüzn-encamdadır yay-ı bi-geran inayet samedani mevc-i hız olub i'bad aciz mu'tad ve isyan-ı i'tiyâdı tufan a'mme-i belâdan afv ve irade aleyh-i mütahaqqıqu'l-husulıñ teksir nasa ta'allüqı ilham-i Rabbani ile lâyıh qalb-i Adem sani olıcaq [c. 5] bu va'd behcet-i eser ba'is def'-i vahşet ve keder olub çün asiyab heft-ı qubab dair piramen vesait ve esbab olub hususa nev-i beni Ademiñ tanzim-i habl ahval ve istihkâm rişte-i amalı hal ve aqıde qadir sahib ray-ı zerin hakim-i haqiqiniñ dest sa'y ve himmetine merbut olmağle hazret-i Nuh nazil matiyyâ-i ruh-ı pür-fütuh olduqlarında 'aric serir-i hilâfet ve qadem nihade-i kemiyet-i hukümet olmaq semere-i füad devlet-nihadları meyanında Same tahsis ve lisan-i gevher-feşan vacibü'l-ita'alâri ile müşarun-ileyh tansisleri muqtezası vuqu' tufandan beş yüz ve ali-qavl altmış sene mururunda taht-ı revan tabut ile 'azm-i hıtta-i lâhut buyurduqlarında emir ve ta'yinleri üzre müşarun-ileyh saye-endaz adil ü dad ü zal ü zalil i'bad olduqlarınıñ qırq sekiz senesi hududında bi-emr-i Haliqu'l-inam kesret tenasil-i nasdan naşi ol mevqi'de güncayiş ve aram müte'assir olub tevsi' daire-i mekân muqtezayat hal ve eyyamdan olmağle Şalih bin Erfehşed bin Sam ve 'Ad bin Erfehşed bin Semud ve Cedis ve Casim ve Tasim ve Samhar ve Otar ile arazi-i bilâd ve qalâ'-i Hicaz ve Yemen ve Tuhama ve Neced ve 'Aruza 'arız gezlik İ'raq bin İ'lm bin Sam bilâd-i İsfahan ve Riy ve Qazvin ve Hemadan ve Luristan ve Erdelan ve Dilem ve Kilâne mütetariz ve Horasan bin İ'lm bilâd-i Secistan ve Zablistan ve Badahşan ve Taharistan ve Bah ve Herat ve Nişabur ve Merv ve Mazanderan ve Taberistana revan oldılar ve **Miklen** bin İ'lm bilâd-i Mavera'un-nehir ve Harezme 'azm ve Ehvaz bin Burh bin Sam bilâd-i Huzistan ve Fars ve Kermanda tavattun cezm idüb ve Ermen Nuz bin Sam bilâd-i Azerbaycan ve İran ve Şirvan ve Gürcistan ve Ahlat ve Ercis ve Teblis ve Erzenu'r-Rumı merzbum ve **Amliq** bin Lâvd bin Sam muqaddema arz-i A'maliqda aram itmişiken bi-hasebü'l-iqtiza vatr-qaza icün bilâd-i Anatolı ve Qırman ve Trabzon ve Sivasda tavattun ile rağbet-i diyar-ı Rum idüb Kena'n bin Nefer bin Sam bilâd-i İ'raq Arab ve ceziretü'l-Arab ve Şahidde qarar ve Türk ibn Yafes dahi Çin ve Kemari ve Meşk (Mensk) ve Secistan (Sedistan) ve Hazer nam biraderleri ile semt şarq ve şimalde bilâd-i Türkistan ve Hıtay ve İbir ve Sibir ve Bulğar ve Deşt-i Qıpçaqda istiqrar bulub [c. 6, ***İhtilâf-i elsine. Padişah-ı Giyürmes***] taric (Yaric) * dahi Saqalâb ve Rus nam

qarındaşları ile bilâd-ı Rum İli ve Ankerus ve Leh ve Uqrayna ve Qırım ve Masqva ‘azem ve Qut bin Ham biraderleri Berber-u-Küş ve Zenc ve Habeş ile canib-i ğarb ve cenübde bilâd-i Cerid ve Faş ve Cezair ve Tunis ve Trablus ve Birqa ve Mısır ve Sudanda arame cazim oldılar ve Bure (Buruh) Frenk bin Qut bilâd-i Ankerus ve Ağaliya ve İtaliya ve Cermaniya ve İsfendiyada (İspaniyada) dernek ve ebnay-i küşden Senu bilâd-i meger anda güzeran vaqt itmekle ahenk idüb ve Bedheh ve Turan ve Hind nam biraderler bilâd-i Cezirat ve Minbar ve Ma’beri maqarr itdiler mürur-ü eyyam ile evlâd-i Sam on toquz ve Yafesiyân otuz altı ve Hamiyan on yedi fırqa iqsam olub hübutdan ol zamana gelince yekzeban elfaz-ı süryanı iken tebdil-i mekân ve şiddet-bad tufan nişan-ı qahr-ı Yezdan mücib teblil-i lisan olmağle ancaq sakin-i arazı-i Babil olan firqa-i Kena’niyan misal-i belâ-bel ve ‘anadil hangi lisan süryanı ile güyan ve ma’adası mürğ ve haşı ve Arağsan şecere-i alemde terennümat güna-gün nağme-i sencan oldılar vuqu’-u initşar-i nas ahd-ı Samda olmaq kesret-i nasa qıyas ile fehm ve aql-i qarib isede nezd-i qudret-i Rabb-i qadirde emir-i sehl olmaq hasebiyle asr-i Nuh neci-Allahda olmaq üzre dahi nigaşte hame-i ta’yin-i müverrihin olmuşdır el-i’lm ind-Allahu’l-melikü’l-mu’in gerür a’vam ile Sam dahi nuqud halisu’l-ayar ömür-i azizi isal sanduqa-i hitam itdikde ittifaq-i nas ile amm-i tefriqanıñ yetmiş ikinçi senesinde hil’ât-i riyaset qadd-balay Giyümrese ilbas ve maqam-ı hukümete iclâs olunmağle muqaddem mulük-ü Fars olub ekser-i edevat-i padişahı ve ağleb-i unvan ve haşmet-ı şahinşahı semere-i şecere-i tab’ dirak Giyümres sahib-i fehm ve idrakdır arazi-i ma’müre-i mesküne İran ve Turan ve Arabistan ve Mağrib-i zemin ve Hindustan ve arz-ı Babil ve Yunan isimleri ile müsemmi ve aqalim-i Seb’a i’tibar olub Giyümres cümleniñ pişva ve serdarı ve mu’asırı olanlar müşarun-ileyhiñ ferman-berdarı olmağle padişah-ı heft iqlim laqabıyle şuhret-şiar oldı mulük-ü saireniñ qadem-nihade-i serir-i hukümet olanlarından şahan-i Farsa kesri Etrake havaqin Ervame qayasıra-i Hinde Rayan Mısıra Fira’une Yemene tebaya’a Babile Nemrude elqabı itlâq ba’de-zaman arazi-i besita-i alem iqsam-i kesireye inqısamı sebebiyle dul-u muhtelife zuhur [c. 7, ***Tabaqat-ı erba’a mulük-u Fars. Havaqin-ı Etrak. Qayâsıra-i Rum***] idüb her biri bir isim ile meşhur afaq oldılar nesl-i Giyumresden Pişdadiyan ve Kiyaniyan ve İşkaniyan ve Sasaniyan laqabları ile dört tabaqa mulük calis serir-i hukümet ve sahib-i mülk ve saltanat oldılar Pişdadiyan biñ yedi yüz otuz sekiz ve Kiyaniyan altı yüz toqsan üc ve İşkaniyan dört yüz toqsan sekiz ve Sasaniyan dört yüz elli üc sene gâh cebhe-güşay miknet ve celâdet merba’-nişin dibac-i saltanat

ve gâh hamil-bar hükumet-ü ser-keşide-i giriban meskinet olub şehsüvar meydan-i nübüvvet aleyh-i efzalü't-tahiyya hazretleriniñ panihade-i rikab hicret olduqlarınıñ otuz bir senesinde tulu' mehr-i sadme-i ğuzat-ı müslimin ve zuhur-ı Hurşid zarb dest-i mücahidin ile kevkeb devletleri za'il ve mah-ı miknetleri muzmahıl oldı havaqin-i Etrakiñ ibtidası ahd-ı Hüşenk ibn Pişenk bin Sayik bin Giyumres bin Samde Müncine bin Türk bin Yafes neslinden olan havaqindir ki biñ üç yüz sene ba'de Tur bin Feridun neslinden qarib ve düni iki biñ altı yüz yigirmi dört sene zemin-i Turanda hükumran olub efzal mahlüqat aleyh-i ekmelü't-tahiyyat hazretleriniñ nefs-i Medine-i Münevveriye sevq matiyya i'zz ve şeref buyurduqlarınıñ elli üçünde mürde-dilân sükkân Maveraü'n-Nehir ve Turkistan sadme-i cihad-i ğaza mu'tad muvahhidine tab-aver olmamağle mizac-i devletleri mu'tel ve dimağ-i saltanatları muhtel olub bundan soñra beş yüz elli sene miqdarı riyasetleri gâh sahil-i Maveraü'n-Nehr ve gâh piramen-ı Turkistanda manend yağı ve evbaş-hıraş can ve telâş ile güzeran idüb mehbut envar-i İlâhi ve meşriq-i Hurşid ısrar-ı na-mütenahi salli-Allahu Ta'alâ aleyhi ve sellem hazretleriniñ tali' ufuq qatr-ı hicret olduqlarınıñ altı yüzünde Sultan Muhammed Harezm-Şah te'azid baht ile itale-i dest-i himmet idüb bi'l-cümle havaqina ğalib ve came-i devletleri salib oldı Qayasıre-i Rum ahd-i Tahmures bin Huşenkde Yunan zemininde mesned-nişin hükumet olan Rum bin Malti bin Taric bin Yafes neslinden mulük-ü Rum olur ki bilâd-i Ervam ve Frenkistanda biñ altı yüz iki sene ba'de bilâd-i Anatolıda Rum bin Esfer bin A'yis bin İshaq aleyhi's-selâm neslinden mulük-ü Rum sani toquz yüz elli sene ba'de Qayasıre-i Rum beş yüz yigirmi bir sene saday-i Erğanun tarafa eday-i cağz gün ile tahdiş-i mesami' sükkân-i cihan olub ve mulük-ü Rum-i evvel ve saniniñ tamam bilâd-i Ervam ve Frenkistan [c. 8, ***Zuhur-u devlet-i Frence. Rayân-ı Hind***]...livay-i (de a'lây?) istilâ itdiklerinden dört yüz seksân beş sene mururunda Frence devleti hadis ve hasan suret sanemhane-i miknetleriniñ seyl.....(el-arm ile mahv ve ifna?) sine ba'is olub era'it şekil (şel) Qabıh Çelipay saltanatları.... (arazı-i Anatolı?) ve Rum İli ve ba'z Rus ve Saqaliba ve ba'z Frenkistanda revnüma oldığı esnada Sultan Muhammed-ı zafer-şi'ar inayet-perver-digâr ile mühr-ü alemtab ufuq-ı şefaat aleyhi ve ali aleü's-salâvat ve's-selâm hazretleriniñ ziya-bahş kişver-i hicret olduqlarınıñ sekiz yüz elli sekiz senesi mah-ı mübarek Rebiü'l-evveliñ on beşinçi güni **Satufnehunne el-Qastantiniyetu'l-ni'am el-emiru'l-emiruha ve'n-ni'amü'l-ceyşu zalikü'l-ceyşu** miftah tebşir-i server qablü'z-zuhurı ile bab-ı mağlüqa-i belde-i mezbureyi feth ve küşad idüb mücahidin dini iğna icün padişah-ı

nusret-meşhurdan üc gün miqdarı yağma ve tarac emir ve fermanı sudur itmekle sermaye-i mefahire-i küffar olan cevher giranmaye-i serhengi ve dibac bihac Frenkileri nasib ğuzat-ı muvahhidin oldığı hin-i meymenet-qarında mest bade-i ğurur olan tekfu-i cer'a-i tiğ-ı ser-tiz ile dembeste ve bişu'ur olmağle pertev-i devlet-i Qayasıre bi'l-cümle zalâm şeb inqirqazda ma'dum ve bi-nam oldı amma rayân-i Hind ibitdası mulük-ü Farsdan asr-ı Çemşid bin Tahmurasda kişver-i mezburde hükm-güster olub Brahman bin Hind bin Güş bin Ham neslinden olan mulük-ü Brahma der ki ülv-endaz ateşgede-i tecebbür olduqlarından iki biñ iki yüz toqsan sene mururunda bad istilây-i Eskender ile şi'le-i çerağ-i devletleri merd ve ol qatrda küşe-küşe lem'a-riz (zibr) olan mulük-ü tavaifiñ dahi şa'ş'a-i tesellutlarından biñ yigirmi üc sene mururunda ki ma'den şeb-çerağ nübüvvet-i nur-i şeref qudum-ı hicret il ziya-bahş mefariq-i Ümmet olduqlarınıñ toqsan toquzıdır livay-i merdan-i ğaza ol caniblere saye-endaz i'zz ve a'lâ olduqda ray-i Hind rey-i dilpesend idüb ba'is-i devlet-i sermedi olan Qumaş zerand ve daiman ve hele-i pak-i İslâm selâmet resan ile şeref-qarın olmağle mulük-ü silsile-i mezbure batına ba'd batn üç yüz on bir sene miqdarı zaman balây Qumaş Hind u Tıraz saltanatda qarir ve mekin olub qadd Tubay nebi-i muhterem [c. 9, ***Fira'une-i Mısır. Tebayi'a-i Yemen. Nemarüde-i Babil***] emir-i hil'ât-i fahire hicret ile mükerrem olduqlarınıñ dört yüz onunda ekser bilâd-i mezbure dahil zir-nigin Sultan Mahmud Ğaznevi sebkutegin oldı amma firia'une-i Mısr ibitdası ahd-i Cemşidde (Cemşide) musalih beyn havas ve avam olan Mısrayim bin Nebsar bin Qabıt bin Qut bin Ham neslinden müteşe'ib fira'une der ki biñ sekiz yüz yetmiş beş sene ba'de bahtu'n-nasır mezalim-güster nevabı ve Kiyaniyan dört yüz yedi sene ba'de Eskender ianetiyle mulük-ü Rumdan ma'dud betalise (ve betalise) iki yüz yetmiş dört sene ba'de nevvab-i Qayasıre beş yüz altmış iki sene ba'de nevvab-i Ekâsire elli dört sene ve yine nevvab-i Qayasıre elli bir sene Çaşni senc (Şeyh) qasbu'l-sükker hukümet olub Tiz digân (Tebliz digân) ateş-ı hasret olan zümre-i ensariyan neş'e-yab şerab vuslat-ı hicret olduqlarınıñ yigirmi ve ali-i qavl on yedisinde asakir-i nusret-ğayat Ümmet misal-i Nil ve Fırat Suy Mısra revan ve nesimat enfas-i mazhare ve reşhat-i suyuf-u mücevhereleri ile manendam zatu'l-i'mad olan belde-i letafet bunyâd çirk bağı ve fesaddan tathir olunub misal-i behişt-berin nasib ğuzat muvahhidin oldı amma tebay'a-i Yemen ibtidası ahd-ı Çemşidde (Cemşide) bilâd-i Arabistanda cer'a-i Cam Cemşid safa-bahş hükumet ile siye-mest olan Seba bin Yeşhab bin Ya'rab bin Quhtan bin hazret-i Nuh neci-Allahu nesl-i pakinden hamiryandır ki iki biñ toquz

yüz seksan bir sene ba'de kim küştegân badiye-i dalâlet olan ashab-ı fil gec-i sebilden mulük-ü Habeşe yetmiş iki sene ba'de yine Hamiriyandan Seyf (Yusuf) bin Zi-Yezn on altı ba'de nevvab-i Ekâsire mulükniñ habir (hayr) ve şehiri bakedünd neşr-i (teşr) menşur hükumetniñ ve bed idüb gevher giranmaye-i mühr-ü nübüvvet dest irade-i Rabb-i izzet ile nihade-i devlet hane-i hicret qılındığınıñ a'şre-i kâmilesinde a'yin hidayet-i Mevlây zü'l-mennin ile tab'-ı yemin bida-i lülüy-i İslâmı ziver-tac tasdıq ve qabul itmekle tiğ-i cevher-dar ğuzat-ı aduvv fekn vasf şekinden salim ve emin ve taht-ı murassa' hükumetde merba'-nişin oldı amma Nümarde-i Babil Nemrud bin Kena'an bin Sencarib bin Güş bin Ham bin Kena'an bin Neğer bin Sam ki Süryaniyyan elqabıyle bi-namdır İraq Arab ve Cezirede yüz elli toquz sene ba'de mulük otuz biñ üç yüz elli beş sene ba'de nevvab [c. 10, ***Mulük-ü beni-i İsra'il. Qabail-i A'rab. Afrasiyâb. Oğuz Han. Bani-i evvel-i Qastantiniyye***] Kiyaniyandan mulük-ü Nebt dört yüz qırq üc sene ve yine A'maliq bin Lâvd bin Sam neslinden Cebabire-i Amaliqiya toquz yüz seksan yedi sene ateş-zulm ve inadı reside-i kânun-i fesad idüb mulük-ü beni İsra'iliñ cüybar zuhur ve ğalebeleri ile şirare-i tesellutları zir-i hakister inqirazda müntefi va hak mezellet ve a'demda muhtefi oldı mulük-ü beni İsra'il dahi bilâd-i Şamda beş yüz toquz sene miqdarı zaman levha-i havan-ı hukümet olub bahr-i bilây mevc istilây bahtu'n-nasr zulm- peyma ile hanuman devlet ve hayatları deryay-i bi-ğaye-i inqirazda ma'mür ve heba oldı zaman-ı İşkâniyan ve Sasaniyanda mulük-ü Hamiryan Yemen neslinden ba'z bilâd-i Hicazda cerhem ve Şamda İsfaniyan ve Bahrinde Beni-lehm hükkâmı zirve-i gâh saltanata uruc itmiş iken ğuzat-ı muvahhidınıñ panihade-i rikab cihad olduqlarınıñ ibtidalarında edna himmet ile hane-i hukümet ve riyasetden huruc eylediler reşha piray zeban medad olan mulükden maada bilâd-i Yemende saltanat-ı add-ı evveli ve add-ı sani ve Turan zeminden memalik-i Çinde mulük-ü Fağfur nuşa-nuşi-i kâsse-i Lebriz saltanat ile neş'e-dar olub Fağfur ve Şeddad mulük-ü add-i saniden ma'dud ve bani-i sedd olan Eskender Zu'lqarneyn seyahat mu'tad-ı zaman Pişdadiyanda geşt ve güzar cihan idüb cenab-i nübüvvet-penah hazret-i Suleyman nebi-Allahu ahd-i Kiyaniyanda meb'us ve sükkân reb' meskün rehin zir-nigin hükumet-güzinleri oldı ve meşahir-i mulükden Afrasiyab ibn Pişenk bin Dadşim bin Tur bin Feridun evahir-i hükumet-ü Pişdadiyanda on iki sene memalik-i İran ve Turanda şeqa-i teğallüb ve tasallutin efraşte üc istilâ idüb ve nesl Giyumres ve Qayasire-i Rumdan ma'dud Eskender ibn Darab bin Bihmen bin Güştasib bin Lehrasib bin Urendşah bin Kinişin on dört sene miqdarı zaman ekser-i

memalik-i cihanda (cihan) saltanat-ı güzin ve muqad nar-ı İbrahim aleyhi's-selâm olan Nemrud nevvab Dahak ve bahtu'n-nasr nevvab-i Lehrasibden olub ve bu iki merdud mulük-ü Babilden ma'duddır ve **havaqin-i** Etrakden Ağus Han ve mulük-ü Rum-i evvelden Hermes bin Rum bin Qıbti ibn Yunan ki ba'zılar Zu'lqarneyn zann eylediler ve vazi' ol esas-i Qastantiniye Niqumadiyan ve Rumiye el-kebri ya'ni qıral Alma ve Münavis mulük-ü Rum-ı evvelden olub ve muhaddis-i Rumiye es-sağrı ya'ni [c. 11, ***Herqıl bani-i sani-i Qastantiniyye. Tahdid-i aqalim-ı seb'a. Zikr-i mabeyn-ı hübut ve hicret***] Sivas Savis bin Betrus bin Yunan bin Tarsis (Trasis) bin Esfer ve Filqus bin Hermes ki cedd-i maderisi Eskender bin Darabder ve evvel mulük-ü Battaliseden Battalmiyus bin Lağus ve ol (evvel?) Qayasıre Ağustos (Ağuts) bin İsqaliyus mulük-ü Rum-ı saniden ma'dud ve mu'asır ashab-ı kehf olan Diqyanus küfr-ü Manus der **kehlü'l-cevher** hak-pay-i beni ahru'z-zaman nur-bahş uyün-u ümmet olduqları hin saadet-qarında reis zinar-bendan bilâd-i Rum bulunan bani-i sani Qastantiniye Herqil a'dad-i selâtin Qayasire ve ahd-i mulük-ü beni İsrailde Cebabireniñ qabili olan Calüt mulük-ü Amaliqiya zümresine dahil olub mulük-ü mezbureniñ maqarr-ı saltanat ve zaman-i hukümetlerinde ihtilâfat-i kesire olmağle türk tahrir ile zeban (ban) qalemi gezlik i'tiraz tercih bilemir cahden tahlis eylemek enseb ve ahrı görüldi nezd-i muhaddiddan cihanda aqalim-i seb'a örfiyyeden olub arazi-i İran ta'bir itdikleri bilâd-i Ermen ve İ'raq Acem ve Fars ve Send ve Harasandan ibaret ve memalik-i Turan heyatle ve Turkistan ve İber (Betiber) ve Sibir ve Bulğar ve Hazerden kinayetdir (kitabetdir) arazi-i Saqalba ve Rus ve Frenkistan ve Ankerus ve Rum bi'l-cümle Yunan-ı zemin namıyle mevsum ve Hara'it ve Harayidde mağrib-i zemin ülkesi arazi-i Berberiye ve Mısır ve Sudan ve Habeşe isimleriyle mersum ve Arabistan arazi-i Hicaz ve Tuhame ve Yemen ve Aruz ve Necd ile mahdud ve memalik-i Babil (Bal) İraq Arab ve Cezire ve Şama şamil ve iqlim-i Hind arazi-i Cezaret ve Menibar namıyle şuhret-şi'ar der **hübut** Adem ebu'l-beşer ile tarih-i hicret-i şefiü'l-mahşer meyanında güzeran iden evqatda ihtilâfat revat vaqi' olub zikr ve tafsili ba'is-i teksir sevad muqalât olmağle rast-nüvisan müverrihinden qavl eşher ahz (ihda) olunub bu vechle tahrir olunur ki hübutnıñ iki biñ iki yüz qırq ikisinde tufan-ı Nuh ve anıñ (iniñ) biñ yüz yigirmi birinde nar-ı Nemrud ve anıñ (iniñ) dört yüz altmış beşinde ğarq-ı Fira'un ve anıñ (iniñ) biñ yüz otuz altısında milâd-i Mesih aleyhi's-selâm ve anıñ (iniñ) beş yüzünde qablü'n-nübüvvet zuhur idüb irhasat beni ahıru'z-zamandan ma'dud olan helâk ashab-ı fil ve ol sal-i meymenet-iştimal

Rebiü'l-evveliniñ düşenbe gicesi qafle-i salar-ı enbiya Muhammed Mustafa aleyhi efzalü't-tahiyyat fi's-subh [c. 12, ***Mi'rac. Hicret-i bi-Medine. Vefatu'n-Nebi. Hulefa-i er-raşidin***] ve'l-mesa hazretleri şeref-bahş alem-i vücud olmağle ansar hak süfli icram felek-i ülviyye mahsud oldığınıñ qırq birinci senesi Rebiü'l-evveliniñ evailinden altı ay tamamınadek pey-der-pey muqaddemat veci (dahi) olan münamat sadaqat aks- endaz mir'at tabnak (tabna) qalb-i pakleri olub şehr-i Siyamıñ on yedinci güni Ğar Cebel harade namus-i ekber ayine-i nazar enverlerinde cilve ger u bal-efşan tebliğ olub **İqra' bi-ismi Rabbike ellezi Haleqa el-insana min alâq** eli ahıru'l-ayet nazm-ı lâtifin naqş sahife-i hıfza hazret-i nebbi ammi tehami qıldığınıñ amm aşırında iman tayfe-i cenüba suret zuhur gösterüb ihtilâfat ruvatdan qat'-ı nazar sinin şeref-qarın ba'sından on ikinci 'amm huceste-i encamda beynu's-safa ve'l-Merve hane-i emm haniyden razi-Allahu anha halet bidarıda maqam qab-ı qosın o edniye (evadniye?) vasıl ve dide-i qalb ve qalib ile rü'yet didar-i hasıl ve sene-i salis aşr ba'set Rebiü'l-evveliniñ ğurrasında bi-emr-i mulüku'l-alâm daru's-sakine-i Medine tarafına imale likâm nehzat (nehfet) buyurub şehr-i mezburuñ on ikinci güni liva-i zafer-iltiva-i alem afıtab esamahalle qaba muzafatından qabile-i Amru bin Avf baharide dirahşan ve on dört gün ol beqa'de fera-hemkeş damen asayiş olub sabiha-i yevm-i muhterem-ı Cüma'da nefs-i Medineye teveccüh buyurulub saye-i şeqa-i livay-i alem araları menazil-i beni Salim bin Avfa ni'amu'l-bedel zal pür-hüma olduqda Zanu nam vadide Cüm'a maye-i kâmile ashab-i zeviü'l-ihtiram ile eda-i salâvat Cüm'a buyurdılar naqş-pay qadem-i hicret meymenet dem ile beq'a-i mübareke-i Medineyi reşk fermay cennetü'l-ma'vi qıldıqlarınıñ on ikinci senesinde hac-i veda' ve İslâma sa'y ve ihtimam buyurub sene-i isni ve aşr-i Saferiniñ yigirmi sekizinci güni tab-teb muhraq ile gülberk mizac-i letafet imtizaclarına nev'-i tağayyür arz olub eşher rivayât üzre şehr-ı Rebiü'l-evveliniñ on ikinci güni i'dad sinin hayat-i faizü'l-berekâtları altmış üçe baliğ olmış idi ki mühr-i alem-tab mahzar-i nübüvvet ufuq-ı behişt birine rica't ve ruh-ı muqaddes nebevi vatan-ı aslına avdet eyledikden soñra hulefa-i Raşidin Rizvan-Allahu Ta'alâ aleyhim ecmainden bi'l-istihqaq ve't-tahqiq Ebubekir es-Sıdıq ve Ömerü'l-Faruq ve Osman Zü'l-nureyn ve Ali bin Ebi-Talib hazretleriniñ zaman-ı huceste-encamlarında ekser ma'mure-i [c. 13, ***Düvel-u muhtelife***] reb' meskün şu'a cevher süyuf-i ğuzat ile münevver ve qudum meymenetleri birle pür-zeyb ve ziver ve ağleb memalik-i alem secdegâh cibah Ümmet-i hayru'l-beşer olub **ba'de'l-hilâfetü min ba'di selesuna senetan summe tekünu malikân**

‘adudan divan-i bi’l-itaq qaza ve qaderinden cümle celile-i hilâfete came-i müsta’mil emarete mütebeddil olmağle beni-i emmiyeniñ salih ve talihlerine mütehavvil ve mütehammil olundığınıñ yüz otuz sekiz sene-i hicriyesi hududunda i’mame-i siye gün Abbasiye tac-ı murassa’-zerrin tar şahaneden bedel oldığınıñ iki yüz yigirmi senesi avanında rical-i devletlerinde ihtilâl ve rey ve tedbirlerine fütur ve kelâl gelmekle mizac-i istiqsat cemi’yetleri münharif ve tabayi’ velât çar-çihat muhtelif ve her canibden huruc ve isyan nümayan olub Hicazda Şerifay beni-i Esifer ve Yemende beni-i Ziyad ve Mısırda Fatmiyun ve Mağribde Mültemeyin ve Andalusda Sefhaciye ve Sebhistanda Safariyan ve Mavera’un-Nehirde Samaniyan ve Taberistanda Dilmeyan ve Zabelistanda Ğazneviyan ve Turkistanda havaqin-ı Etrak da’va-i saltanat ve istiqlâl eyledikleri hengâmda mulük-ü Selcuqiyan zuhur ve tavaif-i mezbunıñ ekserisine ğalebe itmekle ba’z bilâd-i Turkistan ve tamam Harezm ve Mavera’un-Nehr ve İran ve Rum ve Şami-Ram ve hulefa-i Abbasiyana rizasıyle ancaq Arabı tefviz itmekle irza eyledi der-aqab mulük-ü Selâcıqya tarafından muqalled olan ümera ve velâtiñ ekserisi gerdenkeşanlıq ile daire-i ta’atdan huruc ve unvan ve kalite qana’at itmeyub zirve-i tecebbür esalete urucları eyyamı ki beş yüz toqsan toquz tarihı hududı der-şiran qahr-ı İlâhi olan Cengiz-i fitne-engiz liva-i zulm ve fesadın i’lâ ve ekser-i memalik-i cihana istilâ eyledi **zikr-i Türk Yafes bin Nuh aleyhi’s-selâm** nevşita-i qalem şikeste raqam-i faqıranemiz olan evraq-ı perişan-maqaliñ mebnası meşahir-i selâtin şarqa dair olduğı zikr olunmış idi cünki Cengiz-i seffak ve sair mulük-ü Etrak Türk bin Yafes bin Nuh aleyhi’s-selâm hazretlerine müntehi olduğı vasıl rutbe-i vuzuh olmağle selâtin-i Yafes-nijad aba-i ve ecdadı tahsis bi’z-zikr qılındı **Nuh-ı** necci-Allahu reside-i sahil selâmet olub çend-ruz bi-ğule-nişin afiyet olmaq içün tarh-endaz zemin cüdi olduqları sevqu’s-semanini itmamdan soñra hazine-i perver-digârdan bahş ve inayet ve sath ve balâsında midad-i hükumet hafiye-i Rabbi'l-ibad ile ism-i a’zam resm ve tab’ oldı (veledi?) el-ihtiyac enzal-ı baran rahmet hassesi ta’biye qılınan hacer-i mükerrem ki lisan-i Farside [c. 14, ***Padişah-ı Türk bin Yâfes. Padişah-ı Müncene ve Elince (Alınca) ve Qara Han. Vech-i tesmiye-i Turan. Velâdet-i Oğuz Han***] seng yede ve Türkide cede taş dirler Yafesiñ sanduqa-i hıfz ve amanına vedi’ye idüb tanzim ehl-i din içün canib-i şarq ve şimale ta’yin itmişler idi **Hacer-i** mükerrem berekâtiyle saye-endaz iqamet olduqları mahalliñ sükkâni enva’ ni’am-i celile ile muğtenem olub ve ol zat-ı pakıñ sulb-i tabnakından Türk ve Çin ve Mensk ve Kemarı ve Saqalâb ve Halec ve Hazer ve Rus ve Sedistan ve Ğaz nam on bir nefer

veled-i mes'ud piraye-bahş alem-i şühud olub **Türk** bin Yafes cümleniñ erşed ve ekberi olmağle calis-i mesned peder [oldı] ve ibn Yafes ma'nasına Yafes oğlan ve Ebu'l-cay Han laqabları ile sahib-i şuhret ve seksân sene miqdarı zaman-ı sadır-nişin riyaset ve ahd-ı Giyumresde qadem-nihade mulük-ü ahret oldı **canib-i** şarq ve şimalde Selenkârı yahud Silük nam mevzi'de vaz'-ı hanuman qıyam ba'de zaman arazi-i Çağatay ve İbir ve Sibir ve Bulğar ve Deştde hat-rahl (hatır-hal) aram idüb ve hane-i çüb ve güyah ve düde ve hargâh ve post hayvanatdan taqiya ve qaba-sana'tında ol qatr-ı ehalisiniñ ustad ve muqtedası ve mulük-ü Etrakıñ tarq-i saltanatda muqteda ve pişvası oldı **Tutek ve Müncine ve Çekil ve Pürşaqan ve İlâq** nam beş aded veled-i ercümend ile ser-bülend olub Türk-i mezbur Türk-i alayiş (terk-i mezbur terk-i alayiş?) cihan idicek canişini olan Müncine elli iki sene sadır-nişin riyaset olub ol dahi rev-nihade vadi'-i a'dem olıcaq **Elince** bin Güyük ibn Müncine evahır ahd-ı huşenkde mütesaddi-i umur-ı saltanat olub laqabı Turkan olmağle tahrif yahud iştiqaq tariqiyle mutasarruf oldığı arazi ve Büldan Turan namıyle şuhret ve şan buldı **Elince** dahi rev-gerdan bezm-i vücud olıcaq püser bed-kiş ve zişt peykeri **Qarahan** yüz yetmiş sene miqdarı ahkâm batla-i mecüsiye icrasında sa'y-i na-meşkurı hengâmında bi-emir mülkü'l-a'lâm **yuhrıcü'l-hayya mine'l-meyyiti ve yuhricü'l-meyyite mine'l-hayyi** hadiqa-i behişt-berininde ab-ı kevser tevhid ile nümayab olan bir serv-i semen-buy bihbud saye-endaz alem vücud olduqda seşibane ruz lebn marazı'ye leb cünban rağbet olmayub valide-i iffet-qarını ayine-i durbin-havab sıdq rehininde qırratu'l-ayniñ ey mader muşafaqa emm madamki kâse-i bilürin cananıñ şerbet-i a'nberin sıdq ve iman ve Haqqa-i mücevher dehanıñ iqrar-ı vahdaniyet-i Yezdan ile lebriz olmaya büstan lebn-i efşanıñ idhal kâm-i iqbal itmek emir mahalldir didügin müşahede idicek çaşni senc şehd-i hidayet olmağın ol şir-mişe-i iman şir-şirin helâl ile yeksale olduqda [c. 15, ***Tezvic-i Oğuz Han***] peder-i bed-budı qavm-ı Moğolıñ (Moğol ki) resm-i ma'hudı üzre ta'yin ism-i mevlüd içün sıdq der şehvar olan halvetgâhına havlinde beyt:

* Bihasan rahş her ki gerdi neki,

* Şedi hurd der çeşm o mührüme *

mevdasınca temaşay-i ruy-u pür-nur veled-i mes'ud ile mübtehic ve mesrur olub itmam ceşn ve sür-i mücibu's-serverden soñra qur'a-endaz tesmiye-i veled-i alicenab olduqda beyt:

* Yeñi sala tıfl endar amid-sahn,

* Ki payid nihadın Oğuz nam min *

mazmunıyle gendi namı ta'yin hususında tahrik leb cevab idicek beyt:

*Çü mürdüm şenid-ned güftar o,

*Ta'acüb nümudend der-kâr o.

demdemesiyle engişt bir dehan isti'cab ve dembeste-i hayret ve istiğrab oldılar ve ol (dal) nahl berumend fetanet-i gülşensaray aql-bilüğa reside olduqda Qara Han neş'e-yab şehd sepid zenburçe-i nesl veled va nail-i rutbe ve alay-i ced olmaq arzusıyle ammisi Gün Hannıñ duhterini tezvic itmiş idi duhter-i Han-ı mezbur mutqalde-i qalâde-i iman olmamağle Oğuz Han a'rus küfr-ü me'nus ile haz ve ünsiyyeti olduğun validi teferrüs idicek a'mm-i digeri Azr Hannıñ ateşgede-i sulbünden birun olan duhter-ı dil-firuzın idhal germabe-i vuslet itmekle ceşn ve nevruz itdiler **anıñ** dahi qalb-ı siher-güni serac lem'a-bahşay-i tevhid ile münevver olmamağle zulmet hane-i taqarrubında ser-nihade-i ve sade-i istirahat olmayüb ğulâm-i yetim ve meskin nafe-i musalihin dest sa'y ve himmetiyle beride itmek resm-i adiydir deyü muvafıq hal ve şanı bir nafe-i meskin var ahu çeşm tezerru reftarı sayd ve ram itmek mülâhaza ve hayaliyle merdümıñ lehaza (bihata) tefahhusın ihale-i etraf ve cevanib itmekden halı olmaz idi bir gün kenar-i cüybar ve meyan-i came-şuyandan güzeran iderken a'mm-i digeri Uz Hannıñ tutı-i şükr-ü güftar olan duhter-perverine rast gelüb cebhe-i tabnagında nur-ı iman müşahede idicek ayn seni tutdı güzeller içre (içer) gözüm * mefhumınca çeşm-i aşnay ile işaret ve zeban-ı tazı birle davet idüb eger nümune-nümay fazilât ahen ve nahas olan kiş peder-i bed-ruşki (ruşk) endahte-i mezbele fena ve nigül ve gevher-i bihemtay imanı idhal gencine qabul idersek seni tac-ı mücevher izdivac ve qabay-i perinan zerendud nigâh ile reşk fermay tavus cenan iderim didikde **nazm:** *

Cü bi-şenid zen kefte ferahş,

Çünin dad ez zirleb pasahş.

Ki ferman-berim çün şum en tev,

Ne piçm seraz emir ve ferman tev. [c. 16, ***Muqatele-i Qara Han bi-püseriş. Qatl-ı Qara Han ve zafer-ı Oğuz Han***]

sürüdı ile eser-i ziya-i hurşid nash ve pendden lem'a-yab ve faidemend ve tevassut taqdir-i Rabb-i qadir ile dahil-i harem-saray iffet olduqda germa-germı tezayüd muaşeretden naşi ateş-reşk duhter-ezer bala-keş olmağın Han-ı muvahhidiñ derc-i qalb tabnagında mahfuz ve münderic olan der yektay-i tevhid-i İslâmın zeyb-efzay çarsuy-i i'lân eyledikde peder-i bed-kühri beyt:

Çü ez din ve ayin ma ser küşid,

Yebayüd ser şira bihançer berid.

taraqasıyle i'dam veled-i ercümende meyan-i bend (meyabend) ve Oğuz Han ise qayd-i sayd ve şikâr ile sahra-nured ğaflet olmağın * duhterde öz i'smet-perver şehbaz bala-pervaz (duhter i'smet perverde öz şehbaz bala-pervaz?)* halilen pence-i ahence-i qartal su'iqasd a'düvvı kine cüden tahlis ve iqaz içün itare-i qasd kebüter sir ile ahbar idicek Oğuz Han dahi zir cübbe-i davedi şekib ve ıstıbarda **Ve sabbit aqda amena fansurna aliül-qavmi'l-kâfirin** leşker-i nusret-rehberi ile müteraqqıb vürud-ü imdad **Nasr-ı min-Allahu** oldı **nagâh** beyt *

Dü leşker çünan dirhem amihtend,

Ki ez ateş ahen fürur yehtend.

rezmgâhında in'ikas saday kuh-ı Elbruz kerz ve avaz tiğ-i cansitan ve ateş-firüz tanın-endaz qubbe-i gerdun-ahen gün olduqda bad-nesim zafer-nümun **El-Haqqu ya'lemu ve lâ yu'li** avazesiyle rayat-ı Oğuz Han üzre vezan olmağle Qara Han zulm-iştihar ve ekser-i leşker-i dalâlet-şi'ar üftade-i derkât daru'l-bivar olduqda baqiyetu's-seyüf dahi **En-nasu ali dini mulükehim** divan-i tevhid ve imanında saf beste-i ittifaq ve nizam olmağın Oğuz Han qalem mahvı keşide-i sahaif edyan batla olub yigirmi sene miqdarı bala hane-i şevket ve iqbalde taht-nişin teferrüd ve istiqlâl olduqları hengâmda aqraba-i aqreb nihaddim berid-kân Oğuz isar-i mazarratdan me'yus ve na-ümid olmağın ricay-i ahz intiqam ile rev-nihade-i suqab hayat-ı kişver çin olduqlarında Haqan-ı bi-iz'an bile mücib 'adave beyt *

Hime pil tenlik leşker şiken,

Hime şir dillik cevşen kesl.

asker-i bi-şümar Tatar ile a'zem-ı kâr-zar ve Oğuz Han dahi fih-i qalile-i ibtal ile saf keşide-i mur-mar i'daya buy tiryaq ra'b ve heras müstevli olmağle herkes tahlis-i nefs icün **Men taci bira'sih faqad rebih** sürahne fırar idüb bile sarf-ı naqdına-i cidal arus-ı müstesnay mülk-ü Çine visal-ı müyesser oldı **bundan soñra** memalik-i Hazer ve ba'zı Hindistan ve bilâd-i Rus ve Saqalba ve Yunan [c. 17, ***Tesellut-ı Oğuz bir Hind u Rus ve Frenkistan ve ğayruhu. Vefat-ı Oğuz ve saltanat-ı evlâdiş. İstisal-ı Moğol der-zaman-ı tur. Vasf-ı kuh-u Ergeteqon ve Ma'nayiş***] ve Frenikistan zir tasarrufına idhal ve Rum evvelâ ğalebe ve toquz ay miqdarı zahak ile mutaraha-i qur'a tir ve sinan eylediklerinde fal hayr ve nusret nam Oğuz Handa nümayan olmağle fahr cihuqi İran ve Turan meyanına hadd fasıl ve İrandan ma'dud bilâd-i Heyatleyi Turana dahil ve dest sulh-i ğalibane ile bab-ı muharebeyi sed ve selme-i mücadeleyi bend u şid idüb tamam kişver-i Hindi idhal zir tasarruf itmek arzusı ile ol savba azimeti

esnasında mataya-i hatf-anıf ile tıy menazil-i ahiret itdikde ebnay-i Oğuzdan **Yılduz bin Ay ve Meñli Han bin Yılduz ve İlhan namiyle mülaqqab Tengiz Han** mülk-ü Turanda ziya-bahş mühr-ü adalet olduqlarında fuqara ve ra'yet muğtenem ni'am emin ve rahat iken Oğuz Han rıhletniñ elf kâmilinde arazi-i besita-i alemde rev-nümun olan işkâl qabiha-i mezalim ve ihtilâl ba'is-i tekevvün-suret reddiye-i za'af-hal rical oldığından ekser memalik-i cihana Feridun-Şah istilâ ve ser-zemin Turanı püseri töre ta'yin eyledügi esnada qavm-i Mağoldan pey-der-pey sudur iden enva' fesad ve şur ba'is-i temevvüc bahr-i qahr sahat Rabb-i Ğafur olmağın vasta-i tiğ ve tir istisal Tur ile beyh şecere-i sülâleleri qat' ve tedmir olduqları esnada nesl-i İlhandan **Qıyat ve Tengiz** nam iki ecl nareside gendi menkuhaları ile meyan küştekânda nihan ve rehnümunı-i ahterşeb zulmet-güster ile **kuh-i Erketeqona** gürizan oldılar **Cebel-i** mezkurıñ zir ve dameni egerçe ceyb ve kise-i müflis gibi zir-u-sim letafet-nümun ab ve u'lf ve hava ve nesimden halı lâkin derun ve balâsi * **nazm** *

Yeñi (yek) kuh-i niku giran maye',
Tev güfti ki bud ez felek paye.
Biruniş Huda aferide çünan,
Deruniş zeab ve u'lf çün cenan.

müfadınca eşcar güna-gün ve ezhar renga-reng bu qalemun ve çesme sar u uyun ile müzeyyin ve meşhun ve etraf ve eknafı seng haray teraşide olub yed qudret-i Bari ile inşad olunmış (ve alınmış) hisar üstüvar ve ğarib bünyad olmağle lisan-i qavm-ı Moğol üzre kemer ma'nasına qun ve metin ve müstahkem ma'nasına erekteden mürekkeb lafz ile tesmiye eylediler **dört nefer** merd-u-zen za'ifu'l-mizac lühum sayd ile imtizac ve ıslâh keyfiyet izdivac idüb manend a'nasır erba'a tevlid-i Mevalid kâinat itmekde aba ve imhat olub eşher qul-ı müverrihin üzre yedi yüz sene miqdar zamanda muqtezay-i kesiret tenasül ve vefret qavm [c. 18, ***Huruc-u Moğol ez-Ergeteqon. Zuhur-u münfiha***] ve qaba'il ol mahallde güncayiş-i naqabil olmağle şehadet sema' ve naql ve icma' ile müda'aları olan arazi vatan-ı aslilerine rağbet ve vasiü'l-fezay-i Turkistana azimetlerinde kenar kuh-i misal divar şüküvve ma'den nahas ve hadid tariq-ı hareket ve huruce sed-sedid olmağle aqlay zaman cülüd güranden üc-beş yüz aded kürk ta'bir itdikleri alet-i münfihayi icad ve i'mal ve hutb ve fehmi naqlde icray-i sana'at cer isqal idüb **nazm** *

Demidend de muhabiran sanki (sankine) dud, *
Siye gerd hargâh çarh-ı kebud.
Çü ateş ziyad ender amid bitab,
Revan keşt birhak ahen çevab.

demdemesin **Himmetu er-ricale tuqliül-cibale** menfuhası (sını) sadasına ahenk ve sir ve iqad nar sa'ir ve semir eylediklerinde ma'den-i hadid mizab olmağle qavm-i bi-hesab hey'et-i ictima'iyeleri ile zirve-i cebelden nüzullerinde ecdad-i mande olan seyab bezle-i adavet dirinelerine süzan iğva'-i şeytaniye ile refüzen tecdid olub tiğ-ı qahr ve tahdid ile nesl-i Türkman ve Tatardan nüfus-ü kesireniñ came-i hayatların qat' ve tecrid eylediklerinde bi'z-zarure **nazm** *

Be piş mağl (Moğol) başid ender hesab,

Ki darid bi-işan dü qavm intisab.

tevessülnamesiyle ceride-i nesl-i Moğol dühul idüb eyadi-i harq ve fedq i'dadın tahlis-i giriban pirahen can eylediler eli olan qavm-ı Moğolıñ cebel-i mezburden hurucları vaqtı dühulünde **çeşn dem** deyü nazire-i nevruz-i acem caşni senc ayş ve dem olurlar **zikr-i mevazi'-i qadime Moğol ve sebeb-i tesmiye Eş-Bain lafzu iqsam işan** qavm-ı mezbur zir mutarraqa-i mesa'ib istisal ve taht çüb remac-i ğumum-ı qıtalde bitab ve mecal olduqlarında lisanlarınca müsibet-zede ma'nasına **mağ ve qavm ve qabile ma'nasına oldan mürekkeb** Moğol lafzıyle tesmiye olundılar mezburlarıñ vaz'-ı esas ve vatan ve istinas itdikleri mahall nihayet taraf-ı şarqda vaqi' olub şimali canib-i cenüb memalik-i Qırqız ve Selnekây ve cenübi şimal memleket-i Tibet şarqısı ğarb kişver-i Hıtay ğarbisi şarq zemin-i Uyğur ile mahdud olub bir niçe bilâd ve qaradan ibaretdir kürsi-i memleketleri Qara-Qum (Qara Qırım) ve merkez-i vilâyetleri beldetü'l-mani' ve bundan ma'ada Ebiş Balığ ve Han-Balığ namıyle müsemmi şehr-i muazzam ve hususan Eliğ Yurd didikleri Qara-Qum ki qırq aded ebvabı müştemel ve devre-i süri sekiz saat bir sevad-i a'zam olub bilâd-i mezbureden ba'zı seng-i cevher [c. 19, ***Qabail-i Moğol. Yâcüc ve Macüc. Qıssa-i qatl-i Cengiz-i kâtib hud-ra***] vücudı arz bad-ı sarsar leşker-i i'da zir türab-i a'demde mestur ve ba'zınıñ arz-ı zatı ve imareti cins ba'id seylü'l-arem duşman bed-havah ile taht-i Alma-i faqıdanda ma'mür ve ba'zınıñ henüz dürud revazesi avize-i şehr ayin i'mar ile ziyent-efza ve zümre-i Qalmuqa mesken ve ma'vı oldı **amma** esnaf-i sükkân-i şarqdan Türk bin Yafesiñ Mencine ve Tutek (Qutek) ve Çekil ve Burşaqan ve Yılaq nam püseranından müteşa'ib Tatar ve Moğol ve Kerait ve Nayman ve İngut ve Tangut ve Yikrin ve Qırqız ve Celâir ve Süfit ve Merkit ve Turğut ve Eyrat ve Burğut ve Tamqalıq ve Qulas ve Tumat ve Yarlıq ve Hercin ve Kermüçin ve Urşut ve Ketmin ve Turman ve Saqabet ve Pişe qabileleridir ki müşarun-ileyh Türke nisbet ile mezburlere dahi Etrak itlâq Kezlik bin Yafes evlâdından Çin ve ve Minsk ve Sedsitan

(Secistan) ve kemarı ve Hazerden münba'is Hıtay ve Curce ve Sıruq ve Kembaq ve Biqşan ve Bulğar ve Tas ve Erlas ve As qaba'ilidir ki münasib ism-i ced ve muvafaqat hadd belde ile zümre-i Etrake ilhaq olundılar qavm-i Ya'cüc ve Ma'cuc nesl-i meşkden (Minskden) huruc ve balay ve ray-i hicab sed-i Skendere ve levc ve istilâ'aları mani' itale-i dest tecessüs ve itlâ' oldı **Tunk** bin Türk saydgâhında tenavül ta'am iderken tahrik bad-ı taqdir ile destiler zinak ve loqma-i kebab fütade-i nemikdan hak olıcaq ta'am nemek muvaffıq tab' Tunk olmağle madde-i makülâte-i izafe-i cevher eksir nemek itmekle yekâ-yek fa'ide itmek sa-na'tın icrada ustad oldı **zikr-i laqab nihadın Oğuz Han bi-qavm-ı hod** (hod-ra) hafi olmaya ki serzede-i bezm hudus olan mükevvenatı edna munasebet ile tesmiye ve telqib ol qavmıñ adet-i meşhuresinden olub lâkin arus-ı hoş-reftar name-i müraselât ve tesmiye ve telqib kâ'inat-i mahasın alayiş kisuy itnab ve buy isti'are ve mecaz ve tumturaq elfaz-i Fars ve Hicazdan arı belki noqta-i mevhüme-i hal-ı meskin icaz ile tetiq-endaz hican tatvil ma'na oldığı nezd-endek şuur-u Türk ve Moğolda mu'teber ve maqbul oldığından bir nevbet kâtib-i Cengiz tahrirnameye memur olub hazine-i dimağ sıhhat nisabında i'anet refiqay-i quvay-i hamse ile cem' ve idhar itdigi naqdına-i sa'y ve himmetin sarf ve dera'y-i nur-i basr ve basiretin telef idüb baqıyye'-i sahife-i zerrin i'caz eyledigi cevher giran-qadr name-i ma'na darin [c. 20, ***Zurname-i Qalmuq. Vaz'-i elqab***] arz-ı pişgâh Han-ı hunriz idicek ol bala-nişin serir sefk ve bi-mürüvvet dehn-küşay güftar ğazab ve hased olub henüz evraq-i ser-bimühr derunında mektum olan nişan-i mühr ve muhabbet ve tamğay-ı bağz ve adaveti testir sahife-i şuhud olmamış şahs-ı namahcer bi-selme-i qalem simin qadem ile matla' 'izz ve sa'adete terfi' itmek ba'is huşunet ve cesaretdir deyü manend kelk şikeste kâtib-i bi-günahıñ ser-qaza nuşte sin gezlik azr-ı siyaset ile qıt'a cesaretin naql iderler **halâ** Qalmuq hanları töre-i qadim ve luğat-ı na-maqbullleri üzre tahrir eyledikleri name-i ğalat-nümudıñ va'i elfaz-i acibe-i gerd- alüdi enamil qalem-i şirin-zeban tercime refi' ve keşf olunduqda anlar anda sağ olsun biz bunda esen baqi sözimiz lisan-i sefire ihale olunmışdır deyü hatim-zen hitam olduqları meşhurdır **el-hasıl** Oğuz Han dahi salik mesalik telqib ve tesmiye olmağın ol tulu' mühr-ü saltanatında dahil zil mütaba'atı olan Quma Uyardan iştiqaq ile **Uyğur** ve eyyam-i teferrüd ve istiqlâlinde ziver taqrib ve ihtisas ile ser-efraz olanlara hazine ve yedin ğalat **Ğazne** ve dest-i cihangiri ile keşide-i rişte-i cem' ve teshir itdigi zümre-ü Buşa gendi lisanı muqtezası müctemi' ma'nasına **mahcurqa** ve i'mal gerdune-i ihmale memur qavma **Qañlı** elqabın vaz' idüb gezlik-zen ve şevher

hemnişin mahall sefer ve mürafaqat güzin mürekkeb bahr-u-berr olmaq resm-i mu'teberlerinden olmağle bir merah-i hamleyi esnay-i tariqda vec'-i muhaz ahz itmekin gendüy setr ve ihfa icün cuf şecere-i duhulünde vaz'-i hamel itdigi avazesi vasıl-ı sem'-i Oğuz Han merhamet-güster olduqda şevheriñ rah-ı mütabi'mizde terk-i can ve ser itdi deyü zen ve püseri ni'am-i mulükane ile muğtenem ve qaşr-ı şecere-i nisbet idüb **Qıbçaq** tesmiye eyledi beyt *

Günun qavm-ı Qıbçaq-ra (Qıpçaq vera) ser-be-ser,

Şümar-ndaz nesl en yek püser

mefhumınca eli alan püser-i mezkuruñ evlâd ve ahfad ve etba'i ol laqab ile zikr ve yad olunurlar **el-hasıl** Oğuz Han qalem-rev hükumetinde olan ma'ani-i cünüd kesireyi taht-ı cihet ve hiddetde zabt içün füsul ve ebvab ve esamı (ve sami) ve elqab vaz'-i tertib itdikden soñra Qañlı ve Qıbçaq ve Qarluq ve Halic ve Ağacerı ve Ğaze (Ğazne) qavmından dest-i rast sipahi olmaq üzre intihab itdigi cünud meymene-i lisan-i qadim Moğolda Piranğiz ismiyle mezkür iken müşarun-ileyh gendi ıstılâhınca [c. 21, ***Vech-i tesmiye-i Türkman***] bozuq ve dast çeb muthanda olan müyessera luğat-ı qavmda Çevanqir ile meşhur iken Üc Oq namnı ta'yin idüb ve Buzuq ta'yfesi dahi Bayındır ve Biçte ve Cavildir ve Çin ve Salur ve Oğuz ve Ala Yöndeli ve Orker ve Yengider ve Bukrune ve Qıstaq ve Benu elqabıyle taqsim ve her birini müstaqil qabile-i 'add itmekin mabeynü'l-Etrak otuz iki Yağlu İl dimekle meşhur ve sebeb-i mübahat qavm-i mezbur oldı Oğuz Han sefer-i zafer-rehber İrandan imale-i likâm avdet eyledikde Qarluq ve Halic ve Ağaceri qabilelerinden bilâd-i Heyatle ve Turkistanda ibqa itdigi qavm-i Turkandan ğalat qalmış ma'nasına Turkman tesmiye olundılar **qaba'il-i** mezbureden Tatar hanümanı ve Moğol dud mateng sefer ve hazırda ta'adid ve ittifaqları olmağle ekser Etraka Moğol ve Tatar itlâq eylediler **Tur** bin Feridun taqdir-i qahhar biçün ile qavm-i Moğolı endahte-i çah istisal itdikden soñra mühr iqballeri ufq idbara uful itmekin tabzuhur Cengiz-i derun-i perde-i zilletde nihan ve zir-i kelim meskinetde pinhan oldılar **ser-gürizinde** kuh-i Ergeteqon necat olan Tengiz neslinden müteşa'ib Qongırat ve İnkiras ve Olğanut ve Qarayut ve Qorlas ve İlceken ve Qunglüt ve Utavet ve Qongıtan ve Keykevut ve İlderkin ve Bayavut ve Kisenkit ve Or-Bangğut ve Tengiz qabileleri ki derilgin ismiyle nam-aver gezlik ma'reke fırar-ı kuh-i mezburde Tengiz refiqi olan Qıyatdan müteferri' Qınğat ve Salcüt ve Balçüt ve Selcivut ve Denkmin ve Tuyafin ve Arut ve Manqıt ve Duyan ve Barın ve Barlas ve Tuğlat ve Hederkin ve Çaçiran ve Yüdurat ve Pisvet ve Qıysı ve

Qıyğanat ve Sükân ve Burcqin esnafı ki Nir-u-niyan ismiyle müsemmidir bu iki lafz-ı ğaribiñ ma'nası 'an qarib sebt sahife-i tahrir olsa gerekdir **zikr neseb-i Cengiz evlâd ve ahfadan hunriz** qıssa güyan müverrihin ve neseb-i nüvisan-pişin fitil nesl-i Cengizi şim'a lem'a-i zir **Buzencir bin Duyün Bayan** ve zevcesi olan Alan **Quva Hatundan** firuzan ve qandil silsile-i Duyun Bayanı qavm-i Moğolıñ dest-i ittifaq ve ittihad ile ihraq ahcar Ergeteqon eyledikleri zamanında re'is ve serdarları Purte Çine nam şahs-ı mu'teberiñ ateşgede sulbünden süzan idüb bu vecihle ta'dad iderler ki Buzencir bin Duyun Bayan bin Qalu Qaçu bin Som Savcı (Savhi) bin Muke-Muden bin Quçüm Boğrul bin [c. 22, ***ma'nay-i lafz-ı Derilgin. Alan Quva Hatun ve hadise-i ğaribe-i O. Ma'nay-i lafz-ı Nirun***] Qabçu-Merkin bin Tamac bin Börte Çine amma ba'zılar Duyun Bayan menba'nde ced ol silsilelerin ced fasid maderisi dudmanı cüybarına imale idüb Buzencir bin Alan Quva Hatun bin Yılduz Han ibn Timur-Taş dirler **Vefetaki** Alan Quva Hatunı 'amm-zadesi ve ol zaman hakim-i Moğol bulunan Duyun Bayan keşide-i rişte-i tezevvüc itmekin münferida İlketin ve Yekcetin nam iki veled ile qariru'l-'ayn olmuşidi ki Dirilkin qaba'ili bunlara müntehi olur lafz-i mezbur nutfe-i insandan mevlid m'nasınadır veledleri olan Duyun Bayan damen keşide-i 'alâiq cihan olıcaq ittifaq-i nas ile Alan Quva Hatun serir-i hükumete iclâs olundığından iki sene mururunda alâmet-i vürud reh-revan (rem-revan) kişver-i a'dem ve ğaybiyye alâmet olan eser-i hamel zuhur idüb Yedqun Qıyğı ve Pusqun Salcı ve Buzencir nam üc nefer mevlüd vera-i perde-i ğarabet gün-i ğaybiyyeden panihade-i hıtta-i vücud olub ebnay-i zaman seng-endaz efk ve iftira olıcaq zen 'aqle dehn bazan melâmet ve teşni'ye üstühvan-endaz cevab olub perde dar-ı divan qaza ve qader azar atlas-ı siye tarin zerrin tınab ve meyh simin gün lem'a-yabi vaz'-ı 'arus hane-i leyli itdikde ben dahi tetiq puş hab ğaflet ve ser-nihade-i balin i'smet idem nagâh misal mah-ı münir bir kevkeb-i 'alemgir ruzne-i giriban pir henimden hacle gâh ve salme dahil oldığı saat keyfiyet hamel hasıl oldı ba'z liyalide ol lem'a ğarib pertev-endaz külbe-i ihzanım olur didikde şebküran fehm ve iz'an olan Ğol Sıftan qavm-ı piramen hargâhda * ayn * gir Merrih bir kesi Zühre * balay beytinden şevher nahid zemin olan nev damad Merrihe nigran olduqda durbin hasan zan ile rücum ve şehab maqulesi müşahede itdikleri hayal ziya irtiyabdan naşi miqraz i'timad ile zeban i'tirazların qat' ve ol hemzadlere tahir ve nazif ve semavi ma'nasını mutazammın **Nirun** laqabın vaz' eylediler **bu üc** püsermaye vücud-ü Cengiz ve sair hananıñ sepaye-i dik hayatları olub qavm (qadem) nihade-i qadem tevellüd olan iki biraderler qamer merbası

ve kevkeb-i hulâsası degildir deyü nezd qavm-ı mezburde asman-ı saltanat ve i'tibardan saqt oldılar **fi'l-haqiqa** hazret-i İsa salâvat-Allahu ali nebiyanı ve aleyhden ma'ada bile tevassut peder tevellüd-i duhter ve püser hilâf 'ade-i Haliqu'l-beşer iken ba'zı [c. 23, ***Aqval-i muhtelife der-husus vaz'-ı hamel Alan Quva***] müverrihin hususan mir'atu's-safa mü'ellifi Mevlâna Mirhovand * beyt *

Hikâyat-i Meryem eger beşnuy,
Balan Quva hemçünan yekruy.

mefhumınca kelâmı diraz idüb qıssa-i Alan Quva a'cayib qıssasıdandır eger ima'n nazar oluna kârhane qaza ve qaderde bu maqule qaza yaniñ vuqu'i ib'ad olmaz zira hazret-i müheymin biçün ve sani' alem ken feyekün Ta'alâ ve taqaddüs hazretleri ba'zı ezmine ve qarunda asar-ı qudretin izhar idüb kâhice böyle emr-i ğarib ve şeyi-i acib ihdas ider ki mücib-i imtiyaz-i evveliü'l-ibsar ve sebeb-i intibah ahyar ola cümleden beri medar ve peder siz hazret-i Adem ve bi peder hazret-i İsa icadı gibi ve'z-zate mümkundir ki iki beni-i mürselden ma'ada ali nebbiyina ('add enbiyna) ve aleyhüma es-selâm bir şahsıñ dahi peder ve madersiz yahud pedersiz vücüd-ü pezir olmasına irade-i ezeliye ta'allüq itmiş ola ve hükmaden ba'zılar dimişlerdir ki ma'dil en-nehar munteqatu'l-buruc dairesine mutabıq ve aña mensüb olan müsellesede intibaq daire vaqi' olduqda anlar ğalib ve müstevli ve baqi istiqzat mağlüb ve maqhur ola bu vaqıtda mevalid-i tekvini (mekvini) mümteni' ve tabi'at alem hars (hasret) vezer' ve neşv ve nüma maqulesi ifa'alden mu'attıl qalur çün mürur-ü şuhur ile ol intibaq za'il ve mestur ola hayvanat mütennevi' ve nebatat-i mütelevvine (mütekevvine) [u] bedidar olıcaq nev' insan ki alet ğa'ye-i mevaliddir tevalid ve tenasülsiz mansa-i zuhurda cülüger ve aşkâr olmaq ba'id degildir zira sahib-i nefs natıqa-i quvve-i naziriye muavenetiyle ulüm daqiqa istihrac ve nusret-i ilmiye vasıtasıyle sana'yı güna-gün istinbat ider **Zalike taqdiru'l-azizi'l-alim** bu imkândan qat'-ı nazar mütevvin tarih bu haber-i ğarib ile meşhun der ki ıqsay-i imaret şarqda bir cezire vardır sükkânı yekpare nisvan olub ba'is-i tensaül ve sebeb-i hamelleri ol cezirede olan bir nehirdir ki bi'l-hassa ol suwda qu'ud ile zat ve nefslerine quvvet (qut) şehvaniyye-i mün'aqide ğalebe ve kemal zevq ve lezzetlerinden nutfeleri münfasıle olub rahimlerinde suret-i insaniye mün'aqide olur lâkin nutfe-i şevher-i manzume olmadığından bi'l-cümle mütevellide olan duhterdir bu güne vaqı'at-i qıssa olan quvayı masdaqdır deyü isbat-ı da'vay vücud simürğ ve a'nqa ile irtikab-ı meşaqqat sefer kuh-i Qaf tekellüfat ider tecavüz Allah 'an seyyate **fi'l-haqiqat** hükmanıñ muqtezay-i ihtilâf-i tabi'at ve

mizac ve i'tidal ve imtizacıñ intacından didikleri ve hadd-ı zatında [c. 24, ***Eyn hadise-i der avan huruc Ebu Müslim bud***] cenab-i Rabb-i i'badıñ ihata-i 'uqul beşerden harc taht-ı hükümet hafiyesinde münderic izhar-ı qudreti iqtizası ve ketb-i faqhiyede em el-mü'minin Ayşe radi-Allahu anhdan meruy **El-veledu lâ yabqay fi'l-batni eksere min seneteyni** kelâmına muvafiq ve **Nuqirru fi'l-erham maneşau'-i** nas-i kerimine mutabıq olub lâkin bu nev' (puneva') vaz'-ı hameliñ bi-hasbu'l-zahir vuqu'i nadir olmağle zen çehre-i ehali-i endek su'urıñ dehan ca'ca' güylerine sile-zen cevab müskit olduqda müşarun-ileyhaye olan hasan i'tiqad ve ecnas-i mulüke itdikleri ta'zim ve inqiyaddan naşi bu maqal mahz mahalle dahi i'timad eylediler **cehle-i** nasıñ fikir-i fasidlerince ifrat ta'zim qasd itdikleri mulük haqqında daire-i hasan edebden harc-i elfaz reddiye el-muharic ile padişah-ı alem-penahıñ ziya-bahş cihan olan mühr-ruy tabnagın temaşa ve zeheb ve cevherden mu'teber kelâm-i dürerbarın avize-i küş itaat ve manend şecere-i tubı saye-bahş mefariq bay u geday (yay ve ged) olan zat-ı bi-hemtalarına iltica ideriz dimek maqulesi terkane edaları umum bilüvay fetret sebebi ile ehl-i Frasdan ba'zıları derbahana reside-i mazmun **Leqad haleqta el-insana fi ehsani** taqvim ve ma'nay-i gevher ve **Leqad gerra mana beni-i Ademi** avize-i küş iz'an itmeyüb efzal mahlüqat olan (ola, evvelâ) sahib-i nefs-i natıqa pey-i cemadatdan ihsan olmamaq hayaliyle Giyümres iki şecer-i müntehadan hasıl yahud manend giyah-i zeminde nabit olmağle rutbe-i saltanata vasıl oldı didikleri gibi zümre-i Etrak dahi Nayman qabilesi re'isi olan **Etyac Büke** dahi bir şecereden hadis ve qaba'il-i Moğoldan Qurlas qabilesi hakimi **Qulas** nam şahs-ı na-sipas güze-i zerden mütekevvin oldı didikleri gibi püseran hemzad Alan Quvanıñ dahi mesn narden mütevellid olmasına i'tiqad eylediler **bu hadise-i acibe** evahir-i saltanat beni-i ümmiyede zuhur iden sahib-i huruc Ebu Muslim Müruziniñ tulu'i esnasında vaqi'a olub misal-i alâmet semaviye meşhur ve alemgir (ve lemgir) oldı **Buzencir Zay** hüz ve zal sehz ile rivayet olunub mezbur gendi asrına qıyas ile padişah-ı kâm-gâr ve ebnay-i cinsi meyanında sahib-i miknet ve qudret olub Han-ı hanan ma'nasına **Qaan** laqabiyle şuhret-şi'ar idi nesl Niruniyeden Uruğ qabilesi bir Qun-Qayqı ve Salcivüt sınfı pusqun Salciye müntehi olub amma sitare-i yemanı ve cihankeş olan necm-i Cengiz [c. 25, ***Vefat-i Buzencir ve padişah-ı Buqa Han. Tümne Han***] ve havaqin-i Etrak ateşgede Buzencirden muqtebes ve melâmi' ve rabıta-i red qahqarı ile müşarun-ileyhe raci'adır **fasl-ı** Rabbi' şebab Buzencir-i zaman herif müşib ve'l-hattata (inhizaza?) münhacir olub şecere-i vücudi dindan erre-i dehrden zehm hurde-i a'dem

olduqda semere-i fevadı Buqa Han gülşenseray-i hükümete şayan görilüb anıñ dahi hane-i ‘ayşi nüzul tegerek [ile] merk ile ma’il endiras olıcaq püseri Tümne canişini oldı arz-ı menbit sulb-i Tumneden toquz aded nihal bir-u-mend [vel] serzide-i arse vücud olub henüz qad-balay serv endamları reside-i derece-i bülüğ ve şebab olmadın beyh nehl-i hayat Tümneyi ‘arza-i merk ve fena i’dam ve ifna idicek madereleri olan Mağulün nam hatun vefret ab ve u’lf ile letafet-i meşhun olan Enuş Erkin didikleri kuh-i meşhur pirameninde terbiye-i nev-nihal veled ve irad helâl kesb-i yed ile hoş-nişin nişimin hazray qana’at olduqları esnada güran ki mergüran elif resmiye-i ğayr maqrune ile gendülerin gezend i’dadın sıyanet ve tahsin içün hisar ve qalâ’var dair imadar vaz’-ı dude ve gerdune iden merd hezardan ibaretdir Dirilgin qabilesine mensüb yetmiş aded kevran sahil-i nehr-i Kürende evqat-güzar idiler Hıtayyan ile mün’aqide olan yih beste-i burudet adavetleri muqtezası i’mal edevat qıtal ve iğare-i mevaşi ve emvalden dest keşide-i ferağat olmadıqlarından naşi bir defa’ qavm-i Hıtayyanıñ süran ateş adavetleri musadif zaman fevran (Quran) nehr-i gelüran olmaq taqribi ile mani’ taqarrub ve haciz teqabül-ü tesaddüf olıcaq qavm-ı Celâiran endek iz’an tekiyye-i ab bi-smate itkâ idüb tezfiq dest-i qahqahay-i cahilâne ile dehan istihzayı baz ve zeban nefrin ve düşnamı diraz idicek saday-i bi-ahenk müzaheleri ba’is-i hareket tar berbat hamiyyet-i cahilâne-i Hıtayyan olmağle haşb ve qasbdan ma’berler ihdas idüb ğayr-ı me’mul nehr-i mezburı ubur ve havab-alüd ğaflet olan ekser Calâyiranı müdemmir ve maqhur eylediklerinde dest-i ğadr (u’zr) duşmandan * ayn *

Eger havahı selâmet der-kenar est,
Esb haliü’l-a’zar fırarı ile *

tahlis-i giriban can iden baqiyyetu’s-süyyufu olan qavm-ı kerihtikân evlâd-i Tümneniñ me’men ve meskeni olan kuh-i Enuş damenine teşebbüs idüb fiqdan zad ve nanden naşi-i Hümayan (ziq) mi’deleri halı [c. 26***, Qatl-zen Tümne ve evlâd-i o. Halâs-i Qaydu Han. Padişah-ı Qaydu Han***] olmağle maraz cü’ kelbileri heyecan idicek day beyh nebat ile medavay maraz kürsenki içün ol ser zemini mer’ay kiraz gibi bergende ve rahne dar itdiklerini zevce-i Tümne mu’ayene idicek **nazm** *

Ki ne yadikâr kiramı-i men,
Ki hestend ferzend namı-i men.
Derin deşt her vaqt bazı kenend,
Birüz neşat esb tazı kenend.
Çü pür rahne gerdid meydan-ı şan,

Çü güne bud hal yekran-ı şan.

sürüdı u'dı ile mutarraqa zen def' ve ihrac olıcaq üftade-i sahray hızı ve hızlan olan hergele-i bi ser u samanıñ hirmen sabr ve insafların ateş-i hiddet ve ğazab ihraq itmekle zen-ı mazlumeniñ seradıq hayatın harq ve nadıqa cesaretlerinden ğayrı evlâd-i Tümne ahz-sar mader ider divanlarıñ dahi çerağ ayş ve tarablerin itfa içün kibr kin ile müterassıd ve der kemin olduqları mahalle ğafelâ vürud idicek pirhen-i vücudların alüde-i hun l'âlgün eylediklerinde Cengiziñ ced-i heftimi ve umeray-i Moğuldan Qara Nuyan dudmannıñ esası olan **Qaudy Hannıñ** nam hüceste-i encamı satır-ı defter merk ve qazada muqayyed olmamağle saiq-i taqdir 'amm-zadesi Maçin Hannıñ duhterini (duhteri) tezvice sevq itmekin beyan ihvanda mevcüd olmayüb Hasan Yusuf ruhı üftade çah havlnak helâk olmadı **zen** pederi olan Maçin Han mu'asırı meyanında sahib-i qudret ve şan olmağın fiil şeni' qatl itale-i dest hunrizi iden ğadr iyinden ahz-sara meyan bende-i şemşir intiqam-ı ğayret olub kelân-teran Celâirane ba's vefd-i sefir eyledikde umum qabile husus levs İraqa-i demden damen ta'allüq ve iradelerin ab ma'zeret ve tebra ve inkârle şest ve şüy idüb dest ta'arruz ve cüra'ti itale (tale) gencine-i gevher giran-qadr ruh iden yetmiş nefer küşteniler der deyü bedel deyt qısame huzur-i Han-ı müşarun-ileyhe irsal eylediklerinde ol dahi qa'ide-i Moğol üzre pişanı-i ceraim nişanelerine mükevvi ahen pürtab ile manend-nişan güvah düruğ güy tamğay bendegi tab' itmekin her biri zen ve itfal ve mevaşi ve isqal ile batna ba'de batın zir silsile-i zil esiride müşarun bi'l-benan haqaret olurlar **bi-hükm-ü** taqdir yarlığ-ı hükumet nam **Qaydu** Hana testir olunduqda meta' giran-behay terfiye ahval ra'iyyete bezl naqdıne-i himmeti iqtizası zal rayat adl iltivasına sipah ve fuqara-i cemi'yet itmekin haric Hıtta-i hükumeti [c. 27, ***Baysanğur Han. Tümne Han ibn Baysanğur Han. Neseb-i Emir Timur ve üftaden-ı hemiqa bi-dest-i Hıtayyan***] olub pazede-i duşman-ı ğaddar olan nehr-i Gülüran maverasında qara ve qasabat ihdas ve bilâd-i kesireyi ma'mür eyledi **Qaydu** Han dest keşide qayd-ı hayat olduqda **Baysanğur** ve Hırqa Lenkum ve Harcin nam üc püseri meyanında ++++ (Baysanğur / Erşidi ?) veli-ahdı olub ba'z müverrihin qavlince Cengiz ile Mir Timurlenk Gürkân ced ol silsileleriniñ menba'i olan Baysanğur ab sepid yarlığ-ı hükumeti arz vasi'-i Turkistanda cari anıñ dahi ma'ü'l-hayat şanı ğıyabetu'l-ceb ademde mütevari olıcaq püseri (püser) Tümne meşa'l saltanatı füruzan eyleyüb münferid idi ++++++++ (zevcesinden yedi ?) nefer veled vezn-i diger d[ü]n Qabl ve Qaçulı nam iki hemzad ile müstesa'id oldı ki Cengiz batın-ı salisde Quble vasıl ve Emir Timur

sekizinci mertebede (mertebe) Qaçulıya mütevasıldır **Baysanğur** püseri Harqa Lengumek veled-i şehbazı Hemiqa sahra-neverd sayd ve şikâr iken üftade pençe-i qartal-ı Hıtayyan olub hanları olan Altan divanına ihsar olunduqda dil-ahen Han Hıtayda merkuz ve aba ve ecdad dudmanında olan nar haqd ve kini (ve kitini) ateş-zene ğazab şirare-riz u beddid itmekin * **nazm** *

Çünaniş biçü beyn hari bir beduht,
Ki mismar fuladira dil bisuht.
Bizarı ve havari biran her bezd,
Zidest cefay cihan can bezd.

mismar-ı cedidi ile vaz'-ı bam balayı çar mıh-hane-i siyaset itmekin tecdid kühne-i daru'n-nedve buğz ve kin içün tehiyye-i edevat qıtal eyledi ve **ru'yay-i acibe** çadır kehl fam zılâm irtisam şam-ı alem ve alemiyane saye-küster olduqda Qaculı Bahadır dahi avihte-i çeşm-i cihan beyni olan zir sitare cevabdan nazır münazır alem-i ma'na olmuşidi ki üç aded kevkeb manend mah-i tehaşşüb met'a qaba çah ceyb qabuldan huruc ve canib-i semaye uruc itdikden soñra nazir mühr-i münir bir sitare ziya-bahş ve alemgir ufuq giribanından tali' ve lem'a ve nur aqtar cihana sati' ve pirameninde nev-be-nev tulu' iden kevakib enden istifade-i nur ve ziya iderdi henüz eser-i lema'ları baqi iken deriçe-i müşahedeyi bend ve dervaze-i yeqzayi küşad idicek * ayn * bu vaqı'a-i hube ma'ber hasan ister * kâm isti'calı ile Tümne Han pişgâhında arz tuhfe-i nadiretu'l-vuqu' ru'ya eyledikde pürsal hurde beşaret havan neşat olub evvelâ hıtta-i zemin-i Turanda evlâd-i Qabldan üc nefer hanıñ kevkeb saltanatları lâmi' ba'de bi-emr-i falıq [c. 28, ***Ahdname-i Moğol. Qabl Han. Vürud-ü Qabl Han bi-Hıtay***] es-sabah ve fürüzunda çerağ-ı misbah ol hanedandan bir ateş pare zuhur idüb eser-i lem'ası aqsayı bilâd-i şarq ve ğarba reside olacaqdır deyü te'vil ve ta'bir idüb bu haber-i cefr-i ma'neviye meyan bend i'tiqad sahih olmağle hatim-i hükm-ü saltanat enamil-iqtidar Qabl Han ve batına ba'de batn evlâd ve ahfadına müsellim Qaçulı ve zurriyatı (deryaqı) balay zeyn-i zerrin rikab esb siphalarıda sabit ve rasih dem olmaq üzre qalem dinurı ile ahdname tahrir ve bi-resm-i Moğol tamğay sürh ve kebud ile tab' be hazine-i hıfz ve amanilerine vaz' idüb desturü'l-amel eylediler **Tümen Han** naqş-ı berat bisebat dehriden imale çeşm-i ta'allüq idicek qurratu'l-ayni Qabl Han nazır emanet-i hükumet ve Qaçulı Bahadır rikab matiyye-i sipahsaları ve dest-nihade qabza-i şemşir zeni olmağle tenqiz hükm-ü vasiyet eylediler binaen-aleyhi Emir Timur nesl-i Qaçulıdan olmaq iddia'siyle rayat bağı ve hurucın efraşte-i bam tecebbür ve ihtişam ve dest ta'rizin itale-i

mefariq umur enam eyledigi eyyamda silsile-i mulük ve selâtina (selâtine) münselik olmayüb emaret ünvanıyle şuhret ve ebnay-i Qabldan bir-bir keşte ruzgâra bilâ ta'arruz hal ve aqd şekl biruh-i divar gibi derun himme-i sefer ve hazırde ancaq hanlıq levn bu qalemuniyle suret virdigi keşide-i sahife-i tahrir olsa gerekdir **el-hasıl** Qabl Han-ı mesned-nişin hükumet olduqda hasbu'l-qudret mesa'i cemile-i adil u dad ile ebnay-ı cınsından ser-efraz olmağle raiyyet-perver ma'nasına Yalıncek laqabıylq mumtaz oldu **zikr-i davet gerden padişah-ı Hıtay Qabl Han-ra bi-canib** (bihanib) hud fermanda (fermadde) Hıtta-i Hıtay olan Altan ile Qabl Han meyanında reşte-i muhabbet muna'qid ve üstüvar ve erzumend riva'yet-didar olmağle medad hab ve vedad ile name-i davet tahrir ve hediye giran-bahay şirin-güftar ile vefd sefir itmegin Qabl Han pay-i azimetin vaz'-ı rikab icabet idüb zaman-ı qalilde qadem nihade-i mihmanhane-i Hıtay olduqda Altan dahi levazimat mihmandarıda bezl-i naqdıne qudret ve tertib bezm-i mu'aşeretde sarf-ı vücud himmet idüb camgiti-nümay mücelli-i subuhı dem ğubuqa ve esb qadeh rah musalli ve mürtah ubuqı keyf hal subuha reside iderler idi egerçe Qabl Han meger ve ğadr-ı Hıtayyandan müsteşi'r olmağın fursat-yab huruc hane-i işret olduqça enamil tahrik ile ihrac mevad rediyye-i emmu'l-fesad ider [c. 29, ***Halâs-i Qabl Han. Üftaden Ögin Buqay bi-dest-i Hıtayyan. Quble Han***] idi amma bir şeb Qabl Han tenk taraf ve niz meşreb * **beyt** *

Gendin yeñemezsin bilürim meşrebiñ, ey dil,

Nüş maye ağaz idicek az idemezsin.

nağme-i şirin edasiyle saq simin sa'qi gülçehreden neş'e-i bade-i hamra ile çekide olan qatarat ırq tarb efzün pey-der-pey ile daire-i aql ve idrakdan pirun olub **gel ena'-i yeter şeh bimafiye** muqtezasınca sefal kühne-i adaveti endahte meydan muhabbet idüb aqdah müşacere bi-mezeyi idare ve riş sipid Altana itale dest istihqar itmekle sepuşken arz ve veqar olduqa (olduqda) **beyt**

Çü Altan demend u heşyar bud,

Füruhurd çeşm ve tahammül nümud.

quvve-i hazime ve hinde-i zehir-alüdi ile hazm idüb ertesi humar peşimanı ba'is derd ser-mihman hanı olmağle azr aver evza'-i na-pesend ve rica cüy izn avd beld (yıld) olmağın Haq mihmaneye müra'at ile icazetde avdet ve Qabl Han bile meks ve aram müteveccih canib-i maqsud olduqdan soñra maqarr-ban Han-ı Hıtay mader bihatalar * **nazm** *

Ki aver (or) içra zende gerdi reha,

Çe nigi tama' darı ez ajdeha.

Kert duşmanı çün Qabl Han bud,
Gerş zende maned peşiman şud.

tarzenesiyle qanun-ı ğazab ve hiddetin tahrik ile seng-endaz taqri' ve teşci' olmalarından naşi der-aqab yed-i qudret-i Rabbi qadir ile suretyab vücud olan binay-i zindegânı qablı hedm ve tahrib ve emir-i ahz ve ta'qibe me'mur itdigi ademleri reside olmayüb esb-ı na-fercam ya's ve hırman ile imale-i 'azar rica't ve Qabl Han dahi kemiyet-sür'at birle vasıl husn husın selâmet oldığından bir-iki sene mururunda cihat set kişver qalb qablı ma'mür ve abad iden altı nefer evlâdından revnaqda şehr-i hasan suret ve ziynet-i efzay mülkniñ siret olan Ükin Buqaq nam veled qaza iltihaqı sayd ve şikâr qaydı ile geşt ve güzar sahra ve vadi iderken badi-i zulm olan ayadı-i Tatar Hıtayyane giriftar olub huzur-i Altana irsal eylediklerinde **Ve lâ taziru vaziret vizra uhray** ma'nay-i şerifinden ğaflet idüb bilâ ta'hayyür ve imhal manend hemiqa keşide-i çar meyh mehn ve belâ itmekle ceraim güzeşte Qabl Hana muqabele eylediginden çoq zaman mürur itmedin abgir zindegânı Qabl Han girdab-i ecel hatf enfede mütevari olıcaq biraderi (püseri?) **Quyle** canişini olub Han-i müşarun-ileyh müşarun bi'l-benan [c. 30, ***Bertan Han. Pişüke Han. Tevellüd-i Temuçin mülaqqab-i bi-Cengiz 545 (115)***] hamiyet ve ğayret oldığından naşi lem'a ateş firqat ğam ve haviş hanümansüz Can Han diliriş olmağle * **ayn** *

Ki dil best bir cenk ve kin havasten * avazesiyle turre-zen (tara-zen) tabl-i hareket olub **nazm** *

Zişah ve sipah [ü] Hata ve Tetar (Tatar),
Bir averden ki bimerdi dimar.
Ki işan bigüştend Buqa qara,
Heman hem-a'nan şah-i afaqra.

mersiyesin vürd zeban subh ve şam ve ahz giriban intiqama teşmir sa'id ihtimam itmekin esnay-i cenk ve sitizde sıhab nusret ru's mu'asker Quyle üzre matar-engiz olub gülistan imalı taze ve ziyan ve berk ve bar veqar Altan te'sir bad-ı hızan tiğ-i destan ile fersude perişan oldığından çoq zaman mürur itmeyüb Quyle dahi rah-ı a'deme revan olduqda biraderi **Bertan** bin Qabl serir-i hükumete iclâ ve ol esnada Qaçulı Bahadır rakib matiyya-i fena olmağın qabay-i simin giriban sipahsaları Qaçulı püseri İrdemci Berlasıñ düş-ü iqtidarına ilbas olunub Bertan Han cesaret ve cür'at ile ser-ifraz aqran olmağın Bahadır laqabıyle müşarun bi'l-benan oldı **Bertan** ve İrdimci Berlasıñ kâse-i lebriz şerab-ı neşat bahş-ı hayatları zarb dest hademu'l-lezzat ile hurd ve şikest olıcaq **Pişüke Han** bast ferş hükumet ve Soğın Çeçen bin İrdimci pişe-i tiğ

zenlikde izhar meharet eyledi müşarun-ileyhiñ ismi yalıñız Soğın iken vefret-i aql ve kiyaset ile ma'ruf olmağın aqıl ve reşid ma'nasına olan Çeçen lafzıyle mevsuf oldı bu iki merd-i kâr-zar müteazid ve hemzeban olmağle zaman-ı qalilde şeqa-ifraz şaqa ve hilâf olan qabayil ve aşayiriñ çüb ilm-i celâdetlerin şikest ve bir def'a matiyye-i süvar nusret imale-i likâm avdet idüb Dilün Yalduq nam mevzi'de hat rahl istirahat eyledigi zaman ki beş yüz qırq beş senesi va 'amm hukider şirare riz-i sitiz Cengiz alemsüz **Pişüke Han mengühası Elün Hatun kânun-ı rahmından** ulv-endaz alem-i vücud oldığı saat a'nasir-ı erba'adan bade mensüb olan burc-ı mizan tali' ve seb'a-i seyyare dahi menzil-i mezburde vaqı' ve derun qabza-i müşti (müşteri?) hun füserde ile memlu olmağın aqlây asr bad-ı sarsar hükumeti aqsay-i bilâd şarq ve ğarbı lerzide ve süfk dima-i sükkân-i cihan itmekle mürğ-ı ruh-ı i'bad-i İllâhi remide ider deyü tetayyür eylediler **hengâm** tevellüdinde a'zmay rüesay-i Tatardan hısm qavi (quy) ittihaz [c. 31, ***Hükm-ü enveri. Vefat-ı Pişüke ve Soğın Çeçin sipahsalar***] itdikleri Temuçin Han derbend-i zencir huzur-i Pişükeye ihzar ve mülk ve malı dahil qabza-i tasarrruf ve temellüki olmağle kemal-ı serverinden naşi veled-i nev-zuhurına Temucin namını ta'yin eyledi Qaçulı evlâdından ol asrda sipahsaları bulunan Soğın Çeçen havab ma'hud Qaçulıyı der-meyan idüb sitare mütahır alemgir işbu püseri nazirdir deyü teffa'ül havan tebşir ve server oldılar **ol** zaman reis-i müncemin olan Enveri Evhadüddin kevakib seb'a burc-u mizanda ictima' itdigi felân sa'atde **kema tehareke sath'ul-bahr min asifin** belây tufan 'adi yad itdirir bad-ı vezan olmağa delildir deyü iddi'a ile hükm-ü ihrac itmekin esker ehl-i Bağdad haber mahz zann-ı nücumiyeye yaqina itimad idüb temevvüc deryay (derya) ğazab-ı İlâhiden emin olmaq içün zir-i zeminde der-kemin olurlar **yevm-ı ma'hudde** bad-ı sarsar degil berk ve giyahı tahrik idecek ruzgâr zuhur itmiycek minareleri şümu' ve qanadil ile tezyin ve şuaray-i asr * **qıt'a***

Keft enveri ki ez cihet bad hay saht,
Viran şüd i'maret ve kühsar berteri (Ki niz bir seri).
Der ruz hükm o nev zidend (onuz yedend?) hiç bad,
Ya mürsel er-riyah tüdanı ve Enveri.

maqulesi eş'ar müzaha şi'ar ile naqd vaqtların masruf hicv-i müncemin eylediler **ba'de zaman** Cengiz esb bad-pay şiddet huruc ile şarqdan qarba hareket ve tahrib-i bilâd cihane azimet idüb ve tevellüd-i Cengiz yevm-ı ma'hudde tesaddüf itmekle rihdan (rabhdan) murad muharrib-i bilâd olan zat-ı Temuçindir deyü tesliyet-bahş qılub düruğ güyan oldılar aqab tevellüd-i Temuçinde yine gendi maderinden **Çuci**

Qasar ve Qaçıyun ve Danced nam üc nefer biraderi qadem nihade-i a'rse zemin ve Cüci ziyade cenk-cüy ve dilir olub şir-jiyan ve peyl deman ile bi'd-defa't muharebe ve ğalebesi zuhur itmekle esed ma'nasına Qasar laqabıyle meşhur oldı ve mürur dehr-i pür-qahr ile peder-i Cengiz olan Pişüke ve sipahsaları Soğın Çeçen pazen alayiş rü'l-mahan olduqda Temuçin henüz şehriyar kişverçe güdek saba ve yeki süvar esb çüb lâ'b ve ğına olub aqide-i sekrin hal ve aqd umur-ı memleket ve ilm-i feraset meydan-i hükumetden bi-behredir deyü * **beyt** *

Sipah Pişüke heme hayl-hayl,
Ya quvam tancud ger-dend meyl.

mü'eddasınca huddam ve nev-giran (nev kiram) bedr mandekân rih rayiha-i enkebin ihsan ile manend meks ve zenbur [c. 32, ***Himayet-i cesten Cengiz der zıll haraset-ı Ong Han***] müteferriq ve perişan ve zümre-i bed-havahane mülhaq ve hemi'nan olduqlarında Pişukeniñ zehm hurde niş azarı olan aqarib ve ecanib merhem darıu't-terkib merk Cengiz ile def'-i ceriha-i kühne-i derun itmek hulyasıyle sen tufuliyetinden ahd şibabe degin hezar barhane-i mehalik ve bigiran ve ratate ilqa itdiklerinde resn bazı tedbir ile vasıl-ı ser-menzil selâmet ve muharebe-i pey-der-pey kine dar ile muqabele ve kesret i'maldan naşi metin re'y zerrinine vehn ve za'af tarı olub ser tar kemend ta'allüqı u'mud bab-ı üstüvar siyanet-medara zabt itmek lâzime halinden olmağle pederi (peder) Pişüke ile dik muhabbetde hamir meveddetleri pihte ve amihte olub * ayn * ezin kes diran ahd berter nübud * masdaqı olan Ong Hannıñ zıll rayat himayesine dühul-ü murad eyledikde ol dahi huquq-u qadimeye riayet idüb telâqqi bi'l-qabul ve muqaddemen şeref 'ad itmişidi Ong (onıñ) biraderlerinden i'lây livay-i adavet iden Budgin Han muharebesinde Temuçinniñ tıynetinde merküz olan cevher şecaatin vaz'-ı çarsuy himmet ve zarb gürz (gürez) güşeş dilirane ile qarure-i veqar i'dayi şikest itdiginden zehir-havaran hezimet muztarib ve dilteng olmağle üstühvan-endaz ferib oldığı derinde gülâb-i Tatar ile resm-ı ma'hud mecusiyaneleri üzre esb ve kâv ve kelbi keşte idüb misal-i kitab muharriq ve mensuh vaz'-ı yedudından diraz tiğ ve sinan ile vücud-u Ong ve Temuçini zehmdar helâk itmek babında terzeban (teriryan) ittifaq ve ittihad ile şart (şer) ve ahd idüb tertib-i süfuf kâr-zar eylediklerinde zarb dest çüb himmet-i Temuçin ile tabl cenk-i harbi Ong saday-i nusret ve zafere sirahenk olmağın i'tiqad batıllarınca habl fersude-i aqd ile aqd-ı lisan ve yed ve Bariden berf ve baran maqulesi tedarik itdikleri efsun efsaneleri quvve-i enamil baht-i Cengiz mekşuf ve münhal ve seher-i helâl tir baran belâ birle nizam-i asker-i duşman muhtel olmağle qadr-i menzilet-i Temucin nezd-i Ongde berter ve me'arik qıtalinde sa'y

ve hızmeti meşkür oldığı maqarrban sebk mağzan Onge giran gelüb ser-i Temucinde havay-i tesellut (tesellutın) ve i'syan vezan olmaqdadır **beyt** *

Ez herki delet tirane gird,

Urasebk (avera sebk?) ezmine gird.

mazmun-ı ğayr vaq'ayi ile tebur ek zen nifaq olmaqda püseri süktum ile ittifaqlarında zuhur iden saday-i huruc ve şiqaq güş Han [c. 33, ***Qasd-ı Ong Han biküşten-i Cengiz. Muqatele-i Ong bi-Cengiz***] muhtel ed-dimağa nahoş gelmegin * beyt *

Çerağı raki iz debr füruzd,

Her engis püf (fepq?) kend rişiş bisüzd.

mazmun-ı ateş-i şirare rizendin ihtiraz itmeyüb şa'şa-i tiğ şarq-ı meşariq pertev- endaz mefariq cebel-i şahiq olmadın lem'a şem'-i hayat-i Cengizi bad-zen tiğ-ı ser tiz şebhun ile itfaya berzede daman (diman) cenk ve sitiz olduqları serr vacibu'l-ketmi mahrem ısrar-ı Ongden bir mirgec tedbir celb-i havab istirahat içün zen mesibu'l-lisanına qıssa-i burzi (ve kelid efridun be's el-bedel) netice-i kengâc Han lecaci naql ve beyan itdügin tahlis Han-i Cengize Badi Qatlın ve Badi nam iki şehpaz dilirura-i hargâhdan istima' itidikde bile aram ve tehir-misal hedhed sebk sirarduy Cengize şitab idüb teveccüh adüvvı kinedarı ahbar idicek * beyt *

Sipihra Temucin leşker penah,

Bicay-i diger birdazan caygâh.

mefhumınça hime ve hargâhın menzilinde ibqa ile uyun i'daya perde-keş ihtiyal ve iqad-nar tahvil şir qarib ile ağfal idüb gendileri peşt dade-i kuh sebat ve veqar ve müteraqqıb vürud i'day bed-girdar oldılar Ong Han asker-i şirvan bi-giran ile mahz rahl iqamet-i Cengiz olan mahalle qarib olduqda derun-ı hayim desise-i şeytanet ayinde cins adem olmaq zann ve vehmi ile izhar-i meharet tir-i baranı ve azmayiş qut-ı bazuy namdarı eyledileri çün cine-i behram-felek ve benduqa felâhin tegerek olan kürre-i (ger) aftab-ı pertev-endaz mefariq şeyh ve şab ve zirat hadaa' harb-ı Temucin ateş-efruz hane-i dil duşman-ı bed-ayin olub bi'z-zarur hezar şerm ve hacalet ile melca-i Cengiz olan kuh canibine azimet eylediler teqabül feriqin vuqu'nda Ong Han askeriniñ hemyan sadaqatlarında mahfuz tarafa qumaş lâ'lgün cenk ve sitizleri olan tirahen sırların endahte-i hayal hedef ve sermaye-i ticaret iğtinam itdikleri nüqud edevat qıtallerin bilâ fa'ide ve nüma sarf ve telef idüb ve canib-i Cengizde zuhur iden burudet qalt leşker-i mani' germa-germi cenk ve müzahim amiziş tiğ ve haddnıñ olmağle iki canibiñ pir-salhurdeleri uzacıqdan merhaba ve civan nursideleri işaret küşe-i çeşm hışm-alüd sinan ile iktifa eylemek muvafıq vaqt ve Han-ı (haz) Cengiz olmağın

mir'at mücellây namus ve sebatın ğubar fahiş şikestegi ve inhizam mükedder itmelerin etba' ve refiqasıyle derqafa itdigi müziq kuh veqar [c. 34, ***İnhizam-i Cengiz ve halâs-şiden-ı O bi-etba'iş. Ma'na-i Tarhan.***] ve temkinde cay * beyt *

Bisahtı zekl mifşer dend-ab,

Nedir çeşme-i ab ve nedir çeşm-i havab.

piramenine nüzul itmegin rişte-i gezend zehm dindan tir ve tiğ duşmandan nev'a salim ve emin oldı **muqtezay** ve hamet-i ab ve havay-i felek zedegi mizac-i qut sitiz-i Cengizde za'af ve vehn (vehin) nümudar olmağın etba' ve nev-giranından bir niçe mühennes ve bi'arler a'za-i re'ise iqbalı mübtelâ alet-i mümteni' eş-şifay idbar oldı deyü hidmet-i refaqatından mufaraqat idüb i'dad-ı qafadar ve can-siparı yalıñız biñ altı yüz nefere reside olmağın qalt asker ile civar-i duşmanda ittihaz (ittihad) maqarr-ayin hatırdır deyü mahall-i mezburden hareket ve u'yun i'da ve Hıtaydan ba'id ve hudud-ı Tatarda vaqi' Nadir nam mevzi'de vazi'-i hiyam istirahat eyledigi hengâmda hazine-i vüs' ve yesarında mevcüd olan nuqud ve eşyasın dest saha peyvest nafi mülk-ü mafi yedi ile zaman-ı hüzn ve alâmında münis ve hemdem olanlardan her biriniñ hızmet ve hulüsların sencide-i terazuy-i insaf idüb gerden-i ubudiyyetlerin **El-insana abidu'l-ihsani** rişte-i metini ile bend idüb hususan su'i-qasd-ı Ong Hanı ahbar iden iki merd-i diliriñ qamet-i pismande-i qadr ve menziletni meyan-i sipahı-ı Moğolda mu'teber ve maqbul olan Tarhanlıq rutbesine is'ad ile mumtaz ve bülend eyledi lafz-i mezbur resm-i batıl cahilâne ve töre-i 'atıl-ı mecüsaneleri üzre bir merd-i pür-zur meydan dilirande çükân sa'y ve himmet ve qut-ı bazuy celâdet ile küyük maqsud a'siru't-tahsil ve alempesendi rübude-i pençe-i iqtidarı itmekle faiqu'l-aqran olub şayeste a'tay-i mulükane olduqda evvelâ gendiden toquz def'a sudur iden ceraim-i azime muqabelesinde mes'ul ve mu'atib olmaya **saniya** toquz qarne degen evlâd ve ahfadı tekalif-i divaniye ++++++ (muqayyud olmaya?) salisa savğa ta'bir itdikleri aşr-i ğanaim-i resminden mu'af ve müsellim **rabi'a** bilâ izn ve ruhset bargâh-hane dahil **hamisa** encümen-ü hanide bilâ teklif-i şeref qu'ude vasıl **sadisa** dest-i safa-peyvest handan toquz kâse şerab neş'e-bahş nüş idüb ğam alemi feramuş ide **sabi'a** esnay-i seferde pişgâh handa hareket **samena** binat-ı hanandan ma'ada havah-şükr visalı oldığı zen ve duhteri bilâ izn-i veli idhal-i haremsaray-i izdivaci itmege murahhas tasi'a at ve bisat ve sair malzemden toquz nev' eşyanıñ her birinden toquzar aded atiyyeye nail [c. 35, ***Vech-i i'tiba-i a'dad tis'a der-meyan-i Moğol. Ru'yay-i Cengiz. Muharebe-i Cengiz bi-Ong ve zafer-i yafteniş***.]

olmağle iftihar ve mübahatına felek-i i'tibara vasıl olmağle dirler Cengiziñ toquzıncı ceddi Buqa Hannıñ püseri Tümneniñ toquz nefer evlâdı maderleri Mağulun Hatun hacr terbiyesinde nümayab olub piramen kuh-i Enuşde sekiz nefer birader şerbet tiğ-i celâyiranı nüş itmekde yekdehan helâk ve heftmin peder-i Cengiz olan Qaydu Han tahlis giriban can idüb mürur-ü eyyam ile vasıl ser-menzil maqsud olduqda ser-güzeşt birader ve maderi tezkir ve ihtar içün a'dad-ı tis'aye i'tibar itmekin icad eyledi **tevfiq** Rabb-i qadir ile ebnay-i Cengizden ser-ibtihacları tac-ı mücevherdin mübin ile muqarr olanlarıñ damen i'tiqadları levs-i (kös) küfrden pak ve tahir olub bu maqule evza' zişt ve serçini yed müeyyed şer'-i mutahhar ile endahte-i mezbele-i terk ve insa ve ancaq mu'attaq mu'attaqaya tarhan ismin ve yalıñız nev-girane toquz nev' atiyye ihsan resmen ibqa itmişler der **el-hasıl** hazine-i dimağ-i Cengizde vedi'a qılınan mıqnatis i'ta ve istinas ba'is incizab qılub ahen delân nas olmağın zaman-ı yesirde zir-livay germ iltivasında altı biñden ziyade merd-i dilir qafadar ve tarafgir oldığı esnada behram felegiñ tob-ı zerrin mühr derhüşanı derun dahme-i şeb deycürde pinhan ve bendeqa-i tüfenk siyahı sevabit ve siyarı meydan fesihat-i el-ercay 'alemde nümayan olduqa Cengiz dahi siham nigâh basiretin endahte-i hedef-havab rahat itmişidi ki iki destine iki şemşir lem'a zir i'ta olunub manend mühr-i münir biriniñ üci aqsay şarq ve biri nihayet ğarba vasıl oldığın müşahede iderek bidar olub mader müşfiqası olan Alun (Elun) Hatuna naql eyledikde tiğ-ı qahr ve siyaseti reside-i memalik-i ahter ve seyf sarım-ı hükumeti vasıl zemin-i buhter olur deyü itdigi ta'bir ve tebşirinden mesrur ve qavi (vuquy-i?) dil olmağle hengâm cenk ve sitizde qadem averde-i havf ve güriz olmayüb hususan a'zam qaba'il-i Moğoldan Qonqırat qabilesi re'isine encümen-i itaat ve hanuman-ı muvafaqata daveti mutazammın name tahrir idüb ba's-ı sefir eyledikde refiq ve mülâtafat ile cebhe-fersay damen itaat ve inqiyad oldığı ba'is tezayid qadr ve celâdeti olmağın muqaddema mutaraha-i qur'a-i qıtal itdigi Ong Hannıñ esb tendhuy hamiyet-i cahiliyesine saday-i bi-ahenk ve hezl-amiz ile mahmuz-zen iğzab olub tekrar tertib [c. 36, ***Bi-qatl-i residen-i Ong. İstiqlâl yaften-i Cengiz der sene-i 599 (1202). Hükumranan-i eqalim Asiya der ağar hükumet-i Cengiz***] bezm gir-u-dar eylediklerinde i'anet-i ruzgâriyle nay sitiz-i Cengiz zafer-nüma ve tarab-engiz olmağın Ong Hannıñ üftan hızan adduy-i Han ve hanumanı olan nümayan hakimi Tabank Han beledine gürizan olur * beyt *

Ğurbetde ğarib şadkâm olmaz imiş,
Hiç kimse ğaribe mihriban olmaz imiş.

mefhumınca Han bir keşte ve maqhure umeray-i Tabanıkdan bir sipahi badiye peymaye tesaddüf itmekin kedüy ser-nabisamanını bostan bedeninden cüda ve pişgâh Tabanki ğaltan ve ihda eyledikde bir taşt zerrine vaz' idüb * ayn * çün sek bi-üstühvan dil hud-şad mikend * 'ayiniñ mefahiretiyle nazar-endaz intiqam olurdı yine bir def'a ser-fersude ve ruh-ı mefqude hitab şematet ve hızlane ile niçün tumar nuquş güna-gün olan ve raqçe-i leb naznin ki hatem-zen sükut olub bezm ile aşnalıq itmezsin didikde miftah icazet mühiyyü'r-ramim der-beste dehan hamuşan küşad ve üç def'a zeban biruhın ihrac ve biharf ve süt ma'nay-i zehab devlete işaret itdigin müşahede iden devr-i binan aql ve i'tibar aqreb ezminede hal-ı Tabank memasil-i keyfiyet-i Ong oldur didiler **el-hasıl** Ong Han üftade-i tih hızlan olduqdan soñra ekser umera-i Çin hem-zeban rey-i Temucin olub 'avam sinni qırq toquz seneye dahil oldığı hengâm ki beş yüz toqsan toquz senesi hududı ve 'amm-ı hukidir seman kühr nam ser-zeminde merba'-nişin serir istiqlâl-i hükumet oldı o zaman hükümran-i kişver-sitan cihandan İraq Arabda Al-i Abbas ve Hicazda Şerfay beni fütade (Qıtade?) ve Yemende imaman-i Zidiye ve Mısrda ikrad-i Eyubiyye ve Mağribde beni Merin ve Andalusda Muvahhidun (Mühaddun) ve Rumda Al-i Selcuq ve Şamda ve Cezire ve Ermeniye ve İran ve Azerbaycan ve Geylân ve Dilem ve İraq Acem ve Luristan ve Huzistan ve Fars ve Kermanda atabekân ve Tabaristanda mulük-ü Bavendiye ve Quhistanda melâhide ve Harasan ve Zabelistan ve Secistan (Sihtan) ve ba'zısında ve Hindde selâtin-i Ğuryan ve Mavera'un-nehirde havaqin-i Etrak ve ba'z Turkistanda Qara Hıtayyandan her biri müstaqilân padişah-ı kâmran iken bilâd-i Harezmde Muhammed Şahdan sudur iden cerayim qatl-i nüfus ba'is-i temevvüc ğazab-ı kibriya olub pay asker-i Cengiz şa'met nüma ve nahs peyma ile ekser ma'müre-i merzbum lâne-i ğurab ve bum oldığı best sahife-i beyan olsa gerekdir **el-hasıl** Cengiziñ tezayid pertev-i mühr [c. 37, ***Meşveret-i Tabank Han bi-hakim-i Engit ez beray def'-i Cengiz. Sene-i 600 (1204). Zafer-i Cengiz***] iqbali nümayan olmağle hakim qabile-i Nayman olan Tabank Han ihtiraq kevkeb saltanatı endişesinden muztarıb ve mütelâşi olub vücud-i Cengizi ref' ve qazay-i mübremi def' sevdasiyle meşahir hükkâm-i Tatardan Engit qabilesi re'isine **Ve lâ yasuhhu es-seyfanu fi ğamad** ve ahd-ı delil qati' en-niz'an ibraz ile bir mişede iki şir-jiyan ve bir mülkde iki sultan ve bir bedende iki can ve bir hız iki cisme mekân olmaq muğayir adet-i Yezdan iken havar-ı saltanatıñızda Temuçin zulm-i ayin a'lây-i livay kibr u kin idüb * beyt *

Kânun ger alatuş Yari kend,

Temuçin ki şehriyarı kend.

dehan-hoş amidisi ile hane-i imdad ve i'anetine rica-cüy davet olıcaq alatuş mütefekkir ve sahib-huş olmağın kevkeb baht-i Cengiz-i izz ve refa'ata ve ahter-i Tabang haziz-i mezellete müteveccüh oldığın etvar-i ulviye ve semaviye (sitmaye) ve evza'-i süfliye-i arziden teferrüs ve idrak itmekin bilâ te'hir mu'asker-i Cengize imale-i likâm-sür'at ve qıssa su'i-qasd-ı Tabangı bezm-i has müşarun-ileyhde naql ve hikâyet idicek süret-i adavet Han-i mezbur mir'at qalb-i Cengizi jenk-alüd itmekin ğubar fitne ve fesadı ref' ve nabud itmek hususında durbin şuri ile nigâh-endaz avaqıb-i umur olduqlarında ba'zı ceban küte naziran meydan-i merdanda nahafet merakib maqulesi matiyye-i hali'tu'l-i'zara taziyane-zen i'zar olub bir müddet rakib ve merakib tedarik-zad ve qudret itmek içün Serasiyan safere ta'liq a'liq iqamet ensebdir deyü tercih suret-i meks ve istirahat idicek sipahsalar-ı leşkerden a'mm-i Cengiz olan Ülkçin Buyang beyt *

Zemane ez engis tebera kend,

Ki evkâr imruz ferda kend.

nash-i dilpenziri ile tahris cenk ve sitiz itdigi mülâim tab'-i Cengiz olmağın sene-i sitte mie-i Cümadiü'l-ahrı 'amm-i müşinde hiş sinan asker-i Moğol-i Tatar ile mezari' arsa Çin ve Turkistanda tuhm-efşan ğadr ve kin ve güştzar ğarat ve hasaretden hoşe-çin ğanimet olub mesrur ve dilşad imale-i likâm avdet eyledigi hengâmda perde-i dar-serma hicab sipid berf ve celidi keşide u'yun şurş ve ğavğa itmekle Temuçin dahi meştay-i seman kühr kaşane-i istirahatında iqamet-güzin oldı **vaqta** ki bad-ı bahar-ı hoş-reftar müjde-res qudüm-ü leşker izhar olıcaq şecere-i nihad-i Cengiz ma'il fetn ve fesad olmağın haşerat-i leşker i'da sürah günahdan [c. 38, ***Ma'nay-i lafz-i Cengiz***] zuhur ve birüz itmedin Bikrit bilâdına istilâ ve qasd i'dam tuqiya içün tahrik rikab esb-i cenk ve değa idüb temellük daru'l-mülk müşarun-ileyhe eshel tariq ile rehyâb olmağın meyan-i Moğol ve Tatarda sahib-i iştihar ve kâmyab oldı **zikr-i mülâqqab-şiden Temucin bilaqab-i Cengiz** ve hu bi'l-cim ve'n-nun el-mu'cemtan ve ba'd hüma ilkaf rical-i qıtaldan saht ve sitiz ma'nasına cenk erı olmaq üzre tarih-i Vassafda mezkürdir ba'zı nushada cim Farsi ve meksür ve nun mektübe-i ğayr melfüza ba'deha kâf Farsi ile cenk gerçek var merd-i dilir olub gerçek er dimek ma'nasına ola ba'de tahrif avam ve kesret isti'mal ile raziye maqlub ola amma ol caniblerde mü'ellif ve saht me'mul olan kütüb tevarihde mufassıla bu vech üzre muharrir der ki hükkam-i Moğol ve Tatar meşayih qaba'il-i Arab gibi cüybar feyz-i hükumetleri bostan-ı itaat mütea'lliqata cari ve şecere-i

saltanatları berk ve bar istiqlâlden halı ve ‘arı iken gülzar-i devletden har enamil ta’arruz ruqba ve ağyarı zarb qahr-ı tiğ ve tiz ile hal’ ve qat’ idüb manend ser u azad müteferrid ve yekta olduqdan soñra Qurultay ta’bir itdikleri müşavere-i azime cemi’yetinde Bet-Tengir nam şahs burhene-endam da’vay-i sana’at kehanet ve efsuniyete bi-came ve qaba tahammül saz şiddet-i seyf ve şita kemzend narside-i serma ve germa oldığın iki şahid adl add idüb zemane müdda’aları gibi sade delân qavmı rişte-i desise ile bab tikbet (nikbet?) hane-i qıbtı bünyadına rabt ve bend ve inabet-gerde-i dest heyl peyvendi itmişidi ser-ğavğa huruş-u Cengizde müterakim olan kesret encere-i (encize) sevad-ı azam tecemmu’ ebr-ı siyah leşkerden * ayn * Ez ebrusiye başed efzunı bar inha * mefhumınca ru’s sükkân-i cihana baran bilâ ve sitem tufan-ı qahr ve elem vezan olacağın (ülci’n) * beyt *

Ez keramat şeyh ma acibest,

Berf-ra did ve güft ki qar yağar.

dervaze-i ferasetinden temaşa itmekin misal ervah habise-i Qurultay ve kengâc-i u’ruq ve ecsadına dühul idüb bi-medad ve şam suy semadan eblaq-süvar letafet bir civan-i nur-endam naz mihmanhane-i çeşm-i faqıranem olub min-ba’de laqab-i Temucin Şahan ma’nasına Cengiz olmaq emr-i vacibü’l-ita’a olub tebliği baña ihale olmuşdır * beyt *

Nihadim nam tev Cengiz Han,

Ezin peski hudra-i Temucin mihvan.

ziver-şibe ve düruğı ile revac dade-i bazar istidrac olucaq [c. 39, ***Bi-qatl residen-i Bet Tengir kâhin. İnqiyad-i ehl-i Qırqız bi-Cengiz fesad-engiz. İtaat-i Arslan Han bi-Cengiz***] egerçe da’vay-i mevhum müdda’a kizb mu’tad-ı nezd-i Cengizde birün sahife-i sadaq ve sedad isede umera-i Moğolıñ rağbet ve i’tiqadlarından naşi dehan-i ittifaq qavma dest nihade-i red ve imtina’ olmayüb qul-ı (qavl) mücerred şahs-i mezbur ile amel eyledi **herif** na-puhte vazi’ nam-i Cengiz oldım deyü vaz’-ı bardina (Yaradana?) birca ve her dik umur-u cumhur itale-i enamil ta’arruz ile izhar kibr ve ğurur itmekin yine bir def’a meyan-i meclis-i müşavere Cengiz biraderi Cuçi Qasarıñ reyı zerinniñ istihsan itmeyüb vech-i u’bus ile ğarez ruy-i huşunet itmekin ol şir pişe-i ğazab ve hiddet-i habis reddiye sana’tıñ pençe-i hiddet ile gerden-i hayatın ahz ve bend ve tariq-i nefs ve zindegânisin sedd eyledi **çünki** ebvab-ı mağlüqa-i meram-i Cengiz kilid sa’y ve ictihad ile küşad olub muqaddema seyf-i hayfi ile üftade-i hak merk na-muradı olan Tabang Han-i ma’rekesinde istima’ itdigi ğanayi sefk dima ile fütur ve ğana gelmeyüb Tabang biraderi Buyruq Hanı güşte-i tiğ-ı ğadr eylediginden a’mmisi Güşlik Han

haberdar olub zehm hurdegândan tuqıya ile hemrikab fırar (qarar) kişver erdiş olduqlarında ğaret-giran leşker-i Cengiz müteveccüh memleket-i Qırqız olub pay-i ispan ğadr-ayin fenay mezar'i a'yş ve tarabların ifna itmedin hükkâm-i bilâd def'-i fitne ve fesad içün vücuh-ü meskenetlerin ferş-ı zemin itaat ve ihday tuhaf nadire-i inqiyad ile arz-ı ubudiyyet itmegin gerden-i zindegânilerin zıncır mahn ve bilâdın azad eylediler bundan soñra Cengiz fesad-endiş 'azem-i tahrib-i bilâd erdiş olmağın bi'l-cümle püseran ve nevinan (nev-beyanı) umera-i tuman ve rü'esay hezar sedd ve kübun ve ağlân ve sair esnaf-ı asker-i nama'dud ile müteveccüh canib-i maqsud olub tertib-i süfuf kâr-zar qılındıqda tuqıya üftade-i rah fena ve Güşlik Han padişah-i Qara Hıtay Gurhan-ı livay himayesine gürizan olıcaq sahib-i şan ve qudret ma'nasına idi Qut laqabiyle mülâqqab ve hükumran-i bilâd-i Uyğur olan şeca'an-i Tatardan Arslan Han * beyt *

Sipah ve şahani ki gerdim yad,
Yeka-yek bi-Cengiz Han rev-nihad.

müfadınca cebhe-i fersay itaat olıcaq asakir-i Cengiz misal-i mur ve milh birün daire-i had ve a'dd olmağın Han-ı Hıtaydan ahz-ı intiqam muqaddematı tertibine şüru' idüb zir şaqa-i itaatına davet maqulesi güftar-ı ğazab efza ve mahrek şürş ve ğavğa [c. 40, ***(1208) 605. Muqatele-i hata beyan bi-Cengiz. Vuqu-ü sulh***] olur kelimat na-seza tebligin Ca'fer Hoca nam merd-i sahib-i basiret ve dil-azar lisanına ihale itmegin sefir-i mezbur tebliğ-i peyyam keder encam idicek ğışa-i kibr ve nahvet a'yin a'ver idrak Gürhanı nadide ve bitur itmekle * nazm *

Tev merdan cenki geca-dide,
Ki avaz rubah nişanide.
Geca-dide-i cenk-cenk averan,
Geca yaftı yar gürz-i giran.

güftar-ı huşunet amizi ile divar-i müşerrefü'l-endiras asker-i na-paydara itkâ idüb a'nf ve haber ile sefir-i mezburı irca' eyledi ol dahi hin mu'avedetinde taraf ve mesalik ve mu'aber pür-mehalikde dide-güşay tefahhus ve ihtiyat olmağın sur-ı menazil tariq-i kâl-naqş fi'l-hacr harita-i derun Hoca-i mekteb-i irfanda caygir ve müsteqarr olmuşidi küşiz daz'anı olan aqvalnıñ ve bedi pişgâh-i Cengize yegân-yegân naql ve beyan idicek kâse-i meyvedar veqar Han-ı Hıtayı zir pay esban-i Tatarda hurd ve şikest itmek da'iyesiyele sene-i hams ve sene-i mie hududunda saday-i pay teveccüh esban-i Tatar vasıl-ı sem' Gürhan olıcaq ol dahi leşker-i a'zim ile müziqdir bendde vaz'-ı hayim ve hargâh idüb müteraqıb vürud-u i'da oldı ustad-ı fen-i sefer Hoca Ca'fer ta'limi ile ma'ber pür hatardan tahvil-i sebil

ve tariq-i ğayr-ı ma'hud ile aliü'l-ğafle merzbum Hıtayyidan bilâd-i Uyğura dahil olub ve hanuman havl ve mal ve qudretlerine ateş-endaz nehb ve ğaret olub taqsim-i ğanaim ve tih-i ta'am içün vaz'-ı hargâh-aram itdiklerin kemingâh ve ihtiyatda müterassıd-i zaman-ı ğaflet olan leşker-i Hıtayyan mu'ayene idicek vaqt-ı fursat-ı ğalebedir deyü ercay-i likâm hücum eylediklerinde sebk süvaran Cengiz dik huruş ve zadların ser-nigün idüb zir-pay bend ve efsar hıfz ve zabtlarında mahfuz (mahfüruz) ve ustüvar olan esb-ı ahen-pay hemiyet-i ğaddara süvar olub bi-bak ve pür va dest nihade-i qabza-i tiğ şurş ve ğavğa olduqlarında qalem-naqqaş taqdir ile naqş-ı mühiş inhizam kita'ib Erjenk Hıtayyanda bi-didar olmağın suret-i hasene-i hayatları seyl-i bahr-i hün ile sahife-i ruzgârdan bi'l-külliye mahv ve muzmahil olmamaq içün duhter peri peyker Han-ı Hıtay haremsaray-i Cengize idhal itmek şartıyle hutbe-i havan dü-şize-i sulh ve aman olduqları muvafıq nefs zen-peresti Cengiz olub egerçe riza-dade-i sulh ve aman oldı lâkin qarabet-i sıhriye mücib izale-i adavet dirine olmamağle beş-on [c. 41, ***Teshir-i asker-i Cengiz daru'l-mülk-ü Hıtay-ra***] gün mürurunda şirzime-i Moğoldan sudur iden etvarına hencar taqat-güzar Han-ı Hıtay olmağın daru'l-mülki olan Han-Balığ şehriñ (şehrin?) püserine tefviz ve gendisi matiyye-i ye's ve hırman ile Temnik qalâ'sında inziva ile dest-keşide damen-i saltanat ve ünvan olduqdan soñra umeray-i Hıtayıñ seng şematet ve serzinişleri şişe-i tab şahzadeyi münkesir itmekle rev-gerdan amiziş ve ulfet ve pederi canibine azimeti ba'is-i ihtilâl sükkan-i memleket olmağle Cengiz bi-insaf belde-i mezbureniñ zabt ve teshirine Mamuqa ve Muqa nam iki merd-i diliri qadr kifaye asker ile ta'yin ve tesyir itdigi esnada seng vaz'-ı giran ebnay-i zaman hatır şiken Hıtay sebg mağz olmağın * ayn * Ayağından bu bezmıñ el çeküb devr olmamız bekdir (yekdir ?) ğınasiyle kâse-i yek merdi zehr-alüdi nüş ve bezm ve a'yş zindegânı feramuş itmegin revnihade-i encümen zümre-i hamuş olub reme-i meyş ra'iyyet ve sipah arsa-i ve ğay himayet şiban haraset-penahdan halı ve tenha olduqlarından müdafa'a-ı duşmana adım iqtidalarından naşi miftah-i hisar ustüvar ve felek-medarı bilâ cenk ve sitiz teslim dest-i temellük asker-i Cengiz itdikleri canib-i müşarun-ileyhe ahbar olunduqda era'it efsun seyf ve zemc (zih) gebeş qatl-i nefs ile meftuh olan gencine-i hisarda mahfuz tuhaf nadireyi hazine-i tasarrufa isal itmege Qartu Qoya nam merd-i mu'temedin iki nefer nev-giran ma'iyyetlerine irsal itmişidi **Gencür** qalâ' hin teslim emti'ada setr 'ayb kim (ser ğaybi ketim?) içün bi-resm-i Haq sükut mir mezubrı iki harvar zer-beft ve diba ile hisse-var idüb arz-i kâlay muhabbet eyledikde dün ve birün hisarda mahfi ve aşkâr mevcüd olan eşya ve nüqud bi'l-cümle

Hannıñ emvalından ma'dud olmağın data-i hurdle itale-i dest tam' olunsa ayn-i hiyanetdir deyü dehan tasarruf ve qabula hatem-zen redd ve imtina' ve kürsine çeşman bir feqa (bir qafa ?) dehan baz hars (haris ?) ve az olub bilâ tevaqquf idhal hücre-i (cilbend fi'l-berki) itdigi mesmu'-i Cengiz olucaq ol merd-i qani' kefe-i mizan ve sıdq ve sedade (sedadde) sencide olmağın qadr-ı gevher zatı nezd veli (nüzuli) en-ni'amide mizdad ve mu'teber ve ol iki namerd ve bed tınetden rev-gerdan ve mu'teber oldı el-hasıl-ı Cengiz Han-ı zaman yesirde ekser-i memalik Hıta ve Tatarı güftarleyin ve şedid ve zarb ve qahr ve a'dd ve ı'yd ile dahil zir-i teshir ve inqiyadı itdikden soñra vatan-i asliyesi canibine esb-ı saba-reftar meserret ile a'nan-riz [c. 42, ***Add-ı evlâd-i Cengiz. Ta'yin-i Cengiz püseran hud-ra bi-mansıbı ve tertib-i asker hud***] avdet oldı **zikr-i evlâd-i Cengi ve ba'z halât ğaribe-i** o qıssa-i perdazan hikâyet dirine qavli (qulı) üzre ol asırda kita'ib-i Moğol dahil hükm-i şerr' ve kitab olmayüb umur-ı dın ve dünyalarında kend aql ve nuqsan intima ve nefs-i habis hars peymalarına teba'iyyet ve iqtida idüb kimi abd-i şems ve qamer ve kimi perest-şikâr hacr ve şecr olub Cengiz dahi qalem-i teklif ile mersum sahife-i diyanet olmamağle binat Geler Han ve selâtinden ondan mütecavize ğonçe-i nev-şükufte duha-i bekareti Menguha namiyle vaz'-ı teferrüchane-i minnetqaş saqf-ı izdivac idüb ve zemin-i nev-şikâf erham zen şehvet-engize tuhm-efşan taqarrüb ve visal olmağle nefs şecere-i sulbünden cele-i merdane şehdanesi qırqdan mütevaciz püser ve duhter ile dilşad olub lâkin meyan-i zenanda pertev Quçin ve Güncu ve Güdi ve Pisulinke nam dört menkuhasınıñ * beyt *

Vezin Penç hatun bi-tac ve gâh,

Füzun bud hem pertev Quçin bicah.

qabay dibaci zib-efzay mübahat ve ibtihacları olmuşdır hususan evlâd-i kibbarından nazar gerde-i i'tibarı olan dört nefer püser-i mumtazınıñ maderleri pertev Qucın cümleden ser-ifraz olub ve dört nefer ferzend dil-pesendiniñ her birin birer kişvere hatem-zen yarlığ-ı hükumet ve kef-i kifayetlerine birer emr-i ehemmi müsellim itmişidi **evvelâ** meyanlarında ziyade muqarrib olan sayd ve şikâr kemend sa'y ve küşişi yed-i **Cuciye** bend ve qabza-i tiğ yesa ve siyaset-i dest-i iqtidar **Çağataya** peyvend ve likâm şürut asker-i perver sipahsaları sikke-i ustüvar **Tuliye** merbut ve tanzim umur-ı enam veli-ahdlik rutbesi inzimamı ve Han-ı Hanan ma'nasına Qaan ve qa'imaqam ma'nasına Ülkcin laqabı i'lâvesiyle **Ögetay** Qaana mefuz olub bunlardan ma'ada evlâd ve ahfadın ve a'mm-zadelerin ağlân ve güyün ve sair rüesa ve umerayi Qaraçu laqabiyle telâqqub ve rü'esay-i nefratı gendi savab didi üzre tertib idüb re'aya ve

sipah-hane ve hargâhında on haneye bir re'is ve ol rü'esa one (evine?) balığ olduqda yüz başı ve anlar dahi a'şreye (aşire?) reside olduqlarında hezarı anlar dahi ma'ye-i (mie) kâmileye vasıl olduqda tuman ve mutlaqa qavm ve qabileye Ulus namın vaz' idüb asakir ve ra'iyyetden gendi hasan iradesiyle evlâd ve ahfad ve güyün ve qaraçuya taqsim ve tevzi' ve her birini bi-hasbü'l-isti'dad semere-i devletinden hisse-mend eyledi **Cengiz Han** hemvare cedd ol qulüb-u mütealliqatın [c. 43, ***Misl-i averden-i Cengiz. Töre-i Cengiz. Ma'nay-i Ulus Qalmuq. Şirzime ez avaqıb umur-ı Cengiziyan***] Beyaban mücanebete ceryandan men' içün pişgâh-i nefsaniyeye haysek (haişiñ) zurub ve emsal-i müddet ve paruy nash ve pend ile tariq seylü'l-a'rem müba'adeti sedd itmekle ser-cüybar ittihade cem' ve bet mahreq inaniyeti def' iderdi bir encümende evlâdından biriniñ dest-i i'tibarına bir add tir virüb şikest ile deyü işaret eyledi bile ta'b kesr idicek bir dahi zem idüb bu uslüb üzre qabil inkisar olmayacaq mertebeye reside olduqda kesr çüb tir bir emr yesir iken ictima' ve tekessürinden metanet-gir oldı ihvan ve dostan hemçünan müteazid ve yekzeban olsalar gezend ruzgâr-i bed-ayinden salim ve emin olmaq muqarrar der zira zaman-ı evelde berhiye-i heft dem ve yek ser ve birmar devser ejdeha peygir şiddet berd ve berfden muztarıb ve muztacir olmağın tahlis-i can içün bir-bir günama iltica eylediklerinde mar heft dem bile meşaqqat saqbe-i istirahat dühul ile rehyab necat ve mar-ı diger muqtezay-i tezahim ta'addüd ser birün günamda qalmağle der hestiden beder oldı deyü qıssa-i havan hisse-i tevaffuq ve ittihad oldı müşarun-ileyhiñ nizam-i devlet ve imtidad saltanata dair medar-i aql deraki ile gendi idragi qadr nizam ve tertib ve töre-i Cengiz ismin vaz' itdigi nev-te'lif-i ayin ve resmen zaman-ı hayatında mu'teber ve maqbul ve ba'de vefata niçe zaman desturü'l-'amel olmağle püseri Ögetay Qaannıñ hükumran oldığı Eliğ Yurtda iqamet-güzin asayiş olan şirzime-i Moğol qavm-ı mande ma'nasına Ulus Qalmuq ve tevabi'-i Cuci Ulus-i Cuci ve fermanber dar-ı Çağatay Ulus-ı Çağatay ve Hulagu bin Tuli mütealliqatı Ulus-ı Hulagu laqabları ile mülâqqab dört nev' cünud mütefiqqatü'l-fuad ed matiyye-i süvar tevaffuq ve ittihad olmağın ekser-i reb'-i meskün pazde-i esb istilâları olmuşiken cüybar tevaqları (tevaffuqları / vefaqları ?) haşak munafese ile ihtilâl pezir mücanebet olmağın der balâ hane-i saltanatları beste ve rişte-i devlet ve miknetleri güseste (kesuste) olub ancaq evlâd-i Cuciden ba'z memalik-i Mavera'un-Nehr ve Harezm ve Qırım ve evlâd-i Çağataydan ba'z memalik-i Turkistanda hükumleri reva olub taht-nişin-i Cengiz olan Ulus-ı Qalmuq Hanı üzerine gendi umerasından İran qabilesi re'isi Cüşentu nam na-merd ve 'aq sairleri ile ittifaq idüb Han Qaan nijade ğalib ve sekiz yüz

yigirmi toquz tarihı hududunda düş-ü Cengiziyandan libas-i hükumeti salib olub ve Cengiziyan iqameti [c. 44, ***Aqide-i Cengiz ve evlâdiş. Ğüyük Han***] altı yüz elli üc tarihında toqsan iki seneye balığ olub ba'de umerası Rum ve İranda a'lây-i livay i'syan idüb her biri müstaqil Han oldılar halâ şirzime-i Qalmuq-ı bed-mahlüqda davay-i riyaset idenler ol kufran-i ni'met nesl-i bi-asıldandır **amma** Ulus-ı Çağatay Hanları altı yüz otuz sekizden sekiz yüz altı tarihına vasıl olunca otuz bir nefer kimesneniñ hükumet birle meramları hasıl ve müddet-i saltanatları yüz altmış toquz seneye mütevassıl olub ba'z bilâd-i Turkistanda olan memalikiñ ma'adası Timur Gürkan evlâdına müntaqil ve **Hanan-ı** Ulus-i Cuci altı yüz yigirmi dört tarihından sekiz yüz otuz altıya degin Deşt İlinde otuz nefer kimesneniñ cüybar saltanatları iki yüz on iki sene cari ba'de yine evlâd-i Cuciden müteferriq Han-zadeler Etil ve Bulğar ve Qazan ve Qırım ve Harezm ve Mavera'un-Nehrde sarı olmuşiken ekser memalik-i mezbureye Masqva keferesi istilâ itmekle dest-i Cengiziyan (Cengiziyat) qasır ve menşur hükumetleri Mavera'un-Nehr ve Harezm ve Qırıma munhasır (mahzar) oldı **hafi olmaya ki** gerden derun-i Cengiz ziynet-efzay gevher-i Kitab ve din olmadığından naşi müsellim ve tersa ve yehud ve mecüs ile melüf ve menus olub her qavmıñ ashab-ı isti'dadın istihdam ve zümre-i İslâmiyane tevqir ve ihtiram iderdi meşayih-i i'zam ve ulema-i kiramdan iki zat-i muhteremi intihab ve şürut-ü iman ve İslâmdan teftiş ve isticvab eyledikde savm ve salâvat ve zekâta izhar-ı meyl ve rağbet şu'air-i İslâm ve rügn regin din-i vacibü'l-ihtiramdan olan ziyaret beyt-i gird-gârdan mücanebet itmegin noqta-i vücıdı üftade-i hane-i nar-niran ve birü nümande kâşane-i devlet-hane-i iman oldı **evlâdından** ba'zısı icray-i ayin mecusiye ile ser-nihade-i zemin hızlan ve ba'zısı pür-sitiş (perestiş?) şecr pare-i çeliba itmekle sandalı-nişin sanem-hane-i din-i mensuh-i Mesiha oldı damen ta'allüq ve ihtiyarın çarub kenisa-i kibr ve tersa iden Güyük Han ihvan-i şeyatinden bir rahib sehr-saz lâ'b füsun ve hayl bazı ile ferifte olub qat'-ı sülâle-i muvahhidin ve şikest bize-i din-i mübin itmek tam' hamile-i rical müslimini hası itdirmek icün qalem-riş decace-i nahs-i avaz ile tahrir itdirdigi yarlığ hanumansuz ve na-meşru'in neşr ve tenfiz içün deyü enhane-i zulm eyvanından hurucda **Allahumme sellit aleyhi kelban min kellâ bek** kellâm deriü'n-nizamı ile muallim bir kelb [c. 45, ***Sa'y-i Cengiz beray-i teraqqi-i ticaret. Halife-i Nasır***] şir neseb kehf ihtifadın zuhur idüb ehl-i İslâmdan dest su'i-qasd ile qat' ve qam'an murad itdigi 'azu ma'hudın tiğ dindan tizi ile qat' ve harq ve yarlığ-ı na-beliğ ve merdudın pençe-i derrinde-i ser-tizi ile mezq idüb Babas na-sipası * beyt *

Çü bed-girdi meşva yimen zafat,

Bedira-bed bud ahır mükâfat.

şirhanesinden huruc ce loqma-i merk ve helâk ile sir itdikden soñra misal-i seg qatır ğar ğaybubetde mühtefi ve sitiz oldığı Han-ı mesfure ba'is i'tibar ve nedamet olmağın dest keşide ta'arruz ve adavat oldı **çoq** zaman mürur itmedin rehnümay tevfiq gird-gâr ile bi'l-cümle rü'es ebnayı Cengiz qalbaq-endaz küfr ve dalâl ve ziver-i mücevher tac ibtihac-i İslâm ile ziynet-yab ve kâm-yab oldılar **zikr-i cüh (cive) Cengiz Han bi-canib-i İran Han** müşarun-ileyhiñ canib-i şarq ve şimalde ayyine-i saltanat ve istiqlâlin zenk-alüd ihtilâl iden ğubar-ı ğava'il fesad iştimal ve har ve haşak şava'il (şual?) ruqbay ifsad if'ali leşker-i bad-pay sa'y ve ictihad ile sahife-i vücuddan mahv ve na-bud itdikden soñra ba'is-i abadanı memalik ve büldan olan teksir zi-qudret ve tevqir erbab-ı ticaret ve asayiş fuqara ve ra'iyyyete sarf-ı naqdıne-i himmet idüb mulük (mukuk) etraf hususa müterreddidin Moğol ve Tatarıñ merzbum Şam ve Ruma rah rast ve meşhurı ve büldan reb'-i mesküniñ ziver meta' nefis Frenk ve Fars ile müzeyyin ve ma'mürı olan daru'l-mülk Harezmde bala-nişin serir-i saltanat Muhammed Şaha vefd-ı sefir idüb tariqından vürud iden müsafirin ve tuccarıñ qadem amedişdlerine pay bend muhalefet vahid-ı hüma ahır ağuş hükm ve tasarrufında olan nigâr naznin devletine nigâh-endaz çeşm-i hiyanet olmamaq üzre zeban sıdq ve sidad ile şürut beste-i sulh ve aman oldılar **binaen-aleyh** Harezm Şah ile mu'asırı olan Nasır halife meyanında münafese ve cedel vuqu'inde Nasır qasır aql Şah-i mezbure mücavebeden aciz olmağle seyl şedidu'l-ceryan leşker-i Tatar ile kişver-i ma'mür Harezmi zir bahr-ı a'demde mağmur itdirdüb ab-ı nahoş-güvar intiqam ile itfay-i hararet-i derun adavet maqrunı icün ateş sükunet-yab mezalim sefk mu'tadı münfiha-i tahris ve a'za ile ehma ve işğal eyledikde beynehümade ceryan iden cüybar ahd ve aman mani' feveran tenevvür-ü tufan-nişan harb ve qıtal oldı **lâkin qalem** [c. 46, ***Mesel. Tekebbür-ü hakim-i İnzar***] zeban beride-i halife ile musavvir olan suret-ı zişt istisal ehl-i İslâm kâl-naqş fi'l-hacr mersum veraqa-i dimağ-ı fesad-riz Cengiz olmağın gendi ve evlâdı bahane cüy cenk ve sitiz olmuş idi ba'de zaman gendi ve evlâd ve ahfadı mahruse-i İslâmiyye hususa maqarr-ı hulefa olan Bağdad-ı behişt-abada istilâ ve devlet-i nesl-i Abbasiye ba'is inqiraz ve ifna olmağle qıssa-i havanan müverrihin memasil-i hal-ı nasır ve Cengiz bir hikâye-i mesel-amiz naql iderler ki **zaviye-nişin** taqarrüb cenab-i mühiyyü'r-ramim olanlardan üç nefer [u] merd-i Mesiha nefs ve müstecabu'd-da'vet zad tevekkül ve sabr ile hempay sefer olub bir badiye-i hevl-nakdan güzerlerinde cıld (celed) ve'l-hamedan 'arı tude-i'zam fersudeye tesaddüf idüb bu üstühvan parelerine güne hayvannıñ esas vücud-ü hayat istinasıdır

deyü ısrar hafiye-i kibriyaya vaqıf olmaq sevdasiyle tevaqquf idüb hal ol zinde-kânisine ‘avd içün bi’l-menadibe (bi’l-menaviye) dest bir daşte-i niyaz ve rica (ve ca) ve amin-havan icabet du’a olduqlarında bahşinde can-ı cihan ve aferininde heft asuman hazineyi nahl feyzindan ecza-i lâ yeticzay üstühvan pareye ruh-i hayvani ceryan idüb mürde-i sal (saliha ?) mande pür-şir merdüm-havar olmağle cibillet derinde kisn icra ve ebbedlan (ebdalan?) tekiye-i faqr ve fenayi hamle-i vahidede üftade-i tiye ifna ider **el-hasıl** re’y tab’-ı mimariye-i Cengiz ile suret-yab hitam olan binay-i ahd ve sulha mübteni qalem-rev ve hükumetinde olan rical ve nisa ve müsellim ve tersaden ticarete qadir sekiz yüz nefer adem intihab ve canib-i Harezma irsal itmiş idi kâr-ban-i tuccar-i Cengiz serhad-i memalik-i mezbureden İnzar nam qal’â-i pirameninde hatt-ı rahl aram eyleyüb rüesay-i tuccardan beş-on nefer muslüman tevafuq-ı diniye muqtezası dest aviz tuhaf selâm ile cebhe-fersay hakim-i qal’â olurlar esnay-i germa-germı sohbetde bir pir sal-hurde hakim İnzarıñ unfuvan şibab ve tufuliyyetinde çeşm aşnay ulfeti olmağın beqa bu bezm-i felânıñ veled-i ercümendi Kencek degilmidir deyü pinhan gerde-i sanduqa-i derunı olan kirbas kühne laqab qabih ihamin izhar eyledigine ülv cenabı tahammül itmeyüb iyadı-i pak müsafirini (fesafirni) hun-alüd bühtan tecessüs ve nifaq idüb Muhammedşah canibine arz ve i’lâmı hengâmında Şah gümrah iqlim-i senedden Kerman ve Mikran ve Ğazne ve Talqan ve Qam ve Kâşan ve Hemdan ve İsfahan ve Zincan ve niçe memalik [c. 47, ***Şehadet-i Şeyh Mecdaddin. Qatl-i tuccar-i Cengiz***] ve büldanı dahil zir-nigin fermanı idüb i’dad cenadı dört yüz biñden mütecaviz olub ma’il-i teklif ve ünvan olmağle cümle-i edevat nevbet hanesi murassa’ ve mücevher ve nihayet tecebbürinden amel mefruzu’l-eday ehl-i din olan zarb penckâneni evlâdına emir idüb gendisi ayin-i İskender üzre ancaq vaqt-ı tulu’ ve ğurubda istima’ avaz kös nefir alemgir ile iktifa ve her subh ve mesade bezm-i na-mahrem bintu’l-a’binde terennümat aql-ı ruba ile tertib-saz mu’aşeret ve dilbeste-i fertute-i pader havay devlet olmağın bir şeb-i şeyatin insiñ cenileri ve Ebalis nasıñ nekbetilerinden bir-iki ++++ (İblis pür telbis?) telbis Yusuf Mısır keramet-i Mecdaddin Bağdadi hazretleriniñ dens sağa’ir ve keba’irden ‘arı olan damen-pak ve mübareklerin ğayyar (ğubar?) müravedet ifk mahz ile jenk-alüd eylediklerinde muqtezay bed-mesti güftar düruğ güyane i’timad ile müteqallid qılâde-i yezid olub ser devlet-penah seyyidü’l-qavm Hüseyini Kerbelây şehadetde ğariq hun ğadr idüb ertesi humar enduh nedamet ve peşimanı zahm-saz dil ve canı olmağle zer meskük tamu’l-a’yar ve der ve cevher qıymetdar ile mahallü bir tabaq mutallâ üzre bir tiğ hindi vaz’ idüb derd-i ilâc na-pezir can-

güzarına deva-cüy iltiyam olmağın şifahane-i hanqah keramet-penah Necmeddin Kübraya cebhe say niyaz olub **Ve lekum fi'l-qıssası hayatun** şerbethanesinden icray-i ab hükm-ü qıssas yahud ahz diyet kâmile itmekle seyf sarem qatldan halâs olmaq emirlerinde mahrem ısrar-i İlâhi olan Şeyh hazretlerini tahyir eyledikde şehid mazlumıñ çekide-i zemin-i İran olan dem na-haqqı muqabilinda seniñ ve benim gibi bi-hadd ve a'dd-hun müslimin rizan ve nice büldan ve memalik viran olsa gerekdir deyü dehan iltimas Şah-ı na-sipasa tapanca-zen dest keramet istinas olduqlarından çoq zaman mürur itmedin mektüb-i qaza mashub hakim-i İnzar reside-i dest Şah-i ğaddar olduqda bilâ teemmül ve tefekkür tertib-i cezay tuccarı rey batıl hakim-i mesfure ihale itmegin evvelâ bi-cerm ve günah bir nice ebnay-i sebiliñ emval bi-şümarını ahz ve ğazab itmekle iz'ac saniye qafile salar iqlim vücud olan ruh-ı sairlerin kişver-i bedenlerinden ihrac eyledigi saday ve hışt-amizi vasıl sami'a-i Cengiz olduqda egerçe bu halet ba'is-i hareket leşker-i qavay ğazab ve hiddeti oldı lâkin der cenk ol esas metanet [c. 48, ***Qatl-i ilçi-i Cengiz. Leşker-i keşiden-i Cengiz (1218) 615. Cengiz der Buhara***] yab sulh ve amanı mensife-i ta'cil ve tehalük ile hedm ve harab itmeyüb fiil şeni' qatl nüfuse itale-i yed cesat iden kişteni dil-azar hakim-i Enzarı emval-ı mağsube-i tuccar ile huzurına irsal mazmunında name-i zehr-alüd ve i'tab ile ba's itdigi sefiri bir vaqt-ı nahs müstemerde vürud itmekin şah-ı bi-şu'ur bile teemmül ğazab-ı Rabb-i ğayur cevab sefiri zeban tiğ qat' en-niza'a havale itdigi avazesi bar diger tahdiş sami'a-i Cengiz eyledikde cuyuş ğam ve enduh ser müşarun-ileyhe huruş idüb se şibane ruz ekl ve şürb ve havab ve bi'l-külliyye hazaiz nefsaniyeden perhiz ve ictinab idüb tariqa-i mecusiyesi üzre tek ve tenha balây pişteye revan ve bi'l-defa't ah ve anın ile mağlül dest ve patub vücudın zir bişteye degin ğaltan ve aferininde-i kibr ve mecus olan bargâh-i kibriyadan ahz-ı intiqam rica idüb ruz-ı çeharmı ki altı yüz on beş tarihı hududıdır asker-i mürumar ile dest rande-i memalik İran olub evvelâ Inzar ba'de Buhara ce ekser büldan-i Turkistanı zarb-ı şemşir qahr ile teshir ve ehalisini (ehalisi) ihlâk ve tedmir ile ateş qahr-ı Rabb-i i'bad olan Cengiz bi-dad şehr-i bi-nazir Buharayı berbad içün qadem-nihad olduqda evvelâ cami'-i kebir beldeye esb ve bisatiyle dühul ve saray-i Sultanmıdır deyü su'al idüb secdegâh i'bad-i müslimin olan hane-i Yezdandır deyü cevab virdiklere atından nüzul ve balây minbere su'ud ve tekebbürane qu'ud eyledi **fecere-i Tatar** derun-ı mescide enva' fısıq ve fücurı i'lân eyleyüb Kitab-i ulema ve meşayihden qadem-nihade rutbe-i ictihad olan zat-i aliylere at gezdirdüb enva' tahqir ve tekdir izhar iderler idi bir fazıl yekâne gendi hemtası bir azize tesaddüf idüb rev-nümun arza-i zuhur olan şekl bu qalemun fitne ve

fesada nigâh-endaz çeşm-i i'tibar olub bu ne hal-i qıyamet-nişandır deyü istikşaf serr-i kibriya-i eyledikde muhatabı olan sahihu'l-itiqad bu if'al fi'l-haqiqa muqtezay zenb ve isyan **İnnallâhe lâ-yuğayyiuru ma bi-qavmin hatta yuğayyiru ve ma bi-enfusihim** hazine nar-i celâlından zuhur iden ateş qahr-i Yezdan olmağle mahall çün ve çera degildir bes bizlere vacib olan cebin istikâneti nihade-i zemin sabr ve riza itmekdir deyü bab-i i'tirazı dest cevab misket ile bend ve sedd eyledigi demde Cengiz dahi balay minberden lisan-i ma'hudınca ehali bir keşte ahvale dehan ateş [c. 49, ***Viran-şüden-i Buhara. İstilây-i Moğol bi-Cürcan (Bahrican?)***] - feşan i'tab ile * beyt *

Sizden ne güne cerm ve günah eyledi zuhur,
Kim oldıñız benim gibi bir derde mübtelâ.

deyü qa'il er-rey meslucü'l-fuad olan ma'ayib Harezm-Şahı ta'dad damnında (zamanında?) if'al qabiha-i müşarun-ileyh musa'ade-nümun sükut ve ihmal oldılar deyü bi'l-cümle müslimin hususan zümre-i rü'esa ve danşurane zeban-diraz düşnam ve nefrin olub ba'de gürizinde genc ihtifaları olan tuhaf ve nüqud era'it ve fidye olunmağle gerden hayatların tiğ-ı qatl 'ammden afv ve tahlisa dehan vefa mefqudına hatem-zen şart ve yemin olmuş iken medfün zemin idharleri olan emval mühtefiye-i bi-şümarı pişenk dindan ve izfar ile izhar eylediklerinde keduy nemek ahd ve misaqı a'mud zerrin mağz fer-füsay (fersay?) ğadr şaltaq ile şikest itmekin rü'es zümre-i nisa ve rical taraqa-havar taqri' qar' (qırra?) ical ve reme-i bere ve etfal ta'me-i (tama') şir-i şemşir istisal oldı ser gürizinde melca-i belde-i Harasan olan bir Buharı-i (nacarı?) fırarıdan hal şehr-i bekca resid zeban istintaqı ile istifsar havadis-i ruzgâz eylediklerinde güftar-ı fesahat-şi'ar ile amidend ve sühtend ve gendend ve zidend ve kiştend ve reftend deyü emr-i alqış faris belâğat oldığı meşhurdır **el-hasıl** Cengiz bi ve dad (dad ?) meham Buharayi itmamdan soñra Hasan Husayin Harasanı dahi tebekkün qahr ve kin ile zir ve zebr idüb evlâd zulm nihadından Cuci ve Cağatay ve Ögetayı leşker-i ateş-efruz bad-pay ile tahrib-i bilâd ve ta'zib-i şah sefahet-ı mu'tada namzed itmegin kürsü-i kişver-i Harezm olan Cürcane istilâlarında sanai' ve qab'a (qay'a) nadide-i ashabından on beş-yigirmi ademi ifraz itdikden soñra elli biñden mütecavüz Moğol [u] bi-imannıñ her biri yigirmi dörder müslümanı seyf-i hayf ile telef itdikleri meşhurdır ol ma'reke-i qıyamet-nişanda çaşni senc şehd-şehadet olanlarıñ ser-firazlarından * beyt *

Yek nazar ferma ki müstesni şumz ebnay cıns,
Seg çü şed manzur Necmeddin sükkan-ra sürür-set.

nazm-ı zibasınıñ masadaqı olan pişvay-i ehl-i tariqat ve rehnümay ashab-i haqiqat Necmeddin Kübra nifu'ana-Allahu bi-enfasa (bi'n-nefasa) el-qudsiye hazretleridir ki mazhar-ı celâl qahr ve kin olan Cengiz-i bi-din azimet-cüy tahrib bilâd-i İran zemin olduqda gendiniñ ve evlâdınıñ ülv kâ'b ve rutbe-i ali-cenab keramet meaba vuqufları (vaqufları ?) olmağın zat faizu'l-berekâtlarına esnay-i kibr u darda gezend i'da reside olmamaq [c. 50, ***Vefat-ı Şeyh Necmeddin. Aqıbet-ı hal-ı Harezm-Şah***] içün Cürcandan hurucların iltimas gezlik Şeyh Sa'deddin Hamavi ve Şeyh Raziyüddin Ali Lâlâ ve sair evlâd ve emcad ve merev'e ve ahba-i alâ (ali ?) nijad belye-i i'danıñ indifa'ine du'a yahud belde-i ahraye saye-endaz izz ve a'lâ (ulâ) olmaların rica eylediklerinde i'bad-i müsliminniñ vaqt-ı asayiş ve zaman-ı tarab ve ayşlerinde hemhal ve hemnişin olub hengâm nüzul-ü renc ve a'na ve hulül mihnet ve belâ hengâmında müfaraqat itmek tur tariqatdan devr ve asüman qaza ve qaderden nazil olan baran belânıñ indifa'i naqabil olub biz dahi Buraq-süvar şahadet vasıl-ı Firdevs qarbit olsaq gerekdir deyü evlâd ve ahbabnıñ matiyye-i istizan sefer ve hicretlerine likâm nihade-i icazet olub gendileri bala-nişin Astan-i sebat ve veqar olmuşlar idi iktisab-i şeref ma'iyyet iden ashab-i sadaqat-şi'ar ile zaman sitiz Tatarda **Qumuva alâ ismi-lLâhi ve qatilüva fi sebilillâhi** nutq-ı dil-pesendi ile tahris-i cihad ve ğaza ve a'say-i i'tisam ve tevekküle itkâ ve felâhin dest himmetleri ile seng-endaz sa'y ve ictihad oldılar **na-gehan** sine-i bikinelerine qus qaza ve qaderden endahte olan peykân tir ecel nazil olduqda sanduqa-i ser keramet olan vücud-ü bihbud qutb-i asrda itale-i dest su'i-qasd iden siye ruy melâ'net cüyiñ dembe-i beride ser mürde gibi nihade düş kibr ve aceb itdigi perçem-diraz muyinden yed müeyyedleriyle ahz idüb endahte-i hak merk ve ihlâk itdikden soñra esb hoş haram izz ve naz ile haramide-i civar rahmet-i rahman oldılar **rişte-i** zertar gevher neseb ve alâ hasbi cenab Şeyh-i müşarun-ileyhe müntehi ve merbut olanlardan Sultanu'l-evliya Burhanu'l-inqiya Celâleddin Rumi el-müşteher bi-Mevlâna-i quds-Allahu sıratu'l-i'lâ hazretleriniñ * beyt *

Ez keramet bülend evliya,

Evveliş (Olış?) şu'ara set ahır kimya.

matla'inden zuhur iden şemsu'l-maarif nazm-i ğarralarından bu serr serbeste izza ve şehadeti eş'ar idüb nazm *

Ma ezan muhteşemanim ki kâfir girend,

Ni ezan müfliskânim ki lâğar mirend.

Biñ destmi halis iman nevşend,

Biñ dest diger perçem kâfir girend.

vekânet şehadete fi şuhur sene seman (seman aşr?) ve sitt (sess) mie quds sere ve nifu'ana-Allahu bi-enfas (ba-nüfas) qudse **Harezm**-Şahnıñ dibace-i keta'ib piyade- kân bi'addı zeyb seyf ateşbar ve ziver-i şemşir adüvv-şikâr ile araste ve serlevha süvaran bihaddı arayiş tir a'nqariş [c. 51, ***devamı***] ve rikab zerrin-i şahane ruş birle piraste iken ser bi-saman mesa'ib nevisine istilâ iden cüyüş ve hem ve hirasdan naşi kepenk puş ve lâğar süvar Tatarıñ süham şikeste çüb ve tiğ-ı jenk-alüd ve na-merğubına yek lahza-i tab-aver olmayüb esb hali'ü'l-a'zar veqar ve qararına taziyane-zen fırar olmaq sebebinden ba'zı muqarrebanı ta'riz ve taqri' ile dehen- güşay istifsar olduqlarında şah bir keşt-i ruzgâr dahi piş leşker-i Cengiz bed-keşide lem'a-i nardan mahlüq sur acibetü'l-işkâl **Ya eyyüha'l-kefferatu aqtilü'l-fecerete** saday-i taburak mühibi ile tariqa-endaz idragim olduqda mürğ-i şu'urım lâne-i sabr ve şikibden (şekimden) pervaz itmekle bir vechle sükun ve arama qudretim qalmaz deyü san'at-celâl qahhardan zuhur iden cünud ğıybiye-i semaviyeyi müşahede itdügin zeban ta'vve ile izhar te'essüf itdigi meşhurdır **el-hasıl** şehriyar-i diyar idyar (idbar ?) esb-ı sekit nerm rev ve bi-mecal ile bahre-i mazenderande vaqı' bir cezirede sefine-i vücudı bad-i sarsar merk ve nedm ile ğariq yem a'dem olub ol girdab ye's ve hirmanda tar pev deger pas kefen-nayab olmağın gendi pirhen gird- alüdi ile zir hak mezilletde nabud oldı **El-mülk-ü lillâh el-mülkü'l-ma'bud**.

Zikr-i ric'at-i Cengiz ez memleket-i İran bi-Turan ve dest-keşiden avaz damen devlet-i hayat bi-zarb qahr-ı hadimu'l-lezzat Han-ı bi-insaf ve mürüvvet memleket sultan-ı İran zemini pazde ğaret ve sühte-i ateş hasaret idüb Hasan Yusuf zindegânı Harezm-Şah üftade-i ğıyabetu'l-ceb hatf a'dem olduğına vaqıf olduqdan soñra rü'es ehali-i memalik sairede seng-i giran rahı qahrı idare birle gendim ayşlerin hurd ve şikest idüb menhale-i iz'ac ile daire-i sıhhatdan ihrac hızmetin Ögetay ve Çağatayıñ dest iltizamlarına bend u riş ihtimamlarına aqd itmegin anlar dahi hamelat pey-der-pey gürz zerrin salvat (savlet ?) ve ihale seng-sengin celâdet ile asiyay-i ferman-berdaride izam-ı hayat inamı memasil-i daqiq raqiq idüb yüz ağartmaq sevdasiyle berzede damen vaqt ve iqdam olmağın her biriniñ sem-i semend şa'mit mersumlarınıñ reside olduqları merzbumı nümune-nümay aşiyay bum ve künam ğul itmekle meram-ı ahz-ı intiqamın isal zirve-i husul itdikden soñra [c. 52, ***Ta'yin-i ba'zı memalik-i Cüçi. (1224) 621. Muqatele-i hakim Tangut bi-Cengiz. Ba's-ı sefir hakim-i Cürce***] evlâd ve ahfad ve bi'l-cümle umera ve a'yan Oğaz nam mahallde tecemmü' ve ihtişad idüb evvelâ püseranından Cuci Hana ba'z memaliki i'ta ve temlik idüb gendisi dahi altı yüz yigirmi bir

senesi hududı ki ‘amm nihin-keder canib-i maqarrgâhına imale-i likâm avdet eyledigi esnada **Tengit Hakimi** Şeyderqu beş kere yüz biñ rical-i qıtal ile azm kâr-zar-i Cengiz olub iki canibden zarb qadah ezlâm sitiz eylediklerinde resm-i müyesser mu’allâ-süham zafer-irtisam Cengizide rev-nüma olub ma’arek qıtalda yüz biñ nefer adem zahm hurde-i tiğ adem olduqda bir qatil ser-nigünı nişanda (nişade) balay peşte-i tecebbür ve istizhar itmek qavm-i asrıñ resm ve şi’arlarından olmağle ol ma’rekede üc aded maqtulıñ muqabele-i Şiyderquda nigünsar oldığı meşhurdır **hakim** Tengit münhezima rev-nihade-i memleket taqiya olduqda Cengiz dahi **Curce ve Sektaş** memaligi istilâsına esb rande-i azimet olmaq saday-i mühibi tas sımah hakim Curciye tanin-endaz haşiyet ve ra’b olmağın * beyt *

Asayiş dü-kiti tefsir eyn dü-hirfet,

Bad u sitan telâttüf ba-duşmanan medara.

hisar metinine iltica birle sademat keyd i’dadın emin olmaq içün taraf-ı müşarun-ileyhe ba’s itdigi sefir-i sahn aşna qafl hazine-i maqsudı kilid qavl-leyn ile küşad idüb mashub sanduq hızf ve emaneti olan cevahir ve tuhaf ve esliha ve taraf-ı (zarf-ı) hususa manend biza-i kebuter bir tabaq der-na süfteyi arz pişgâhı idicek fera’id-re’y-i sulh ve amanı qurt bina kuş hasan qabul idüb dest gec i’tasın nihade-i derc küşade **Fem ilehd aya-tuşterek** itdigi reside mesami’ diraz-güşan qavm-ı mesfur olıcaq ol zamana gelince isti’mal güş-var iden aql-ı qalil iken zen ve şuhurdan her kes muqtezay-i tama’ ve heves biz kefş hars pine-düz ile ğarbal haşak (ve kemtir) mesellü şahme-i ezan ve fer-me’lüf unuflarında süvarhiler tesqib idüb lâ’li giran-bahay mehdayi avize itmekle ol gevher-i binaziri **Kesedeti elyav aqitu fi ba’z el-mevaqit** çarüb hif çubi ile endahte-i mezbele-i telef eylediler **el-hasıl** sefir-i hakim Curce itmam hızmet-i sefaret ile hengâm avdetinde * beyt *

Çü elçi-i Çürce zider dürşid,

Çü çeşm-i binan şah rencür şid.

müfadınca mizac-i Cengize ‘arız olan inhiraf cüz’i-i yevma-fi-yevma mütezayid olub bais-i tezelzül bilâd-i cihan [c. 53, ***Maraz-ı Cengiz Han. Süpürde-şiden yarlığ-ı hükumet-i bi-Ögetay Qaan. Vefat-ı Cengiz. 624 (1226)***] olan bad-ı sarsar vücudı te’sir-i hararet-himay merk ile uruq ve şer-ayin alemden mütehallil olacağın sahife-i cismında zuhur iden nuqtat ser-haje (ser-hije) ve hasabat asüman cüyine (cevine-i) remliyeden alâmet-i teşrif qudum mülkü’l-mevtdir detü ahval haşre-i bi-şuur isede nizam-i ahval-ı dünya qaydı ile bi-huzur olub eger rişte-i uruq hayat-ı mahlüqatı qat’ ve betere kere bend ısrar olan aqide-i vücud

bisüdim seniyye-i meniyye hatf anife ile münhal olduqda iraqa-i dima-i ve tahrib-i bilâd dünyada bedel ma-yet-halil olmağle enseb ve ihramı kimdir deyü tefahhüs-i mizac rical-i devlet ve tecessüs mizaq muqarreban saltanat içün tahta-i besita-i şüride mutaraha qur'a-i istifsar surı idicek rabta-i taqarrüb ile piramen feraş mebsuta ta'allüqına merbut olan mütealliqatı ser-füru berde-i ceyb sükut olub evlâdından yanında mevcüd olan Çağatay ve Ögetay ve Tuli * beyt *

Peder-i şehriyar-set ma bende eym,

Bi-ferman ra'yet ser efkende eym.

deyü cebin istikânetlerin vaz'-ı zemin mütaba'at eylediklerinde Cuci Hanı zikr ve beyan olundığı üzre muqaddema hisse-i şay'a-i hükumet-ü bilâd ile irza itmekin medad-i savab didi ile yarlığ-ı hükumet mesned-i mahsusın 'aql (aql) ve erşed evlâdı olan Ögetay Qaan namına tahrir ve nişini (canişini?) idüb aña muttasıl olan memalik-i Tuli Hana temlik ve memleket-i Hutayı biraderine a'ta ve Semerqand ve Buhara ve Uyğura Çağatayı memur idüb zaman zindegânisinde rizan itdigi hun piçare-gân ile hursend ve sır olmayüb sadme-i tiğ sitizinden rev-nihade-i vadi-i güriz olan Şeyderqu Hannıñ dem nahaqqın iraqa itmek emrini su'i hatime-i defter ve sayası itdikden soñra sene-i erba' ve işrin ve sitt mie-i Ramazannıñ (sene sitt-i ve mah-ı Ramazannıñ) dördünci güni ki sal-hukdir dest hun-alüdin keşide-i damen vücud idicek enamil iradesiyle ta'yin ve işaret itdigi pay-i diraht ma'hudda hafer itdikleri serdab-i azabda za'm batıllarınce def'-i vahşet qabr icün qırdan mütecaviz civarı ile defn itdiler zaman-i qalilde mevzi'-i mezburı eşcar ihata itmekle meyan meşistanda nihan oldı Cengiz Hannıñ qadem-nihade-i arsa-i cihan ve bir vech istiqlâl hükumran-ı İran ve Turan gezlik gendi ve pederi 'azem daru'n-Niran olduqları sal huke tesaddüf itdigi ittifaqat nadiretü'l-vuqu' zamandır **el-hasıl** mütealliqat ve eşya'i evvelâ Ögetay Qaanı nişanda-i [c. 54, ***Esma-i ümera-i hükumran ez sülâle-i Cengiz Han. Zuhur-ı Hülagu Han. Sürur-ü Hülagu bi-İran 653***] serir-i saltanat ve Şeyderqunıñ i'dam ve ihlâki ve sair ahkâm ve sayayniñ ve bidin tenfiz ve iqa'ida i'tmam ve diqqat eylediler **taht-i qadim-i** Ceniz olan arazi Hıta ve Çinde sülâle-i müşarun-ileyhden saltanat-güzin olanlarıñ esamisi bu vechle tertib-gerde-i rişte-i ta'yin qılınmışdır ki **Ögetay** bin Cengiz **Güyük** Han bin Ögetay **Mengü** Qaan bin Tuli **Qaplan Qaan** bin Tuli **Qaydu** bin Qaşın bin Ögetay Quşlay Toqtay Baysanğur Enuşirvan bin Dara Tuqtimur ibn Semur Qaan Pitulenki bin Peysur Eblenk Qaan Ketmur Dektemur bin Timur Ezeltay Darday bin Melek Timur Ahker vücud-ü Cengiz zir türab a'demde engişt ve hakister olduqdan yigirmi toquz sene mururunda el-

veled serabiye hanumanından mülaqqab bi-laqab-i İlhan **Hülagu** bin Tuli bin Cengiz Çarbalış nişin mesned-i Cengiz olan Mengü Qaan bin Tuliniñ münfiha-i tahrik ve i'zza (ağvasiyle?) hususan qazı Şemseddin Ahmed maki ve nesır tusi maqulesi mürde-i sihir-alüd gân fer-tüne-i hamaletü'l-hutb ve merk ateşgede ğazab-i Hülaguya hime-endaz nemime ve nifaq olmağın merdüman bi-günahını çah gec merk ve helâke ilqa içün misal-i ateş-cihansüz ülv-riz ve balâ-keş olub muvafıq kâv olan sene-i sülüs ve hamsin ve sitte mie hududunda pişe-i şinaveri ile araste itdikleri qıntara-i çar-erkân esb niheng esaye-süvar olub nehr-i Ceyhunı ubur ve hudud-i İrana mürur idüb evvelâ qalâ'-i Atiq melâhide-i (mülâhaza) dalâlet istinasa vaz'-ı cedid esas endiras itdikden soñra tahsil kam tahrib-i Bağdad behişt-abad içün kâm-endaz zulm ve fesad oldı **ruyay-i ğaribe** i'mal-i halifeden bir mültezimiñ (meknermek) güfte-havar ni'metinden eday-i hizmet tekbil ve ta'şir ile qanaat-gürde-i mezd kitabeti olan beni-İmran nam şahs-ı na-fercam bir gün pay-i seyyidin vaz'-ı zanuy hürmeti idüb gâh mürrüha-zen istirahat ve gâh dilek rical ile celb nüm rahat itdigi esnada kesret tesa'id encere-i mezfer ta'am ba's ğalebe-i havab hargüş ğafleti olmağle lâne-i bürğus ve sipiş olan kühne-i qabarişe damen hezar parası tecrid ve libas-ı murassa'-ı saltanat-ı mashub ve kemer meş'aşi' hilâfet-i ilbas olunub hükumet-ü Bağdad yed-ı tasarruf menhususına (mathususına) tefviz ve taqlid olunduğın müşahede iderek bidar olduqda muğayir suret [c. 55, ***Muhasara-i Bağdad. Namerdi beni-i İmran***] müzahir hal ve şanı olub aks-endaz mir'at hayalı olan timsal cevab-i acibi ayine-i taqrir ve beyanda era'it itdiricek mültezim mezbur qahqaha-i hezl ve mizahayı reside-i kenkere-i asüman ve herif tariqa edayı balay-i serirden leked haqaret ile endahte-i hak mezillet eylediginden çoq zaman mürur itmedin Hülaguy bed-huyıñ bend ve teshir kişver-i zindegânı ve ehl-i din içün tarpud ğaddar ve kin ile kârgâh çar cihet-i Bağdadda nesic itdigi risman kemend tazyiq ve muhasarası manend rişte-i tul emel piran hava-perestan (persitan) mütetavil ve mütemadi olmağın zad-ı rahlerine qaml qalt tarı ve lâhiq olmaqdan naşi qavay qava'im-i leşker ve mevaşi mütesaqıt ve pay devam ve sebatları merti'ş ve mütezaliq olub kemiyyet ye's teng ve hırman rikab qahqarı es-siret imale-i licam müraca'at idecekleri hengâmda beni-i İmran bi-iz'an qara ve ziya'ide esnaf-ı zehair medfuneye itlâ'i oldığın qırtas pare meger ve nefaqa sebt ve tahrir ve kebuter name bir tiz reftar tir ile itare-i leşker gâh Tatar eyledikde süham tedbiri vasıl-ı hedef taqdir olmağle Han desise-dan belâ tevaqquf ve te'hir ra'yet sipid gün aştı nümun ile mesir sefire işaret ve ügüştinmi mü'ellifu'l-qalbı teslim muqaddeme sulh ve ric'at olmaq dek vechilesin (ve hilesin) era'it itdirdikde şahs-i mezburuñ

vücud ve adımı müsavi ve esafil (esafil) nasdan olub lisan ve yedi amel-i hayır ve şirde Ebkim ve Eşel ve encere reddiye-i neft minnetin er-rayiha muhasaradan dimağ ehl-i Bağdad dud-alüd ihtilâl ve fesad olmağın bile te'emmül ve ihtiyat * ayn * Kühn zenbil ez Bağdad kim kibr * Çarüb ve şevk (şük) istisqalı ile ihrac ve teslimde berzede daman isti'cal oldılar **şahs-ı** Ley'im ve telbis (bi-telbis / Pür telbis?) dühul-ü meclis-i Hülaguye murahhas ve manend-i İblis pişgâhında mütemessel ve müteşahhış olub defter derun frengi raqamında muqayyed olan enva'-i ğalat-ı bi-ğayat-ı dihqaniyan mür meşrebanı abar izhar ve genc ketm enbardan masa-i dindan tecessüs ve paruy nahin tefahhus ile sa'y amel ibrazda icray-i san'at kelb şikârı izhar pişe-i müş diz-digârı ve semer kişenzar (güştzar) ictinası ola (olan?) ecnas-i zehair-i bi-şümarı enzar mür-u-mara vaz' ve tesyir ve uyün gürsin-gân badiye peymayanı iğna ve sabr itdigi ba'is-i hareket haşerat zehir-efşan olmağın kemend deval ejder piçaiç tezahim ve hücüm ile der ve divar-i hisara müstevli olub [c. 56, ***Qatl-i muta'sım halife ve süpürde- şiden vilâyet-i Bağdad be-beni-i İmran deni. İzzeddin Selcuqi. Azm-i Hülagu be-teshir Dımışq ve ta'yin-i Keybuqaniyan ez-beray eyn-kâr***] beyt:

Asüman rahiq bud gir hun bigrid (begird) bir zemin,
Bir zeval mülk müsta'sim emiru'l-mü'minin.

qazagâhında halife-i mesa'ib dide-i zir pay ispan-i Tatarda mübtelây-i renc ve i'na ve esas duha-i behişt-asay Bağdad ser-nigün qalib amiq adım ve fena olduqda beni-i İmran şiğavet-bünyan sa'y na-meşkurı muqabilinde sellem resn fersude ile rutbe-i emaret lâne-i cağd ve bume reside ve habl beride istisa'd birle paye vilâyet viran şehr-i Bağdada esa'd olundı **mulük-ü** etraf tahlis giriban can içün (can giriban içün) bi-hükmü'z-zarure ceste-ceste izhar tevafüq surı ile bargâh mezalim tınabına şinab iderler diy **hususan** İzzeddin Selcuqi bir def'a sipahsalaran Hülagudan Tapçu nüyan ile olan muharebesinden naşi müsteş'ir ve mütelâşi ve min-ba'd hayl sitiz ve gürize vaz'-ı likâm himmet itmek birün kefe-i iqtidarı oldığın teyaqqun ve tehayyül itmekle müteşebbüs zil bir güstuvan letaifü'l-cemil olub cebhe-i riza ve teslimin vaz' zir iqdam itaat itmek ma'nasını iham içün rişte-i tedbir dil-pezir ile duhte itdigi müze-i mülükane na'lçesine gendi suretin resm müstemendane üzre tab' ve tasvir itdirdüb pay muhalifeti itale-i harc disar muvafaqat itdigi cermine isti'fa ve dest bir daşte-i re'şe-dar tezellül birle arza daşti olan ihda ve istirhamına havatin mu'tebere haniden bir zen i'şve-bazıñ zaman-ı muvasalat ve niyazda zeban istişfa' ile rica ve ibramı münezzem olmağın leked hevar qahr ve zulm olmaqdın emin ve

salim oldı **bundan soñra** Hülaguy gine-cüy sitare-i zerendud hayat-ı merdan din mardini berq hanumansüz zulm ve qahr ile serzan ve amid-şid leşker-i bi-dad ile diyar amdi harab ve viran ve sükkân halb şehba ve muzafatnı tiğ istisal ile memasil vadi-i hamuşan itdigi esnada Mengü Qaanıñ mübtelây maraz-ı devana pezir hatf anifa olub ve muğayir resm-i qadim-i Cengiz pay tağallüb ve cesaret ile bala-nişin taht-ı veraset olan Qupla (Qubla) Qaana Ertıq Buke (Berke Hannıñ) Hannıñ i'lây livay muhalefet ve era'it şekl-i qabih mücanebeti ba'is perişanı hatır-ı İlhanı olmağın canib-i şarqa imale-i licam ric'at ve Keybuqanı yani teshir Dımışq Şame namerd eyledi **ol halâlde** elli altı sene miqdarı metkay-i hükümete (hükümet) mevsal ve i'dad pay selleme-i sini hane-i kühne binay-i qurb mieye (ma'ieye?) vasıl olan der yektay [c. 57, ***Bedreddin Lü'lü'. Güriz-i Salih bin Bedreddin***] sadef şeyh-vaht Bedreddin Lü'lü' rehnümunı (himranı) kâr azmudeki ve hidayet sa'a-i meşreb ile panihade vadi-i muhalefet olmayüb reh rast muvafaqat ve ihtiyata salik olmağın gezend mezalim-i Hülaguden emin ve salim olub saday-i davet erca'i (erc'i) ile mahfe-nişin tariq ahiret olduqda müra'at hatır pir ruşen zamir içün veled-i ercümendi şehzade Salih Emir Hülagu ile hoş-nişin mesned pederi olmuşidi **Salih** salâh pişe nişanda-i mecus bed-kiş olmaq 'ar ve endişesinden naşi hükkâm ehl-i İslâmdan hükümran bilâd-i Mısır ve Şam olan bend qadar zal-livay hükümetine dahil ve gencine-i tasarrufında mevcüd olan eşya ve nuqudın naql içün qafle bend hicret olmağın biñ nefer süvari-i Şam ile hemrikab sefer-i terk-i vatan olduğı mesmu' Hülaguy pür meger ve fetn olıcaq zencir-i şir-i şemşir istisal ve tedmiri vedi'a dest sipahsalar sened ağuy dilir itmişidi haşak ğaflet ve belâ ve mahn sebil basiret-i salih qaza-dideyi sedd ve har ve ğubar idbar samem ve tarş ilâc na-peziri (alâ tapezir) tariq-i sem'-i iqbalin bend itmekin güruh-ü na-ma'qul Moğol dude-i siyâh ve kebud ile çar cihet-i hisarda tezahim saz ve saday kere-nay bi-ahenk kâse-i müydar sımah güş bihuşlerine tanin-endaz olduqda ümid-i imdad-i leşker bend-qadar qafl hisar sebat ve veqarları oldı **Şamdan** techiz ve ib'as (ina'at) olunan reh-revan beriye quzatı merahil meşaqqat iderek vasıl-ı ser-menzil küh-ü sincar olduqlarını müş'ir veraqpare-i teslit bahşaların qasd-ı bi-şuur ve ehl-i hava olan kebuter güsiste bal ile irsal itmişler idi **çeşm-i** mürğ avereyi sevad leyle-i qadr nadide ve şeb gör itmekin resen-i menceniq i'daye nazil ve tele-i hayl nar Tatara giriftar olub mazmun-u mektübe itlâ'lerinde bu keyfiyeti muqaddem-i nusret ve zafer a'dd idüb yigirmi biñ miqdarı küffar-ı ğadr-ayin qurb-ı güzergâh müsafirin olan müziq Derbendde müterassıd ve der-kemin olduqlarından ğaflet-alüdekân

leşker-i Şamyan bihaber olmağın ğunude çeşm-i ihtiyat olan leşker-i hayret-muhat üzerlerine vürud idiçek taraqa-i naziyane-i Tatardan bidar ve dest-nihade-i alet gir-ü-dar olduqlarında seng-endaz felek-i felâhin ruzgâr ile endahte itdigi bendeqa-i ahcar (ahcaz) ve ğubar ruzne-i cihan-nümay uyün bendeqdarı imlâ ve nadide itmekle i'mal edevat-i qıtal [c. 58, ***Müqatele der qurb-ı Musil ve ğalebe-i Tatar. Ahz-ı qal'â-i Musil bihile. Davet-i Hülagu Müzafereddin hakim-i Mısr-ra bi-itaat-i hud. Qatl-i sefir-i Hülagu***] ve nazar-ı yemin ve yesaret qudret ve mecalları olmağın tiğ i'day bed-girdar ile girban came-i müstear-hayatları çak ve qalb-ı biruhları üftade-i hak helâk olıcaq i'ba puşan ve beride gisuyan Tatar siyab fahire-i biza ve i'mame-i matla ve hazray muvahhidin ile ser ü düşlerin özeyyin ve esban Arab nijad hoş haramlarına vaz'-ı likâm iğtinam idüb qabil-i Şamda vasıl-ı pişgâh qal'â-i Musil olub asakir-i Şamyan olmaq üzre inşad itdikleri qaside-i düruğ-mazmunlarına ehali-i hisar i'timad ve düru dervazesin küşad idcek pay anve ve qahr ile derun-i şehre dühul ve hanuman zindegânı sığar ve kibbare ateş-endaz istisal oldılar **bundan** soñra ehali-i Dımışq Şamı feryâd-res ehl-i İslâm olmaq cermiyle ittiham itmekin anlarıñ hane-i safa bünyad ayş ve tarabların memasil-i heyet-i kâşane-i Musil ve Bağdad itdikden soñra pervez-şiyab qand hükumet-ü Mısr olmaqda azizü'l-imsal olan Muzaffereddin Quduz canibine vefd sefir idüb dahil şaqa-i şeqavet iltivay-i itaatı olmağı mutazzamın name-i zehir-alüd ile tilh-kâm ve eli-i şekür vilâyet-i ser bi-ceyib meraqibe-i fikret olub ayn i'tibar dürbin ve ayine-i qalb-ı saf Eskender-i ayine-suret itaatı şekl zişt ve qabihde era'it itmekin eger (şeb yemanı ve seker mi'adı) temizden aciz kürsine çeşman Moğol çaşni sebh qasbü's-seker mi'ad nimet-i inqiyad olursalar ise peymane-i şerbet-i şirin ahd ve misaqı seng u'zr ve şaltaq ile hurd (hizd) ve şikest ve zümr-i muvahhidiniñ helvay-i reşidiye-i cemiyetlerin perişan **Ve'l-mü'minu hulüvvü yühibbu'l-helva** zyafethane-i nişat ve sürürinden dür ve mehcür iderler deyü meyan-i ğaziyanda bast itdigi helvay-i pihte meyane-i şirin eda muvafıq mizaq yaran safa olmağın evvelâ sefir-i mesqur turş küyi balay dar sehasında ta'am zaqqum tilh merk ile sir idüb ol zaman emirü'l-mirası ve lâne-saz hıtta-ı Şam oan bendiqdar ve sair ve alâ-pervaz üç (ve alâ pervazüc) celâdet ve şahin aşiyan hamiyeti havaic cenah silâh ve bal tir ve tiğ ve remah ile eraste ve necah idüb bir vaqt-ı muhtar sa'd aqteranda hiyay duha-i behişt-asay din-i Mübin ve tahrib-i lâne-i cemiyet bum meşreb ve küfr-i ayin içün turre-zen (tara-zen) til rehil olduqları avazesi derinde-kân Tatar zahmi havfıyle ser-keşide kâşane-i ihtifa olan mürğ-ü bismil [c. 59, ***Muharebe-i der-meyan-i***

Muzaffereddin ve leşker-i Tatar ve qatl-i Keybuqanüyan. Fevt-i Hülagu Han. 716 (1316)] şidkân mesaib biyniñ (biñ) vasıl sami'a yaqınları olıcaq * ayn * **Ve sennur mağlüb yasülu aliü'l-kelb** * bal-riş rihte-i zaaf ve hirmi ile cevlan-nümay vadi-i hamaset ve Yusuf Mısr-ı celâdet olan leşker-i qalilü'l-miqdar sipahsalar Hülaguden teshir-ı Mısr ve Şam içün teşmir said ihtimam iden Keybuqanüyan ile tertib itdikleri bezm gir-u-darda zaman tulu' mühr can-efruzden vaqt-ı nim-ruze degin kemiyet cam şerab merk ahmeri idare ve muqaddema qurabe-i tiğ-i ğadr-ı Tatar ile mest ve bihuş olan i'yâl ve evlâdların yad ve isale-i hun küffar-ı bi-din idüb şerab hoşküvar ğaza ve cihad ile ervah tıbelerin şad itdiklerinde sehab feyz-i nusret-rü'es hazara-puş müslimine matar-engiz zafer olmağın i'day-i na-fercamı ğariq seyl-i i'dam ve serasker-i küffar-ı Tatar olan Keybuqanüyannıñ dahi ser-qaza cünbanı seyf-i cevherdar ihtimam ile keduy-i mezbele-i intiqam ve cüybar müttehande-i (münhizze-i?) Mısr ve Şam kenar-ı nehr-i Fırata degin revan olub şerbet-humaz tiğ Mısrı tamğay-i celâdeti diriğ itmemegin rical-i Şeyatini endahte-i Şat ve Nil adem ve şerbet-zelâl germa-germi ve sal nisa ve etfal ile itfay teb himay mahreqa-i hasret ve melâl itdikleri avazesi tınin-endaz sami'a-i Hülagu olduqda egerce kâse-i derunı lebriz şerab ğazab olub cüybar-i Nil hayat-ı Mısriyanı hun intiqam ile lâ'lgün itmek içğn bezm nüşa-nüş dilâveranda dest-i Qaan zamandan piyâla-keş selâse-i ğasale-i merdaneki endi **lâkin** ol esnada saqı-i devran şerab merk hatfe ile Mengü Qaanı mest ve harab idüb Berke Han ve sair ebnay-i Cengiziyannıñ muhalif-i töre-i dirirne idare itdikleri bade-i enaniyet ve ğurur-ı kişver-i Moğolistanda mücib bed mesti-i ihtilâl ve şürur olmağın giriban-i müsliminden dest-keşide-i ferağat oldı **Hülaguy** bed-huy toquz sene miqdarı zaman zir-haym ne tabaqa-i alem dad ve sitadda set bisat zulm ve fesad idüb a'dadsini qırq sekize balığ olduqda kelim şaqa ve tensac (saqa ve tinsah) ayş ve mezi ticac bad fena ile mün'adim ve fersude olduqdan soñra bilâd-i Şam ve Rum ve ekser bilâd-i İranda hane (hanım) Ulus-ı Hülagu ve Belh ve Bedahşan ve Zabelistan ve Sebhstan ve ba'z sened ve Hindistan ve Maveraü'n-Nehr Türkmanda hanan-ı Çağatay hükumran iken yedi yüz on altı tarihı hududında Ulus-ı [c. 60, ***Duay-i saltanat velât-i Hülagu Han. Esma-i ümera-i Fars***] Hülaguden Ebusa'id Han ruy-i gerdine-i alayiş cihan olduqda muqarreban nevvab Hülaguden arazı-i münbete-i İran ve Rumda baran na-bihengâm tecennüb ve tuhm fasid tağallüb ile demide-i sebz şair saltanat-şiar olan Arpe Hannıñ huşe-i cemiyet-i hükumetine tegerek vezan şeml olmaq içün yine emre-i Hülaguden Ali Mırza Muhammed bin Bulqıtlığ Ağlâni

misal gencişiñ şikeste bal ser-anbar tehiy derun-ı haniye iclâs ve gendisi ünvan-ı kethüdayı ile merba'-nişin havan nimet oldığı esnada Şeyh Hasan Kücük bin Timurtaş bin Çoban Selleduz halvet teferrüd ve hiddetin zuhur ve birüz ve zaviye-i muallây Azerbaycane (Ezeryayhane) ferş secade-i (sebhade-i) tağallüb ve istilâ ve Ascaynu Han duhteri Saqı Bikeyi ve sime-i alâyiş saltanat ve mişate-i ab tilây hükumet ile piraste idüb gendisi derban kâşane-i saltanat olduqda Şeyh Hasan Bezerk dahi rakib esb-ı nefsaniyet olub cemiyet-i Syfiyan tariqat-ı muvafaqat ile Cihantimur Alâfreng ağlanı evc ve alay-i saltanat-ı bi-irade itare içün sece-keş teveccüh ve himmet oldığın Şeyh Hasan Kücük müşahede idiçek tahsil-i rutbe-i atabegi içün qalb-ı hadid Sati Hatun mağnatıs-ı maneviye ve lisan-ı azb ile teshir ve cezb ve halvethane-i muhabbetde Suleyman bin Muhammed Ağlanı hemfiraş muaşeret itmekin eksir kesirü'l-menfa'a-i himmet ile alât dühul-ü haremsaray vilâyete metanet ve qut virüb Şeyh Hasan Bezerk İraq Arab ve Şeyh Hasan Küçük Azerbaycan hanqah hükumetinde zaviye-nişin istiqlâl olmaq hay ve huyı ile Qurbasmış abdal sıfat cehide-kârlıqlarından naşi şüride ve şid alıqlar izhar idüb **lenamıqa el-faqir** * alıcaq yazıden (bazıden) neş'e-i qızıl divane * Nazar pire yıqıldı didi (havay ve Allah ğaye) raqs-averi ile bi'd-defaat muqabele bi'l-muqateleleri tarafından nice canlarıñ daire-i hesitden buruc ve rutbe-i mahv vücude ve evc ile cilve-sazlıqları hengâmında ümeradan **Farsda** Şeyh Ebuasıq bin Muhammedşah rencü **ve Kerman** ve İraq Acemde Muhammed bin Muzaffer Yezdi ve **Horasan** ve sebz-ride ser bed-İrandan Abdurezzaq Başitni **Tus** ve Nişabur ve Mervde Erğunşah ve **Herat** ve Sebhstan ve Ğurde melik-i Mağzaddin Hüseyin gird ve Mazinderanda Fahred ve leh ve Bavendiyede Celâled ve leh-i Kâvbade ve **Astrabad** ve Cürcatde Tağatimur Kâvine ve **Luristanda** Nuraddin Ahmed Atabegi [c. 61, ***702 (1302). Qatl-i Alâüddin Selcüqi. Esma-i ümera-i Rum. Zuhur-ı devlet Al-i Osman. İğtişaş der Ulus-ı Çağatay 747***] ve Giylânde Sadatkâr Kiyav Şirvanda Şeyh İbrahim Derbendiden her biri havay-i nefslerine muvafıq nefrat ile dühül-zen hükümet olub Al-i Selcuqdan merzbum Rumda a'lây-livay-i saltanat iden Alâüddin yedi yüz iki tarihı hududında tiğ-ı ğadr Ğazan Han birahm ile üftade-i hak adım olduqdan soñra canişini olanlar iyadı (abadı) ma'lüle-i Ulus-u Hülaguden zehrabe nüş şerab (şerat) za'af ve hirm olmuşlar iken rü'es-i umeray-i Ulus-ı mezbureye Çengâl Ebabil qahr-ı İlâhiden endahte olan hicare-i ihtilâl ve nehus bais şikesteki-i şişe-i veqar ve namus olmağle umera-i Moğoldan kişver-i Rumda mesned-nişin **El-hükmü'li-men ğalib** olan irtinanıñ

merkuz daire-i hükümetinde qarar ve sebata qudreti olmamağın * ayn * eger havahı selâmet der kenar-set * pergâr şikeste pay ihtiyarı ile kenar çizüb kelk beride-zeban iradesiyle ketb ve imlâ itdigi ferman-ı azizü'l-ceryanın tenfiz ve icraya qadir oldığı Qaysıraya ve Erzenu'r-Rum ve Azerbaycana hasr ve qasr idüb bilâd-i Rumdan ma'dud olan **Qonyada Qarman ve Elbistada Zul'lqadır ve Edirnede Ramazan ve Qatmoqıyda Qızıl-Ahmed ve Enguride Turğud ve Guhiyde Germeyan ve Safcıqda İzmir ve Mağnisada Saru-Han ve Likerde Qarsı ve Güzel Hisarda Aydın ve Mağlada Münteşa ve Antakiyada Teke ve İspartada** (Sparta) Hamid oğulları misali mürğ-ü biçe-i güsiste ballar asüman saltanatı şahin celâdet Cengâl ve aşiyan ülv himmetden halı ve tenha-zan idüb riş nev-demide-i istizhar ile balay kâşane-i tecebürre tayran itmek hayaliyle tahrik cenah sa'y ve ictihad itdikleri eyyamda mazhar inayat subhanı ve şeref-yab ta'yidat samedani mühr-ü dudman saltanat ve Hurşid-ı alemtab kişver-i celâdet mulük-ü şecaat mu'tad-ı Osmanı **Mede Allahu zalâle ra'fetehum eli ahıru'd-devran ve eli intiha-i ez-zaman** hazratnıñ afıtab alem-arayı iqballeri ziya-bahşay-i burc istiqlâl olmağın nücum-ü şevket mulük-ü saire zir hilvele cibal şahiqa-i dehşet-efzalerinde inkisaf pezir inqiraz ve izmihlâl oldı **der-aqab** maraz-ı şedidu'l-arz fesad ve ihtilâl mizac nizam-ı imtizac Ulus-ı Cağataya dahi 'arız olub nevvab ve umersaından yedi yüz qırq yedide Quzğun neveyt şehir-küşay teferrüd ve teannüd ve künam niheng deryay hükkâm-i ashab-ı qadr ve menzilet [c. 62, ***Ma'nay-i Gürkan. 775. Zuhur-ı Emir Timur Gürkan***] olan kişver-i Maverau'n-Nehre mutea'rız gezlik **Semerqandda** (Semerqanda) beyan Salduz ve Keşde Hacı Berlas ve **Hatlanda** Kihsar ve **Erhengde** Nayman ve **Badahşanda** Tayğunşah ve **Zabelistanda Beslan ve Kabulda** Hüseyin bin Qalâs bin Quzğun Neveyt nam Harusan mezbele-i tağallübden her biri bam bülend güşa-keş hükümetde bank-zen enaniyet olduqlarında hakim-i Kabul olan Quzğun mezbur dem kere-nay fesad ve tağallübde mader ve kâmil olmağın müteaqib Qabulşah ve Adil Sultan nam Cengiz nijadları mesned-i hükümetde iclâs ile gendisi hükümran memalik ve bilâd oldığı esnada Barlas qabilesinden bala-nişin safa-i iflâs iken Hüseyin-i mezburıñ hemferaş havaheri olub lisan-ı Moğol üzre damad ma'nasına Gurkan laqabı ile iktisab ta'yin ve şuhret iden Timurlenk Gürkan bin Torğay **yedi yüz yetmiş bir** senesi hududında pay-i tecebbür ve i'nadın nihade serir-i emaret ve temşiyet umurı içün ebnay-i Cengizden Quzğan Nevitiñ pençe-i ğadr ve şkencesiyle mürğ zindegânisi remide olan danişmendçe Han evlâdından Süyurğanmış oğlanı ba'de vefata anıñ oğlı

Mahmud Sultanı * ayn * ve inset ez hile hay Timur * daru'n-nedve desisesinden mesned-nişin saltanat itmekle resm-i qadim-i Cengizi icra suretinde Süyurğatmış Handan emir ve ferman ve Emir Timur sipah-salardan hükm ve nişan deyü yarlığ ve menşurlerin medad sebz ve sürh ile alüde itdigi iki mühr kebir ve na-matbu' ile tab' ve imza iderdi ateş tağallüb ve istilâsı yevma-fi-yevma mütezayid ve bala-keş (bakeş) olub Turkistanda Hızır Hoca ce Deşt-i Qıbcaqda evlâd-i Cuciden Toqtamış Han (hane) ve Hindistanda Mahmud İhlâciye ve Şamda Sultan Ferc Çerkesi ve sair selâtin ve mulükıñ evraq-ı kitab cemiyetlerin perişan ve niçe bi-cerm ve günahnıñ hanuman zindegânilerin süzan idüb **sekiz yüz yedi** tarihı hududında kâşane-i Qandaharda tertib itdigi Surhatanda bi-resm-i qadim-i Moğol nağme-i mutriban tarab-efza ve nüşa-nüşi-i eşribe-i ğamzda ile pay yektay-i neşat üzre raqsan ve muqtezay neş'e ve tahzir kesret ekl ve şürbden naşi ırq-riz humar tuhm olmağın mi'de fasında ve tama' giri ni'am-i celile-i hayatdan halı olduqdan soñra umera-i evlâdı bilâd-i Hind ve Turkistan ve Harezm ve Rum ve Şam ve Tamam ve Maverau'n-Nehr ve İranda saltanat ünvanıyle hükümran olub **sekiz yüz** [c. 63, 417, 906. ***Zuhur-ı devlet-i Safeviyyan. 917. Bi-emr-i Mıza. İstiqlâl-i bi-fetn-i Osmaniyân***] on yedi tarihı hududında umera-i mulük-i Celâ'iriyeden Musil (mevsıl) ve Sancar havalisinden (hadalinden) evqat-güzar olan Qara Qoyunlu Turkmeminden Qara Yusuf sevad-ı a'zam Azerbaycan ve İraq Arab ve Huzistan ve Cezire ve ba'zı İraq Acem ulf-varını (rarını) iyadı evlâd-i Timurden ahz ve istihlâsı ile yüz ağardub era'it ruy-i treş kibr ve nahvet itdigi esnada ekser bilâd-i mezbureye umera-i Timurden Diyar-Bekir hükümetine memur olan Aq Qoyunlar Turkmanından Uzun Hasan arz qamet balây-i celâdet itmekin Qara Qoyunınıñ reme-i cüyüş taarruzın mer'ay tahakkümden ihrac idüb evlâd-i Timurıñ iyadı tasarrufları arazi-i Harasan ve Secistan ve Zabelistan ve Badahşan ve Mavera'un-Nehr ve ba'zı Turkistan ve Harezme munhasır oldığı zamanda ki **toquz yüz altı** tarihı hududıdır Şeyh Sufi Erdebili neslinden Şah İsmail livay nev-zuhur huruc iltivasın a'lây zaviye-i istilâ itmekin zir-dest tasarruf ve enabetine (enaniyetine?) dahil itdigi şi'a-i levbaş vesi'yetu'l-mezahib Qızılbaş ile metkay a'say tecebbür ve istikbarı olan Aq Qoyunlınıñ bere-i ağnam mevcüdatın idhal tekiye-i iğtinam eyledigi eyyamda **Han** Şeybek Aqsay Deşt-ı Qıbçaqdan asakir-i bi-giran Özbek ile bilâd-i Turkistan ve İran ve Turanı pazede-i ebe istilâ ve hasaret itmekin ebnay-ı Timurı daire-i devletden devr ve hanuman-ı saltanatdan mahcur itmişken **toquz yüz on yedi** tarihı hududında (hudud) Babur Mırza bin Ömer Şeyh bin Ebusaid bin Emir İnşah bin

Timur Gürkan evvelâ Zabelistan ve Kabule revan ba'de kelk (gülük) tedric ve mülâtafat ile ba'z bilâd-i Hindistanda tuğra-keş (zafera-keş?) vesiqa-i ferman olub ekser bilâd-i İranda şahan-ı Safeviyyan ve umerası ferman-ferma (ferman) olub **Horasan ve Belh ve Badahşan ve Maverau'n-Nehr ve Harezm ve ba'z Turkistan** ebnay-i Cengizden hanan-ı Özbekân ve **Zabelistan** ve ba'z Hind-u-Sınd ebnay-i Timuryan zir-i tasarrufında iken **Emiru'l-mü'minin ve malik riqabu'l-müslimin olan selâtin-i Osmaniyan abd-Allahu devletühum eli ahıru'd-devran** hazratı du'a-i seyf qati' en-niza' şer' mutahharı avize-i meyan hıfz ve ihtiram itmekin bilâd-i Rum ismi ile mevsum olan **Anatolı ve Qarman ve Sivas** memalikine malik [c. 64, **...**] ve dest himmet-i padişahaneleri ile sevahil-i Bahr-i Siyahda vaqi' kârgâh dad u sitad olan ma'müre bilâddan giriban kirbas renk bu qalemun Trabzonı iyadı' i'nad mu'tad qavm lasdan (laşdan?) tahlis idüb * beyt:

Keramet (keramat) gösterüb halqa suya seccade (subhada) salmışsın,

Yaqasın Rum İliniñ dest-i himmet ile almışsın.

müeddasınca qır (qırq nefer?) nefer rical Allah ile ruy halic Qastantiniyeye vaz'-ı seccade-i ubur idüb gezlik * beyt:

Yine bir dilbere dilbeste oldum ben bula yerde,

Seng olsun benim naqdına-ı canım bol ayırda.

şera' ceniş ve nişatı ile burc-ı evliya olan Gelibolı ve Bolayır sevahilinde halâ Rum İli namiyle mevsum olan bilâd-i Yunana mürur idüb niçe qalâ' ve bilâd hususan sekiz yüz elli sekiz senesi şuhurından der yetim deryay-i Levlek (Lülâk) ve gevher giran-bahay lema hilqatü'l-eflâk olan fahru'l-emm nebi-i muhterem salli-Allahu aleyhi ve sellem hazretleriniñ sadef-i pak rahm maderden zuhur ve derc murassa' mehd-i a'liyay alem vücudı lem'a-yab ve pür-nur itdikleri mah-ı mübarek Rebiü'l-evveliñ munsıfında hasretu'l-mulük-ü **cihan olan Bab-ı mağlüqa-i Qastantiniyesi kilid nasr men Allah ile feth ve teshir gezlik memleket-i Harf ve Bosna ve Hersek ve Harvad ve Bucğa ve Macar ve Erdel ve İflâq ve Boğdan ve Bucağı** meftuh ve müsahhar ve ekserisin ehl-i İslâma maqarr eyledi ve bilâd-i Qırımdan Kefe ve Taman ve Azaq ve tevab'ı olan qalâ'-i saireyi (sairfi) dest istilây küffar-ı rahisden tahlis ve Qırım hanlarını enva' nevaziş ve ni'am ile bendeliklerine tahsis idüb ve memalik-i **Hicaz ve Yemen ve Habeşe ve bilâd-i Berberiye-i** mağribden Cezaire ve Tunis ve Trablus ve Birqa ve Mısr ve Şam ve İraq Arab ve Cezire ve Ermeniye ve İran ve Azerbeycan (Azersahan) ve ba'z bilâd-i İraq Acemi zur bazuy-i himmet ile zir dest

ma'delet peyvestelerine idhal ve şahan-ı Safeviyyane behrsine esnaf aqımşa ve ibrişimden bac ve mulük-ü Nasaradan Nemçe Çasarı ve Venedik Dursine zer-meskük halisu'l-ayar harac-ı iltizam itdirdüb Bahr-ı Fars ve Qulzum ve Bahr-ı Siyah ve Sepidde sefayin ğazayı icra ve meşahir Cezair bahr-i mezburden Gezit ve Qıbrıs ve Rodos ve Saqız ve Mevre ve Ağribuz ile yüz qadar cezireyi feth ve ehl-i İslâm ile imlâ idüb ve ekser evqatda Qazan ve Hacıtarhan [c. 65, ***Ma'nay-i lafz-ı Cüci. Vilâyet-i Cüci***] hanları Qırım hanlarına tabi' olmağle bi'l-vasıta Devlet-i Aliyye tevabı'nden ma'dud ve bilâd-i İtalya ve Alman ve ba'z Frenkistan ve İran ve Turanda hükm ve fermanları revan olub ve mulük-ü Kecerat Portaqal keferesi hücüminden naşi istimdad itdiklerinde Bahr-ı Qulzumden sefain müte'addide ve asker-i Osmanı ile imdad gezlik Özbek hanlarından Buraq Han temşiyet umurı içün istirham eyledikde tob qal'â küb ve leşker cihan-aşub ile i'dasına maqhur eyleyüb aqsam selâse-i reb' meskünden **Avropa ve Asiya ve Afriqa** memalikniñ ekserisine feyz-i hükümetleri cari ve ruh-i hayat-bahş emir ve inayetleri derun ve birün sükkân cihan ve qulüb ehali-i arazi muqaddeseye sarı olmağle **Sultanu'l berreyn ve'l-bahreyn ve hadimu'l-haremin eş-şerifin** oldılar edem-Allahu devletühum eli daru'l-Qıyam * nerci' eli ma-künafihi **zikr-i ahval-ı Cuci bin Cengiz Han** hafi olmaya ki kâse-i müydar güftar faqir Hıtta-i Qırımda peya-keş (piyala-keş?) şerbet telh ve şirin bezm ve rezm olan ebnay-i Cengizden selâtin-i Cuci nijada da'ire olmağle ol ta'yfe-i celileniñ cedd-i bezer-güvarları olan Cuci-i müşarun-ileyhiñ naql-ı ahvalı nuql meclis-i tahsis bi'z-zikr qılınmaq seza görüldi **zaman-ı** bir keştegi ruzgâr-i Cengizde husamasından Merkit qabilesi hakimi fursat-yab olub hengâm gir-ü-dar ve zaman yağma ve ızrarda mader-i Cuci olan Porte Çineniñ sefine-i vücudı bar-giran haml-i veled ile sengin rikab meşaqqat ve ked olub müşi ve harekete mecalı olmamağle bad-kir taqdir birle padergil esiri olmuş idi **qavm-ı** mezbur ve hamet avaqib umurden endişnak ve bi-huzur olmağın tahliye-i sebil-zen mezbureyi ba'is aştı ve aman olmaq zann ve kemanı ile mahall süvar ta'zim huzur-i Cengize irsal itdigi zaman vaz'-ı haml itmekin lisan-i qavm-ı Moğol üzre müsafir ma'nasına Cuci yahud musibet-zede ve ğurbet-keşide ma'nasına Tuşi tesmiye eyleyüb müşarun-ileyh esen evlâd-i Cengiz olmağın bi-resm-i töre-i qadim i'tay emlâk itmekde sa'ir biraderanine taqdim idüb bilâd-i Turkistandan tamam **Harezm ve Sağnaq ve Cerkes ve Deşt-i Qıbçaq ve Uqraniya ve Bulğar ve Rus ve Qırım ve Boğdan ve İflâq ve Erdel ve Purus ve Macar u Leh ve ba'z Rum İli ve Alman** memleketleriniñ aqalid [c. 66, ***Vefat-ı Cüci. Sayın ve***

Ahın. Laqab-yaften-i evlâd-i Cüci. Bünyâd-i temuden Sayın şehr-i Saray-ra. Vefat-ı Sayın ve vilâyet-i Berke Han] maqalid umurın dest tedbir ve tasarrufına ihale ve taqlid itmekin niçe zaman gendi ve evlâdı (evlâd) ve umerası ol havalilerde hükümran olub pederinden altı ay muqaddem pa-nihade vadi-i adem olduqda **evlâd-i** zükurınıñ mu'teber ve kâr-güzarlarından her dem ve Batu beray icray-i resm tağarrübe ve sükvarı (sükver / sükür) cebhe (cebe) fersay Orduy-i cedd bezer-güvarları olduqlarında Ulus-i Cuci hanlığın kihter püser-i Cuci olan Batuya muqarrer idüb ve muqtezay-i taallüq rişte-i ebut ser-nebire-kânına saye-bahş çetr inayet olmağın her demi Beyaz Perdeli ve Batuya asümanı Puşideli Orde ta'bir itdikleri hargâha iclâs ve mekin ve kebirine Sayın ve sağırına Ahın laqabın ta'yin itmekin ba'de zaman Ulus-ı Cuci çetr sepid ve kebude nisbet ile Aq Obalı be Kök Obalı namiyle şuhret-şi'ar ve esnay-i hareket ve kir u darde iki sınfnıñ biri çeb ve ahrı rastda qarar itdiklerinden meymene ve meysere ma'nasına lisan-ı Türki üzre oñ ve sol isimleri ile dahi sahib-iştihar oldılar **Sayın** Han (Can) ab ve ceddi meslekine ma'il olmağın dervaze-i ayş ve safası serir-i bezm mutrib hoş edaye muttasıl ve dervaze-i nazar ve i'tibarı esas mescid ve sanem-haneden munfasıl lâkin rües zihad mü'minin ve aliü'l-itlâq farq i'mame-puş müslimine nuqra-feşan ihtiram ve a'ta olub tab'-ı imaret mu'tadı ma'il inşa ve bünyad olmağın Deşt-i Qıbcaqda daru's-sultaneleri (saltanatları) olan Saray şehrin inşad eyledi **zümre-i** muvahhidine hasan i'tiqadından naşi memalik-i küfrden kard ve basqır teshirine azimetinde ecnad-ı nasaranıñ kesret ihtişadı ba'is ıztırab fuadı olmağın hoş-nişin qalem ve hükümeti olan 'amme-i mü'minin 'adat hasene-i millet-i Ahmedi ve rüsum müstahsene-i zümre-i Muhammedi salli-Allahu aleyhim ve sellem üzre du'ay-i istisqay baran zafer-feşan icün ser-füru beride niyaz (yinaz) Sayın dahi bi-resm-i qadim cahilâne zirve-i pişte-i tezellülde se şibane ruz-ı pervane-i şem' süz ve güdaz (küdar) olduqda i'day bed-girdarı rües menhuselerine aferininde müsellim ve tersa qablinden bad-ı sarsar hezimet tegerek-endaz melâlet olmağın zağzdan (zığzığdan / cağhafdan?) mütecaviz duşmana ğalebelerinden naşi havalisinde olan ekser memalik-i Hıtta-i tasarrufına **dahil ve altı yüz elli tarihı** hududında serir-i saltanat-ı hayatdan nazil olduqda canişini [c. 67, ***İbtida-i ğalebe-i din-i İslâm der-meyân-i Tatar. Vilât-i Deş-i Qıpçaq ez evlâd-i Şeyban be ba'de ez Ulus-ı Cuci. Naql-şiden Tatar-ı bi-Qırım ve taqsim-i saltanat***] olan veled-i dil-pesendi Berke Han (Can) hisse-yab berekât ni'am celile-i iman olub muqtezay-i ğayret-i diniye esker evqatı muharebe-i Hülaguy-i bedhuy ile güzeran idüb Sayın ve biraderi Buval

ve püseri Noğay Sayın ve Tuda-Mengü ve Ğazan ve Ebusa'id ve Özbek Hannıñ zaman-ı sa'd-qarınlarında rehber tevfiq Rabb-i enam ile şirzime-i Tatar vasıl daru's-selâm İslâm olub hususan ebnay-i Cuciden Canibek Han mustahzır mesa'il-i ma'aş ve mu'ad olmağın müsemmi bi'n-nıqyas olan eşrefiñ birün da'ire hazm afv mezalimi muqtezası tertib-i ceza icün tariq müziq Derbendden canib-i Tebrize revan olub * beyt:

Danikeçe gird eşref hüsr,

O muzlime berd ve Canibek zer.

müeddasınca nam zulm-ı iştiharın isfence-i mükâfat i'mal ile sahife-i ruzgârdan mahv ve izale ile zahm-havaran niş azare merhem-saz iltiyam ve aram oldı **Canibek** ve püseri bir dilden soñra rişte-i nesl-i Sayın beride-i miqraz inqiraz olmağle tereşşuh tizab ihtilâlinden naşi qabay-i saltanat ebnay-i Cuci rüfu-pezir nizam olmamağle Sayın biraderi Şeyban neslinden Hızır ve Bazar ve Badut ve Rus nam hanlar zaman-i qalilde (qalide) hil'ât müste'ar hükumeti der-püş idüb her biri rües tüde-i mezbele taannüdda misal-i hurus şikeste çengâl bang-zen tesellüt ve istiqlâl olmağın vaqt-ı yesirde müteallıqat dude-i sepid himme-i fersude tınab ıztırabda ma'düm ve kemnam olmağın a'zima-i nesl-i Cuciniñ müteallıqat hargâh kebud ya'ni evlâd-i Batudan ma'dud olub eli hızalan Qırım Hanlarnıñ Cuciye rabt ve ittisalında ser rişte-i nesebleri olan Toq-Timur ve biraderi Toqtamış hanlarıñ zaman-i hükümetleri münqaziyye olduqdan soñra umeray-i Ulus-ı Cuciden Manğud qabilesi müteğallibelerinden İdügü nam mahrek fetn ve fesadıñ ta'allüq ve istinadı olan Cengiz-nijaddan Qutluğ-Timur ve Şadibek ve diger Timur serir-i saltanata isa'd ba'de Celâleddin ve Hudaberdi ve Kücük Muhammed ve Buraq ve Eliğ-Muhammed ve Kiyik ve Cekre ve Cebbarberdi ve Derviş nam selâtinden ba'zı seng quvve bahtı imdadı ve ba'zılarnıñ dahi İdigü evlâdınıñ seleme-i ruz bazuy ve ictihadı ile serir-i müsta'idu'l-endiras saltanata iclâs olunmışlar idi ol esnada ekser qaba'il-i Tatar Deşt-ı Qıbcaqdan hudud-u Qırıma naql ve iskân olunduqda Deşt-ı mezbur ve arazı-i Bulğarda olan nesl-i Şeybandan Hızr ve Mahmud Hoca ve Ebu'lhayr ve Şeyh Hayder [c. 68, ***Mevaid-i Muhammed Han. Qatl-i İdigü Mırza***] ve Beyan Hoca ve Yadigâr ve Eminek nam hanlar vatan-ı manend olan qavm-i qalilü'l-miqdara hükümran olub ba'd-ı zaman ol havaliniñ hükümeti Rus Han evlâdına müntaqil ve **Ebu'lhayr** evlâdından Şeybek Mavera'un-Nehr ve **Yadigâr** neslinden Elbark (İlbars?) **Harezm ve Hacı** Muhammed sülalesi memleket-i Sibirde müstaqil oldılar **Timurlenk Gürkan** ile mutaraha-i (metarihıta) qur'a gir-u-dar iden Toqtamış Han nebire-kâninden Ahmed Kücük

Muhammed Han Hıtta-i Qırımda nişane-keş hükm ve ferman iken mühr-i saltanat hakkak taqdir ve qaza ile nam Hacı Geraya tab' ve tahrir olunduqda Şeybaniyyandan Maverau'n-Nehr ve Harezm ve Sibirde üc nefer ve Rusiyandan Bulğarda bir nefer ve nesl-i Toqtamışden Deşt ve Etil ve Qazan ve Qırımda birer nefer sultan-ı Cuci-nijadlar hükümran oldılar **Ulus-ı** Cuciden Noğay qabilesi re'is hergele badiye-i peymay bağı fesad olan İdigü Mırza evlâdına mahsus ve qabile-i mezbure ricalniñ sa'ire qıyas ile kesret ve miknetleri olmağle mezbur İdigü ekser evqatda Deşt Hanlarını ta'ciz ve iz'acdan halı olmadığından naşi Muhammed Han ferman-fermay qavm-ı Tatar olduqda maye-i hamir şerr ve fesad olan vücud-ü habaset-alüdin mahv ve nabud itmek tedbirin idüb tob gele-i hava cünban (Cenba) Mırzayı Çukân celâdet ile ğaltan meydan-i merdan iden mubariz-kârdan pelenk ünvanıñ ola ser hamiyet-penahın çelenk ikram-i mulükane ile mimtar saniya * beyt:

Çerhre-i Buraq ile ol gerden kâfurken,
Zahir olduqça giriban siyah semurden.

mışata dar hasan danı olub semur qaş namıyle şehriye-i çihan olan duhter şehr-i aşubın tezvic idüb düş-ü saadet-huruşın semur mücibu's-sürur musaheret ile ser-fıraz iderim didigi va'd sıdq encamı ile hayal vuslat dil-peziri suret ba'is harekât uruq-ı ğayret ve mücib-i metanet a'sab hemiyet ve reciliyet olmağın ekser şeca'an-i Tatar hasebet vücuda esb bad-pay tefahussa likâm zen tecessüs olmuşlar idi qazara esnaf-ı Tatardan Barın qabilesine mensüb bir merd bi-şu'ur mir-i mezbure tesaddüfinda hamelât dilirane-i ve şeca'at-nümunı ile esb zindegânesinden ser-nigun ve pirahen hayatın hun-ı intiqam ile lâ'lgün itdikin tebşir içün 'azem Orduy-i Hanı oldığı ser vacibu'l-ketmen ahbab nifaq-meabından bir şahs-ı kâr-güzara keşf ve ihbar [c. 69, ***Vech-i tesmiye-i qabile-i Şirinyan bi-eyn (bayın) ism ve keyfiyet an. Seyyidahmed Han. Girihin Hacı Geray ez şerr-ı Seyyidahmed Han***] idicek ol dahi astin qamis hayl narin (tarın) alüde-i dem kizb ve irtikab bühtan qatl nefs idüb üftade-i hak helâk olan cesed-ı biruh ve zebanıñ ser-nabesmanını nişande nize-i fahr ve mübahat idüb * ayn * Böyle olsun da'ima duşmanlarıñ * avazesiyle pişgâh hane ğaltan eyledikde muqtezay sıdq ve sidad dide-i kürsine-i düruğ güyi-i nur-incaz va'de ve sulb ile qariru'l-a'yn eyledigi esnada duhter şuride ahter-ı nazar-endaz nigâh iltifat olub ne şirin adem imiş dimekle eli olan qabile-i mezbure Şirin laqabıyle yad ve umerası musaheret Hanı ile şerefyab ve dilşad oldılar bir kimse de tahallüf matlab ve aks qaziyye-i maqsud zuhurında Küt-Yarnıñ adşirniñ (adşirnik) deyü zarb meseli beyan-ı Tatarda

meşhurdır **zikr-i tafsil-i ahval-ı Hacı Geray** ser-sahn mecmu'a-i faqır olan Meñli Geray Hannıñ veled-i macididir **Hacı Geray** henüz nev-bave-i gülistan şibab iken peder-i bezer-güvarı Eliğ Muhammed Hannıñ evraq-i şecere-i zindegânisi bad saht merk ile hazan pezir adem olub behram qaza erre-i tiz dindan siyaseti Seyyidahmed Hannıñ dest ihtiyarına vaz' ve nihad idicek der cenk ol keyfiyet qat'-i minşarin azmayiş içün ruqbay devletinden a'dd itdigi beni ehmamından Ğıyasu'ddin ve biraderi Ali Bikiñ qamet tubay ayş ve safasın ta'me-i esnan sühan ğadr gezlik Hacı Gerayı ve birader-zadesi Canay oğlannıñ dahi nihal gül-i nev-şüküfte-i hayatın tişe-i qahr ve kin birle hurd ve ihlâka berzide daman ihtimam oldığından haberdar olduqlarında bir nefer mu'temed nükerleri ile ser gürizinde-i vadi-i fırar olmağın kemend ahz ve irca' ile gerden zindegânilerin bend icün ta'yin olunan aqib-girler kenar-ı nehr-i Özüde reside olub muqabeleye adem qudretlerin teyaqqun itmekle bi'z-zarure (bi'z-zarur) zevraqçe-i vücudlerin endahte-i nehr ve mezburler dahi kenar-i cüybardan icray-i san'at tir-i baran eylediklerinde qos qazay-i asümaniden nazil olan nesl tir-i taqdir esb-ı Hacı Geraya vasıl ve seyl ya's ve hırman levh ümidinden noqta-i necati mahv itmek mertebelerine qarib olduqda nüker-i haqiqat-perveri i'nan rahş vefadar hayat- bahşın dest Hacı Geraya teslim idüb ve gendisi seng-sengin ğam ve na-ümidi ile ser-füru berde-i girdab adım olıcaq iki Han-zade-i musibet-zedeler [c. 70, ***Devletkeldi Sufi***] ayn * çe bak ez mevc bahr enra ki başed Nuh keştiban * sefine-i sabr ve sakinesiyle kenar rüd-ü ma'hude vasıl ba'de münbet har enva' mehalik olan sahray-i tenhay Heyhata mutevasıl olub iyadı-i i'day bed-girdardan halâs olduq deyü icray-i merasim secde-i şükr-ü Yezdan eyledikleri zamanda * ayn * belây derdmenden azdır ve divarmı ayd * ve ray-i Deşt qaza ser-şetden bir herif piayde rubid endiş zuhur idüb iki mer' peçe nevm navide ve ruzi nahurdeyi dane huydar-zen bimeze ve dam sıdq-suret ve hiyanet-sıret ile endahte-i çah havab hargüş idüb rakib olduqları çar-palarına vaz'-ı likâm ğasb ve iğtinam ve ol avare-i dar ve diyarları üftade-i vadi-i mihnet ve idbar eyledigin nigâhban felek bu qalemun **Men nama 'an 'aduvvihi eyqazahu ulmekâyidu** mutaraqa-i ateş-engiz ve mühr-ü 'alem-süzi ile iqaz ve bidar eyledikde pay şikeste-i teessüf ile üftade rah-ı teassüf olub tabzahve-i kibri meşi ve şitablarından naşi te'sir germi-afıtab Canay oğlânı ziyade bitab idüb hatve-i vahide harekete qudreti olmamağın ser-rah ıztırab ve hayretde metkây seng pare-i şiddet olduqda Hacı Geray vasıl-ı ser-menzil-i selâmet olmaq içün damen der-meyan ğayret ve iqdam himmet itmekin qabil Şam-ı ğaribande hazar tevfiq hidayet-i

sahra-nişinan-ı Tatardan re'is-i qabile olan Devletkeldi Sufi nam bir şahsıñ dudesi pişgâhında delâlet itmekin hal-i perişan ğaribu'd-diyara merhamet mevfurı muqtezası muğtenem ni'met-i şurbay bulğur idüb ertesi gün Hacı Geray-i haqiqat-şinas muhabbet ve istinas itdigi refiq reh mandeyi tecessüs eyledikde Qazan memleketine 'azem olan hızb (harb) tüccarı mıqnatis teveccüh-ü hazınu'l-qalb Canay nezd-i faqıranesine imale ve cezb itmekin ol dahi simat 'amm perver-digârı hisse-yab devlet 'afiyet oldığından haberdar olıcaq * arabiyye * **Ali ra'is abdin tacu i'zzin yüzzebinühu ve fi ricli hurin qayyed zillin yuşayinnühu** * mefhumınca isabet gezend a'yn adüvvı kemine cüden halâs ve emniyet içün boğaz toqluğı ğanimetiyle perde-i hızmet istebel hane-i sütur olub eday-i hidemat şaqadan soñra * nazm:

Eyyanamu men cema'at ledey'et selâsetu faqdu'l-ceyb vüğur betu ve seqam.

pister-i hak tezellülinde gâh ve bigâh sü'er esb ve himar olan har ve haşak ve gâh ve giyahı zir-püşt keder barına ferş ve ser-qaza nevşitine seng-sengin şiddeti mecde-i istirahat itdigi har-ı merdümıñ (merdimek) çeşm ayb beyn zen har püşt olmağle beqa bire nahalef oğlan seniñ (seng) ne kemalıñ vardır ki [c. 71, ***Teraqqı-i Hacı Geray. Han-ı Hacı Geray***] taraqa qumaş ibrişim tar-ı Acemden nümudar olan yaqut renk anber buy ulfi telef idersin deyü a'say-i saht ve derşet (dirişt) düşnam ile serzeniş ve taqri'yi Sufi-i mezburuñ küş zedi (küsezdi) olduqda müşarun-ileyh pir-i sal-hurde olmağle behi avret bu şab 'ali-hubabıñ pişanı-i beşaşet nisabında asar-ı necabet zahir ve huydadır vaqt ve sa'at-ı devleti dahil ve kevkeb nahs ve idbarı sa'ad ve iqbale vasıl olub tüfu-endaz vech-i na-pakıñ olıcaq aceba cerm-i himardan nümudar olan celv-ruy turş ve ta'abbüs püşek humret pezir ayb ve hacalet olmazmı deyü * beyt:

Her meşiye keman mübereke haliset,

Şayid ki pelenk hafta başed.

mazmunı ile dehan rihte dendan ferhad keş fertute-i cihane-sele-zen iskâr olurdı deyü sergüzeşt-i ğaribin Sultan-ı müşarun-ileyh naql ve hikâyet idermiş **el-hasıl** altı sene miqdarı zaman-ı ahur hüzn saqf ve melâlet cidarda ruzne-i tahammül ve istibardan nazar-endaz lâ'bde-i hayal-baz ruzgâr olmuş idi * beyt:

Biñ sa'at biñ lahza biñ dem,

Deger gün mişüd ahval-ı alem.

muqtezasınca kilid baht sa'id feth bab-ı mağlüqa-i ümid itmekin evlâd-ı Hacı Geraya ba'is nekbet ve idbar olan Seyyidahmedıñ havadarı Qoñrat Hayder Mırza hubur amiq fırarda mütevari ve mestur ve rutbe-i

tağallüb Hacı Gerayıñ validi Ğıyasu'ddin müteallıqatından Seyyidahmed Hannıñ hısım-canı Şirin Tegeneye müntaqil olıcaq müşarun-ileyhiñ şeml-i cemi'yetin perişan ve taht-i hükümetinden qal' içün zur-averan-ı (avaran) Tatarı cem' itdigi esnada Deşt-ı fıqdan ve ğurbetde binam ve nişan olan iki Han-zadeniñ birin tahsil ve iclâs (ihlâs) serir-i saltanat eylemek tedariginde iken * beyt:

Ahz ve a'tay hazret-i Haqdan biken (bilen?) dimez,

Divan-ı şehriyar cihanda ne var ne yoq.

bargâhından mu'ayyen olan casus-ı felek-ara atıyle zir sihab ıztırabda muhtefi olan hilâl nev-tulu' vücud-ü Hacı Geray engişt-nümay işaret olmağın **Tuv'-ı tiü'l-mülke men teşau'** debir taqdiri birle yarlığ-ı Hanı nam müşarun-ileyh sebt ve tahrir itmekin * ayn*

Yusuf ez-çah meyl Kena'an-gird ğıyabetu'l-ceb ihtifasından gendüyi izhar ve mahall-ı cemi'yet mir-sahib-i tedbir esb tek-aver gerdun-güzar ile ilğar idüb emir bi'at itmamından soñra Han-ı lâhiq ve sabıq süham muqatele ile zarb qadah ezlâm-i saltanat eyleyüb qadeh ğafl ve hırman tali' bir keşte-i Seyyidahmedde nümayan olmağle qos [c. 72, ...] qaza-i ya's ve nedm ile misal-i tir şikeste pa-endahte Beyaban adım olduqda Hacı Geray Han bilâ mezahim ve şerik-i mesned-nişin saltanat ve hükümet-güzin saadet ve devlet oldı **zikr-i irdaf-şiden lafz-ı Geray bi-ismi (bami) ebnay-i Cengiziyan** selâtin ve hanan ve bi'l-cümle emr olmayan semere-i şecere-i fuadları zaman şir-i havarliklerinden (havar-mülklerinden) hengâm şibablarına degin rutbe-i bağban atabekide nümayab olmaq rüsum-ü qadime-i Tatardan olmağle Hacı Gerayıñ pederi Ğıyasu'ddin zanuy (Zanevi) hürmet riza'isinde ğunude ve dest hıfz ve amanında (ahanında) perverde oldığı Geray qabilesi müta'inlerinden Devlet Sufi ziyaret-i beyt-i Rabb-i i'zzet ile devletyab olub hanesine avdeti Hacı Gerayıñ Babu's-selâm a'tay-i İlâhiden qadem-nihade-i Kâ'be-i vücud ve ihram püş qamat perşim tar ile mahfe-nişin (mahqa-nişin) mehd-ı şühud oldığı vaqt-ı mes'ude tasdıq itmekin atabeginiñ qabile ve haccın tezkir ve tebrik içün veled-i necib-i saadet-mersumın Hacı Geray namıyle mevsum (mum) eyledi ba'd-ı zaman sefine-i vücud Hacı Geray badban ferc ve iqbal halâs yafte-i girdab şiddet ve idbar ve lenger-endaz merası-i hükümet-ü Tatar olduqda hane-i kühne-i ayş Sufi-i haqiqat-istinas henüz halel-pezir endiras olmağle pederim vasıl-ı kişver-i şibab oluncaya degin (delin) tullab i'ydgâh kesiru'l-hatıra tufuliyyeti sir ve temaşa içün düş-ü ihtiram riza'iyesine tahammül ile hoşnud ve irza eylemişdir deyü tatayyüb meşam hatır hazını içün enva' tayb mutalibden muvafıq mizaq ve meşrebin istifsar

eyledikde pir-i ruşen-zamir zaviye-i qana'atda güşe kir ferağat olmağın nam qabile-i Sufi olan Geray lafzın rişte-i tav' ve ihtiyarıyle şecere-i sulb müntehay-i Hacı Geraydan nümudar olan ağsan selâtin-i Cengizyannıñ bir cez'ine avize itmekle nahl berümend bağ-ı sultanı olmağa nişan ve alâmet ve gendüsine dahi ba'is-i zikr-i cemil ve mücib ecr-i cezil olmaq mülâhazasıyle bab-ı gülşen-niyazında nişande itdigi nihal nevtarh muttalibi bar aver hasan qabul olmağle Hacı Geraydan muqaddem şüküfte olan ezhar selâtin * beyt:

Suya mahı kipi çoq berkimiz afredu (ifridu) gilür,

Yer qan illetine oğraycaq eyvalar.

müeddasınca bad herif inqiraz ile üftade-i hak adem ve hasıl-ı bağ-ı Hızra' Hacı Gerayı ni'am-i celile tavl-ı hayat ile mükerrem ve meyve-i şirin teselsül neseb ve silsile [c. 73, ***Qavl-ı ahz der-beyân vech-i tesmiye-i Geray. Vefat-ı Hacı Geray 871***] ile muğtenem olmağın eli haza alan buy ma'nadan 'arı varaq tarafa renk lafz-ı Geray ile nümayiş ab-ı iştihar oldılar ba's müverrihin padişah-ı bezerk meniş ve sahib rey-i zerrin ma'nasına olan Girayiden muharrif ve muhaffifdir deyü pay i'ndiyat ile üftade-i vadi-i ta'b olduqları reh-i rastdan sad merhale devrdir (dürdir) nerci' eli ma kenafiye **Hacı Geray Han** kân-i hadid beyaban İtilde izhar huşunet iden ahen delân Tatarı kibrit ahmer a'tay zer u sim ve germiyyet lisan-ı azb ile hal ve nerm idüb pute-i kişver-i Qırıma idhal ve pey-der-pey hücum-ü ğalebe ve cesaret ile murüs hüzn ve kelâl olan Ya'cuc sıftan ehali-i Saqalbe ve Rusıñ tariq-ı hareket ve zararlarına sedd-sedid olmağle qamet-ı miknetlerin kütah ve tiğ-ı intiqam ve celâdet birle üftade-i hak mezellet idüb sekiz yüz yetmiş bir tarihı hududında fariğ-ı saltanat hayat olduqda ecdad-ı kiramından Muhammed Han Hudaberdi bünyad idüb zar-ı saltanatları olan Bağçasaray mahallâtından Salacıq nam mahallde gendi içün amade itdigi zir-zaviye-i türbe-i Firdevs-nişan revzenesinden nigâh-endaz cünan olıcaq nur-dide Hanı ve sarac ziyâ-bahş hanuman ruh-ı revani olan veled-ı necibi Meñli Gerayıñ cebhe-i ğurrasında mühr-ü saadet lâmi' ve pişani-i şevket-nümasından Hurşid-zekâ ve fetanet-i sati' olmağın kânun-i devlethane-i peder bezr-güvarin şa'şa'-i hilâfet ile ruşen ve mefariq i'bad-Allahu zal-rafet ve saltanat birle saye-fekn oldığından üc ay mururunda devlet-havah ve tarafgiri olan Şirin Tegene Mırzanıñ dest-keşide-i ğavğay-i dünya olub oğlı Emink henüz nur-side-i güdek olub fen-ı i'anet ve qafa-darıde mübtedi ve racil ve Meñli Geray dahi keyd a'day kine cüden ğafil olmağın Seyyidahmed Hannıñ beni-i i'mamından Nurdevlet Sultan iddi'ay-i saltanat taht itmekde biraderanın müteazid ve yekzeban idüb zılâm-şeb

fesad ve tağallübinden nümayan olıcaq ekser umera-i Tatar hufaş-ı bed-ma'aş piramen şem'-i sayeban Nurdevlete cemi'yet eylediklerinde Meñli Geray henüz Şahin bece aşiyan hadaset olub baz ve pence-i qartal sepid-riş ile muqabeleye a'dem qudretinden naşi avaze-i tabl-ı bi ahenk pelenk ile maqarr-ı hükumetinden tayran ve Nurdevlet bi-mürüvvet.

Beyt:

Numüne cenin keft dihqan sa'd,

Ki bir naydaz hane-i baz cağd.

mefhumınca hane-i müşerrefü'l-indiras hükumete nüzul idicek Meñli Geray dahi bi'l-zarure Kefe ve Taman [c. 74, ***Keldibay. İstiqlâl-i Meñli Geray Han ve Qalğay-ı Mehmed Geray. İtaat-i Meñli Han bi-Sultan-ı Rum***] qalâ'in serçin tağallüb ve istilâ ile telvis iden Ceneviz melâ'inniñ zir-kimsaye-i har himayetine duhül itdigi eyyamda Nurdevletiñ biraderanı ile olan ziya-i ittifaqı tariki-i adavet ve nifaqa mathul olmağın nur-ı hayat birader ve birader-zadekânin izale-i ve itfa idüb sahil-i nehr-i Özüde ğunude-i havab ğaflet iken yar ve sadaqatkâr hayal itdigi birader-i digeri Keldibay-ı ğaddar-sairleri ile müttefiq ve hem-ray olub bir şeb deycurde hane-i vücudın seyl-i ğadr ve helâkda müna'dim ve mağmur eyleyüb taht-ı menhus tağallüb ve isyane cülus ile münbasit ve mesrur oldığından on beş gün mürurunda Meñli Geray avnesinden gerek beçe-i nahlistan (tahlistan) cemi'yet olan Eminek Mırzanıñ müy-i cild-celâdeti demide ve germ ve serd ruzgâre taqat reside ve baran zede olmağle Keldibayı serir-i saltanatdan enzal ve teb'id ve tekrar Meñli Geraya iclâs babında tertib itdigi rezm gir u darde qatl-ı bed-ma'aşıñ pay-sebatına indihaş ve dest-ı celâdetine irtiaş gelmegin canib-i Etile fırarında Meñli Geray fursat-yab olub Qırımda mevcüd olam cemu' Tatar ile can-fezay (Han-feray) ve havadarların i'dam ve istisal var-dude bulduqları emval ve eşyasın qabza-i tasarrufına idhal itmekle merba'-nişin serir-i istiqlâl olıcaq evlâd-ı hamiyet-nihadlarından Mehmed Geraya veli-ahd ma'nasına olan Qalğaylıq mansıbı ile müşarun bi'l-benan eyledi hafi olmayâ ki Sultan Muhammed Han tab serah (sırah) hazretleriniñ taraf-ı bahiru'ş-şereflerinden ta'yin olunan leşker-i zafer-peyker ile Kefe ve Mangub qal'âları fethı müyesser olduqda Meñli Geray Han dahil-i halqa-i isara olub ba'd-ı zaman padişah-ı müşarun-ileyh hazretleri tuğ ve alem ve teşrifat-ı Hanı ile ser-fıraz idüb ol canibe irsal itmek üzre ba'z müverrihiniñ tahrir itdigi haric-ı defter sıdq ve sedad ve reh rast oldığı siyaq ve sibaq kelâm atiyye ve maziyeden ashab-ı aql ve kemale zahir ve nümayandır **el-hasıl** Meñli Geray Han aqibet-endiş ve kârdan olub rişte-i hulüs ve ubudiyetin halqa-i Bab-ı Devlet

bünyad padişah-ı kâm-kâre rabt itmegin esas kâşane-i din ve devlet ve daru's-Saltanata saadetiñ balâ-ter ve üstüvar olması sevahil-i Bahr-ı Qırımda vaqı' Kefe ve Taman ve Suğdaq ve sair qalâ' ve bilâda istilâ iden küffar-ı bed-nihadıñ indifa'i ile müyesser olacağın [c. 75, 887. ***Feth-i qal'â-i Kefe. Azm-ı Han-ı Qırım be-teshir-i Taht İli***] teyaqqun ve iz'an idüb lâkin zümre-i Tatar ilm (alem) i'mal edevat qal'â-i giriden behredar olmağle ancaq cenab-ı şehiryar a'zam ve şehinşah-ı muazzam hazretleriniñ kemter-nigâh himmet-i mulükâneleri ile husul pezir olması muqarrardır deyü midad-i sıdq imtidad ile müstemendane tahrir vefr sitad itdigi zira'at name-i niyaz ihtimamı maqbul tab'-i padişah-ı alem-penah olub vüzeray-i hamiyet-şi'ardan memur olan Gedik Ahmed Paşa sefine-i zafer-şera' himmet ile mersay-i Kefede lenger-endaz celâdet olub Meñli Geray tariq-i zehair küffarı bend itmekle tazyiq ve vezir-i ruşen-zamir dahi bahr-ı fikir amiqında era'it hızır tevfiq ile icra itdigi tedbir-i dil-peziri muvafıq taqdir-i Rabb-i qadir olmağın sekiz yüz seksân yedi tarihı hududında qal'â-i mezbureye feth ve teshir ve bi'l-cümle ehalisini qahr ve tedmir eyledi Feth-ı Qal'â-i Kefe.

Beyt:

Kefe halqına Haqdan irdi devlet,

Ki oldı fethnıñ tarihı şefqat.

bad-ı nesim feth ve zafer ile damen-i iqtidar Meñli Geray har ve haşak mevani' küffardan reste ve salim olıcaq dest-ı inabetin nihade zil zahir-i padişah heft kişver idüb halqa-ı ubudiyet mulük-ü Osmaniyanı ziver-küş itaat itmekde ol zümreniñ pişvası ve ol fırqa-i celileniñ muqtedası olub ruzne-i iltifatdan manzur nigâh padişah-ı asr olmağın dide-i rey ve tedbirin ğuşave-i enaniyet halel-pezir itmegin **Es-sabru matiyyatu'z-zaferi** kemiyyet hünermendin zebane-i isti'cal ile rande-i beyaban nesi ve ğaflet idüb Hıtta-ı Qırımda mevcüd olan Tatar ile sevahil-i nehr-i Etilde vaqı' Taht-İli memleketin zabt-u teshirde tahalük itmegin dört nefer qaraçu ta'bir olunan umeradan Mirliva-i Şirin gendi qabilesi-halqı ile tali'a-i leşker olmağle Handan bir merhale muqaddem hareket idüb Qalğay Sultan müteallıqat ve nevgiranı ile canib-i Yemin hane ziynet-bahş füru-şevket ve yine umera-i qaraçuden ma'dud Arğın ve Barın ve Qıbcaq taraf-ı yesar leşkerde nigâh-endaz hıfz ve hıraset ve Han dahi qalb-ı askerde matiyye-süvar sebat ve qarar ve umera-i güyün ve oğlan ve qapu halqı qafadar olmaq tertib dirine-i Cengiziyesine riayet itmişidi lâkin bu seferde sür'at ve aliü'l-ğafle vasıl havza-i memleket olmağle himmet lâzime (metlerinden) iken muqaddeme-i ceyş olan Şirinyanıñ pay-ı esban Tatara iqal bend-i rehavet olmalarından naşi

Seyyidahmed Hannıñ biraderanından ahval-ı Qırımı tefahhus ve tecessüse namzed itdigi Murtaza Sultan esnay-i rahda Meñli [c. 76, ***Zahm-i hurden Meñli Han ve inhizam-i Tatar. Qal'â-i Qırqır***] Geray Han-ı müşarun-ileyh tesaddüf idüb

Beyt:

Telhi ez-zehr ve halâvet zi-şükr matlub-set

Duşman an beke necubi nikend yad-mera.

müeddasınca Han Etilden müteneffir ve şikeste dil-saye himaye-i Han-ı Qırıma gürizan olmaq maqulesi güftar düruğ-amiz ile ferifte idüb çend ruz-ı sayeban ayş ve ünsine dahil ve ısrar vacibü'l-ketm maqsada vasıl olub müteveccih kişver-i mezbur olduqların inha itdigin Sultan-ı sebk mağz

Beyt:

Bade her bir günaha badidir

O maqasidse bu mübadidir

seng halâ'atı ile **Küllü ana-i yetere şşehu bima-fih** sebuy şikeste dehanın ser-nigün idüb şarab nahoş-güvar geriyetü'r-rayha-i tecessüs ve nifan-qın isale ile bezm-i Şirin sohbet ve meclis germa-germı-i el-fetn telh ve tebrid idicek bilâ fayda mutaraqa-i lisan-ı hadid ile ta'zir şid (şedid?) vezir çetr siyah gün haqaretde habs-ı medid idüb egerçe matiyye-i teveccüh ve azimete na'l-zen (zeq) isti'cal oldılar lâkin Taht İli ehalisi suiqasd-ı duşmandan haberdar olmağle Seyyidahmed Han gendi askeriniñ İdigüy-i bed-huy evlâdından Noğay leşkeriniñ i'mal-i edevat harbe qadir olanları ile amade-i kâr-zar olub rekub ve nüzulinden aciz olanlar nehr-i İtiliñ sa'bu'l-vusul olan mahallerine dühul ile hıfz-ı a'yâl ve emval eylediler ta'b dide-gân ve lâğır mürekkeban (merkeban) Tatar müttehiyyâ-i kir u dar ve sahib-tab ve tüvan olan leşker-i Noğay ile muharebeye iqtidarlarından naşi esnay-i ma'rekede Meñli Geray Han zahm-hurde-i tir-ı duşman olmağın bi'z-zarur pay able-dar güriz ile Qırqır nam qal'â-i Üstüvarda pinhan ve dest-ı aqab-giran Noğaydan tahlis giriban can (Han) eyledi hisar-ı mezbur Bağçesaray qurbunda zirve-i Cebel-i Şahıqda vaqi' sağıru'l-hacm seng haradan masnu' bir hussın metin ve bi-nazir der-taqvim büldan sahibi elli derece tavl ve elli derece arzda Qırqır namıyle tahrir ve ma'na ismihüma bi't-Türki erba'in recelâ ibareti ile ta'bir ider **eva'il-i** eyyamda esnaf-ı Moğoldan As didikleri qavm-ı na-sipas metanet hisara kemal itimadlarından naşi hanan-ı Qırıma izhar isyan ve i'nad idüb niçe müddet dest-keşide-i Hane-i itaat ve bala-nişin dervaze-i (dürure) kibr ve nahvet olmışlar idi ebnay-i Şeybek Han muhasara ve tazyıq babında berzede daman himmet

olub feth ve teshirden aciz olduqda Yaşlav qabilesi umerasından [c. 77, ***Teshir-i Seyyidahmed Han qal'â-i Salğat-ra***] bir merd-i daqiqadan **El-harbu hid'atu alet** metin ve cedidi ile izhar rey-i zerrin idüb Orduy-ı Handa mevcüd olan tabl ve surna ve bi'l-cümle alât la'b ve hava ve ne miqdar tas ve sair bisat nuhas var ise se şebane-ruz bir-birine darb ve tazfiq iderek taşt zebam üftad mefhumınca ihdas itdigi avaze-i qıyamet-nişan sükkân hisarı dem-beste ve hayran idüb yevm-ı rab'iande ibitilây maraz sar'a arz-ı fiqdan nümuden naşi suqut-quvay his ve hareket muqtezası üftade-i hak mezellet olduqları zaman fursatda asker-i Tatar esb a'nve ve vahdet ile hücum itmegin bilâ harbu'l-qıtal miftah qal'â-i mezbureyi dest-i tasarruflarına idhal eylediler ba'd-ı zaman cezbe-i güzeran tavaif-i Yahudden Qaravin sınfatı iskân ve tekalif ve cizyeleri mırzay-i mezbure ve evlâdına tahsis ve ihsan olundı **el-hasıl** Meñli Geray Hannıñ ara'it şekl-i na-matbu' inhizamı Seyyidahmed Hannıñ ba'is-i izhar suret tecellüd ve istikbarı olmağın pesman-degân Tatara itale-i dest-i ğaret iderek derun-i Qırıma dühul ve ol kişveriñ bilâd-i meşhuresindin Salğat şehri piramenine nüzul ve qırq gün miqdarı muhasara ve tazyiq eyledikde ehali-i belde der-devaze-i hisardan menceniq sebat ve himmet ile seng-endaz mümana'at olduqlarında Han-ı desisedan hareket-merdan ile qadem na-mahrem ve menhusın idhal har-em qal'â itmekden meyüs olıcaq şive-i zenan şevher ferib ebnay zamana salik olub efer der a'rus hane-i hisara mismar tir-u-sinan ile avize itdigiñiz perde-i huşuneti dest teslim ve melâimet ile def' ve ref' ider sekiz ehl ve a'yal ve emvalıñız ile dahil kâşane-i afv ve aman olursız deyü hutbe-i havan na-dürust elfaz ve iman ğalat olduqda keyfiyet-i ğubar reddiye-i muhasara ve tazyıq ile mefşüşü'd-dimağ olan biçareler peymane şiknan ahd ve peyman düruğ güyâne i'timad idüb miftah sulh ve aman ile ebvab mağlüqa-i qalâyi feth ve küşad itdiklerinde

Beyt:

Mülhid kürsine der hane-i halı pür-havan,

Aql bi-aver nigendiñiz Ramazan endişd.

demet diraz hırs vazleri ile kâse-i ni'met-i zindegânilerin şikest ve binay-i şehr-i ni-naziri tahrib ve berbad eylediler fi'l-asl mevzi' belde-i mezbure Kefe qurbunda vaqı' mecmu' tuccar efrenc ve acem olub bir müddet zir hayme ve hargâh ve hane-i çüb ve giyahda arz kalây emti'a güna-gün ve era'it tuhaf nadire renk bu qalemun iderler iken cevdet-ab ve hava muqtezası ceste-ceste tarh ebniye olunaraq refte [c. 78, ***Sebeb-i tesmiye-i Salğat. Kemal Ata***] refte hısn hasın ile muhat şehr-i muazzam oldı Kefe qalâ'si cenübinde dört sa'at mahallde Ağarmış nam bir cebel-i

a’zim zeylinde vaqı’ elli derece a’rzda Salğat ismiyle müsemmi ve sebeb-i tesmiye-i belde bu nev’a mesmudır ki vaz’-ı esas-sür ve cevami’ esnasında bir tacir-i zi-qudret siyab-ı kühne ve bezle ile amele ve binayi temaşa iderken yigirmi yük müşk Tatar ile bir bazirgân mürur idüb harvar-ı ser bi-mühr hıfzıñızda ne güne meta’ñız vardır deyü istifsar eyledikde şahs-ı mezbur zahir beyn ve came-perest olmağın siyab kühne ve minnetin er-rayiha ki muvafıq mi’a ve kender (kindir) maqulesi emtia degildir ve Han qır su’al bi-meal ile hane-i dimağki pürdud ihtilâl itmeye deyü nehabir buy-ı tahqır geriye er-rayihasından müta’zi ve dil-gir olmağın baha-i meşki ba’du’l-idbar meta’ki vaz’ ile ma’nasına sal ve merc it ma’nasına qat deyu işaret itmegin amele ve bina-i amade olan çamure halt ve der-u-divar mescide tıla (tula) itmekle şehr-i mezbure Salqat ismini vaz’ eylediler **El-uhdetu alâü’r-ravı** şehr-i mezburıñ ke-mal i’mareti zamanında müşkil-güşay havas ve avam olan müfti-i asrıñ fetvay-i hayatı imza pezir-hitam olduqda qaymaqam ve halef olmaq icün mütun erba’a ve qamusı hıfz-ı derun itmiş bir fazl yekâneyi tecessüs eylediklerinde Kuh-ı Qaf fazl ve hünerden şehir vasf-ı mezbur ile araste qırq nefer a’nqay bala-pervazıñ saye-endaz bezm şühud oldığı meşhurdır **İnna’l-mulük eza dahalüva qaryatan efsedu ve ha ve ce’alüva a’izzet ehliha adilleten ve kezalike yaf’alevuna** bargâhından sudur iden emr-i qahr-ı Yezdan ile belde-i mezbure pazde-i Han-ı ğaddar olmazdan muqaddemce murtaz meşayih ve ashab-ı kemalden Kemal Ata hazretleri el-faqru fahri hanqah-ı sabr ve tevekkülinde itmam erba’in idüb iftar-i sa’imin icün qader kifaye loqma tedarigine bir bendelerin (güzin?) ider Derviş-i dilrişiñ sabahdan ta beşam bostan dünya-i pür-sitan qabz naresande dane havah lütf ve ihsan olmasından mahasal bir aded reddi er-rayiha-i süm ve bir re’s mürru’l-tuam basal olmağın zümre-i fuqara anıñ ile iftar ve iktifa iderler ertesi gün

Beyt:

Tadl-i merd Huda nayed bi-derd,

Hiç qavmı ra-Huda (rahda) rüsva nekerd.

bostan-ı cilâyesinde nabit olan harniş-i darı ile masnu’ çarüb fena mashubı dest Dervişe virüb hidmet-i teknis sevq (suq) [c. 79, ***Çoban Ata. Tahrib-i Seyyidahmed Han şehr-i Salğat-ra. Azm-ı Han-ı mezkür be-muhasara-i Kefe. Fariza-şiden-i Seyyidahmed Han***] ve bazarı emr iderler hasebu’l-işare era’it maslâhat iderek yine mahlüqat-i Rabb-i i’badı gerek i’süm nefs-i i’zardan hıfz ve haraset ve mer’ay ayş ve safaye ra’y ile ba’is emin ve rahat ve hemser mu’asırlarından olan Çoban Ata **nefa’ana Allahu bianfası qudsihi** hazretleriniñ zir a’say himayesinde

mahmi olan mahalle qarib olduqda hanqah-ı keramet-bünyadlarından be-didar olub tığ-ı batın ve ateş-i manevi olan miknese-i alem-aşubı yed-ı dervişden ahz ve afv-ı qusur ricasında olurlar çoq zaman mürur itmedin Seyyidahmed Hannıñ ateş-i qahr ve tedmiri bala-keş olduqda qasaba-i tufan-dideniñ piramen hanqah-ı Çoban Atada vaqi' ve nareside tar çarub olan elli-altmış haneden ma'adasını süzan ve viran idüb bir muqtezay qahr-ı İlâhi halâ mevazi'-i sairesinde tarh-ı esas (ve eline) der-aqab müşerref harab ve indiras ve ol mevazi'de maqule-i be-qavlden (be-quldan) süm ve basalıñ ve fert üzre nabit oldığı sabitdir lilLâhi-el-hamd bu faqır ol iki zat-ı muhteremiñ hak-astan merqad mutahharalarına cebhe-fersay-i niyaz ve ziyaret oldığım ba'is-i iftihar ve mübahatımdır **el-hasıl** Seyyidahmed Hannıñ şehr-i merqumı menzilgâh-ı ğarab ve bum itmege hursend olmayub mahruse-i Devlet-i Aliyye ebbed-peyevnde dahi itale-i yed-ı cesaret qaydı ile pişgâh-i qal'â-i Kefeye nuzül idüb muhafızı olan mir-miran Qasım Paşaya teslim-i hisarı mutazammın güftarı husul-u na-peziri tebliğa vefd-ı sefir eyledi ol şeb Paşay-i müşarun-ileyhü't-tedbir qabl şecaatu'l-şeca'an bostanında sabit olan piyaz dehn-alüdı rihte-i riş diraz peyam-resan idüb ayne-i nermiyetde era'it itdirdigi şekl sahte-i itaatına ferifte idüb ertesi Tarpud letaifu'l-hayl ile tafte itdigi qumaş nev-zuhur alem arasın Han-ı ğaddara hediye olmaq şeklinde vaz'-ı pişgâh mihman endek şu'ur idüb arz-ı hulüs ve meveddetine hitam virmedin canib-i İstanbuldan zuhur iden bir keşti-i saba-reftar derunından huruc iden merd-i daqiqadan Paşay-i müşkil-güşanıñ meclisine dühul idüb halâ Şah-ı sitare-sipah ve Hurşid-felek destgâh olan Sultan Bayezidu'l-muvafıq binayidu'l-mezid hazretleri Hıtta-ı Qırımda gendi nişande ve inabet-gerdeleri olan Meñli Geray Hannıñ mulük-ü mürusına ecanibden Seyyidahmed Han nam bir şahs-ı ğadr-ayin itale-i pay hasaret ve Salqat şehrini tahribe cesaretine vaqıf oldığı saat lecce-i qahr-ı Qahramanı ve deryây-i Muhit-i bi-payan [c. 80, ***Güriz-i Han-ı mezkür verandan Meñli Geray avera***] Nerimanesi mevc-i hız olmağın Han-ı ğaddara güşmal dade-i ta-i dib ve tedmir olmaq içün irsal ve tesyir itdigi leşker-i zafer-peykeri mahall-i qaribe vasıl oldığın ihbar içün beni irsal itdiler deyü güftar-i perdahte ve sıparış gerde-i Paşayi tebliği esnasında cüybar aql ve iz'anında inşad itdigi sefain müte'addide-i derya-i peymaları rev-nüma olub selâm ve selâmete nişan ve alâmet olan tub seferdide-i ateş efşanlere muqim dervaze-i hisar olan hemcıns cihan aşub sa'iqa girdarlar müttefiq ve yekzeban olub saday-i velvele-aray cihan-süz elçi-i sebk-mağzı mebhut ve hayran itdigin Paşay-i müşarun-ileyhe müşahede ve iz'an idiçek

Beyt:

Ki bir vekil Şah-ı Acemden harac alur,

Ki bir veziri asker-i Tatara Han virür.

güftar-i i'tiraz-amizi ile zeban-ı diraz şematet olub padişah-ı heft-kişver ve şehriyar-ı dad-güster hazretleriniñ zıll-bal himmet-i mulükane ve saye-i şehir inayet padişahaneleri şamil mefariq bende-gân olıcaq zir şaqa-i inqiyad isyan iltivay düruğ-ü güyane dahil olmaq haric hıze-i (hayze-i) ihtimaldır deyü turre-zen (tara-zen) kös mehabet menus olub heman amade-i vaqt perhaş ve sitiz olıñ deyü virdigi cevab misket ve saht ve sitizi elçi-i mezbur ilqa-i sami'a-i Han-ı hiyanet-şi'ar idiçek ser ve ecnebanına ra'b ve hiras müstevli ve ba'is-i rücü' ve gürizi oldığından Meñli Geray Han haberdar olub umera-i Şirinden Toqtamış Bik ve Barın oymağından Evliya Mırza ve aña mümasil niçe diliran-i Deşt ve ğayı na-merd hıdmet aqabgiri-i a'da eyledi qavm-ı Noğay asker-i şikestgân Qırımıñ zaman yesirde tecemmu' ve tesyiri emr-ı asırdır deyü cevab-ı alüde ulf-ı ğaflet ve ser-nihade-i muhde-i seng istirahat iken **El-harbu secal lâyudri aqibetuha** Deşt müsta'cilesinde saf-beste-i intiqam olan leşker-i aliü'l-ğafle şebhun ve hücum ve ğurabu'l-beyn nahs-ı ayinıñ minqar celâdetlerin şikest ve çengâl nehb ve iğare ile rübude itdikleri cif emvalı idhal niçe istirdad idüb avdetlerinde

Beyt:

Teğafül zikar adüvvı kühn,

Dehd hüsrevan-ra belâ ve mühn.

menzilgâh-i intibahından qadem-nihade-i rikab iqdam ve meyan beste-i tiğ intiqam olub lâkin sal-ı güzeştede zuhur iden bita'it (bitaib) ve havet ba'is şikestegi ve hezimet olmağın bu nevbet Qalğay-ı Mehmed Geray tertib dirine-i Cengiziye muhalefet ve qabile-i Şirinyane sebqat idüb [c. 81, ***Hücum-ü Mehmed Geray be-Seyyidahmed Han ve qatl-i o. Def'-i hücum-ü şirzime-i Rus ve Purus ve tenbih-i i'nde-i Çerakise***] **Ustur zehbek ve ziha beke ve mezhebeke** a'zar dil avizinde pinhan itdigi şahid ğonça fem na-şuküfte-i meramın güşad ve yar ve ağyardan ferd vahidi hem-derd ve hem-raz itmedin ancaq gendi mütealliqat ve mahremleri ile bir leyle-i nusret püş ve zafer hablide Taht İline vusulı Seyyidahmed Hannıñ biraderan ve eqaribı ile münafese ve muharebelerine tesaddüf itmegin hamlât pey-der-pey dilirane Qırıma leşker-i Noğay tab-aver muhtemel olmağın asar-ı hezimet ve inkisar nümudar oldığı esnasada Meñli Geray Han dahi leşker-i bi-payan ile re-side ve qafadar olub esnay-i qıtalda Seyyidahmed Han ve avnesi ta'me-i tiğ ahal olmağın memleket-i mezbureyi zir hükm ve tasarrufına idhal ile

sahib-i miknet ve iqtidar ve mesned-aray serir-i istiqlâl olub **Külleküm rea' ve külleküm mesu'al 'an ra'iyyittehi** mer'ay-i emanetinde vedi'a qılınan reme-i reayâ ve berayayı gerek derinde-i a'day-ı bed-havahdan hıfz içün sarf-ı naqdıne-i ves' qudret idüb lisan-i Tatar üzre hendeq ma'nasına olan Or ma'berinde Ferahkerman (giran) ve nehr-i Özü sahilinde Hankerman ve Qarakerman palanqaların bünyad itmekle sedd-i tariq küffar-ı bed-nihad eyledi şehinşan-ı cihan Sultan Bayezid Han hazretleri Müvellid Avyâ didikleri Boğdan memalikine sefer vekili ve Aqkerman qalâ'in meftuh ve musehhar eyledikde elli biñ miqdarı asker-i Tatar ile cebhe-fersay sem-semend zafer-peyker padişah-ı heft kişver olmağle hizmet meşkuresi muqabilinde Kefe ve Gözleve ve Balıqlava iskelelerinden Haftan-Baha namıyle Han ve Qalğay olanlara hisse-i mahsuse efraz olmağle ikram ve i'zaz ve halâ yalı ağası namıyle Qırım Hanları tarafından zabt olunub nehr-i Turla sahilinde vaqı' qara-i vafireyi Boğdan Vayevodası temlik ve ihda eyledi muqaddema ecnas-ı kefereden Leh ve Purus ve şirzime-i menhus Rus qavm-ı Tatarıñ mesabe-i raiyyet ve bende-kide ferman biraderleri iken meyan-ı ebnay-i Cengiziyanda zuhur iden ihtilâl ve münafeselerinden naşi saday-ı deray-ı bi-ahenk isyan ve i'nadları velvele saz-temerrüd ve fesad olmış iken gâh Han-ı müşarun-ileyh (ileyhe) ve gâh evlâd-ı hamiyet nihadı bi'd-defa'at sevq sipah cihad-i mu'tad idüb a'bde-i esnamıñ esas kenisay-suret ve çelipay-suret servetlerin fürü-fikende-i hak mezellet ve müddet-i medideden berü izhar u'quq ve muhalefet iden i'nde-i Çerakiseniñ dindan kibr ve ünvanların seng-i qahr ile hurd ve şikest [c. 82, ***Güriz-i Sultan Selim Han ez-pederiş vürud-ü o bi-Qırım***] itmegin rües-i saht ve derşitlerin vaz'-ı zemin-i itaat ve nermiyet eylediler **ol zamanda** Sultan Selim Han bi-hükm-ü taqdir-i Yezdan Çurlı qurbunda ve Ağraş qaryesi pirameninde peder-i bezer-güvarları ile tertib itdigi meclis-i telh sitizde çaşni senc şerbet-ı nahoş-güvar hezimet ve güriz olub def'-i humar-ı vahşet ve tekrar idare-i kâs gir-u-dara dair tehiyye-i edevat bezm-i qıtal içün veled-i ercümendi şehzade Sultan Suleyman Han hazretleriniñ zib-efazy encümen-i hükumet oldığı Kefe canibine

Beyt:

Yüris kemiyet cami ey saqi sebk-i ruh,

Su enmiş iğına (ayağına) kerz reme der i'lâci.

sefine tiz-i reftarı ile Ahyulı (Ahivlı) yahud Varna iskelesinden zevraq-nişin deryay-i hayret olub Qırıma vusul ve havze-i hükumet Meñli Geray Hana dühul ve mülâqatında te'azud ve i'anet içün beş-on biñ miqdarı asker-i Tatar ile bir Sultan-ı Cengiz-nijad ta'yin olunması

murad idiçek Han-ı müşarun-ileyh kârdan ve aqıbet- endiş olmağın Devlet-i Aliyye-i ebbed-peyvend ile müvaneset ve ubudiyet henüz mün'aqıd olmış iken selâtin-i Al-i Osman hazratnıñ saye-endaz adl ve dad olduqları kişvere kilitli asker irsali ba'is-i inqıta' habl-i meveddet olur deyü egerçe rey-i selimi teslim itdi lâkin bi'l-külliye redd itmegi dahi istisvab itmegin evlâd-ı kiramından Saadet Geray Sultannı bir miqdar askeriyle hızmet-i mua'yyene (ma'iyetine?) ta'yin eyledi Nişancı Paşa merhumıñ cem' ve tedvin itdigi tarih-ı ğarabet-nümasında vaq'a-i sefer-ı Qırımı tafsil idüb tahriratınıñ güftar faqıre nev'a muhalefeti olmağle bi-ibarete keşide-i rişte-i tahrir qılındı muqabele (muqamele**) tarih-i Nişancı Paşa** * meşiyet-i İlâhiden i'zz-şane hazret Paşa behişt-aşiyan Kefe caniblerine sevq-ı esbab 'adiyye-i rabbaniden rahmet-i alemiyan zevq olub ol afıtab-ı din ve devlet nur-dide-i saltanat hilâfet dudman-ı Osmanide binay-i din-i İslâmı ruşen ve tenvir ve eqalim-i Rum devlet lüzum ve şeri'at-i rüsumden mübaşeret zalim sitem pişe ve mubaderet me'andan dalâlet-endişe ile ayniye-i dine arız olan ğubar dalâleti gidirüb ruy-ı masaffay-ı safa efzasını pak ve tethir itmek idi lâ cerm ol ma'-i Rabb-i saadet menaqıbıñ vücud ve zuhura gelmesi ol canibde vaqi' olan Tatar Hanı ile hasan mülâqata mevquf olub zaruret-i hal [c. 83, **...**] icab itmegin hazret-i Paşa behişt-aşiyân nevver-Allahu merqade şehzade kâmyâb saadet meabı mahruse-i Kefede qoyub gendüler saadet ve iqbal ile ol tarihde Tatar iqlimlerine Han olan merhum Meñli Geray Han ile buluşmağa ol canibe azimet itdiler müşarun-ileyh Meñli Geray Han sadıq ve mütedeyyin ve müslüman ahvalı şeri'ata muvafıq pak-ı i'tiqad ve selâmet-nihad sinni-i sahih mezheb Han-ı kâmkâr veli meşreb ve müeddeb kimesne idi merhum Sultan Bayezid Han anar-Allah burhan ile ahvet-ı sadıqa üzre olub mabeynlerinde merasim-i halet tam müvellid ve mümehhid olmış idi Atebe-i Aliyyalerinden yazılan namelerde cenab-ı ahvet meab deyu yazılur idi hazret padişah-ı behişt-aşiyan teğammüd-Allah bi-ğufrane Kefeden çıqub anlarıñ canibine hasan teveccüh ali buyurduqlarında müşarun-ileyh Han dahi vaqıf olub asker-i Tatar saadet-nisar ile şemle-i etba' ve eşya'-i şevket- şi'arı cümle evlâd ve mecmu' sultanları ve a'yan ve oğlanları ve mırzaları ile istiqbal eylediler enva' i'zaz ve ikram-i Haqani ve esnaf izzet ve ihtiram cihan-banı üzre merasim-i mihmanide **kema yenbağı** hızmet itdiler bezl-i firavan çeküb riayet ve ihtiramda taqsir itmediler mülâqatları sebeb-i asayiş ve behcet ve ba'is-i enva' meserret oldı **vaqta ki** hazret-i padişah behişt-aşiyan vech-i mesfur üzre Trabzondan qaza-i vetr eyleyüb cümle evlâd-ı etba'i Kefe canibine

teveccüh eylediler Sultan Ahmediñ zamirine ğumum ve hümüm müstevli olub kemal haşiyet ve ıztırab üzre oldı hatrine hutur eyledi ki ol canibden Vilâyet-i Rum iline rah (rahı?) tariq olub qarındaşım ol semtleri penah idüb saltanat umurına bi-iştibah mübaşeret eyler deyü bi-huzur olmağle Hana bir mektüb yazub enva' tazarruat eyleyüb qarındaşım Selim siziñ canibiñize iltica eyledi maqsud (musur) muradı Rum İli caniblerine ubur der hazret Hannıñ muaveneti olınca iqtidarı yoqdur işte Han hazretlerine faqırane tuhfemiz olsun deyü bir berat-ı ali-şan kitabet iderler ki umuman Kefe vilâyetinde vaqi' olan memleketler hususan toquz bab meşhur ve namdar hisarlar ile cümle siziñ olsun tek qarındaşımı ol canibe göçürmeñ deyü enva' telâttufat ile tazarru'lar ve niyazlar itmişler bu husus içün mustaqil adım dahi ta'yin idüb göndermişler ittifaq [c. 84, ...] hazret padişah Firdevs (fürus)-aşiyan nevver-Allah merqade Han ile buluşduqları esnada bir ademisi mülknamesin müşarun-ileyh Hana irişdirüb haqiqat-ı hal malüm olıcaq Hannıñ qalbine dağdağa düşüb meşüşü'l-hatır olur qarındaşım bir padişah-ı a'zimu'ş-şannıñ sülâle-i menqibet-nişanı hanedanımıza (danımız) saye-i saadet buraqdı ki cemal-i cihan- arasıyle müstes'id olduq murad ve arzusı ne idügi henüz malüm olmadı rizay-i şerifi Rum İline giçmek olursa aña mani' olmaq şanımıza lâyıq degil şera'it-i mürüvvetden dür ve mahcür der deyu perişan-i hal olıcaq ol zamanda Hannıñ Mehmed Geray adlu bir ferzend-i na-halefi var idi tabi'ati şerr ve şüre mail şahmıq (şah humq?) ve fesad gendü zübde-i erazil idi Sultan Ahmediñ vech-i mesfur üzre mülknamesin göricek hurem ve şad olur Han olan atasına hitab ider ki Ahmed Sultan bize bunca inayet idüb be deñlü memleket ve vilâyetler ve hisarlar ihsan ve temlik idüb mülknamesin göndermiş bu ra'fet ve atıfet muqabelesinde bize lâzimdir ki qarındaşnı tutub anı mesrur pür-hubur ide vez deyü hitab-amiz ve fesad-engiz söz söyledikde Han-ı atıfet-nişan anıñ bu mülâhaza-i mefsedet ma'ilni def' icün oğul maqsud ve muradıñ qal'â ve memleket ise Şah Selim Han dahi senedin diriğ eylemez andan dahi iste deyü hatır-ı nişan eylemiş bir gice hazret padişah-ı cennet-mekân Firdevs-aşiyanı ziyafet icün cemi'yet-i has idüb adet-i Tatar üzre meclis-i a'zim olub ol bezm-i has üzre Mehmed Geray ayaq üzre qalqub elinde peymane melâ'imet ve meskenetler ile söyleyüb Selim Sultan atanıñ zamanı az qalub Taht-ı Ruma padişahlıq seniñdir (sengdir) serir-i devlete cülus itmek qaribdir ol zamanda senden bir nesne otunurın qabul ile didikde hazret-i padişah-ı behişt-aşiyan cevab virüb Han-zade maqsud ve matlubıñız nedir (matlubıñızdır) didiklerinde Kefe vilâyetleri içinde vaqi' olan hisarları ve iskeleleri bize temlik ile eyyam-ı devletiñde biz

tasarruf idelim didikde hazret-i padişah-ı behişt-aşiyan anar-Allah burhane lisan-ı azbu'l-beyandan (söylenişinde tatlılıq olan dil) cevher ve dürrler nisar (nişad) idüb buyurmışlar ki Han-zade biz padişahlarız padişahların adet ve qanunlarında ve qadimden ma'mul ne olan törelerinde vilâyet ve memleket bağışlamaq (bağışlıq) yoqdur padişahlar olurlar kimesneye memleket virmezler [c. 85, **...**] cevahir ve sim ve zer ve lâ'l ve bu aqıt (yuva-qıt) ve esnaf-ı nuqud ve emti'a ve esbab-ı sanayı' hüsrevaneden her ne istersen dirig olunmaz virilsün tek vilâyet ve memleket murad idinme (iditmiye / itme) dimişler Han oğlı oturub hazret-i padişah-ı behişt-aşiyan dahi qalqub otaq-ı Hümayunlarına teveccüh itdiklerinden soñra mezkür Mehmed Geray atası Hana hitab a'tab (i'nab)-amiz ider ki bu yuvacığınıñ (bu ocağınıñ) kelimatına nazar it ki Sultan Ahmed iki aylıq yoldan iraqda iken bize memleketler qal'âlar ihsan idüb mülkname gönderir bu gendü elimiz altında ucımız içinde iken işitdigimi bu yaman yuvacığı memleket vir mülk (virmelik) degil i'tiqadım budır ki padişah olursa bezm memleketlerimizi alur fursatı qut itmez elbetde bunı tutarım deyü qalqub Han men' ide gördi çare olmayüb askerini Cüm'a teveccüh eylemiş Han bunıñ evza'na münfail ve melül olub gendüler ile olur kücük oğulları ki Saadet Geray dirler idi sahib-i aql ve hoş bir civan fehm ve dana ve aqıbet-endiş henüz taze ömür ve sade ru-gül'izar ve gülçehre (gülçehr) keman ebru lâyıq taht ve tac alem semahat bezmine şem' ve sirac idi **müşarun-ileyh** Han heman ol gice mezbur Saadet Gerayı getürüb oğul ben seni Selim Hana bağışladım melik-i Rumıñ Sultanı aña lâyıqdır babasınıñ vaqtı ahır olmuşdır padişahlıq anıñdır işte qarındaşıñ meclisinden qalqub getdi ki aliü's-sabah askeri ile üzerine vara qasd ve niyeti yamandır heman Selim Hana iriş bu gice bizim tobrağımızdan qalqub Özü didikleri sudan aliü't-ta'cil gice ile öte Aqkermana giçsünler deyü nasihatlar iderler ol anda Saadet Gerayı gönderüb nısfu'l-leylde hazret padişah-ı behişt-aşiyan huzurına irişüb Hannıñ cevabların taqrir ider haseb-i hal malüm olıcaq ol su üzerinde gemiler hazır imiş bir vech-i isti'cal cümle tavabi' ve liva-haqlarıyle sabahdan sudan berü yaqaya ubur iderler müşarun-ileyh Mehmed Geray otuz biñ miqdarı Tatar ile Ordu oldığı yere gelüb görerler ki ol maqamda kimse yoq halıdır taacüb eyleyüb yerlü-yerine varırlar hazret-i padişah-ı behişt-aşiyan bu haletlere şükr-ü Yezdan idüb damen-i selâmete irişmişler * Nişancı tarihı bu maqamda reside vadi-i hitam olmağın min-ba'd likâm kemiyet qalem canib ma-nahn (nehn) fiha imale qılındı bi-hükm-ü [c. 86, ***908 (919?) Vefat-ı Meñli Geray Han. Ebyât-i Han-ı mezkür. Han-ı Mehmed Geray***] aferininde-i germa ve

serma mevsim berd-ü şita hulül ve bi-resm-i Tatar zaman-ı füruzan kânun harb ve qıtal dühul itmekle Qalğay Mehmed Geray asker-i saba-reftar Tatar ile bad-ı sarsar tufan-var memalik-i küffara vezan olub kenizek ve gulâm ve sair tuhaf ve yadigâr iğtinamı ile hudud-ı İslâmiyeye vürudı eyyamında peder-i bezer-güvarı maraz-ı can-güzar hasaret ile üftade feraş mihnet olmağın *

Beyt:

Yetiş ol hastaya ey ruh-ı revan,
Ole soñ demde refiqı iman.

demdemesiyle ser-balın bimar farqte resid olmaq mazmunında tahrir itdigi name-i ciger-süzi vasıl olduqda bi-hükm-ü taqdir anıñ dahi el-ictima'i muqadder i'qal bimarisi pa-bend hareketi olmağın esb-ı nerm ruğm ve bitabı ile qal'â-i Ferahkermana vusulı hengâmında ki **toquz yüz sekiz** (toquz yüz on toquz?) senesi Zilhiccesidir * Arabiyye * **Ve ma'l-halü ve'l-ehlü el-ev dayi' * Felâ-budda yevman en tarudde el-vedayi'** * mefhumınca vedi'a-i sanduqa-i vucüdı olan emanet kübray-i gevher giran-qadr ruhın teslim hazine-i Rabb-i qadir eyledikde Bağçesarayda bina olunan türbe-i mahsusede menzevi-i genc ihtifa oldı müddet-ü hükumeti qırq yedi sene sekiz ay ve müddet-ü hayatu yetmiş sene olub Han-ı müşahun-ileyhiñ ğonçe-tab' müstetabı cüybar-şa'r ve inşadın hisse-dar ve feyz-yâb olmağın inqıbaz kesret-i şevağıl-ı enamdan naşi idare-i kâis-i neşiye-i bahşay nizam ve inşa ile tahsil-i inbisat iderler idi bu ebyât-i pür-mazmun bağ-ı behişt-asay dehan-i qalem-şirin edasında hasıl itdigi semere-i hassa-i tab' daqiqa danıdır *

Nazm:

Firaqındın benim halım sorar bolsañ eger cana,
Göñülde nar ve gözde ab ve dilde ah olur peyda.
Seniñ mürğ-i hayâlıñnı içida asramaq icün,
Bolubdır kirpigim birle qafes bu dide-i bina.
Menim ol Han-ı Meñli kim muhabbet-i mülk-ü şahımın,
Cihannıñ mülk ve malına ğururım yoqdurur (yoqdur) asla.

Han-ı müşarun-ileyhiñ varaq-ı sebz şecere-i hayatı hazan pezir-i memat olıcaq Mehmed Geray ve Mahmud Geray ve Feth Feray ve Burnaş Geray ve Saadet Geray ve Sahib Geray tertibi üzre duha-i sulb-pakınden müteşi'b sekiz nefer nahl-i berumend ferzend saye-i bahşay a'rsa-i vücud olub lâkin Mehmed Geray qadem- zat ve istihqaq ile cümleden ser-fıraz ve seza ve şayeste-i hükumet olmağın Bağçesaraya vusulına degin vezan bad-ı fitne ve fesad mulâhazasından naşi suret vaq'a-i fevt-ı Han qırq gün miqdarı [c. 87, 920. ***Qalğay-ı Bahadır Geray.***

Vuqu-ü fitne. 929] zir-sitare-i ketm ve ihtifade pinhan olunub Sultan-ı müşarun-ileyh qadem nihade-i daru'l-hükume olduqda ba'd eday-i merasim-i ta'ziye re's sene-i işrin ve tis'a mi'ede ittifaq-i cemu' Tatar ile serir-i hükumete iclâs olıcaq biraderanından Bahadır Gerayıñ düş-ü iqtidarına ferve-i semur Qalğayı ilbas eyledi Han-ı müşarun-ileyh ğayret ve hamiyet-i ashabından olmağle gâh gendi ve gâh Qalğası ve ferzendanından Alb Geray ve Tanaş Geray memalik-i Rus ve Lehi pazede-i esb hasaret idüb tevsi'-i bilâd ve teksir-i sevad sevdasiyle canib-i İtilde olan umuma Tatarı nıfs-ı Qırıma naql ve iskân ve idhal dest-i teshir itdigi Hacıtarhanda sakin qavm-ı Noğayı per-gâr istimalet ce dilcuyı ile merkez-i itaatda idame ve istiqrara sa'y ve küşişi muqtezay-i izhar germa-germı-i ülfetinden umeray-i Qırımıñ reşk ve hasedleri şirar-engiz olmağın qavm-ı mezburı teb'id ve tirid-fikr fesadı ile **El-fitnetu na'-imat le'an Allahu men eyqazaha** hızm huşk ve terin vaz' ateşgede derun mü'ellifetu'l-qulüb eyledikleri eyyamda ferzendan handan Ğazı Geray ve Baba Gerayıñ müteallıqat evbaşı ve nükeran-i bed-ma'aşi reayay belde-i mezbure itdikleri isar-i zulm ve mazarratlarından Han-ı müşarun-ileyh haberdar olub men' ve def' hususında izhar itdigi etvar pesendide-i adl ve dadından müşarun-ileyhümanıñ muztarib ve deletniñ oldığı emr-i fursat cüyâne ba'is-i iltifat ve i'zaz olmaq za'm batlı ile gevher-i giran-behay huquq validi endahte-i çah u'quq itmege dair avaze-i berbat-ı bi-ahenk ve raqs-ı müstehviye-i Şeytanilerine ol iki nev-reside ve sade dilâni uydürüb bir şeb-i deycür ve qaza-i mesturde bi'l-cümle a'yan-ı Qırım ser-nihade-i vadi-i fırar olurlar **ertesi** Han ve Qalğay içki halqı ya'ni qapu qulı ta'bir olunan iki-üc biñ nefer ademleri ile qavm-ı girin-tikân güfranu'l-ni'amı irca' ve tahvil tedariginde iken muqaddema daru'n-nedve-i şeqavet bünyâdlarından sadme-i qahr ve iza'c ile leked-küb ihrac oldığı havab (cevab) alüde-i derinde gülâb-i Noğay avaze-i pay esban-firariden müteyyefız (mutızıqa) ve haberdar ve fursat-yab lisiğ ve ızrar olub ahz damen girin-tekânda (gerih-tikânda) puyan olmaq av'av düruğıyle misal seg-i malüm ve hangi ferifte-i baziçe-i temelluq idüb ol qavmıñ gerek baran-zedelerinden Mamay Beg ve Şeb'im Mırza nam gelib u'qurlar tecemmu' ve toquz yüz yigirmi toquz Zilhiccesi leyalisından bir [c. 88, ***Qatl-i Han bi-etba'iş. 930. Han-ı Ğazı Geray. Memiş Bek. Ta'yin-şiden-i Saadet Geray bi-Han-ı Qırım***] şeb-i deycürde Han Qalğay ve etba'nı daire-i hayatdan devr ve devran Orduda mevcüd olan nuqud ve eşyayı iğare itdikden soñra seg-i bi-sahray fırar olduqlarında mazhar-ı celâl-i Yezdan olan na'aş-ı şehidi ehali-i vilâyet derun-i şehre getürüb zir-hak mezar-i pür-envarda mestur

ve pinhan eylediler müddet-ü hükumeti sekiz sene der-avaze-i hadise-i dehşet-efza reside-i küş umera-i badye-i peymay deşt-ğava olıcaq ruy-ı sevad-ı na-pak ve ser-hava cünban şaqavet inhimaklerine hak-efşan nedamet ve peşimanı olaraq Han-ı şehidiñ ferzendanından ğariq bahr-ı U'quf olan Ğazı Gerayı toquz (toquz otuz) yüz otuz Muharreminde taht-ı şikeste-pay Hanıye iclâs ve anıñ kihteri Baba Gerayıñ düş qaza-i huruşına qabay-i müste'ar rişe daman Qalğayı ilbas eyledikden soñra mesalih beyn-i Qırımdan ol hinde Mirlivay-i Şirin olan Memiş Beg sahib-i rey-i zerrin olub bilâ emr-i hudavendigâr asr-ı Han nasb ve ta'yininden müsteş'ir ve hirasan olmağle qariha-i Hümayun padişahıden Hıtta-ı Qırıma hakim nasb olunmaq ricasını mutazammın arz ve i'lâmların irsal Astan-ı şehriyarı itmekde ehali-i vilâyet ile ittifaq itmegin a'mm-i a'şir tis' mi'e hududında Meñli Geray Han-zade Saadet Geray Sultan şehzade-i alicenab Sultan Selim Han-ı merhumıñ Kefeden avdetinde dest-nihade-i rikab müstetabı oldığı sebt sahife-i beyân qılınmış idi şehzade-i müşarun-ileyh hazretleri saye-endaz taht ve alay-i Osmanı olduqda bir muqtezay qaza ve qader Sultan Ahmed tab serah ile iqtiza iden vaq'a-i meşhure esnasında her-sek-zade Ahmed Paşa ve Sultan-ı muma-ileyhümayı aqabgirlikke ta'yin idüb hızmeti maqbule ve nezd-i padişahıda mu'teber ve mültefet ve sefer ve hızırda dahil halqa-i ubudiyeti olmış idi mesfur Memiş Big arz ve mahzar isalı esnasında Sultana dahi adem irsal idüb ehali-i Qırım gendüye rağbet ve itaat ve Memiş Big dahi hızmetinde bezl-tab ve qudret itmek üzre ahud ve şurutı mutazammın hulüs ve muhabbet arz ve hanlıq talebinde olmağa tahris ve iqdamına binaen rikab-i inayet-meab padişahıye iltica ile Tatar Hanlığın rica eyledikde **toquz yüz otuz** Recebinde nigin Hanı engişt Saadet Geraya vaz' ve hazine-i a'mireden tabl ve alem ve sair teşrifat-i mulükane ve hadm ve hışm a'ta olunmağle mükerrem olub sefain [c. 89, **Qatl-i Ğazı Geray 930. İsyân-i İslâm Geray. Terk-i Saadet Geray Qırım-ra 938. Ğazab-ı İslâm Han-ı Qırım-ra**] ile Qırıma vusulında Ğazı Geray bi-fehm ve iz'an bir nice küfran-i ni'met-i duşman-ı hanedane etba' ile sebeb-i hayatı olan pederiniñ i'damına ba'is ve ol sebebiyle mefasid-i kesire hadis olmuş iken belâ şerm ve hacalet merba'-nişin serir-i nahvet olub altı ay mururunda menceniq qahr-ı padişahı ile endahte-i çah azl ve idbar oldığından bahr-ı aceb ve ğurur mevc-i hiz olub gülşen-saray dest-i ihsan Sultan-ı zaman ile nişande-i serir-i devlet olan Saadet Geray hanuman-ı hükumetden tard ve ib'ad içün bar-diger tahrik-i fesad idicek ehali-i Qırımıñ ba'zısı lâhiqa mülâhaq ve bir miqdarı sabıqa mülâsıq olub ateş-i cenk ve sitiz-lem'a paş ve ülv zir

olıcaq umera-i Qırım fetn-engizlerinden Memiş Beg ve anıñ imsali olan a'yan vilâyet-i ab nahoş-güvar tust ile itfay-i nar-lem'a paş cemiyet-i nikbat (nikâbat) evbaş içün Han-ı a'tiq min cihetin elsen-i cedidiñ sağırı olmağle Ğazı Geray Qalğay olmaq üzre musalâha-i nifaq amiz ile def'-i meclis eylediklerinden üc ay mururunda ki **toquz yüz otuz** Şevvalidir icray-i mersaim mu'abede içün ser-füru berde-i damen-i Hanı olduqda qatl ve i'damına memur olanlar zarb-ı şedid ile sahife-i alemden nabedid ve der-aqab biraderi Baba Geray tafl reyi dahi daire-i hestiden dür (devr) ve teb'id eylediler **Ğazı Gerayıñ** hanlıq-ı müddeti altı ay ve zaman-i hayatı yigirmi senedir Saadet Geray Han birader- zadelerinden Devlet Geray Sultannı Qalğay idüb bi-mu'arız ve mezahim üc-dört sene hükumeti esnasında Ğazı Geray-i maqtulıñ ihvaninden İslâm Sultan zahira taleb hün Ğazı Geray bahanesi ve fi'l-haqiqatehu mansıb ve şan belây 'asiyanesi içün ref'-i livay tuğyan itmekle bi'd-defa'at tertib-i sufüf-ü qıtal idüb bi'l-ahire ferr ve şevket-i İslâm mütezayid ve Saadet Gerayı mücavebeden qat'-ı ümid idicek def'-i fetn ve şürur içün zimam-i Hanı aña teslim idüb gendüsi **toquz yüz otuz sekiz** Şevvalinde calis sefine-i ferağat ve rev-nihade-i Astan-i Saadet olduqda kâl-evvel manzur nazar-ı şehriyar ali-himmet ve ta'yinat salyâne ve ziamet ile mültefet olub toquz yüz qırq dört Zilhiccesinde tarik-i alem-i fani ve civar-i hazret-i Ebi Eyyüb Ensarı radi-Allahu anhde defn olmağle na'il-i hayat cavidanı oldı müddet-ü hükumeti [c. 90, ***Peşiman-ı İslâm Geray. 949 (939 (?)***] toquz sene ve üç ay ve zaman-ı hayatı qırq altı senedir İslâm Geray zur-bazuy teannüd ile belâ şerik ve mezahim merba'-nişin serir-i istiqlâl olıcaq biraderlerinden Özbek Geray Sultannı Qalğaylıq mansıbı ile işğal idüb şühur-ü ma'dude mururunda gendiden zuhur ve sudur iden if'al tağallübanesinden nadim ve peşiman ve qahr-ı Suleyman zamandan hirasan olmağle u'zr-havah cerm ve isyân olub murad-ı aleyh-i padişah-ı hevt kişver ve emr ve ferman-i şehinşah dad-güster ile nam-namısı ruz-namçe-i Haqaniden teraqqin ve dil-havah-ı mulükane üzre bir bendeleri kişver-i Qırıma Han ta'yin olunmaq iltimasnı mutazammın arzu-hal irsal eyledi çün if'al-i hayr ve şerr qılub (qulüb) mulük ve hükkâmda kâl-naqş fi el-hacr sabit ve müsteqarr olub ecnas-ı naqdine-i umur ve ahkâm-i rehin iyadı evqat ve eyyam olmağle ol zaman yalıñız azli ile iktifa ve mükâfat-i amel-bağı ve isyan olan tığ-ı ğamğam intiqamı icraya cene-i metin **Lâ-yesteqad-mavune sa'ahan (saatan)** mani' olmağle vaqt-ı ahire te'hir ihale-i seyf qat'-ı taqdir olundı * **Sahib Geray Han** ibn Meñli Geray Han bin Hacı Geray Hanu'l-müşarun-ileyh pederi vefatında Han nasb olunan birader-i mehteri Mehmed Geray dervaze-i

müşerrefu'l-harab kâşane-i saltanatın tegerek qaza ve qaderden hıfz ve siyanet içün bi'l-cümle biraderlerini i'dame cesaret itdikde Sahib Geray Sultan-ı civan-ı nev-reside olmağle rişte-i alâqa ahut (ahvet) ba'is-i kef-qatl ve i'dam olmağın resman habs-ı medid ile endahte-i mahbes-i (muhabbus) şedid itmiş idi ol asrda Eliğ Muhammed Han neslinden memleket-i Qazan hakimi İcim Han belâ varis-i tarik bezm zindegânı olub ehali-i vilâyet-i nesl-i Cengiziyandan bir Sultan irsaline izhar rağbet eylediklerinde Sahib Geray Sultannı nasb ve ta'yin itmiş idi beş sene miqdarı zaman mütehammil-i bar-giran hükumet olub nev-be-nev zuhur iden şürur ve fetn ve adım-i istiqlâl mücib-i istifa olmağle hükumet-ü bi-iradı maiyyetinde olan biraderi Mahmud Geray Sultan- zade Safa Geraya tefviz ve ferağat ve gendüsi hac itmek bahanesiyle Bab-ı şevket-medar-ı Suleyman-ı zamana cebhe-fersay ubudiyet olduqda mazhar-ı inayet-i mulükaneleri olub bir müddet-ü ser-nihade-i emin ve rahat olmuş idi **İslâm Geray** hükumet-ü Qırımdan dest-keşde-i damen-i istilâ olıcaq toquz yüz qırq toquz (toquz yüz otuz toquz?) Rebiü'l-evvelinde [c. 91, ***Menşur-ı Han-ı bi-ism-i Sahib Geray. Qatl-i İslâm Geray Han***] qariha-i padişahıden menşur-ı Hanı nam müşarun-ileyh terqim ve temşiyet umurı içün levazim ve vezaifi hazine-i 'amireden ihsan olunmaq üzre altmış nefer tobcı ve üç yüz nefer cebeci ve biñ nefer qapu qulı ta'yin olmağle tekrim olundı halâ sekban aqçası namıyle ihsan-gerde-i padişah-ı cihan olan meblâğ malüm ol miqdar Sultan Suleyman anar-Allahu burhane hazretleriniñ asar-i celilesindendir **Han-ı** sabıq İslâm Gerayı hilâf ade Qalğaylq mansıbında istihdam itmiş iken muqtezay-i cibilleti olan ifsad ve huşunetin icrada ictihadı mezkür qabaih mamezı olub nam hata irtisamen mahv ve izale iqtiza idüb gezlik siyaset fersay-fesan azimet olundığından habir olub tahlis mürğ-ı can içün a'van ve ensarı ile sahray-ı Ferahkermanda lâne-i perdaz qarar olıcaq nia'me-i şehir-güşay vadi-i bağı ve isyanı sayd itmekde ustad-ı zaman olan Baqı Begiñ dest-i iradetine ihale olunmağın ol dahi cemiyet-i azimede hanedan rev-gerdan ve Sultan-ı sabıqu'z-zikr maiyyetine gürizan olmaq suretiyle esb-rande-i dek ve desise olduqda mir-i mezburıñ mizaqı hile ve nifaq oldığı meşhur afaq olmağın Sultan-ı mezkür muqarenet mir-i mezburden mücanebet ve aba itmekle Mırzay-ı kâr-güzar dahi Siham nam ğadr irtisamen qos-ı saht Rustemı (resmni) tedbir ile endahte-i beyâban nisyân itmek içün bir niçe müddet Özbek ve Qumuq caniblerinde irtikâb meşaqqat-ı ğurbet itdikden soñra bir şeb-i deycürde misal tir-ı qaza nazil olub ateş tiğ-ı can-sitan ile hargâh vucüdın süzan-ı hayatı otuz bir senedir **Sultan** bir keşte ruzgâr üftade-i yine (tiye?) merk ve adem olduqda mansıb-i mahavlı Saadet

Geray Han-zade Ahmed Geraya vasıl olub anıñ dahi rüd-ü derun keduret alüdı hak şure-i bağı ve tuğyane cari oldığı cüybar tab'-i Han-ı müşarun-ileyhi müteğayyür itmegin qatarat qahr ve tedmir ile hane-i vücudın hedm ve i'dam itmekle daru's-Saltanat-i hükumet ve istiqlâline istihkam ve qavm-ı Tatara nizam virmekde meşhur enam oldu ol zamana degin ehali-i Qırım misal perestü ve gelnek (gülnıñ) mahall-i mahsusda lâne-saz aram ve dernek olmayüb ekser evqatları Altı Suyulı ta'bir olunan Cism ve Cayiq ve Terek ve Etil ve Özü ve Quban nam enhar cariye-i sevahilinde ve Ferahkerman qal'â-i seng haric ve dahilinde himmet-nişin seyâhat olduqlarında gerden teannüd ve ısrarları [c. 92, ***Ta'mir-i Sahib Geray Han Qırım-ra. İsyân-i umeray-i Noğay. Tefa'ül-i Nidai Hoca***] birün hıtta-i (hayta-i) itaat ve muaneset omağın Han-ı müşteri-tedbir dest-rey-i dil-peziri ile gerdune nahvet-bar ve mücanebetleri şikest idüb hara'it ve har ide (haraide) Qırım namıyle mezkür ve küsr-ü etrafı muhat-ı deryâ olmağle Cezire-i Hazara (Hızra) namıyle şimali Ferahkerman cenübi Balıqlava şarqı Kefe ğarbı Gözleve ile mahdud olan mevaz'ide qara ve qasabat bünyad ve hasebu'l-qudret cevami' ve medaris inşad ve herkese qadru'l-kifaye tevzi' arazi ve mazarı' itmegin halâ tamğay-i sürh ve sebz ile tab' ve lisan-ı Tatar üzre ketb olunan mülknameler Han-ı müşarun-ileyhiñ asar-i mahsusesidir Sultan Suleyman aleyhi'r-rahmet ve'l-ğufran hazretleri livay-i zafer iltivasın canib-i Bağdade küşad eyledikde Han-ı müşarun-ileyh dahi dahil saye-i zal-i inayeti olub gezlik feth-i memleket Engürus menhus icün matiyye-i azimetlerine vaz'-ı likâm şevket ve celâdet eyledikde ferzendan hanedan-i Qalğay Emin Geray dest-nihade-i rikab ubudiyeti olmağın ser-mübahatı vasıl evc-i saadet oldı ol esnada rüesay-i qavm-ı Noğay ve İdigü evlâd-ı tire-nihadından Ali Mırza şaqa-i şikeste çüb-i isyanın bir daşte-i düş-ü tuğyan idüb * ayn * zi-Berlas velas (ve Alas?) ve Türk ve Tatar * nesr * qavm-ı muhtelifu'l-etvarı ile iğare-i kişver-i Qırım içün esban ve resiman rikab na'l-baz gün iqdamlarına tazyane-zen ihtimam oldığı *

Beyt:

Ah itme na'l esb nişanın görüb delâ,

Şaid kimesne işide yerin qulağı var (Şaid ki kimesne işide yer qulağı var?)

Nesr:

mefhumınca avaze-i dağdağa-resan merakib ketaib-i Noğay pür-me'ayib dür (devr) şenidi-i temevvüc hava ile vasıl-ı sımah Han-ı müşar ile olıcaq şerbet-i hoş-güvar danişi hayat-bahşay derun-ı ma'arif-şinasan cihan olan Qaysuni-zade merhum Nidayi Hoca ve tabib namıyle Rumden

Qırıma azimetinde dahil bezm-i ünsiyyeti olub ve Mevlânay-i müşarun-ileyh u'lüm-ü ğaribe hususan fen-i reml ve nücumde olan mehareti kâl-şems fi vastu'n-nehar tahta-i reml tecaribde azmayış gerde-i ashab-ı vuquf olmağın zaman-ı zuhur-ı tufan adüvvı kine cüde olan harekât (hurkat) icram ulviye ne güne iqtiza ider deyü istifsar eylediklerinde daqiq-şinas derecat-i muhaddeb eflâk ve kârvan merahil-i muq'ır-hak dahi kevkeb lem'a-riz sail evc-i nusret ve iqbale dahil ve ol herze davun badiye-i hizlanıñ necm-i nahs-alüdı u'qde-i haziz (hasis) [c. 93, ***Hezimet-i duşman***] idbare nazil olmağın felân saadtde Hıtta-ı Qırıma dühulinde sitare-i yemani-i zindegânisi tevabi' ve liva haqqı ile ufuq-ı a'deme uful ider deyü istihrac ve istinbat itmegin herkes tehiyye-i esbab kâr-zar idüb muteraqqib kir u dar oldılar hulül-ü vaqt-ı mev'udde leşker-i duşman vürud idüb ketaib-i Han-ı Qırım müstahzar kitab cenk ve sitiz olmağın belâ ictima' **Küllü muzzirin yuqtalü** mese'lesinde icma' idüb ol küştenileriñ rües maqtu'lerinden müteaddid peşteler ihdas olunmağın muma-ileyh efendi meyan-i Tatarda Remmal Hoca namıyle şuhret-yâb ve muaqqad Şeyh ve şab oldı **ol** zamana gelince qabail-i Tatardan Şirin ve Barın ve Arğın ve Qıbcaq umerası qaraçu ta'biri ile qabail-i saireden mumtaz iken Han-ı müşarun-ileyh Sicivut (Sicuvit) qabilesi rüesasına i'tibar ve hürmet gezlik İslâm Geray Han qatili Baqı Begiñ hızmet-i meşru'i muqabelesinde Atay Hoca qabilesini tahsis ve i'ta itmekle Mansurilere nusret eyledi çün maqarr-ı ruh-ı Sultanı olan hane-i vucüd insanı peziray-i endiras ve viranı olmağle gâh kühne-i eyvan müşerrefu'l-harabıñ cidar-kâr girin mürur-ü zaman hatf enfe-i (anfe-i) acılde rufte ve viran ve gâh bad-ı sarsar merk 'acil ecel-i qaza ile def'atan harab ve nalan itmek resm-i qadim dür-ü kühn sal olmağın Sahib Geray Hannıñ dahi esas beyt-i hayatına sene-i hamsin ve tis'a mie (sene-i seb' ve hamsin ve tis'a mie?) hududında seylü'l-a'rem ğazab-ı padişahınıñ keyfiyet-i seylânı cüybar-ı zeban qalemden mahallinde cari vadi-i naql ve beyan olsa gerekdir Han-ı mezkür egerce sahib-i aql ve fetanet ve ğayur olmağle meşhur ve lâkin ziyade teng meşreb ve ğazub olub kesr-i qulüb itmekle ma'yüb idi ser-fıraz ashab-ı hüner Nidayi-efendi merhumı bir maslâhat-ı araqı-i icün Astan-ı Hudavendigâra irsal idüb ba'd eda-i el-hızmet avdetinde cenabıñıza huzur-ı padişahıda ğar ve hiyanet itdi deyü ashab-ı ağrazıñ belâ mücib-i zeban-güşay bühtan olduqlarına i'timad idüb cah düzahdan nümudar olan (on) müziq-i zindanda yedi sene miqdarı zaman habs ve tazqiq (tazyiq?) ve bi'd-defa'at meydan-i qatl ve siyasete ihzar idüb tahvif ve azar idermı Mevlânay-i müşarun-ileyh ol meclisde enva' telifat ve cenab-ı Haqdan nice inayet ve füyuzata mazhar oldığı gendi telifatında muharrirdir * **Devlet Geray Han bin Mubarek Geray**

Sultan [c. 94, ***Harekât-i na-şayeste Sahib Geray Han***] ibn Meñli Geray Han bin Hacı Geray Han-ı müşarun-ileyhiñ validi Mubarek Geray pederi Meñli Geray Handan altı ay muqaddem a'dad-ı sini vasıl-ı rutbe-i sulsin (selesin) olduqda ruh-ı revanı 'azem-ı halled-ı berrin olub Devlet Geray tafl-ı endek sal olmağle validesini a'misi Mehmed Geray Han ba'de a'mm-ı digeri Saadet Geray Han idhal harem-saray tezevvüc itmekin müşarun-ileyhümanıñ zir-i himayelerinde mahmi olub Ğazı Geray qatl olunduqda Qalğay Saadet Geray damen-i keşide-i ta'allüq-ı Hanı olub rev-nihade-i Astan-ı padişah olduqda müşarun-ileyh hemrah ve ol taqrib ile Sultan Suleymannıñ sefer ve hızırda mülâzim-i dergâhı olub bi-hükm-ü qaza-i selefi Sahib Geray Hannıñ yevm-i nahs müstemerde Çerkes canibine hareketi iqtiza idüb Kefe qurbundan mururunda ecza-i meclisinden mazhak ve mashara maqulesi bir şahsıñ qal'â-i mezbure nazır-ı bağçesine davet idüb Han dahi pay-ı tenezzül ile

Beyt:

Tevazu' zikirden firazan nigüst (nekvest),

Geda-ger tevazu' kend-huy-ı üst.

müfadınca qadem-nihade-i tevazu'-i teşrif olduqda tavaif-i askeriye ve muhassal-ı rüsumat-i Osmaniyeden bir sipahi had-ı na-şınas ve bi-insafıñ reme-i rea'yayâ itale itdigi dindan gerek ve raz mezalim-dazından teşekki eylediklerinde ihzar olunub amme-i nasa şamil olan ğazab ve hiddetin izhar eyledikde şahs-ı mezbur tahammül-bar azar itmeyub bu nan-pare taraf-ı şehriyariden i'ta olunmağın cenab-i ahırdan müdahele-i iqtiza eylemez deyü zeban-güşay i'tiraz oldığı ba'is-i tezayid-i ğazab Han-ı müşarun-ileyh olub esnay-i fethde tob münezzili maverasında olan arazı-i hükm-ü Hudavendigâr-i asr ile ecdadımız temlik ve ehda olunmışdır didigi güftar-ı bi-faidesin bed-havah ve i'dası qalb-ı ahıre irfağ ile muğayir-i mezheb naciye mefhum-ı muhalifin ahz idüb qal'â-i mezbure memalik-i mahruse-i şehriyariden olmamağı iddia ve su'i-qasd istilâ ile sehlü'd-dühul olan mahallerini ihtiyat ve istibna eyledi deyü sem'-i Hümayuna ilqa ve iblâğları esnasında memleket-i Qazanda hanlıq namıyle tezyi' vaqt ve saat iden birader-zadesi Safa Geray terk-i mansıb-i hayat ve ehali-i vilâyet-i müteveffay-i mezburıñ püseri Bölek Geray Sultannıñ nasbnı müş'ir-i mahzar ile i'lâm-i hal eylediklerinde Sahib Geray Han Sultan-ı mezkürı isaldan aba (eba) ve bir hususdan münfail olmağle qal'â-i bend renc ve i'na (a'na) idüb ve padişah-ı asr Sultan Suleyman hazretleriniñ [c. 95, ***Azl-i Sahib Geray ve ta'yin-i Devlet Geray***] lâli-i iltifatı ziynet-efzay tac-i mübahatı olan Devlet Geray Sultannıñ dahi hızmet-i şehriyaride olduğın istisqal idüb bu taqrib ile

der-i devletden teb'id ba'de tiğ-ı ğadr ile i'dam ve şehid itmek hayâl ba'idi ile mahzar-ı mezburı Astan-ı Devlet-i Aşiyaneye irsal ve Vilâyet-i mezbureye Han nasb olunması istida'asıyle zira'atname tahririnden ayine-i zamir şehinşah cihangir-i münfail ve zenk-pezir olub rahne-giran divar-i memalik olan i'ndeniñ esas vücudin hedm ve izale lâzimdir (larındır) deyü rey-i hakimane ile tertib-i cezaya 'azem olub evvelâ matlub ve ricasında musa'ade suretiyle ol gerek vahşi-i sayd ve i'dam içün Sultannı Qazana Han itmek namnı dam ve **Devlet Gerayıñ** hanlıq-ı menşurın teslim itdikden soñra Sahib Geraya dahi name-i istimalet irsali ile iğfal ve Hıtta-ı Qırımdan teb'id ve ihrac içün ol eyyamda Sultan-ı zaman ve hanan-i Qırıma isyan üzre olan esnaf-ı Çerakiseden Jane qabilesine sefer itmegi emr ve ferman eyledi Han-ı safdil belâ tehir ve te'emmül qavm-ı mesfurden ahz-ı intiqama sa'id-i ihtimamı teşhir (teşmir?) idüb gezlik-i Qalğay Emin Geray Sultannı yigirmi biñ miqdarı asker ile Ferahkerman muhafazasına ta'yin ve gendüsi umuma Tatar ile Tamandan uburı esnasında Devlet Geray dahi Qazan hanlığı ünvanıyle tariq-i berrden hareket ve sahray-i Aqkermanda hat rihl iqamet idüb hızmet-i istihrac ve tecessüse ta'yin olan Hanuruy nam ademisi midad beride-i zeban-nifaq-i imtidad ile tahrir ve imlâ itdigi name-i meveddet-nümasın teslim idüb memur oldığı Hacıtarhan memleketine azimete dair mühimmat-i rah-ı ricasında oldığın arz ve inha idicek erait umurı dest-iradet Emin Geraya ihale eylemişüzdir deyu **Lisanu'l-mecali entabqu min lisani'l-maqali zeban** iması ile melhuzı olan su'i-qasdına işaret eyledi şahs-ı mezbur pay-i tecessüs ile cihat set kişver-i derun ve birün Han-ı Qırımdan vasıl oldığı miqdarın ma'ruz pişgâh-i Sultan-ı daqiqadan itdikde ekser ashab-ı kâr-zar dahil-i zıll livay-i qaza iltivay-i Hanı olmağle derun-i Qırımıñ rical-i qıtalden halı ve tenha oldığın teyaqqun ve iz'an itmekin hırz-canı ve hamail-i gerdan imalı olan ferman-ı qaza-ceryan Sultanı icraya vaqt-ı fursatdır deyü mahall-i mezburden iki [c. 96, ...] aded sefine ile Gözleve limanında lenger-endaz selâmet ve piramen şehirde tedarik itdikleri esban-bad payane vaz'-i likâm müsaraa't idüb zahm ceriha-i cils medid ile zindan-ı Anikermanda (İnikermanda) iz'ac olunan Bölek Geray ve Mubarek Gerayıñ yâre-i kühne-i ciger-süzlerine merhem-saz i'lâc ihrac olmağın mu'in ve qafadar idüb menşur-ı Hani izhar idicek Bağçesaray ve sair qara-i qasabatda olan ehali-i vilâyet lekel-i (leküll) cedid lezzet-i dehan inqıyadı ile qaside-havan menqabet ve ser-füru berde-i itaat olduqlarından Qalğay Emin Geray haberdar olub der-cenk (dercniñ) ol amade-i kir u dar olmış iken tesir-i teveccüh-ü qalb-ı badişahıden derun ve birunına ra'b ve hiras tarı olmağın belâ cenk

ve sitiz üftade-i rah-güriz oldığı haber ha'ili sem'-i Sahib Geraya vasıl olıcaq gâh pa-nihade vadi-i fırar ve gâh qad-averde-i daire-i sebat ve qarar olmaq sevdaları ile riş endişesi hızab-alüde-i teşviş ve melâlet oldığı müddetde Han-ı cedid dahi esas nev-tarh umur-ı hükumetine temşiyet ve metanet ve hane-i derun Han-ı sabıq ve ehali-i ye-isale qatarat-ı ab-ı nahoş-güvar adavet icün dest-i qudret-ı Rabb-i izzet ile inşad olan evlâd ve ahfad-ı Sahib Geraydan Hacı Geray ve Emin-zade Qutlu Geray ve Ca'fer Geray nam dün sen el-bülüğ bir niçe itfalik kâh vücud-ü bi-sebatları hedmen ihale-i eyadi-i ehali ve muqaddema zindan-ı belâ ve mihnetden tahlis ve hızmet te'azud ve i'anetine tahsis eyledigi Bölek Gerayı beş yüz nefer merd-ı dilir ile bam-ı kühne esas deyü inhane-i zindegâni Han bir keşte-i ruzgârı tahrib ve indiras içün Taman ma'berine irsal ve gendüsi dahi leb teşne-i şarab hün-ü i'damı oldığı Emin Gerayıñ iraqa-i dem na-haqqı içün güzergâhı olan Salqat şehri pirameninde vaz'-i hıyam teraqqub ve intizar eyledi Sahib Geray Han matiyye-i hayret ve ıztırab ile Qadimet nam mahalle reside olub halefi Devtet Gerayı emti'a-i meramen idhal degânce-i husul itdigi vasıl-ı mesami'-i askeriyân olıcaq **Ed-dünyâ qabban ve enama'a er-rahmcan** terazuy-i na-dürüsti ile taraf-ı Han-ı cedide mail olduqların Kefe-i mizan i'tibar ve iz'anında sencide idicek bi'z-zarur gevher-giran-i qadr can-ı azizin derc-i amanilerinde derc ve siyânet ve isal der-i devlet-medar itmek içün gendiniñ istihdam itdigi zümre-i leşkeriyâne rizan ab-ı ruy niyâz ve Temrüq hisarında vaz'-i recel ya's ve hirman idiçek vazife [c. 97, ***Şehadet-i Sahib Geray Han. Qatl-ı Ğazı Geray-i masum. Şehadet-i Qalğay***] havar-ı Sultanı olan tavaif-i askeriye ve edat-i qıtalı ba'du't-teslim-i hisar-ı mezburde iqameti mutazammın-ı ferman (qıran) qaza ceryanı qıra'at itdigi esnada *

Beyt:

(Gedamen) ni'met-i elvan bud-ı der-hak ğayr-ı ez-hun,

Zihaclet bir numidard felek-i ser-puş ezin havanha.

şarab-ı tiğ-i zehr-i alüdin saqi ve işraba muqaddema Hacıtarhan memleketine isaldan aba ve habs-ı medid ile iz'ac ve eza itdigi Bölek Geray Sultan memur olmağle eday-i hızmet na-meşru' ile avdet ve na'aş-i şehidi vaz'-i mahfe-i tabut idüb şehr-i Salqata qarib oldığı haber dehşet-nüması vasıl sami'a-i Han-ı cedid olıcaq * ayn * çün keşte-i hafız-ra hud ta'ziye-i midarı * renk-i na-matbu'i ile Han ve umera resm-i qadim-i Cengiziye üzre came-i sürh ve sepidlerin sihgün idüb merasim-i sugvarı icra ba'de Bağçesaray muzafatından Salaçıq nam mahall-i meşhurde ceddi Hacı Geray Han bina itdigi türbe-i malümede biğule-nişin genc-

fena eylediler **Qaysuni-zade** Nida'yi efendi hıdmet-i defn-i şehidde mevcüd olmağın cesed-i mecruhı manend-i dil-aşıq on yedi yerden zahmdar oldığı meşhudı olmağın bir risale-i menzumesinde dehan-ı te'essüf ve zeban-i hasret ile mersiye-havan alâm ve mihnet olur **Devlet Geray Han** selefniñ zahm-havar hancer merk ve a'dem oldığı ile hursend olmayüb semere-i şecre-i fevaidından on dört yaşında Ğazı Geray nam bir mehpareniñ lem'a-i hayat-ı bi-berekâtin umera-i Şirinden Soqur-Ceyş nam bir küşteni-i bedkiş mübaşeretiyle izale ve itfa idüb **Qalğay** Emin Geray tahlis-i can (Han) içün ser-nihade-i sahray-i Ferahkerman olduqda ni'met-havar süfre-i ihsanı olan huddam-ı bi-vefalar hal-ı pür-melâlı gibi müteferriq ve perişan ve Yalıñız İt Hoca namında bir kelb ni'met-i na-şinas beş-on gün piş ve pesende-pay temelluq ile devan ve bir gün fursat-yâb olduqda Haq veliü'n-ni'amı endahte-i beyaban a'dem ve dendan diraz seyf-i ğadr ile a'z ve helâk idüb ümid-i üstühvan-i ihsan ile na'aş-ı şehidi tuhfe-i nadire gibi vaz'-i pay-i serir-i Hanı itdikde muqtezay-i hiyanet ol bi-mürüvveti-i çar pare-i baziçe-i tiğ-ı siyaset ve avize-i sevq (suq) ve bazar itmekle şehr-i ayin ibret eyledi * **çün** Bölek Geray sebk-mağz bar-giran qatl-i nefsi tahmil-gerden ihtisası itmekle Qalğaylıq rutbesine na'il oldığından çoq zaman mürur itmedin [c. 98, ***Qatl-ı Bölek Geray. Temlik-i Devlet Geray emval-ı Han-ı bi-sabıq-ra. Masaf-ı Devlet Geray bi-qavm-ı Rus. Ma'nay-i Şir-Merd ü minhu-yettiş***]

Beyt:

Derin-i firüze-i eyvan-ı pür-afat,

Bed-yer-i (bedir-i) ebbed bud ahır-ı mükâfat.

divan-i qaza ve qaderinden sadır olan ferman-ı Yezdan muqtezası esnay-i ayş ve dem ve hengâm-ı safa ve nağmde şarab-dem Sahib Geray kâse-i dimağ-i Devlet Gerayı lebriz te'esssüf ve ğazab itmegin edna sebeb ile **beşirri'l-qatile bi'l-qatli hancer** ser-tizin ihale ve Sultan-ı qatli rutbe-i maqule isal ile **ve lekum fi'l-qıssasa hayavetu (hivetu) hakem vacibu'l**-ita'asın icra ve mansıb-ı mahlüli ile semere-i fuadından nihal-i qalb mürde-i Ahmed Gerayı ihya eyledi **Devlet Geray** Hannıñ tahsil-i berk ve bar u miknet ve istiqlâl içün nişande-i arsa-i ruzgâr itdigi şecere-i sa'y ve ictihadı bir vefq-i dil-havah mesmer ve barür olmağle selefniñ rişte-i tul-ı (tavl) emel (emeli?) ile nühüfte-i hazâin izhar itdigi emval-i bi-giran hususan yüz biñden mütecaviz ecnas-ı mevaşi ve dörd biñ kenizek ve ğulâm-i Çerkes-nijad ve sim-endam duhter-i tasarrufına hatem-zen temellük oldı halâ qapuqulı namıyle menasıb Han ve selâtinde istihdam olunan binam ağalarıñ ekserisi sülâle-i esaray-i mağsube-i Sa-

hib Geray Handan oldığı mütevatir ve meşhurdır **Devlet Geray Han** egerçe ol emirde hıfz cah-ı bi-sabit içün gevher-baha nareside ervah-ı muslümaniyi itlâfe cesaret lâkin bazar-ı cihad ve ğaza ve çarsuy-i cenk ve ğade (ğavğada?) sarf-ı naqdine-i himmet idüb evvelâ Hacıtarhan memleketi ehalisi meyanında zuhur iden za'af ve ihtilâlinden naşi Rus eşqıyası itale-i pay istilâ itmekle Han-ı hamiyet-şi'ar leşker-i Tatar-ı adüvv-şikâr (aded ve şikâr) ile du'a-havan seyf-i pür-tesir olmağın asakir-i şeyâtini derun-ı kişver-i mezburden ihrac ve tar-mar ve ahz-ı ğanaim-i bi-şumar ile avdetlerinde fi'l-asl reayay-i Acem nesl-i na-pakinden fazla-i nahas mezheb-ı batlın **El-küfrü-milletün vahidetu** tiğ-ı fasidi ile enitemun-ı hadid 'atıl-ı rusa (revsa) tebdil idüb bazar kasdine revac ve ba'z muarekede zuhur iden cesaret hukiyye ve sav'let-i kelbiye sebebi ile Şir- Merdden Ğalat **Şeremed** laqabıyle iştihar bulan lâ'in-i bi-din toqsan biñden tecavüz ihvan-i şeyâtine-i ser-leşker ve nar-ı hubahib qumame-i 'aqabgiri ile şerer-paş mefarıq-i muvahhidin olıcaq

Beyt:

Züd derkel minşenid keşti-i sengin rikab,

Çar-ı pehlev mikni tenra zab ve nan çera.

Bar-ı iğtinam-i emval dest muharebe-i gir u dar-ı Tatarı bend itmegin

Beyt:

Besa şir şiraze-i bi-hengâm-ı sayd, [c. 99, ***Zafer-ı Tatar. Muhasara-i Devlet Geray Han belde-i Masqv-ra. Dubara-i (Der-bare-i) ittisal-i Tan ve Etil***]

Dehd can-i şirin çeşd zahm-çend.

qaza-i na-kehanisi ile şehbaz evc-i şecaat ebnay-i handan Qalğay Ahmed Geray ve Hacı Gerayı ve sair selâtin ve umera ve leşkeriyanıñ mürğ-u ruh bir fütuhleri hem-pervaz sükkân alem-i qudsi olmağın derun-ı duha-i qulüb muslimin-i hazan-nümun za'af ve hirm ve hezimet-i pezir hüzn ve nedm olmaq emareti zuhur itmiş iken evlâd-ı hemiyet-nihad Han-ı müşarun-ileyhden Qırım muhafazasına memur olan Mehmed Geray nühüfte-i hane-i betaet ve ğunude-bister istirahat olmağı harc daire-i mürüvvet-ü add itmekin cem' ve ihşadına qadir oldığı şeca'an-ı Tatar ile esb-ı hoş-reftar tenasur ve imdadı **i'lmua enne'l-cennete taht zilâlü's-süyuf** zeyn zerrini ile araste ve tezyin idüb manend-baran rahmet zaman-ı ğayr-ı memulde nümayan ve ebr-i zafer asman-ı ğaybden vezan ve leb-i teşne-gân badiye-i Kerbelây meşaqqata hayat-bahş ve feyz-resan olıcaq gülşen-saray derun-ı muvahiddin ser sebz ve reyân ve har-sitan qılub qasiye-i müşrikin sühte-i ateş-hazı ve hızlan

olmağın Mehmed Gerayıñ ser şecaat huruşı birader mahlülinden gerzen semür-ı Qalğayı ve düş zerre püşi hil'ât-i fahire-i Sultanı ile şeref-qarın oldı **bu nusret-i celile** ba'is tezayüd qader-i menzilet-i Han-ı Qırım olmağle leşker-i Tatar-ı adüvv-şikâr ile bi'd-defa'at bilâd-i kefereye sefer idüb hususan qavm-ı Rus-u şeqavet-mu'tadıñ daru'l-mülk dalâlet-bünyadı olan Masqva beldesin qırq gün miqdarı muhasara ve tazyiq ile qavm-ı mesfurı ta'zib ve terhib itmekin ıstılâh-ı Tatar üzre **tiyiş (tış)** ta'biri ile sal-bi-sal nuqud ve tuhaf irsalni iltizam ile bir müddet ebvab güşade sefer ve meşaqqata qafl-zen hızır ve istirahat oldılar **cenab-ı** padişah-ı cennet-mekân ve şehinşah-ı Firdevs-aşiyân Sultan Suleyman anar-Allahu burhane hazretleri canib-i Engürus menhuse tahrik livay-i sa'd çüb ve nusret iltiva buyurduqlarında Qalğay-ı Mehmed Geray dahil zıll ilm-i ra'fet ve qıyam nümude-i daire-i ubudiyetleri olmağle manzur nigâh-i mulükane-i inayetleri oldı **ol** esnada Devlet-i Aliyye ebbed-peyvendiñ bazar-ı can-güzar Qızılbaşda mübaya'a taraf-ı qumaş lâ'lgün bir haş zamanı olmağın Tanais didikleri rudetin menba'ndan şarqıy ceryân iden nehr-i İtile evc-i fersaha qarib mahallden cenübi istidare ile ğarbı seyran idüb Bahire-i Azağa mansıb olur ve cüy-i Etil dahi menba'ndan cenübi huruc ile Ajderhan nam qal'âda Bahr-i Hazere ve levc ider zikr olunan evc-i fersah [c. 100, ***Beser-i teberden kâr-i mezkür. Beyân-i sebeb-i eyn***] mahall-i harq olunmağle nehrin mezburın muttasıl ve vahid **ve merece el-Bahreyn yaltaqayan** fehvası nümayan olub sefain-i İslâmiye halic-i Qastantiniyeden Bahr-ı Siyaha andan Bahire-i Azağa ve andan nehr-i Tan ve Etil ve Bahr-ı Hazere dühul müyesser olursa maverasında olan Şirvan ve Daryân bi'l-cümle kişver-i İran belki Eskenderane deryay-i zulmata degin diyar-i küffar şu'ai tiğ-ı cevher-dar ğuzat ile tenvir olunmaq mümkündir deyü Kefe mir-miranı Qasım Paşanıñ arz ve inhası bir daşte-i rikab şehriyârı qılındıqda levazimat hafer ve harq ile bir qaç biñ qapuqulı irsal ve Paşay-i mezbur ünvan ser-askeri ile itmam hızmete memur ve Devlet (Delet Geray) Geray Han dahi müşarun-ileyh ile yek-cihet himmet-i sadıqa olmaq içün hal'-i Hüsrevani ve name-i Hümayun cihanbanı isal olunub ba'd tıyü'l-merahil menzil-i maqsude vasıl olduqlarında evvelâ Ajderhan qal'âsın ba'du'l-ta'mir hafer-i mezbur nısfına reside olduqda mevzi'-i mezkur arz tis'ine qarib olmağle Ağustos dühulinden soñra riyâh-i şedide ve qadru'r-remh berf ve baran baride ve vezan olmağle suret-u bürudete tahammül emr-i mahalldir deyü meyân-ı nasda eracif şayi' ve haşerat hazle adet-i reddiyeleri üzre künam-i vatanlarına münteşir olmalarına ferece-yâb ve zehir-efşan qıl ve qal ve isyân olduqları hayret-ezfay-ı rüesay-i leşker

olub edat ve mühimmatı naqlde izhar-ı aciz ile defn-ı zemin itmek keser-i arzı harq arza (irza?) be's el-bedel ve san'at müytabı-i rec' el-qahqarı ile amel eylediler **serhad-ı** memalik-i mezbure Qırım memleketniñ verasında mumtad (mumetted?) oldığı taqdirce tedric ile hanlarnıñ best-yed istilâ itdikleri kişver dahi memalik-i mahruseye munazzım (menzam, münezzim?) olmaq havfiyle Han-ı hain suret-ı hayr-havahıde tertib itdigi muqaddemat meger ve ferib metinc (müntic?) 'avdna bi-hengâm olub asker-i İslâm sahray-i tih (tiye) gibi beriye-i pertef (pür'if?) ve tabe düşüb niçe eyyam ab ve tab ma-i hayat-ı asam-tevari-i ğıyabetu'l-ceb adem olmağın leşker-i nusret-eser subh-dem berk ve çimen ustünde bulunan qatarat Jale ile tertib-i lisan idüb ol sahray-i bi-ab ve ulfde nısfından ziyâde asker telef oldı deyü uqul-u qasıra ashabı tekbit mar ve aqrebi Han-ı Qırımıñ leked-küb tahrik ve iğva olmasına hamel iderler **amma** kâr azmude-i cihan olan ashab-ı vuquf bu hususıñ ali hale terk olunmasın istisvab idüb hafer [c. 101, ***985 Vefat-ı Devlet Geray Han. Han şiden Mehmed Geray Semin. Kâhli-i Mehmed Geray***] kâriz ve ittisal nehrin muqaddematiyle sefain-i maqsudıñ lenger-endaz-ı liman husul olması neticesi müsellim degildir zira Bahire-i Azağıñ esker mahallinde sefain-i kebire ceryân idecek miqdarı 'umq olmayüb bahr-ı mezbur ve Bahr-ı Siyahıñ zuy'a (zevi'a) ve temevvüci esker ve eşed oldığından zevarıq-ı sağireniñ kesret icra ve i'malı mütehaqqıqu'l-hatıra oldığından ğayrı Devlet-i Aliyyeniñ ahır duşman ile olan iştiğali esnasında qavm-ı Masqva ahd-şiken fursatyab isyan olub sevahil-i Bahr-ı Siyâha itale dest-ı hasaret itmesi aqreb ihtimalı ve terk ve ihmalı lâzime-i haldendir deyü suret-nümay bezm-i şühud olan şekl-zişt 'avd ve ric'atı ayine-i şikeste billür-i jenk-alüd hazleden era'it itdirmekle rüesay qavm-ı dest muahaza-i (mevahza-i) Sultan-ı zamandan tahlis-i giriban ve Han-ı müşarun-ileyh **toquz yüz seksan beş** senesi Saferinde zahm-sinan ta'un can-sitan ile ta'n a'day-i bed-havahden tahlis-i giriban idicek Bağçesarayda Hancami'niñ canib-i Qıblesinde püşt nihade-i hak fena olub ba'd-ı zaman mecduda (mecdida) qubbe-i Aliyye bina olundı **müddet-ü** hükumeti yigirmi yedi sene dört ay ve müddet-ü hayatı altmış yedi senedir **loqma-i** ferbe hükumet-ü Qırım pederi mirasından veli-ahdı olan Qalğay Semin Mehmed Geraya müntaqil ve biraderi Adil Geray qalğaylıq hissesine nail ve der-aqab İran seferine revan ve Han-ı cedid dahi canib-i mezbure memur olub babu'l-ebvabdan mürürde azam ve cesameti ba'is-i bita'at (bita'it) meşi ve hareketi olub Lâlâ Mustafa Paşa Astane-i Aliyyeye avdet ve valid-i ercümendi Osman Paşayı sadr-nişin sayeban-ı vekâlet itdigi Han-ı zaiqu'l-husleye giran gelmegin Gence

taraflarına ta'yin olunan leşker-i hali' el-i'zar Tatar-ı taziyane-zen musaade ve ruhsat olmağın meşta (muşta) ta'yin olunan memleket-i Şirvan cizye- güzarnı hanumanına ateş-endaz nehb ve ğaret olub belâ ferman-ı padişahı biraderi Adil Geray ve oğlı Saadet Gerayı ibqa ve gendüsi rev-nihade-i vadi-i Vatan oldığından çoq zaman mürur itmedin Saadet Geray dahi esbtend-reftar münafeseye era'it cevlan mücanebet ile Timur-Qapuya vusulı asakir-i nusret-maqrunıñ memleket-i Şemahiden hareket ve cüyüş-ü Qızılbaş ile bünyad esas ma'reke ve perhaş eyledikleri zaman qıyamet-ı nişane tesaddüf itmekin asakir-i Tatarıñ bilâ memül vusulı ba'is-i taqviye qılub (qulüb) senneyan ve mücib-i inhizam meda'yan hab handan olub leşker-i Osmani canib-i Şimahı ve Saadet Geray Qırıma avdetinden [c. 102, ***Üftaden-ı Adil Geray Qalğay-ı bi-dest-ı Qızılbaşan. Müttehim şiden-i Adil Geray. Qatl-ı Adil Geray***] soñra Qalğay Adil Geray Gence eyaleti ağara ve tahribine namzed olub ma'iyyetinde olan Tatar-ı saba-reftar ve cesaret-mu'tadı neşr etraf-ı bilâd ve gendisi qapuhalqı ile iqamet-güzin piramen mahmu abad oldığı eyyamda reis reme-i şirzime-i zaqan-traş (zıqn-traş) Qızılbaş olan şehzade Quc-Qıyan Hamzanıñ aliü'l-ğafle ihale-i isnan-sinan ser-tizine qıya-ı qalile-i Tatar tab-aver muqavemet olmağle Sultan-ı qaza-reside üftade-i dam esiri olıcaq rehayab dehan gerek tiğ-ı ğaddar olan qıt'a-i miş bismil şide-gân ra'y ve siyanet-şaqay Mübarek Geray ile vasıl mer'ay-i selâmet oldılar **ol zaman** hükumran-ü kişver-i İran olan Huda-bende aqibet-endiş ve qadrdan olmağın Sultan-ı mesa'ib dide-i fütade serir-i devletdir deyü **Erhamuva aziza qavm zell** çeşm-i merhametiyle nigâh-endaz şefqat olmağın zıf-ı mükerremin meclis nihanı-ı bentu'l-a'bında bilâ ğaddar ve hicab hem-ser ve hemşiresiyle hem-dem * ayn * yoq evini (oynı) penbe ile ateşiñ * bezm germa-germ ülfetinde mahrem itdigi mest bade-i ğurur olan i'nde sürh-seran hazm itmeyüb damen tahir-i pak mezhebi levs töhmet-i nadide ile çirk-alüd idüb Sultan-ı bi-günah vezn-ı şah pesend ve hemşiresine işrab ka'is helâk itmek içün tertib naql-ı bi-meze-i ittifaqlarından agâh olıcaq menkuha şah gelüy-i sürahı 'anber-buy ve gerden nerm-i hayatın dest-ı dirişt (derşet) ve bi-rahm ve amandan tahlis içün pester-i şaha iltica ol dahi muqtezay-i alâqa zevciyet 'afvını rica idiçek Şah-ı müşarun-ileyhiñ rişte veqar-ı saltanatı *

Beyt:

Devlet eger devlet Cemşid-yest (best),

Müy-i sepid ayet numid yest.

miqraz-ı meşebi ile güsiste ve ayniye-i alem-nümay a'yn-ı azizi pederi tohma-seb bi-edeb asrında rahne dar-meyl-i siyaset olmağle şişe-i

i'tibarı şikeste oldığından ğayrı sandalı-nişin ünvan ve celâdet ve sahib-qıran-ı zaman-ı devleti olan şehzade Hamzanıñ vücudı mahbub diler-budı olan püser-i Acem cüdı hunriziñ güşte-i hancer-ı ser-tizi olmağın fütade-i çeşm küte-binan ebnay-ı zaman olmağle saday-i ricay enin ve hazini mü'esser qılub seng-sengin ashab-ı kibr ve kin olmağle hün nigâr nazenin ile pester şah-ı mesa'ib beyni lâ'lgün ve azar bir yeşm tar a'yş hemşire-i şahı harq ve bitah (binah) ve kem-geşte-i sahray hüzn ve ğam olan Sultan-ı ğaribu'd-diyarı endahte-i beyaban a'dem eylediler **ba'd-ı zaman** püser-ı Huda-bende Abbasıñ ser-devlet penahı ziynetyab tac-i şahı olduqda fi'il şeni' ıraqa-i demde [c. 103, ***Zuhur-u mansıb-ı Nuraddin. Kâhli-i Mehmed Geray Semin. İsyân-i Mehmed Geray Han***] müşarıñ olanlardan tiğ-ı ğumğam (ğamğama) intiqam ile ahz-sar itdigi meşhur enamdır **Sultan-ı** musibet-zedeniñ hal-ı nadir alü'i (el-vuqu'i?) ser-zede-i bezm şüyü' olıcaq Han-ı Qırım mansıb-ı mahlül ile nihalı nev-reside-i duha-fuadı meyanında dil-beste-i gülistan-i muhabbeti oldığı Saadet Gerayıñ gülşen meramın küşad itmek murad itmiş iken meyve çin ravza-i maqsud olmasına bi-hükm-ü töre-i Cengiz biraderi Alb Gerayıñ nüzul semere-i ümid ile bağçe-i kühne bünyad şeyh-vahında dehn-güşay taleb ve rica oldığı mani' olmağın bi'z-zarur Han-ı müşarun-ileyhiñ mutassarıf oldığı iskele ve memlahalardan qadr-ı Kefeye salyâne ta'yin ve Saadet Gerayı veli-ahd-ı sani evnaq (unq) üzre mansıb-ı cedid ihdasiyle tetayyüb (tetyib) ve riza eyledi Saadet Gerayıñ hacer terbiye-i riza'iyesinde nümayab oldığı Nuraddin Mırzaya nisbeti muqtezası Nuraddin Sultanı dimekle şehir (şehber) olmağın eli alan rutbe-i mansıb-ı mezburı ihraz idenler Nuraddin dimekle mümtaz oldılar **Han-ı Qırım** def'a-i saniye Timur Qapudan ubur ile şarq canibine memur olıcaq evlâdından Murad Geray irsal idüb gendisi rahat-güzin hane-i ihmal olmış idi **yine** sefer-ı na-mübarek İrana davet olunduqda esb-ı na-fercam azimetine vaz'-ı na'l bazgün 'adem icabet idüb Yılancu (Yalancu) nam mahalle reside olduqda rehnümunı-i qaza-i mübrem mumteni' el-indifa' muqtezası a'zar barde irad ve bilâd-i Masqvay fehb ve ğaret ile avdetinde evamir-i şedide-i cihanbanı ile def'a-i salise serasker-i Osman Paşa qal'â-i Babu'l-ebvaba vaz'-ı esas metanet ve matiyye-i güseste-i ğaddar kişver-i Şirvanı idhal zir likâm zabt ve temellük itmekin * ayn * meraşir cenk ve merakeveh deşt * avaze-i celâdetiyle tabl-zen füru şevket alub tariq-i ğayr-ı ma'hudden qal'â-i Kefeye vürud ve canib-i Astaneye avdeti muqarrer olıcaq vezir-i müşteri-i tedbir vasıl-ı devlethane-i saadet olduqda beynehümade zuhur iden taqabbül tezad muqtezası hükm-mühr alem-ara ile mücib ihtiraq ve idbarı olacağını Han saqıtu'l-kevkeb burc-ı iqbal teyaqqun itmekin ziyâ-i hayât Paşayı mahv ve

izale hülyâsı ile ziyafet bahanesin idüb Kefe qurbunda vaqi' Salqat şehrine davet eyledikde a'dem icabeti Han-ı Qırımıñ ma fiü'z-zamiri olan isyan ve adavetin izhar ve Kefe qal'âsin muhasara ve tazyiq amma Qalğay Alb Geray cenab-ı padişah-ı alem-penaha muhalefetden eba (aba) ve mansıbından [c. 104, ***992 Han-ı İslâm Geray sani. Qatl-ı Mehmed Geray Semin***] istifa ve serasker ma'iyyetin ihtiyar idicek ba'is-i tefriqa-i qulüb (qılub) Tatar olmaq ihtimalıyle Paşay-i ğayret-şi'ar Sultan-ı müşarun-ileyhe ilbas-ı teşrifat-ı haniye ile vaqi' ve iştihar virdigi mürus tehhic ateş-ı inad ve mücib severan kânun-ı fitne ve fesad olub zahir qal'â-i Kefede muqtezay hatay-i ictihad ve sınıfın feriqin ile taqlid sitiz vacibu'l-güriz safin eylediklerinıñ on beşinci ve çelekeş tazyiq muhasara olduqalrınıñ tamam erba'ini ki **toquz yüz toqsan iki senesi** hududıdır nişande-i yed müeyyed Sultanı ve nahl berumend bağçe-i hassa-i cihanbanı olan İslâm Geray Hannıñ sefine-i sür'at şera' ile lenger-endaz-ı liman selâmet oldığı avazesi ebnay-ı evqat olan ehali-i Qırımıñ bad-ban küş bi-huşlerin lebriz ve imlâ idicek evvelâ Han-ı Qırımıñ rişte-i taalluq suhriye ile der-beste-i bab-ı hulüs ve tahsis olmaq hülyâsın itdigi Ali Beg damen meveddet-zen pederden kefid (kef-yed) ve daire-i Han-ı cedide peyvend olıcaq ekser qulüb enam ma'il-i canib-i İslâm ve Mehmed Geray Han mücavebeden aciz olmağın gerdune-i yas ve hırman ile Etil Noğaynıñ hargâh şikeste sütun hamiyet ve i'anetlerine dühul arzusı ile Qañlıcaq nam mahalle vusulında gerdun dün zir iqdam-ı gerdune-i meşi ve iqdamına gelmez loqa (leqa) ve qaşr harbezeyi amihte-i sabun belğazd itmekin ta'qib be i'damına memur olan Alb Geray Sultan huquq-u sabıqayı endahte-i beyâban 'uquq itmekin **Ve ma remeyte ezra meyte ve lekânne Allaha ramia** qos qazay-i asumansine merbut olan ze-keman-ı bi-amanı kemend gerden-ı Hanı itmekle cism a'riz ve a'miqın fenay Bağçesarayda vaqi' Eski Yurt nam mahallede pinhan mezar-ı müziq eylediler **müddet-ü hükumeti** yedi sene üç ay ve zaman-ı hayatu elli iki senedir Han-ı cedid validi Devlet Geray Han asrında bir müddet rehinlik mansıbı ile Sultan Suleyman ba'de şehzade-i ercümendleri Selim Han hazretleriniñ qılâde-i ubudiyetin pirayegerden fahr ve mübahatı itmekle nail-i inayat-i mulükaneleri olmış idi **ol** iki mühr-ü asuman Devlet ve Din nazil-i ufuq-u behişt-berin olduqlarında Sultan Murad Han hazretleriniñ nuqud-u i'tibar ve inayeti ol rutbelere reside olmamağle *

Beyt:

Mumyân (mev-meyân) tesliyet her kez müfid olmaz baña,
Çar taq iltifat-ı yardan üftade yem.

mefhumınca güşe-nişin halvet ve subha-keş du'ay-i devlet olub hazret-i Mevlâna nef'uana-Allahu besretu'l-a'lâ hazretleriniñ piramen hanqahlarında istima'-i avaze-i nay-hoş [c. 105, ***Huruc-u Saadet Geray ve haniş. Hezimet-i Saadet Geray***] eda içün Quyne qasabasında iqameti ihtiyar itmekle ol beq'a-i mübarekede evqat-güzar olmuş idi **nusha-i** (nesnüha-i, nesteha-i) saqime-i tab'-ı Mehmed Gerayda mersume olan qazıye-i na-merziye isyannıñ sağrı (seferi) ve kibri ve işkâl-i reddiye-i ğavğasınıñ işkâlı delil-i müsellimetü'l-muqaddemat-ı İslâm ile münhal ve münkeşif olmaqda Alb Geray Sultannıñ enamil sa'y ve himmeti munazzama (manzume) olmuşdır deyü def'a-i saniye Qalğaylıq ile irtikab itdigi amel-i qatl nefse mükâfat ve ikram ve evlâd-ı kiramından Mübarek Geray Sultana nuraddinlik mansıbı ile ihitram eyledi Han-ı müşarun-işeyh rehyâb beliye-i ğavğa oldığından üc ay mürur itmedin Alb Geray Sultannıñ fırarında çend-ruz qalğaylıq rutbesin ihraz ve esnay-ı sitiz Mehmed Gerayda ser-nihade-i vadi-i güriz olan Saadet Geray Sultannıñ ateş-firqat derunı ülv-riz olmağle ser-hava cünbanında **El-veledu sirru ebiye** asarı suret-isyân ve huruc ile zuhur ve birüz itmekin cem' ve ihtişadına qadir oldığı ğurabu'l-beyn Noğayıñ cenah muavenetiyle zirve-i küh-ü bağı ve huruce u'ruc idüb üç sene aliü't-tevali İsâm Gerayıñ mürğ-u rahat ve aramın itare (itade) itmekle askerine zaaf ve gülâl (kelâl) tarı (tadı) olmağın tahtgâhları olan Bağçesaraya aliü'l-ğafle hücum idüb İslâm Geray dahi Keffe qal'âsına fırar itmekin enamil istilâsına vaz'-ı nigin yarlığ-ı hükumet ve hod-be-hod iddi'ayı da'va-i saltanat eyledigi esnada sadr (sad) a'zam Osman Paşanıñ asker-i encüm-şümar-ı Osmani ile kesr suret ashab-ı şürure memur oldığı meyan-ı nasda mütevatir ve meşhur ve Kefe mirmiranı dahi İslâm Gerayıñ ba'is-i taqviye cünud-u qulübi olmağın belde-i Kefe qurbunda vaqi' İ'ndal mam (nam) sahra mahim fariqa-i badiye peyma olıcaq bad-ı sarsar hezimet çüb şıqa-i leşker-i Saadet Gerayı şikest itmekin pay-i sebatları lerzan ve rüesay-i qavm-ı Noğaydan Useni Beg ve anıñ emsali dirinde segler çüb tir u sinan ile rande-i daru'n-niran ve Saadet Geray qadem-averde-i vadi-i fırar olıcaq nişande şehriyâr-i cihan olan İslâm Gerayıñ esas hükumeti temşiyet-yâb isitiqlâl ve veqar oldı tarih-ı inhizam Noğay * ayn * qıldı İslâmı bi-avn-ı Allah qavi (quy) Sultan-ı Rum * **Saadet Geray** muqtezay-i reda'it cibillet daqiqa-i vahide ser-nihade-i istirahat olmamış iken germ ve serd ruzgârıñ a'dem-i tesirinden naşi [c. 106, ***Dubara-ı hücum-u Saadet Geray ve hezimetiş. Vefat-ı Saadet Geray Han***] dide-i aql ve ihityatın ğaşave-i hırs ve nahvet-ı na-bina itmekle ruy-ı sevad-ı ğaybubet ve fırarı ab ve seh-alüd mefasid ile şest ve şuy itmek sevdasıyle Noğay ve Tan Qazağından cem' itdigi sunuf

hızle ve evbaşe reis olub bar diger-i tertib süfuf ğavğa ve perhaş itmekin taraf-ı Han-ı Qırımdan Alb Geray Sultan namzed harb ve qıtal olmış idi teqabül feriqıda pür-hümay-i devlet-livay-i İslâm üzre saye-endaz nusret olmağın Sultan-ı güriz mu'tad-zeyn güsisteniñ esb-ı na-fercam fırarın tecdid itmekin sekiz sene miqdarı zaman beyaban-ı Etilde evqat-güzar ve 'amm **tis'a ve tis'in ve tis'umie** hududında damen-ı keşide alâyiq-ı cihan olmağle na'aşnı Qırıma naql ve pederiniñ merqadı civarında defn itdiler nerdüban şikeste pay-i tağallüb ile mesned-nişin serir-i hükumet olması iki ayden ibaret ve zaman-ı hayatı qırq senedir **Sultan-ı** isyân-mu'tadıñ cenah qafa (faqa) darı ile dair bal-ây ser-ğavğa ünvanı olan cebabire-i Tatardan İdigi Mırza ve evlâdına mahsus Mansur ve Oraq ve Mamay ve Ormuhammed ve Qasay ve Tatmuz ve Yedicek ve Cemboylüq namıyle müsemmi rüd-ü (revd) Etil sevahilinde sahra-nişin toquz sınıf Noğay qavmıdır ki mezkürlerden Oraq ve Qasay ve Ormuhammed ve toquz esnafı gâh nehr-i Tan ve gâh Özü kenarlarında ferce-i deriçe-i dude ve hargâhlarında zevq-yâb ceryân-ı ab hoş-güvar olur iken emr ve himmet-i Sahib Geray Han ile Bucaq havalisinde vaz'-ı esas itdikleri cevami' ve mesacid-i nev-bünyadda niyet-i iqamet ba'de Mansuriler derun-i Qırımda ittihaz mesakin-i mahsuseye rağbet idüb ve Yedicek qavmı dahi damen-ı sahray-ı Etilden kefid ve ab-ı nehr-i Quban ile def' teb sefer ve hareket gezlik Cemboylüq zümresi cüybar-i mezburden şürb-ü ab isitirahat itmekin bi'l-külliye Etil caniblerinden munfasıl oldılar ric'ana eli ma-kena-fihi (kenafiye) **İslâm Geray Han** mani'-i istiqlâl-ı saltanat olan meşağıl mürusu'l-kelâlı (gülâlı) def' itdikden soñra memalik-i Çerakiseye tarhik-rikab sefer ve likâm-ı avdeti ziver-yâb nusret ve zafer oldığı eyyam huceste encamda Boğdan vayevodasından perde-birün adab zuhur iden harekât-ı na-şayestesi ba'is-i heyecan kânun-ı ğazab-ı Han-ı ğayret-şi'ar olmağın bilâ izin ve ruhsat sanemehane-i aceb ve teannüdlerine ateş-endaz nehb ve ğaret oldığı muğayir tab'-i Hümayun-u padişah-ı adalet-penah olmağın [c. 107, ***Vefat-ı İslâm Geray Han. İbtitay-i zikr-i esami-i selâtin-ı Osmani der-hutbe-i hay cevami'-i Qırım. Bora Ğazı Geray Han ibn Devlet Geray Han bin Mübarek Geray Sultan ibn Meñli Geray Han ibn Hacı Geray Han***] iyadı cesaret-ı mu'tad-ı Tatara giriftar olan isara ve mevaşiyi ve enva' ğanaim ve havaşiy-i red ve tahlis babında sadır olan ferman eşedd ve ekeddi tenfiz ve icra eyyamında ki **toquz yüz toqsan altı** şehr-ı Cemadiü'l-evvelidir ferman-ı vacibu'l-ita'a-i erc'iy ile a'zem daru'l-beqa ve Aqkerman qal'âsı Cami'-i Kebirinde defin-ı hakdan fena oldı müddet-ü hükumeti üç sene on ay ve zaman-ı hayatı elli dört senedir **Han-ı** müşarun-ileyh 'aqıl ve aqibet-endiş olmağın Boğdanlı ğaresı

maddesinden naşi mir'at mesfay derun-ı padişahıya arz olan ğubar keder ve infi'ali ref' ve cerm-i sabıqı afv icün müteşebbüs damen-ı niyaz-ı i'tizar olub enva'-i hulüs ve ubudiyyet izhar itmekin dahil zir-i hükumetleri olan qara ve qasabatda rües-ı minaberi ziver du'ay-i hulüs-qarın padişah-ı asr ile tezyin ve esami-i hanan-ı Qırımı tehir itmek amel-i müstahsenın icrada ihlâf (ihtilâf) kiramına muqteda oldı Han-ı müşarun-ileyhiñ qadem-averde-i kişver a'dem oldığı mesmu'-i padişa olıcaq qariha-i Hümayunlarından teşrifat-ı Hanı mashub a'tiyye-i cihanbanı Han-ı müteveffa biraderanından Bora Ğazı Geray düş-ü isti'dadına seza görüldi fi **tarihu'l-mezbur Han-ı** cedid 'amm tis'in ve tis'umie hududında Semin Mehmed Geray ile İran seferine ma'iyyet itmekin müşarun-ileyhiñ ric'at-ı na-bihengâmında izhar-ı muhalefet ve üç yüz miqdarı Tatar ile serasker-i Osman Paşa hızmet ma'iyyetin ihtiyar itmiş idi bir nevbet-ı tefahhus-ı ahval-ı duşman ve dil-ahzı içün geşt ve güzarı esnasında bi-hükm-ü taqdir iyadı-i Qızılbaşa esir ve nümune-nümay çah düzah olan qahqaha zindanında yedi sene miqdarı zaman-ı mübetlây bend ve zıncır olub bi'l-ahır lisan-i şirin ve zeban dil-ferib ve qavl-leyin ile hem mezaq mar zehir-efşan olan derban zindanı kenam huşunet der-avnetden ihrac ve seng saht-ı qalb-ı bi-rahmın nerm ve hey'et-i Qalenderane ile tariq-ı seyahat ve seferde refiq ve hem-dem idüb mesalik pür-mehalik iderek erzenu'r-Rum muştasında serasker Paşay dairesine vasıl ve anıñ vusatıyle (vasatıyle) zıll rafet-ı şehriyar-ı cihane mütevasıl olmağın musaade-i ruzgâr ile nişande-i duha-i hülyâsı olan berk (yeriñ) ve bar meramı hasıl olıcaq biraderanından Feth Geray rih-rihan mansıb-ı Qalğayı ve Adil Geray-zade Baht Gerayâ buy [c. 108, ***1010 Vefat-ı Alb Geray ve şıqay-i Mübarek Geray. Azl-i Ğazı Geray ve Han-şiden-ı Feth Geray. Aqıbet kâr-ı Feth Geray bi-Ğazı Geray Han***]-i sünbül rutbe-i Nuraddinı işmamı ile riyaz-i devletinden hissedar idüb giriban kühne-i qabayı Qalğayı ve Nuraddinı taqbilde sabıq olan Alb Gerayı ve şıqay-ı Mübarek Geray pirahen püş-ü zindegânı ve ayş olmaqda Han-ı cedidden mütefavit ve a'tiq oldığı bi-hükm-ü qanun-ı qadim Hıtta-ı Qırımdan huruclarını muqtezi olmağın Alb Geray Sultan cebhe-fersay Astan-ı Hudavendigâr olıcaq mahmiye-i Edirnede iskân olunmağın **biñ on tarihı hududında** dest-keşide-i alem vücud ve şeqay-i Mübarek Geray bilâd-i Çerakisede kişver-i hestiden nabud oldı * **Ğazı Geray Han** asr-ı Sultan Muhammed anar-Allahu burhane hazretlerinde egri canibine sevq (suq) olunan zıll rayât ve şeqa-i müstaqim nusret-ğayata davet olunduqda ğunude-i pister ihmal olmağın qadr kifaye-i Tatar ile Qalğay Feth Gerayı irsal itmiş idi esnay-i muharebede zuhur iden enva' celâdeti muqtezası tir-ı meram-ı Sultanı hedef-i maqsude isalda Cefalı-zade (Cizalı-zade) Sinan

Paşa san'at-ı kemangerı himayeti icra itdikce Sultan-ı müşarun-ileyh betiü'l-emir el-qal'ât qa'idesince bu hızmet-ı celiye emr ve mahdumımız olan Hanıñdır deyü piş navek sa'y-i Paşaya vaz'-ı siper-redd ve eba iderdi bi'l-ahire taqbil ferve-i semur-ı Hanı idicek Nuraddin-ı sabıq Baht Gerayı Qalğay ve biraderlerinden Selâmet Gerayı Nuraddin eylediginden bir qaç gün mururında qos-ı hükm-ü padişah-ı cihandar ile Sinan Paşa endahte-i azl ve idbar olduqda halef ve selefi olan İbrahim Paşa muqtezay-i nefsaniyet if'al ve aqvaline i'tiraz ve muhalefet idüb Ğazı Gerayıñ mürus-i hüzün ve gülâl (kelâl) olan avaze-i azli vasıl sami'a-i iz'anı olursa tantana-i huruc ve i'syân ile ve le (ve lüle? velvele?)-endaz kişver-ı cihan olacağı bi-irtiyab ve kemandır beher-hal müşarun-ileyh mansıbında ibqa olunmalıdır deyü iki qıt'a Hanlıq muqarrer-namesi ile muteferriqa başı Çerkes Handan ağa irsal olunub Qırıma vusulıñda eger asker-i Tatarıñ Ğazı Geraya rağbet ve Feth Geraydan teneffür ve mücanebetlerin müşahede idersek muqarrer-namesin virersin ve eger Feth Geray umera ve ehalisini gendüye münqad itmiş bulunur ise anıñ menşurın teslim ve Ğazı Gerayı der-i Devlete davet idesin deyü sipariş ve tefhim olunmış idi Handan ağa iki emr-i Hümayun mütehalifu'l-mazmun ile Kefeye azimetinde rakib oldığı [c. 109, ***Qatl-i Feth Geray. Şehadet-i Baht Geray bane nefer-i evlâd-ı ma'sume-i Feth Geray Han***] sefine-i bad-ı muhalif ile Liman-ı Sinoba dühul ve Ğazı Geray dahi azlini istima'de bilâ tereddüd ve tehir sefine-i inqıyada vaz'-ı şera' itaat itmekin mahall-i mezburde tesaddüf eylediklerinde handan-ı (hından) bi-iz'anıñ Ğazı Geray ile ülfet-ü sabıqası olmağın iltaf lâhiqa-i ümidi ile muqarrernamesin telim ve istiqrarına dair nice güne cil ta'lim itmekin Kefeye avdet ve hanlıq muqarrerin (qarernamesin?) izhara mübaderet ve Feth Geray dahi ibqasına dair derbeste-i hıfz ve ketman (keman) ve rabıta-ı i'timadı oldığı hatt-ı Hümayunı ibraz be küşad ve bir muqtezay-i tefriqa-i Tatar şerr'-i şerife müraca'at-ı iqtiza idicek müteqallid mansıb-ı qaza olan Abdurrahman efendi Feth Gerayıñ soñra tedarik itdigi temessüki mütehir olmağle muqarrername-i evveldir deyü hükm-ü imza itmiş iken müfti-i belde olan Mevlâna-i Azaqınıñ Ğazı Geray ibqa olunması mezaqı olmağle ibtida-i zuhur Devlet-ı Osmaniden eli hez alan memalik-i mahrusede olan menasıb tuğra'yı emr-i Hümayun ile zabt olunmağın hatt-ı şerif mazmunını müeyyed ferman-ı münif olmadıqça Feth Gerayıñ senedine i'tibar olunmaz ve Ğazı Geraya itaat itmek bağı ve i'syândır deyü efta itmekle qazı dahi bi'z-zarur fetvaya razı olub hanlıq tekrar Bora Ğazı Gerayda qarar ve ecnas-ı Tatar-ı müşarun-ileyhe inqıyâd idüb Feth Geray Astane-i Aliyyeye azimetinde ba'z gute beyn (bin) ahmaqlar elbette Hane var veda' (varuda') ve i'tizar

ile deyü ibram ve elhahlarından naşi Kefe qurbunda vaqi' Naqş-ı Elvan nam mahallde me'lüf (ma'lüf) olduqları üzre ser-qaza residesinden qalpağın ref' ve cebhe-fersay-i damen-ı Hanı olduqda umera-i Mansurden qatline memur kiştini-i (güşteni) bi-rahm ve insaf gelenek ile zarb ve zebun ve came-i hayâtın hün lâ'lgün ile hem-reng pirahen siyâvuş-ı mazlum idiçek **Qalğay** Baht Geray henüz hayme-i ğadr tınaba dahil olmağın bu hal-ı qıyâmet-nişanı müşahede idüb fırar tedariginde olıcaq anıñ dahi sütun çetr-ı hayâtın şikest itdikden soñra evlâd-ı Feth Geraydan na-reside-i hadd-ı büluğ toquz bi-günah ma'sumlerin mürğ-u ruhların aşiyân-ı nev-bünyad vücudlarından remide eylediler fi senetü'l-mezbure Feth Geray-ı mazlumıñ müddet-ü hükumeti ancaq üç ay ve zaman-ı hayat-ı bi-berekâtı otuz toquz senedir Ğazı Geray Han def'a-i saniye maqarr-ı hükumetde müsteqarr olduqda Feth Geray Hannıñ [c. 110, ***Mansıb-ı baş ağa ve qapu ağası. Tasnif-ı Ğazı Geray Han***] Nuraddinı Selâmet Geray Sultan esnay-i muharebede Çerkes canibinde bulunmağle hanlıq ğavğasında maye ve hamırı yoqdur deyü qalğaylıq nan-paresiyle kâmbin ve mesbuqu'z-zikr Saadet Geray oğullarından Devlet Geray Sultannı Nuraddin ve emekzarlarından Ahmed ağayı vekil ve vezir ma'nasına baş ağa ve qapu ağası didikleri mansıbı ta'yin idüb ba'd-ı zaman bir sebeb ile Devlet Gerayıñ devlet-ı ayş ve zindegânesin izale ve efna idicek biraderlerinden Şahin Geray ve Mehmed Geray dahi hemcenah istiş'ar ve fırar olmağın Selâmet Geray Sultan dahi nigâh ğazab-alüdı muqtezası rahat-nişin kâşane-i selâmet olmaya cağın (cığn) muayene itmekin ol esnada ref'-i şıqa-i isyân ve celâdet iden celâlı Deli Hasan Paşanıñ saye-i şeqavet iltivasına iltica itmekin qalğaylıq mansıbı oğlı Toqtamış Geray ve Nuraddiniñ (nuraddinlik?) püser-i digeri Sefer Gerayda qarar eyledi **Ğazı Geray Han** egerçe hıfz-ı cah-ı bi-sebat icün tiğ-ı ğadr-engizin ser-tiz ve matbah-ı Han icün sal-be-sal iki biñ küsfend beş yüz nefer tüfenkçi mevacibi namıyle tekalif ve ceraim-i ihdas eyledi lâkin **El'-tenetu hasadu'l-münafiqine** geşt-zarında sabit olan ashab-ı şevk fetni seyf-ı sarım intiqam ile qat' ve izale idüb rah-ı din-i mensus ve sebil-i ğazay-i mahsusde bünyan-ı mersus gibi izhar-ı sebat-ı qadem itmekin isbat-ı vücud eyledikden ma'ada Boğdanı itaat *

Beyt:

Bitiğ ve sipah şe namdar,

Bi-bayed güşaden deran-ı hisar.

dest-i himmeti ile Papa qal'âsı fethinde bezl-tab ve qudret eyledi **bir nevbet** taraf-ı şehriyâr-ı cihan muta'idin sefere davet olmış iken izhar-ı u'zr-ı na-berca ile metkây-i balın istirahat olmağın merba'-nişin

serir-i ihmal olması muqtezı teneffür tab'-ı Hümayun-u padişah olmağle Selâmet Geray yahud Mehmed Gerayıñ nişane-keş yarlığ-ı hükumet olması muhtemeldir deyü mütelâşi ve muztırab olmağın Yemişci Hasan Paşa cisr-i Varadinden (Vardin?) ubur ve Zemun sahrasına mürur ile seferden avdeti hengâmında bilâ davet-ı vasıl-ı Orduy-i zafer-peyker olmağle asker-i Tatara birer mahall (memuy / ma'muy) ve Han hazretlerine Peçevi qal'âsı muşta ta'yin olundı ta-bezman rebi' mevzi'-i mezburde bast-bisat ayş ve safa ve Fuzuli-i Bağdadiniñ nik-did manzumesini tetebbu' ve tanzir ve gül ve bülbül muhaveresini mutazammın risale-i tahrir eyledi [c. 111, ***Sadra'zam Hasan Paşa. 1016. Fevt-ı Ğazı Geray. Şemme-i ez seyr Han***] **sadra'zam** Hasan Paşa rüberah Astane-i padişah-ı devlet-penah olub muhafız-ı Budin Lâlâ Hasan Paşayı serdar ta'yin itdikde muvafıq-ı nusret olur mülâhazasıyle ğarez-ı qasdına mübteni Hannıñ Orduya adem-ı lehuqı maqsudı oldığın lehata-i nifaq-amizi ile ima ve işaret itmiş idi Lâlâ Mehmed Paşadıñ ve hile-i vezirden muhbir (haber) olmamağle mektüb-ü sadaqat-uslüb ile iki def'a Hanı davet eyledikde vekil-i saltanat-ı Yemişçi ile hazinedar-i emval-ı devlet olan defterdar Etmekci-zade meyanlarında munasebet iqtizası Haq-ı ni'met hudavendigâra küfran ve defterdar-ı mezbur ile hem-zeban olmağle Han hazretleri Qırıma giderler ise mani' yoqdur butün dünyayı feth ve küşad ve memalik-i küffarı anlarmı berbad itse gerekdir deyü avd ve insırafi babında tedarik itdikleri ağva ve ifsadlarından naşi diyâr-i Qırıma imale-i likâm ric'at eyledi lâkin **Men yezra'u eş-şevke lem yehsud i'naban** mefhumınca Yemişçiniñ ğars mezra'-i derun itdigi şecere-i habise-i vesvesesiniñ haslı zehir-i qatil olub bad-ı sarsar qahr-ı padişahı aqibet şah-ı kâmranisi riyâz-i nüzhet-asay-i hayatdan ba'id idecegin teyaqqun itmekle zaman-ı tufan mu'aheze-i padişahide maqarr ve penah olmaq üzre Çerkes canibinde Ğazıkerman nam bir palanqa bünyad ve itmam ve maqarr-ı kâhne avdet idüb Temrüq qal'âsına vusulı hengâmıki **biñ on altı Sa'banıdır** seraçe-i vücudı sadme-i ta'un ile münhedim ve Bağçesarayda bina olunan pederi türbesi zir-hakında mün'adim oldı **müddet-ü** hükumeti def'a-i evvelide sekiz sene ve on ay ve def'a-i saniyede on bir sene üç ay ve müddet-ü hayâtı elli beş senedir **Han-ı** müşarun-ileyh i'mal-i cüyüş fıtnat-ı huruş havas ve qavi itmekle malik-i kişver-i qalem ve sarf naqdıne-i tab ve qudreti iqtizası sahib-i seyf hoş-qadem olub hidemat-i din ve devletde [u] hidmeti meşkür ve canib-i padişahıdan bi'd-defa'at ahvet-(ehvet) penah hitabına mazhar ve bir vech-i havas Silistre sancağına nail olmağle müşar bi'l-benan oldı dil-beste-i niğmat-i a'nadil gülistan-i ma'arif ve rağbet-nümay ezhar rengâ-

reng letaif olmağın bir def'a merd-i kâr-zarden zur-bazuy himmet ile bir merd-ı sahib-i şecaat zeyl-i ahz ve 'adet cehle-i avam üzre tantana-i temeddüh nefsin reside-i kengere-i asman ifrat idicek kâtib-i Divan-ı Hanı olan Zihni [c. 112, ***Eş'ar-i Ğazı Geray Han***] efendi şahs-ı mezbure nazır olub Sultanu'ş-şuara Baqı efendi merhumıñ *

Beyt:

Dil getürdim deyü dildare ğurur itme (itmeye) saqın,

Padişa eşigidir bunda dilâver çoq olur.

nazm-ı ğarasıyle muqabele itdigi muvafıq tab'-ı Han-ı daqiqadan olmağle lâbis oldığı ferve-i semurı i'ta itmekle dilşad ve mesrur eyledi **talebe-i** ulüminden bir şahs-ı sebkmağzı resn-ı töhmet qatl-i nefs ile dest beste-i siyâset divanhane ihzar eylediklerinde danişmendanıñ (danişmend endek fehm?) qahm (fehm?) cerm-i qatliñ degil maqtulikdir (maqtul-keder) ben ulemadan iken şu nev'a haqaret muamelesiyle su-i qasd eyledi deyü fi'il vacibü'l-ketmi iqrara dair hezyâne ağaza (iğare) idicek Han-ı nükte-şınas riza-dade-i telef-ı Han (can?) danışuran olmayüb hil-i zarafet ile çah-ı amiq belâdan tahlis ve ihrac içün eger sen ilm-i mantıq ve mizandan haberdar ve sahib-ı alem ve i'rfan iseñ El-inkâru ceybun ne güne qazıyyedir didikde maqsud-ı hane intiqal idüb padişahım qaziyye-i mücibe-i necatiyyedir deyü gürizinde-i hane-i Mare-i ayna ve dahil-i kâşane-i ma vecedna olmağın halâs-ı yafte-i tiğ-ı qısas oldığı meşhurdır **Han-ı** ali-nijadıñ mahlâsı ile zade-i tab'-ı neqadı olan asar-ı nazm ve nesirlerinden zafer müyessir oldığı miqdarın ceride-i kemqadre idrac ve kelâmü'l-mülük mülükü'l-kelâm ziver ibtihacı ile mecmu'a-i faqıraneye revac virildi.

Ğazel

Telh-kâm olsaq acebmi halımıznı bir görüñ:

Burnumızdan geldi billâh açı suyı Sonbor'uñ!

Ehl-i İslâm illerin kâfir hasaret eyledi,

Ey Huda na-tersler, siz rüşvet alıñ oturuñ...

'Arsa-i rezm içre biz qanlar döküb qan ağlarız,

Vadi-i işretde siz, cam-ı safa zevqın sürüñ!

Hayli bi-ahengdir qanun-ı devlet nağmesi,

Ey müdebbirler, anıñ bari qulağını buruñ!

Sanma kez daru'l-aman olan mekân qalur size,

Böyle qalsa bir-iki gün dahi sabr idiñ görüñ.

Bir tedarik olmaz ise gitdi elden memleket,

İ'timad itmezseñiz etraf-ı alemden soruñ!

Ey Vatandan ayru her dem ceng iden bi-çareler,

Rast eyleñ tir-i mihnetde belâ yayın quruñ! [c. 113, ***Eş'ar-ı Ğazı Geray Han***]

İritşa birle mevali cem'-i dinar itmede,
«Elleziyne yeknuzune» ayetni itkürüñ.
Han-ı Ğazı sıdq idüb bu nazmı qılmışdır revan,
Ger yâman söz söyler ise anı Sonbor'dan soruñ...

Vile

Bir (biz?) mücahid quluñuz, bezl ideriz can u seri,
Padişahım ne deyim soñra tuyarsın haberi.
Qaçmazız tir u teberden çalışub din yoluna,
Ol benim boynuma, ger var ise anıñ zararı.
Biz de iqdam ideriz varmağa bir gün ilerü,
Girü qalmaz anı bil her kim ola ceng eri.
Macera-yı seferiñ verdini (derdini) şerh eylerisem,
İstima' idene te'sir ide ol ğam haberi.
'Azm ider oldı Ğazayı sefere, Sultanım,
Qıl aña hayr ve du'a ol da qulıñdır iş eri!..

Vile

Rahm qıl hicran ğamıdın gözyaşı qan olmuşa,
Çeşmi giryân bağrı biryân göñli viran olmuşa.
Sanma kim har ta'allüq damenine el urur,
Deşt-i hayret içre Mecnün gibi hayran olmuşa.
Bes ki haclet çekdi gül gülşende görgec 'arzıñ,
Har u hüsn bahs eylesünmi mah-ı taban olmuşa.
Ey göñül, netsün saña cevr ve cefay-i ruzgâr,
Navek-i ğamdan derunı tobı beykân (bigân) olmuşa.
Vade qıldı yaru'l-Haq dün Ğazay-ı qatline,
Bu teğafül qılmadan beñzer peşiman olmuşa.

Vile

Saqı birmi sunsa (sönse) bize aqlı hayvan eylese,
Ref' idüb dilden riya'yı küfr-ü iman eylese.
Hake salsañ cer'ayı her dem ena'l-Haq söyleseñ,
Dar dünyâdan halâs olmağı esas eylese.
Zinde qılsa qalbimizni ehl-i diller qalbi tek,
Masivayı bizden alsa hake pinhan eylese.
Ne şah-ı seyyidin qalbimiz bulsa qasavetden halâs,
Bizi (yezi) hem-hal ehli gibi şad ve handan eylese.
Cennet ve u'qbayı tahrir itdirüb mı tek bize,
Ya'ni qalb-i pak saf [u] ehl-i irfan eylese.

Her ne kim rah ve tariqa yâr olur fehm itdirüb,
Anı fani dehr dün tek cümle viran eylese.
Ey Ğaza'yı, her nice mıhvare (mihvade) bulsañ ayıb imas,
Afv olur avn-ı Huda yâr olsa ihsan eylese. [c. 114, **...**]

Vile

Yine ra'na baharıyle havay-i dil-küşa geldi,
Mı gülgün ile saqı bu bezme hoş-safa geldi.
Tekellüf bir taraf bi'l-lene hoşdır mağbeçe gör kim,
Sihr gül gibi cahile bize qarşu çıqa geldi.
Mı gülgün ile bağa güliñ i'şret zamanıdır,
Sihr-i bülbül fiğanından bize böyle safa geldi.
Devasız (dulsız) derd imiş aşqıñ itbadan (etban u) ilâc olmaz,
Aceb bu kim seniñ derdiñ baña her dem deva geldi.
Dime afv olmaz ey zahid bezm-ı isyânımız dahi,
Qulıñ işi hata geldi anıñ işi a'ta geldi.
Vefasız dehre aldanma beqa mülkün gözet ey dil,
Haqiqatle nazar qılsañ kime andan vefa geldi.
Ğazayı qul ki (qulıña) bilsen neden hışımnıñ benim şahım,
Anıñ gibi budır gâhe niçe yüz biñ geda geldi.

Vile

Ğayre dil bağlayâmam Yusuf Ken'an ise de,
Baqmazım ğayrı yüze mühr-i der-hişan ise de.
Baña bir yâr gerek özge gerekmez ey dil,
Ğayr qalbim açamaz ğonçe-i handan ise de.
Saqıya lâ'l lebiñ aşqına sunsañ bir cam,
Çekerim (çeker) bir dem anı başıñ içün qan ise de.
Can dimağını mu'attar ider ol kisveler,
Istemen (astman) bağ-ı cihan sünbul ve reyhan ise de.
Dil saña mail ve can hem nigeran ey mehru,
Muntazardır yol ki dide-i giryân ise de.
Çekdimi-çekdimi ğam pir muğan ey zahid,
Bir-iki gün bu fena bezmine mihman ise de.
Göñlümiz el ber u gel (gül) qaçma Ğazayıden kim,
Ehl-i diller qulıdır hurd devran ise de.

Vile

Mah-ı neve (nüh) engüşt kefk beñzedi ayâ,
Gün yüz kile döndi şuha arz ve semayâ.
Ray qamere niçe müşabihdır ol ebru,
Im'an ile baq safha-i ruyinde (revinde) oraya.

Zehir-i ğam hicriyle delâ oldı dehn-ı telh,
Qandı ki (qanday ki) o şirin lebe son turma arayâ.
Bezm-ı ğamı derdinden alub zevq ve safa dil,
Dil virmez anı cam ceme-i derdin arayâ.
Ahval-ı Ğazayı firaqıñda sorarsıñ,
Na-leyle ten zerdi şüha beñzedi nayâ. [c. 115, **...**]

Vile

Saqıya mı suna gör kim dime sohbet baqı,
Bu cihanda olamı kimseye devlet baqı.
Meclis ehli gözedir gelmiş egerse ağyâr,
Süre döke quvve kim soñra siyaset baqı.
Çeşmmi tiğ bilâ qılsa dahi sad-pare,
Sinemizde yine ol mühr-ü muhabbet baqı.
Dün giçe havaba varub içmişidim cam ve sal,
Can dimağında bugün dahi o lezzet baqı.
Gerçe biz mülk-ü ‘ademden niçe yıldır çıqdıq,
Bilüriz mülk-ü beqaye yine avdet baqı.
Ey Ğaza’yı, içelim mi diyelim yârane,
Cevab-ı rahat idelim kim yine sohbet baqı.

Vile

Rayete meyl ideriz qamet-ı dil-cü yerine,
Tuğa dil bağlamışuz kâkül-i hoş-bu yerine.
Haves-i tir ü keman hiç göñülden çıqmaz,
Navek-i ğamze-i dil-düziyle ebru yerine.
Süreriz tığımızıñ zevq u sefasın her dem,
Sim-tenlerle olan lezzet-i pehlü yerine.
Gerden-i tevsen-i zibada qutas-ı dil-bend,
Bağladı göñlümizi zülfle gisu yerine.
Süreriz (severiz) esb-ı hüner-mend-i saba-reftarı,
Bir peri-şekl sanem, bir gözi ahu yerine.
Seferiñ cevri çoq, ümid-i vefayile veli,
Oldıq aşüftesi bir şuh-ı cefa-cü yerine.
Göñlümiz şahid-i ziba-yı cihada virdik,
Dil-ber mah-ı ruh ve yâr-ı peri-ru yerine.
Olmışuz canle derviş (Ğazayı) ğazaya teşne,
Qanını duşman-ı diniñ içeriz su yerine…

Vile

Ğafil olmañ dostlar irdi yine ahır zaman!
Döndi aksine her işler, qalmadı emn ü eman.

Memleket-i İslâm içinde şah-ı adil dinilen,
Bir niçe zalimleriñ destine virmişdir i'nan.
Mes'ele gücdir deyü virmez muradınca cevab,
Müfti, müsteftiden (müstefti?) almadıqça ta-kim armağan.
Qazıaskerler virürler mansıbıñ a'lâların,
Şunlara kim cehli zahir ola vaqt-ı imtihan.
Redd iderler qazılar, yüz virmeyüb bu sözlere,
İki yüzlü gelse, yânlarında eylerler mekân.
Hücre aqçası degil, virmez imaret çorbasın,
Müstefidinden müderris almayınça haqq-ı nan. [c. 116, ...]
Gendüy allâme-i asrım deyü düzer buzer,
İki yüzlü cübbe almış ekenine her cüft buzan.
Şeyh efendi davete varmadığı gün ıncınuv,
Halvetinde görinür gözine qara gev (mun?)-ı cihan.
Sufiler nefs-ı atiyne binüb sipahiler gibi,
Sarqı (sarqıdır) sorğac yerine eñsesinde tilsan.
Yılbaşına heb hesab idüb zekâtına tutar,
Her qaçan-kim Hoca-i itse tasavvurdan ziyân.
Hublar bir buse virmez aşqa can-ı naqdına,
Quçılur her birisi ağyara (emar ikân).
Şimd abdallar dahi arif olubdır şöyle kim,
Biñ kez eksiklik ider, bir kerre qaynatmaz qazan.
Bir gelendir seciye nısfından artıq su qanar,
Ademi kâfir ider meyhanecı, hey muslüman.
Ey Ğazayı, hal lımdan (alemden?) şikâyet eyle (eyleme?),
Arfisiñ yüri (borı) var sen gendi halıñ gör heman.

Vile

Ey göñül, derd u ğam yâr ile pimar ola gör,
Ma hasl silsile-i aşqa giriftar ola gör.
Gel ber u zahid hod beyn niçe bir aceb ve riyâ,
Nice gün mu'tekif hane-i humar ola gör.
Ey göñül, yola düşen kimse sebük-rev yâraşur,
Sal ta'allüq (teattuf) bugüni sende sebük-nar (sebükbar?) ola gör.
Dem-i subh irdi yine qafileler gücümdedir (göcmededir?),
Havab-ı ğafletden uyân, gel ber u bidar ola gör.

Vile

Bezm-u ğamda zevq ve i'şret bizde bir dem eylediñ,
Barışub ğam-ı şahı ile ahdı muhkem eylediñ.
Eylediñ bez-i ahdı muhkem şah-ı ğamle, ey refiq,

Göñlümizkâ mihnet ve enduhı munzam eylediñ.
Mihnet ve enduhı munzam eylemekden özge hem,
Qademizni derd eyeleyeniñ (leliñ) içre müdğam eylediñ.
Derd ili içre çü müdğam buldı gerçe qademiz,
Ol perişan zulfi egdiq (añdıq) dahi der-hem eylediñ.
Dilni der-hem eylediñ biz kim ğam-ı zulfiñ eyle,
Ah derd-ı alüde-i alemni ber-hem eylediñ.
Eylediñ alemni bir hemlik bezde aşq ara,
Pir dehre gendimiz varub müsellim (müslim) eylediñ.
Gendimiz varub müsellim (müslim) olmaq ile bilmiş ol,
Ey Ğaza'yı, şah-ı aşqa aqlı mahrem eylediñ.

Vile [c. 117, **...**]

Yol ustünde yoluqdım bir tolaba,
Didim, niçün sürersin yüz bu aba.
Dilenmiş bağrıñ u qaddıñ bukülmiş,
Gözüñ yaşı ayağıña dökülmiş.
Nedir aşıqmısıñ, varmı [u] fıraqıñ?
Bu ğurbetde kimedir iştiyaqıñ?
Giçer böyle seniñ leyl ü neharıñ,
Ki yoqmıdır eliñde ihtiyârıñ?
Nedir ba'is hele böyle fiğana?
Bukülmiş qametiñ dönmüş kemana.
Hem ağlarsıñ, hem iñlersiñ dema-dem,
Bu gizlü derdiñi bilmez hiç adem.
Dolab işitdi benden bu hitabı,
Zeban-ı halıyle virdi cevabı.
Habersiz adem oğlı maceradan,
Qazadan bil, dime çün ü çıradan.
Yüçe tağlar idi evvel mekânım,
Benim de var idi tab u tuvanım.
Aqardı her zamanlar deşt-i sarı,
Revan olub ayâğım çeşme sarı.
Tutub her yânımı qolum budağım,
Çimen üzre turub her dem ağâyım.
Başımda (başmı?) qumrı ve tuğrac örterdi (öterdi),
Zeminde (zeminimde?) niçe güller biterdi.
Libasım geh yeşil, geh al olurdı,
Hazan vaqtı zerim pamal olurdı.
Benefşe baş ururdı sola-sağa,

Nihal-i nev-resim turub ayâğa.
Safa ile tutub camını lâle,
Saçardı cür'asını hake jale.
Olub nergis gözi her giçe bi-havab,
Olurdı nuql-ı meclis anda u'nab (hunnab).
Esüb bad-ı ecel nageh yıqıldım,
Kesildi pih-i ömrüm anda bildim.
Büke gelmez idi her kez kemanım,
Yıqıldım qalmadı tab-u tuvanım.
Heman dem kesdiler qolum, budağım,
Sürtmekçün biri deldi ayâğım.
Taqub boynuma anda rismanı,
Ki bildim, qalmadı i'şret nişanı.
Qani ol, mürğzarım, lâlezarım,
Diriğa gitdi elden ihtiyârım.
Meni qıldılar anda hake yeksân,
Ki efğan eyler idim anda nalan. [c. 118, **...**]
Nice yıl geçdi ve cismim qurıdı,
Yeşil tonım qarardı ve çüridi.
Zekeriyyâtek meni anda biçerler,
İşit, imdi bañe ne iş giçerler.
Qılub tahta, meni hem mıh ururlar,
Tecemmu' eyleyüb suye sürürler.
Dönermen ol zamandır, bu zamandır,
Bilürsen kim, felek işi yâmandır.
Yidi Eyyübtek bağrımnı kerman,
Qazayâ care ne söyle, ne derman.
Sözümden ğayret (ibret) alğıl sen de, ey Han,
Felek mülkünde varsız cümle mihman.
Ğurur itme, saqın sen de cihana,
Gülerdim ben de nice na-tuvana (na-tuvan).
Felek bir yedi başlı ejderhadır,
Ki naqd-ı ömür adem hod ğıdadır.
Niçe mürsellere zehrin içürdi,
Nice yüz biñ veli andan giçürdi.
Niçe şahlar gelür anda olur mat,
Murad üzre sürülmez bunda hiç at.
Ne hoş dimiş bu ebyâtı bir ustad,
Ki her demde anıñ ruhı ola şad.

Dilâverler cihana toymadılar,
Zamannıñ cümlesine doymadılar.
Ki aldanma arus-i dehre zinhar,
Nice arslan helâk eyler o mürdar.
Ne hal olsa, aña dil virme bari,
Vefalu dib bu qahbe ruzgârı.
Geçürme ğaflet ile ruzgârıñ,
Ki var iken eliñde ihtiyârıñ.
Dilersen kim, irişesin kemale,
Tevekkül qıl her işde Zü'lcelâle.
Iki alemde isterseñ ferağat,
Aqıt gözüñ yaşın, eyle itaat.
Sözüñ hatm it, yeter didiñ Ğazayı,
Ki taat qıl, dile Haqdan rizayı.
Riza vir, her ne kim gelse qazadan,
Hudadan bil, Hudadan bil, Hudadan.

Lisan-ı qadimleri olan Cağata'yı ad ile (edayle), bu ebyâtı dahi anlardan naql iderler

Esb-tek gerçegi ğam qıldı meni çünki carav (car o),
Şükür-ü Tañrığa ki, ğamnı bize bergân avdır o.
Sanma (sunme), ey şuh-ı cefa pişe bizi qartaydı,
Suvuq (savq) ahem celdın düşdi saqal üzre qırav. [c. 119, ***Suret-ı mektüb-i Ğazı Geray Han bi-Hoca-i Saadeddin***]
Camanlıq caqışlıq keyfiyetin fehm eylegân 'arif, *
Camanlıq cerigâ caqışlığ itmazsâ caman ilây. *

Bir sefer içün Devlet-i Aliyye tarafından davet olunub ba'z mevani' ile te'hir-i iqtiza itdiginden padişah tarafından şetm-amiz-name ve Hoca Saadeddin efendiden i'tiraz güne manzume tahrir ve irsal olunduqda ki name ve manzumeniñ mazmunı nazirelerinden fehm olunur Han-ı müşarun-ileyh dahi tetebbu' ve tanzir eylemişdir *

Nir-i a'zam sipihr-i kemal,
Derre derc-i cah ve celâl.
Efzal-ı fazılan devr-ı zaman,
Ekmel-i kâmilân gün ve mekân.
Sadır münşerihu'l-qadr mahfel-i keramet ve if'al,
Ahter-ı sa'ad matla'-ı saadet ve iqbal.
Fazl va ma'rifet erkânnıñ sadır divanı,
Millet-i din-i İslâmıñ müşir-i a'zimü'ş-şanı.

El-müheymin bima vacibü'l-ta'zim,
Hoca-i padişah-ı heft iqlim.
Nurullah (never-Allah) kemala bi-sa'adu't-tavali',
Ve sur Allah amale bi-hasanu'l-mevaqi'. *

hızmet a'lâlarına ba'd-ı vufur ed-du'a mahasıl med'ua (med'a) budır ki **name-i** i'tab-amiz cihad-engiz padişahı ki müverred-zanun mükedderetu's-safa ve mümkün şua'yib muhalletu'l-ahd ve'l-vefada sanıh (sah) ve lâyih olmış idi hin-i azimet-i ğaza ve cihad ve esnay-i sa'y ve ictihadda kenezül eyatu'l-va'id-i nazil olub mezamin şehadet iti (ayatı?) mutalâa olduqda harfinden mir'at qalbe sur tevehhümat münceli ve her gülmesinden hatıra enva' inkisar müstevli olub bast olunan muqaddematıñ her birine tasdı-i cevab ray-i savab görüldi evvelâ zaman-ı şita-hulül idiçek incimad nehre ta'liq ta'liq bi'l-muhal olmadığı qalb-i sıddıq tasdıq ider ve eger mücerred uzr ve bahane murad olunsa umuma asker-i Tatar mahall ubura izdiham idüb müstahkem olan meşra' (meşari') ve mu'arebe (me'abere?) şitab ve Cebelây nam mahalle degin on günlük mesafedir sa'y-ı bi-irtiyab itmek ne lâzim idi belki ol ahdda vaqi' tereddüd ve tahayyür asakir-i Tatara bir sefer deñlü zahmet olmış idi lâkin umur-ı memleket ve temşiyet icrası bir vaqta merhun ve qaza ve qader ısrarı gencine-i mahzundır sebeb-i te'hiri Rabb-i qadir bilür zimam-ı ihtiyâr-ı Rabb-i muhtar elindedir

Nazm:

Hayr u şer cümle Haqqa raci'dir,
Kimseniñ ihtiyârı elde degil.
Eldeki ihtiyâr cüz'idir,
Leyk (lik) ol dahi her amelde degil.

saniya canib-i Astaneden kemisler taleb olunub gemi geldikde şimdi uburıñ mahalli degil deyü uzr itdigimiz uzr olmadı deyü eş'ar buyurulmış **muqaddema** bu canibe [c. 120, **...**] gönderilen qadırğalar gelüb vasıl olub lâkin gecid gemileri olmayüb mücerred qadırğalara ubur olunmağa zaman teng olub Taman ve Kerş caniblerin yüz pare miqdarı gemiler getürilüb qadırğalara serdar olan Murad Bege teslim olunub qadırğalarla mahall ubur olan Özüye gelüb turmalarına müterraqıb iken zikr olunan geçid gemilerine taqayyüdmı olundı veyâhud qayd tama'le itlâqmı olundılar tekrar gemilere varılub getürülmesi mute'asır ve anlara Cankerman ögünden ubur muta'zır (mute'azir) olmağın vech-ı meşruh üzre ahır geçidin geçmege müsâraat olunduqda ol eyyam-ı Qasım gününden soñra idi a'zim furtunalar olub her qanqı geçide varıldıysa ubur müyesser olmayüb bi'z-zaruret avdet lâzim gelmiş idi

Nazm:

Tadir nersed vade-i her kâr ki hest,

Südi ned-hed (nedehd) Yâri her yâr ki hest.

salisa Rustem Ağa'yı göndermek ma'hud iken gönderilmedigi ba'zı tevehhümmatı mürus olmış deyü buyurulmış **muqaddema** Rustem Ağa'yı Erdel Suyuna irsal itdikde serdar canibinden bu izzet-havahlarına mektüb varid olub Erdel Adal (Adl) padişah-ı alem-penah hazretlerine davay-i itaat idüb inqiyâd üzredir gendü canibiñizden bir adem gönderüb (gönderüb) sadaqat ve hiyânetin malüm idinesiz deyü buyurulmış Rustem Ağa ol işaret mücibinçe getmiş idi ba'de Rustem Ağa ile ol canibden gelen elçi ki gelüb bu izzet-havahlarına vasıl oldı Astane-i Saadet tarafına gönderilmek qasd olunduqda mezkür elçi der-i Devlete mahsus elçiler getmişdir biz Astaneye varmağa memur degilüz deyü aba (eyâ) idüb elçilere ikrah munasib olmamağın bu vechle mufassal arz idüb handan ağa bendeleriniñ ademiyle gönderilmiş idi Rustem Ağanıñ varmadığına sebeb bu oldı **rabi'a** bundan soñra emr-i hudavendigâr imtisal olundığı taqdirçe ba'd-ı harabu'l-basra ne'yi müntic olur buyurulmış **bu kelâm-i** mürusu'l-melâliñ eseri maqsada teveccühden mani' belki rafi'-i asar menafi' olmuşdır aliü'l-husus bu i'tiraz dahi varid olur ki çünki bu emsaliñ neticesi olmaz bu qadar zahmet irtikâbı neden lâzim gelür simma girü izzet-havahlarına hus ve terğib ve sefer mücerred hayvanata ta'zib olundığı vuzuh bulub

Beyt:

Ne sa'im beginden, ne uzrım qabul,

Melülim, melülim, melülim, melül.

Bi'l-cümle müşerrefe şerifeleri olan [c. 121, ***Mektüb-ü manzum-ı Ğazı Geray Han***] i'baratıñ her biri zımnında biñ güne i'tab belki mufassal nice faslu'l-hitab var iken mücavebe ba'is-i tatvil ve tasdi' olunmağın nazm-ı ma'ani enzamlarına tetebbu' olunmaq evveli (olı) ve müşir-i işaret i'tab irtisamlarına tefsi itmek enseb ve ahrı görüldi **Hoca efendiniñ** manzumesi ki tetebbu' itmişdür matla'i budır.

Nazm

Bir gemi geldi semt-i Gözleveden,

Bir haber virdi çarh-ı gecerüden.

Didi kim Han seferden itemiz haz,

Qavmız anı yânında bir-iki faz * Eli ahıru'l-kelâm.

Cevab-ı Han-ı zi-şan

Umulurken bu canib ahbarı,

Ki aceb varmı anıñ asarı.

Nagehan bir sefine deryâdan,
İrişüb canib-i ahbadan.
Br haber virdi diyü buyurulmış,
Haberi hanlara eser qılmış.
Dimiş itemiz sefer Tatar ile Han,
Hazı yoqdur kâvle ‘adüvv-ı talan.
İstese dahi men’ iderler anı,
Faz dimiş siz bu i’zzmı men’ ideni.
Hem dimişler işi musaf degil,
Al-i Osmana qalbi saf degil.
Böyle ahbarı eyleyen ihbar,
Ki işidir anı sığar ve kibar.
Virmeyüb ihtimal kizb aña,
Diye aql-ı ehli cümle saddaqna.
Deyü her söz ki able (eyle) ve ğafil,
İ’timad eyleyen degil aqıl.
Bunda iken ali ile handan,
Nice söz der ki, diñleye nadan.
Bunı dahi dimiş ki ol nadan,
Kâyıldıkce (kâ bildikçe) a’ta ile ihsan.
Gelmeyüb yâdına o lütf ve a’ta,
Andan eyler sudur cerm ve hata (a’ta).
Kizb mahz iftiray-i halisdır,
Dime kâmil aña ki naqısdır.
Simma cüdi kim ider bazil,
Soñradan itsemı ider batıl [c. 122, **…**]
Bize olan a’tay-i Sultanı,
Sayd içündir dil diliranı.
Her biri bir niheng bahr ve ğa,
Her biri safdır ‘adüvvı değa.
Her ne deñlü ki olsa bezl ve rem,
Müstehaqdır olar (evler?) ziyadeye hem.
Bize ihsan deyü gelân dinar,
Qısmet itdi anı Noğay ve Tatar.
Add-ı dinar otuz biñ olsa eger,
Nitsün anı yüz illi biñ asker.
Özüden havfımız iden eş’ar,
Eylemiş kizb-ı mahz özine şiar.
Biz Özü Suyunı mürur ideriz,

Berq-i hatif gibi ubur ideriz.
Ne sudan eyler ihtiraz niheng,
Ne hod eyler semendir udden (evden) neng.
Leyk-i bi-vaqt iden olur mağbun,
Her iş olur zamanına merhun.
Bizler ol Sudan eyledikde güzar,
Havaba varmışdı duşman-ı ğaddar.
Şimdi nice giçelsün ol Sudan,
Fitne peyda olur çevher-i Sudan.
Mani' olmağçün uburımıza,
Gelür a'day-ı din oğurımıza.
Suda çoq hayâlımız şinaver olur,
Anlar ateş-feşan bir ejder olur.
Olmasaydı eger ki Özü Suyı,
Duşmannıñ qalmaz idi yüzi suyı.
Giçmege asker-ı zafer-peyman,
Ma'min (memin) idi hisar-ı Hankerman.
Mülk-ü duşman tek oldı, cümle harab,
Abı nayâb oldı, qaldı serab.
Gemiler qıssasın beyân itdiñ,
Hem yüz ahvalnı ayân itdiñ.
Biz dahi itmedik anı izhar,
Bir suvuq (suvq) sözdür, itmedik tekrar.
Beş-baş ahvalı gerçegim haqdır,
Hem ğanimetleri muhaqqaqdır.
Añe beş yüz nefer ki qıldı sefer,
Birisi bize virmemişdi haber.
Gerçe bi-bak geçdiler yüzden,
Yüzi oldı helâk o beş yüzden.
Ol ğanimet didikleri eseri,
Seksân idi bi-leyleti el-esri.
Zikr olunmış ki Han idüb hile,
Gitmez üç günde şimdi bir mile (meyle). [c. 123, ...]
Hile içün degil bu meks ve fırar,
Ğarez oldur ki, cem' ola Tatar.
Padişahlarda hile-kâr olmaz,
Hile ehline i'tibar olmaz.
Dileriz ehl-i dine yâr olavüz,
Haş lilLâhi ki, hile-kâr olavüz.

Buyurırsız nefir-i ‘amm oldı,
İstirahat bize haram oldı.
Bu umum üzre bir hitabımıdır,
Yâ mücerred bize i’tabmıdır.
‘Amm ise ger bu emirle ferman,
Yine gitmez ekabir ve i’yân.
Hamd-u lillâh ziyâde mal u menal,
Malle artır iqtidar-ı rical.
Dimesünler bize bahane ider,
Halqı uzlet güzin hane ider.
Uzlet itmez cihanda ğaziler,
Rahat ehline i’tizal düşer.
Qanda biz qanda rahat ve uzlet,
Ehl-i İslâm içün çeküb mihnet.
Nice yıldır ki ictihad ideriz,
Duşman-ı dine biz cihad ideriz.
İderiz her seferde bir niçe qarz,
Qarz olmuş bize ğaza gibi farz.
Qalmadı satmadıq silâh ve i’dad,
Niçesi idelim ğaza ve cihad.
Yine böyle qalursa halü’l-Haqq,
Ne içrigi qalur ne ikerçıq.
Qomayüb yine ğayreti elden,
Salmayüb zeyl-i himmeti bilden (bilenden).
Can ve baş ile eyledik hızmet,
Hayf-ı hızmet ki oldı bi-minnet.
Ger bu dava’yı itseñ istifa,
Müfti-i aql vire mı fetvayı.
Zararı yoqmı ola imana,
İftira eylemek muslümana.
Kâfir olmazmı kefere virse riza,
Ülke-i İslâm ve din ider dava.
Şimdi bu zulmı biz kime diyeviz,
Qazı haqq olduğında söyleyeviz (söylediz).
Biz sanurdıq mu’in-i din olduq,
Aqıbet müstehaq-ı kin olduq.

Ve yine Eflâq vilâyeti nehb ve ğaret ve muğtenem ve mansur ve avdetlerinde Hoca [c. 124, **…**] Saadeddin efendiye irsal itdikleri manzume suretidir:

Fazilet-kâniñ cevher-i nisarı,
Deqaiq-i fazlnıñ ebr-ı baharı.
Ki ya'ni Hoca-i şah-ı zamana,
Bu namım kim saña olmuş revana.
Ma'arif bahridin cüy-i revandır (randır),
Muhabbet rahdın bu bir nişandır.
Beyân-ı vaqı'i i'lâm ider ol,
Haber iqlimine her satrı bir yol.
Giçüb nehri çü Benderge irişdiñ,
Ferağat qılmağa anda dürüşdiñ (devrişdiñ).
Gelüb name o gün şah-ı cihandan,
Haber virmiş devr-i (virmiş derürdur?) zamandan.
Dimiş kim, şehr-i Papada çü küffar,
Qılurlar cümleten ihraq-ı bi'n-nar.
Giçüb sudan alb (elb) anlar qıralı,
Varub talan ider bunça qara'yı.
Semend-i himmete oluñ süvara,
Bir iş (işe) idiñ mihal-i haksara.
Ala ibret kim andan cümle küffar,
Salıb ehli ola derde giriftar.
Uruñ ol qavm nare tir u şemşir,
Taqıñ baqı qalana bend u zıncır.
Qılub biz dahi ol emre itaat,
Göçüb azm eyledik ol dem ferağat.
Süvar olduq qılub Haqqa tevekkül,
Resül-i ekreme qıldıq tevessül.
Niçe gün eyledik qat'-ı menazil,
Görüb anda niçe dürlü merahil.
İki gün qonduq ve qıldıq safa'yı,
Unutdıq mihnet rah-ı cefa'yı.
Gelüb anda mihalıñ bir resuli,
Ki ol qavmıñ zulümı ve cehlüli (cehuli).
O hem ilçi ve hem qavmıñ Papası,
Hele fi'l-cümle hayli na-sipası.
Dimiş kim namesinde ol sehi-kâr,
Ne asker kim bize geldiyse her bar.

Fırar eyler, qarar itmez beher-hal,
Giçen yıl halıñız oldı bu minval.
İki serdarı Rumıñ gelmiş idi,
Sezasın cümle anlar bulmış idi.
Hasan namı idi anıñ biriniñ,
Güzin serdarı idi Rum İliniñ. [c. 125, **...**]
Biri serdar-ı Ali namı Yusuf,
Kim ol dahi gelüb çekdi (çeldi) teessüf.
Gelürsiz siz de görürsiz bu halı,
Dimek Eflâq içini böyle halı.
Çü biz dahi yâzub name-i cevabın.
Aña taqrir idüb bir-bir hitabın.
Didik öyle ola haş ceyş-i Tatar,
Nice yüz biñ olursa qavm-ı küffar.
Yüzin döndürmez andan cenk eridir,
Ki anıñ her biri bir derd-i eridir (bir derdarıdır).
Ne yerde kim dilerseñ biz varalım,
Er ol baş yârısını (yarsın?) anda göralım (gör elim).
Didi bir nehrimiz var, adı Buze,
Giçerler anı daim yüze-yüze.
Gelüñ o nehre ve görüñ nedir hal,
Sözün hatm eyledi ahır bu minval.
Görürsiz anda topıyle tüfengi,
Nice olur [kim] bilürsiz anda cengi.
Çü Buze namnı Tatar işitdi,
Hammı tek taşub gör ne iş itdi.
Didiler diz çöküb cümle diliran,
Yüri virmek haqqıñdır, turma, ey Han.
Bu yolda baş virüb biz baş alalım,
Bu küffar içine orler (urler) salalım.
Yüridi ol zaman bi'l-cümle asker,
Giyüb cevşen libas cümle yekser.
Yetişdik Buzeye, yoq bir alâmet,
Mihal anda gelüb çekmiş melâmet.
Tecessüs eyledik anda eser yoq,
Didiler duşmandan (duşnamızdan?) huzr yoq.
Buza'yı içmeden (açmadan) qaçmış yerinden,
Biri de qalmamış ol cenk erinden.
Başa çıqmış gibi Buze humarı,

Muqarrer eylemiş ol dem fırarı.
Kim anda askere ruhsat virildi,
Beş-on günlük yola ol gün irildi.
Bi-hamd-ı Allah hezimet tapdı küffar,
Ğanimet bahrine ğarq oldı Tatar.
Elinde (elde) her Tatarıñ bir peri-zad (zade),
İdermi evde deyü suretin yâd.
Ele girdi peri veş dil-rubalar,
İder her demde ğaziler safalar.
Ele girdi hele bi-hadd behaim,
Tilerlerdi Handan anı daim. [c. 126, ***Toqtamış Geray Han. 1016 Ta'yin-i Selâmet Geray Han***]
Size nazmıyle yazdım çün ser-encam,
Qılıñ siz de anı yârane i'lâm.
Gel, ey name budır, hatm it kelâmı,
Yetişdir var du'a ile selâmı.

Nesir:

Matla' eş'ar divan-ı hayat Han ma'arif-irtisam peziray-i maqta' hitam olıcaq hükumran qavm-ı Tatar olmaq gendine ve evlâdına müebbed olmağı müeyyed-i Hudavendigâr esbaq asrında hatt-ı Hümayun nevaziş-nümun sudur itmegin ehali-i Qırımıñ muqtezay-i qalt iz'a (iz'anıyle?) endahte-i beyaban nisyân olub mısra * Sen ruy dili va'de sanursın miskin * erşed evlâdı olan Toqtamış Geray biñ on altı Şevvali evahırında (ve ahrında) resm-i qadimleri üzre nişande itdikleri haliçe bir yeşim tar ihtiramıñ çar güşesinden erkân-ı devlet Qırım olan Şirin ve Barın ve Secevüt ve Mansur qaba'ili umerası ahz ve deva itenengellü görünüş ta'bir olunan deyü inhane-i mu'teber ve ve'l-ataqlarında inşa olunan serir-i şikeste pay-i saltanata pay vaz' ve nihad itdikden soñra hatt-ı Hümayun sabıqu'z-zikri tezkir ile Sultan-ı müşarun-ileyhiñ mesned-i mürusunda ibqa ve taqrirni mutazammın tahrir itdikleri arz ve mahzarların irsal Astan-ı Devlet masır eyledikleri esnada Qara Yazıçı biraderiniñ ceraim siye-ruy i'syânı ab afv-ı padişah saqdil ile mahv ve za'il olmaq havan ihsanına Selâmet Geray dahi dahil olmağın rical-i devletden hayr-havah ve tarafgirleri olan bi-müruvvetlerin Toqtamış Geray ittifaq-ı Tatar ile hod-be-hod sandalı-nişin hükumet oldı deyü şecere-i nev-bave-i bostan-ı letafet olan qad-balay Sultan-ı bi-günahı hun-alüd bağı ve i'syân ve dost-ı taharet-peyvestin ilqay dem bühtan idüb Selâmet Gerayıñ şekl-i qabih fırar ile zıll raya't-ı Hasan Paşaya ilticasın heykel ahsende era'it ve tab'-ı Hümayun-ı padişahı taraf-ı

müşarun-ileyhe imale itmekin biñ on altı Zilhiccesinde menşur (menşu) hükumet-ü Qırım nam Selâmet Geraya sebt ve inşa olunduqda vadi-i fırar ve idbarde hempa ve Yedi Qulle zindanına mubtelâ olan Mehmed Geraya qalğaylıq ve anıñ biraderi Şahin Geraya nuraddinlik mansıbı i'ta olundığın Toqtamış Geray istima' itdikde bile tereddüd ve imhal reside Astan-ı Devlet iştimal olmağle bal-güşay-i isti'cal [c. 127, ***1019 Vefat-ı Selâmet Geray Han ve haniyet-i Canibek Geray***] olmuş iken bilâ cerm ve günah ğariq bahr-ı helâk itmege memur Mehmed Geray sevadu'l-vech fi'd-darin olan qatl-ı nefs töhmetinden ictinab itmeyüb Aqsu nam mahallde ten nazinenin hun-ı ğadr ile lâ'lgün eyledikden soñra Selâmet Geray Han dahi qadırğa-ı sefinesiyle havza-i hükumetine dahil ve bilâ munazi' ve mezahim harem-saray hükumetine vasıl olub bi'd-defa'at Masqva ve Leh ve sair esnaf-ı kefereye sefer idüb ekserisinde mansur ve muzaffer ve qadem-nihade-i serir-i hükumet oldığından bir sene mururında Han-ı müşarun-ileyh dide-i basiret ile ayine-i derun Mehmed Gerayda ğubar-ı i'syan ve muhalefet mu'ayene idüb cam-ı safa bahş zindegânisin şikest itmek emareti zuhur itmekin era'it üstühvan pare-i meva'id incaz-ı na-pezir ile cem' eyledigi gullâb-ı badiye-peyma ile manend gerbe-i kürsine temermür-ı bi-fa'ide ve panca-pençe-i bi-'aide ile gerde matlabına dest-ı na-reside olmağın.

Beyt:

Her ki bi-pulad baz ve pençe-i gerd,
Sa'id-i simin hod-ra rence-i gerd.

müfadınca pençe-i qartal bi-amandan tahlis mürğ-u can itmek içün balay-i Kuh-ı Elbruze (Elbrüze) güriz hevalerinde biraderi Şahin Gerayı hem-cenah itmekle güş-ı Selâmet Geray avaz-ı bi-ahenk ğavğadan salim ve emin olmağın qalğaylıq mansıbın şeqay-i Mübarek Geray evlâdından Canibek Geraya ve nuraddinlik Devlet Geraya teveccih idüb iştiğal-ı tanzim umur-ı raiyyet ile caşni-senc şerbet-ı istiqlâl-i hükumet oldığından çoq zaman mürur itmedin hadimu'z-zat cam-ı lebriz ayş ve safasın biñ on toquz Rebiü'l-evvelinde ser-nigüne ve şikest eyledi müddet-ü hükumeti iki sene dört ay ve müddet-ü hayâtı elli iki senedir **bu zaman** şeref-i iqtirane gelinceye dek ki biñ yüz elli sal-ı ferhunde falidir saye-endaz Hıtta-ı Qırım olan nev-nihal selâtin-i Cengiz-nijadlar müşarun-ileyhiñ semere-i fuadıdır **el-hasıl** Selâmet Geray Han qadem-nihade-i serir daru'z-ziyafe-i cenan olıcaq Qalğay Canibek Geray dahil simat-ı saltanat olmağın sadır-nişin kâşane-i hükumet olmaq içün veliü'l-ni'am alem olan padişah-ı aleyhimim Astanına biraderi Nuraddin Devlet Gerayı irsal idüb gezlik üftade-i beyâban fırar olan Mehmed Geray dahi

nahçir [c. 128, ***Mehmed Geray ve biraderiş Şahin Geray***] ümidi sayd ve teshir sevdasıyle taraf-ı endahte-i dam tezvir itdigi müfid olmamağle sene-i mezbure Rebiü'l-ahırında ni'met-i celile hükumet-ü Qırım matbah 'amire-i saltanatından pişgâh-ı Canibek Geraya keşide olıcaq Nuraddin-i sabıq Devlet Gerayı Qalğay ve ebnay-ı Selâmet Geraydan Azamat Gerayı Nuraddin itmekle havan-ı devletinden hissedar eyledi **müşarun-ileyh** Canibek Geray ahfad-ı Meñli Geraydan Devlet Geray Han nebirası şeqay-i Mübarek Gerayıñ semere-i fuadı olub pederi dest-keşide-i 'alâiq-ı cihan olduqda Canibek Geray henüz güyük-baz meydan güdeki olub maderleri umera-i Çerakiseden Besleni qabilesi reisiniñ duhter-i sim-endamı olmağın biraz müddet ol ser-zeminde dervaze-nişin mehd-ı istirahat ba'd-ı zaman meyan-ı mahbube-i nazenine Feth Geray Hanı der-ağuş gerde-güşay izdivac olmağın kâşane-i Rabb-u beyt müşarun-ileyhde mustazıll saye-i himayeti olmış idi Han-ı havan-merk dest-i ğadr Ğazı Geraydan cür'a-keş cam-ı şehadet olduqda.

Beyt:

Damen küh-ı qana'atdamı bitdi bilmem,
Bir piyâz ile giçendi nice demler sünbül.

müeddasınça yine vatan validine rağbet ile muteşşebüse-i zeyl-i kuh-ı qana'at olmaqda iki qarratu'l-ayni dahi maderlerine refaqat itmişler idi **ba'd-ı** zaman Selâmet Gerayıñ hane-i ümidi matla nesic husul-ı meram ile reşk-fermay zifaf-hane-i haqan çin olıcaq muqaddema feraid evsaf-ı cemalı ile şehme-i izni muşennef olmağın perde-i bir yeşim tar gisuy-i 'anber-buy dil-âvizi nuqsan-ı mah-ruy tabnagi olan kelef qabara kepsin (gibisin?) setr ve pinhan itmekin her mısray izdivacına idhal ile mutemetti' gevher ve salı olmaqda izhar-ı rağbet idicek ol dahi **Eş-şeyü lâ yusenni ellâ ve qad yusellesu** tertibine riayet idüb leb-i cünban riza-i tezvic olmuş idi **Mehmed Geray** ve Şahin Geray dest zur-aver duşmandan fırar şeb-i deycür ğafletde üftade-i çah saqar sefer-i ğurbet ve bi-qarar olduqlarında qalğaylıq mansıbı Cenibek Geraya ihsan olunmaq babında mader-i 'uşve-perdazıñ hengâm-ı şive ve nazda meşata-i ter-dest niyâz ile merğule tıraz ve nağme-i saday-i ricay hazini kârger-i derun Han-ı muhimsar muhabbet-qarını olmağın nanpare-i veli-ahdı ile [c. 129, ***Azl-i Canibek Han ve Han-ı Mehmed Geray birader-i Şahin Geray 1032***] hisse-mend oldığı maye-i hamır devlet ve sermaye-i naqdıne-i saadeti olub peder-enderi pay hatf-anıf ile hane-i hayatdan bedr ve tariq-ı fıqdan ve a'demde şevher [en] devvem (düüm) maderine sevvem (süüm) ve refiq olıcaq sellem rica ce taleb ile 'aric serir-i matlab olub qalğaylıq rutbesine nuraddin-ı sabıq Devlet Gerayı vasıl ve nuraddinlik mansıbına

ebnay-i Selâmet Geraydan Azamat Gerayı na'il itdigi tantana-i kos-dad ve sitadı Mehmed Geray ve Şahin Gerayıñ perde-i dimağ reşk-alüdin teftik ve 'uruq haqd ve hasedlerin tahrik itmekin cem' ve ihtişadına qadir oldığı şirzime-i şeqavet-ı bünyâd ile turre-zen tabl-i (til-i) fesad olmağın Canibek Gerayıñ mürğ-ı aram ve rahatın remide hususan bir def'a Kefe ve bir def'a Bağçesarayda füruzan itdikleri ateş-i ğavğa ve sitizde hanuman devlet-i müşarun-ileyh bi'l-külliye mahv ve zeval rutbelerine reside olmuş iken fen-i baziçe-i şatranc kebir mahar-bat ustadlarınıñ iradet-i mansube ile ta'lim esb-endaz'ı tedabir-i merğuberlerinden naşi muşat tizreftar-ı Osmani ve rükban zerre-püşan Sultanı hareket ferzane ve dilirane ile i'mal bisat-i qıtalda icray-i meharet eyledikleri leşker-i badiye-peymay bağı ve i'syannıñ pay-i sebatları lerzenak hezimet olmasına ba'is omağın Mehmed Geray cebhe-i ubudiyet ve i'tizarın nihade-i damen afv-ı Hudavendigâr-i zaman itdigin qadr-ı kifaye salyâne ta'yin ile Gelibolı qasabasında iskân olunub Şahin Geray muqtezay-i temerrüd ve ısrar-ı reh rast ita'atdan huruc ve saye-i himaye-i şah-ı Aceme iltica ve bilâ icab ve mücib-i meşaqqat seferi irtikâb ve hareket-ı naberica eyledi **Canibek** Geray Han ruqbay-i devleti def' itdikden soñra padişah-ı Cem-Cah qablınden Acem seferine memur olmağın asker-ı vafire ile Anatolı canibine güzer idüb Qızılbaş ve sair duşman-ı bed-ma'aş hususan Sultan Osman anar-Allahu burhane ile Hotun qal'âsında olan perhaşda sa'y-ı mevfurı zuhur itmekin hidemat-ı din-ı devletde sarf-naqdına qudret itdigi mazbut gencine-i hafıza-i rical-i devlet olub mani' 'azl ve nekbeti olmaq hülyâsıyle metkây balın ğaflet ve ser-nihade-i ve sade-i emniyyet olmuş idi ol asırda emin-zar necane-i gir-ü-dar olanlar Mefqudukim nam dinanir hızmet-i qadime a'yâr-ı i'tibardan haric olmağle fi asr na-heza mu'teber ve rayic degildir deyü **biñ otuz iki Cümadiü'l-evvelinde** bile sebeb-i zahiri zahm-havar [c. 130, ***Ahval-ı Mehmed Geray Han***] hancer-i azl ve idbar ve Şahin Geray biraderi Mehmed Geray şerbet-ı hoşgüvar hükumet-ü Qırım ile neş'e-dar ve Canibek Gerayıñ iqamete memur oldığı çermen sancağı 'amm-ı mezburde havas ta'yin olunmağle merhem-saz qalb-ı şikâfdarı oldılar **Han-ı cedid** Mehmed Geray Semin Mehmed Geray Han oğlı Saadet Gerayıñ qarratu'l-ayni olub qalğaylıqdan azlinde Gelibolıda iqamet itdigi keşide-i rişte-i beyân olmuş idi ba'd-ı 'amm hediye-i behiye-i ğulâm ve kenizek tahsil-i üns ve ülfet ve teşyid meba'ni meveddet itdigi Sultan Ahmed vüzerasından Nasuh Paşa bile istizan ve ruhsat-ı padişah-ı asr Han itmek va'd güni ile orneye davet ol dahi tahrik-i rikab icabet idüb mahall-ı maqsude qarib olduqda 'aynıñ çeşm-ı dürbini asüman-ı qazada pença-pençe-i sitiz olan

şahin ile bir qartala tesaddüf ve malik-i Sultan mürğan-ı padişah-ı cihan oldığından ğaflet idüb destinde müheyyâ olan şahin-tiz çengalin itare-i canib-ı qartal idiçek bile tehir mürğ-ü cisim ve zur-averi cümle-i vahidede zir ve zebr itdigin lâne-saz aşiyân-i celâdet olan padişah-ı ali-himmet hazretleri müşahede idiçek pençe-i şahinimden saydımı almaq qaydında olan ne güne küstahdır deyü beynihümaye haciz olan balay-peşteye huruc ile nigâh-endaz etraf ve cevanib olub qırq-elli miqdarı müsellâh ve cevşen-püş nev-giran ile Sultan-ı müşarun-ileyh nümayân oldığı tab'-ı Hümayuna na-hoş gelüb sebeb-i vürudın tefahhus eyledikde egerçe vezir-i gec-tedbir qazıyye-i na-marziyeniñ rey-i hata-peziri ile oldığın beyân ve taqrir eyledi lâkin bed-havahan ve ruqbası fursat-yâb olub zat-ı Hümayunıñıza isar-gezend qasdındadır deyü ğubar-ı nifaq ve hiyanet ile mir'at mesafay-i tab'-ı Hümayunı müteğayyir ve jenk-alüd itdikleri muqadddeme-i batlaları Paşay-ı bi-cerm ve günahı i'dam ve efna ve Sultan-ı ğaribu'd-diyârı Yedi Qulle mahbüsinde zindan-bend renc ve a'na olmağle iz'ac olunmasını intac eyledi niçe zaman meşaqqat-keş müziq-zindan ve fursat beyn huruc ve güriz olmuş idi **şehid** eyâdı-i ğadr şamyân-ı Rum olan Sultan Osman hazretleriniñ cülusı taqribi ile ruzgâra 'arız-ı ğubar ihtilâl mani'-i basiret ve teyaqquz olmağın u'yun dide-bandan pinhan ve ni'met-dide ve sadaqatkârlarından Halef Mırzanıñ amade itdigi merakib ile canib-i Qırıma gürizan olduqları malüm olıcaq ahz ve itanlarına berran ve bahran ademler ta'yin [c. 131, ***Müracaat-ı Şahin Geray bi-Qırım ve Qalğay-ı o. 1033 Haniyet-i Canibek Geray def'a-i saniye***] olunmağın pere-i vadi vadisinde reside olub huzur-ı padişahıya ihzar olunuduqda ateş-ı şebab ve ğazabı lem'a-yâb olmağın evvelâ (ola) halef ile qırq qadar ademisin ta'me (tam'a) tığ-ı telef idüb Sultan-ı müşarun-ileyhi dahi Rodos ceziresine nefi (nağı) ve iclâ eylediler **muqaddema** cezire-i mezburede hem-bezm ğurbet ve hemqadeh şarab-ı telh-ı kürbet olmağle tahsil-i meveddet itdigi Hüseyin Paşa na'il-i sadaret-i a'zamı olduqda huquq-ı qadimeye riayeti muqtezası cüybar tab'-ı Hümayunı süy-amal müşarun-ileyhe imale itmegin duha-i meramı gül hoş-buy hükumet-i Bağçesaray Qırım ile ser-sebz ve reyyân olıcaq lâne-saz kuh-ı ğurbet ve idbar olan Şahin Geray era'it beftere-i iltifat ile davet ol dahi bile tehir ve imhal şehper-güşay isti'cal olduqda şah-ı Abbas ebnay-i cinsi meyanında sahib-i tab' ve qadr-şinas olmağın dest-i iltifatın vaz' rikabı idüb eger padişah-ı alem-penah hazretleri seni bu caniblere ta'yin iderse seniñ müşacere ve qıtal ile peymane muhabbet ve 'ayşı şikest idermisin didikde beli şahım * ayn * Yahyâ burda hatır yarana baqılmaz * avaze-i mehabet-amizi ile şahin cayi' mürğ-ı hamame

ve gerek i'sum (a'ysüm) i'yhim reme-i ağname hücum ider gibi şemşir-keş meydan-ı savlet olurım deyü merdane ve dilirane virdigi cevabından münbasit ve mahzuz olmağın tarz-i 'ammı üzre engüşt vastasın gösterüb almazmısın Sultanım deyü lâtife eyledigi meşhurdır **el-hasıl** Şahin Geray Trabzondan Qırıma ubur idüb Usküf matlay-i Qalğa'yı ser-püş ve Çoban Devlet Geray dahi a'say-i na-hencar Nuraddini bir düş itdiklerinden bir hafta mürurında tarafdarı olan Hüseyin Paşanıñ hatim iqbali fütade-i çah idbar ve selefniñ hayr-havahları meclis-i padişah-ı alem-penahda Mehmed Geray ve Şahin Gera'yı bağı ve hiyânet ile itham ve taqbih ve Canibek Gera'yı terğib itdiklerinden naşi **biñ otuz üc Şa'banında** qabay-i müstear hükumet-i Qırım def'a-i saniye düş-ü müşarun-ileyhe ilbas olunduqda biraderi Devlet Gera'yı Qalğay idüb sefine-i tebahtur ile mersay-i Kefede lenger-endaz ihtizaz ve saday-i tob sa'iqa (saaqa) girdar-ı azl ve idbar-küş Mehmed Geraya vasıl olıcaq ateş-haqd ve hased baruthane-i sabr ve aramen-süzan itmekle Şahin Geray ile bi'l-ittifaq haric-ı qal'â-i mezburede ashab fesad ve şürur ile şirare-paş [c. 132, ***Haniyet-i Mehmed Geray def'a-i saniye. Sec'-i hatim Şahin Geray***] cenk ve sitiz olduqlarından Canibek Gerayıñ aciz ve za'afi nümayân ve qapudan Paşa mu'ini ile derun-i şehre gürizan olıcaq rey-i ashab-ı aql ve sidad ile itfay-i ateş-ihtilâl ve fesad içün hanlığı **Mehmed Geraya** ferağat emr müstahsen olmağın Canibek Geray kâl-evvel munsarif-livay çermen oldı Şahin Geray Sultandan nev-be-nev sudur iden harekât na-marziye vaqt ve zamanıyle mücib i'tab (i'tat) ve müaheze olacağın teyaqqun ve iz'an idüb vaqt-ı iqtisade mamen ve melca-i olmaq mülâhazasıyle muqaddema vaz'-i esas asayiş ve istinas itdigi Şah-ı Ab-bas tarafına vefd-ı sefir ve mutazammın arz ve hulüs tahrir itdigi namesin * ayn * bende-i Abbas Şah-ı Şahin Geray * mısra'-i na-matbu'i ile matbu' olan hatim ile temhir itdigin Skender nam müverrih Acem Maqasid nam tarih-ı muhtasarında Şah-ı Abbasa vaqi' ve ünvan maqasıdı maqalı ile menqabet-havan qıl u qal olur **damen** alüde-i nahvet ve ğurur olan iki biraderiñ muqtezay-i bed-mesti surahı-i ayş ve safaları şikest olub derd-serleri olan vaqt-ı humar idbarları taqarrüb itmekin cevlan-nümay arsa-i vücud olan sülâle-i Selâmet Geraydan Bahadır Geray ve Azamat Geray ve Mübarek Geray ve Safa Geray namun (namuran?) selâtin-i Canibek Geray Hannıñ pervane-i şem'-i muhabbeti gezlik Bora Ğazı Geray Han-zadelerden İnayet Geray ve Hüsam Geray ve Saadet Geray ve İ'vaz Geray taraf-ı padişahıden mu'in olan nanpare-i salyâne ile qana'at ve du'ay-i Devlet-i Aliyyeye iştiğal ile her biri bir mahallde ferş-bisat iqamet itmekle bi'l-cümle aqareb ve ecanib-i

Mehmed Geray ve Şahin Geraydan mütevahhiş ve mütecanib olduqlarından ğayrı Mehmed Geray Hannıñ dahi semere-i fuadı Boğdan cariyesinden mütevellid olub rehinlik namıyle mülâzim rikab kâmyâb olan Boğdan laqab Ahmed Geraya münhasır ve Şahin Gerayıñ dahi quvve-i mansuresi tevlid ve tasarrufdan qasır olmağın kenar-i duha mansıb-ı Nurradinda manend tendise şekl-i insanda bir kimseniñ vücudı lâzime-i halden olub lekne Hıtta-ı Qırımda mansıb-ı mezbure müsta'id-i nayâb olmağın ol maqule bir şahsıñ tedarigi içün Han ve Sultan-ı şinaver bahr-ı hayret ve ıztırab olduqları esnada muqaddema Bora Ğazı Gerayıñ Qalğası Feth Geray Hana üftade-i iyâdı-i Tatar olan Leh boyârlarından na-bekârıñ duhteri ihda olunub biraz müddet [c. 133, ***Keyfiyet-i hudus-ı nesl-i Çoban Geray***] sera perde-i harem-ı müşarun-ileyhde evqat-güzar olmuş idi cariye-i mezbure feyz-ı iman ve letafet-ı hasan ve andan behrever ve şayeste bister Sultan-ı nezaket-güster olmamağle zer-meskük halisu'l-a'yâr ile ni'amu'l-bedel itmek ahsen ve ünsidir deyü müşarun-ileyhiñ ni'met-i didelerinden riş-sepidi hizab-alüd hinay-i riyâ ve reday-i hazray-i düş mel'ânet-i huruşı ı'tr-yâb bi-taran sem'a-nüma olan el-Hac Ahmed nam sadaqat-maznunnıñ yed-ı emanet mevhumına vedi'a qılınub cariye-i mesfureniñ peder-i bed-kühri canibine irsal eyledi esnay-i rahda zuhur iden hadise-i vaz' hamel-küş ez küş same'at harem-i Sultana reside olduqda vec' muhaz haqd ve hased ba'is-ı qılq ve ıztırabları olmağın ser-ayât muqarrebelerinden biri ihrac müze iderken mütemetti' tuhaf visalı (ve salı) oldığıñızle cariyesiniñ hazine-i rahminde tekevvün iden kühr-ı veled-ı nadide gözüñ yaşı uzun qademi mübarek olsun deyü masa-ı hezl ile ser-zeniş i'tiraz olıcaq Sultan-ı hamiyet-şi'ar 'amel-i hamelden ictinab ve i'raz itmegin Haqqa-i dehan ayb-danı leked ni'al-i müze-i ğazab ve hiddet ile l'âlgün itdikden soñra izhar-ı bera'et ve taharet içün su-be-su isale ab-ı cest vecü (vücu) iderek vaqıf-ı keyfiyet olduqda hacı ve cariyeniñ serac hayatların riyah-ı sarsar i'dam ile itfaye ademler ta'yin eyledigi esnada lem'a-i zindegânı ümm-u veled bad-merk hatf-anıf ile merd ve muntafi ve hacı gelim-pare-i ğurbet ve kürbetde mühtefi olub Feth Geray Han şerbet-ı tiğ-ı şehadet ile mest ve bi-hoş olduqda masqat re'sı olan Aqmescid qasabasında avdet ve qaratu'l-a'yın cariye-i Boğadanı Mustafa namıyle ra'y reme küsfend hızmetinde istihdam iderdi **yahud** Ğazı Geray Han evlâd ve ahfad-ı Feth Gerayı istisal eyledikde Mustafay (musafay) sabıqu'z-zikr henüz ğunude-i derağuş atabegi olmağın peder riza'iyesi olan şahs-ı vefadar veled-ı sulbisin fidye-i püser-i ma'nevisi itmekle genc habib bağl-ı hıfz ve amanında pinhan ve beliyye-i qıtal ve tedmir indifa'ndan soñra izhar ve

i'lân eyledi deyü tahvil ile keşide-i sahife-i setr ve tebdil eyledikleri rivayet-i digerdir * ayn * **velen'n-nas fima ya'şuquna mezahib**. Ali kelâü't-taqdirin bala-pervaz asüman-ı tecessüs olan Şahin Geray Sultan vaqıf vaq'a-i mezbure olmağın bir muqtezay faht-ı rical ve vaqt ve hal Feth Gerayıñ veled-i sulbi-i bişek ve reybidir deyü libas [c. 134, ***Ğavğay-i Hüsam Geray. Muharebe-i Qantemur bi-Mehmed Geray***] kühne nam Mustafa'yı tecrid ve nişan-ı mahsus came-i ebnay-i Cengiz olan tamğay-ı Geray ile mersum qabay-i cedid ism-i Devlet Gera'yı ilbas ve def'at-ı nuraddinlik maqamına iclâs eyledi **ğaribe-i** ı'yd-i sa'id ve şerifde cebhe-fersay damen-i padişah-i asr ile müteşerrif olmaq ni'metine selâtin-i Cengiziyân (cenizban) dahi vasıl olmağın Mehmed Geray Han-zade Boğdan Ahmed Gerayıñ rehinligi esnasında olan cemiyet-i ı'ydde bala-nişin serir-i ğazab ve hiddet olan pehlivan-ı Hüsam Geray dahi dahil olmuş idi bi-resm-i töre-i Cengizi bir daqiqa muqaddem qadem-averde-i vücud olanlar teqaddüm iderler iken qanun-ı mu'teber-ı Osmani üzre bi'l-fi'il rehin bulanlar sadır-nişin olmaq iqtiza idüb Hüsam Gerayıñ ser-ğazab-alüdi riş-i beyâz şeyb ile müşta'il ve Ahmed Gerayıñ şarib siye gün ve tir-i naberidesi zebad-alüd şebab iken cümleye taqaddüminden müşarun-ileyh muztarib ve tengdil (tengdek) ve bahane cüy-ü şuriş ve ğavğa oldığından Ahmed Geray bi-haber ve ğafil olmağın Hüsam Geray sefer ve ğurbetde taleb-i ab ve nan ve istifsar-ı mizac idecek miqdarı vaqıf-ı lisan-ı Boğdan olmağın zeban-ı i'tiraz ile harf-endazlıq idicek Ahmed Gerayıñ şir havareliginden berü me'lüf oldığı luğat-ı Boğdaniyye-i bimize tab' ve mizacına şir gelmegin (şirin gelmemegen?) elfaz-ı ğaribe-i reddiyye ile güftar-ı na-matbu'i müteselsil ve teksir-i amade-sitiz ve sikalış olan Sultan-ı bed-endiş Ümmet-i Muhammed cariye-i müsibbe-i (müsiyyibe-i) Boğdandan mütevellid Türkçe bilmez bir adamı selâtin-i Cengiziyâna taqaddüm itmek birün daire-i insaf ve hamiyetdir deyü qatl ve i'dam qasdı ile hancer-keşide fezahat olmağle izhar-ı cünun ve nahvet idicek ehl-i Divan zıncır-ı nash ve pend-ü-resin ve ı'yd ve va'd ile def'-i meclis-i vahşet eyledikleri meşhurdır **el-hasıl** Mehmed Geray ve Şahin Gerayıñ kevkeb-i saadetleri burc-ı iqbal ve devletden nüzule (bezule) müteveccih olmağın Qırım Hanlarınıñ mahküm ve ferman-berdarları olan umera-i Mansurdan Qantimur nam menba' meger ve şürur hanlara ta'allüqı vasıtasıyle bi-faide ve irad emiru'l-umeralıq rutbesin ihraz itdim deyü meydan-ı kibr ve celâdetde raqs-ı na-matbu' ve hareket-ı na-müzunın dehl fersüde-i puşide-i Qıbtiyânesine uydürüb evliyay-i ni'amına izhar itdigi pendarı birün daire-i tahammül olmağın Han-ı Qırımıñ tar-qanun-ı hamiyeti nağme-saz

ğazab ve hiddet olub qavm-ı mezburuñ tedmir [c. 135, ***1036 İnhizam-i asker-i Şahin Geray. Haniyet-i Canibek Geray def'a-i salise***] ve istisalların çengâl ser-tiz Şahin Geraya ihale itmegin avaz-ı şehper-ı i'zzeti vasıl mesami' ashab-ı ğavğa ve fetn olıcaq ++++++++++++++++ (Qantimur dahi emval?) ve mevaşisi ile tahlis mürğ-ı can içün Sultan-ı müşarun-ileyhiñ pençe-i savleti na-reside olub haric qalem-rev hükumeti olan nehr-i Tunaya ubur ve Dobrıca hududına mururlarında matiyye-i ya's ve hiras ile gürizan olan kita'bı ta'qib muğayir kitab gir u dar muhalif fen levend-name iken *

Beyt:

Qazaçün zigerdun füru-heşt per,

Heme zirkân gör gerdend ve ger.

Eskef-ı ğaflet ve idbarı perde-i çeşm ihtiyat ve i'titbarı olmağın bile aram ve tehir sayd-ı şikâr itmek qaydı ile meyan-i qıtale nazil olıcaq ehali-i vilâyet-i qavadim i'anetiyle Mansurilere nusret itmegin Şahin Geray Mengü Beg refiqa ve qafadarları olan umera-i Şirin ve sair muslüminniñ * ayn * Gördüm qafesı peşqa yatur başqa qafası * mefumınça ser-qaza qarınları sadme-i leked ashab-ı kibr u kin ile üftade-i zemin olıcaq *

Beyt:

Çü Şahin ba-zamandaz periden,

Zigenciş-keş leked ba-yed-i çeşiden.

müfadınca Şahin Geray Mengü Beg dahi menakib-i şevket ve iqbali hurd ve şikest olmağın cenah-ı zaaf ve hezimet ile üftade-i vadi'yi melâl ve ric'at oldığı i'dasına ba'is-i taqviye-i derun olmağın esban-ı kibr ve i'nadlarına na'l-zen meger ve fesad olub maqarrgâhları olan Bağçesarayâ degin ta'qib ve **biñ otuz altı Ramazannıñ** üsbu' evvelinden yigirminçi güne varınca muhasara ve tazyiq eyleyüb tul-ı (tavl) meksden naşi zehair ve merakibe zaaf tarı olmağın mırzay-i mezbur mir-miran Kefeye iltica ve beş-on gün miqdarı istirahat ve aram rü'es çar-palarına vaz' 'aliq-ı nizam ile bar diger muqabeleye iqdamında a'vne-i Qantimurdan bir-iki biñ adem pa-nihade vadi-i adem oldığı demki (demge) sabi' şehr-i Şevvaldir ruze-dar azl ve idbar ve hasret-keş ı'yd ve sal dar ve diyâr olan Canibek Geray Han * ayn * **Eş-şeyyü lâyussenna ellâ ve qad yuselesu** * şerbet Hane-i Qırıma şehriyariden **def'a-i salis** gelmiş can-fezay-i Bağçesarayda selâse-i a'sale-i hükumet-i Qırım ile neş'e-dar olmaq içün zevraq-neşat ve server ile Kefe Limanına lenger-endaze inbisat oldığı avazesi siye mest bade-i ğurur ve nahvet olan Han ve Qalğayıñ mesami'ne vasıl olıcaq humar ya's ve hirman derd-ı sürna bi-samanları [c. 136, ***Qatl-ı Mehmed Geray Han.***

Hayran-ı Şahin Geray] olub saday-i rezm (zezm) ve sitiz ile bezm-safay cemi'yet-i Han-ı Qırımı telh ve perişan itmek sevdasında iken gendi tüfenkçi başısı ve qapuhalqnıñ na-feza likâm ve pişvası olan şahs-ı bivefa-manend tüfeng sahib-keşi canib-i Canibek Geraya Han inzar muvafaqat oldığı sairlere dahi ba'is-i mücanebet olmağın Han bir keşte-i ruzgâr beş-on etba'i ve Qalğası ile nehr-i Özü sahilinde evqat-güzar olan Qazaq keferesine fırar ve iğare-i (ağaze) emval-i müslimin itmek itma'i ile gendüye etba' itdirdüb biñ otuz sekiz senesi evasıtında haric-ı Ferahkermanda Han-ı cedid ile idare-i kâs kir u dar eylediklerinde ekser küffar * **ğaribe * Yüdiru batrafu's-seham aleyhim * Künusu'l-mena yahaysu lâ teştahi el-hamre** * meyhane-i qudretden piyale-nüş merk-i adem olıcaq baqıyyetu's-süyuf olan Qazaq-ı bi-mezaq ehali-i Qırım esnay-i ğavğa ve sitizde muqtezay ahd ve misaq dest-nihade-i seyf intiqam olmazlar düruğı ile iğfal eyledik deyü şarab-ı hoş-güvar hasan ittifaqların **Estehallü'l-humr hallâ** mefhumınca malih-i icac lec ve gec ile tahvil şuriş ve nifaq idüb esnay-i müşacere ve cenkde Han-ı qaza-reside itmam ruz'ı hayât itdigi muqtezası dane-havar tüfeng ve üftade-i hak-merk olmağle na'şnı Bağçesaraya getürüb hem-civar peder-i bezr-güvarı eylediler sene-i 1038 dir Şevval müddet-ü hukümeti def'a-i evvelide bir sene iki ay ve def'a-i saniyede üç sene toquz ay tağallüb ile dört ay dahi mutasarrıf olmağın bi'l-cümle dört sene on bir ay ve zaman-ı hayatı qırq beş seneye balığ olmuşdır meyan-i ğavğa ve sitizde Qalqay Şahin Geray şikeste-bal ihtiyâl ile muqaddema aşiyân-saz iqamet oldığı Şah-ı Acem livay-i himayetine gürizan olmağle egerçe iyadı-i a'day-i bed-girdardan tahlis giriban can (Han) eyledi lâkin ol zaman hükumran-ı memalik-i İran olan Safi-i bi-insaf niqad ve qadrdan olmamağle üftade-i dest-ı dehqaniyan olan baz beride minqar gibi saqat-muşt i'tibar oldığından naşi 'arız olan namus ve neng mani'-i aram ve dernek olmağın nümune-nümay çah seqar olan Qumuq ve Çerkes caniblerine sefer idüb beş sene miqdarı zaman ol ser-zeminde dahi tezyi' naqd-ı ömür-nazenin itdigi esnada bala-nişin serir-i şevket ve zib efzay-i taht-ı azamet olan Sultan Murad Ğazı hazretleriniñ mazhar [c. 137, ***Afv-ı Şahin Geray ve iclây-i o bi-Rodos. Üftaden-ı İslâm Geray bi-dest-i ehali-i Leh. Azamat Geray 1040***] qahr-ı Qahramanisi olmaq endişesiyle anda dahi arama mecalı olmayüb pay-i lerze-dar ihtiyâr ve iqdam isti'fa ve i'tizarı ile cebhe-say pişgâh çetr-ı adalet ve ser-füru berde-i otağ-ı merhamet oldığı cenab-ı ma'delet-penahıñ şıqa-güşay kişver-i İran ve Fatiha-havan feth-revan olub sahray-i firdevs-asay Üsküdarı hayim rengârenk ve zerrin-i sütun ile reşk-aver behişt-berrin eyledikleri zamana tesaddüf itmekin Silâhdar Paşanıñ lüle-i tevassut ve

istişfa'yle çeşme-sar azabu'l-beyân dehan-ı niyâzından icra eyledigi maü'l-hayât ricası ba'is-i temevvüc bahr-ı merhamet padişah-ı Cem-cah olmağın i'tab-i iltifat-amiz ile istihbar-ı iyâb ve zehab idicek *

Beyt:

Gâh der-deşt bud-ı ser-geşte,

Ki zirah-ı i'raq bir geşte.

mefhumunca tir amalım isal hedef-hüzzam itmek içün aqarib ve ecanib ile azmayiş- endaz sa'y ve ictihad oldığımda keman-ı tedbirim na-mülâyim bazuy-i baht ve pençe-i iqtidarım şikest olmağle kefen bir düş-ü i'tizar ser-nihade bab-ı devlet-meabıñ oldum didikde sutur-ı ceraim ve qusurına hatt-ı afv keşide ve qadr kifaye-i salyâne ta'yini ile Rodos Ceziresine iclâ ile iktifa qılındı sene-i 1043 el-hasıl Canibek Geray Han bar-düş (ba-Rodos) amen ve rahatı olan saqıl (saql) riqabından halâs ve nezd-i padişahıda hasıl itdigi iltifat ve ihtisas-ı ba'is istiqlâl-i hükumet ve mücib-i istiqrar merkez-i saltanat olmağın Qalğası Devlet Geray Sultanı Leh memleketi iğaresine (ağarasına) ta'yin itmekin esnay-i gir u darda eser-i hezimet-nümudar olub ma'iyyete memur olan İslâm Geray Sultan bend-i zıncır esiriye giriftar ve niçe müddet hasret-keş dar ve diyâr oldı **Qalğay-ı** müşarun-ileyh mataya-i sefer ve harekete vaz'-i likâm avdet eylediginden çoq zaman mürur itmedin rü'es-i esabi' çar-i merdüm piyade-revayle ser-nihade-i kişver-i ahıret olıcaq mansıb-ı mahlüle-i Nuraddin Azamat Geray na'il ve Hannıñ veled-i sulbisi Aqçe Sultan Mübarek Geraya nuraddinlik mansıbı tebrigi aqibında Azamat Gerayıñ izhar-ı azamet ve ünvan ve era'it-i şekl-ı bağı ve i'syânı ba'is-ı tuğyân bahr-ı ğazab-ı Hanı olmağın **biñ qırq Zilhiccesinde** ğariq yem-i a'dem ve mansıb-ı metruk ve na-mübarek ile Mübarek Geray dilşad ve hürrem olub Sultan-ı maqtulıñ biraderlerinden Mehmed Geraya işrab-i şerbet tehniye-i mansıb münhal ile itfay-i ateş-i fırqat idüb Aqçe Sultannıñ dahi beyâz cebhe-i hayât [c. 138, ***...muqaddema***] paki üftade-i hak siyah-i memat [c. 139, ***İnayet Geray Han. İzhar-ı i'nad-ı İnayet Geray Han. Şehadet-ı Hamid effendi ve İbrahim Paşa***] muqaddema ferman-fermay hıtta-ı Qırım olan şair Bora Ğazı Gerayıñ veled-I ercümendi olub validi 'azem daru'l-beqa ve biraderi Toqtamış Geray ve Sefer Geray tiğ-ı qahr ve siyasete mübtelâ olduqda müşarun-ileyh ve birader-i kihteri Hüsam Geray ve Safa Geray ve İ'vaz Geray nam biraderleri ile tahlis-i can içün daru'l-aman sükkan-i cihan olan saye-i padişah-ı alempenah cebhe (cebe) fersay ubudiyet ve mazhar-ı inayet ve merhamet olmağın qadr kifaye-i salyane-i yaqını Yanbolı havalisinde iqamet itdirilmişidi Canibek Gerayıñ necmü's-sa'ade iqbalı asüman i'tibardan saqıt ve devr oldığı ba'is-i zuhur-ı a'yb ve

qusurı olub azli iqtiza idicek İnayet Gerayıñ rişte-i husul-ı meramı Qantimur-ı mezbur mürafaqatıyle babu'l-ebvabdan mürür ve canib-i şarqa sefer içün amade olan sayeban ictihadıñ sütün sa'y-i mevfurına merbut nevbet tasarruf-ı mülk hükumet tariq-ı ğazada sarf-ı himmet itmege meşrut olmağın matiyye-i tebahtur ve ihtizaza vaz'-ı likâm celâlet idüb Qırıma vusulında ola (evvelâ) zir qubbe-i felek-medar şehriyâride izhar-ı kibr u kin ile lüle-i ğavğası tıraqa-endaz asüman iffetimin ve kesr qulüb ve ğazab muqarrat ile ma'yüb olan biraderi pehlivan Hüsam Gera'yı qalğaylıq rutbesine is'ad ile dest zulm-peyvestine i'tay yüngen fesad ve tahrib-i esas devletine sa'y ve ictihad idüb **Ve'l-ğazabu humretu'ş-şeyatin** rah saqim zuhurında Sultan-ı sabıqu'z-zikriñ refiq ve hempası olan birader-i digeri Saadet Gerayı nuraddin itmekle umur-ı fitne-i Qalğay endek şu'ur-ı temşiyet virüb sefer adımu'l-yemen (adım elimen) Aceme teveccüh esnasında ğavl-ı beyaban bağı ve isyân olan Qantimur-ı mezbur merküz-nihad mel'ânet bünyâdı olan fitne ve fesadın izhar ile ma'iyyetine memur oldığı Han Qırımdan mücanebet ve bi'l-cümle avne ve müte'alliqatıyle vatan pürmeger ve fetni (vaqtnı?) olan Aqkerman canibine ric'atı İnayet Gerayıñ ba'is-i temevvüc bahr-ı ğazab ve hiddeti olmağın sefer-i İranı istisal şahs-ı bi-idrake bedel ve nehr-i Tan sevahilinde sakin Oraq oğlı qabilesi ma'iyyetiyle Kefe qal'âsı pirameninde vaz' hayim buğz ve adavet eyledikde mani' muqatele-i farq muvahhidin olan ehali-i qal'â-i mezbure ile saf beste-i muhasamat ve mu'allim mesele-i itaat halife-i asr olan qazı-i belde Fazıl Hamid efendi ve tenfiz (tenqıd?) evamir-ı padişahı qaydı ile ilm-i keşide sekin cedd ve cehd [c. 140, ***Qatl-ı Qalğay ve Nuraddin. 1046***] iden Bıçaqçı İbrahim Paşa'yı cenk ve sitizde reside-i yasay-i Cengiz idüb maye-i buza-i fitne ve şürür olan Qantimur memleketine mürürinda garden nam na-fercamı mirmiranlıq qılâdesıyle mağbun olmağın Astan-ı padişah-ı kiti-sitane fırar ve ol zamana degin bi'l-iştirak manend-i kuh-ı Elbruz zuhur ve birüz iden bar-giran qabayihi yalıñız düşen Han-ı müşarun-ileyhe tahmil idüb Han dahi muqtezay-i nefsaniyet gendiden sudur iden if'al-i na-marziyesinden izhar-ı nedamet itmeyüb bilâ te'emmül ve ihtiyat canib-i Devlet-i Aliyyeye izhar-ı i'nad ve muhalefet ve husaması emvalın iğare ve külli qasabası havalisinde sakin zümre-i müslimine isar mazarrat hususan saye-i himaye-i padişah-ı hamiyet-penaha iltica iden Qantimur mübtelây-i selâsil ve iğlâl tarafına isal olunmaq emr-i mümteni' el-husulı içün haric-i daire-i edeb rical-i Devlet mekâtib-i na-seza tahrir ve ketb eyledigi esnada lisan-i rical-i ğaybden qablü'l-vuqu' haber-i na-mülâyim azli şüyu' bulmağın Qantimura dair olan qabail-i Mansuriyanıñ rical ve nisasın emval ve eşyası ile derun-i Qırıma naql hızmetin Qalğay Hüsam Geray ve

Nuraddin Saadet Gerayıñ dest-i ğadr iştirak-i zulm-peyvestlerine ihale ve gendisi Han-ı cedidi kâşane-i hükumete dühulinden men' içün likâm esb-ı tend-huyın canib-i Qırıma imale eyledi ve ma-i ibadi'llâhi meskenlerinden ihrac ve ezay-i güna-gün ile iz'ac iderek mesken-i Qantimur olan mahallden bir-iki merhale devr (dür) olduqlarında iki Sultan hem meşreb ve bihurd ve asl olduqları ni'met-i zafer ve nusrete hursend olmayüb tezyid neş'e içün idare-i emm el-haba'is bintu'l-a'nide ifrat ve huddam nev-giran dahi hem-nişin secade-alüd neşat olub qadem-nihade-i rutbe-i cünun ve daire-i idrak ve hareketden birün olduqlarında humar keşide-i ye's ve hırman olan umera-i Mansuriyandan Devletşah ve Suleymanşah ve Oraq Mırza ve sair rahnedaran tiğ-ı ta'zib ve eza mute'azid ve yekzeban olub ğunüde-i zemin ğaflet olan siye mestan mikde-i kibr ve nahveti bade-i telh tiğ-ı ğadr ile biñ qırq altı Zilhiccesinde üftade-i hak helâk eyledikleri avaze-i hevlnagi sene-i atiyye-i Muharreminde muqarin hadise-i azl sami'a-i Han müsta'idü'l-idbara ve asl olucaq tahlis-i giriban can ve ümid afv ve qusur ile cebhe-fersay Astan-ı padişah-ı zişan olmaqdan ğayre mecal ve imkân olmamağle bilâ tehir ve aram qadem-nihade-i Bab-ı Devlet-meab olucaq Qantimur ma'iyyetiyle huzur-ı Hümayuna ihzar olunub esnay-i [c. 141, ***1049 Qatl-ı İnayet Geray Han. Teveccih-şiden-ı eyâlet-i Qurman bi-Qantimur bi-iz'an. Qısas-ı püser-i Qantimur bi-ferman-ı Hümayun***] muhasımada ceraim-i sabıqa-i biri birine ğar ve vahid-hüma ahrıñ zir-ı qadem sebatına vaz'-i sabun ezlâq (izlâq) ile üftade-i çah-ı adem itmek içün muhavereleri esnasında İnayet Gerayıñ müteşebbis damen-i isti'fa ve niyâzı müfid olmayüb * ayn * u'zr-ı zalimra nemişa-yed şenid * mefhumınça muqaddema cüyüş-ü fitne ve töhmet olmağle zahr-ı ğazab-ı Qahraman-ı asr olmaqda Qantimura sebqat itmekin büstaniyân-i cellâd saftan mübaşeretiyle **mübtelây-i resn-ı siyaset ve i'dam ba'de bağçe-i hassada techiz ve tekfin** ve ulema-i i'zam ve rical pişgâhında yürüyüb Ebu Eyyüb Ensari Radıyallahu anh civarında defn itmekle ihtiram eylediler müddet-ü hükumeti iki sene üç ay ve zaman-ı hayâtı qırq dört senedir **egerçe** Qantimur Mırza

Beyt:

Dil nihadın bir cefay-i duşmanan hun hur-denest,

Hısm-ra diden bihak (nihak) üftade-i can-perver denest.

mefhumınca çend-ruz fiqdan adüvv neşatıyle mesrur lâkin müddet-ü medide turre-zen (tara-zen) tabl fitne ve fesad olmağle mürğ-u aram asayiş nası-i remide eyledigi amel-i na-şayeste (na-şinayeste) seng-i zaman mükâfatı reside olmağın Qurman eyâleti ihasnı ile şeqa-i hayr ve teni (cebr ve teni?) efraşte zirve-i kuh enaniyet idüb Üsküdara ubur ve

tedarik-i ünvan-ı kazbe eyledigi esnada evlâd-ı şeqavet-i nihadından **Elveledu sirru ebihi** bade-i aql budı ile mest ve bi-hodı olan bir püser-ı bed-kühri **lemuharreretu'l-faqir** * su'yı şerle virilme bir şemşir * Anıñ icün şarab adıdır * müeddasınca neş'e-i şarab nur-dide aql ve hoş izale itmekin sir sevq (suq) ve barar iderken qadem-nihade-i damen kir u nahvetim olduñ deyü bile cerm ve günah tavaif-i askeriyeden bir biçare'yi hancer-i ser-tiz ile zahmnak helâk itmegin ihzar-ı divan dadar-ı cihan olunduqda ba'd-ı sübutu'l-cerm tiğ-ı qısas şer' qati'ü'n-niza' ile **ve lekem fi'l-qısas hayut** hükmi iqa' olunduqdan soñra cesed-ı bi-ruhı kefen hun-alüd pirhen (pirahen) ile pederi canibine irsal olunduqda derd-i beride-i dünbal mar ve ateş-i firqat mader-i püser zehm-havar misli lâyih qalb-ı padişah-ı cihandar olmağın Qantimur-ı mezbur bir Han-ı zi-şannıñ i'damına ba'is-i mahrek fetn ve şürurdır deyü qatline **ebqay lilhayr etqay li'ş-şerri** qalem-ahen tiğ-ı şer'-i mutahhare ile i'damı babında hat keşide-i siyaset olmağın Serbestaniyân hassa vusattıyle *

Beyt:

Çünin esb-i resm saray devder (düdir),

Ne rübe bimand, ne hod şir-i ner. [c. 142, ***Qatl-ı Qantimur. Sebeb-i isyân-i İnayet Geray. Bed-girdar-ı Hüsam Geray***]

müeddasınca keduy-i bi nevası üftade-i mezbele-i fena oldı vaq'-ı zalik izan fi es-safer mırzay-i bi fehm ve iz'an resn-i keşidegân büstaniyanı mu'ayene ve mübtelây-i bend-i siyaset olacağın müşahede idicek **velüteri iza'z-zalemune** ileh mazmun-ı münifi nümayan olub muqtezay-i cehl ve hamaqat-ı istiğfar dönüb ve taleb-i mağfiret hengâmında gendi istilâhı üzre qaltaq ey-vah sevmedigim ölüm geldi buğay başıma lafz-ı mühimli ile hatim-zen hatm-dehan-ı hayat oldığı meşhurdır **Ne'uzu billâhi min şüruri enfusina ve min seyyiate a'malina** egerçe İnayet Geray Hannıñ zahira ba'is-i i'syân ve i'nadı Qantimurıñ izhar-ı muhalefet ve tahrik-i mel'anet ve fesadı oldı fi'l-haqiqat Hüsam Gerayıñ Han-ı Qırıma istinad ile ta'ciz ve iz'acidir **Sultan-ı** müşarun-ileyhiñ eyyâm-i azlinde saday-i mürğ ve zübab muğa'yir resm ve adab olan divan-ı padişah-ı şevket-meabda ref'-i perde-i savt-i bi-ahenk ile harıq-i hicab-ı namus ve neng oldığı sebqat-yâfte sahife-i kitab olmuş idi qariha-i (qaraca) şehriyâr-ı cihandan İnayet Geray Han ferman-fermay-i Qırım olub Hüsam Gerayıñ vücud-ı kibr-alüdi qabay zerendüd-ı Qalğayı ile ziveryâb aceb ve ğurur olıcaq ecanib ve aqarib-i zehm-hurde-i hancer cevr ve semti olmağle bilâ şek ve keman-hun rihte-i bicare-gân olan *

Beyt:

Zinhar ez qarın-ı bed-zinhar,

Ve qana Rabbena azabu'n-nar.

muqarenetiyle damen-i pak İnayet Geraya dahi te'sir ve serayit itmekin mübetlây-i derd ve belâ ve üftade-i renc ve i'na oldı **Hüsam** Gerayıñ hiddet ve ğazabı muqtezası bir def'a Çerkes canibleri hazamına memur olub bir vech-i i'tidal hareket ve itmam hızmetinde gendine ve Han tarafına kenizek ve ğulâm maqulesi irad-ı a'zim husulı muqarrer iken tavaif-i mezbureden evvel menzili olan Jane qabilesine nüzulinde *

Beyt:

Şeb-i pişe ve şebkar (şikâr) ve şeb-rev,

Deycür-perest ve hısım-pertev.

Olmuş idi halq-ı adüvvı canı,

Sevmezdi a'sesle paspanı.

mefhumınca kemend-endaz kevkeb-i asüman ve sürme-keş a'yn-i ömür ayar olan bir niçe düzdgâran bir şeb-i deycürde ra'y-i çeragâh ihmal olan esb-ı hali' el-i'zar güsiste efsardan beş-on çar pa'yı fütade-i sahray-i fıqdan eylediklerin ma'ruz-ı pişgâh-ı Sultan huşunet-pira eylediklerinde belâ te'hir ve imhal-i ahz ve ityân ve illâ bahasını za'afiyle edanı teahhüd ve iltizam itdirüb mevazi'-i töhmeti tecessüs esnasında ol miqdar bargiriñ dahi deşt-i qaza ve qaderinde ser-ı bi-sahray adem oldığı saat hakim qabilesi [c. 143, ***1047***] resn-ı huşunet ile avize-i diraht siyâset itdigi fi'il-i ğayr-ı mesbuqı reside-i mesami'-i qavm-ı mesfur olıcaq bi'l-cümle zirve-i cibal-i sa'beye fırar itmekin sarf-ı naqdına meşaqqat ile bilâ fa'ide ric'at eylediler **bi-resm-i** qadim-ı Tatarı Hanan ve selâtin-i esnay seferde bir mahalle nüzul eylediklerinde kürsine-i çeşman rüesay-i qavm-ı piramenlerinde gerda-gird olub manend-ı qıtmır ümid-i nevale merdümıñ didelerdin kef a'tasına ihale iderler anlar dahi

Beyt:

Civan (gele pejmen) ki dil seraçe-i üst,

Tamam lezzet-i alem-ı meyân paçe-i üst.

enbanından küşt ve üstühvan ve nan ve qahve ve duhandan hisseyâb iderler idi amma Sultan-ı müşarun-ileyhiñ meclisine dühul idenlere cerab-güşay cerb-şirin olub süyişi (sevişi) sügüşe (sevgeşe) bedl ve qahve-i yemene sem-i qatil ve semi ve muadil idüb gâh ve bigâh zeban-ı ateş-füşanı şirare-riz qahr ve sitiz olmağle dud ah biçaregânı peyveste-i evc-birin idüb nümune-dade duhan-ı qırcalı oldığından ne terk-i (türk) resm-i qadime qudret ve ne taqarrüb-i encümene cesaretleri olmağle aksi şişe-i dürbin ile nazar-endaz olub uzacıqdan merhaba ile iktifa iderler idi **Ne'uzu-bilLâhi min ğazaba ellezi humazatun min**

humazatu'ş-şeytan * Bahadır Geray Han bin Selâmet Geray Han ibn Devlet Geray Han bin Mübarek Geray Sultan bin Meñli Geray Han ibn Hacı Geray Han-ı müşarun-ileyhiñ validi Selâmet Gerayı Han hükumran-ı iqlim-i Qırım olduqda Bahadır Geray rehin ve Yanbolı qasabasın havas-ı ta'yin itdirmekle niçe zaman ol havalide perver-şiyab olub rical-i devlet ve müteallıqat-ı saltanat ile tahsil-i sermaye-i ülfet itmekin İnayet Geray ser-keşide-i sahray-ı bağı ve i'nad olub eger bezm-i kişver süzluq levazimen ibda' ve icra eylemekde berzede-i damen sa'y ve ictihad oldığımıza Murad Çelebi vaqıf olursa ufaq-ufaq gezinüv deyü padişah-ı müşarun-ileyh never-Allahu burhane hazretleriniñ dud-ı kebud ceraim-ı tuğyan ile lebriz lüle-i dehan iden ashab-ı bağı ve i'syânnıñ şişe-i tenba-küy vücudların şikest itmek icün deyü inhane-i celâdetde ta'dad enva'-ı siyaset ve pay-i ğazab ve hiddet ile emedeşdlerinden (emeldeşlerinden?) kinayet itdigi vasıl-ı sem'-i Hümayunları olıcaq bahr-ı ğazab qahr-engizleri müteharrik ve mücehhiz (müchiz) olub İnayet Gera'yı ğariq-ı yem-i adem ve biñ qırq yedi Muharreminde Bahadır Gerayı meclis-i Hümayuna davet idüb evvelâ dide-i sınur-nan [c. 144, ***Nash-ı padişah-ı be-Bahadır Han. İslâm Geray-i Qalğay. Seferğazı ağa***] gör ve bezerk çeşm-i a'ynu'l-baqar olan İnayet Geray gibi qutb-ı merkez alem-i veliü'n-ni'am canibine nigâh-endaz nazar-ı hiyanet olmayüb perkâr saffet daire-i itaatdan devr (dür) olmayâsın deyü ma'ayib-i İnayet Gerayı ta'dad ile Şahname-havan nash ve pend olduqdan soñra Qalpaq Hanı ve Külâh İlhanı ile bazar meramına revac viricek **ol dahi** asr-ı Canibek Gerayda Leh keferesine esir ve ba'd-ı zaman dest-giri padişah-ı bende-nevaz raiyyet-perver ile reside-i kişver-ı selâmet olan biraderi İslâm Gerayı qalğaylıq ile kâmbin ve birader-i digeri Safa Gera'yı nuraddin ta'yin idüb gendüsi bahran ve Qalğay Sultan berran müteveccih canib-i maqsud olub Qalğay-ı müşarun-ileyh bir muqtezay-i vaqt ve hal müteallıqat-ı Qantimur mal ve menal ve ehl-i a'yalleri ile rehine-i ve qaye-i aman olmaq maqal-ı istimalet iştimalıyle Qırıma isale memur olmağın hasebu'l-emru'l-'ali itmam-ı hızmet eyledi **Hüsam Gerayıñ** vaq'a-i ha'ile şehadeti zuhurında ıstılâhlarınca aqtacı beg ta'bir itdikleri mir-ahurı maqamında olan meşahir-i a'yan Qırımdan Seferğazı Ağa mahall-i ahırda bulunub saday-i bi-ahenk qatl ve i'dam vasıl-küş hamiyet-i huruşi olıcaq pirahen-ı hayat veliü'n-ni'amın hun-alüd ğadr ve kin ile ba'is-i inşiqaq asay-i muvahhidin olan ashab-ı bağı ve nifaqın giriban-i zindegânilerin hetk (heng) idüb fatq rahne-i umur memleketi rüfu'yi tedbir-i dil-pezir ile iltiyâm ve ratqa-i qadir bir merd-i Cengiz-nijad şecaat-mu'tadı bulunciyedek (bölünciyediñ) qadem-nihade-i

iqamet olmamaq üzre esb-ı hamiyetine likâm-zen ahd ve misaq olmağın maqarr-ı selâtin olan Yanbolı havalisinde geşt ve güzar idüb İslâm Geray Sultannıñ cebhe-i ğarasında alâyim-i hamiyet (hamis) müşahede ve vech ve cihanda asar-ı celâdet mu'ayene itdiginden manend sitare-i yemanı quvvet-i istidrac ile zirve-i i'syân ve huruce uruc iden küştenileriñ zevalı zeban-ı tiğ-ı hun-efşanından me'mul ve hengâm-i azl ve idbarında daire-i ta'alluq-ihtisasına dühul idüb müşarun-ileyh qalğaylıq rutbesin ihraz idicek ağay ve emekzarı vekil ve vezir itmekle i'zaz eyledi **Bahadır Geray Han-ı** mesned-nişin erike-i Hanı olıcaq nuraddin Safa Gera'yı Rus seferine memur eylemiş idi ol zaman fesad-ı iqtiranda Mansuryânıñ evza'-i tağallübaneleri ba'is-i a'dem istiqlâl ve tefriqa qılub ehali-i memleket olmağın belâ fa'ide-i ğanimet imale-i likâm avdet eyledi avene-i Qantimur olan qabile-i Mansur müddet-ü vafireden berü şeqa-i bağı ve i'nadların [c. 145, ***Ğavğay-i Mansuriyân. Eftay-i Afifeddin efendi bi-istisal-ı Mansuriyân***] efraşte-i kuh enaniyet idüb sefk-i dema ve ğasab emsaval fuqara maqulesi evza'-i na-hencar ve ta'dileri mütezayid ve efzün olub * ayn * Men ve kerz ve meydan-ı Afrasiyab *deyü gendüyi Behram gör ve Rustem ve Pürzan iden Toqsan Oq laqabıyle meşhur zinem Qutluşah didikleri mağrur ve Le'im Ulişen (Olışen) nam bir qaryede adet-i redie-i Tatar üzre güşe-i ahur ve kenar-i ateş zebl-i süturde buza-i munfih-ı (menfih, menfuh) namatbu'i Çemçaq-ı melüt (mülevves?) ve meksur ile humar-ı a'tşan gibi batman-batman nüş idüb bihoş ve sarhoş oldığı esnada umeradan yine gendiniñ hempası Qonğırat qabilesiniñ toquz nefer mırzası dahil-i meclis olmağle boza havarından bir bed-mest lâ-yü'aql-enger esvat (esvab) ile temeshurane eda ve mezburlerden birine mırza lafzıyle nida idicek ol bi-rahm ve dadıñ ı'rq-i ğayret-i cahiliye ve i'nadı nabız olmağle mefasid ve mezalime badi olub huzur-ı pür-meger ve şururımızda bizden ğayrıya mırza hitabı mahall-i ülv ve şan ve mükesser badiye-i kibr ve ünvanımızdır deyü toquz nefer-i bi-cerm ve günahı tiğ-ı ğadr ve hayf ile telef eyledi **qabile-i** müteğallibeniñ evza'-i acibesi ba'is-i söz ve güzar ve hal ve şanları firavun ve Şeddad mümasil [ve] selme-i isitidrac ile dervaze-i kemala vasıl ve saqf dude-i iqballeri endiras ve idbara ma'il olmağle suret-i qahr-ı kibriya olan cezay-i i'mal siyeleri derun-ı Han-ı ğayret-şi'ardan nümudar olub meşaqqat dü (dev)-i cihaniden mücib-i felâh ve ebvab-ı hazain sa'bul-infitaha miftah olan kilid şer'-i vacibü'l-etba'i der dest itmek adet-i hasene-i ashab-ı aql ve fetanet olmağle ol zaman **a'rabiyye Kâlü'n-nari ba'l-eser lâken leysa müşte'alân * Kâ-lema-i fi'l-ceri leken leysne munsekban** * mazmunı üzre ateş-tab ve

seyf qatı' şer' ve kitab-i müstetab ile belâ şek ve irtiyâb qat'-i münaza'at şeyh ve şab idüb belde-i Kefede me'zun bi'l-efta olan iffet-qarın seyyidina ve Mevlâna eş-şeyh Abdullah Afifeddin muta'na-Allah be-berekât infasa el-Qudsiye hazretlerinden istifta ve ğalâf seyf-i sarım batında lem'atı zahir-i şemşir-i Zü'lfiqar te'sir-i du'a ve avize-i qalb-ı 'alileri olan sıdaq-ı ayinlerinde mahfuz-ı keman teveccüh ve müşahede ile endahte itdikleri siham-i ricay-i **a'li-Allahu seyfehu Alâ mefariqu'z-zalimu'l-qassar** ile mu'in ve qafadar olmaları içün dehanbaz-ı niyaz olıcaq hazret-i şeyh dahi masadaq **El-fitnetu eşeddu mine'l-qatle** [c. 146, ***Qatl-i 'ami Mansuriyân bi-tedbir-i Bahadır Geray Han. Küçük Qırım Geray Sultan***] zulm ve fesadı mu'tad iden ashab-ı bağı ve i'nadıñ vücud-ı bisudin sahife-i ruzgârdan ref' ve mekâid ve mazarratların bend-gân-i Rabbi i'baddan def' itmek imam-ı zamana lâzimdir deyü ifta ve ecnad ve ğaybiyye-i İlâhiyeniñ keta'ib-i hane i'anet ve imdadın ba'du'l-istid'a bender-kâr kiyasetde niqad-ı hurd-bin daru'l-a'yâr haqaiq olan Han-ı daqaiq-şinas ve 'ali-himmet hükm-ü nafizu'l-qavl-ı şemşiri gerdan-ı gerden-güşane (kâşane) iqa' hususunda bir fehvay ve **şavir-hum fi'l-emri** ashab-ı rey ve feraset ile bast-besat meşveret idüb

Beyt:

Çü rey-i hurde dan-ı der-kâr besti,

Biñ tedbir-i sad-ı leşker şikesti.

mefhumınca evvelâ reme-i ashab-ı nifaqıñ şeml-i vifaqların tefriq icün bazar-ı kâr-zar mahallde qurulmaq üzre ittifaq olunmağle o hargeleniñ bir bolükni (bigükni) sefer bahanesiyle Or qal'âsı sahrasında Qalğay Sultan ma'iyyetine sürdiler bir sürüsini dahi bir ay şuri terğib ile ferib [ile] **Qanzur kenfe kân 'aqibetu'z-zalemine** hükmi tenqid (tenfid) üçün Bağçesaraya davet olunduqlarında *

Beyt:

En-nasu fi ğaflete 'amma yüradu behm,

Kânnehüm ğanem fi dar-ı hızar.

pay-i ğafleti ile belâ tereddüd ictinab-i ağnam nemek-dide gibi bir-birine ta'qib iderek şehre dühul **Faqnelü hum haysu veced-tümuhum** ziyafethanesine nüzullerinde hızmet-i mihmandarıya memur olan huddam-ı cellâd-nihadan ferman-ı Hanı üzre * ayn * qatl-ı 'ammı arzu-darım Hülâgü Han gecaset * havanından it'am ve saqayan hun-efşa *

Beyt:

Rahne keremlik ser-efkende be,

Duşman-ı bed-ahd perakende be.

şerbethanesinden saqı-ı şarab merkle ikram itdikleri vaqt ma'hude-i Qalğay Sultan dahi ma'iyyetinde olan bedr ve şane yasay-i Cengizi icra ve resm-i mürde-i Timuri ihya eyledi **qavm-ı** mezburıñ met'inlerinden yalıñuz Aytimur Mırza saqf ve'l-enni (ve alannı, ve alay?) **ve men dehelehü kân amenan** vasf-ı gird-gârı ile reşha-pira (pebera) olan (peber olan) beyt-ı Hudade mücaveret şartıyle aman ve halâs ve dün sinu'l-büluğ dört-beş nefer mechülü'l-esami ma'sumler mehd-i ihtifade pinhan ve diyar-ı ba'ide fırar idüb ibtilây-i umum belvaden rehayab oldılar **firqa-ı** mezbureniñ istisalı Han-ı Qırıma ba'is-i istiqlâl ve eday-i hıdmet-i din ve devlet itmekde sebeb-i tahsil qudret ve mecalı olmağle biraderlerinden Küçük Qırım Geray Sultan ekber-i selâtin-i i'zamdan cenab-ı Ebu'l-Mağazı Sultan Muradğazı 'azem feth-ı Bağdad olduqda ser-tebcilin nihade-i [c. 147, ***Muhalefet-i Çasar-ı Masqva bi-eday-i cizye. Qatl-ı ba'd-ı Ahmed Geray***] rikab-ı ma'iyyet ve dest-i celâdetin vaz'-i tiğ-ı hamiyet itmekin mazhar enva'-i inayeti oldı **Sultan-ı** mezkür asker-i mevfurıyle **Leh** seferine memur olub muğtenem ve mesrur-ı avdet nehr-i Özün (Özüden?) uburı esnasında dest-i san'at istimal-i şimal ile münqa'ad olan muqantara-i yeh-i cenüb ile münhal olmağle merakib-i ğuzat-ı Tatar-ı badiye-peyma ta'me-i niheng devr-i (dür-i) diyâr oldığından naşi muterassıd-ı fursat olan kefere-i bed-ma'aş askeriñ vaqt-ı telâşında hars ve kiraz gibi dest-i mel'ânetlerin diraz idüb iğtinam olunan emvalıñ bir miqdarın ğarat eylediler **Sultan-ı müşarun-ileyh** qudümiye ve hediye cem'i icün Çerkes canibine ta'yin olunmağle bi-resm-i qadim 'aid olan isra'yi bile redd u ked cem' ve tahsil eyledi Masqva Çasar-ı na-bekâriniñ ayine-i memleket-i Tatara 'arız olan ğubar-ı ihtilâlı sanemhane-i hayâlında musavvir olan şekl-i qabih-ı mel'ânetin ara'ite fursat-ı add idüb bir vech-i mu'tad avize-i gerden iltizamları olan bedel-i cizyelerin teslim hususunda izhar-ı suret muhalefet eylediklerinde bir vech-i sefaret (saqaret) tesyir olunan Turtimur Mırza ve ı'yd-i şedidi mutazammın yarlığ-ı Hanı tebliğ idicek bile te'hir ve imhal-i teslim ve eda ve enva'-i nüqud ve tuhaf ile sefir-i mezburı ırza eylediler **Qalğay-i** İslâm Gerayıñ Jane-i Çerkesi begi olan Aqçomaq didikleri mu'anid ve bed-huye adavet-i dirinesi olmağle ol canibe sefer idüb bir vaqıf-ı murad zafer müyesser olmamağle güşmallerinı rehin-ı vaqt-ı ahır eyledi **güzar-ı** şebdin (güzar şepezir?) sahife-i tahrir qılındığı üzre Şahin Geray biraderi Mehmed Geray ma'reke Qazaq-ı bi-idrakde zehm-havar bendeqa-i tüfenk merg ve helâk oldığı vaqt-ı hevl-nakde muqaddema maqtul Hüsam Gerayıñ Divan-i padişahıda ihale-i hançer-beran itdigi Boğdan Ahmed Geray Çerkes memleketine fırar ve tahsil-i ruze içün her ruz bir

babe (bi-rubabe) iltica ile meşaqqat bin (beyn) mihnet ve azar olub ihtilâl ve fesada dair bir ameli zahir ve sa'y iderse de icrasına qadir degil iken * ayn * aqibet gerek zade gerek şod * mazmunıyle ameli muqtezası afv-ı ceraim sabıqa ve va'd ile davet olunduqda biçareniñ peymane-i hayâtı lebriz olmağle güftar qasd-ı fesad endişe-i i'timad ile atmenan (itmenan) hasıl idüb ma'ber-i Tamana vusulında üftade-i tih-ı ğurbet olan Sultana ser-tiğ-ı ser-tiz ile işaret idüb diyar-ı a'dema seyahat itdirdi neseb-i a'dım [c. 148, ***Tuğyân-ı tavaif-ı Qalmuq. Vefat-ı Nuraddin Safa Geray ve hulül-ı mansıb-ı bi-Qırım Geray. Şikest-yaften-ı Tatar ba'd ez avd (adüvv) eza ğaret-i Leh ve istilâ-i Qazaq bi-qal'â-i Azaq. Hayr-zade***] el-hasebleri sahaif-i güzeşte-i kitabda mestur olan Qalmuq-ı bed-mahlüq umerasından Burğut Hurlük nam mel'ânet-nihad re'isleri canibine ref'-i şeqa-i muhalefet idüb ifsad ve idlâlina qadir oldığı otuz biñ hane miqdarı cünud-ı şeyatin kerihetu'l-munazır ile misal-i bahr-ı Zaqqum nehr-i Etil sahiline sa'il olub ol havalide (havaletde) sakin mulfet'ul-qulüb olan tava'if-i Noğa'yı muslim ve kâfir emvalın iğare itmek meva'id ve mekayid ile gendüye etba' itdiridüb bi'l-defa'at Qırım memleketine qasd-ı cesaret eylediklerinde ehali-i Vilâyet agâh bulunmağle mağlüba-i rica't ve gâh kelb-i u'qur gibi aliü'l-ğafle hücum idüb isar-ı mazarrat iderler idi ba'd-ı zaman cemiyet A'bde-i evsan ne vechle perişan oldığı keşide-i sahife-i beyân qılınsa gerekdir **ol eyyamda** Nuraddin Safa Gerayıñ mir'at musafay-i hayatı gerd-ı pezir ğubar-ı memat olmağle ziya-i mansıb-ı Nuraddini ile dide-i Qırım Geray qarır (qaryer) oldı **umera-i** Qırımdan A'yş oğlı Ahmed Mırza ve Düyün oğlan ve Adil Mırza nam şeca'an-ı ecnas-ı (ecnad?) Tatar cihad-ı mu'tad ile bilâd-ı şeqavet bünyad kefereden Leh memleketin iğarede pişva ve serasker ve ğanaim-ı bi-şümara dest-res müyesser olub nehr-i Özüyi uburları hengâmında haişik-zen deray-i bed-saday ta'aqqub olan melâ'in-i şeytanet-ayin misal-ı ervah habise-i derun askere dühul idüb avaze-i tüfenk-ı bi-ahenk ateş-ı iltihab ile şerer-paş tahdiş-ı ıztırab olduqlarında asker-i İslâm idhal zir-i dest-ı iğtinam itdikleri emval ve isqalı muhafaza sevdasıyle i'mal-ı edevat-i qıtalda olan nuqsan ve rehavetleri tavaif-i Tatardan Oraq oğlı qabilesinden nüfus-ü kesireniñ neş'e-dar şerbet-ı şehadet olmalarına ba'is oldı **nehr-i Tan** beta'ihi nisanında tekevvün idüb kiraz-dindan diraz-ı Qazaq tecemmü'-i ittifaq idüb müstevli-i qal'â-i Azaq oldığı mesmu'-i padişah-ı şevket-iltihaq olduqda eyadı-i ashab-ı şeriñ ve nifaqdan tahlis içün tertib olunan asker-i Osmanı nusret-qarın ile Han dahi ta'yin olundı **Hayr-zade** nam müverrihiñ yalıñız Qırım Vaqayını tahrir itdigi Taqvim tarihında müşarun-ileyhi vasıf ve medh-

aqıbında sefer bahanesiyle fuqaradan tüfenk ve tamğa aqçası ve aña muşaba tekalif-i icad ve enva'-i me'külât mübâyaa itdirdi deyü ol caniblere mu'tad olmadığından maayibinden ta'dad idüb zem ve qadeh ider **el-hasıl** techiz [c. 149, ***Nusret-i yaften-ı Tatar ve ahz-ı qal'â-i Azaq ez-Qazaq. Fevt-ı Velişah. 1051 Fevt-ı Bahadır Geray Han***] itdigi asker ile qadırğalara süvar ve ma'ber-ı Tamandan uburlarında Masqva tevabı'nden olub sevahil-i Qırıma irsal seylü'l-a'rm cesaret iden Tan Qazağı otuz a'ded zevraq ile def'atan zuhur eyledikde mevcüd olan qadırğalar ihata idüb bendeqa-i tüfenklerin tekrar sehabdan tiz ve tir ve keman sine-i nişanların bad-ı sahradan sebk-i hız eylediklerinde haserın hamelât-i (himalât) ğuzata taqat-güzin olmayüb kimi temevvüc-i bahr-ı asker ile **ve Humu'l-müfrequne** zümresine dahil ve kimi şemşir-i ateş-te'sir ile **zalike ceza-i a'da-i Allah en-naru ve ı'ydine** mazhar olub qa'r-ı cahime vasıl ve bir miqdarı dahi har ve haşak vücudların * ayn * eger havahı selâmet der-i kenar-set * mevc-i fevca-fevcı (füca-füci) ile herçe-i bad-ı abad sahiline endahte ve umera-i Qırımdan Velişah ve Nurtimur Mırza ma'iyyetlerinde olan leşker-i Tatar ile tesaddüf eylediklerinde bile qayd-ı şest ve bend-ı mahı aql ve merdüm-i heykelleri ahz ve sayd eylediler **perde-i ğaybiyye-i** İlâhiyeden ser-zede-i bezm-ı zuhur olan suret-ı hasene-i nusret muqaddema-i feth ve zafer a'dd olundı **lâkin** a'rus-ı sim-endam miftah-ı qal'â-i dahil-i dest tasarruf ehl-i İslâm olmaq müddeti henüz tamam olmamağle teslim-i müeccele-i terhib ve tazyiq ve sene-i atiyede sarf-ı nüqud mühr-ü mu'accele-i sa'y ve himmete ta'liq ile avdet olunduqda **Han-ı Qırım** sefineye a'dem-ı rağbetinden naşi irtikab-ı meşaqqat ile it'ab-i nefs idüb maqarrgâhına vasıl oduqda muqtezay ve hamet-havay-i sefer-i ve bi-tabı üftade-i feraş bimarı oldı **sene-i mezburede** ülv-riz olan ateş ve ba-hanumansuz a'yş ve safa olub lem'a-i tiğ-ı ser-tizin şerer-paş mefariq-ı küffar itmekde şehir ve mürğ-ı semendir kürre-i nar celâdet olmaqda alemgir olan Velişah Mırza dahi mübetlây-i kânun-ı hararet-nümun umum bilivay-i ta'un olanlara refiq ve hempaları oldı **mizac-ı** Han-ı müşarun-ileyh 'arız olan maraz-ı mütezayid oldığından nefs-ı natıqası hareketden 'arı ve ruh-ı Sultanınıñ kişver-i bedende hükmi ğayr-ı carı olmağın **biñ elli bir senesi Recebinde** müsafirhane-i cihandan sefer ve hareket ve cedd ve validi zir kâşane-i türbesinde niyet-i iqamet eyledi müddet-ü hükumeti dört sene altı ay ve zaman-ı hayatı qırq senedir **ol eyliq** (ebliq?) süvar-i deşt-ı ma'arifgâh ve bigâh-i likâm kemiyet tab'-i tiz-reftarın suy nazm ve inşaya imale itmekin Rezmi mahlâsı (mahlâs) [c. 150, ***Ba'zı ez eş'ar-ı Bahadır Geray Han. Evsaf-ı Han-zade hanım***] ile tertib-i Divan eş'ar

eyledi **netice-i** tab'-ı niqadlarından ve lel'arif yekfi el-işaret müeddasınca iki ğazel-i bi-hemtaları ile iktifa qılındı

Bu çarh-ı sifle-perver ehl-i tab'a cüd göstermez,
Meta'-ı merafet (ma'rifet) güyâ ziyandır sud göstermez.
Çeker bir perde daim dide-i hasret nigâh üzre,
Ruh-ı canana baqsam eşk-i hun-alüd göstermez.
Olub seng-i havadisden şikest ayine-i tab'ım,
Muradım üzre rü-yı (reyim?) şahid-i maqsud göstermez.
Tababet gösterüb her zahma elmas bend eyler,
Mürüvvetsiz felek bir merhem-i bihbud göstermez.
Ne ola ateş-eser olsa sevad (sevda-yı) şi'ırı Rezminiñ,
Derunı hane-i ateşdir amma dud göstermez.
Vile * Süz-i sinemdir iden dil-germ ol bi-şefqatı,
Aheni nerm eylemekdir ateşiñ hasiyyeti.
Feyz bahş-ı alem-ara cam-ı aşq-efza yeter (efz iter),
Sağır lebriz-i hurşidiñ ne-derma-i heyeti.
Malik-kân bed-hişan olsa dil bulmaz yine,
L'al-i nayâb lebk-tek gevher-i zi-qıymeti.
Şah-ı iqbal ve salık (visalıñ) bulmaz ol tobı qaddıñ,
O ciger olmasa uşşaqıñ hümay-i himmeti.
Lâle-asa söz-i dil dağ-ı derunın gösterir,
Bilmezim Rezmi nedendir sinmek germiyyeti.

bu matla'-i ciger-süz dahi zade-i tab'-i ma'arif pir-eler nedendir * her qanlı (qangi) yaş ki dide-i terden zuhur ider * Bir çeşmedir ki dağ-ı cigerden zuhur ider * **et-tayyibatu'l-lettayyibin** a'rushanesinden hem-feraş vusleti oldığı Han-zade Hanım ki şa'ir-i Ğazı Geray Hannıñ duhter-ı letafet-perveri olub müşarun-ileyh hasan suret ile yegâne zaman oldığından ğayrı dirarı-i nazm ziba'yi avize-i küş huş itmekde nadire-i dur-ender *

Beyt:

Har sanmek (sanmıñ) gör nin şah-ı gül üzre bülbüliñ,
Tırnağı qalınca çalışmış visalına geliñ.

Gevher-i şi'ir-i bi-nazirin keşide rişte-i nazm ve arz-ı pişgâh sarafan-nüqud ma'arif eyledikde şu'aray-i nadire-güyan zaman-ı ruy-zibay pür-mazmun beytden bürqa'-i bekâreti dest-i tanzir ile refa'a-i mecalleri olmamağle vezn ve aruzına dahil ve ta'arruz idüb bezm-i ebyatımızıñ uzanı qasır oldığından idrac-i mezamin kesire-i 'asırdır amma hanımıñ nazm itdigi reml-i etval olmağle melhuzı olan naqş-ı dil-firib ma'nayı işkal güna-gün ile işlemek emr-i yesirdir diyenlere bezm-i

kisv (kisü) ve merğulimiz dahi mediddir deyü [c. 151] virdigi cevab-i şa'iranesi meşhurdır **Han** ve Han-zade meyanında güzeran iden letaif-i meşhure dendir ki hamire-i i'şve ve merbay-i şive ile harem-i i'zz ve nazik-perveriş yaftesi olan *

Beyt:

Lâ'l nabi aqide-i müşkin,

Gerdenin surme rahatu'l-halqum.

memduhası Neriman nam cariye-i şirin-kârıñ halqa-i (haleqa) zülfüne giriftar olmağın necm-i kisvdar hurşıd-i cebini üftade-i çah sayd itmek müterassıd ve fursat-beyn olub nihan-hane-i germabe-i (kermaye) meveddet-ı iltihabda (tahabda) gâh qavl-leyn ve gâh güftar-ı ateşin ile dil-ahen saffet-i Nerimanı nerm ve kânun-ı muhabbeti germ itmekle mismar-ı muhabbet ve alet muvasalata metanet virüb cene-i pirahen bir yeşim tarın alüde-i hun l'âlgün itdikden soñra ab-ı istiğfar ve nedamet ile şest (şet) ve şuy ve beynehümade vaqi' olan sitad ve dadı taye ve day maqulesi nebat-i ezerqa (üzerine) hazv ve salhude (benat ezerqa hazıq ve sal-hurde?) keniz-kân ham-süvar ve mar-ı taziyane ve aqreb-i banular (bi-envar) itlâ'-i ahval-ı alem-bala içün misal-i şeyatin ferce ve süraha dühul idüb netice-i muqaddemat naz ve niyaz olan ahkâm-ı ictima'-i muşteri ve zehre'yi istiraq ve istima'lerin hanıma ğamz ve remz ile İsma'illerinden Han hazretleri ğafil olmağle * ayn şehbaz deşt-i himmetim aldım şikârımı * neşatıyle izhar-ı inbisat iderek menkühası nüzhet-gâhına dahil olub ruy-i pertabında eser-i keder (gider) müşahede idicek kâr nühüfteden haberdardır deyü nev'an telâş 'arız olmağle şane-i ı'tr ile şarib ve rişne-i nizam ve arayış içün nazar-endaz mir'at musafa olub *

Beyt:

Barutım eger sam-der havab-dide,

Biter seyyidüler zeyd ve cayiş berid.

demdemesiyle hey'et-i vüfuranım (ve quranem) meşabe-i Qahraman digilmidir deyü mazreb-i leta'if ile tahrik evtar güftar idicek ol a'ndelib-ı bostan iffet ve tutı-i şükr-sitan necabet beli-i padişahım şol Qahramansın ki Nerimanlar (Nerimanlara?) qan qaşandırırsın deyü bile ıztırab-ı tamel cü-i ibdade olduqda ı'rq-riz hicab olaraq ğaliba divanda ğalebe vardır deyü şitab ider ve **yine bir gün** Süre-i Nisadan **Mesney ve sulâsü varu ba'** ayet-i kerimesin tilâvet iderken nas-ı kerimiñ m'anay-i lâtifin fehm eylediñizmi deyü ibaha-i ta'ded-ı zevcatı ima idicek beli padişahım ayet-i atiyede **Van heftüm en lâ ta'dlüva** kelâm-i mu'ciz beyanı serveri (sürüri) ile tesliyet-bahş-ı qalb-ı hazinem deyü şükr-feşan cevab-i şirin oldığı meşhurdır Han-ı müşarun-ileyhiñ [c. 152, ***Ruyay-i***

Haqq Mehmed efendi der-husus-ı Şeyh İbrahim ve ahval-ı eyn-i ahır] asrında qutbu'l-arifin reisu'l-vasılin Şeyh Abdullah Afifeddin hazretleri arzuy-i didar ile matiyye-i aşq ve muhabbete süvar olub alem-i vücuddan hareket ve bender gâh beqa-i bilLâhde hatt-ı rahl iqamet eyledi **hazret** Şeyhıñ valid-i macidleri Tatar Şeyh İbrahim ve anlarıñ peder-i bezer-güvarları Haqq Muhammed efendidir ki Deşt-ı Qıpçaqdan hicret ve kişver-i Qırımda iqamete rağbet itmekle ruh-ı mutahharları ol ser-zeminde vasıl-ı melâ a'liyyin oldı **eyyam-ı** riyazet ve mücahedelerinde bir şeb-ı ahda-i iltizam-ı sülükane mütehattim olan evrad ve ezkârı eda ve dud-bin çeşm-i bülür-havab nazenin ile nazır-ı nüzhetgâh alem-i ma'na olduqda bir pir-nuranı gencine-i ısrar samedani olan mücelled (muhalled) bir qıt'a-i Quran-ı azimü'ş-şanı yed-i nazifelerine i'ta ider anlar dahi raha-i ta'zim birle bir vech-i tekrim ser-saadetlerine taqdim eyleyüb sabit olmamağle nihade-i balây-zanuy-i ihtiram ider yine rasih olmaycaq taraf-ı meyanlarına vaz' ile qarar eyledikde bidar olub müşahedeleri olan rü'yay-i acibeyi dahil halqa-i iradeti oldığı qutb-ı qadirü'l-irşada ifade eyledikde ser-füru berde-i cib te'emmel (teamül) olduqdan soñra kâbiran 'an kâbir sulb-ı tahir ma'arif-ı muzahir geden bir vücud-ı sahib cüd serzede-i alem şühud olur deyü beşaret-i küy (köy) tavil olur fi'l-haqiqat çoq zaman mürur itmedin Şeyh İbrahim efendi manend nur-ı lâmi' ufuq-ı a'demden tali' olub mübadi-i halinde genc u'lüm ile aliyeye hatm-zen temellük olduqdan soñra cibilletlerinde merküz-ı mıqnatis isti'dad ve aql-ı mu'ad cazib-i semt Qıble-i murad olub lâkin keşti-i talebiñ vartat-i lüce-i bahr-i A'miq-ı hayret-efzay masivadan halâs ve reside-i sahil-i kişver hasu'l-havas olması sa'y-i keşti-ban murşid-i sahib-i himmete menut ve zevraq vücudıñ dahil-i iman selâmet olub maqsud-ı aslınıñ husulı dest-i keramet-peyvest pir-i tariqata merbut olmağle bir-i şeb ğınay-i can-fezayi alem-i lâhut ve lisan-ı hatif-ı ğayb-nasutden derd-i derun ki deva-saz olan tabib-ı hazıq şifahane-i emraz muhtelifetu'l-a'raz olan Qastantiniye hıfzıha Allah 'an cemi'ü'l-beliyyede secade-nişin irşad olan zat-ı muhteremdir deyü zuhur iden avaz-ı dil-nevaz reside-i küş mahrem razı oldığı saat * zehi meratib-ı havabı ki bez-bidarı * sürür-i (server) neşatı ile bile aram ve rahat Qırımdan hareket idüb evvelâ muqım musafirhane-i derya saniyâ ba-bürhene ve qafa-metkây a'say-i ceset-ı vücud ve müteşebbüs zil tekâpu olup muqtezay-i şiddet-ı muhabbet ve kesret [c. 153, ***Tarih-ı vefat-ı Şeyh İbrahim efendi 1001***] hulüs ve meveddet Kâ'be-i maqsudı olan felbuy (qalbuy) Nuraddin-zadeniñ pişgâh-ı bab-ı keramet-bünyadlarından güzeranında teveccüh-i talib-ı rah-ı safa olub *

Beyt:

Ez beske naz kest (naz kiset) ten bi-nazir o,

Peyda set herçe mikezer daz zamir o.

ayine-i alem-nümay keşf ve ma'nay-i şeyh-ı safı zamirde peyda ve revnüma olmağın qablü'l-vürud qudüm meymenet-i meşhudın eş'ar ve zif-i mükerremi tekrimin dervişlere sıparış itmekle ruy-i zerd vah-ı serdinden 'aşıq ve sahib-i derd oldığın fehm idüb ve hal-i gerd-rahdan tethir ve celse-i hafife istirahatdan soñra halvethane-i şeyhe idhallerinde ibtida (ebted) kesir-i suret-i nefs deyü hey'et içün ahker faqr ve felâket ve kânun-ı ateş-nümun riyazetde amel-i kibrit ahmer esma ile eksir a'zam olan tasfiye-i derunı hasıl itdikden soñra pute-i aşq ve muhabbetde qal olub sebike-i zeheb halisu'l-a'yar vücudları qabil (fatil) sikke hazra (cezra) ve müstaid emanet-i kibri olmağın ser-saadetleri zivreyâb tac-ı hilâfet olub vatan-ı aslileri olan Qırıma avdet (avet) itmişleri idi ol kişverde zuhur iden mezalimi def'a-i qudretleri olmamağle icray-i sünnet-hicret ve belde-i Qastantiniyede vaqi' Küçük Aya-Sofyâ zaviyesinde feraş secade-i iqamet idüb gâh neşr-i u'lüm nafi'a hususa menba'-i cüybar fazl ve i'rfan olan Cami'-i Sultan Ahmedde ezber tefsir-i şerif naql idüb mağz-ı Quran ve leb-lebib Kelâm-i Yezdan ve müştemel nüket ve mezaya olan medaric ve mekâtib namında iki kitab-ı bi-nazir keşide rişte-i telif ve tahrir eylediler **Şeyh** hazretleri iqa' ahkâm-i şerr' mutahhar ve ihya-i sünun (sünn) hayru'l-beşerde mütehaliq ahlâq-ı faruq olmağın Baba Tağı havalisinde ref'-i şeqa-i mubtedi'yenıñ çüb livay bağı ve fesadların güsar içün Divan-i asüman-suret ve ma'nadan memur olmağın evvelâ deray-i gelüy-i bed-huyân ve har-ı meşrebane idhal-i giyah-i cevab ve dehan yave güyan-ı bi-iz'ana dest adle-i müslimetü'l-muqaddemat ile tabanca-zen (tıncazen) hitab olmağle iskât ba'de tiğ-ı şerr'-i mazhar ile vücud-ü fesad-alüdelerin ref' ve ğubar-ı fitne ve dalâleti def' eyleyüb **biñ bir senesi** hududunda bahr-ı aşq ve muhabbeti cüş-ü cezbetmen cezebatu'r-rahman tevazi-i 'amelü's-seqlin cüybar-i meveddeti huruş itmekin ser-füru berde-i Habib-i fenafilLâh dem-beste ve hamuş oldı **pertev-i** mühr-ü alemgir fu'ad-ı (feva'id-i) tabnak ve semere-i qalb-pakleri olan der yektay-kân [c. 154, ***Ahval-ı Afifeddin efendi***] fazilet veled-i necibi Afifeddin Abdullah efendi zübde-i mahsul civar-ı [z] Bağdad fasahat olan qalem gendim gün a'rabiü'l-lehce fesahat-maqrun hükumet-meşcun (hükumet-meşhun) ile sebt ve tahrir itdigi ve sife-i belâğat-nümunında * intiqalü'l-merhum arif bilLâhiü'r-rasihu'l-müslim el-gel şeyhu'l-meşayıh İbrahim efendi el-Qırımmi vaqta ez-zuhur min yevmü'l-ahdu's-sani aşr men şehr-i Cümadiü'l-ahır senet ehadı ve elfe münez ve yan-bezaviyet Küçük Aya-

Sofyâ bi-Qastantiniye el-mahmiyye ve ictima'u'l-cenazete ulema-i hüma ve vüzera-i hüma ve sair ehlihüma ve sallüva aleyhi men Cami'-i Fatihhüma Sultan Mehmed Han ve defnvühu fi haric Bab-ı Edirne hamleve eli qabre bir-rü'es ve rü'esü'l-asabi' sem'tu min kesir qaliva lâ şekk fi güne sahib-i Elma'i Ali ma fiü'l-hadis halled-Allahu cisma fi'l-cennet ve ruha fi'l-'ali ve min tali' mü'ellifata ve ettali' ali halâta ve kemalata ve ictihade aliü'l-mülhadin bi-hulüsu'n-niyyete lâ şek fima qaliva ve Allah a'lemu bi-haqiqatu'l-hal ve hafiyyetü'l-maqal * deyü bir vech-i ihtisar-ı mersiye-havan rivayet ve ihbar olurlar **bu tarih-ı** lâtif dahi Allah genüz mefatihhüma es-senetu'ş-şu'ara miftahı ile hazine-i ısrar-ı İlâhiye olan tab'-ı daqiqa danlerinden tahric itdikleri gevher-i giran-baha ve bi-hemtalarıdır *

Beyt:

Ey Afifi, fevtine tarih içün ehl-i kemal,

Şeyh Kâmil didiler hem Şeyh-i ekmel didiler.

fi'l-haqiqa saday-i davet erci'ye icabet ile **Küllü nefs za'iqatu'l-mevt** ziyafethanesine teveccüh-i emareti zuhur idicek dahil-ı Hıtta-i Sur ve taht-ı qubbe-i kâr u girde mahsur olmayüb qurb-ı mürebbilerinde şerefyab sohbet-i ma'nevi olmaq içün Edirne qapusı haricında sırt tekke civarında müdeffen-i mahsus ta'yin eylediler **bir vech-i** ihtisar-ı Tatar Şeyh İbrahimü'l-halveti deyü hacer-i parye naqş ve meyane-i seng mezara vaz' olunan beş-on pare qıymetinde şeng-parelı dest-i hırs ve tama' ile bir nebbaş (burunbaş) ve qallaş-ı ihrac ve qal' idüb zevar-hulu sakârane teşhis merqad-ı a'sır olmağın bi-tevfiq-ı Rabb-i qadir **biñ elli iki** Saferu'l-hayrında ta'mir ve elfaz-ı mezküre zeyline tarih-i mezbur tahrir olundı **hın-i rahtlarında** ni'amu'l-halifelerine meşihat-ı hanqah teklif olunduqda lâs-i came-i hamray-i şebab olmağle bar-giran reküy rüfudar hind ve taraz faqır ve temkine tab-aver olmayüb nümud-ü tecerrüd ve ferağatı rehin senn şeyh-vaht heveskâr tariq-ı tedris olmağle padişah-ı asr Sultan Murad salisiñ valid-ı bahiru'l-kerametlerine olan [c. 155] hasan i'tiqadı muqtezası bi-hatt-ı Hümayun defa'at-i ibtida dahil-i medresesine vasıl ve bi-resm-i ulema-i Osmani puşide-i bir küstevan rişedar ile tezyin esb-ı hoş-reftar itmek mertebesine vusul ile matlablarını hasıl idüb ba'de refte-refte sahne-i dahil oldığı esnada Selâmet Geray hükumran-i iqlim-i Tatar oldığı zaman kişver-i Qırımda füruzan olan enva'-i ateş-bağı ve i'syanı def' ve itfaye memur olmağın temşiyet-i hükumet-i i'lmiyeden muğanni hükum-ü şer' vacibu'l-etba'i iqa'a qadir qavl (qul) ve fi'ili şayeste ihticac bir fazıl-ı a'zimu'l-qadruhu muhtac olmağın ser satır-ı ceride-i ma'rifet ve dibace-i kitab-i fazilet

Afifeddin efendiye rutbe-i celb ile sevahil-i Qırımda vaqi' Mangub ve Suğdaq mansıbların Kefeye ilhaq ve tayid idüb ğuzat-ı asakir-i Tatar ve şer'-i metin du'ay seyf-i şer' ve şemşir kitab-ı müstetab ile şecere-i ihtilâl ve niza'y-i def'a memur itmekin ulema-i Qırım beray-i imtihan-ı mesa'il ğamza ve mu'aqide arz eylediklerinde enamil fazl ve danış ile aqide-i müşkilelerin hal idüb müslimu'l-gel oldılar **Selâmet Geray** 'azem-i daru's-selâm uqba olduqdan soñra te'yidleri olan belde-i Kefede bast secade-i şeri'at idüb zaman-ı qadimden (Qırımdan) berü haric-i qal'âda bina olunan mahkeme-i sağrada (safrada) telvis (telvit) qalıçe-i hükumet iden na'ib bed-tıynet on sekiz aqçe davadan resm namıyle sekiz aqçesıne tama' itdigine cenab iffet-meab vaqıf olduqda bile tevaqquf-ı na'ib kesiru'l-ma'ayibi te'dib ve dar tezvir medarını hedm ve tahrib itdikden soñra bu vaz'-i na-seza muğayır tab'-ı zühd-piraları olmağle * şi'ir *

Eli metta ant bi'z-zat meşğul,
Ve ant 'an kille maqaddemat mes'ul.
Fi külle yevm-i turci en tetuba ğıddan,
Ve ant (ve enne) 'azmek bi't-tesvif mahlül.

mısdaqınca tariq-ı qazadan eba ve mansıb-i hükumetden istifa idüb beray-i isti'fay-i cerm ve hata mahall-i qabul-ı du'a dır deyüb * Beyt:

Fetubı libab kebeyt (getib) el-a'tiq,
Havleyh men külle feyyih-ı a'miq.
Reh-i müstaqimi ile 'azem emm el-qurı.

Şi'ir:

Ya mecmaa' el-muhasani ya menba' el-kerem,
Levlâke keyfe yuhalqu şey' mine'l-a'dem.
Ante er-resulü menke rica'i şefa'atan,
Ya-hatimu'r-risalet ya seyidü'l-kerem.

türab-ı a'nber-şemim ravza-i hatemu'l-enbiya aleyhi efzalü's-salâvat olub ab-ı zemzem tebr ile (teber ile) vüzu'-i ve ma'ü'l-hayat terk-i masiva birle ğubar-alayiş dünyadan şest ve şüy idüb avdetlerinde * beyt:

Rasiha qadrin billelden hırqa ve peşmineniñ, [c. 156, ***Vefat-ı Afifeddin. Eş'ar-ı Şeyh-ı mezkür***]
Qıl qader gelmez baña semmurler sincabler.

mefhumınca Kefe qurbunda vaqi' Seyid-İli nam qaryede inşad itdikleri hanqah-ı taqva-bünyadda meşğul-ı terbiye ve irşad iken ve Allahu yed-'au eli daru's-selâm bostannı dair ve gülşensaray-i alem lâhutı sair oldı **qabr-ı pür-nurı** fenay-i qarye-i mezburededir **yezu eru**

ve yüteberrik bi-şeyh-i müşarun-ileyh hazretleri validi macidlerinden soñra misal der yetim-i münferid ve yekta qalmağle *

Beyt:

A'rz-ı ze-mihnet-zendir cefa (vez cefa?) keşiden merd,
Hemin teferrüc ferzend-i nazenin başed.

mantuqasınca ta'ded menkü-hat ve civari ve a'ta ve inayet-i Bari ile semere-i şecere-i fuadların derece-i maye-i kâmileye isal ve i'lâ ve han-uman müşerrefü'l-endiras nesl-i tahirlerin tecdid ve ihya eyledi dik-i hikmet-i ma'nade puht-i ateş muhabbet ve amihte-i şir ve şükür-ü mecaz ve haqiqat olan helvay-i şirin ta'm-güftarlarından bir nebzesin tabaqca-i teberrük ile ma'ruz pişgâh-i mihman tekiye-i askab-ı aşq vefa qılmaq seza ve şayeste görüldi.

Ğazel

Nev-civanım gibi yarı kişiye yâr olıcaq,
Ğam çekermi, qamu alem aña ağyar olıcaq.
Nöla zar eyler isem, gül yüzki (yüzge) qarşu şeha,
Bülbül itmezmi fiğanı, gül ve gülzar olıcaq.
Müfti-i aşq (aşqa) muhabbetden olunduqda su'al,
Didi ca'iz direr ol aşq-ı didar olıcaq.
Sen gül, gülüş hüsne (hasene) nice uygünsa gerek,
Bağ-ı alem gülniñ damenı pürhar olıcaq.
Ey Afifi, gören ol yar-ı vefadarı didi,
Böyle olmaq gerek işte kişiye yâr olıcaq.

Vile

Yârdan cevr (cür) ve ger haqiqat olur,
Ikisi dahi hane-i minnet olur.
Gün olur, yüz tutar saadete devr (dür),
Sanma her dem dilâ nühuset olur.
U'srıñçün soñ ucı yüsre (busre) çıqar,
Şeb-i hicrana subh-ı vuslat olur.
Cümle itdikleri raqibe gelüb,
Umarın a'nqarib-ı nekbet olur.
Devlet el virse, irse hızmetine,
A'şıqa qulluğıñ siyâdet olur. [c. 157, ***1051 Han-ı Mehmed Geray Han***]
Rah-ı dilberde haksar olmaq,
İ'zzet amma göñül ne i'zzet olur.
Çekme ğam ger tezahim ide ğumum,
Her işe çün Afifi ğayet olur.

Vile

Bağlayüb ebruleriñ şekliniñ göründi çün hilâl,
Halqımız içmez oldı a'şıq-şeyda misal.
Gâh ra oldı kühı, dal oldı mah nev-delâ,
Remz ider san ruzeye kim olmaq etesir ğayre dal.
Savm-ı hicriñ mah ve sal olsa nigâra ğam degil,
A'şıq sadıq olıcaq ahrı ı'yd ve sal.
Havab-ı rahatda yaten bider (bidavu) bilmez qadrıñı,
Derd ile bidar olan u'şşaqa qıl arz-ı cemal.
Halıñ afyonı ğıdasın bulmayıldan hasta dil,
Bende-i kemter Afifiye (Afifi) dimezsin keyf-i hal.

Vile

Ol ki (Ülke) zat-ı pak beynehümasına (bihümnasına) Hu qoymış ad,
Yarda göstermiş adın aña ahu qoymış ad.
Ruh-ı mahza ad içün ustad yazmış elf-i dal,
Elfe (elif) qad u dala cana ca'd ve kisv qoymış ad.
Eyleyüb bir zerreyi vasi'-i felekden dil dimiş,
Aña bir mühr-ü ziyâ-güster qılub o qoymış ad.
Tab'-ı pakıñdan çıqan ab-ı zelâl şi'ir ki,
Ey Afifi, ehl-i diller cüy dilcü qoymış ad.

Vile

Görünmeyür ba'is nedir, ortada ol nazik meyân,
Varay saba gör qandadır ol ğonçe-i şirin-ı zeban.
San ı'yda zahidir şeha a'şıqlarıñ bülük-bülük,
Başladılar gezdirmege qurban icün güyükde can.
Fırqat dahi ki ı'yd ola budır aded-i çeşmiñ hele,
Bir sürh came gider ruba ki (naki?) bu çeşm-i hun-feşan.
I'yd olur eylersin eyâ gelmez eliñden merhaba,
Dildır dini ey diler ba bilmez gidermisin heman.
Pabus dildare nice ola Afifi dest-res,
Sen bir keday-i na-tüvan, ol padişah-ı kâmran. * ayn *

ma baz bi-qıssa (baqsa) hod-ayim * Bahadır Geray Han biñ (yüz) elli bir Recebinde füru-nihade-i libas-ı hayat olub Qalğay İslâm Geray came-i mahlül hükumeti bir düş itmek arzusıyle çar-suy meta' maqasıd-ı sükkân heft iqlim olan der-i devlet iştimale Nuraddin Qırım Gera'yı irsal itmiş idi **ol nevbet** sarf-ı nüqud ced u cehd itmekden süd-mend olmamağle qabay-i zibay-i Hanı birader-ı kihteri [c. 158, ***Ğavğay-i ba'zı ez rüesay-i ehl-i Noğay***] Mehmed Gerayıñ +++++ ped ı Selâmet Geray Han panihade-i vadi-i adem oldığından üc ay soñra kişver-i vücuda vaz'-

i qadem idüb ihvanıñ esğarı (esferi?) ve Canibek Geray Hannıñ lâm-i biraderi olub Han-ı mezkür bile cerm ve cinayet-i Azamat Gera'yı i'dama cesaret eyledikde Mübarek Geray ve Safa Geray dahi esb-ı hiras ve istişi'ar ile üftade-i vadi-i fırar olmuşlar ey Mehmed Geray biraderiniñ qatili olan Canibek Geraya ibtida Nuraddin ba'de Qalğay oldığı ihvanına giran gelmegin izhar-ı adavet itmekle Canibek Geray azlinden soñra biraderlerinden mufaraqat ve münferidan Yanbolı havalisinde iqameti esnasında çeşm-aşinay-i ülfeti oldığı vükelây-i saltanatıñ enzar-ı sa'y ve himmeti ile calis-i serir-i hükumet ve nigeh-ban reme-i raiyyet olmaqda biraderan-ı bezriñ menşanına sebqat ve resm-i qadim-i Cengize muhalefet itdi deyü bi'l-cümle selâtin-i i'lây-i livay mücanebet itmegin sahray nesi ve feramuşide ra'y olunan Çoban Devlet Gerayıñ gerek beçe-i baran-zedesi Feth Gerayıñ der-beste-i idbar olan küsfend-hane-i meramın miftah mansıb-ı Qalğa'yı ile küşad ve henüz neş'e-yab şarab-i şebab olan birader-zadesi Ğazı Gerayı nuraddinlik alayişi ile ferifte ve dilşad eyleyüb sal-ı güzeştede feth ve teshiri qut-ı (quvvet) qaribeye vasıl olan Azaq qal'âsını tahlise tahsis qılınan asakir-i Osmani ma'iyyetine memur olmağın lediyü'l-vusul husul sürür-i (server) feth ve nusret ile muavedet eylediler **zir-hükumet-ü** Hanide olan tava'if-i Tatardan Tan-Mehmed oğlı qıyayli nehr-i Tanı ubur idüb Azağa tabi' olmağle yine tava'if-i Noğaydan Ormuhammed oğlı ve Oraq oğlı qabileleri mütabe'at-i devlet-ı ebbed-peyvendi esbab-ı husumet ve adavetden add ve bi'l-ittifaq qabile-i mezbureniñ der a'yş ve aramların (eremlerin) dest-i ğaret ve ğazab ile sed ve bend ve da'vay-i İslâm iderler iken a'yal ve evlâd-ı müslimini sebi ve kibr ve tersaye bi' ve cerab mel'ânetlerinde pinhan olan ruy-i turş ve huşunetlerin izhara cesaret eylediler **qaba'il-i** mesa'ib dide-i rüesasından Toquzlar oğlı qabilesi mırzaları Qasay oğlı zümresiniñ saye-i rayât himayesine dahil olub eyadı-i meşaqqat ve gedayle emval-ı mağsubeyi tahsil ve ashabına red ve teslim içün savb-ı mezbure azimetleri esnasında Oraq oğlı umerası şebhun ve işğal-i ateş-ı harb [c. 159, ***Uqubet-i Han ba'zı ğaret-giran-ı Tatar-ra. 1054 Han-ı İslâm Geray. Şemme-i ez-hal-i o***] u qıtal eylediklerinde Yaman-Qan Mırzayı i'dam ve hırmen-i cemi'yetlerine şerer-endaz şeml ve tefriq olduqdan soñra ceraim-i sabıqa-i bi-a'dd ve haddlerine isti'fa icün qos istişfa' ve keman-i istirham ile endahte itdikleri tir-ı niyazları vasıl hedef qabul oldı **Azaq** muhafızı İslâm Paşa qapu halqı ve Ormuhammed efendi qabilesi ile qasabu's-sebq celâdetde hem-i'nan kemiyet-i murafaqat olub Çerkeskerman ve Menacezinkerman nam Qazaq palanqalarına hücum idüb Azaq istilâsı esnasında giriftar

dam esiri olan ehl-i İslâmı tahlis ve emval-ı kesire iğtinam itdikden soñra Ormuhammed qabilesi Hıtta-ı Qırımda tavattuna rağbet ve ehl-i a'yal ve emval ve isqallerin naqle himmet eylediler **şeca'an-ı** Tatardan beş-on nefer merd-i kâr-zar memalik-i kefereden Gürel nam mahalle itale-i dest-i iğtinam itdikleri vasıl-ı sem'-i Hanı olıcaq muğayır şürut-ı sulhdır deyü emval ve mevaşisin iğare ve hanumanların tar-u-mar eyledi bir merd-i bi-cerm ve qaza reside-hanesinden hatve-i vahide birun olmamış iken qadem-nihade-i bilâd-i küffar olub iğtinam-ı emval eylemek cerm-i na-malümı ile itham ve avize-i resn-i siyaset ve bu maqule emr-i na-mülâyim zuhurı zabt ve rabt-ı memleket ve fetq ve riq came-i dad ve sitedde a'dem-i qudret ile şuhretine ba'is olub **biñ elli dört** Rebi'ül-ahrı evahırında sa'y-i pişümarı ile dahil-i likâm tasarruf itdigi esb-ı bi-vefay-i hükumetden nazil ve mübaşret-i mirahur-ı Sultan-ı asr birle semend-i saba-reftar hükumet-ü Qırıma İslâm Geray rakib olub Han-ı ma'zul matiyye-i sefine tend-hüy mehlike-i derpey ile cezire-i Rodosa nefi olundı deyü müverrih Hayr-zade A'qaqır-i medh ve zemden mürekkeb-i ma'cün tarafa eday-i tarihında bile cerm (cer) ve günah-ı qatl nefs-i degiyeye cesaretni zikr ile qadeh-ı aqıbında Han-ı mezbur müra'i (mera'i) şeri'at ve sahib-i ğayret ve hamiyet olub şehr-i mezbur eva'ilinde taraf-ı devletden name-i Hümayun ve qanun-ı qadim üzre teşrifat-ı Sultanı ve hazine-i terkeş-baha gelüb askere a'dem kifayetinden naşi gencine-i hıfzında izhar itdigi mücevher hancer ve sair tuhaf ve tarafı baha-i rahis ile endahte-i sevq (suq) hayf ve masarif-ı asakire sarf ile telef idüb pader-i rikab azimet iken meşaqqat-ı ğurbet ve nefi ile ğadr ve it'ab itdiler deyü teessüf-i kenan te'sir-i sevad medh ve zem ider **Han-ı cedid İslâm Geray** ol [c. 160] zaman mevcüd olan Selâmet Geray evlâdınıñ mehter ve mu'teberi olub Canibek Geray Han asrında Leh keferesi iyadı-i ğam ve mihnetde giriftar ve yedi sene miqdarı zaman mübtelây-i derd-hasret dar ve diyâr olub bi-qavl esah ve meşhur Sultan Murad Rabbi' anar-Allahu burhane hazretleri resn-i inayet ile çah hevlnak-i helâketden (helâkinden) tahlis-i hızmetin sefaretle mesfure memur olan Qara Mustafa Paşanıñ riş-i sipid ve sa'y himmetine rabt itmegin i'qal bender-i tersane-i 'amire olan usaradan (esaradan) on nefer boyâr ile istibdal ve tahlis idüb sevad-alüd hüzün ve ğam olan ayine-i derunına ziya-baş sürür ve safa olmağın bir müddet maqarr-ı selâtin-i Cengiziyân olan Yanbolı havalisinden intizar germ perver-digâr ve ta'yin-i ni'am-ı celile-i hudavendigâr ile qani' ve evqat-güzar iken sene-i seb' ve erba'in ve elf hududında Bahadır Geray hükumet-i iqlim-ı Qırım ile ser-fıraz olduqda müşarun-ileyh dahi qalğaylıq rutbesin ihraz idüb

Mansur oymağı istisalı emsal-i hidematde sa'y-i mevfur ile mumtaz olub Bahadır Geray hilye-i hayatdan 'arı ve İslâm Geray dahi hükumet-i mahsusesınden biri olıcaq sahil-i fem halic-i Qastantiniyede vaqi' Sultanıye qal'âsında vaz'-i mersay-i iqamet itmekle memur olmuş idi **tabi'at-ı** beşerde merküz olan hab-ı riyaset muqtezası hatim-ı yarlığ-ı hükumeti gendi namına tab' içün vezir-i müşir sabıqu'z-zikr Seferğazı ağa'yı çarsuy-i qafesdaran nigin delet (devlet?) olan Astan-ı Devlet-aşiyana irsal itmiş idi ol dahi merd-i kâr-zar olmağın esb (ab) hali'ü'l-a'zar ihtimama taziyane-zen ibram olub *

Beyt:

Rica-nukde evcında (ucünda) ruşvet ister olmağle nafiz,

Hedefden tirik isitirca' ve merensiz lekend nedir (ister ca'i demirsiz legendendir?).

tuhaf-ı nadiresin der-dest ve dur-ebvab (devru'l-vebab) devlet dünya-perest iderek ol asırda dehan-ı nas iştihasın fesan tama' (es'ası) iş'ası ile tiz ve fem-teber zihin saqimen çarh-ı ruğan-alüd irtişa ile teşhiz idüb sözin gesdirmege qadir olanlardan kethüday-i teberdarane intisab ile husul-u maqsudı qut-ı (quvvet) qaribeye vasıl olmuş iken Han-ı Qırımıñ Sultan-ı müşarun-ileyhi tahrik ve ifsad ile itham ve Rodosa iclâsı mutazammın arz ve i'lâmı (a'lâm) sera-ser puş sadaret-ı a'zamı olan civan Mehmed Paşaya vasıl olduqda müşarun-ileyh hilâf-ı İslâma ma'il olmağın pençe-i ferman-hiddet ile ağa ve Sultanı cezire-i [c. 161, ***Qalğa'yı Qırım Geray ve baş ağa şiden Seferğazı***] ğurbet ve firqata el-qade-i hem-nişin zevraq-ı mihnet eyledi **Seferğazınıñ** seng-i elmas derunında muzmir olan ü'lv-i himmeti u'lv-riz olmağın *

Beyt:

Dadım nişan zegenc maqsud tera,

Germa nerseydim tuşa yed birisi.

mefhumınca nefi ve istisqal-ı mürus-ı fütur (qanur) ve gülâl olmayüb lenger-i sefine-i seyahatı reside-i qa'r liman istirahat olmadın kân-ı lülüy (levlevi) maqasıd ve meram olan mercu'l-bahreyn Yalteqyan sahilinde hazar-ı tevfiqa telâqi ile ab-ı hayat meramı nuş itmek arzusı ile keşti-i azimetine avize-i bad-ban sür'at idüb bu nevbet *

Beyt:

Şeyh efendi aceb oğlan ile halvetdemidir,

Yohsa cinileri şeytan gibi da'vetdemıdır.

demdemesi husul-ı meram inama mütekeffil (müktefler) ve şahid-ı bazar olan nigâr mutalıb havas ve avamı muhassıl-ı Cinci Hüseyin Hoca hüddam himmetine müraca'at eyleyüb evvelâ buhur-pişin halisu'l-a'yar

zeheb ma'dud saniya-i ğaraim celcelütiye-i ğulâm ve kenizek sim-endam mev'ud ile deyü nefs-i azizi teshir ba'de lisan-ı azabu'l-beyan niyâz ile metn-ı maqsudı tefsir idicek telâqqi bi'l-qabul idüb ruqiye-i meger ve hil ile alem-balay canib-i İslâm Geraya meyl itdirmegin Rodosa vusulınıñ altmış dördünçi güni **ki biñ elli dört senesi** Rebiü'l-ahrıdır qadırğa-i diba şerra' ihtiram ile der-i Devlet-Medara davet ve huzur-ı padişahıda libaçe-puş hükumet oldı bade-i nahoş-güvar idbar ile üftade-i çah esiri olmaqda peder-i 'ali-qadrı Selâmet Geray ile yek-reng kürbet olmuşlardır deyü egerçe Na'ima Çelebi merhumıñ mahsul-ı tıba'-hane-i tab' müstetabi olub Ravzatu'l-Hüseyin fi hulâsa-i ahbaru'l-hafiqin namın vaz' itdigi tarih-ı bi-nazir ve matbu'nda tahrir iderilgene (iderligine) güş tetebbu' ve istiqra ile istihbar olunub zafer-isitma' müyesser olmamağın qalem-i şüru'i vaz'-i devat ta'aruz qılmamaq seza görüldi **el-hasıl** İslâm Geray matiyye-i mücevher-rikab ünvan ve haşmet ile vasıl-ı kişver-i hükumeti olıcaq biraderlerinden Qırım Gerayıñ çeşm-düz intizarı oldığı kehlü'l-cevahir mansıb-ı Qalğay ile dide-i ümidin qarir (quryer) ve selefniñ Nuraddini olan Ğazı Gerayıñ ruy-ı qabale kühne-i ma'mul bahası imzay-i ibqa ve taqrir ile tenvir ve Seferğazıyı baş ağalıq mansıbı ile ser-defter rical-i Qırım ve fazıl-ı zamana ve yegâne-i devran Sinan efendi qazıa'skerlik paye-i ve alâsıyle [c. 162, ***Vefat-ı Qalğay. Cezay-i isyân Aqçomıq Big qabile-i Jane. Niza'-i der-meyân-ı Mırzayân-ı qaraçu ve qapuqulyân***] sadır-nişin mahfel-i şeri'at ğarra eyledi **dest-i** ecel ile a'qıde-i hayat Qalğay-i münhal olmağın mansıb-ı mahlüle Nuraddin vasıl olıcaq birader-i digeri Adil Geray nuraddinlik rutbesin hasıl itdi **ol** esnada Azaq ve Kefe valilerine iltica ve iltihaq ile sahib-ı tuğ-ı bi-füruğ ve i'lm şebe düruğ ile malik-i hadem ve haşm (çeşm) olub taht-livay hükumet-livay ed vezir-i dest-ma'delet piralarında neşv ve nüma bulmış iken Qırım Hanlarına (a'it) şeqa-i celâdet ve isma'-i tantana-i tabl bi-ahenk qıbti hey'et ile ba'is-i hıdiş mesami' olub izhar-ı huşunet iden esnaf-i Çerakiseden Jane qabilesi bigi Aqçomaq didikleri esvedu'l-vech 'asi ve 'aqıñ (afik) tertib-i cezasına qalğaylığında muvafıq olmamağle bu nevbet i'sab ve u'ruq-ı şehamet subu'yetin nar-ı telhib tiğ-ı qahr ile beter ve qıt'ada tariq-ı a'zm ve cezme ri'ayet ve teşmir sa'id-i himmet idüb mir-i mesfure istimalet ve canib-ı ahıra sefer itmek üzre şehre şuhret virüb Tamana uburından soñra asker-i mevfur ile aliü'l-ğafle hücum idüb gendüsin ve mute'alliqatın misal-i gendüy zenbur-dud barut-u tüfenk ve lem'a tiğ-ı tabnak ile perişan ve helâk itdikden soñra şehd ve şükür-liban kenizek ve ğulâmların iğtinam ile şirin mezaq (meda) ve sal olub esnay-i avdetinde mefhum ve masadaqları sahife-i

sanqa-i kitabda mersum olan qaraçu mırzaları ile hanlara mahsus qapu qulı meyanında münafese ve şaqaq zuhur idüb ve Seferğazı ağanıñ qaraçu mırzaları ile ittihad ve ittifaqı olmağle sınıf-ı ahır Qalğay-i yek-cihet olub müşarun-ileyhiñ mansıbından azli hususında suret-i ricada muamele-i cebr ve u'nf itdiklerinde musa'ade ricay-i na-bercaleri hilâf-i merzi-i Han hamiyet-pira olmağle *

Beyt:

Çün şod duşman-ı mülâyim ihtiyat ez kefmıne,

Meger hadir perde-i dar-dab zir-gâh r (gâh zir?).

Zir tude-i gâh letaifü'l-hilden (haylden?) isale-i ced ol tedbir ve umera-i Şirin ve sair qaraçu mırzalarına iltica ve muhalifinden ahz-ı intiqam ricası muqaddemesin tertib idüb ağay-i muma-ileyhi irsal ve gendüsi dürbin tecahül-i 'arifane ile mekân-ı ba'idden (ba'iden) nigâh-endaz netice-i ma'il oldı **qa'ide-i qadime-i** Tatar üzre dahil derek ve himayemiz oldığından ğayrı qapu qulı Jaj havaileriniñ tariq-ı müstaqim-ı ita'atdan inhiraf ile cenab-ı Han evveliü'l-emre muhalefet ve nişaneleri olan vezir ve mu'temedin a'zl [c. 163] ile vezir-i a'zim irtikablarına rizamız yoqdur deyü mezburler ile muqateleye azimetlerinde Han dahi bir muqtezay-i vaqt ve hal gendüye izhar-ı huşunet iden nadanlar ile ma'iyyet idüb Qulatay nam mahallde saf beste-i harb u qıtal oldılar tarafınıñ mest bade-i ğurur ve enaniyet olan mübariz ve şehbazları *

Beyt:

Sad güne bile bud-ı derin güy,

Derküy bile kesi nehd ruyı.

şarab-ı tiğ-ı ser-tiz merk telh ve turşı ile bi-hoş olmağa başlıycaq bu vaz'-i na-savabdan ba'is-i cemi'yet yâran olan Seferğazı ağaya ıztırab gelüb

Beyt:

Ger imdi ve beser duydı,

Her dem taraf-ı diger duydı.

mefhumınça gendisin endahte-i birun meclis-i ğavğa itmek istisvab itmekle Kefe qal'âsına duhule şitabından bed-havahları gâh olıcaq merdümıñ dide gibi nıqbe (tıqpe) mahbüs-hane-i çesmde hırasete iştiğal ve silsile-i i'qal nigâh muhafazatı pay-i hareket ve hurucına şikal qılmaq ba'de der-i Devlet-Medara i'lâm ve ferman-ı qaza-ceryân ısdar idüb i'dam olunmaq hususında Han-ı Qırım ilhah itmeleriyle bir muqtezayı ibram Kefe zabitlerine tahrir itdigi yarlığ-peyma'lın dest-i ra'şe-dar ıztırar ile hatm ve temhir ve nusha-i saqime-i arz ve i'lâmı resn-i müteselsil-i va'd-ı urqubiye ile avize-i cidar hane leyt ve lâ'al itmekle a'vq ve te'hir eyledi

Seferğazı ise pay-i taleb ve iradetiyle sahn-ı ma'neviye dühul ve rişte-i emeli ile çah hevl-nak helâke nüzulinden münfa'il ve mütehayyir ve qafadar ve tarafgirleri olan mırzalar dahi muhalifleri ile i'mal edevat-ı qıtal olunsa ser-sahn sutür ve re'sın sahife-i sufuf sitiz olan selâtinden biriniñ zehm-havar (zecm-civaz) helâk olmaq muhatarası zuhurından muztacir ve illet-i beliyye-i cemi'yet-i kübra'yi def'a-i çare cüy olduqları hin-ı hayret-qarında ba'is-i cüşiş hamır-ı ğavğa olan Seferğazı ağanıñ alâqa-i sahriye ile aqd-ı meveddet (mevt) itdigi umera-i Çerakiseden Big mırzanıñ ustubl-i (astabl) hane temellükinda hıfz ve merdümıñ didesinden diriğ idüb ğarası bedr-i münir gibi taban ve za'iyesi hurşid-misal perişan

Mesnevi:

Çü pilân bi-zur ve çü mürğan beper,
Çü mahı bi-püşeş cü şiran bir (be-ber?).
Zezehm semş kâv ve mahı sütuh,
Bicestin çü berq ve bi-heykel çü küh.

nasiha-i ğarrası avize-i cebhe-zibası olub Qanadlı Torı namıyle musemmi rahş-ı hayat-bahş manend kebutername bir itare ve'l-fırar [c. 164, ***Halâs-ı Seferğazı ağa***] **min senen el-mürselin** mefhumın işare ve ağay-i daqiqadan suret-i qalem-güş fers düldül nişandan dahi ma'nay-i gürizi fehm ve teferrüs itmekle eday-i salvet (salüt) cüma'yı u'yun dide-ban gec-i nazarane perde-i iğfal ve hicab ihtiyal idüb esb-ı bad-pay himmete süvar ve ser-nihade vadi-i fırar oldığından haberdar olduqlarında tariq-i halâsına hafer hendeq-ı mümana'at ve piyade ve süvari bir pençe-i eşhas-ı a'qabgirlik idüb der-qal'âya qarib olduqda gerdun dün-u balayı hendeq-ı hisarda memdud olan muqantara-i a'yn-ı muhatara üzre iki gerdune-i hamun gün ve saqıli keşide ve sed-sedid sırat-ı müstaqim itdigin mu'ayene idicek bad-ı sarsar yas ve hiras şecere-i ümidin şikest idüb dil-hazin ve zeban-leyn ile besmele-havan niyâz olaraq rakib oldığı esb-ı hünermende pay-ı hadid şeca'at ile mehmuz-zen hiddet olıcaq nümayab ustubl-i feraset olan fers vefadar ıztırab-ı farsı teferrüs itmekle cenah pay-i isti'cal ile bi-perva bak endahte-i (ve arı) pel hevl-nak idüb rakib-ı merkubıñ tarmuy yal ve balı hata-ı na-reside vasıl-ı sahray-i selâmet oldığı müşahede iden aqab-giran engüşt bir dehan hayret ve huqle havan-ı istiğrab olub rica't eylediler **Ağay-i** muma-ileyh dahi zeban-güşay hamd-ı girdgâr olaraq qafadarına qarib olduqda imdad-bad (ah) ve i'anet-ı ruzgâr ile gird ve ğubar-ı rahdan aşkâr olıcaq avne ve hayr-havahanı der-ağuş güşay-i istiqbal ba'de bar-diger tertib sufuf muqatele (muqayle) itmek hususında tir-güftar şurı ile qar'a-endaz qıl u qal olduqlarında hey'et-i ictima'iyeleriyle haric-i Ferahkermana revan ve ol havalide sakin

Ormuhammed oğlı oymağını gendülere hem-zeban idüb muharebeye qarar virdikleri esnada ashab-ı hal ve a'qddan nafızu'l-kelem mesalih-beynler Ağay-ı mezburı hızmet qadimesinde ibqa itmek üzre dibace-i bend hutbe-i salâh ve şiraze-keş kitab-ı ıslâh oldılar **ol** esnada Han-ı Qırım **Ve men yüca hedu fi sebil-Allah feseyüv-i tiye ecran a'ziman** ma'nay-i nas-ı kerimin eda ve tehiyye-i esbab-ı kâr-zar icün zümre-i münadiyane nida itdirdüb umera-i Şirinden Qutluşah nam cesür ve binamı bir miqdar Tatar-ı sebükbare sipah-salar ve bilâd-i kefereye isal-ı cesaret itmege memur olmağın ğanaim-i bi-şümara dest-res müyesser olub avdetlerinde canib-i Hana 'aid savğa (sav'a) ta'bir itdikleri hamsi [c. 165] edada qaraçu ve qapuqulı muhalefet ve tahsiline mu'in mübaşirler dahi huşunet idüb müşatmeleri muqateleye mü'eddi olmağle nüfus-ü kesireniñ telef olmasına badi oldı **Han** ferhunde tali' yemen ve iqbal ile saye-endaz Hıtta-ı Qırım oldığı eyyamda henüz ebvab mağlüqa-i cihad bir vefq dil-havah küşad olmayub ta'yiş ehali-i Vilâyet munhasır-ı san'at felâhat oldığından maraz-ı faqırdan felâh-ı na-qabil ve ekser nas-ı mübtelây hariş-i iflâs olub kühne a'ba ile qana'at-ı çuqa ve qaba'yi çarsu u bazarda era'it iderler iken hükumetinden bir-iki sene mururında * menfa'at derdin ma-ceng ve kişve * kâr-gâh qıtal ve cidalin şevq-ı bilâd-ı küffara sevq idüb çarh-ı çünnet ve dük tir ile taryud idüb ve zehabı ahençe-i kemend hamiyete bend itmekin dibah lâ'lgün ve kirbas reng bu qalemun ğaza-i nesic olmağın ğani ve faqır sağir ve kebir aqmışa-i (oqumışa?) sürh ve sipid ve came-i güna-gün cedid ile tezyin ve sahn-ı zemin-ı Qırımı reşk-fersay nigâr-hane çin eyledi **tantana-i** kös tevatür ve şuhret ile kâse-i güş ehali-i lebriz idüb velvele-endaz ni'ame-i nişat olan hikâyat-i müruse el-inbisatdan der ki İslâm Gerayıñ qayd-ı esireye ibtilâsı eyyamında Leh keferesiyle Purs didikleri qavm-ı menhusıñ kelb-i (gelib) muharebe ve cidalları iqtiza itmekle cemi'yet-i müşavere ve cumhurlarında rical-i qıtaldendir deyü Han-ı müşarun-ileyhi idhal ve muvafıq vaqt ve hal olan tedbir-i dil-peziri su'al eylediklerinde aql ve idrak ve zehin-i pakınıñ reside oldığı rey-i ahsenı irad idicek ı'rq-nüş kibr ve nifaq olan zen pür-sitan Qazaq-ı güftar merd-diliri pesende itmeyüb tasfiq yed menhus ve saday-i bi-ahenk erğanun istihzay-i busları velvele-ednaz sanem-hane-i kebir ve nahvet oldığı ++++ infi'al Han-ı hamiyet-perver olub *

Beyt:

Meken nasihat ehl-i libas neciye belb-zen,

A'bs gülâb-i mifşenan beruy-i suret diba.

mazmun-ı dil-peziri ile def'-i keder ve ahz-ı intiqam a'bde-i esnamı ihale-i dest qahr-ı Rabb-i enam itimiş idi **musa'ade-i** ruzgâ ile asiyab-ı

felek-i qutb-u daire-i meram-ı Hanı üzre dair olub bir sefer-ı zafer rehberde şeca'an-i Tatar vaz'-i na-hencar bimize küstahı ve mizaha ile lebriz-i dehan hezl iden asl ve erzellerinden bir niçe küşteni-i mübtilây-i selâsil ve ağlâl keşide-i pişgâh-ı Han-ı ma'delet-penah idicek ruy-i na-paklerine zehir hand-ı melâmet ile savt-(sut)zen şe'amet olub dest istihza ölümi nihade sadır münşerih **iş haulüke el-yevma** eyledigi meşhurdır **qavm-ı** [c. 166, ***Cizye-i tış. Atiyye-i Rus bi-Seferğazı ağa. Hücum-u Rus bi-Qırım***] Rus-ı menhus vaqt-ı ma'hudde rical-i Qırım icün tış namıyle edaye mültezim olduqları bezl cizyeleri ki esnaf-ı ferve ve enva'-i emti'adın kinaye der zaman-ı teslimi hulül itmekle ecnas-i hedaya ve mustahfini sebt ve tahrir gelân Masqvalı bir vech-i qadim esami-i hissedaranı tahrir ve itmamında hızmet-ı ihbare memur olan adem gendi lisanı üzre tamam oldı ma'nasına şol-oq deyü hatm-i kelâm eyledikde salâbet-i Tatar ve haşyet-ı Han-ı ğayret-şi'ar derun-ı küffarda caygir ve bir qarar olmağle lafz-ı mezbur bir şahs-ı malümiñ ismi veyâ laqabı olmaq zannıyle qayd-ı defter idüb vaqt ve zamanında haric ez defter-i qadim şol-oq hissesin ihrac iderler **şürut-u sulh** mer'i ve müeddi qılmaq içün avanı sim ve zer meselli rüesay-i qavma mahsus tuhfe-i nadire irsal idüb arz-ı hulüs iderler idi bir **def'a makiyân** (ma keban) aql ve öz (uz) avaz qavm eger lâne-i hane-i virane meze şahin rubin cenk-i ğuzatı ihale ile mürğ-ı aram ve rahatımızı itade itmezseñiz bu nev'a beyz sürh-ı mürimi ile işba' ve iğna ideriz deyü zir-i cenah himayesine dahil olmaq içün Seferğazı ağaya Varil ta'bir itdikleri du'a-i meşhur ile memlüzir halisu'l-a'yârdan masnu' yumurtalar irsal ve imtizac iştihay-i ğavğa ve qıtal eylediler **hayf** ve sad hayf diriğ ve hezar-ı diriğ ki muqtezay-i ğaflet ve i'syan-ı ferah ve cayicden za'yif ve Erzel qavm-ı nasara (nasar) olan şirzime-i Rus saday-i faqidu'l-yemen makiyanesiyle gendi viranelerinde avaziye-i qudretleri yoğiken tude-i mezbele-i ecanibde bank-ı bi-ahenk hurusaneye cesaretinden ğayrı kürsi-i memleket-i Qırım olan bağçe daru's-saltanata sene-i hücuma cür'at idüb muqtezay-i şeamet qadem-ı hanuman-ı qadim ve kâşane-i a'zimler lâne-i cağd ve ğurabdan nümudar oldığı ol zaman-ı qıyamet-nişanda ve sade-i zerendud-ı haniye bi-ekserat itkâ iden ahen-i dil ve redi beden ve Qahraman iddia ve pelenk-i müsemminiñ zikrunde (zikrinde?) dide-i qalem-reşha piray eşk-i iştika olsa gerekdir nerci' eli sadedna **İslâm Geray Han** eva'il-i hükumetinde * ayn * **Kânu a'lâ el-a'da-i naran muharriqa** * mefhumın ta'lim itdigi ecnad-ı Tatar ğaza-ı mu'tad ile bast-bisat cenk ve sitiz idüb lülüy-i (levlevi) tiğ-ı cevher dar-ı cihadı a'naq i'day-i kine cüdin diriğ itmeyüb havah-ı na-havah * ayn * bi'z-zarurı itdirir ğavasa lülü ser-füru * [c. 167, ***Sulh-ı ref'-i tamğa aqçesi.***

1064. Fevt-ı İslâm Geray Han] mefhumınca qavm-ı gerden-keşanı kân gevher-i şeca'at ve künam naheng-i cesaret olan sükkân-i Hıtta-ı Qırıma ser-füru itdükden soñra *

Beyt:

Çenin est kâr-i sipihr dü-renk (devrenk),

Gehi sulh-ı bayed gehi cenk-cenk.

mazmunı üzre şirzime-i küffar-i bed-girdar bezl-i hazain pişümar itmekle ef'i-i seyf-ı hun-barı hane-i niyamda pinhan ve şahin tir-ı can-sitanı lâne-i sıdaqda nihan idüb es-sulh hayr-ı kâşane-i ve alâsında canişin afiyet oldığı müddetde ayn-ı inayet ve çeşm-i merhamet [ile merhamet] ile nazar-endaz ahval-ı raiyyet olub tamğa aqçesı didikleri teklif-ı muhaddis 'anifi düş-ü fuqaradan ref' ve qabay-i zibay terfe ilbasiyle serdi-i meşaqqatların def' itdikden soñra zaman-ı asayiş ve hengâm-ı zevq ve a'yşdur deyü **biñ altmış dört Şa'ban** eva'ilinde sığar evlâdınıñ sür-hitanına ağaz idüb bi-resm-i Tatar enva'-i meşrubat muhtelifetü'l-elvan ve istima' mağniyası ğam-ı reday hoş ilhan ile *

Beyt:

Elimde cam qarşımda dururken,

Saqı-i gel rahne (ruh ne) maha i'tibarım var ne demdeme-i +++

hayât-bahşı ile sabuhı ğubuqa reside idüb sahn-ı Bağçesara meclis-ı bi-qıra (biqurra) belki bezm-i Çemşiden nümune-nüma oldığı demde * ayn * **Teveqqa' zevalân eza qıl tem** * qalem-ı nasıhi ile ser-levha-i qaside i'şret ve şiraze-bend mecmu'a-i sohbet olan Han sahib-ı ziyafetiñ nam zindegânisiniñ sahife-i vücuddan mahv olmasınıñ zamanı taqarrub itmekin balay-i ketfinde miqdar-ı a'dd se bir bisre-i sağıre ve veci'a ser-zede zuhur olub münharifu'l-mizac olmağle haracından şikâyet ve ihrac mide (madde?) içün asr itidirdikde süd-mend olmadığın hikâyet idicek mesb şeb mande-i bi-şu'urlar dunbele ma'hudı ihrac-i sadid içün asr-ı şedid itmek tedbirin idüb hezyân küy ibram ve ilhah olduqlarında bir muqtezay-i qaza-ray na-savaba riza virmegin aqlı gözünde deliqanlılar misal-i anuber-i hadid sim süturaneleri ile azmayiş-i qut itdiklerinde ğaşi arız olıcaq dest-keşide ta'arruz oldılar **el-hasıl** besr şir pence-pençe-i şir müniye olmağle şekl-i sür ve ni'am mütebeddil-suret matem ve ğam olub *

Beyt:

Tevamandır zevqı dehriñ mihnet (muhabbet) pür-şur ile,

Bir dükkânda yapılur tabut nahl-i sür ile.

mefhumı nümayân olmağın i'dad sini vasıl-ı hamsin olduqda dest-keşide-i a'lâiq-i cihan olub cedi türbesiniñ canib-i Qıblesında defin hak-ı mezar ba'de mecddedan qubbe-i kâr-gir bina olundı fi şehri'l-mezbur

[c. 168, ***Han-ı Mehmed Geray Han def'a-i saniye. Münazağa***] müddet-ü hükumeti on sene beş aydır **bu haber-ı mürusu'l**-kederi Or muhafazasına memur Qalğay Sultana ihbar itmek lâzime-i halden olmağle came-misal ısrara vaqıf va name-i saffet-i derunı pür-ma'arif kitab-ı Qırımdan Vehhab efendi intihab olunub çifte bargir ile irsal ve tesyir olunmış idi yekşebane ve ruze qırq sekiz saat nücumı mahalli tay idüb sahra-nişin Tatarlardan bir pir-i sal-hurde dudesine nüzul itdikde pir-i mezbur müşarun-ileyhiñ şekl ve hey'etine (hinetiñ) ve kemal sür'atına nazar-endaz im'an ve diqqat olduqdan soñra teessüf künan halâ Qırımda sürhtan (sür-hanan) meşhur ve etraf-ı bilâddan hareket a'da ğayr-ı mesmu'dır ğaliba Han hazretleri bu tengnay-i cihandan fesahat saray-i cinane hurram idüb cenabıñız Qalğay Sultana ihbare memursız deyü izhar (set) itdigin muma-ileyh efendi naql idermiş **hükm-ü hakim-i mahkeme** imate ve ihya ile İslâm Gerayıñ 'azem daru'l-beqa oldığı haberi vasıl-ı sami'a-i şehriyar-ı cihan olduqda muqaddema düş-ü ihtisasından tecrid olunan kühne-i qabay-i Hanı yed (halı bed) ustad taqdir ile tecrid ve ta'mir olunub tekrar Mehmed Geraya libas olduqda selefniñ Qalğası Ğazı Geray ve Nuraddin Adil Gerayı mansıblarında ibqa ve Seferğazı ağa'yı hızmet-ı vezaretinde mübtelây-i vezer (ve zer) idüb müsta'id i'dam ve ifna eyledi **Han-ı** müşarun-ileyh canib-i Astaneden rahle-bend azimet ve qadem-nihade-i serir-ı saltanat oldığı eyyam fetretde sükkân-i bilâd-ı fıqdan ra'yyiden naşi mahv rede-i gerek ihtilâl ve fesad olmağın Mübarek Geray Sultan zadeler ile Bahadır Geray Han evlâdı meyanında muhalefet ve Bahadır Geray mühiblerinden Seferğazı ve a'venesi müşarun-ileyhiñ nesline i'anet ve Mübarek Geray eşya'i olan Mansuryânlarıñ evlâdına nusret idüb bala-rü'yet Qasım ve bedi' hamza-name havan qil u qal olduqları esnada evlâd-ı Bahadır Geraydan Selim Geray Sultan ki ser-fıraz Cengiz-nijaddır gendi mu'tadları üzre İylân (İlân) nam qaryede nümuyab der-ağuş ihtiramı oldığı atabegi hanesinde metkây ve sade-i istirahat iken biñ nefer arazil (arazel) ile Mübarek Geray zade Adil Gera'yı su'iqasd i'dam ile aliü'l-ğafle zuhurında Sultan-ı ğayur üç yüz miqdarı müsellâh merd-i çansipar ile mutaraha-i qır'a-i gir ü dar icün fers himmete süvar olıcaq mezburleriñ pay-i hamiyetlerine rehavet ve dest [c. 169, ***Halâs-ı Selim Geray Sultan. Şeyh efendi. Fevt-ı Nuraddin ve hulül-ü mansıb-ı mezkür be-Murad Geray***] celâdetlerine ert'aş ve saqamet 'arız olmağle * ayn * tabl bir keştin bezn men merd-i meydan nistim * esb-ı na-fercam ye's ve hirmanı ile imale-i likâm ric'at eylediklerinde Selim Geray Sultan derk qaba'il-i Şirinyâne dühul idüb bi'l-külliyet gezend i'dadın salim oldı **ol** eyyamda Mehmed Geray Han dahi ma'ber-i Hıtta-ı Qırım olan Qılburuna vusulunda

tebrik-i muqaddem-i Hanı içün tahrik-rikab istiqbal iden ehali-i muhtelifetu'l-maqal muqtezay-i adavet bir-birlerine nigâh-endaz ğazab ve hiddet olaraq Hanıñ canbeyninde qu'ud idb der-dehanlarına qafl-zen sükut olmuşlar idi ol cemi'yetde ulema-i Qırımdan muqteday-i nas bulunan nafizu'l-kelâm ve gülc hanqahında secade-nişin hilâfet olan Şeyh efendi

Beyt:

Suretger cemal tevab-nihad noqta-i,

Ez beher imtihan qalem-i eftaşed (afıtab?).

mazmunıyle zerat mühr-ü vech-ı tabnagıñız olan nursiye mahasın pakıñızda ca-be-ca subh-ı sadıq gibi noqta-i bizay şeyh-vaht revnüma olmuş deyü cerr nüqud-u kelâm içün feth gencine-i maqal eyledikde Han-ı daqiqadan dahi irad kelâm deriü'n-nizam ilzam ile merğule biça-biç küduret derunlerine meşata-zen i'tiraz olub de saledır ki ta'b nefi ve iclâ ve enva'-i meşaqqata ibtilâ sermü-tekdir itmiş iken bile mücib haqd ve hasedden naşi meyanıñızda zuhur iden ateş-i münafese ve müşacereñiz vasıl sema'm olmağle *

Beyt:

Şed ez-feşar gerdun müy-i sipid serzed,

Şirike hurda bud yemdir ruzgâr tıfli.

dud bisudı riş siyah melâhatım sepid ve qad-balay ferağatım kütah itdi deyü izhar itdigi infi'al ve teessüfi derun-ı sıdq-maqrun şeyha ba'is-ı raqt olmağın aqbeh ahlâq-i zemimeden olan çerk-buğz ve adaveti lâk istiğfar ile endahte mezbele-i ensa ve terk ve ıslâh zatu'l-beyne dair nesaih-i dil-pezir ile feth-dehan du'a idicek siham istida'ası misal tir-ı müstaqim qılub civan ve pire te'sir idüb herkes buse-dad riş ve dest ve ağuş-güşay musafaha olmağle himmet-i şeyh maqbul-ı hacat ile bi'l-cümle qabil feyz-i musafat olub Qırıma vusullarından çoq zaman mürur itmedin Nuraddin Sultan esb-ı hatf-anif ile 'azem mülk-ü a'dem abad olmağın mansıb-ı mahlül endek irad ile birader-i digeri Murad Geray bir murad oldı **Han-ı** müşarun-ileyh def'a-i saniyesinde enva'-i fütuhat ve ğanaime dest-res ve muqtezay-i imsak haric-i defter-ı aql-dirak (idrak) mal [c. 170, ***Davet-i gerde-şiden Han-ı bi-sefer-i Uyvar. Tedbir-i Han beray-i qatl-ı Seferğazı ağa. Qatl-ı Seferğazı ağa***] bi-şümar hasıl idüb Köpürili-zade Fazıl Ahmed Paşa Uyvar seferine tahrik-i ilm azimet ve Han-ı Qırım dahi ref'-i livay-i ma'iyyet itmek mazmunında cenab-ı şevket-meab Sultan Mehmed salis anar-Allahu burhane taraf-ı bahiru'ş-şeriflerinden hatt-ı Hümayun vürud eyledikde müşarun-ileyh müteşebbüs damen i'zar ve oğlı Ahmed Geray bedel i'tizar ve marru'z-zikr Seferğazı-zade İslâm ağa'yı resn-i kethüda'yı ile a'mud çetr vefa mefqude bend ve sefer-i ma'hude

irsalinden soñra peder-i pezir cumhurı (cemühri) Seferğazı tiğ-ı siyaset ile ifna itmek murad itmekin ola (evvelâ) mansıb-ı vezaretden teb'id idüb bargiran iraqa-i dem na-haqqı Nuraddin Mehmed Gerayıñ ihale-i dest-i şemşir darı itmekin zir-i zemin gidüginde berkinde (bir kende) ni'am-i meger ve mefsedet ve nişangâh-i tüfenk dek ve desiseden dide-güşay basiret olduğundan ağay-i bi-cerm ve günah habir ve agâh olduqda taqdir-ı Rabb-i qadir ile füruzan olan ateş-qazay-i cihan-süzi çeşme-sar fikir ve hayâlından tereşşuh iden qatarat ab-ı tedbir ile itfa itmek hayal-i muhalen idüb edevat-i qıtal ile araste qırq nefer abd-ı memlük Çerkesi el-âslı der-i dervaze-i hanuman müşerrefü'l-endirasında hızmet-ı muhafazaya memur ve gendisi metkay-balin ferağat ve ğaflet olmuş idi **qasr-ı** felekü'l-eflâk taqdir ile cerm-i şems hayatı ufuq-ı a'deme ğurub itmek sa'atı taqarrub itmekin nigeh-banan (nigeh-yaban) der hıraset olanlar çeşm-i hufte ve dehn-güşa ser-füru berde-i ana-i şorba iken muqaddema amade olan hazine-i baruta fetil-i ateş-alüd mülemma' en-naftı vaz' itmek hızmetin iki zebani hey'et-i masadaq hammaletu'l-hatab rema-hüma Allah bi'n-niyet (nıt) gerden hamaqatlarına **fi cidiha hablü min mesed** rişte-i tavl (tul) emel ve adüvv ve ı'ydı ile bend ve rabt itmekin qabil mağribde ebnay-i sebilden olmaq üzre hanesine nüzul ve misal-i feday kerbe-havar meclis ağaya dühulinden ferd-ı vahid haberdar olmamağle birisi qad hamide-i arz-ı hulüs ve çekük hatır ile işğal ve digeri şekl-i nişterde icad ve lisan-ı Çerakisede beyda ve Türkide peynal ta'bir iqdikleri alet-i ser-tiz ve bidad ile ihrac dem-i hamil ruh-ı hayvani eylediklerinde * ayn * her ki zehmi hurda ellbette fiğanı dard * avaz-ı mühibi vasıl-ı mesami' huddam olmadın fırarlarından soñra vaqıf olub aqab-girlik hülyasıyle üftade-i sahray-i a'bs olanlar bile fa'ide-i ric'at eyledikleri esnada ağay-i ecel-reside dahi rahmet [c. 171, ***Halâs-ı İslâm ağa püser-i Seferğazı ağa. Asl-ı Seferğazı ağa ve ahval-ı o***] bahş alemiyân olan cenab-ı Rabb-i müntaqim dergâhına cebhe-fersay niyâz olaraq 'azem hald berrin olduqdan soñra Han-ı bi-mürruvet dest-i zulm-peyvest musadere'yi itale-i hazine idharı itmekle bi'l-cümle mevcüdatın ahz ve qabza-i qana'at itmeyüb veled-i necibi İslâm ağa'yı dahi reh rast behişt-berrin olan tariq-i şehadetde pederine hempa ve refiq eylemek amel-i na-meşru'in der-beste-i bab-ı hıdmeti oldığı Nuraddin Ahmed Geraya tefviz ve sıparış eyledigi vasıl-ı sem'-i ağay-i mütiqaz olıcaq zıll himaye-i sadr-a'zamı penah itmekin ancaq ol hinde gezend-ı duşmandan salim ve emin oldı **fi'l-asıl** Seferğazı ağa umera-i Qırımıñ qapuqulı ta'bir itdikleri zümresinden Hanmırza ağa nam bir merd-i şeci'iñ netice-i semere nahl merdanesi olub evvelâ Hüsam Geraya mirahur ba'de Bahadır Gerayıñ Qalğası İslâm Geraya baş ağa ve

Han-ı müşarun-ileyhiñ vefatında İslâm Geray bir vech-i muharrir Sultaniye qal'âsına iclâ olunduqda ğam-küsar eyyam-ı ğurbet ve kurbet ve Sultan-ı müşarun-ileyh kaşane-nişin devlet olduqda Seferğazı dahi hatim-zen qabala-i vekâlet olub ba'de 'amm-i Mehmed Gerayıñ def'a-i saniyesinde tekrar mansıb-ı riyaset ile izhar-ı ünvan ve celâdet eyledi **lâkin** muqaddema üftade-i vadi-i a'zl ve ğurbet ve İslâm Gerayıñ na'il-i mülk ve saltanat olmasına sarf-ı naqdına himmet itmege sebeb-i müstaqil oldı deyü ateş-i haqd ve hasedi pinhan zir-i hakister adavet itmekin ateş-endaz hirmen-i vücud olmağa fursat-beyn oldığına vaqıf olan hasad-ı bed-havahın tenevvür-i ğazab hane hime-endaz tahrik ve ifsad olmağle bile cerm sühte-i nar-ı qahr ve siyaset eylediler **ağay-i müşarun-ileyh** telif qılub ve ilm-i qıtal ve harbde sahib-i meharet olub a'yan-i memleketinden ba'zılaınıñ dil-i hadid [r] ve şedidin **El-insana a'bida el-ehsan** mıqnatis-ı istinbası ile imale ve cezb itmekin if'al ve aqvalın destürü'l-a'mel ve germ ve letaifine dair hikâyat-i naql iderler **ez-cümle** İslâm Geray Han asrında gendi emsali ağalar meclis-i safa ve a'yşlerinde müşarun-ileyhi der-piş idüb nemek (nemiñ) meclisdir deyü qa'ide-i ebnay-i zaman üzre tezkir-i ma'ayibi ile fazl ve ta'yib itdiklerin istima' itdigi saat dest-aviz zehebu'l-qadir halisu'l-a'yar ve naql-i şerbet-dinar neş'e-dar itmekin vücuh-u qavma telâş ve humret ve amel-i na-sezalarına nedamet [c. 172] 'arız olub ser-füru berde-i hacalet oldılar Mehmed Geray Han keman-ı saht qahr ve sitem ile endahte-i beyaban a'dem itmek vadilerinde izhar-ı fen-ı feraset idüb gerdune-i a'zl ve idbar ile daire-i devletinden devr (dur) ve piramen qurbniden (qarbitinden?) mehcur itdigimiz hayz (hiz) ruz-ı kâşane emen ve 'afiyetde ser-nihade ve sade-i emen ve rahat olmasıyçündır a'yan-i Qırımdan sarf-ı naqdıne letaifu'l-hayl tedbir ile i'mal cüyüş umur-ı enama qadir ve şayeste-i libaçe ni'amu'l-halef ve dest-i ğadr ve kininden mutma'in ve emin oldığı her kim ise işaret ve ta'yin eylesün deyü istifsar idicek eger miqraz-ı siyaset ve rişte-i leyn ve mülâyimet-i adalet ile fetq ve ratq umur-ı memleketde icray-i meharet iden bir merd-i sahib-himmet murad iderler ise Subhanğazı ağa ve eger kâv pişu'ure i'tay gâh ve giyahdan 'aciz olub ancaq taziyâne iqaz ve tenbih ile asiyay devletlerin idare içün bağletü't-tahun hamıq ve ra'venet (r'unet) berhar lâyüfehmı qasd iderler ise Qaytas ağayı istihdam itsunler deyü ateş-i husumet-i qadimesi ülv-paş şuhret ve yaqını olan Subhanğazınıñ saday-i evsaf-ı cemilesin reside-i kunkere-i afaq itdigin istima' iden eşya' ve etba'i zeban-ı diraz i'tiraz olduqlarında eger Han hazretleriniñ tab'-ı niqadları haridar-i malik-i gevher-hüner ve ma'rifet olsa bu bendelerin endahte-i mezbele def' ve istişqal buyurmazlaridi matlubları Qaytas maqulesi berable (ber

ile) ve ahval-ı na-şinasdır öyle olıcaq Subhanğazınıñ na'il-i mansıb-ı vekâlet olması mumteni' el-husuldır deyü dehan fasihu'l-beyân ile leb-i cünban cevab oldığından bir-iki gün mürurunda * ayn * asiyâb-i devleti bir hurde olsa döndürür * mazmunınca bar-giran qutas rişedar emanet ve vekâleti vaz'-i gerden hamaqat istinas-ı qaytas eyledikde istima' idenler engüşt bir dehan istiğrab oldılar **Han-ı müşarun-ileyhiñ** muqarreb ve emekdarlarından Ramazan nam şahs-ı na-fercam a'say-i kühne-i germ hurda taqarrubına istinadı muqtezası ünvan ve celâdet ve hasebu'l-u'zra tekdir ile arz-ı şekl-i zişt huşunet iderdi **şahs-ı mezbur** taraf-ı hane 'aid rüsum-ı ma'hudeden altmış kise miqdarı mal tahsil idüb avdetinde muqtezay-i kibr ve ğurur vekil-i Hane mülâqata tenezzül itmeyüb qad-balay nahvet-i bünyad tebahtur ve ihtizaz ile Divana [c. 173] girdikde Han-ı Qırım bir muqtezay-i resm-i 'adi canib-i mezbure nigâh-endaz iltifat olmayüb Seferğazıya hitab ile Ramazan şehrine zaman dühul itdi deyü istifsarında bile tevaqquf Ramazan quluñız pertev mühr-ü inayetiñiz ile şeb tariki faqr ve zayıqdan ruz-ı ruşen refah ve ğanaye reside olmağa şayeste bende-i sadaqat pişeñiz (pişe-gez) olub memur oldığı maddeden altmış kise tahsil itdigin evvelâ bendeñize ihbar itdikde tarafıma 'aid on iki kise'yi gendüye i'ta eyledim hazine-i 'amireñize mahsus olan baqıyye meblâğı dest cüd ve keremiñiz ile müşarun-ileyhe i'ta idüb hane-i müşerrefü'l-endiras qalb ve yâranın (viranın) ihyâ buyurmañız rica iderim deyü vücuh-ı qavmda cebhe-fersay hak-ı niyâz olıcaq redd ve def'-i muğayir töre-i Cengiz olmağin çünki sen damen hisse-i şayi'ñden keğb yed-i ta'arruz itmişsin biz dahi kise-i güşade fem varaqa-i istişfa'ile hatim-zen musaade olsaq (evsaq) ba'id degildir deyü suret-i va'de olan cümle-i inşa'iyeyi mahz hükm ve ahbara hamel ile taqbil damen-i Hanı itmekde Ramazan ile ma'iyyet idüb Han-ı müşarun-ileyh şöhret-yab hisset ve imsak iken muqtezay-i ulüvv himmet-i kürsine-i Ramazannıñ maraz-ı faqa ve ihtiyacına devasaz ğana ve zehm-i qalb-ı faqırına merhem-bahş rica olub derun-i kâşane-i a'yş ve safasın qanadil zer-u-sim halisu'l-a'yar ile tenvir ve şeb ve ruzın müşabe qader ve ı'yd eyledi bir **def'a** asakir-i Qırım seferden avdet ve mahall-i tefriqa-i asker olan Ferahkermanda a'vd ve ınsırafa me'zun (müezzün) olub bi-resm-i veda' (ve seda') ve bi-dürud meclis-i ağaya dühul vürudlarında eger müşebbek deriçe-i bala-hane-i i'smetden çeşm-i intizar ile nigâh-endaz rah-ı diraz ve sami'a gir daqu'l-bab ve baqla-endaz ve saray-i nüzhet-efzay ferc (ferah) bünyad-ı ma'hudın çarüb nure-i verd-alüd ile tethir ve tenvir itmiş zevcat-i aşüfte mizac ve nigâr-nazenin letafet imtizacı ile esb çar pasendin nazil oldığı saat alât ve besatın ihrac itmedin hem ustubl (astabal) muhabbeti olduqları madyan

zer-efsar ve murassa' tengine rakib olan farsu'l-hayl (hil) meydan-i aşq ve muhabbete hilâ't-i celile-i a'ruse bedel ferve-i semur ilbas iderim deyü leb-cünban mizaha ve lâtife olmuş idi **bir-iki ay** mürurında ağay-i mezburıñ duhter-i iffet-perveri hanım gerdune-süvar i'zz u naz icray-i merasim tehine-i qudüm idüb hengâm veda'nde peder [c. 174, ***Ma'zul-şiden Mehmed Geray Han 1076. Ve ta'yin-şiden Han-ı Adil Geray***] ve alâ kehrimiz kemal keremlerinden damadlarına inayet buyurub beynlerinde ma'hud olan mev'udıñ eda ve teslimin rica iderler deyü tebliğ-ı emanet eyledikde ol vaz'-i Qahramanı damad ferdin (ferdan) zuhur idüb kerime mezde'yi vaqi' oldı deyü hande kenan icaz-i va'd eyledikden soñra duhterleri haberdar olduqda niçe müddet berqi' hacalet mani' ruy-i ziyaret oldığın naql iderler **Seferğazı ağa** egerçe aql-ı ma'aş ve umur-ı ğaza ve per-haşde bihemta lâkin ni'met-i celile daniş ve ma'rifetden bi-behre ve bi-feva (bi-vefa) olub ve meclis ve mahafilde esb-ı leng islâh sürmege ma'il olmağin bir def'a sahn süfre-i ta'ama vaz' olunan hoş-ab elv'i (alü'i) medh qaydı ile padişahım tenavül buyurnıñ frenk incasıdır didikde Han-ı müşarun-ileyh kâse-i dehan senañızı lebriz-i şerbet-ı nahoş-güvar iden bir mu'teber ve nadir şe'y ise gendiñize tahsis idüb zevqyâb oluñ (eveliñ) didigi ve bir def'a nevbet-i şükürden şerbet-i tedarik ve amade itdüm didikde nevbet-i degermande olur deyü şirin mezaq-ı mizaha ve istihza oldığı meşhurdır nerci' eli ma-kenafiye **Han-ı Qırım** Seferğazı bile cerm ve cinayet-i i'damına cesaret ve **biñ yetmiş senesi** evahırında Bucaq havalisinde sakin tavaif-i Noğay muqtezay-i cibillet ve mu'tad i'lây-i şeqa bağı ve i'nad itmekin bile istizan-ı padişah-ı zaman Qazaq keferesi ma'iyyetle (mağitle) muzafat memalik-i mahruseden Bucaq arazisinde (arazinde) mütevvatan biğat şeqavet-i ayiniñ mevcüdatların ğaret ve haric daire-i insaf isar enva'-i mazarrat ve Seferğazı-zade İslâm ağanıñ ref'-i riq'a-i şikâyeti ve Uyvar seferine davet olunduqda a'dem icabeti ba'is-i iğbirar-ı derun-ı padişah ğayret-şi'ar olmağin **biñ yetmiş altı senesi** Zilhiccesinde rutbe-i ve alay devletden nazil ve serir-i hükumet Çoban Devlet Geray oğlı Adil Geraya vasıl oldığı haber-i ba-reddi (bardı) varıd olduqda nev-be-nev sudur iden ceraim-i sabıqası muqtezası endişe-i tiğ qahr-ı Qahraman-ı zaman kâr-gir cism ve canı olmağin cerime-i devana pezir derunına tertib-i merhem iltiyam (el-qıyam) itmek hulyâsıyle ehali ve a'yanı davet ve bast qaliçe-i ğubar-alüd meşveret eyledikldrinde **bir niçe** mel'ânet pişe ve bu el-füzul sefal şikeste dehan riş-handinde puhte itdikleri piyâz-i müdahene ile Han-ı tavilü'l-lâhiyeni firifte idüb [c. 175, ***Ğavğay-i ba'zı cahilân. Fırar-ı Han-ı sabıq ve fevt-i o der 1085***] * ayn * der-sahn keften (güften) hatay-i cahilân peyda şod * müfadınca evvelâ

Han-ı cedidiñ şecere-i nisbiyesine seng-endaz ta'n olub eger nehr-i Özüyi ubur iderse (idse) asker-i mevfur-ı Tatar ile muqabele ve gir u dar idüb Qırıma dühulinden men' ideriz ve eger bu tariq ile mündefi' olmaz ise cilây-i vatan idüb diyar-ı ahıre gideriz deyü saday-i laf ve güzaf ve tantana-i nifaqların reside-i kengere-i afaq itdiklerinde **Salhur** digân Tatardan bir pir-cihan dide-i tabl-ı bi-ahenk qıbtiyane ve kerenay perde-i birun küft ve kevlerine (gülerine) dest-i redd ile turre-zen (tara-zen) i'tiraz olub har ve haşak güftar beyhude ile tarh itdigiñiz sarh-ı na-hencar qıl u qalıñız müşerrefü'l-indiras ve şecere-i habise-i dehn gec ve tab'-i mu'avveciñiz semeresi nahl-i 'asi hurma meselli meyve-i telh ve zehir-amiz olub Han-ı safi deruni rişte-i puşide iğra ile ğıyabetu'l-ceb muhataraya el-qadir **zira** şevketlü padişahıñ qumusqa ve qırq ayaq ve sad-payesi reside oldığı emegine de dehan-ı itaat ile telsim-i Astan ubudiyet itmekden ğayrı emr-i na-meşru'a şüru' haric daire-i imkândır deyü ıstılâh-ı mahsusı üzre mürden tavaif-i Bektaşiyan ve sad-payeden qadırğa ve firqata maqulesi sefain-ı murad itdigin naql ve irad iderler **fi'l-vaqi'** iddi'ay-i hulüs ve huquq iden bi-vefalar Han-ı cedide taqarrub ve tehavvuq (tehuq) içün izhar-ı u'quq eylediklerinde (eylediklünde) ne setize mecal ve ne ser-nihade-i Astan-ı Saadet olmağle ihtimal olub bi'z-zarur esb-ı güsiste-i likâm yas ve hırman ile Qumuq canibine fırar ve dil-suhte ateş-i hasaret dar-ı diyar olub **biñ seksan beş** Cümadiü'l-ahrında sanduqa-i tabut ile vedi'a genc-i mezar ve sene-i ayite (attiye?) Cümadiü'l-ahrında evlâdından Canibek Geray Sultan na'aş-ı validin Qırıma naql ve Bağçesarayda ceddi türbesi civarında defin-hak-ı fena eyledi **müddet-ü hükumeti** iki def'ada on toquz sene (on beş sene toquz ay?) olub ve kemiyet-i hayatı dair piramen sevqu's-semanindir **Han bir keşte** ruzgârıñ çüb-ı rayat iqbali şikest olmazdan muqaddem dest-i ğazve ve cihad ile naqdına ğanaim-i bi-şümara na'il olmağle ebnay-i cinsi (catsi) meyanında müşarun bi'l-benan miknet ve servet olub Bağçesarayda germabe-i nev-bünyadı inşa ve hasıl olan icaresiyle Cami'-i Kebirde cüzü' Han ve du'a-güyanıñ sermaye-i faqır ve germabe-i ihtiyacların def' ve seh-faqaların izale [c. 176, ***Şemme-i ahval-ı Han-ı sabıq. Bi-vefa'yi pür verd-gân ni'met-i Han***] idüb bundan ma'ada ifaza-i ab-ı sadaqat cariye ile duha-i derun muhtacını ser-sebz ve reyyân eyledi gâh ve bigâh çeşm-i dünya pür-sitan ve dide-i tama'daran ile Tüserrü en-nazirine (leşeru'n-nazirin) dervazesinden nazır ruy-zer [u] halisu'l-a'yar olmaq hayat-bahş ve sığar-sedr deyü zaman-ı avare-i kas sabuh ve ğabuq neşat-efza ve vaqt-ı şürb qahve-i ğamz-dade mahfuz hazine-i izharı olan sanduqa-ı zeheb-meskükin küşad ve misal-i serir zer-mismar efranci balâsında merba'-nişin işret

oldığı meşhurdır **Mevlâna Quds-sere** el-i'lâ hazretleriniñ tarıqat-ı aliyyesine intisab iddi'asiyle hengâm-ı a'yş ve nuşinde bahr-ı aşq ve muhabbeti hoş itmekin ser u düş külâh muluyân va hırqa sipid sebz kerpeban ile araste ve mağanniyat-ı hoş-nağmatı dahi tenevvüre-i dibac müş'aşa' ve palhenk hurşid-renk ile piraste ve deq tanbur ve çenklerin *

Beyt:

Men eyn ve an nedam,

Ser mest aşq ve canım.

mutrıb bezn-i Neva'yi * saqibde piyale * nağmesine ahenk idüb misal-i çarh-ı felek zevq ve şevq ile sema' itdigin istima' idenler turre-zen (tara-zen) tabl ve naql-i hikâyet olurlar **ruberah-i** beyaban Qumuq oldığı hengâmda malik oldığı avan sim ve zerrin teraz ve veqantar ile sencide ve evlâd ve etba'ina ali mirat-behem taqsim eyleyüb sefine-i süvar fırar oldığı esnada ve ebnay-i zamanıñ a'dem-i vefası iqtizası aql-ı qalil kimesne ma'iyyet idüb maqarr-banından pertev mühr-ü inayeti ile lem'ayab-ğana ve asüman tevan-keride manend kevkeb-i rahşında ve şuhretyâb olmuş bir herif-i bi-hicab eyyam-ı saadetiñde emval-i bi-şümar ile ser-ifraz aqran oldum şimdi siz gele hemrah olsam hirmen-i mevcüdatım sühte-i ateş telef olmaq muhtemeldir deyü damen-bus veda' ve der-aqab bir şahs-ı gec-iz'an dahi hanlığıñ avanında havan inayet ve ihsanıñdan hissedar itmedik şimdi seniñle tariq-ı ğurbet ve kürbetde hem'inan mürafaqat olsam a'yal ve evlâdım üftade-i beyayan (beyaban) zel ve mihnet olmaq muqarrerdir diyerek taqbil-i zeyl idicek ihsan-dideler merr u'sr-yesar ğana ile rah-ı refaqatı sedd dair piramen-i hırman olanlar haşak izhar-ı faqır ve mazaiqa ile u'yün-ü huquq-u qadime meveddeti gür ve bend iderler deyü dest-zen zanuy-i teessüf oldığı meşhurdir **nihal-i** vücudı bad-ı sarsar ğam [u] vehim ile üftade-i hak a'dem olmazdan [c. 177, ***Eş'ar-ı Han-ı mezkür. Ağaz-ı hal-ı Adil Geray***]

Beyt:

Hamuşi derya ve keft ve kevhar (has?) ve haşak üst,

Pakken ez-har ve has eyn bahr-i gevher hizra.

mazmunıyle amel ve bir sene miqdarı qıl u qal bi-me'alden kef-i lisan idüb zeban-ı lâl enamlı ile taleb nan ve ab itdigin görenler mu'az-Allahu Ta'alâ felc ve cünun yahud bir ahır i'llet arız olmaq zununın iderler idi **bir gün** bende-i qadimelerinden huzurında qaim olan ademisine evc-i def'a qu'ud itmege işaret ve ima ve mezburler dahi hilâf 'ade hareketden istinkaf ve aba (eba) eyledikde qafl-dehan sükut-ü mu'tadına era'it kilid-i maqal idüb biz şimdi keman-ı qaza ile beyaban ğam ve endişeye endahte-i tir-i bi-riş gibi derviş-i bi-mecal ve dilirişiz o

Türk genc hicret-i ğurbetde şitir ve kürbe (ve şatr-hane kürbetde?) sohbet idüb çend-ruz güzeran-i vaqt idelim deyü izhar-ı hüzün ve melâl ile eşk-riz hasret ve gülâl olduqda lisan ve şu'urında illet ve fütur olmayüb ma'il-i samt ve sükut olması evza'-i na-pesendide-i ruzgâr ve elfaz mühmele-i saht ehremen saftan qavm-ı dil-azara a'dem-i tahammül ve istisqalden oldığın eş'ar ideriz **zaman-ı** ğurbet ve melâlinde haseb ve halı olmaq üzre türki (terki) eda ile inşad eyledigi kelâm-i mesci' ve ateş-engizidir * **türki** *

Bu dehriñ haline eyledim nazar,
Her biri bir derde giriftar ancaq.
Kemala irince har ile gülzar,
Bülbüliñ adeti ah ve zar ancaq.

Eger padişah ol, eger kim geda,
İde gör borcıñı vaqtında eda.
Kimni safaya düşürmiş Huda,
Kimniñ qısmeti zehir-mar ancaq.
Kimi malik olmuş tac ve qabaya,
Kimi derviş olmuş, girmiş a'baya.
Kimniñ (Kimseniñ) meyli mal-ı dünyayâ,
Kimniñ başında tac var ancaq.
Fırar olmadımı ey dil-i 'aqıl,
Niçe bir gezersin alemde ğafil.
Bari çalındı sur-i İsrafil,
Bizden gidenlere intizar ancaq.
Aşq-ı İlâhiden alıñuz (eliñüz?) sebq,
Arif ol, her işe ibret ile baq.
İşiden aşıqlar disünler ancaq,
Kâmiliñ bu sözi yadigâr ancaq.

Ric'ana eli ma-kinafiye Han-ı cedid Adil Gerayıñ pederi Çoban Devlet Geray güzariş [c. 178] pezir tahrir oldığı üzre Leh boyarı duhterinden tevellüd itdikde peder-i ma'nevisi Hac Mustafa reyı ile anıñ dahi ismi Mustafa olub hızmet-ı ra'y ağnamı iğtinam a'dd itdigi eyyamda küsfend-i maddesinden tevellüd iden mu'izz-i isneyniñ birine **Qul-Boldı** ve digerine **Hul-Boldı (Çul-Boldı)** isim-i ğaribni vaz' itmiş idi ba'de zaman qalem-i taqdir ile Mustafay-i mezbur tumar sülâle-i Cengizyâne Devlet Geray ünvanıyle tahrir olunduqda püseranıñ isimlerin tağayyür ve Qul-Boldıya Feth Geray ve Hul-Boldıya Adil ta'bir (ba'ir) eyledi ba'de 'amm-i Mehmed Geray ve Şahin Gerayıñ Kefe qurbunda

tertib itdikleri meclis-i telh gir u darda Devlet Geray habbe-i tüfenk yiyüb şerbet-i merkden neş'e-dar olduqda Feth Geray ve Adil Geray Yanbolı havalisinde vaz'-i dude-i iqamet itmişler idi **mahall-i** mezbur maqarr-ı ebnay-i Cengiziyân olmağle ol taraflarda iqamet-güzin olan selâtin-i müşarun-ileyhüma'yı ittiham itdikleri ihtilâl-i neseb-i hasebi ile civarlarında sakin olduqlarına riza-dade olmayüb nefi ve iclâ ve mevzi' ahırda iskânlerini Devlet-i Aliyyeden rica eylediklerinde bi-ferman-ı itaat-qarın Vize Sarayı nam ser-zemin mesken ta'yin olundı Mehmed Geray Han def'a-i evvelisinde Feth Geray-i mezburıñ der-beste-i meramın miftah-ı kilid rutbe-i qalğalı ile küşad itmekin eyyam-i azl ve kürbetinde huquq-u qadimeye riayet ve Rodosa iclâ olunduqda refaqat ve ma'iyyet idüb Han-ı müşarun-ileyhi esb-ı mücevher rikab-ı iqbal def'a-i saniye ser-menzil-i maqsude isal idicek mezburı istihdamdan aba (iba) ve Cezire-i mezburede ibqa itmekle bad-ı hatf-anif ile ğariq lecce-i deryay-i a'dem oldı **Han** mütelevvinü'l-ahval muqaddema Feth Gerayı hızmet-ı qalğayıda i'malından naşi ebnay-i cınsınıñ ta'n ve teşni'ne infi'al idüb hilâf-i rizay Rabb-i Zü'l-Celâl olan tiğ-ı ser-tiz siyaset ile ı'rq ra'iyye'yi qat' ve betere azimetinden Qırımda mevcüd olanlar haberdar olduqlarında Abaza ve Çerakise memleketlerine fırar idüb Rum İli taraflarında bulunanlarınıñ dahi istisalı içün der-i Devlet-i Aliyyeye i'lâm eyledikde bu emr-i acibe şüru' mahall olmağle bedel-i qatl ve ifna sağır ve kebirini Rodosa nefi ve iclâ ile iktifa eylediler **ebnay-i Cengiziyânıñ** dendan dehan-i himmet ve enamil dest-i iradet ile hal ve aqd umur-ı memlekete qadir olanlarınıñ menqası olan mahalle [c. 179, ***Qalğay-şiden Devlet Geray püser-i Feth Geray. Zulm ve cevr-i Adil Geray Han. 1081 Azl-i Han-ı mezkür 1082 ve fevt-i o***] iclâllerin istima' iden ashab-ı aql ve sidad-ı mezburleriñ hem-reng şerbet-i ğurbet olmağle tahqiq neseb idüb müşarun bi'l-benan isti'dad oldılar deyü dehn-güşay tefevvüh ve tefa'il olduqlarından çoq zaman mürur itmedin Seferğazı-zade İslâm ağanıñ zıncır-ı eşk hasret ve iştikası selâsil-i esbab şenay-i azl ve tedmir ile amuhte olmağle metanet hasıl itmekin Han-ı qaza-dideyi sahray-i ğam ve idbare keşide ve biñ yetmiş altı Zilhiccesinde çevgân teveccüh-i küyiñ (kesüyiñ) devleti pişgâh-i Adil Gerayı ğaltan idicek birader-zadesi Devlet Gera'yı a'sel hatne-i **lâ-yüsmenu ve lâ yuğanni** veli-ahdı ile firifte ve biraderi Ğazı Gera'yı şarab teb-aver-i Nuraddini birle mest ve şifte idüb taq ve'l-intaq-ı saltanata isa'd içün tehiyye-i qas'a-i merqat-ı himmet iden İslâm ağa'yı qaba-püş rüfu-ı na-pezir rişe-i damen vekâlet itmekle müsta'id ilbas-ı pirhen hun-alüd şehadet eyledi **Han-ı** müşarun-ileyhiñ ayine-i mühr-ü devleti peziray-i ğubar zeval

olmağin rükn-rekin saltanat-ı Qırım olan qabile-i şir-binanıñ esas hane-i hayatların hedm ve tahribe berzede-i damen azimet ve zümre-i Mansuriyân engüşt nihade-i te'azud ve murafaqat oldığına qavm-ı mezbur tab-aver muharebe ve setiz olmayüb tahlis-i giriban can (Han) içün rev-nihade-i vadi-i güriz olduqlarında emval ve mevaşirlerine itale-i yed hasaret eyledigi vasıl-ı mesami'-i padişah-ı ma'delet-güster olıcaq damen-i zulm ve ğadrdan kefid ve emval-ı mağsube'yi teslim ve redd babında evamir ekid ve şedid sadır olmağin ser-füru berde-i cib itaat ve dest-nihade-i zeyl-i inabet oldı **lâkin** gâh hod-be-hod rigâh izlâl-i maqarr-ban-ı şeytanet ayin ile irtikab enva'-i mezalim idüb hususan çah-ı bi-giran ğurbet ve mihnetden resn dest-resi ile tahlis iden Selâm ağayı **Attiq şerre men ahsente ileyh** seyf-i hayfı ile i'dam ve telef ve ateş-i musadere birle gencine-i idharın heba ve a'yal ve evlâdın endahte-i buryay faqır ve fena itmek maqulesi avaze-i cenk harbı-endazı mağz-fersay sığar ve kibbar oldığın **biñ seksan bir** Zilhiccesinde çeşn-i a'yş devlet ve ı'yd zevq-ı hükumeti endüh-i azl ve ğurbete mütehavvil ve sene-i atiye mah-ı ruzesinde iqamet-güzin oldığı qarye-i qarın-abade ruz'i hayatı reside-i hitam ve ruz-ı ruşen zindegânisi şeb-i deycür memate mütebeddil [c. 180, ***Hamaqat-ı Han-ı mezkür***] oldı müddet-ü hükumet-i na-merziyesi beş sene ve zaman-ı hayatı elli beş senedir **Han-ı mağşuş**u'd-dimağıñ (ed-dimağ) qaside-i şöhreti hamiq ve belâhet ile ma'nun olub likâm-i ihtiyarı iyadı (abadı ve) huddamde olmağin herkes celb-i nefi' icün gendi taraflarına cezb idüb enva'-i mefaside ba'is oldılar **ehali-i Qırımıñ** kârvanları müşarun-ileyhiñ keman-i cedid evza' na-pesendin çekmekden aciz olub seng-i giran vücudın felâhan tedbir-i dil-pezir endahte-i sahray-i azl ve idbar ve peymane-i ayş ve safasın şikeste ve telh icac ve saves ve hil birle bade-i hoşgüvar hükumet neş'e ve nümasın zehir-amiz ve nemekin itmek içün mütemahhas ve fursat-beyn olduqlarından naşi Or memlehasın keşf ve era'it maqulesi if'al sahte ve i'mal-i perdahte ile firifte ve işğal * getmez üc günde delâ bir meyle * har şikest pay ile beş-altı merhale mahalli üç-dört ay zamanda idare ve imrar-ı vaqt ile kâride-i şure-zemin derunları olan tuhm (nahm) mekâyidlerine cüybar-ı ğaraz fasidlerin icra idüb hengâm avdetlerinde misal-i seyl-i şedidu'l-ceryan yek şebane ruzede Bağçesaraya dühul olduqlarında tavus-ı gülistan keramet ve tutı bostan harıq 'adet olan ashab-ı mücahedatıñ şehper-sim zer-riş riyazet ile zaman-ı yesirde ıqsay-i bilâd-ı şarqdan nihayet memalik-i ğarbı sair olub Tay mekân ta'bir itdikleri keyfiyet-i acibeyi mu'ayene eyledik deyü zeban-ı cedd ve rast ile hezyân küy laf ve küzaf oldığı **gezlik** bir def'a sayd har küşan badiye-

peyma içün nigâh-endaz etraf ve cevanib olduqda nazar bile temazzuhrı Tula nam mevqi'de bina olunan saray-i behişt-asiye tesaddüf idüb banisinden istifsar eyledikde ser-nihade-i ve sade-i devam ve sebat ve rahat-güzin 'afiyet olmaq hulyâsıyle selefiñiz Han hane-i harabıñ imaretidür deyü cevab virdiklerinde eyvah böyle cay-i bi-naziri terk ve feda ve gerive-i ğastan (ve kerve-i Tağıstan?) Qumuqda seng haray hüzn ve alâmdan bina olunan lâne-i bum (bi-yevm) ve ğurabda sakin olmaği niçün irtikab ider deyü istiğrabı **gezlik** ve emekzar-i qadimelerinden olub huquq dirinesine bina'en qapucılar kethüdalığına istihdam itdigi şahs-ı esmerallüniñ bir zerger-i Qıbtiü'n-nisbe neva'-i müşabehetı olmağın her çend bir maslahat [c. 181, ***1081 Han-ı Selim Geray ve Qalğay-şiden Set Geray***] era'iti icün dahil-i meclis-i hamaqat insi olduqda hay quyumçı başı hoş geldiñ ahcar-ı zi-qıymet ve tuhaf nadireden bir şey tedarik itmişe beñzersin didikde padişahım quluñız bende-i qadimeñizden qapuçılar kethüdalığı hızmetiyle şerefyab olan felânım dır yevm-i vahidde bir qaç def'a ta'rif bi-nefse iqtiza ider deyü bu güne perde birün (pirün perde?) aql ve sedad olan avaze-i a'hibiyi (acibeyi) tinen-endaz heft asüman ve ba'is-i azl ve idbarı oldığın naql ider * **El-Hac Selim Geray Han** bin Bahadır Geray Han bin Selâmet Geray Han bin Devlet Geray Han bin Mübarek Geray Sultan bin Meñli Geray Han bin Hacı Geray Han bin Ğıyase'ddin Sultanu'l-müşarun-ileyh **Selim Geray Han** misal-i merdümek a'yn henüz sadefçe (sadaqça) hadiqa-i pederde suret hasene-i saba ile cilveger iken valid-i bezer-güvarı Bahadır Geray çeşm-i hufte-i alayiş cihan olmağle der-yetim şahvar sanduqa-ı hıfz derağuş-ı atabekide mahfuz olub eyyam-ı şibabında a'mm-ı muhteremi İslâm Geray ve Mehmed Geray Hannıñ müstezıll şecere-i himayet ve hoşe-çin nahl-i inayeti olub bi-hükm-ü qaza hanlıq Adil Geraya iqtiza eyledikde Selâmet Geray evlâdından Qırım havalisinde mevcüd olanlar Han müsemmi bi'n-naqızıñ ğadr ve gezendinden a'dem emniyyet muqtezası Rum İli ve Çerkes caniblerinde me'men ve ma'vı ihtiyar eylediklerinde anlar dahi Yanbolı civarında bast secade-i iqamet idüb müteraqqıb ni'am-i kibriya olmuş idi **Adil Gerayıñ** pençe-i qahr ve zulmünden fırar ve ümid-i merhamet ile zir bal-hümay padişah-ı dad-güstere iltica iden a'yan-ı Qırım mürğ-u bismil şideleriniñ vaqıf-ı nazm mantıqu't-tayr güftar-nerm ve Şirin Ulanlarından Subhanğazı ağa ve anıñ emsali kâr-güzar ve pür-güler tuyay sayedar divan-ı şehriyarı ve ağsan şecere-i saltanat olan rical-i Devlet-i Aliyye namdarları ebvabında merret ba'd-ı ahrı ma'ayib (mu'ayit) Adil Gerayı ta'dad ve mahasın Selim Gerayı şümar eyleyüb demdeme-i saz-ı dad-havahı olduqlarında (olduqlar) qalb-

ı padişah-ı ma'delet-penaha te'sir ve muqaddema sudur iden qabaih a'didesi tezkir olunmağle **biñ seksan bir salı** Zilhiccesinde menşur-ı Hanı midad-zerrin ile tam (nam) selâmet-encam Selim Geraya terqim olunduqda biraderlerinden Selâmet Gera'yı qalğaylıq mansıbı ile kâmbin ve a'mm-zadesi Safa Gerayı dahi nuraddinlik hızmetine ta'yin eyledi **Leh keferesi** bilâdında cizye [c. 182, ***Ariza-i Tataran Leh der-husus hulüsı işan ez qayd-ı ubudiyet. İn'am-ı Sultan bi-Han-ı malişan. 1083 Teveccüh-ı Han-ı ali-şan bi-Orduy-i Sultan-ı zaman. Zafer-i Han-ı ali-şan. Tatar sakinan der-havali-i Aqkerman***] edası (edsi) şartıyle ra'iyyet qabul idüb İslâm-nihad olan Libqa Tatarı ecnasınıñ sakin olduqları mahall-i hudud-ı İslâmiye civarında olmağle çah mezellet ra'iyyetiden halâs ve aman ve Bucaq havalisinde iskân ricasını mutazammın arzu-halleri Qırıma teveccühı esnasında vürud idüb Han-ı daqiqadan hod-be-hod cevab virmekden ictinab itmek ile mutasarrıf liva-i Silistre Halil Paşa ile ba'du'l-müşavere müttefiqa der-i Devlet-Medara arz ve i'lâm eylediler husus-ı mezkür Paşay-i mezburıñ hilâf merzisi olub bu maslahatıñ husul-ı pezir olmasında s'ubet ve hücnet vardır deyü hafiyet qa'ima tahrir (tahririnden?) naşi mütarekeyi mutazammın mektüb sadra'zamı sudur itmekle gelen (kelân) ademler cevab-i ye's ile irca' olundular **Han-ı** müşarun-ileyh saye-endaz Hıtta-ı Qırım olduqda qalem-rev hükumetinde olan Çerkes memleketi nizamı içün ol canibe sefer idüb Qabartay meştasında iken Sultna Mehmed tab-serah hazretleri Qamançe qal'âsın iyadı-i küffardan tahlise azimet itmekle mu'tad-ı qadim üzre Han-ı Qırımı davet içün kethüday-i bevvaban-ı şehriyarı Ahmed ağa ile iki qıt'a hatt-ı Hümayun-ı Sultani ve hilâ't-i fahire-i Haqanı vasıl olduqda bile aram-ı Bağçesaraya avdet ve levazimat-i sefer tedarigine mubaşeret idüb **biñ seksan üç** Muharreminde asker-i şeca'at-şi'ar ile niheng bad-paye süvar ve müteveccih-ı Orduy-i zafer-şi'ar oldı Qamançeye qarib olduqları zaman şirizme-i müşrikine serasker olan Hanıq nam lâ'ine duçar ve tertib-i bezm gir-u-dar olduqdamı hoş-güvar nusret-i neş'e-bahş Han-ı sahib-i himmet oldığı muqaddema-i nusret a'dd olunub feth-i qal'â-i mezbure dair sarf eyledigi naqdına rayicü'l-vaqt hızmeti meşkür ve gevher giran-qadr zat-ı muhteremi nezd havas ve a'vamda memduh ve mü'teber oldı **rü'es-i** ser-küştegân Noğay ve Tatara ta'liq a'liq ve v'ad ve ı'yd idüb likâm-i ihtimam ile ustubl (astabl) hane-i itaata idhal itmekin rical-i Devlet-i Aliyyeniñ emniyetleri muqtezası Qırıma avdetlerinde Boğdan memleketinden mürura murahhas oldı **zamaim-i** memalik-i Devlet-i Aliyyeden Aqkerman havalisinde hal ve a'qd rişte-i umurları iyadı-i hanan-ı Qırıma müfevvez olan qavm-ı Tatar

çaşni sebh şerbet-i zehir-alüd tekalif ve tavan olmamağle ol asırlarda ihdas olunan i'şar-ı ğalat ve sair rüsumat [c. 183, ***Vani efendi***] napu maqulesi umur-ı şaqada olan tekâpu çemçaq-ı derunların lebriz buza-i sekaliş ve sitiz itmekin ba'z evbaşlar şahne ve sipihdarların derun-ı ahur süturde ihraq-ı bi'n-nar itmek maqulesi qabayih nev-zuhurları muqtezası qatl ve istisalların nefi ve iclâllerine ibdal olunmaq murad-ı Devlet-i Aliyye olmağle Han-ı Qırım dahi cüybar evamir-i şedidetü'l-ceryanı tenfiz ve icrada berzede daman-ı sa'y ve ictihad olub kenden iz'ac ile bih (beyh) şecere-i aramların qal' ve nev-zemin-ı Qırıma ğars-ı vaz' eylemekden semere-i cedide hasıl olmadığından ğayrı zaman-ı qalilde nüzul-ü tegerek fetn ve şürur ve intişar-ı haşerat cerad-ı bi-şu'ur sünbüle-i berekât-asayişi mahv ve ref' ve külli İsma'il qasabatnıñ bazar-ı dar u sitedlerine mazaiqa-i külliye tariye olmağın hoş-güvar tecerrü' (tecri') ab-ı vatan ve u'taş tıh-ı (tiye-i) ğurbet olanlardan ceste-ceste meskenlerine revan olanlarıñ pay-i azimetlerinden ref'-i i'qal mümana'at olunmağın refte-refte **El-qadimu yütreku alyâ qidamihi** buryây-i kühne varların (ve erlerin) ferş zemin-ı vatan-ı qadim eylediler **avaze-i** fazl ve ver'i (vür'i) tantanat-endaz cihan ve Orduy-i Hümayun zafer-peyvendde kürsi-nişin nash ve pend olan Vani efendiniñ halqa-i meclis fazilet-enisında pergâr bahs ve sohbet-havas ahcare dair olub bilâd-i Türkistanda müşabe seng yede bir nev'a hacer (hicr) calibu'l-matar mevcüd der ki ba'z efsun i'lâvesi ile amel olunduqda rih ve sehab-ı vezan ve temayân ve berf ve baran olur didikleri muşabe kimyâ ve a'nqa kelâm-i bi-ma'na vasıl-ı sem'-i padişah-ı cihan-penah olıcaq hacer-i mezburı i'male qadır bir şahs-ı efsun-geri irsal eylemek babında Han-ı Qırıma hitaben mektüb-i sadra'zamı tahrir olunmağın hasebu'l-emr qasabat ve qara ve bi'l-cümle Tatar-ı badiye-peyma tecessüs olunduqda çeki Ali Mırza nam Jajhay fen ma'hude meharet-i iddi'a itmekin Orduy-i şehriyâra irsal eyledi **icray-i** san'at-ı mezbure ferman olunduqda dehan tela'süm ile hacer-i ma'hud yânımda mevcüd degildir deyü itdigi u'zr-ı na-maqbulinden ğayrı inzal matar ameline dair bir giyâh-i nadir dahi (deci) vardır ki seng-i mezburdan müstağni belki nehr-i Etil (İtile) ve Fıratdan muğtenidir (mu'tendir) deyü muqaddemat ğayr-ı müslime ile hem-destan müslimetu'l-kezzab oldığı hatay mahzı mahmul-ı sıdq ve sedad olmağın cemre-i muazzam eksir a'zam olmaqda meşhur cihan ve veray (ve varı) kuh-ı Qafda nihan olan [c. 184, ***Davet-i Han bi-seferlâr din ve hamiyet-i o. 1088 Azl-i Selim Geray ve Han-ı Murad Geray***] taramun hata tedarigi içün harc rah ve sermaye-i giyah i'ta olunub ser-nihade-i vadi-i seyahat olduqdan soñra Taş namında bir herif-i bed-kiş

dahi muqaddema batıleye tali ve müsilime-i ola sani olub era'it sur hayalbazı içün haric daire-i usul ve edeb henüz def-zen şüru' olduqda ruy-i sepid ve saf-ı hava-reng vech-i efsun-ger olan şekl-i siye ve küdurete meyl ile eser-i matar zuhur idicek ba'zılar tesaddüf-ı vaqt-ı nüzul baran ve tecemmü'-i asker firavane hamel idüb zümre-i tarafa ise *

Beyt:

Adet oldır, şahlar çıqsa yola baran yağar,

Sen ne şahsın, yoluña (yol ki) halqıñ gözünden qan yağar.

nazmıyle istişhad idüb bereket-i hareket-i Sultandan muqtezi feyz-i Yezdan der didiler **El-i'lm i'nd-Allahu'lmelikü'l-mennan ol eyyamda** Selim Geray Han 'aza-i maraz-ı şedid ile pimar ve yemin ve yesarine harekete a'dımu'l-iqtidar iken meyan-i Tatarda Lardin namıyle meşhur olan Lehü keferesi seferine davet olunduqda esb-ı ğayret ve gerdune-i hamiyete süvar olub izhar-ı celâdet ve bi't-tedric sıhhatyab olmağle hidemat-ı din ve devletde sarf-ı tab ve qudret eyledi **Han-ı** müşarun-ileyh sahib-i fikir a'miq-i merd tamu'ş-şu'ur olmağle müterettib-i evliyat nasb ve iqbal olan netice-i zaruriye azl ve idbarı muqaddemat-ı reddiye-i ğayr vaqı'a-i ceraime mübteni olmaq muğayır tab'-ı niqqadı olmağın gendi taleb ve iradetiyle dest-keşide-i damen-i hükumet ve peyğule-nişin hane-i 'afiyet olmaq icün qos iltimas ile endahte itdigi tir-ı niyâzı vasıl-ı hedef-i husul olmayüb Çehrin qal'âsı istihlâsına ta'yin olunan serasker ma'iyyetine memur oldu **bi-hükm-ü** qader feth-i qal'â muqadder ve Leh hatmanıyle olan sulhıñ dahi in'iqadı müyesser olmadığın sadra'zam (sada'zam) Qara Mustafa Paşa gendiniñ ve serdar-ı cebanet (ciyanet)-şi'arıñ yüzin ağartmaq içün rey ve tedbirde olan taqsiratı taraf-ı Hane ğarv itmekin mütecennib ve muhteriz oldığı nuqsan ve a'yb ile vech-ı mah-ı münir ma'yüb ve tariq-i pertev teveccüh nir-ı a'zamı mesdud idüb **biñ seksan sekiz Zilhiccesinde** ferve-i semur-ı Hanı süzen (sözin) tercih bile marhic (merhic) ile Murad Geray düş-ü iqtidarına duhte qılındığı eyyam-ı şitayâ tesaddüf itmekle Selim Geray Han evvel (ol) bahar-ı huceste-asara degin Kefe qal'âsına aram ve sene-i atiyye Saferinde sefine-nişin hüzn ve alâm hareket-i qasriye-i ruzgâr [ruzgâr] ile [c. 185, ***Qalğay-şiden Safa Geray. 1094 Azl-i Murad Geray Han ve Han-ı Hacı Geray***] vasıl-ı Astan-i Devlet-medar olduqda halefniñ ahz-ı intiqam qaydı ile itdigi sa'y ve ihtimamı muqtezası bile imhal ve tehir çekdirme sefinesi ta'yin olunub Rodos ceziresine nefi ile tekdir olundı **fi şehrü'l-mezbur** Han-ı cedid Murad Geray Selâmet Geray Han-zade Mübarek Gerayıñ semere-i nahl vücudı olub validi hatf-anif ile Yanbolı qasabasında tarik bezm-i şühud olduqda Murad Geray heñüz ser-mest

bade-i şibab olmağle biraderleri Ğazı Geray ve Adi Geray ile a'mmileri Bahadır Geray Hannıñ feyz-i terbiye-i ve alâlarında nümayab olub ve a'mm-ı digeri Mehmed Geray Hannıñ def'a-i saniye hanlığında Nuraddin ve müşarun-ileyhiñ azlinden soñra qasaba-i mezbure havalisinde rahat-nişin **oldı miftah-ı** gencine-i Hanı dest-selime teslim olunduqda mahbub-ı bi-vefay mansıba Murad Gera'yı raqib-ı a'dd itmekle qurb-ı Devlet-i Aliyyeden teb'id içün Rodosa nefi itdirdüb gendüye halef olmaq isti'dadın kesb itdirmişidi rey vezir-i gec-tedbir ile Selim Geray azli iqtiza idüb bi-hatt-ı Hümayun itaat-maqrun mansıb münhale Murad Geray ta'yin olunduqda qalğaylıq menşurın a'mm-zadelerinden Safa Geray namına tahrir ve biraderi Qırım Geray-zade a'ver-i Saadet Gerayıñ dide-i meramın nuraddinlik mansıbı ile qarır (quryer) ve tenvir idüb techiz itdigi leşker-i Tatar ile Orduy-i Hümayuna dahil olub memur olığı Leh ve Nemçe muharebesinde feth ve nusrete muvafıq olmağle sadra'zam-ı mezbur Selim Gerayda itdigi san'at şişe-bazı Murad Gerayda dahi icra ve gendiden selb-i cerm içün ba'is-i inhizam leşker-i İslâm Han-ı Qırımdan zuhur iden a'dem sa'y ve ihtimamdır deyü mütekerrira Astan-ı giti-sitane irsal itdigi telhis-i hulüsuna mefqud ve nifaq-alüdı muqtezası **biñ toqsan dört Şevvalinde** nigin müsellesü'l-şekl-i Hanı engüşt-i Hacı Geraya vaz' olundığı selefniñ ı'rq şecere-i tab'-i celâdet ayinin tahrik itmekin ehali-i Vilâyet ile te'azud ve ittifaq ve a'dem qabul azl-i meyve-i telh ve hamin çide ve geşt-zar hükumetden qat' olunan ruzisin redd ve tahsil sevdasiyle dehqaniyân ehali-i Qırımı cem' esnasında ekser ecnas-i Tatar nifaq mu'tad Han-ı cedid tarafına izhar-ı meyl ve inqiyad itmekin bi-hükm-ü zaruret arz-ı itaat ile Rum İli canibine mururında bi-ferman-ı ali Yanbolı civarında vaqi' [c. 186, ***1107 Fevt-ı Murad Geray Han ve berhi ez ahval-ı o***] Sarıcalı çiftilginde iqamete memur olmağle **biñ yüz yedi mah-ı** ruzesinde hayatdan sir ve alayiş came-i cedid ı'yd-i zindegâniden damen-gir oldı müddet-ü hükumeti beş sene on ay ve müddet-ü hayatı altmış toquz senedir **Murad Geray-i** merhum egerçe hengâm-i mest (ve sahunde) eday-i salvet hamseye ihtimam iderdi lâkin i'lm ve ma'rifetden behredar olmayüb ma'il-i a'yş ve tarab ve lâ-abali meşreb olmağa rüsum batıla-i Cengiziye icrasıyle iftihar hususan bir mazmun *

Ruba'i:

Ey dil, tev be-serra eyn mu'amma neresi,
Ba-nükte-i zirkân ve dana neresi.
İncazmı ve cam behişti mısaz,
Anca ki behişt est resi yanersi.

Umera ve a'yan ile i'lân a'yş ve nuş itdigi muvafıq mizac cümle-i Tatar olmağle berekât böyle zamanda olur deyü Han-ı müşarun-ileyhe ebnay-i cinsinden ziyade i'tibar iderler idi bir def'a Han-ı tarab cev-şeb (coşub?) tab-sühr aqdah lebriz pey-der-pey ile tabeklü memlu olmağle qıyama qudret belki yemin ve yesare harekete taqatı olmadığı yevm-i cüm'aya tesaddüf idüb *

Arabiyye:

Da' el-mesa ced-lel'ubbad teskünuha,

Ve qum ilâ haneti (hanete) el-hammar ve eseqyina.

Maqal-i Rabbuke ve yel lillezzi şerabua,

Bel qale Rabbuke ve yel-i lilmusallina.

mazmun-ı batıl ve mefhum muhalifiyle amel itmişidi ol eyyamda meşayih-i i'zamdan mazana-i kirama Qaçı qaryesi hanqahında secade-nişin irşad olan efendi Quddus Sere hazretleri ğayret-i diniye ve Haqq küylığı muqtezası hakim-i ehl-i İslâm belki mutlaqa (musaliqa) muslüman ı'yd-i mü'minin olan yevm-i mübareke'yi mer'i tutmayüb bie u'zr-ı şer'i terk-i cüm'a itmek lâyıq degildir **«Enne ekremekum i'nde-Allahu etqıyaküm»** sizler gendiñizi zeyb-i salâh ile araste itmege muhtacsiz ki i'nd-Allahu mükerrem olmağle beynü'n-nas muhterem olub fermanlarıñız naqz ve hükumleriñiz cari ola deyü nash ve pendi müş'ir tezkere ve i'zana tahrir idüb bir derviş ile memhuran isal eyledi **vesiqa-i** mezbure sadır-nişin Divan-ı kibr ve aceb olan dest-i Han-ı bed-meste vasıl olduqda ve **«Eza qıl le attaq Allaha ahzathu'l-izzetühu»** ğayret-i cahiliyesine bintu'l-a'nb (ibn a'ne) si i'anet idüb çekide qasabu's-sükkerr qalem-ı şirin-raqam şeyh-ı muhterem olan **El-Haqqu mürru qand** (qatd) dil-pesendi sekran bade-i nahvet ve medhuş mikde-i ceberut ve azameti habar-alüd (hıyâr-alüd?) ve telhkâm itmekin derviş-i dilrişe dehan-i tehur ile zeban [c. 187] diraz-ı huşunet oldığından çoq zaman mürur itmedin şeyh-ı bahiru'l-kirama fuqarasından birdir ve yeşk a'tay-i surı-i hane dair maslâhatı zuhur idüb husulı babında ricayi müş'ir hulu (halv) sanama niyaz eyledikde ve sal-ı ı'yd meramıñ içün hulu tehane-i (nehane) tahammülde * Göñül sabr ile sabur ol * Nağme-i teselli-bahşası ile çend-ruz hücre-nişin istirahat ol ki bi'l-müşafaha rica itmekle mamuliñ bile vasıta-qarın qırtas husul olur didiginden bir-iki gün soñra Han-ı müşarun-ileyhe beray sayd ve şikâr geşt ve güzar iderek qurb-ı qarye-i Şeyhden mururında bir harguş zuhur idüb canib-i hanqaha şitab ve fi'l-haqiqat tekiye-i pir-ı tariqata rehnümalıq itmekle civar-ı Astaneye geldikde bu cay-i dil-nişin qayqı-mekin muhterem ile şeref-yab olmuşdır deyü isticvab ve muqarınları dahi sahib-i hanqahıñ ism-i samilerin ta'yin

eylediklerinde muqaddema sudur iden vaz'-ı na-hemvarına peşiman ve cebr hatır itmege bahane-i cüy olmağle hücre-i şeyha nüzul ve bahş-a'ta ve ihsandan soñra sahife-i maqsud sufi'-i mezbure qalem-keşide-i hasan qabıl oldı **yarağa** sıhhat ile nigâşte-i sami'a faqır olub a'sr-ı Han-ı mezburde vaqi' hikâyat ve letaif-i meşhuredendir ki desalelikden *

Qıt'a:

Ez ruba'i beyt-i ahrımız nednahın bedel,

Hatt-ı peştat leb-i bi-çeşm maz ebru behter-set.

mefhumınça çara berülgi zamanına gelinçe der-ağuş rical-zen duşmanan-ı Osmaniyanda perverde vezir-i farisu'l-hayl meydan-ı muhabbetden çıqub dizgin tanur bir ğulâm-i pak dehan 'aşıq ve efkendesi olan ağasından rev-gerdan olmağle bir tariq ile Hana intisab ve san'at-ı ser-teraşi ile qurbet-i iktisab itimişidi **Han** ise *

Beyt:

Ğulâm pare nim men nidarım an mezheb,

Esir çar-şeb ve bende-i leçk puşim.

mefhumı üzre ruhsare tıraz ve sime ve ğaliye üftadeleri ser-ifrazlarından olub zevq-ı i'şve ve mahbub dil-nüvaz ve şive-i aşq-ı pak baziden bi-haber olmağle sair huddam muamelesiyle istihdam idüb ferş qatan menfuş ve cilbab nerm nazda nümayab olmuş a'zv lâtifi zeyn şaht-ı şümarı ve esb lağır ile Türk (terk) taz Tatar-ı can-azizinden bizar itdiginden ğayrı fi'il-i ma'hud ile muamele-i aşq ve muhabbet nabud olmağın bi'z-zarur qadrdan hasan dan babına ilticaya azimet idüb hazinedardan istizan ol dahi sebeb-i aciz seyahatdan istifsar eyledikde [c. 188] *

Beyt:

Hattıñ ey taze rev geldikde, bu hasana baha qalmaz,

Yüzüñ olmaz baña cevr itmege, dünya saña qalmaz.

demdemesiyle leb-i cünban i'zz ve naz olub ruy-i tabdarımda hatt-ı nev-demidem çimen kühne-i bahar gibi aşkâr oldığı ğaliba ğonçe-i hasan ve anıñ hazanına ve sermaye-i devletim olan naqdıne-i cemalıñ fıqdanına a'lâmetdir ab ve tab-ı letafet ve feyz-i duha-i taravetim ma-i hayat asa zulmat müy-i siyahtarda mestur olduqda baña kim i'tibar ider ve Leyletü'l-Qadr zülf-i a'nber-şemim şeb-i deycür riş tıraş dumuye mütebeddil olduqda Bayram qaçan deyü kim havah-şükür sir ı'ydgâh-i cemalım olur Han ise ne bus ve kenarıma i'tibar ve ne halvetgâh ve salime rağbet izhar ider muqaddema hıdmet itdigimiz ağalarıñ dest ve paların dilek eyledigimde gâh taqbil-i çeşm ve gerden idüb tahsil-i qarbit ve gâh zir sere-i simin tarama vaz' ve sade-i zerendüd idüb **mısra'-i**

tamam lezzet-i alem-i meyan paça-i üst * süfre-i ve salemden mütemetti' ve naqdına-i sim zayq şi'inimden (şani'imden?) müntefi' olurdılar (olurlar) deyü arz-ı meram itdikde hazinedar dahi mizaqhane-i vaqıf olmağle ğulâm ma'hudı def' itdigin nihayetçe qulağına yânaşub keyfiyet-i mezbure'yi beyân idiçek Han-ı tend-meşreb yer birün (birün perde?) hicab gendi lisanıyle qara-qara şu cermkej (meñij) kütlikni meni terkiniñ ceman qumburları tek uzun urdırayım diyemişmen anday nimanı bilman quğanıñ çıqışı bulğan dimek maqulesi fuhşiyyat ile ğulâmı düşnam ve rutbe-i aql ve sedadın izhar ile gendisin bed-nam ider **Han-ı** mezburuñ buğz ve adavet itdigi selefi Selim Geray Hannıñ ma'ayibin ta'dad idüb veliü'n-ni'am a'lem olan mulük-ü Osmaniyân ebbed-Allahu devletühü eli ahıru'd-devran evamirine ziyade inqiyad ve töre-i Cengiziyeyi bi'l-külliye ibtal ve her hususnı şer'a tatbiq itmekle nizam-ı Qırıma halel virdi deyü muqtezay-i cehalet qadeh ve mezemmet ve if'al-i alem pesendine muhalefet qaydıda olmağle Nemçe seferine azimeti eyyamında bu ğazadan avdet idince asker-i Tatarda zuhur iden dad-u-setid vaqı'atnıñ ve bedde töre-i Cengiziye icra ve dehan-ı muhafıza kitab-i şer'-i mustabe neciye (bahiye) keşide terk ve ensa qılınsun deyü mu'avvel-i a'leyhi kâfe-i Tatar olmaq üzre a'yar-i Qırımdan bir şahs-ı mağşuşu'l-mezhebi töre-başı nasb idüb rişte-i hal ve a'qd umurı dest [c. 189] zulm-peyvestine teslim ve tiğ-ı mücevher şer'-i ğara ile qat'-ı beyh şecere-i muhasamata memur olan qazı'asker efendi bir müddet köşe-nişin hayme-i emin ve istirahat olub şahs-ı mezbur dahi naqqare-i mağşuş fikr fasidin bazar kâsid-i Tatarda harc ve bezl idüb huzur-ı na-pakinde muhasama idenleriñ rey-i batlınça birine hükm itdikde hısmı razı olmayüb ma'ariza qaydında olıcaq sus töre-i qadime muhalefet izhar itmekle günaha girdik deyü şetm ve azar idüb günde biñ kerre kâfir oldığı meşhurdır **bu keyfiyet-i** acibe ile Orduy-i Hümayuna vasıl olduqda Vani efendi merhum qazıye-i na-merziyeden habir olub tebrik-i qudum içün Hana geldikde kemiyet-i güftar belâğat irtisamına tarq-şitay belâğat ve meydan-ı fesahatda cevlân göstererek likâm-i mal-ı kelâmın canib-i maqsude imale idüb Devlet-i Aliyyede qanun ve lisan-i Tatarda töre-i Cengiziyeden ma'dud olan resm-i ma'hudı şeri'at mutahhare efzalü's-salâvat ali sahibihaye tercih iden şahs-ı qabihıñ iman ve nagâhı (nigâhı) tecdid olunmağa muhtacdır deyü gevher-efşan nash ve pend olmağle bile ğarz ve lâ-a'vz peran itdigi nash v'azı tir du'ay-i şeyh maqbulü'l-hacat mesellü hedef-ı saht-ı qalb Hana tesir itmekle nümune-nümay daru'n-nedve cehele Qureyş olub töre-başıya mahsus sayeban zulm-ı sütun ve küfr tınabın qat' itdikden soñra amel meger ve hedn

men’ olunmağle qazıasker efendi kâl-evvel icray-i ahkâm-i şer’ mutahhare me’zun oldı **ol zamana** gelinçe Masqva Çasarından ta’yin olunan seferler Qırım hanlarına iltica anlar dahi Devlet-i Aliyyeye i’lâmı iqtiza iden mevadi tahrir ve inha iderler idi bi-resm-i qadim memur olan elçi Qırıma vürudunda ba’z evza’inden münfa’il olmağın esb-ı hey’etinde şecr pareden şekl-i çar pade ibda’ itdigi alet-i ğaribeyi tendise-i (bisatın) biruh gibi mesfurı süvar ve ayaqlarına seng ruhı (rahı) avihte ve devr-ı sevq (suq) ve bazar itdirmek maqulesi evza’ ile tahqir ve tekdir itdirmek sebebiyle Masqvalılara ğayret düşüb elçi göndermek iqtiza itdikde Qırım hanlarına i’tibar itmeyüb Uqrayna ve Bender caniblerinden taraf-ı Devlet-i Aliyyeye gelmek adet-i reddiyesin icade ba’is oldı tecavüz Allah ‘in sebu’a-mie (sima’ite) **Han-ı cedid Hacı Geray** Selâmet Geray Han oğlı Qırım Geray Sultannıñ püser-i sa’d-ahteri olub Beç seferinde vaqi’ inhizam [c. 190, ***Qalğay-şiden Devlet Geray bin Selim Geray Han. Zafer ber tabur-ı Leh ve teveccüh-ü Nuraddin bi-canib-i Budin. Hisset-i Han. İsyân-i halq***] külli esnasında müşarun-ileyh tiğ-ı bi-dest-i ğayret piramen (şiramen) nev-ra’yat-ı zafer-ğayat server-i kâinat aleyhi efzalü’s-salâvatda misal-i pervane dair olub hidemat-i pesendide vücuda getürdigi sadrazamıñ meşhudı olmağle Murad Geray azli iqtiza eyledikde i’mal hasene-i Hacı Geraya Qırım hanlığı ile mücazat olıcaq ol dahi ruqbay-i devletinden olan Selim Geray Hannıñ ekber evlâdı Devlet Geraya qalğaylıq ve anıñ kihteri Azamat Geraya nuraddinlik qabay-i zerendüd mar naqş-ı ilbas ve yed-lerze-dar ıztırarlarına gendin iqtidar-ı tahrik ihityarı itmekle hanuman devletin müsta’id endiras eyledi **Qırıma teveccühı** Lehlü melâ’inniñ Bucaq memleketine istilâ içün hayişiñ zen-deray hareket oldığı eyyama tesaddüf idüb tabur-ı mesfur ile ++++ İsma’il fid’ye-i rahdın mübin ve saday-i mühib Allahu ekber ile velvele-endaz kengere-i zemin ve ekser reme-i hanaziri üftade-i hak helâk itdikden soñra Nuraddin Azamat Gerayı bir miqdar Tatar ile Budin canibine ta’yin eyledi **Han-ı müşarun-ileyhiñ** selefi Murad Geray hususan anıñ selefi Selim Gerayıñ pertev-i mühr sehası u’yun ehali-i Qırımı tenvir idüb Hacı Gerayıñ muğayır ahlâq-ı mulükden mübtelâ ve ma’yüb oldığı hisset ve tama’i mücib tenfir qılub (qulüb) olmağle müsta’id bağı ve i’syan olan ba’z umera-i Qırımıñ tahrikine qadir oldığı sade delân qavma (quma) taziyane-zen fesad ve iğva olması zirve-i tecebbür ve bağiye u’ruc ve nişande-i halife-i ruy-i zemin olan Han-ı ulu el-emr (olu el-emir) üzerine huruclarına ba’is oldı **Han-ı** müşarun-ileyh muqtezay-i necl (bi-hal) ve **imsak el-insan abidu’l-ihsan** rişte zer-tarı ile rical ve i’yandan ferd-i

vahidi gendi canibine rabt ve ta'liq qaydında olmayüb mezburler ile hod-be-hod mücavebeden aciz olmağle bi'z-zarur beş-on nefer ğulâm-ı pür-sitarı ile Mangub qal'âsına tahassun ve qararı ihtiyar eyledikden soñra muqtezay-i hareket gerdun-i vajgün şirzime-i biğatıñ haric daire-i edeb hazine yağması (yığması) bahanesiyle gerune harem-i haniye itale-i yed hasaret itmek maqulesi if'al-i na-pesende cesaret ve harq perde-i namus ve hürmet itdiklerinde qalğaylıq mansıbında istihdam itdigi Devlet Gerayıñ iğmaz-i a'yn itmek tariqi ile riza-dade-i heng arz oldığın müşahede iden [c. 191, ***1095 Azl-ı Hacı Geray ve Han-ı Selim Geray Han def'a-i saniye. 1101 Fevt-ı Hacı Geray Han. Aziz efendi***] ashab-ı aql ve sedad ta'yib ve istib'ad eylediler **el-hasıl** evza'-i Hacı Geray muğayır mizaq ehali-i Qırım olmağle bi'l-ittifaq ta'dad ma'ayib ile Hacı Geraydan iştikâ ve Selim Gerayıñ nasb olunmasın irade ve ibram ile izhar-ı bağı ve tuğyândan soñra müstemendane rica eylediklerinde niyâzları maqbul-ı padişah-ı cihan-penah olmağle **biñ toqsan beş Recebinde** menşur-ı halı-i def'a-i saniye nam-namı Selim Geraya tahrir olunduqda qalğaylıq Devlet Geray ve nuraddinlik Azamat Geraya taqrir olundığı Hacı Gerayıñ mesmu'i olıcaq sefine-i ıztırab ve hayret ile 'azem-i hakpay devlet olduqda Rodos ceziresine iclâ ve biñ yüz Ramazanında revzaq-ı (ruzq) tabut şikeste-i sükkân ile üftade-i girdab fena oldı müddet-ü hükumeti toquz ay ve müddet-ü hayatı qırq bir senedir **rü'yay-i** acibe-i muqaddema qalem-i hulüs-raqam ile nam huceste-encamları piraye-i sahife-i tahrir ve beyân qılınan Şeyh Afifeddin Abdullah efendi hazretleriniñ veled-i necibleri Aziz efendi Quddus-sere hazretleri valid-i macidleri vasıl-ı melâ-i a'liyyin olduqda bi-resm-i 'adi nesh müteda olayi (bi) istifade ve bi'd-defa'at ifadeden soñra cüybar tab'-i müstetabları el-veled-i serabiye feyz ve isti'dadı ile bostan-ı lâ-mekân ve gülistan-i i'lm ve i'rfan canibine ma'il ve cari olmağın riyazet ve ictihad ve himmet-i Şeyh sahibu'l-irşad ile tay tarq ve mesalik iderek vasıl-ı kişver-i ser-mu'ad olmağın miqraz lâvallâ (lâvallah) ile qat'-i rişte-i a'lâiq-i dünya itmekin pederleri hanqahında zaviye-nişin u'zlet ve ita'am-ı fuqara içün naqdına mevcüdatın vaz'-i meydan bezl ve semahat itdigi esnada Hacı Geray-i mesned-nişin erike-i Hanı olduqda temşiyet umurı içün qazıaskerlik bar-giranın avize-i gerden i'ffet-qarınları itmekde teklif belki tehdid ve tahvif itmekin bi'z-zarur riza-dade-i hükm-ü qaza olmuşlar idi şirzime-i biğat yekzeban-i ittifaq olmazdan beş-on gün muqaddem a'ynıñ billürin ve müşahede dide-i qalbi ile hurde-bin hutut-ı levh-ı qalem olan ashab-i mükâşefe (müşkâşefe) den bir zat-ı muhterem mehbate envar-ı İlâhiye olan

merqad-ı mutahhar Afifi civarında u'zlet-nişinan cennet-mekânları meraqidı mütezelzil ve muneşşiq (menşiq) olub ibtida Aziz efendiniñ medar-i muhteremi baş qaldırub dest bir daşte-i canib sema-i İlâhi her subh [c. 192, ***İstilây-i ehl-i Nemçe bi-civar-ı Sofiya. Teveccüh-i Han-ı ali-şan bi-canib-i Astan 1100. İstima'-i haber-i teveccüh-i Ğalisın bi-savb-ı Qırımdır ser-dü-vist (duyest) hezar-ı tabur ve müraca'at-i Han***] ve mesa nur-didem oğlum Aziziñ hanqahında tabh olunan ta'amıñ buy-i lâtifi mashub rayiha-i a'nber umma'l-kitab pişgâhımıza geldikde cümle murahhasa yâb olurdıq bizi ol hassa-i mahsuse-i du'adan mahrum iden şahs-ı ğaddarı tac ve tahtından devr (dur) ile deyü nefrin (taqarrubın?) idicek sair ashab-ı qubur ehl-i din zeban-güşay emin olduqları mu'ayene itmekin medad-hulüs imtidad ile tahrir idüb hızmet Azize irsal itmişidi qabl vuqu' el-fitne cenab-ı hazret Şeyh-ı alicenabıñ istifa ve u'zlet ricası nezd-i hanide maqbul olmamağle tabe zuhur vaq'a qurb senin fera'iz aqibinde nazar-endaz vesiqa olduqça eşk hasret ve nedamet ile giryân olduqların naql iderler nerci' eli sadedna **ol** esnada Nemçe (nice) küffarı Sofiyâ civarında vaqi' Şehrgöli qasabasına gelince itale-i pay istilâ idüb def'-i i'day bed-girdara dair meşveret 'amme-i iqtiza idüb Han-ı Qırımıñ dahi ma'iyyeti muqteziye olmağın Güli (Külli) qasabası meştasında iken ser-bevvaban felek-medardan Mustafa ağaya hatt-ı Hümayun vürud eyledikde ol zamana gelince bu nev'a davet sebqat itmediginden u'qul qasıre ashabı Hanıñ icabetin istisvab itdiler amma Han-ı müstaqimü'l-zihin ve daqiqadan netice-i tab' mu'avvecleri olan güftar-i lecc (lemic) ve güclerine i'tibar itmeyüb erbab-ı müşavereden qabil hitab beş-on nefer merd-i kâr-güzar intihab idüb **biñ yüz Rebiü'l-ahrı evahırında** müteveccih-i Astan-ı padişah-ı alem-penah oldı **Edirneye** vusulunda sadra'zam Mustafa Paşa bi-resm-i qadim istiqbal idüb Qara Mustafa Paşa sarayına nüzul eylediler **icray-i merasim-i** mihmandarıdan soñra Han-ı Qırım sadra'zam ma'iyyetiyle Nemçe seferine memur olmağle techiz ve tedarik-i mühimmat sefer içün Gülli qasabasına avdetinde ki sene-i mezbure Recebniñ yigirmi yedinci selâsa (sülüsa) günidır Masqva Çasarı hilekârınıñ biñ aded tob ve iki yüz biñ tabur-ı maqhura başbuğ ta'yin itdigi Ğalisın nam kâfir-i bed-girdarıñ Qırım istilâsı sevdasıyle mahall-i qaribe vusulı haber-i na-mülâyimi vasıl sami'a-i Han-ı ğayret-şi'ar olıcaq bile tevaqquf esb-ı hamiyete vaz'-i likâm-ı ılğar eyledi **lâtife** bu haber-i dehşet-eser vürud itdigi şeb haşiyet efzasında umera ve a'yân **Yec'alüne asa bi'ahum fi ezanihim mine** [c. 193, ***Tesaddüf-ü sığın der Qara Yılğa***] es-sava'iq hazeru'l-mevti dehşet azimesiyle penbe-i vahşet

birezan ve engüşt hayret bir dehan muztarıb ve ser-gerdan olduqları dem qıyamet-nişanda Han-ı müşarun-ileyh *

Beyt:

Be ez-ruy hub-set avaz hub,

Ki en haz nefs est ve eyn quvvet-i (qut) ruh.

avaze-i ğamzdasın ney (ni) ve tanbyr ve çengi sir-ahenk itdigine encümen-i Hanide bulunan umeradan bir bed-i meşreb ve tendhu muztarıb ve dil-teng olub kefere-i bed-ayin itfay-i nurdın mübin itmek içün taraf-taraf iş'al-i ateş-ı harb u qıtale iştiğalde Han-ı Qırım ile bir süri şehir oğlanlarını cem' idüb huruslar gibi çar-pend dür qopuzlar çaldırub terleli-terleli çağırdub zevq ve ahenk ider deyü Hane esma' iderek meclisinden birün olduqda tekrar davet ve mezburıñ hilâf-i meşrebi olan musqı sohbetinde ekseriya aña ahtab ile iğzab **Ve'l-feza'u lâ-yed fe'u el-mesa'iba** kelâm deriü'n-nizamı ile cevab virdigi meşhurdır **el-hasıl** teşviş-i hücum gerek i'sum duşman-ı bed-kiş ve a'dem ra'i sahib-i tedbir ve nik-endiş fikri ile dahil-i zir a'say himayesi olan reme-i iğnam raiyyet **el-intizar eşedde menu'n-nar** teb hasretiyle ser-füru berde-i zemin hayret olduqları zaman ki sene-i mezbure Şa'bannıñ dördünçi selâsa (sülüsa) günidir Or qal'âsına qarib Qañılçaq nam mevzi'de Han-ı ferhunde-tali' ufuq-ı ğayb ve a'demden lâmi' olub irtesi ruz-ı firuz erba'ada ğayret-nihad asker-i zafer-beyker şeca'at-mu'tad ile Qara Yılğa nam mahalle vusulunda tabur-ı meş'um-misal bahr-ı Zaqqum sademat tob-ı sa'iqa- girdar ve lehbat tüfenk-i ateş-tebar ile aşkâr olub tab-ğurub mühr-ü alemgir vaqi' olan dar u girde bihadd-ı küffar üftade-i çah bevar oldı **ol şeb-i** hayret-efzade umera ve a'yândan erbab-ı azm ve cerm pervane ve hufaş var bezm-aray Han-ı müşteri rey ile **ve şaverehüm** fi'l-emr bargâhında cem' olub kitab-i güftar vacibu'l-i'tibar ve nusha-i zafer-name-i gir-u-dardan hissedar olduqları mertebe rey-i sezaverı sahife-i tebyan ve ceride-i beyâna getürdiler **tılâyi' sipah** mühr giti firuz metali'-i sipihr-firuzden zuhur ve biruz idüb leşker-i siye-puş zulmeti manend-i cemi'yet-i küffar Tatar eyledikde egerçe fi'h-i qalile muvahhidın zümre-i müşrikine qıyas ile bahirden qatre degilse dahi deryay-i biğaye-i inayet-i Hudayâ i'timad ile sipah-i nusret-penah üc bölük olub bir bölüginde *

Beyt:

Gerek dar evcemdir (ucemdir), ger Skender,

Ğuzatıyle olur bunlar beraber.

pay-i tevekküli ile Han-ı zi-şan [c. 194, ***Zafer-yâften-i Tatar. Qalmuq ağa***] sabit-qadem ve bir alayda dahi Qalğay Devlet Geray Sultan rasih-dem olub firqa-i salisede Azamat Geray ve Selâmet Geray-zade

Şahin Geray divar-ı müşeyydu'l-erkân gibi saf-beste ve üstüvar olub evvelâ aferininde keyvan ve mah ve ziya-bahşay sipihr-i heft-gâh qablınden nusret ve zafer niyâzın maqal-ı hidayet-iştimal BismilLâh ve i'lân-i kelime-i taybe-i Lâ İlâhe İlâlLahu ile zaviye-i cihanı mala-mal eyledikden soñra bile aram ve dernek üç canibden cenke ahenk qıldılar ki tiğ-ı ateş-endaz bezm-i harb sazde misal gaz ser-kirbas-ı hayatı qat' ve tir-i bülend- pervaz minqar-ı can (Han)-güzar ile mürğ-ü ruhı lâne-i bedenden ru' iderdi **külle-i (kele-i) bi**-devlet-i küffar remah ibtale izafet halinde nun-ı tesniye gibi saqıt ve cem'-i tir-ı hemze saffet nun-ı te'kid kemana mülâsıq ve elf-siham dahi qalba i'llet oldığı cihetle yaye qalb olmağle rizan olan hunden ruy-i sahn i'ber-abade-i hamra ile rengâ-reng oldı **Nuraddin** Sultan bi'l-fi'il atından nüzul ve yed-i tulay himayet-pirasın musa'ade-i felek ile reside-i çarh-ı felek itdigi sairlere mücib-i ibret olmağle derun-ı tabura dühul ve otuz a'ded tob ve biñ qadar esir ahz esnasında nüfus kesire-i müşrikin ta'me-i şir-i şemşir olmuşiken kesret ve vefretlerinden naşi sa'ylerine fütur gelmeyüb Qırıma istilâ hulyâsıyle ateş-efşan tob ve tüfenk olaraq Or qal'âsı civarında vaqi' Quyaş nam mahall ki hendek-i muqabilidir bir vech-i mu'tad tabur-bend küfr ve i'nad pey-der-pey ve bi-perva muqatelelerinden ehl-i İslâm mutazaccır oldılar **Türk Tatardan** derun-i qal'â-i Orda (averde) muhafazaya memur olan asker-ı endek-i şümara Han ağası Bahadır ağa serdar ta'yin olub Han ve sair a'yân tiğ-ı bir dest ve kefen bir düş ğalebeden me'yüs istade kenar-i hendeq olduqları esnada da'va-i İslâm ile Masqva melâ'inine ra'iyyet qabul iden Alatur Tatarından Qalmuq ağa nam şahs-ı na-fercam sulh ve amanı müş'ir müzevver-i kelimat ile taraf-ı taburdan mu'asker-i Hanıye geldikde Han dahi Yaşlav qabilesi umerasından Kemal Mırzayı sefaret ile irsal eyleyüb ol şeb-ı tab-sabah likâm teyaqquzların esb-ı intibah ve hıfza avihte idüb müteraqqıb-ı qudum mahdum zafer-mersum celâlı-i leyl (perveyl) oldılar nagâh Sultan-ı sitare-i çarh-ateşin reng-i bi-aram ve dernek-i berid subhgâh ile cümu' sipah-ı ziratı agâh itdi **Han-ı** ğayret-şi'ar zirve-i püşte-i balâda Qahraman [c. 195, ***Güriz-i ehl-i Rus. Tataran-ı Alatur***] ve Rüstem ve iqrar idüb muntazır-ı inayet-i perver-digâr oldı **duşman-ı** din alayların tertib ve tariq-i qahqarı üzre ric'at idicek qalt nan ve ab-ı bi-tab idüb ve hareket-i dilirane-i şeca'an ba'is-i tersani ve hirasanı olub elçi irsali umur-ı fırarlarına nizam icün iğfalden i'baret oldığı malüm asakir-i Tatar olıcaq aqablarından hücum idüb Tañuzlı Oba nam mevzi'de tiğzenlik icrasına müsamaha ve ihmal itmekle ol mahalli lâşe-i hınzır ile mala-mal ve biñ qadar esir ve avanı sim vezir-i iğtinam idüb ehl-i İslâm maqzı el-

meram oldı **melâ'in-i** haserın gendi hududına dühule degin basit bezm-i setiz tecdid olunmağle Han-ı Qırım bi'l-fi'il Çetqır ta'bir olunan mahalle degin umuma asker ile aqab-girlik idüb tabur-ı mesfur sevad vecihle ric'at anlar dahi mevzi'-i mezburden avdet ve Keñeş Oba nam sahray-i vasi'de hatt-ı rahl iqamet ve bast-ı qalıce-i süvri idüb evvelâ tebşir nusret-i celile saniya cünud-u mütecennide-i Tatarıñ aqreb ezminede Orduy-i Hümayun azimeti içün tehiyye-i esbab kâr-zar eylediklerini ihbar savab-did sığar ve kibbar olmağın ulema ve umeradan müte'ayyin a'demler ma'iyyetiyle sekiz aded Masqvalu esrası (liva sırası) irsal (irsa)ve işhad da'vay-i zafer hususında * ayn * Şiniden ki bud manend diden * şi'ar-ı bi-nazırıyle istişhad eylediler **ol zaman** tabur-ı mesfurde müctemi' mar-u-mur kibr ve tersa daire-i a'ded ve hududun birun oldığından ğayrı Alatur Tatarından tir-endaz ve u'lf-keş on biñ miqdarı adem mevcüd olub qavm-o mezburıñ müra'at şürut-u diniye idenı aql-ı qalil ve anlar dahi piran itdikleri tirleriniñ pikânların ihrac-ı veremı ve ekserisi ızrar qasdıyle ta'annüd ve ısrar idüb küffardan ziyade qıtal itdigi ve esnay-i cenkde ahz olunub huzur-ı Hana ihzar olunduqda ba'is-i necat u'qubat-ı herdev sera olan damen-i mutahhar kelimetin (gelmetin) şehadetine teşebbüs ve iltica ve muslümanlıq iddi'a itmekle qatl ve sebiden reha bulurlar idi **melâ'in-i** düzah-qarar tedarik-i a'zime ve asker-i pişümar ile tab-aver qarar olmayüb sevad-ı vecih ile ric'at ve fırarları zahiran Han ve Tatarıñ sa'y ve ictihadından ve fi'l-haqiqat te'yid rübanı ve icnad semaviye-i samedanı i'aneti ve asar-ı mu'cize-i cenab-ı risalet-penah Mustafavi aleyhi efzalü's-salâvat oldığı bi-iştibah olub esnay-i zuhur tabur-ı maqhurde [c. 196, ***Mu'cize. Teveccüh-i Han-ı ali-şan bisuy-i Orduy-i Hümayun. 'Arız-şiden maraz-ı bi-Han***] Düldül-süvar meydan-değa (lâftı?) ibn 'amm resul-i kibriya ve ser-lev'ha-i ceride-i Handan Mustafa aleyhi's-salâvat madam zahuru's-subh ve'l-mesa **esed-Allahu el-ğalib Ali ibn ibn Talib radıyallahu a'nhu** ve 'an cemi' e's-sahabe hazretlerini müşahede idüb zeban-ı gevher-feşanlarıyle feth ve nusreti ahbarların saliha-i kiram ve meşayih-i i'zamından bazılarınıñ qabl vuqu' ez-zafer haber virdikleri ve Or qal'âsı sükkânından mazane-i kirama Şeyh Abdullah efendi Quddus-sere hazretlerine mazhar-ı füyüzat-ı İlâhiye oldığı hane-i kiramet-bünyâdların tahliye ve evlâd ve a'yalın sairleriñ tahassun itdikleri emgine-i sa'beye naql ve ta'biye içün terğib itdiklerinde inayet-i perver-digâr ile pay-i menhus-ı küffar bu mevzi' reside olmaz deyü itdigi tebşiri gezlik zümre-i şeyatinniñ du'ay-i nar-ı necat [rical] rical maqbulu'd-davat ğuzat ile indifa' ve insırafından soñra me'huz olan esradan keyfiyet fırarları istifsar olunduqda i'mame-i

Hızır o i'lm-sebzin ve mahalli ile qad u qametleri ser ve baladan i'lâ destlerinde ateşden harbe güne aletleri müheyyâ bir niçe cünud-u ğaybiyye ve asker-i nadide beynu'l-arz ve's-sema-i cevanib erba'a-i mu'asker-i İslâmiyeyi hıfz ve siyanet ve rü'es-i menhusemize piran (beran) tir-ı celâdet itdigin mu'ayene itdigimizde qulüb-ı qasiyemize 'ab (ra'b?) ve haşyet tarı oldığın papas-ı na-sipaslarımız vaqıf olduqda kitab-ı mensuhlarına tatbiq ile ruhsat-dade-i fırar oldılar deyü haber virdikleri yarağa-i ittifaq ve icma' ile keşide-i sutur tevatürdır **Han-ı** müşarun-ileyh levazimat seferi tamam idüb biñ yüz Şevvalniñ dördünci çeharşenbe güni azimet-cüy rah-ı ğaza ve müteveccih-i Orduy-i Hümayun-ı zafer-pişva oldığı 'arız semen simalarınıñ şiddet-ı 'ariza-i marazdan tar za'feran zerde-i memasil oldığı vaqt tesaddüf itmekle hezar ta'b ve meşaqqat ile Elma nam mahalle hareket ve irtesi Töbe Çoqraq didikleri mevzi'e reside olduqlarında i'raz-ı i'llet müzdade olmağle on iki gün mahall-i mezburde ser-nihade-i balin istirahat olub ba'de pay-i hamiyeti haric-ı Ferahkermana dek vaz'-i rikab himmet eyleyüb min-ba'd hatve-i vahide harekete qudretleri olmamağle sahil-i Qırımda vaqi' Yay Dib nam mevzi'de sefine-i necat-efza ve muvafaqat-ı ruzgâr-ı hayât-bahşa ile Aqkermana vasıl olduqda ve eza **marzatu fehv yaşfin** daru'ş-şifay hakim lem-yezeliden [c. 197, ***Vusul-ı Han bi-Orduy-i Sultan-ı zaman ve cenk-i vaqi'a. Fevt-ı Azamat Geray bin Selim Geray Han ve azimet-i Hac Han-ı mezkür der-sene-i 1102***] sıhhat-ı kâmile hasıl olmağle tahrik-livay azimet idüb zaman-ı qalilde dahil zıll-zalil i'lm sahib-i şefa'at olduqdan soñra hüceste-hüceste tesaddüf itdikleri duşman-ı dinden tir ve tiği diriğ itmeyüb hususan eyyam-ı şitada Usküb meştasında müctemi' Nemçe taburına hücum ve Qaçnaq nam mahallde mesfurlarıñ kilitli cemi'yetine tesaddüf eyleyüb mani'-i fırar ve gürizleri olmağle dilirane qahr ve tedmir ve serdarları olan Hersek nam seg-i murdarların giriftar bend u zıncır eyledi **egerçe ol** ma'rekede meşahir şeca'an-ı Qırımdan Çelebi oğlı Mustafa ağa ve Abdurrahim Çelebi ve sairlerinden niçe kimseler şerbet-i şehadet ile neş'edar oldılar imaz me-ze-i müşrikinden nüfus-ü bi-hadd ve a'dd-ı şemşir qahr ve tedmir ile üftade-i nar saqar olmağle Han-ı müşarun-ileyhi muqabele-i hızmet tekrim ve i'zaz içün Edirneye davet ve bi'd-defa'at huzur-ı Sultan-ı zamanda tertib-i bezm-ı meşveret qılınub sene-i atiyede Köpürili-zade (köprik) Mustafa Paşa ile sefere memur olmağle Belğrada (barğada) varınca Nemçeniñ istilâ itdigi memaligi istihlâs hususında olan sa'y-i meşkur oldı **Belğrada** metanet virilüb nişe-i avdet esnasında evlâd-ı kiramından Nuraddin Azamat Gerayıñ ita'at-ı umera rec'i ile vasıl-ı

melâ-i a'liyyin oldığı haber mürusu'l-kelâlı vasıl olduqda muqtezay-i ğayret egerçe izhar-ı ta'vvet te'essüf-nüma ile mübtelây-i şematet i'da olmadı lâkin ateş-ı iftiraq veled-i dil-hazinin süzan itdiginden dest keşide-i damen a'lâiq olub bir niçe müddet güşe-nişin u'zlet ve cebhe-fersay hacer es'ad olmağle müstesa'id ve nüş ma'-i e'l-hayat zemzem-i mükerrem ile itfay nar-ı firqat itmege azimet ile icazet-havah ziyaret-i beyt-ı Rabb-i i'zzet olduqda hüdavendigâr-ı asr dahi ceyb amalın nüqud ruhsat ile mala-mal itmekle **biñ yüz iki** Cümadiü'l-ahrında damen-i hükumet-ü Qırımı dest tav' ve ihtiyârıyle Saadet Geraya teslim idüb gendüsi rehnüma'yi Qıble (qabile)-nümay tevfiqi ile tariq-ı Mısr Qahireden 'azem emmu'l-qurra oldı **hükumet-i** esnay-ı rahda kürre-i nar asüman-ı qazadan şerer-paş olan berq-ı cihan-süz rakib olduqları sefineye isabet eyledikde hızmetkâr sadaqatkârlarından Merdanali ağa merdlik idüb misal-i semender eser-i ateşden bile huzr harc-ı rah içün tahsis olunan zeheb halisu'l-a'yâr sanduqasın ihracda izhar-ı ateş [c. 198, ***Abdülveli efendi***] san'at-bazı itmekle def'-i berut iflâs ve keder eyledi **el-hasıl** saadet-i hac beyt-ı Rabb-i i'zzet ve ziyaret-i ravza-i mutahhara sa-hib-i şefaat ile şerefyab olub tariq-ı Şamdan avdetlerinde u'ryan-ı badiye ile zarb olunan qadah izlam-ı setizde na'il qadeh-ı Mevlây-i nusret ve aqd-ı müyesser es-sulh hayr rişte-i amiz-şinde kenar-ı remh-i celâdet ile izhar-ı semahat itmegin mir Hacce muvafaqat idüb zevraq-nişin selâmet Gelibolı ma'berinden ubur ile Silivri qurbunda vaqi' qazı qaryesi çiftliginde rahat-güzin zaviye-i ferağat oldı biñ yüz tarihından yigirmi sene miqdarı Qırım havadisı tahriri ile tesvid ruy-i evraq sepid iden Abdülveli efendi Mecmu'asınıñ terkibi sest ve elfazı nadir-set (nadirest, nad-rast) ise de lâtif köy ve Mazhakçi (Mazhakce) adem olmağle mecalis ve muhafele dahil hususan Selim Geray Hannıñ 'amme-i nasa şamil olan havan ihsanına vasıl ve fi'l-cümle ahval-ı ruzgârdan habir olmağle Mecmu'a-i mezbureden ba'zı vaqayi' ahz olunmağın **müverrih** tarafa ayiniñ etvar-ı acibesinden bir nebze beyân olunmaq maqalı ile nemek meclis ihba (ihbar?) oldı **müşarun-ileyh** qara-i Qırımdan bir qaryede nümayab olub ilm mahzariyeye nev'a intisabı olmağle quzzat-ı Qırım qatarına münselik olub halınca ta'yin ve umera ve selâtınına taqarrub kesb itmekle refte-refte hasret quzzat-ı Qırım olan **Qarasuw** şehri qazılığıyle yüzin ağardub habis ve tayb cema'te qadir oldığı emvarı (emvalı?) idhar ile halınca sahib-i miknet olmuş idi **qalemrev-i hükumeti** olan qaryeleriniñ (qaryeniñ) birinde beş on çar-paye malik bir adem halik olub mücib-i qısmet ve tahrir olur varis-i sağırı olmadığı mizac-ı qazı'yı tağyir ve madde-i ma'hudeden sadid ma'aşıñ adem

ceryânı müşarun-ileyhi dağ berdel (bir dil) ve ziyâde tekdir itdiginden naşi ceriha-i yas ve hırmanına çare-cüy iltiyâm olmağle müteveffay-i mezburıñ beni a'mamından bir şahs-ı endek şu'urı ihzar huzurı idüb beqa müslüman niçün merhum ammıñdan saña intiqal iden hisse-i şayi'e ki talebde ihmal idersin bu hasse (yohsa?) mesele malümıñ (malüm ki) degil Haqq Sarihıñdan bile mücib-i kefid itmekle sen israf ve tebzir-i vezer-i a'zimine biz dahi icray-i ahkâm 'adiye itmemek şan elimine giriftar olmamız muqarrerdır didikde şahs-ı mezbur sultanım ben efendilerden su'al itdigimde sulbi [c. 199] evlâd-i zükur ashabnıñ asabesine nesne isabet itmez imiş didiler deyü muqabele idicek behi adem sen fendek ve desisede cahil ve fevqa **gel zi-i'lm-ı alim** mazmunından ğafilsin (ğafilsiñ) her kes mesail-i ğamıza ve nadiriye vasıl degildir mihrab-hane ve hun-efşan olan gendi qalem beride-zebanımız ile cem' ve tahrir ve mesail-i merdude ve tezvirat ile mala-mal idüb Qara Qılıç tesmiye itdigimiz siyâh cıldlı Mecmu'amızda musarrahdır heman sen mahzar mazarıñ (mazarek) ücretin eline yandır biz dahi hane-i sözluqda taqsirat itmeziz deyü eda'i ile ferib ile şahs-ı sade dili üftade çah tama' itmekle ihzar-ı hısma idüb belâ mücib amm-zadeler meyanına iqa' adavet ider **şahs** ile ve tama' qazı-ı mezburuñ kelâmına i'timad idüb hisse almaq hulyâsıyle ratb ve yabs kelimat söyleyerek izhar-ı adavet ile terafu'a şüru'nde qazı-ı merqum tecahül suretıyle beqa (yaqa) bu merhumıñ oğlumıdır didikde belli deyü iqrar eyleyecek veled-i sulbisi olan ademıñ malına asaba müdahele idemez Haqq anıñdır deyü qalemiyesin badu'l-ahz ma'aruzadan men' birle ma-vaqi' bi't-taleb ketb olundı deyü med'i aleyhi hacet iğna ider **hısımı** olan adem Behi efendi bu ne olmaz işdir beni aqraba ile aqreb hısımım ile hasm eylediñ bir fa'ide dagi terettüb itmedi didikde zahiran pirlik hezar i'llet ve nazar evvel (ol) hamqa dır meger bezm-i Qara Qılıc zu'l-vecihin imiş der-cenk evvel görme meş-u-zevraq digerde saña nesne isabet itmemek üzve (üzre?) kesmiş itmiş (imiş?) deyü cevab virdigin naql iderler **ulema-yı daqaiq-şinas** ve zarfay-ı maarif-istinas ve umera ve a'yan ile mala-mal olan Selim Geray Hannıñ bezm-i a'yş ve safasında hükm hafiye-i cenab kibriyâdan olan hilqat cenın ve vaz'-i hamle daire mesail-i ğaribe der-meyân olub lahm ve a'zamdan merkeb cism-cesim mevlüd panihade-i alem vücud oldığı saat huddam daru'ş-şifay hakim lem-yezeliden ta'yin olan mülk-ü hikmet-i aşna yed-müeyyed şifa-peyvendi ile mes itdikde mahall-i ma'hudden rehavet ve üs'at mendef'a olub hal-i evveline avdet ider didiklerinde qazı yave küy vech-i te'eddüb ve hayadan ref' berq'-i hicab idüb ay-vah oğlum Muhammed der hane-i

rahm-ı maderden bedr olduqda ğaliba ol mülk-ü mübarek ileyh (eliye) hanımıza nüzul itmâmişdir ki cay-i müeyyedarı künam muş [c. 200, ***A'ver-i Saadet Geray Han. Azl-i Devlet Geray Qalğay ve inhilâl-i mansıb-ı o bi-Cihan Geray Sultan***] gör der kârban-saray A'yşe qadınıdan dahi vasi'dir deyü rüsvay-i 'amm oldığı meşhurdır nerci' eli ma-kena-fihi Han-ı **cedid** a'ver-i Saadet Geray Selâmet Geray Han-zade Qırım Geray Sultannıñ qaratu'l-a'ynı olub birader-i kihteri Hacı Geray Bec seferi inhizamında itdigi hızmet maqbule muqabilinde birader-i mehterine tercih olunub lipaçe-i zerifet-i Hanı ile müstesa'd olıcaq aşave-i reşk ve hased dide-i aram ve rahatın (erhatın) na-bina itmegin def'-i derd-i remed (der-derimed) hırman içün cest-cüy kehlhane-i ahz ve i'ta eyledigi esnada mükahile-i ferağat Selim Geray vusattıyle sene-i mezbure Cümadiü'l-ahıresinde çeşm ümidi tutyây-i husul meram ile ruşen olıcaq qalğaylıq menşurın Selim Geray Han evlâdından Devlet Geraya tahrir ve gendi püseranından Feth Gerayıñ hadiqa-i a'yn seyhgün rica ve niyazın ziya-i mansıb-ı Nuraddini ile tenvir idüb raqib ve bed-havahın şerik-zen bivefay-i şahid-bazlar itmekde selefi Hacı Geraya taqlid eyledi **Han-ı müşarun-ileyh** sadra'zam ile Nemçe seferine memur olmağın ruberah azimet oldığı esnada ehali-i Qırımıñ asr-ı Hacı Gerayda paruy-i buğz ve kin ile isale-i ruy-i zemin itdikleri cüy gibi şurş ve fitnede Devlet Gerayıñ sebbabe-i tahrik ve sa'yı menzam oldığı Noğay Mırzaları ile mutefiqqa Şirin dahi endahte-i tiye hayret itmek tedarigindedir deyü zir tüde-i gâh cemi'yet ve ittifaqlarına isale itdikleri seyl-i na-hoşgüvar nifaq ve ifsadlarına itkâ ve i'timad idüb dür-bin tecebbüs (tecessüs) ve ihtiyat ile keyfiyet tahrik-i fitneye vaqıf olmadın muqtezay-i sekseri hareket gudkâne (kevdgâne) ile Baba Tağında meks ve tevaqquf ve Qalğay-ı müşarun-ileyhi azl ve istisqal ve alayiş mansıb-ı münhal ile biraderanından Cihan Gerayı işğalde tehalük ve isti'cal itmekin Devlet Geray-i zevraq-nişin azl ve iğbirar ve azem-i der-i Devlet-Medar olıcaq Han-ı müşarun-ileyh ğariq bahr-ı ıztırab ve perişanı seyl-i revan mevc-ı isyân Noğaya era'it-i silân ve zaman idüb çah te'lif ve ittifaqda cem' ve zabt içün Tatar Buñarı (Bekârı) nam mahallde çend-ruz iqamet idüb qavm-ı mezburuñ sığar ve kibbarine ilbas-i hil'ât-i fahire ve sarf-ı nüqud nevaziş ve ihtiramda vaqt ile tazyi' naqd vaqt eyledi **ol esnada** Orduy-i Hümaunıñ savb-ı maqsuda hareketi zamanı qarib olub Qırıma varmağa [c. 201, ***Tevecüch-ı Han bi-taraf-ı Orduy-i Hümayun***] vaqtıñ tahammüli olmamağle asker ihracına Qalğay Cihan Gera'yı ta'yin ol dahi memur oldığı üzre leşker-i Tatarı evahır-ı şehr-i Ramazanda Aqkermana isalda sa'y-i mevfur idüb Han ve sair umera-i a'yân I'yd-ı

Fitriñ dördünci güni müteveccih-i Orduy-i Hümayun oldılar **Qara Eflâq** memleketinden mürurlarında asker-i cesaret-mu'tadıñ iğare-i emval reayâ maqulesi harekât-i na-merziyeleri zuhur itdikçe Hannıñ hiddet-ı tab'i muqtezası siyaset ve ta'zir hususunda itdigi ifrat ve şiddeti qılub nasa mücib-i nefret oldığından ğayrı ba'z etba'nıñ celb-i mal sevdasiyle Hanı iğfal ve memleket-i mezburede imrar-ı vaqt ile meşi ve harkende (hareketde) olan imhal-i Hanıñ taqsir ve ihmalına hamel olunmağın sadra'zam Köpürili-(Kopli) zade Mustafa Paşaya ba'is-i şikesti derun olmuş idi bina'en-aleyh Orduy-ı Hümayuna taqrir-ı ahbar icün irsal itdigi Divan kâtibi sıparış olundığı üzre tebliğ-i peyâm idicek serdar-ı müşarun-ileyh hazretleri muqtezay-i infi'al ve küdurat **İyake na'budu ve İyake nesta'inu** nazm-i kerimin tazmin ile biz i'anet ve nusreti cenab-ı kibriyâdan rica ideriz deyü era'it-ı huzn ve melâl idicek kâtib-i endek-şu'urıñ telâ'süm ve ıztırab ile i'tizar ve cevab qaydında oldığı cenab-i Paşaya ziyade iğzab itmekle hayme-i ta'zir keder sütun ser-çavşane ref' ile tahqir ve tezlil-i canib Hana-i 'ayid olmağın qılub (qulüb) qasiye-i bed-havahane ba'is-i quvvet olmuş idi **bi-hükm-ü** qaza ve qader Hannıñ Orduya vusulı sadr-a'zamıñ çaşni-senc şerbet-i şehadet oldığı eyyâm dehşet-encama tesaddüf idüb serasker Halil Paşa ile ba'z umur müşaveresi içün gendüye mahsus beş-on ademı ile nehr-i Tunaya ubur eyledikde rü'esay-i biğat-ı Qırım Tatar nifaq-ayini Handan teb'id ile ser-nihade-i vadi-i dalâlet ve qadem-averde-i sahray-i Ğuvayit (ğavaib, avayib) oldılar **hey'et-i** (himmet-i) Mecmu'a-i tuğyâniyeleriyle Qırıma vusullarında zaman-ı qalilde iki Han üzerine huruc ile itdikleri bağı ve adüvvan qabh ve isyânı tar-u-pud (ve bud) kizb ve bühtan ile nesc olunan kirbas-i mülevves ve palas ile setr qaydına düşüb muqaddema Hacı Geray haqqında sudur iden if'alimizden naşi biraderi Saadet Geray ahz-ı intiqam qaydında oldığı bi-reyb ve keman olub emniyetimiz olmamağle biz bu Hanı istemeziz dimek [c. 202, **1103 Azl-i Saadet Geray Han ve ba'zı ez-ahval-ı o**] maqulesi güftar buze-i turş fesad-amizleri ile biz niçe hizleniñ Çemçaq dehanlerin lebriz idüb hilye-i sıhhatdan 'atıl arz-ı mahzar batıl ile bile şerm ve hicab irsal-i Bab-ı Saadete mab eylediler **Devlet-i Aliyye-i** ebbed-peyvendiñ işğal kesire-i duşman-ı din ile işğali olub bir muqtezay-i vaqt ve hal-ı a'dem mu-sa'adeye mecal olmamağle **biñ yüz üc senesi** Rebiü'l-ahırında menşur Hanı Safa Geraya ketb ve imlâ ve Saadet Geray Rodosa iclâ olunub bi-hükm-ü Rabb-i qadir biñ yüz elli (altı?) senesi Şevvalinde panihade-i alem fena oldı müddet-ü hükumeti on ay ve zaman-ı hayatı elli senedir Han-ı mezbur fi'l-cümle sahib-i seha merd-ı ğayur idi lâkin hiddet ve

ğazabı daire-i i'tidalden haric olmağle umera ve a'yan ve bi'l-cümle ehali-i memleketi gendiden rev-gerdan idüb bir def'a Tuna kenarında vaz' olunan sayebanında asakir-i Qırımıñ uburın temaşa ve tenavül ta'ama iştiğali esnasında umera-i Şirinden bir-iki ma'rufçe ademı görüb huzurına davet ve anlara dahi sefere tedarik itdirdüb ekl-i muhasara şüru'lerinde isqal ve mevaşiñizi tahmil sefine itdiñizmi deyü su'al eyleyecek ol sade-dil mırzalar meşreb-i handan ğafil olmağle padişahım bizim icün ta'yin olunan sefineye baş ağanıñ etba'i gendi eşyâların tahmil itmişler anlarıñ musalihi itmamında biz dahi ubur ideriz deyü henüz kelâmına hitam virmedi ++ (ki) ateş-ı ğazab-ı Hanı bala-keş olub zanusında olan peşkiri endahte ve canib-i nehre şitab idüb dest-ı ğazab-peyveste rast gelân güzine-i çetr ile derun-ı sefinede buldığı Tatarlara misal-i girz-giran zarb-ı Qahramanıyle urub icray-i meraq (mizaq) itmekle def'a-i mizaq (meraq) ider **memleket-i** Eflâqdan mururunda reayâdan bir a'liq şa'ir ğazab itdigi icün bir qaç nefer muslümannıñ anuf (unf) ve küşin beride idüb gezlik memleket-i mezburede sebi olunan esaranıñ bi-ferman-ı ali ester-dadı esnasında bir Tatar-ı pencsale bir raiyyet-i peçeyi zir-kepenk siyahda setr idüb meşaqqat ve ked ile (gedayle) pençe ferman redden tahlis qaydında oldığından agâh olıcaq süt-ı siyaset emr idüb sekban-ı cellâd ve şan dahi ahz ve zarba iştiğallerinde Han-ı ğazab-alüdıñ damen ihtiyarı yed (bed) şu'urından devr (dür) olmağle [c. 203, ***Safa Geray Han***] atından nüzul ve metin ahenin ile ser- qaza residesin hurd ve şikest eyledi **kethüday-i** ustublı (astablı) olan şahs-ı bi-mağz saday (sadacığız) çığız veziğ ile esb-ı harunı gibi ıstılâh bi-ma'na sürmege mail olmağle ol bi-fehm ve feraset pişgâh-i Handa icray-i san'at feraset sevdasiyle muqtezay-i cehalet **aleyke avn-ı Allah bedeli eftah ayânıñ** padişahım avazesiyle cevlan-nümay arsa-i fesahat olıcaq yaki (beke) süvar-ı meydan-ı huşunet olan Han-ı müşarun-ileyhiñ çeşm-i cihan beyninde olan i'llet hatrıne gelmegin hay bere mel'ünsen benim dide-i mükehhal ibret-i tamamda olan ciz'ye-yi nuqsanmı vücuh qavmda yüzime urduñ deyü dall-ı ğaddara ğadr ve ğazab olub qatl itmek niyyetiyle hücüm itdigin biçare herif fırar ve ba'de zaman-ı nafizü'l-kelâm şif'a tavassut ve ricasıyle tahlis-i giriban can (Han) eyledi deyü **Abdülveli Efendi Mecmu'asında** naql ider tecavüz-ü Allah 'an seya'te **Han-ı cedid** Safa Geray Selâmet Geray Han-zade Nuraddin Safa Gerayıñ veled-i dil-pesendi olub pederi Safa Geray bezm-i hayâtdan dest-keşide-i ferağat olduqdan qırq gün mururunda alem-ğayb ve ademden zuhur itmekle ammisi Bahadır Geray Han nam validi tezkir ve ihyâ içün Safa Geray ismiyle müsemmi eyledi ta bi-vefat (bi-vefata)

ammisi zeyr-i terbiye-i te'ammisinde nümayâb ve ba'd amm-i Selim Geray def'a-i evveli hanlığında Nuraddin ve ba'd azl-qarın eba ve civarında rahat-nişin olub Saadet Geray Han vaqa'sında ba'd-ı quyud ve şürut iltizam ve hanlıq talebde sa'y ve iqdam itmekle bi-hükm-ü muqadder hanlıq müşarun-ileyhe müyesser olıcaq Qara Devlet Gera'yı qalğaylıq ve Şahin Gerayı nuraddinlikke ta'yin eyledi **sadra'zam** Hacı Ali Paşa ile sefere memur olub asker-i cem'i icün Qırıma teveccüh ile Rum İlinden mururunda sabıqa Han-ı Qırım ol zaman Yanbolı havalisinden iqamet-güzin daire-i sıhhat olan Murad Geraya oğrayüb idare-i kâs qıl u qal esnasında Qırımdan yüz biñ Tatar ile lâhiq-ı Orduy-i Hümayun zafer-medar olmaq üze (üzre) şayi' olan te'ahhüd ve iltizamıñız vaqi'mıdır didikde bu dam-ı hayl-encam ile nahcir meramı sayd eyledik didikde Murad Geray dahi **Fan lem testehi fasna' ma şe'ite** deyü işrab na-hoşgüvar cevab itmekle telh-i meclis-i sohbet itdigin naql iderler **el-hasıl** meşaqqat ve geda ile bi-hasbu'l-mekân techiz [c. 204, ***1104 Azl-i Safa Geray Han ve Han-ı Hacı Selim Geray Han-ı def'a-i salise. Şahin Geray ve ba'zı eş'ar-ı o***] itdigi leşker-i isyân me'lüfi manend sehab-ı siyah Şam şita der-qafa idüb misal-ı mah-ı müsta'idu'l-husuf ve mun'adimu'z-ziya Yer-Gögi qasabasında nüzulinde i'nde-i muslübetü'l-hayâ ve mel'ânet nihadlar bir vech-ı mu'tad Hana imsak ve hisset ve etba'ine zulm ve şeqavet isnad idüb berzede-i damen tuğyân olmağle bir şeb-i deycürde misal-i nusha saqım hamlesi bir yerde bözılub rev-nihade-i sahray-i fırar oldılar umera-i Şirin ve sair ashab-ı kebir ve kiniñ mu'asker-ı haniye irca'ları hususında qavl-leyn ve bezl-i emval ile sarf itdigi nüqud himmeti bir pare itmeyüb muteqqalde-i isyân oanlar esb-ı tend-huy te'annüd ve ısrar ile vasıl hıtta-ı Qırım olduqlarında bi-resm-i qadim Handan iştikâ ve Selim Gerayıñ nasbı ricasını mutazammın arz ve mahzar ile bir nice eşhası vekil-i kâ'inat olmaq üzre intihab ve irsal-i Bab-ı Devlet-meab eylediler **Han** dahi ol badiye-i peymay bağı ve fesad olan şeqavet-nihadlarıñ ceraim-i sabıqa ve qabaih-ı lâhiqaların beyân ve mesnedinde iqa ve taqrir ve bais-i şeq asay-i muvahhidın olan kufran ni'met-i mürde-i deyü nefsıñ tertib cezaları içün himmet ve i'anet niyâzı ile qutb-ı daire-i alem padişah-ı ali-himem dergâh-i mu'allâsı babında i'lâm eyleyüb iki mektüb muhtelifa ol mazmun ve zadan zaman-ı vahıdde müctemi' olıcaq kâraz müde-i devlet ve sepid-rişan saltanat ba'd-ı tamel ve tenqic güşmal ashab-ı fetn ve fesadı vaqt-ı ahır ihale idüb bir fehvay-i **El-hükmü lemen ğalebe** ehali-i Qırımıñ aqval-ı bimal-i ve kizb iştimalları tasdıq ve tercih olunmaq lâzime-i halden olmağle biñ yüz dört Saferinde tığ-ı mücevher şa'şa'a

dar-Hanı def'a-ı salise Selim Gerayâ erzanı görülmekle Safa Geray Han Rodos ceziresine iclâ ve ba'd-ı zaman Devlet Geray Han ricasıyle Qarınabad qurbunda Qulağızlı nam mahalle naql olunub biñ yüz on beş Cümadiü'l-ahıresinde qadem-nihade-i diyâr-ı adem oldı muddet-ü hükümeti on ay ve zaman-ı hayâtı altmış altı senedir **Han-ı** behişt-maqamıñ nuraddinlik hıdmetinde istihdam itdigi birader-i mehteri Toqtamış Geray-zade şa'ir Şahin Geray Sultandır ki misal-i şecere-i behişt-i letafet Yânbolı civarında vaqı' İbrahim qaryesinde saye-endaz iqamet olmağle ol ser-zemin der-hişan nümune-nümay ravza-i cenan oldı **nev-nihal** büstan-ı fesahatıñ mahsul duha-i hasu'l-has tab'-i deraki olan izhar-ı rengâreng eş'arından dest-res zafer müyesser oldığı miqdarı vaz'-i derun mecmu'a-i faqırane qılındı evvelâ [c. 205] qutb-ı daire-i ma'arifiñ inşad itdigi bir ğazel-ı bi-nazirin pergâr sim tab'-ı müstaqim ve cedval zer-zehin selim ile resm-i acib ve nadideyi icad ve ihtira' eyledi

Ve bu qaside-i ğaray mesnevi eda'yı Selim Geray Hana ihda eyleyüb mazhar iltifat ve nail-i kerem ve inayeti oldı **qaside**

Barek-Allah zehi Qırım Hanı,
Cümletü'l-mülk Al-i Osmanı.
Ma'delet-güster ve hüner-perver,
Hem-dem padişah-ı heft kişver.
Hamı ve hafız (haft) bi-avn-ı Samed,
Din ve mülk-ü Muhammed ve Ahmed.
Savn mülk-ü ehali-i İslâm,
Mücibü'l-aman vacibü'l-ikram.
Nail-i iltifat-ı Sultanı,
Padişahıñ aziz mihmanı.
Bu saadet Qırım Hanında,
Olmamışdır selef meyanında.
Aña muhtas ziyâret-i haremeyn,
Mazhar-ı lütuf-ü devlet-ı dareyn.
Amil ve adil ve şeci' ve ceri,
Ğaziler serveri, keramet eri.
Pişvay-i cünud ehl-i cihad,
Reh-nümay tariq-ı rüşd ve sedad. [c. 206]
Ziynet-efzay tahtgâh-ı Qırım,
Padişah-ı Halim Han-ı Selim.
Nam pakında muntazam ev huruf,
Hükmi anıñ mubeyyin ve ma'ruf.
Çardır çün adedde arqama,

Çar rükn oldı dar-ı İslâma.
Sini sermaye-i su'ad-ı tedevvür,
Selm memlekete (mülkte) alâmetdür.
Çünki piraye adeldir olam,
Yâraşür (yarasur) saltanat içinde müdam.
Lütfi deryâsına o beryâdır,
Qurılur duşmana müheyyâdır.
Noqta-i yâki hâl-i devletdir,
Merdüm dide-i basıretdır (basır-ı tedbir).
Mimdır sadır mülk-ü taht-ı nizam,
Ebbed-Allah mülke (meleke) bi-devam (bi-revam).
Ey şifasaz-ı derd ehl-i niyâz,
Padişah-ı kerim ve bende-nüvaz.
Ne qadar itse vasıfñı şu'ara,
Zatıñ andan hezar qat i'lâ.
Vasfıñ itmek degil iken haddım,
Dil pür-iti'zarı yeñemedim.
Seyl-i veş (u şen) itdi cevşeş (cüşeş) ve tuğyân,
Midhatıñ (Medhnıñ) gülşenine oldı revan.
Kâmyâb oldı arzusından,
Şeref-i ahz itdi hak busından.
Çünki medhiñden irdi isti'dad,
Beni qıldı sahnver ve ustad.
Dest lütfuñle ey kerem pişe,
Feth olundı kilid-i endişe.
Tac beytimde şimdi her gevher,
Yalıñız biri Rum haracı deger.
İmdi görsün kelâmımı Vassaf,
Canı var ise, itmesün insaf.
San'atımın görse beytimiñ bu zaman,
Añlar (ekler) idi qusurını Suleyman (seliman).
Bende Şahin degil mahall-i güzaf,
Han-ı a'zam bilür, sen eyleme laf.
Yine bu feyz-ı medh handandır,
Tertib (terbit?) gevherine kândendir.
Midhatıñ bahrine olan ğavas,
Bulur elbette derr-i ma'na-i has.
Nazm-ı pakize cüy-i dilcüdır,
Dağ (tağ) dilden gelür aqar sudan [c. 207].

Alemi habstcü ider amma,
Keremiñ (germiñ) bahridir nihayet aña.
Gerçe bisyâr-dide emm-i kermet,
Yine bendeñ (bendek) keremle (germle) muhterem et.
A'yb olunmaz keremde istiksar,
Hasan imiş çü qavlü't-tekrar.
Keremiñ havanı çün firavandır,
Qalmaz ac ülke (ol ki), taleb-i nandır.
Qapuña (qapu ki) kim ki geldi girye-künan,
Aqıbet getdi hurrem ve handan.
Eski qul geldi qapuña pekiyle (yeñiyle / yükiyle?),
Ağlayü geldi, gide güle-güle.
Yeter ey hame-i şikeste raqam,
Cümleden devlete du'adır ehemm.
Bir du'a kim, ola qabula qarın,
Diye ger u beyan aña amin.
Hem ğazada yanıñce feth u zafer,
Birisi tir ola, birisi siper.
Zatki (zatñı) eyleye Huday hemin,
Emen-bahşay mülk-ü devlet u din.
Umarız ide (umar zaide?) cümle u'srı yesir,
Kereminden cenab ni'am-ı nasır.
Haqq Ta'alâ bu din hürmetine,
Vire nusret Habibi hürmetine.
Ni'am-ı şah-ı Rum din-penah,
Nüş can-bad Aliyyiñ avn-ı Allah.
Ahsene-Allahu Celle Hayre Cezañ,
Leys emr-ı bi-ğayr hüsn-ü rizañ.
Bir du'a hem nizam hakiñden,
Armağan ola ruh-ı pakiñden.
Ez hadd devlet-i nev dest-i zeval,
Dur (zor) ve mehcür baddır heme-hal.

Mübaşeret tab'-ı mi'marisi ile ta'mir inşa itdigi levha-i cennet asasına ğars içün bulunan mahallde diraht mütenevvi'a tedarik ve amade itmek mazmunında Yanbolı sükkâni zarfa (tarafa) sından olub Sultan-ı müşarun-ileyhiñ eczay-i meclisinden olan da'i Ahmed efendiye suret-nizam ile tahrir ve testir itdigi tezkere-i lâtifedir.

Alayâ da'iyâ ba'du's-selâm,
Behza el-qavl en (el-qulan?) tesemmu'-i kelâmi [c. 208].

Nihal gül ki, der bağ tevhest est,
Medar ezmen diriğ ezan ki hest-est.
Eger sizden ve gerçe sair ilden,
Ne deñlü quyar ise bağ-ı dilden.
Getür quçaq-quçaq nev-reste güller,
Açılsun çeşm-i nergis gibi diller.
Saqız güli eyle ey yâr canım,
Qaranfilzara dönsün bostanım.
Eger bulunur ise fi'l-arazı,
Nihal erğuvan ala beyâzı.
Zuhur itdi anıñçün dahi minnet,
Virir gülzara zira hayli ziynet.

Mezkür da'i Ahmed efendi iddi'a ider ki bir def'a bihasbu'l-iqtiza devat-ı şübhem istiare idüb ba'd-ı qazau'l-vitr bir şe'yi hasisdir deyü endahte-i köşe-i nisyân itmekle qapağı şikest olmuş idi ba'd-ı zaman devatı teleb eyledigimde zir har [ve] haşakde bes pare olan rize-i devatı bulub Sultana getürirler ol dahi beş pare ile bir kâğıda vaz' idüb ve üzerine bi'l-bedaha inşad itdigi bu beytü'l-lâtifi tahrir ve irsal eyledi. Beyt:

Hacaletden çeker pür-yare oldı,
Devatıñ qapağı beş pare oldı .

Yine bir def'a Suleyman nam bir ademden Sağar dili ta'bir itdilkeri eş'ar-ı mecmu'asın isti'are ve misal-i beçe-i kâv biri vadi-i fend (qand) ve zaya'de iza'e itmegin lâtife ve i'tizar-amiz bu beyti tahrir ve irsal ider. Beyt:

Tecessüs eylediñ sahray-i dehri,
Suleymanım Sağar dilin bilür yoq.

Bu beyt-i bi-nazir dahi ol yeñe-taz meydan-ı fesahat Hanzade-i ser-efrazıñdır. Beyt:

Mürğ-ü dil-i bağ-ı irem zevqnı vusulıñda bulur,
Uçmaq istermi seniñ gibi melekle qonuşan.

Lâle-i güna-gün ve sunbül-renk bu qalemun ile müzeyyin ve meşhun itdigi duha-i bi-nazirinden olan izhar-ı rengâ-reng bu qalemunden. Beyt:

Şuküfe her tarafdan renk-der-renk,
Giderdi buy gül fersenk-fersenk.

mefhumınça bir muqtezay-ı tarh ve ğars enva'-i şuküfeye dair ebyât-i pür-mazmun rev-nümun oldığı meşhurdır **Ner-ce'u eli sadedna** Selim Geray Han sakin oldığı qazı qaryesinden davet içün mirahur-ı evvel ta'yin

ve biñ yüz dört Saferiniñ üçünci güni bi-i'zz ve iqbal Edirne qurbuna vusulı muhaqqaq olmağle resm-i qadim üzre [c. 209, ***Vusul-ı Han-ı ali-şan bi-sitan-ı ali-mekân. Vefat-ı Toqtamış Geray. Abdülhalim Ebu'lbatn***] alay tertib olunub hafsadan (hafıza?) istiqbal ve bisat-i mahsuse ile ferş ve amade olunan Qara Mustafa Paşa Sarayına nüzul eylediler **mah-ı mezburıñ** onuncı ruz-ı firüzında dahil-i meclis padişah-ı alempenah olub ilbas-ı teşrifat-ı Hanı ile mükerrem ve hızmetlerinde olan umera-i Qırım ali-miratbehem hil'ât-i fahire ile muğtenem oldılar evlâd-ı kiramdan Devlet Geray ve Ğazı ve Toqtamış Geray ve Qaplan Geray ve nebirası Hüsam Geray ol zaman ma'iyyetinde olmamağle davetleri içün mahsus mirahur-ı sani memur olub şehr-i mezburıñ on beşinçi bazar güni anlar dahi vasıl daru'l-meymene olduqlarında huzur-ı padişahıyâ davet olunub Qalğay Devlet Geraya ferve-i semur ve sair selâtin ve etba'inde hil'ât-i fahire ilbas olduqdan soñra Han-ı müşarun-ileyhiñ bir qaç gün meksi iqtiza itmekle Devlet Geray ve Ğazı Geray ve Toqtamış Geray mah-ı mezburıñ on toquzıncı yevm-ı hamisde Bucaq tarafına hareket ve yigirmi altıncı güni Han dahi imale-i likâm azimet idüb mesrur ve dilşad tay-i merahil iderek İsmail geçidi nam mahalle reside olduqları ruz-ı ğam-efruzdeki sene-i mezbure Rebiü'l-evvelidir semere-i fu'adı (fevaidi) Toqtamış Gerayıñ nihal-i nev-bave-i vücudı bad-ı sarsar merk ile üftade-i hak helâk oldığı haber-ı na-mülâimi vasıl olduqda Han-ı ğayret-şi'ar egerçe misal-i pir Ken'an damen-ı tahir-ı fisabr cemile-i teşebbüs ile izhar-ı hüzün ve melâl itmedi lâkin şiddet-i ruzgâr-i iftiraq bih şecere-i rahatın mütezelzil ve te'sir havay-i fıraq qad-balay refahiyetin ham derham ve nahl-i afiyetin mütehalhil eyledi **nedema-i** Handan (hanenden) Kefefi Abdüsselâm efendi-zade Abdülhalim hoş-sohbet ve lâtife-küy olmağle muqtezay-i ta'allüq ve intisab Hanıñ iltimasıyle Çelebi rutbesinde bir mansıb ile kâmyab olub sürür ve inbisat ile izhar-ı neşat iderek Bucaq qaryelerinden bir qaryeye nüzullerinde mahzar-ı ta'am ihzar olunub bir vech-ı muta'd ile Mevlânay-i mezbur Qulaq sufresinde qulaq salaraq luqam pey-der-pey imlâ-i şekm iderken hoşçe tabh olmuş ağlaz eta'meden olan qaz biryânı (pür ya-bi) der-meyan olduqda qazı kürsüne çeşm ve Ebu'lbatn padişahım beyt:

Qazı (qazı?) ve qaz ve qozı ve qız ve qımız gerek,

Ey muslümanlar, anda bizim barçamız gerek. [c. 210, ***Rücu'-ü Han-ı ali-şan bi-Bağçesaray. Huruc-ı Han bi-sefer***]

mefhumınca qaz [ve] ve qozı quzzat içündir avam ve ğulâma hisse yoqdır ta'am-ı nefisde (nefis?) huzzamiye (hidme?) olmaz ben bunı gendime tahsis iderim deyü lâtife iderek ahır ta'am olan lâhm-ı ğaliz

buta fart üzre girişdikde men' idenlrere gâh ve sahihe gâh puside zarar virmez deyü fevquş'-şeb' ekl idüb mezburıñ mizacına qat'a eser i'llet yoğiken bir-iki saat mürurında kebd (keyd, gid) ve mi'desine hararet-i ğaribe müstevli olub beyt:

Hak olurdı sine-i kühsar tiğ-ı berqdan (bıraqdın),
Ra'duş feryâd iderdi hak bim-ı ğarqdan.

Şiddet-i berd pür-hatardan biza-i mürğ-ü semendir derun-ı batn maderde feserde ter u hiddet beyaz berf ve yahzen zir ve balaya nazar ayn zarar iken mebiti olan haneniñ zevzenlerin küşad ve aman yandım deyü feryâd iderek mürğ-u can-azizi beçe-i aver (or) gibi serfüru ve berde-i cüybar adem oldı ne'uzubillâhi mine'l-hırs ve't-tama' **el-hasıl** Han-ı müşarun-ileyh biñ yüz dört Rebiü'l-ahırı evailinde maqarr-ı hükumetleri olan Bağçesarayâ vasıl olduqda ekber evlâdı Devlet Gera'yı qalğaylıq mansıbında **et-tekrar hasan** ile amel ve def'a-i evvellâsi hanlığında Qalğası olub ba'de vefat iden birader-zadesi Selâmet Geray oğlı Şahin Gerayıñ aqde-i maqsudın enamil-i Nuraddini ile hal idüb gâh sayd ve şikâr ve gâh (kâ) mutrib hoş eda +++++ (ile sarf evqas idüb?) ve nedema-i ve ustaddın Buhurı-zade I'tri Çelebi ve Nazim Çelebi ve hafız Pust ve Şami Derviş Ali ve Tanburi Muhammed ve Santurı Ali ve Kemanı Hüseyin emsali tarafa hususan Derviş geda ki muhaverat ve qıssa-ı havanlıqda mumtaz ve yektadır meclisinden menfik (müneffik) olmayüb her birine dest-i germ-peyvestiyle itdigi ihsan ve a'tadan maada Buhurı-zade (zade) ye İstanbul Esir Pazarı kethüda-i lağn ve Nazim Çelebiye meyve-i huşk Bazar başılığın rica idüb kemanı ve sairi qadr (qadar) kifaye nan-pareye nail olub quvvet-ı (qut) bazuy Han-ı qadrdan ile ihtiyâc kâse leysiden 'arı ve keman saht-ahen faqrı (fuqaray) çekmekden beri oldılar **Oqşı** safa ve a'yş ile giçirüb biñ yüz beş Şabanında murassa' tiğ ve Qamançe görgey (gürki) ve tirkeş baha ve sekban aqçesı ile dergâh-ı ali qapucı başısı ağa name-i Hümayun ile gelüb sefere davet itmekle sene-i mezbure Ramazanında Tatar-ı saba-reftar ile canib-i [c. 211, ***Muhasara bi-can (bi-Han) oğlı ve Zerrin oğlı şehr-i Belğrad-ra. 28 Şevval 1105 huruc-ı Han dubara ez-Qırım***] maqsude teveccüh idüb salâvat-ı I'yd-ı Fitri Aqkermanda edadın soñra bast secade-i meşveret eylediklerinde Erdel ezl canibine azimete qarar virilmişiken **Paçan oğlı ve Zerrin oğlı** nam na-bekârler yüz biñden mütecaviz küffar-i bed-girdar ile daru'l-cihad Belğradı şiddet ve hiddet ile muhasaraya olan mucasereleri meşhur ve mütevatır olmağle livay-i zafer-iltivay-i Ahmedi ol canibe ihale olunmaq iqtiza itmekle muqaddeme-i ceyş-i Tatara serdar olan selâtinniñ vasıl-ı piramen-i hisar

olduqları cidar hısn-hussın (hasın) ğayret murabıtına bais-i metanet ve divar qılub müşerrefü'l-endiras küffara mücib vehn-i vahşiyet (ve haşyet) olub der-aqab Orduy-i Hümayun dahi vürud itmekle mesfurleriñ arame adem-ı qudretlerinden naşi Hayder (Hızr) oğlı Varadin canibine mürur eyledikde Han-ı Qırım aqabgir leke memur olmağın tabur-ı maqhur cevanib-i selâseden asker-i Tatarı ihata idüb misal-i kelb-u'qur hücum idicek ebnay-i Selimden Devlet Geray Sultannıñ izhar-ı hamiyeti sairlere bais-i ğayret olmağın zümre-i Şeyatiniñ du'ay-i seyf qat'i ile münhezima insırafından soñra Sultan-ı müşarun-ileyh Tameşvar ve külle ve zahirelerin isale memur olmağle bir miqdar diliran-i Tatar ile Panceveden (pancuhden) geçüb zehair-i mezbure-i ba'du't-teslim haric daire-i itaat-ı padişah olan reayânı ğaret idüb Dubrasın canibine azimetinde Macara i'anetiyle Hayder (Hızr) oğlı tarafından ta'yin olan melâ'in ve evbaşıñ devab ve Mevaşiye itale-i yed-i cesaret (hasaret) itdikleri Devlet Geraya mücib keder ve telâş olmağın ol fi'il şeni'ye cesaret iden mel'ânet-pişelerden bir miqdarın ta'me-i şemşir ve baqiyetü's-seyf olanları esir idüb müteveccih-i canib-i maqsud oldı Han-ı müşarun-ileyhiñ Qırıma avdeti ferman olunmış iken der-aqab bihatt-ı Hümayun pişkir ağası gelüb rikab-i Hümayuna davet itmegin bi-hasbü'l-emr Edirneye vusulında çend-ruz dahil bezm-i meşveret (mesuret) ba'de ruhsat-yâb davet olmağle vasıl-ı hıtta-ı (hatt) Qırım olduqda celse-i istirahat itmedin memur oldığı üzre techiz leşker-i zafer-rehber idüb **biñ yüz beş** Şevvalniñ yigirmi sekizinçi güni Bağçesaraydan hareket ve Zilqadeniñ on beşinçi güni Çet-Çığan nam mahallde hatt-rihl (hatır-hal) iqamet itdiklerinde Qaplan Geray Sultan ve hazinedar [c. 212, ***Esir-şiden İbrahim Yazıçı. Vürud-u hurak ez-Sultan-ı adl asar-ı ez-beray-i asker-i Tatar***]-başı Merdanali ağayı Qapartay Çerkesi begi Qırğuq ile ol canibiñ nizamına memur eyledi **Han** dahi ba'd-ı tayü'l-merahil Brezen nehri maverasında Tallıq nam mahalle vasıl olduqlarında etba'-i Haniden İbrahim Yazıçınıñ Şu-eyli (üyli) ta'bir olunur sefine ile Cankermana mururında yigirmi yedi nefer ademiyle bi-hükm-ü taqdir Özü Qazağına esir oldığı haberi Han-ı müşarun-ileyhi tekdir eyledi selh-i Zilqadede nehr-i Brut qurbunda Oraq (evraq) yurdunda vaqi' Canbegi nam mahalle nüzullerinde ba'du'l-asr serasker Mustafa Paşa icray-i merasim tebrik-i qudume riayet ve çend-saat tertib-i sohbet muaşeret ba'de imale-i likâm avdet eyledi **sene-i** mezbure Zilhiccesinde mahall-i mezkürden hareket ve Qara Yılğa nam mevzi'nde vaz'-i çetr sepid gün istirahat eylediklerinde serasker-i muma-ileyh tezyid-zad mu'ahat içün Han-ı müşarun-ileyhi davet idüb evvelâ zir-çetr semin-i sütun ülfetde bast-ferş

hind ve qumaş ta'am (ta'am ile?) ikram-i saniyan murassa' zeyn ve likâm zerrin ile araste bir esb (esnet) saba-reftar bahş idüb fevqu'l-hadd ihtiram eyledi **irtesi** kenar-i cüybar (cüyba) nehr-i Brutde vaz'-ı secade-i ber yeşim tar qarar idüb çeşm-i cezm ve ihtiyât ile ma'iyyetinde olan asker-i Tatarı yegân-yegân şümar itdikden soñra nehr-i mezburı ubur idüb naql-i isqal içün vera-i nehre (qahre) vaqi' Gölbaşı (Gülbaşı?) nam mevqi'de iki gün aramları esnasında evlâd-i kiramından Azamat Geray-zade Hüsam Geray Sultanı seraskerlik ünvanı ile Bucaq canibinde sakin Noğay qavmı umurı era'itine memur eyledi **Barlan** ve Sert mu'aberin (ma'berin) muqtezay-i müsara'at asker-i mevfur ile yevm-ı vahidde ubur ve samin yevm-i şehr-i Zilhiccede qalmasına cüybarı sahiline vasıl olduqlarında bir saat aqdem Orduy-i zafer-maqruna reside olub sadra'zam ma'iyyetiyle hidemat-ı din u Devlet-i Aliyye ve tahsil-i rizay-i Hümayun ile nail en'am-ı mulükane olmaq babında nevaziş ve va'dı mutazammın hatt-ı şerif vürud itmekle ferman-ı halife-i zamana itaat ve inqiyâd muqtezası manend-u'qab Suleyman bilâ teneffüs ve aram-şitab iderek Calu nehrini ubur esnasında irade-i Rezzaq ve Hallâq ile muqsim erzaq olan pürhuy padişah-ı Giti-sitan ve'l-itaqdan (alataqdan?) asakir-i Tatar içün bir vech-i mu'tad-ı tertib olunan zehair sedd-ramaq vasıl olub lâcellü't-tevzi' meks-i iqtiza [c. 213, ***Ğurra-i Muharrem 1106***] itmekle her bir nefere otuzar vaqiyye havid (hu-yed) gendim ve dörder vaqiyye beksimat taqsim idüb murtaz-ı ğuzat-ı Tatar hamre-i buyruğın tarafa ta'am ile muğtenem ve şehr-i mezburıñ onunçı selsa güni nehr-i Tuna sahili asker-i haniye mahim (mühim) olduqda canib-i sadra'zamdan (sada'zamdan) hatt-ı Hümayun sabıqu'z-zikr mazmunında mektüb emr-ı uslübi gendi ağalarından mu'temed adem ile vasıl olduqda Han-ı müşarun-ileyhe dahi tamam sir u zede lâhiq orduy-i firuz olmaq üzre likâm azimetin vabeste-i sütun meşiyet Rabb-i qadir eyledi **Ülte (Olte, Lülte?)** nehriniñ tuğyânı ve üzerinde bina olunan köpriniñ kesr ve nuqsanı muqtezası uburda u'sret olmağle meşaqqat-ı hezarbar ile maveray-i cüybardan güzar ve şehr-i mezburıñ yigirminçi bazar güni ve din muqabilinde sahil-i nehr-i Tunada vaz'-i hargâh aram eyledikde muhafız-ı qal'â-i mezbure Han-ı müşarun-ileyhi davet itmekle gendi etba'ind beş-on nefer adem ile tahrik pay icabeti umera-i kürsine çeşmanıñ fazla-i ta'am ve nan (nam) ve pare-i üstühvandan hırmanları bais-i heyecan kelbileri olmağle askerden muqaddem nehri ubur eyledi deyü isale-i ab-ı na-hoşgüvar ğayr varid-ı i'tiraz ile cüybar tab'-ı Han safı-zamiri tire ve tekdir eylediler **biñ yüz altı** Muharremü'l-haramnıñ ğurrası yevm-ı ehadda (vahidde) Retimuq Balqanında lediyü'l-ubur

sürah ve vadide der-kemin ve mestur-ı melâ'in haydud mar ve murın istihbar ve istinbat için Derbendiñ mahuf ve tenk olan evc-ı mahallinde bir miqdar sekban ile Saadet Geray ve Ğazı Geray vaz'-i qalice-i dernek itmişler idi Han ve isqal ve ihmal dest reside-i damen-i küh selâmet olmuşlar iken Pilâv Tepesi nam tüde-i ma'hude vürudlarında Saadet Geray Sultannıñ rehavet ve beta'eti muqtezası mutehaffız (müstahfız?) oldığı aqabe-i mutehavvife ve zıqden pesmandegân askere düzdan-i şeyatin refiq musallat olub anlar dahi me'kele-i tiğ-ı ser-tizlerin alüde-i hun düşman-ı şür-engiz eylediklerinde itmam ruzi-i hayât iden bir niçe müslimin Qanlı Pelâ ve bedeli dane-i tüfenk zehir-alüd ile ruz-ı bi-havar (yihvar) belâ ve mihnet ve cer'a-keş şerbet-i şehadet olduqları **zaman-ı** melâl ve hayretde bilâ müra'at şürut-u İslâm bir mazmun-ı şerif qalü **Enna vecedna aba'ina alâ ümmete** da'va-i muslümanı hiyanet-pişkân eşqıyây-ı Noğay iğare-i emval-ı muvahhidin ve ızrar [c. 214, ***Vusul-ı Han bi-Orduy-i Hümayun ve mülâqat-ı vey bi-sadra'zam. Teveccüh-ü hisar-ı Varadin***] zümre-i mücahidinde mutarassıd ve fursatbeyn olmağle itale-i dest hasaret ve mel'ânetde hempay duşman-ı din oldılar aleyhim mayestehqun **şehr-i** mezburıñ altınçı Cüm'a güni Han bi'l-cümle asker-i Tatar ile vasıl-ı qurb-ı Orduy-ı zafer-şiar oldığı malüm olıcaq bir vech-ı mu'tad alaylâr tertib olunub kethüday-i sadra'zam ve rical-i devlet istiqbal idüb füru iqbal ile sayeban sadra'zamıda cilse-i hafife itdikden soñra Han ve selâtinniñ düş-ü istihqaqları ferve-i semur ile tezyin olunub ba'de zemun sahrasına mürur irtesi sadra'zam dahi sahray-i mezbure dühul ve beray-ı ta'zim ve ikram sayeban-i haniye nüzul itmekle evvelâ tabaqçe-i fağfur-pak tıynet-i muhabbete nihade-i gül-şeker-qand müddet ile şirin kâm saniyâ ğılman-ı hoş-reftar gendim gün ve ğonçe fem destinden fincan çar-gül ve murassa' zarf ile * Şiir:

Neqale el-'eraku banne hameretü-riqihi,
Men qahvetin mezicat bima-i el-kevser.
Sadaqu'l-'eraku bimare vahu fanne,
Yer ve yenessa min sıhahu'l-cevheri.

muğrasınça qah'vet neşat-efza ile ikram ve tab-a'sr sohbet-i germa-germ ba'de bast süfre-i nevale mahzar itdikden soñra bir fehvay-i **faza ta'metüm fanteşreva** çavşan sim çevgân turre-zen (tara-zen) tabl remil olduqlarında sadra'zam dest-i seha-peyvesti ile ğılman enderun-ı haniye zer-feşan-i (zerefşan) İnayet Han dahi Qırım vadisi üzre murassa'-zeyn müzeyyin bir rahş-ı sebk-haram ve bir ğulâm Çerkes nijad sim-endam bahş idüb teşyid mebani-i müddet eyledi **Han** ve bi'l-cümle asker-i Tatar ava'nı matbah ve kiler maqulesi bar-giranların qalaş ve nebaşdan hıfz için

Belğrad qurbunda vaqi' küh-ı derunında dest-ı qudret-i perver-digâr ile hafer olunmış ğar-ğair ihtifade pinhan ve bi'l-cümle asker-i nusret-penah Varadin qurbunda vaqi' nehr-i Tuna sahilinde vaz' hayme ve hargâh idüb ol gün mir qabile-i Mansur Qayâbek-zade Han-Timur Mırza Edil ahzına memur olmağın casus-ı felek-divar ve çehar köşe-i cihanı geşt ve güzar iderek üç (evc) nefer kâfir ahz ve ihzar idüb lediyü'l-istintaq Nemçe Çasarınıñ tedarik-i tam ve güşeş ve ihtimam ile musta'id kâr-zar oldığı nümayân olmağle sünnet-i seniyye-i hayru'l-enam üzre kitab-i müstetab-ı istişareden tefa'ül olunduqda Varadin qal'âsına teveccüh iqtiza itmegin biñ yüz altı Muharremü'l-haramnıñ yigirmi birinçi hamis güni pirameni qal'âda metris (müterris) haferine iştiğal olunub hengâm-ı vaqt-ı şamda canib-i duşman-ı dinden endahte olan saday-ı tüfenk [c. 215, ***Müraca'at ez hisar-ı Varadin. Na-hoş-ı Han-ı ali-şan***] ve tob-ı sa'iqa-girdar asker muvahhidine dehşet-iras idüb mu'az-Allahu te'a asar-ı hezimet ve fırar nümudar olmuş iken Han-ı celâdet-şi'ar ferş secade-i sebat ve metanet itdigi sairlere dahi bais-i quvvet-i qalb ve hamiyet olmağle metin sa'y ve himmet ile bir vech-ı mu'tad metrisler hafer olunub irtesi tabur-ı küffar isal hasaret hızmetine bir miqdar şeca'an-ı Tatar ma'iyyetiyle Qalğay Sultan memur olmuş idi hey'et-i ictima'iyeleri ile bir mahallden hücum itmek rütbe-i vücubde iken muqteza-i tefriqa-i qulüb (qılub) ceste-ceste intişarlarından ğayrı bi-emr-i vahidü'l-qahhar nüzul berf ve barandan naşi hareket-i mevaşi mümküni olmamağle kenar-ı taburdan esb ve biğal maqulesi eşyâ-i kemter-baha i'tinasıyle iktifa-i avdet eylediklerinde küffar-i desise-kâr tefriqa-i askerden haberdar olmağle yedi biñden mütecaviz ahen-püş misal reme-i hınzır a'qabgirlik (ğaqbikrelik) ile reside-i asker-i Tatar olıcaq i'mal-i edevat gir u dare vechle iqtidarları olmayüb rev-nihade-i vadi-i fırar olduqlarında mera gibi lağır ve mevtleri muqadder olanlar qand-leziz ğanimet ile şirin mizaq olmaq ümidinde iken kâse-i lebriz merk ile zehrabe nüş-ü ğam ve elem oldılar **eyyâm-i** şita qarib olub kesret nüzul-ü baran-ı na-bihengâmdan bir vechle aram-ı qabil olmamağle Saferu'l-hayr evailinde metreslerden (müterrislerden) huruc ve meşaqqat-ı hezar-bar ile zirve-i girive-i selâmete u'ruc eylediler Tise caniblerinde ahz-ı ğanaim ve ahval-ı küffarı teftişe memur olan selâtin ve askeriñ ahvalı malüm olmadığı nev'-i diger keder ve endişeye bais olmağın mashubu'l-afiye orduya lühuqları ğanimet-i azamı add olundı **ol esnada** Nemçe ve reaya-ı haydudınıñ tecemmu' ve ta'affüninden hime ve ülf-keş maqulesi huddam ve çar-payı ahz ve telef itmek maraz reddiyesi zuhur itmekle niştir-ı tiğ u sinan ile iraqa-i hün idüb hızmet-ı müdavat i'llet-i (alet-i) ma'hude Han canibinden memur olan Tatarlarıñ teşhis

sebeb-i maraz ve izale-i arzda meharetleri olmamağle bilâ faide-i irtikab zahmet eylediler **Hannıñ** mizacında i'llet ve bürudet ve hayme ve hargâhda arame qudreti olmamağle çend-ruz derun-ı qal'â-i Belğrada iqamet iqtiza idüb qabil-i sükni mahall tedarigi mümkün olmadığından medrese hücüratın avanı ma-hızır sefer ile araste idüb genc hane-i fuqarada bir muqtezay-i vaqt ve hal bast ferş istirahat eyledi sene-i mezbure hududında azima-i meşayih-i Qırımdan sabıqu'z-zikr Afifi-zade Aziz efendi arzuy-i ziyaret-i Mekke-i Mükerreme [c. 216, ***Vefat-ı Abdülâziz efendi ve şeme-i ez ahval-ı o***] idüb mürde dervişan ve aqraba ve huyşanından cemaat-i kesire ile zevraq-nişin lecce tevekkül ve bad-ban-güşay felek tahammül olub İstanbula vusulında ekabir ve esağır Şeyh-ı müşarun-ileyhiñ zat-ı faizü'l-berekâtına nev'a itla' hasıl itdiklerinde bais-i husul-ı devlet darindır deyü saye-i bal Hümay-i bala-pervaz dil agâhlarına dühul içün sarf dane-i dirhem ve dinar itmekle balğa mablâğ (mabliğ) masarif rahleri era'it olunmağle tay-i merahil iderek hudud-ı Hicaza dahil olduqlarında bu beyâban-ı bi-payânda bir vücud-ü bi-nazir ve muhterem üftade-i hak adem olsa gerekdir deyü ba'z mahremlerin agâh itdiginden iki gün mururında mürğ-u ruh-ı muqaddes pür-fütuhları qurb-ı aqdes Rabb-i i'zzete tayran ve a'lem-i mülk lâhutı seyran eyledi **Nefe'ana Allahu banfas** qudse **şeyh-ı** muma-ileyh hazretleri nihade-i alem vücud olmazdan beş-on gün muqaddem valid-i macidleri Afifeddin Abdullah efendi hazretleri dest-i keramet-peyvestin batın mader muhteremleri üzre vaz' idüb ba'du't-tamel maqarr-ı tevhid-i Yezdan olan zeban-ı gevher-feşanları ile ey hamile-i maye-i Ahmedi feraş-ı i'ffet-nisabıñıza miftah kenüz ileyhe olan **bismilLâh** ile taqarrub itdigimizde rahm-ı mutahharıñıza nazil olan qatre-i maden bi-inayet-i Rabb-i qadir ismi müsemmasına mutabıq bir azizü'l-aqran ile qarıru'l-ayn olsaq gerekdir deyü tebşir idüb tevellüdleriniñ yevmü's-sabi'nde zebh fidye-i a'qiqaye mübaşeret esnasında gerd ve ğubardan hıfz içün vech-ı vecih sabi-pak tıynete dest-mal vaz' olunmağle zir perde-i hafadın * ayn * Kâmil olurmış ehl-i Haqq doğmazdan evvel anesi * mefhumınça lafza-ı celâl ile beda-i maqal itdigin peder ve mader müşahede itdiklerinde mübtehic ve mesrur olub mevlüd-ü (müvellüd) mes'udı Abdülâziz ismiyle tesmiye eylediler **Şeyh** Afifeddin efendi hazretleriniñ vücud-ü bihbudları ğariq-ı bahr-ı rahmet ve qurbet olduqda ol derr-yetim sadef-i keramet henüz cilve-nümay bezm-i şebab olmağle u'lüm zahire iktisabına bezl tab ve qudret vesen şerifleri vasıl-ı hadd erba'in olduqda te'allüm ve ta'limden ferağat idüb **El-ma'rfetü'r-resmiyyetü lâ alilân teşfi ve lâ ğalilân tesqi** mazmunın çün baran est tabsitanı ne bimar raşfad hedune teşne-ra sirab gerdand mefhumına tatbıq

idüb miras-ı aba ve ecdadları olan istikmal nefs-i isyân mu'tad ve tasfiye-i ayneye-i alem-nümay fu'ad (fevaid) içün post-nişin zaviye-i irşad olan pir tariqat hızmetine rağbet itmekle sefine-i aşq-muhabbet ile İstanbul [c. 217, ***Eş'ar-i Abdülaziz efendi***] canibine bad-ban-güşay iştiyâq olub Kefe limanından hurucında sa'iq-ı taqdir Sinob canibine sevq ve tesyir idüb ol asrda terbiye-i dervişan ile evqat-güzar olan Şeyh Ahmed Sinobı tarafından bir derviş gelüb zif-i azizi davet ve terbiye ve irşada memur olduqların ifade eyledilerinde fesih-i azimet itmeyüb üç def'a İstanbula teveccühlerinde bad-ı şedid ve aqım ile mertebe-i ğarqa qarib olaraq qal'â-i mezbure limanında lenger-endaz selâmet oldılar **def'a-i** salisede mürşid ve rehberleri şeyh-ı müşarun-ileyh oldığın rü'yây-i sadıqa ile müşahede idecek silse-i inabet ve teslimiyeti vaz'-i gerden mücahede eyledikde anlar dahi yed-i himmet ile destgir-i hediyet (hidayet) olub ta'lim usul esma hizmetin fuqarasından Qayyim dedeye sıparış itmegin müşarun-ileyh ma'iyyetiyle vatan-ı aslılarına avdet eylediler **Derviş** Kâmil emr ve himmet şeyh-ı mükemmel üzre bute-i riyazat ve mücahedatda ateş-ı pür-te'sir esma-i aleyhi ile denes masivayı ihraq ve zeheb qalb-ı müsta'id salâhların nuhas ihlâq-ı zemimeden tefriq ve ıslâh itdikden soñra ser-saadet aşiyanın tac-ı devlet hilâfet ile tezyin ve hanqah valid-i macidlerinde post-nişin eyledi **şeyh** hazretleri muqtezay-i isti'dad zatı zaman-ı qaribde vasıl-ı ser-menzil-i maqsud olub esnay-i iltihab-ı ateş-ı aşq ve muhabbetde tevhid ve temcide dair gendilerden sadır olan kelâm-i mü'ciz beyânların fehmında cehle ve i'nde-i qavm aciz ve qasır olub ta'bir dil-pezirlerine adem-ı vuqufdan naşi resm-i cahilâne üzre ta'n ve i'tiraz ve güftar-ı na-seza ile tekdir iderler idi **zat** ve halâtları eli olan ol qatr ehalisi meyânında meşhur ve müstağni a'nü'l-beyândır ol ser-levha-i kitab-ı tariqat ve fihrist-i mecmu'a-i marifetiñ humhane-i qalb-ı safa tıynetinde mahz-ı halı olan şarab ısrar hafiyye-i samedaniyesi ğalyân itdikçe **Enne men eş-şi'r lehükmetü** mantuqı üzre nihade-i güze-i maqal itmekle kesr süret ve ta'dil-i mizac ve keyfiyet itdigi ab-ı hayât hoşgüvar eş'arından bir nice ebyât-i ma'na darı lâcellü't-tebrik keşide-i sahife-i tahrir qılındı ve meneü't-tevfiq [İlâhi]

Eyâ salik olan rah-ı Hudayâ,
İdüb ifna vücudıñ ir safayâ.
Sulüginde safa ve zevqı olmaz,
Şu kim meyl eyleye naqş-ı fenayâ.
Şarab şevq ile sir-ab olmaz,
İrişmezse zülâl vasl-ı yâre [c. 218, **...**].
Bu İ'zzi qulıñı azad eyle,

Eyâ-i alem olan ısrar raze.

Vile

Kent kenz ısrarını seyrane düşdi göñlümiz,
Serr icinde serr olan Sultana düşdi göñlümiz.
Suret-i alem zilâl zail olduğın bilüb,
Ol beqa mulkündeki Sultana düşdi göñlümiz.
Teşne leb va'i (vadi?) hayretde gezerken sadil (sade-dil?),
Lima'-Allah hamrı ile qana düşdi göñlümiz.
Dil-hüması saye saldı, çünki her bir menzile,
Zill arş-ı Allah ile zillâne düşdi göñlümiz.
İ'zz yâ dilde olan gevherleri nazm eyleyüb,
Derr (dürr) içinde muntazamdır dane düşdi göñlümiz.

Vile

Gendimi gendim ile gendim perişan eyledim,
Aldanub zahid sözine ğayr (ğayre?) iz'an eyledim.
Eyleyüb hadi hidayet, çünki geldim gendime,
Gendimi gendimle bilüb hake yeksan eyledim.
Gendimi saldıqça hake izdiyâd oldı ziyâde,
Soñra kesretden giçüb ben kesb-i i'rfan eyledim.
Dil-hüması sayd dil-dare derunı azm idüb,
Dame tevhid içre gendim arz-ı canan eyledim.
Gendüme i'zzet bilüb gendi vücudım yoqlığın,
Dame ve daneden giçüb gendimi Sultan eyledim.
Gendüñe gendiñ gerekse bile görsen gendiñi,
Men arfe serini zahid-ı keşf ve i'lân eyledim.
Çünki geldim i'zz ya gendüme, bildim gendimi,
Gendi derdime yine gendimle derman eyledim.

Zikr-i serasker-şiden Şehbaz Geray bi-taife-i Noğay ve inhizamış (enhiz emiş) ez Lehlü ve baz zafer (tafer)-yâften o bi-qavm-ı mesfur bi-inayet-i Rabb-i ğafur ve ba'z vaqayi'niñ ve bed ki zuhur-u yafte bud-deran sal-ı ferhunde-fal * **fesane-i** perdazan zaman-ı kühen ve vaqayi'-nüvisan felek-i pür-mahan qavli (qulı) üzre Selim Geray Hannıñ nev-bave-i duha-i sulb-pak feyz bahşaları ser-fırazlarından ser ve balay bostan-ı celâdet-i Şehbaz Geray Sultan sitiz l'âbde bazı felek ile valid-i macidine mücânebet surı izhar ve hıfz-ı şah-cah maqulesi mansube-i şatranc-tedbir ve tefekküri ile irtikab renc sefer idüb cevlângâh esb-ı istizhar olan Qumuq ve Çerkes caniblerine imale-i likâm sefer itmiş idi hareket-i ferzane ile peyl-deman ruqba-i mansıbıñ ruhları alınub meclis-i [c. 219, ***Hücum-u elh-i Leh bi-tuccaran-ı İslâm ve ğaret-i işan. İğare-i***

pani palanqa Yanıq ve Qızılbıñarı-ra ve esir-şiden-ı Derviş Hüseyin] şehriyâr-ı cihanda mualliman-ı hayr-havahanıñ mağlübiyet selim ve tenassur-ı i'dayâ dair piyade sürüb hilâf ta'lim itmege qudretleri meslüb olıcaq Sultan-ı müşarun-ileyh biñ yüz beş senesi hududında Qırıma avdet ve der-aqab muasker-i haniye lühuq arzusıyle Aqkermana vusulı Hanıñ nebirelerinden Hüsam Gerayıñ Mustafa Paşa ile Qamançe qal'âsına zehair isalına amade oldığı zamana tesaddüf idüb Sultan-ı müşarun-ileyhi eday-i hızmet-i mezbureye izhar-ı rağbet idiçek Hanıñ veled-ı sulbisi ve Hüsam Geraydan mesn olub men' ve def'i naqabil olmağle biñ yüz altı senesi evailinde hod-be-hod mevcüd olan askere serdar olub canib-i mezbure teveccühinde emniyet-i tariq emniyesıyle tavaif-i tuccardan vafir ademler refiq olub Qamançe boğazı ta'bir itdikleri mahall-i müziqda ser-nihade-i fahde-i ğaflet ve havab alüde-i rehavet olduqları nısf-ı leylde (lide) beş biñ miqdarı sebükbar Lehlü küffarı şebhun idüb emval-ı tuccar ve esnaf-ı zehair-i bi-şümara itale-i yed hasaret eyledikde şeqavet-ı mu'tad olan Noğaylar (Nuğanlar) dahi izhar-ı san'at ğaretgiri (ğaren-giray) itmekle kefereden ziyâde isal-ı mazarrat eylediler **Sultan-ı** müşarun-ileyh matıyye-i mücelli-i celâdet-i likâm nusretden nazil ve esb-ı sükit şikeste-pay inhizam ile Bucaq havalisinde köşe-nişin enduh ve ğam oldığı haber-i mürusü'l-hemmi reside-i mesami' evliyay-i ni'am olduqda mencenıq hacer [hacr] hitab ile endahte-i ateş zecr ve i'tab itmeyüb zuhur-ı şekl-i muvahhiş inhizamı ihale-i qalem taqdir-i Rabb-i qadir eylediler **ol** esnada Masqva Casarına tabi' Uqrayna keferesinden Panı nam seg-i cesür beş-on biñ miqdarı melâ'in ile Mayıq Aziz ma'berinden nehr-i Turlayı (Surla) ubur ve Yanıq palanqası ve Qızılbıñarını (bekârını) iğare ve Hanqışlasında Selim Gerayıñ (Gereyiñ) eczay-i meclis ve nüdemay-i bezm-i ma'arif-enisinden Derviş Hüseyini esir idüb qadem-nihade-i buryây-i meşaqqat olmaqdan ictinab ve 'ar iden bi-riya Derviş ve ehl-i keyf dilrişi Qorbasmış abdal-ı sıfat-resn bir gerden ser-u-pa burhana tab-sabahı çehide kârlıq itdirdüb şirzime-i derende gülâb ekl-i ta'am ve şarab içün bir mahalle nüzul eylediklerinde Derviş-i bi-tab ve tüvane merk füca-i hayât cavidan ve gendi helâgine bahane-cüyân olmağle turduğı mahallden avaz-ı bülend ile seraskeriñiz kimdir gendüye nafi' sözüm vardır [c. 220, ***Halâs-ı Derviş Hüseyin***] deyü feryâd eyledikde ümid-i nef' ve irad ile qurb-ı aqreb bi-din ve bi-mezhebe getürdiklerinde kâfir-i mesfurıñ zeban-ı türkiye vaqıf oldığı malümı olmağle tahammüli mecal olan enva'-i cürub (cürum?) ve şütum ile dehn-baz düşnam oldığında beqa-terk sürun tab' bağl-tend huyme derfüşzen (derqışzen) nevk cürum

ve ağzab olmağle qaç endirdüb zir-leked ğazabım ile üftade-i hak helâk olub meşaqqat piyade-ruyden halâs olmaq istersen huzur ve ğıyabımda qaside-havan medh ve sena olmaq ihtimalıñ yoqdur seni qatl ve i'dam ile baña ne faide-i ğa'id olur amma zer halisü'l-a'yâre tebdil etsem ı'rq cinım (cyenim) ile kesb itdigim qanım bahası malımdır deyü lâhm semin ve ı'rq ve bade-i nemkine tebdil idüb bir niçe zaman a'yş ve ı'şret ve balay serir-i safada itale-i pay istirahat idüb aqranım hanazir ile zevq ve sohbet iderim lâkin sen bir Çelebi adem ve söz añlar (ekler) merdüme beñzersin min-ba'd bir bargire süvar idüb cevr ve eziyet itmesünler deyü izhar-ı beşaşet eyledikde müşarun-ileyhi ahz iden kâfir-i bed-kiş zer-u-sim ve tuhaf-ı nadire tama'i ile ceyb ve bağlın teftiş iderken dest-ı na-mübaregi Derviş hoş eda ve zü fununıñ re's malı ve hayât-ı cavidanı olan derc afyone rast geldikde Qazaq-ı bi-mizaq hilâf me'mul zuhurında münfa'il ve bi-huzur olmağle hulâsa-i haşiş ve vesile-i zevq (zeq) ve a'yşı bir şey'i hasisdir deyü gendüye red ve i'tası ricasın istima' etmeyüb endahte-i beyâban itmekle buben biçareyi dem-beste ve hayran eyldei didi ki güftar muzhakânesinden münessebat (munasebet, mensübat?) ve zevq-yâb olmağle Hümayun ve enbanından lâ'cell (lâceli) et-tedavi (altdavı) mahfuzı olan meta' Qara Hisardan hissedar idüb sim hurde-i mar-ı iftiraqa bahşında-i bad-zehir ve tiryaq olmağle bais-ı hayatı oldığın çoq zaman mürur itmedin Selim Geray Han bir-iki esir ile abdal ve qayd bile ve mahanden tahlis itdikden soñra esnay-ı mizaha ve temeshurında halâve-i hikâyat ferc ba'du'ş-şüde iderdi **sene-i mezbure** yani biñ yüz altı Rebiü'l-ahırında Selim Geray Han iqamet itdigi Rusçıq qasabasından Edirneye davet olunmağle tahrik-i rikab icabet idüb zaman-ı qalilde vasıl-ı ser-menzil-i maqsud olduqda huzur-ı padişah-ı alem-penah ve meclis-i sadra'zamıda bi'd-defa'at ashab-ı aql ve sedad ile esas mümteni'ü'l-indiras müşavere-i bünyâd eylediler **ol esnada** [c. 221, ***İstirahat-ı Han-ı Qırım der-havali-i Aqkerman. Vürud-u Han-ı ali-şan be-Bağçesaray***] Qalğay Sultan bi'l-cümle asker-i Qırım Bucaq meştasında bir müddet köşe (kuse)-nişin iqamet olmağın arzu-keş rü'yet didar-ı a'yâl ve evlâd olanlarıñ ceyb ve bağl istizanların lebriz naqdına-i icazet avdet eyledi **Selim** Geray Han dahi techiz-i asker ve tehiyye-i mühimmat sefere memur olduqları vaqt-ı şiddet şitaya mutesaddüf ve rişte-i müteselsil berf u baran aql-pay süra't olmağın meşaqqat hezarbar ile şehr-i Cümadiü'l-evveli evailinde nevk-i qalem-rev hükumeti olan havali-i Aqkermana reside olmağın çend-ruz merba'-nişin serir-i istirahat oldı **ol** eyyâmda nüdemay havasından hissedar-i ni'am ma'iyyeti olmayân zurafay-i du'a güyanıñ ceyb ve kise-i amalleri derahim ve

dinanırden halı ve hane-i ebu'l-derda-i (ebval-derda?) derunlerine leşker-i iflâs ve keder müstevli olmağle teşriflerine intizarı müşi'r

Cüy eşkim bad-ı serdah ile bih (neh) bestedir,
Gel ubur eyle şeha hicriñle alem hastadır.
Rastdır u'şşaq dirse çar ebrusın görüb,
Bir murabba'dır maqam bu sulükde bestedir.

Qulı (qavli) ile Şami Derviş Muhammed maqam buslikde (bu silkde?) amel idüb

Accele allâ fe'andi seb'atu kemlet,
Ve leys fiha mene'l-lezzat a'vaz.
Tar ve tabl ve tanbur ve tasu tala,
Ve tıfletu ve taba hicu ve tannaz.

demdemesiyle nağme-i sencan ve saday-i du'ay-i hoş ilhan nadire edaların peyveste qubbe-i asüman itmişler idi **evahir-i** şehr-i Cümadiü'l-ahırede ğubar-pay asitanın dide-i hayret zedelerine iktihal içün çeşm düz intizar olan bendekânını qariru'l-ayn ve hıtta-ı Bağçasarayı qadem meymenet-i teva'imleriyle reşk-fersay behişt berrin eyledi **bir-iki gün** mururında mizacında i'llet ve fütur ve harekât met'abeden naşi pay-yemen intimalarında maraz-ı naqris zuhur itmekle bir niçe gün mülâziman divan-i ru'yet-didarlarından mahrum oldılar **ol esnada** Şehbaz Geray Sultan Qamanca zahiresi beqayasın isale memur olub hareketleri incimad nehre muhtac olmağle müteraqqıb berd-i şedid iken kesret-i nüzul baran berf-alüdden naşi incimad tam olmadığından ğayrı her bir beta'ih vürud-u deryây-i Mühitdan ma'dud olub temadisi [c. 222, ***Vuqu'-i muharebe der-meyân-i Şehbaz Geray ve hatman-ı Leh. Feth-i qasaba-i İlbav***] mücib te'hir oldığı Sultan-ı hamiyet-iştiharı pa-der-gil hayret ve ıztırar itmekle mütevekkilâ aliü'l-muhiyü'l-qadir biñ yüz altı şehr-i Receb teriü'l-acebinde merdan-kâr ve mübarizan ma'reke-i kâr-zar ile suretan zehair isalı ve fi'l-haqiqa zehm hurde-i hezimet oldığı Lehlü melâ'ininden ahz intiqam içün zahireyi badu't-teslim reis-i cümhur qavm-ı mesfur olub hatman tesmiye itdikleri lâ'in-i bed-nihadıñ hükumran-ı zulm ve fesad oldığı bilâd-i şeqavet-bünyâdlarından İlbav qasabasına (qabsa) istilâ içün esb-ı rande-i celâdet ve hudud-u ma'hude dühullerinde sekiz biñ miqdarı Lehlü askeri ile bir namdar boyâra duçar olub zeban-ı tiğ-ı ser-tiz ve lisan-ı nar-tüfenk ateş-engiz ile istifsar iyâb ve zehab eylediklerinde leşker-i duşman hezimet-yâb idbar ve panihade-i vadi-fırar olduqda Sultan-ı ali-himmet nigâh-endaz nüqud ta'qib ve ğanimet olmayüb panihade-i rikab teveccüh olduqlarınıñ subh-ı sadıq ruz heştiminde zulmet-alüd küfr ve i'nad olan pişgâh qal'â-i mezbureyi ziya-i qudum esbablıq (esb ablıq)

süvar ashab-ı sıdq ve sedad ve leşker-i cihad-mu'tad tenvir idüb evvelâ maqalid ebvab-ı mağlüqa-i meram ve maqasıd olan süre-i feth-nusret hitamı gülbank Allahu ekber ile itmam idüb üc (evc) mahallden muhasara ve tahdiq ve arayış gerde-i riş pür-Hüma olan pençe ahençe-i siham qaza-irtisam ile tazyiq eylediklerinde hatman-ı lâin-i Şeytanet-ayin dahi tebrik-i qudum a'rus zafer-me'nus içün rü'es i'ze-i (a'ze) mihmane (mühimmane) mahfuz hazine-i tob ve tüfenk olan zer-zerrin ateşin gün nisar iderek derun-i qal'âdan huruc ve balay-i pişte-i tekbir ve a'cebe-i u'ruc idüb nazar-endaz meydan-i qıtal olıçaq cevher tiğ-ı şeca'at-nihad Tatar derhuşinde ve müctehiz (müchiz) olub ibtiday-i biruz neyyir-i (nimmer-i) a'zamdan zaman-ı ğurub mühr-ü alem-füruze degin beyt: Cümle evqat-ı i'badati güruh-u beşere * İtdi merbut Huda saat isni a'şre * müfadınca **Ve sebbt aqd amena ve ensurna alâ'l-qavmu'l-kâfirin** vast daire-i qutbında rasihdem ve püşt dade-i burc-ı metin ruyın bi-ruy (baruy) **Lâ ilâhe illâlLahda** hem-zeban ve yek-dem olmağle nısf-ı nehar ruz-ı salis cenk ve setizde tamam lem'a-i mühr-ü zafer ziyâ efken mefariq muvahhidin olıcaq hatman-ı bi-hamiyet güze-i namus ve ğayretin endahte-i zemin mezellet idüb beş-on nefer hem-sefal a'yş ve ünsiyyeti olan gülâb herze havariyle mazci' ve maqarrgâhı olan hisar-i hacalet-cidara [c. 223, ***Müraca'at-ı Şehbaz Geray bi-zafer. Eltaf-ı Sultan Mustafa Han bi-Han-ı ali-şan***] dühul içün rev-nihade-i fırar olıcaq piyadekân mur-u-mar zir-pay ispan-ı ğuzatda paymal ve bir miqdarı ta'me-i tiğ acal olub dem i'da ile deşt cihanı lâlezar itdi **sil-i (seyl)** hücum erbab-ı ğaza ve cihad ile meydan-ı cenk ve vağa (dav'a) çeriñ duşman-ı bed-tıynetden tethir ve tahliye olunmağın haric-i hisarde olan büyüt ve degâ-kin bi-resm-i Tatar ihraq bi'n-nar ve muğtenaları olan tob ve cebehaneleri bi't-tamam nasib ehl-i İslâm oldı **ol** zamana degin atıb mekâsib biza olan kenizek ve ğulâm ve avanı sim ve zer-iğtinamına imale-i çeşm rağbet ve ihtimam olunmamağın min-ba'd İlbav maverasında üc merhale mahalle degin aqın içün esb ve bisatları mükemmel ademler intihab ve irsal olunub haric-i daire-i tasavvur ve hayâl emval-ı bi-şümara dest-res müyesser olmağın Ezlâdin memleketi tarafından nehr-i Turlayı uburlarında hatman-ı bi-iz'anıñ piraye-i zib (zeyb) hisar fehz ve i'tina ve mersum-i şekl çelipası olan mahsus ve mu'teberi dört aded tob sengin ve qal'â-küb olub teysiri na-qabil olmağle fütade-i dest-i duşman olmamaq içün endahte-i nehr idüb Bucaqdan teveccühleriniñ yigirmi ikinçi güni husul-ı meram nusret ile Qamançeye vusullarında der-ı Devlet-medara * çenin bada hemişe duşman-ı din * Ketan-Ağac namında bir mu'teber boyârı altı nefer topçı ve iki aded tob ve rayât menkus ve nahs iltivaların irsal ve ihda ile hatim-zen tasdıq ve tahqiq

oldılar **ameden name-i Hümayun ez canib-i padişah-ı şevket-maqrun** sal güzeştede ser-hudud-ı Ferahkerman ve Çonqar ve Rabat ve suğur saireniñ harab ve rahnedar ve cebehane ve müstahfızından halı ve leşker-i Şeyatin had'-ayiniñ ferce ve seqbden derun-ı Qırıma dühul ihtimalı ve ta'mir-i qal'â ve ta'yin-i asker-i Osmanı ve Han ve Qalğayı seferden afve ihitiyâc külli (geli) oldığın i'lâm idüb müsta'id fen-i feraset meydan güftar olan ulema-i Qırımıñ erbab-ı basiretinden hamil-bar emanet-aynı Abdullah efendi esb-ı isti'taf ve dad-havahı ile cebhe-fersay asitan-ı niyâz ve istirham olmuşidi **Edirneye** vusulı Sultan Ahmed anar-Allahu burane rakib-i taht-ı revan-rah ahıret ve Sultan Mustafa Han piraye-zib serir-i saltanat oldığı zaman behcet-efzaye tesaddüf itmekle mahlâs-i ricaları ma'ruz-ı pişgâh-ı ma'delet-penahları qılınacaq egerçe varaqa-i mültemesatlerı şa'şa'- yab tuğray-i zerrin tıraz musaade [c. 224, ***Haber-i şikesten Çasar-i Masqva ahd-ı hud-ra. Ger-fetn ehl-i Venedik cezire-i Saqız-ra***] ve inayet oldı lâkin likâm-i cevher-dar niyyet halise-i ğarayı bi'z-zat vaz'-i esb murassa' zeyn hamiyet itmeleri mütehaqqıq ve irade-i Hümayunları Han ve Qalğayıñ hemsaye-i zill livay-i nusret-ı iltiva olmalarına mute'alliq olamağın ma'iyyet-i müşarun-ileyhümayı mutazammın name-i Hümayun ile ser-ibithacı şeref-yâfte-i destar matlânuñ (matla nevk) hidayet olan mirahur-i evvel frenk Osman ağa biñ yüz altı Şa'banında vedi'a-i yed emaneti olan tahfe-i nadire-i şevket iyadıyı piş enzar-ı Han-ı Tatara vaz' ve nihade eyledigi esnada a'yân-i Qırımdan bir vech-i sefaret Qalmuq caniblerine ba's olunan Merdanali ağa avdet idüb Masqva tire nihadıñ muzmer-i derun şeqavet-maqrunı olan naqz-ı ahd resm reddisin (ruysın) icrayâ mubaderetin izhar gezlik Azaq ser-ğurbanıñ ahz ve ityân eyledigi diller taziyâne-i istintaq ile intaq olunduqda zaman-ı tesafid haşerat olan evvel baharde mar beride dünbal-i küffar Azaq ve Qırım caniblerinde zehir-efşan şer u fesad olmaq tedarigindedir deyü ihbar idicek ehali-i Qırımıñ merğule-i sakinelerine arız olan piç ve tab ıztırab mütezaid olub civar-ı memleketimizde taraf-ı ateş fetn ulüvv-paş iken ümid-i feyz inayet itdigimiz meni' cüybar-i şeca'at olan sahib-i memleketiñ diyâr-ı ahire revan olması bais söziş hirmen rahat damenimiz (dametimiz) olur deyü Alman canibine seferden afve dair medar (medav) sihgün iştigâ ile mala-mal itdikleri ruy-ı arzuhallerin isfence-i redd ile mahv izale idüb ancaq inayet-i mulükaneyi mutazammın zira'at name tahrir ve muqaddema ahz olunan esirleri mashuba bi's-selâmet Asitan-i Devlet-medara tesyir ve şayeste hızmet-i mulük olan kenizek ve ğulâm Çerkes-nijaddan bi-resm-i tirik cülus amade ve tehiyye itdigi hediye-i behiye-i irsali aqibinde Venedik küffarınıñ dest a'nve ile

Saqız (safız) ceziresi mahsulın idhal kâm istilâ itdigi esnada muhafız-ı qal'â nam bi-asl ve düruğı ile idare-i asiyây umur-ı nasa memur olan Hasan Paşa çeşm-beste ve küşade-dehan olmağle cezire-i bi-nazırı misal hibe-i mustaki ve elmas güni dest tasarrufından rübude itderdi deyü a'naq-ı salâbet iltihaqına bargiran hatab-ı (hutb) ihmal ve müsamaha-i tahmil ve bir müddet qapu arsı (arası) mahbesinde habs ile terhib ve tezlil olunmış idi Selim Geray Hannıñ ta fitne-i (tafte?) derk niyâzı olan resn himmeti çah müziq idbardan ihrac mansıbnı tevcih itdirmek muqaddemesi [c. 225, ***İn'amat-ı Sultan bi-Han-ı ali-şan ve davet-i o bi-Orduy-i Hümayun***] ibtiday-i culüs Mustafa Handa rikab qaymaqamlığı ile kâmyab olmağı intac eyledi **esb-ı** tiz reftar sürür ve neşat ile azimet-cüy asitan-i Devlet-medar olduqda evlâd-ı Han-ı müşarun-ileyhden Saadet Geray Sultan Ferahkermana gelince cüybar merasim teşyi'i icra ile duha-i müddeti ser-sebz ve reyyân eyledi **sadra'zam** Sürmeli Ali Paşa içün ihda olunan mikhal-i çeşm ve i'şve-baz ve neşata tıraz gülgüne i'zz ve naz olan esaranıñ İstanbula vusulları müşarun-ileyhiñ dide-i iqbali zulmet idbar ile na-bina oldığı zamana tesaddüf itmekle yevaqıt giran-behay mehdi dahil zir-nigin tasarruf-ı elmas Paşa oldı **ol eyyamda** Bahr-ı Azaqda misal-i hubab-ı bi-sebat sefayin-ı Qazaq hudus itmegin sevahil-i Bahr-ı Siyâhda vaqi' qara ve qasabata ihab-ı sarsar nehb ve ğaret itmek endişesi bais tiregi rudhane-i müslimin oldığı esnada perveriş-yâfte-i hane-i hassa olub hatt bir averde-i (orda-i) şevket ve iclâl olan mahbub-ı diba-puş lem'a pervaz ya'ni name-i Hümayun bende-nüvaz manend hilâl-i ı'yd biñ yüz altı şehr-i Siyâm vacibü'l-ihtiramında misal-i mühr-ü lâmi' ve berid sebk sir vasattıyle ufuq qatr-ı Qırımda tali' olub taraf-ı şehriyâr-i cihandan a'ta olunan seyf (sebq) murassa'-i Sultanı vezir ve sim ve hal'-i fahire-i haqani teslim idüb dernim beste-i seferi **Ve aqtulüve'l-müşrikine kâffeten** miftah-ı cihadı ile tamam feth ve küşad idüb Orduy-i Hümayuna mülhaq olmaq mazmun-ı beliğın bir vech-i fesahat inha ve tebliğ idicek tehniye-i qudum şeref-mersum (şeref-merşum) ve i'lâm-i mefhum içün piñ sabay tiz-i reftar ile rüesay-i qavma neşr-i yarlığ davet olunduqda ma'nay-i emr-i ali muğayır mizaq ehali olmağın ser-defter-i umera-i Qırımdan mirlivay-i Şirin Örengtimur-i (Örektimur) bi-şu'urıñ zeban-i ateş-feşanından zuhur iden maraz-ı cüzzam isyân ve mücanebet sairlere dahi sirayet itmegin esb-ı güsiste (geste)-efsar icabete vaz' ve na'l baz-gün muhalefet eylediklerinde Han-ı daqiqa-şınas vaqıf-ı keyfiyet a'yân-i habaset-istinasın olmağle **ayine-i güde kefreyib** letaif-i hayl ile suret-ı name-i daveti şekl-i ahırde era'it itdirmegin harggele-i huşunet mu'tad ve cünun nihadı tarmuy-i nezaket ile huzurına cem' idüb ser-mektüm ferman-ı celilü'ş-şanı bi'l-

müşafehe keşf ve ibraz eyledikde qavm-ı mezburıñ teravide-i sefal efvah ittifaqları olan qatarat-güftar huşunet [c. 226, **Muhalefet-i a'yân-i Qırım bi-irade-i Han vacibü'l-tekrim. Tekrar yâften name-i Hümayun ve teveccüh-i Han-ı ali-şan bi-Orduy-i nusret-nümun**] riz ve nifaq-amizleri sahife-i derun Han-ı sadaqat-meşhunde kelk ahenin hulüs ile mersum olan hasan hatt inqiyadı mahv ve izale itmeyüb muqaddemat batılalarını (batlaları) nevk abgün edelle-i qat'a ile men' ve qat' itmiş iken rü'es-i gerden- güşan nigün sar ceyb sügut olmayüb perde-i birün letafet olan saday-i kerenay-i rus (rü'es) menhus iki ayâ degin bu tarafa tahdiş-i mesami' itmezse hızmet-i orduy-ı padişahıyâ şitab itmek üzre netice-i ray-i na-savabları olan niğmat-ı bi-ahenklerine asma qarar virmişler idi **hulül-ü** vaqt-ı ma'hudde Masqva casarınıñ Qırım ve Azaq ve Leh hatmannıñ Özü havalisine itale-i pay adavet itmekde yek-zeban-i ittifaq olmaq maqulesi ihbar hevlnak şayi' olmağın her kes müteşebbüs damen-i lâhavle olduqları zaman hayret-efzade eger cev (çe?) havay-i müstaid ta'affün ve fesad alemde müterakim olan dud-barut cihan-süz hıtta-ı Qırımda şerer riz olmadıyse bir saat aqdem orduya lühuq içün esb-ab güzar teveccüh taziyâne-zen ihtimam olasız deyü name-i Hümayun zuhur itmegin Han-ı müşarun-ileyh dahi hasbü'l-emrü'l-ali tehiyye-i edevat sefere iştiğali esnasında Rus memleketi daru'n-nedvesi olan Masqva şehrinden Azaq qal'âsına gelince derrende gülâb-i küffara yigirmi iki menzilde tertib zehair olunub a'z ve les' muvahhidin içün kiraz dendan diraz hatman ile yek-dehan ittihad olduqları fütade-i efvah avam oldığı esnada Azaq qal'âsı memalik ustüvar ve qal'â-i felek-medarım meyanında hisar-ı beçe-i bi-i'tibar olub mübtelây-i bahr-ı mürusü'l-fityân ta'annüd ve ısrar olan küffar-ı bed-tıynet vecc merru't-ta'm Azaqı idhal fuh-gec ve mu'avvecleri iderse dahi ebter enamil himmet-i Qahramanem ve gelüb savlet-i Nerimanım ile Saqız hisarı misali dendanın şikeste iderek bilâ meşaqqat ve kedefim duşmandan ahz ve redd itmek muqarrerdır halâ musalahat budır ki Tatar ile Orduy-i Hümayunım canibine şitab idüb hızmet-ı din ve devletde sarf-ı quvvet ve tab idesiz deyü hatt-ı şerif ile ekid ve şedid-i name-i Hümayun tekrar itmekle egerçe Han-ı Qırımdır sayeban itaat tınabın ol canibe imale eyledi lâkin ekser ehali-i dün-himmetiñ cibilletlerinde merküz cebanetleri muqtezası a'yâl ve evlâd-ı sıyaneti bahanesiyle atıf-qarına olaydır meselesin irad ile buy nahv işmam ve teps-ahfeş gibi tahrik ser ve lehıye [c. 227, ***Haber-i vusul-ı ehl-i Masqva***] iderek tariq-ı Haqdan sarf içün zir a'say-i itaatdan huruc ve reme-i biğata lühuqlarından naşi i'dad-i askere nuqsan tarı olmağle hasbü'l-imkân cem' itdigi leşker-endaz şümar ile biñ yüz altı Zilqadesiniñ on beşinci güni

müteveccih-i muasker-ı padişah olub şehr-i mezburıñ yigirminci güni evahirinde qı mahim cend-ı Hanı oldı **irtesi** Yalıñız Ağac nam şecer-i bi-saye pirameninde baqıyye-i asker intizar ile vaz' hayme-i aram olundığı eyyamda Özü sahilinde vaqi' Ğazıkerman palanqasından (setden) rakib matiyye-i şekva met'a qaba vürud iden dad-havahan müslimin Masqva melâ'inniñ piramen hisar-ı mezbure panihade-i ğavğa ve sitiz oldığın i'lâm ve inha eylediklerinde Han mekârim-pira dahi gendi qaymaqamı olan ağay-i sahib-nizamı Qırımda mevcüd selâtin ve zarb ve harbe qadir kâr-güzaran ile ianet ve imdada tayin ve zaman-ı qaribde Donanmay-ı Hümayun ile asker-i firavan-ı Osmanı vürudnı mutazammın tebşir-i istimalet gün ile qulüb-i (qılub) keder-alüd sükkân-i bilâdi memnun ve gendisi memur oldığı üzre azem-i canib-i maqsud oldı **şehr-i Zilhicceniñ** beşinci güni reme-i hanazir-i küffar çarqa cılq ünvanıyle serdar olan bed-girdar tahrik-i pay-çirk-alüdiyle Qoyun-Suyı nam kenar-i cüybara hallab-endaz vusul olub der-aqab qıral-ı menhusıñ ref' şeqa-ı menkus iderek dehn-güşay fitne ve fesad oldığın Or muhafızı Saadet Geray Sultan pişgâhında füru-figende qalbaq dad-havaqı (havahı? havafi?) bes şekva eyledikleri (eyledkeldi) bais-i ğaseyan (a'şiyan) mi'de-i ehl-i iman olmağle ol dahi maraz-ı şedidü'l-ceran sitiziñ esbab ve alâmetin ta'dad irerek ricay-i ilâc südü'l-mizacı mutazammın mektüb-ü arzuhal-uslüb ile cami'-i tedbir-i dil-pezir olan Han-ı hikmet-şınasıñ daru'ş-şifay keremine irsal itmegin ol dahi haşayiş leşker-i sehlü'l-husul beledi ile tertib-i edviye-i berdu's-saat idüb Nuraddin Şahin Geray ve mirlivay-i Şirin ve sair rükub ve nüzule qadir ehali-i musalih-beyn ile Ğazıkerman palanqası imdadına sa'y ve ictihadları içün yarlığ-ı tebşir (tenyir? neşir? müşir?) 'amm sudurı hengâmında Masqva çasarınıñ (çarınıñ) birader-i bed-girdarı seksan biñden mütecaviz küffar ile Azaq qal'âsın muhasara-i medid ile qıtal-ı şedid ve hisar-i mezburıñ ba'z mahallerin rahne-dar itdigi haber-i mürusu'l-kederini müş'ir-i mahzar ile [c. 228, ***Ahz-ı Şeremet oğlı palanqa-i Ğazıkerman. İstilâ-yâften Qazaq-ı Botqal bi-palanqa-i Nusretkerman***] şikâyet vürud itmegin bile te'hir qasd-ı seri'ü's-seyr ile taraf-ı Hana irsallerinden bir-iki gün mururında yine melâ'in-i ğadr-ayiniñ Özü sahilinde Ğazıkerman palanqası qurbunda vaqi' Şahinkerman palanqasına hücumı maqulesi zuhur iden avaz-ı bi-ahenk tahrik tar-ı ğayret ve teng itmekle ichad-ı (ictihad-ı) mu'tad rah savab ianet ve imdada hem-i'nan esb-ı ittifaq ve ittihad olub qabil subh-ı sadıqa piramen hisar-ı sabıqu'z-zikre lâhiq olduqlarında kenar-ı nehr-i Özüde resn bend-i tertib ve girda-gird silsile-i mazayıqa ve ta'zib olan melâ'in-i rü'es müslimine felâhan tob ile seng-endaz qahr ve küduret-saz olmağle zir cidar-i hisara

dühul ve zemin-i havf ve haşyetde nüzul eylediler **muhasara-i** qal'â-i mezburede olan te'hir-i melâ'in hayl-ayiniñ vürud-u imdada tevaqquflarından iqtiza itmekle asker-i İslâm Aqgöl nam mahalle varub teftiş-i ahval-ı duşman din içün tarq ve mesalike (mesalik?) müte'addid casuslar ta'yin idüb tabur-ı mesfurıñ Ğazıkermana qarib Sasıq Çoqraq nam mahalli levs-i küfr ile telvis itdiklerin mu'ayene aqibinde bir vech-ı mu'tad Ğazıkerman qal'âsından avaz-ı tob intişar ile agâh ve ihbar eylediler **qal'â-i** mezbure ehalisiniñ medad-i niyâz imtidad istimdad ile nazm ve inşad itdikleri mahzar-i mersiye edaların Hana irsal esnasında asker-i qıral-ı bed-fialiñ hıtta-ı Qırıma itale-i yed-ı dalâlet-iştimal itmek ihtimalıyle ma'abir-i Çeñiçke (Çekçeke) nam fem müziqa-i gendi qabuhalqıyle Nuraddin Şahin Geray ve Çonğar ma'berine Şirin qabilesi umerasın ve dil-ahzı maqulesi tecessüse tebe (yine?) qabile-i mezbure umerasınıñ mu'teber ve meşhurlarından Abdülâziz Mırzayı memur eylediler **şehr-i** mezburıñ yigirmi ikinci güni Masqvalu boyârlarından Şeremet oğlı hilekârınıñ şirzime-i eşrara serdar olub Ğazıkerman palanqasın sekiz gün muhasara idüb henüz sükkân-i qal'âdan ferd-i vahid zehm-hurde-i tob ve tüfenk olmamış iken muqtezay-i cebanet tahlis-i nefs ve mal içün ba'z şüruta mübteni-i miftah-ı aman ile der-qal'âya küşad eyledikde bir mu'tad-ı qadim pesend şişe-i sulh ve amanların sefal kühne-i namusları gibi şikest itmekle cümlesini esir ve mevcüdatların nehb ve ğaret eyleyüb gezlik Potqalı Qazağı esnafından dört yüz miqdarı melâ'in-i bi-insaf bile harb u qıtal Nusretkerman palanqasına vaz'-ı pay-i istilây-i şeqavet [c. 229, ***Ğavğay-i halq der-husus-ı müraca'at-ı Han-ı ali-şan***] itdiginden naşi ol havalide vaqi' Mübarekkerman ve Şahkerman palanqaları ehalisi mütevehhim mütelâşi olub meskenlerin tahliye ve fırar ile irtikab-ı cerm ve cinayet iden muhannes ve nakesleri müahaza ve te'dibe memur olan zalim Mustafa ağa ahz ve Ferahkerman qal'âsına cils (habs?) ve bile faide-i ita'ab nefs eyledi **qavm-ı Tatar** i'mal edevat-ı qal'â kiriden behre-dar olmamağle üç-dört gün piramen-i palanqada serasime ve sergerdan puyân (yuyân) olub bi'l-ahire ahval-i mürusu'l-melâlı Han-ı Qırıma i'lâm ve Şahkerman palanqası anbarından mevcüde olan ecnas-ı zehair ve tesyiri na-qabil ihmal ve isqalı ihraq-ı bi'n-nar idüb her kes hanesine avdet ve duşman-ı din qanqı canibden zuhur iderse ol tarafa azimet itmek üzre yek-zeban ittifaq olduqları esnada pişanı ser-mel'ânet nihadı (* zengi ruy çün der düzah * beyni hemçü murı-ı matbah *) tamğay-i zişt na-matbu'i ile nişanedar olan Botqalı Qazağı (feza'i) düz hayleri (hileri) dude-nişin piramen-i hisar-ı Qılburun olan ehl-i İslâma isar-ı mazarrat ve Ferahkerman qurbunda vaqi' Qart Qazaq didikleri mahalle sefine ile dühul

ve Yaylıq ta'bir olunan mevzi'den Or qaymaqamı Zekeriyâ ağayı zahmdar ve on nefer müslümanı selâsil-i ağlâle giriftar itdigi Saadet Geraya ihbar olunduqda qara ve qasabatıñ her hanesinden birer nefer adem tahrir ve Ferahkerman qal'âsı muhafazasına isal ve tesyir (tesnir) eyledi **ol** zamana gelinçe nev-be-nev tahdiş mesami'-i muvahhidin din iden aza hücum i'da temevvüc-i ruzgâr ile Han-ı müşarun-ileyh Vedin qal'âsına qarib olduqda mütezahim-i piramen tarik yelâ (bile?) ve şükür-alüd ni'met ma'iyyeti (mu'ini) olan meks (kes?) nakesleri mesmu'i olıcaq gendüy-i bi-şehd mağzlarına zenbur bim ve hiras müstevli olub ta'affün ve hamit-hava ile civar-i memleketimizde tekevvün iden pişe-i nişdar ve mur qalilü'l-qadar henüz zübab-ı bi-tab ve neml-endek mecal iken bad-ı ser-tiz himmet ve lekd pay-i celâdet ile şeml ittifaqların tefriq itmezsek (itmezseñ) giderek qartal tiz çengâl [ve] teneffüs itdikçe Ejder (Ezder) zehir-efşan olub bilâdimizi tahrib ve viran itmek emr-i maqdur (maqrur) dır beher-hal cenah-i isti'cal ile suy-i vatana avdet itilmesün deyü cenab [can] Han-ı hammiyet-meabe izhar-ı huşunet eylediklerinde güftar-ı germ (kerem) ve serd ve qavl (qul) ve ı'yd ve va'd ile üstühvan-endaz cevab oldığı [c. 230, ***Teveccüh-ü Han bi-Orduy-i Hümayun. 1107 İrsal-şiden Nuraddin Şahin Geray bi-imdad-i qal'â-i Azaq. Şeca'at-ı Seyyidhasan***] dehan-ı bed-güyan gülâbi sed itmemekin irtikab a'yb ric'at qahqarı idenlere Qalğay Devlet Geray hem-rikab olmağın Han-ı müşarun-ileyhe dair piramen şem'-i ihtisası olan qapuhalqı ile nihade-i ğazve-i mübarek ve meymun ve cebhe-fersay Orduy-i Hümayun oldı **esnay-i** muhavere ve qıl-qalda İnayetşah Mırza didikleri şahs-ı hadd-ı na-şinasıñ dest-i na-paki riş sepid-ı nur mahz Han-ı Qırıma mümas oldığın 'ariza-i maraz-ı infi'al ile pimar ve derun-ı gerduneden nazar-endaz herkât-gerden gec-reftar olan Qalğay Sultan muayene itmekin ı'rq-ı qazab ve ğayret ve rek hiddet ve hamiyeti nabız olmağın dehan-ı bed-küye tapanca-zen te'dib olmağle azimet itmiş iken metkây ve sade-i tahammül ve ser-nihade-i muhadde-i (mahadda-i) lâhavle oldığı iz'an gerde-i qavm-ı mezbur olmağın Ferahkermana vusullarında idare-i kâs şurı içün Bağçesaraya davet olunduqda esb-ı icabete vaz'-ı i'qal muhalefet itdikleri derun-ı Sultan-ı müşarun-ileyhe giran geldiyse de **Zürmea' ed-dehr keyfe madar** kâse-i şekib ve hemmi ile zehrabe nüş (boş) cevr ve sitem olub **biñ yüz yedi Muharremü'l-haramı** evailinde qara-ı Qırımdan ikişer nefer adem ihrac ve Azaq qal'âsı imdadı (imdadmı) hızmetkârı Nuraddin Şahin Geray Sultannıñ pençe-i ser tiz himmetine ihale ve gendisi Ferahkerman muhafazasıyçün qafile-bend azimet olub umera-i Qırımıñ isyân ve nifaqda yek-zeban ittifaq olduqların muhayyer (muhbir?) medad-rast küy ve ketm-

nihad ile Han-ı Qırım ve der-ı Devlet-medar padişahıya ihbar eyledi **Azaq canibine ta'yin** olan asakir-i nusret-şi'ar qal'ânıñ dün birüninde merdane ve dilirane gir-u-dar (gir duvar) idüb şecaan-ı Arabdan Seyyidhasan nam bir merd-i kâr-beyn tiğ-ı can (Han) sitan ile seksen nefer melâ'in qatl itdikde qafadarları olan şu'ara-i zümre-i Bektaşiyân * Yardım itdi şübhe yoq ma'di kerb * anda seksan kelle (külle) kesdi bir arab * maqulesi [si] meşata-i güftar ile vücuh-ı medha arayiş ve mecma' ibtalde tahrik tar-şeştar sitayiş eyledi **sene-i mezbure** Rebiü'l-evveliniñ sekizinçi güni padişah-i cihangir hazretleriniñ Şebş ve Lağuş (Lefuş) ve Lipve qal'âlarını feth ve teshir ve tiran taburını qahr ve tedmiri ve Han-ı Tatarıñ din ve devletde hizemat-ı pesendidesi maqbul ve meşkür oldığın hükkâm-ı serhad-ı mansure taraflarından tebşir oldığı hin sa'd-qarında qıral-ı fi'aliñ (bed-fi'alin?) iyadı-i muhasarası [c. 231, ***Haber-ı vusul-ı Han-ı ali-şan. Tedarik-i Tatar. Teşrif-ı Han-ı ali-şan Bağçesaray-ra ve nahoşı incinab. Meşveret-i Tatar beray-i hareket bi-suy-i Barabaş***] tiğ-ı ye's ve hırman ile qat' olunub serad-ı vech ile rev-nihade-i bilâd-i şeqavet-bünyad gezlik Han-ı Qırımıñ eşqar perizad ve nusret ve hamiyet ile vasıl-ı Aqkerman oldığı ahbar meserret-resanı derun-ı ğam-alüd-kân ehali-i Qırımı mesrur ve handan ile esnaf-ı kefereden Barabaş melâ'ini evbaşı Ğazıkerman palanqasına (balanqa) istilâ ve Masqva qıralı dahi toqsan gün miqdarı Azağı muhasara itmekle ehalisi mübtelây-i renc ve a'na olduqlarından ma'ada qal'â-i mezbure muqabilinde Şans ta'bir itdikleri mu'tad havale qulleleri ihdas ve mükemmel cebehane ve zehairi üç biñ miqdarı melâ'ini emr-i muhafazayâ ta'yin itmekin eger eyyâm sayfde tişe-i qahr ve tedmir ile nev-bünyâd olan ebniye-i muhaddiseleri tahrib ve zaman-ı şita ve eyyâm-ı incimad-i enharda Barabaş bilâdı ğaret olunmazsa hengâm hareket-i haşerat olan vaqt-ı rebi'de mar-u-mur küffar hudud-ı İslâmiye hususan kişver-i Qırıma münteşir olub isar-i enva' mazarrat itmesi emr muqarrerdır deyü mutazammın istizan-ı mahzar ile ma'ruz pişgâh-i padişah-ı giti-sitan olunduqdan soñra mu'tad-ı qadim-ı Tatar üzre merakiblerin tesmin ve edevat-ı harb u qıtal tehiyye olunmaq içün köşe-köşe münadiler ta'yin eylediler **Potqalı Qazağı** hakimine mektüb tahrir ve cenk ve sulha dair ahval istihbar olunduqda müddet-ü medide cevabı zuhur itmekle (itmamek, itmamıñ) beş-on adem ahz ve istintaq olunduqda lisan-i Türkiye mahir ve tercime-i mektübe qadir adem bulunmadığı (nolunmaduğı) mücib-i te'hir oldı deyü dehan-ı küfr- aşiyânlarına vaz'-i seng sükut eylediler **sene-i mezbure** Rebiü'l-ahırınıñ on birinçi güni ferman-fermay iqlim-i Qırım olan Han Selim Bağçesarayâ saye-endaz i'zz ve a'lâ olduqda meşaqqat-ı hareket met'abeden naşi vücud-u pür-südunda

maraz-ı şedidü'l-arz hadis oldığı ehali-i Qırımıñ tasmim-gerdeleri olan Barabaş seferi te'hirine bais oldı deyü engüşt nihad-riyây umur ve aqde-güşay musalih-i cumhur olan Şirin ve Arğın ve sair rüesay-i qabail Bağçesarayda cemiyet ve veli-ahd-ı Hanı olan Qalğay ve Nuraddin Sultan ile sefer-i mezbure dair aqd-ı meclis meşveret eyledikleri esnada ebnay-ı Selim Geraydan Şehbaz Geray Sultan Çerkes caniblerinde serasker olub Qaplan Geray Qırıma avdet itmek üzre qarar virilmiş iken Şehbaz Gerayıñ cibilletinde merküz hamiyet ve celâdet muqtezası daire-i qurb-u pederden hurucı reva ve hızmet-ı din ve devleti [c. 232, ***Nifaq-ı der-meyân-ı Devlet Geray ve Ğazı Geray. Avdet-i Tatar***] terk itmegi seza görmeyüb seraskerlikden eba itmekle yine Qaplan Geray mansıb-ı qadim-i bi-iradında ibqa olunub umera-i Qırım ümid ahz-ı ğanaim ile tehiyye-i esbab sefere iştiğal eylediler **lâkin** memleket-i mezbureye dühul incimad-i enhara muhtac olub emr-i Rabb-i i'bad ile arz-ı tis'ine qarib arazide bürudet ve cümudetden asar yoğıken ehali-i fesrde dimağ ve i'nad-i mu'tadıñ tahrik ve fesad ve cebr ve u'nfleri iqtizası Devlet Geray ve Şehbaz Geray Sultan rükub ve nüzule qadir umera ve a'yân ile biñ yüz (yüz yedi?) Cümadiü'l-evveliniñ yigirmi beşinçi ve erba'iniñ toquzınçı güni Qırımdan hareket ve yine Han-ı müşarun-ileyhniñ evlâdından Buçaq seraskeri Ğazı Geray asker-i Noğay ve Qaplan Geray dahi Çerkes ve aqvam-ı saireden cemi'ne qadir oldığı haşerat ile Qalğay Sultan askerine mülhaq olub bi'l-ittifaq aqın itmek üzre müteğallibe-i a'yanıñ cüşide-i dik qusurları olan boza-i bimize-i tedbir hata-pezirleri muvafıq taqdir olmamağle evvelâ Devlet Geray ile Ğazı Geray meyânında münafese ve adavet muqtezası vaqt ve zamanıyle muasker-i Qalğaya reside olmayüb Qaplan Geray Sultan dahi esnay-ı rahda Tan Qazağınıñ sehlü'd-dühul olan mahallerinden ğanimet-i ciz'ye-i (haberine) ile qana'at ve imale-i likâm ric'at eyledi **Sultan** dahi ma'iyyetinde olan kilitli asker ile Üçqan ta'bir itdikleri ma'bere vusullarında buzlarda olan nerm ve nedavetden naşi ubura a'saret (cesaret?) idemeyüb ümid-i metanet itdikleri Ğazılar Geçidi nam mahalle şitab ve hezar-ta'b ve ıztırab ile ubur idüb yigirmi dört gün miqdarı zaman ta'zib-i hayvan bile faide-i beliyyesine ibtilâdan soñra inhilâl-i celid mu'aber-i askere sed-sedid olmaq havfıyle canib-i Vatana avdet eylediler **cehlây-i** (cühelây-i) Tatar ecr-i cezil ümidi ile me'külât-i küffardan olan kirazhane kilirin emr-i cihad içün müheyyâ itdikleri tir ve seyf ile qatl ve telef itmekle ol sefer-i bi-zafer meyân-ı Tatarda Toñuzqarnı nam murdarı ile şöhret-şiar oldı **umera** ve a'yan duşman-ı bi-amannıñ hıtta-ı Qırıma olan suiqasdın ve kişver-i mezbur serhadında vaqı' süğur ve qulâ'de cebehane ve muhafız mevcüd ve ta'mir ve termime muhtac

oldığın ve Han-ı Qırım Nemçe seferinden afv olunmağı mutazammın mahzar-ı tahrir ve umera-i Şirinden İnayetşah Mırza ve qapuhalqından defterdar Mustafa ağa ve zümre-i ulemadan Dört Ocaq ta'bir [c. 233, ***İrsal-i a'riza-i be-dergâh-i Hümayun. Vürud-ü mektüb-ü sadra'zamı***] itdikleri mu'teber hanqahlardan Çoyunçı Tekiyesinde secade-nişin irşad olub gendüyi serir-i devletiñ çar erkânı zanı ile her Muharremiñ 'aşurası ve her 'aşuranıñ baqlau'l-hamqası olub cer-i isqal hatab-ı (hutb) emval içün risman zinar-asay masivayı meyân-i iştihasına kemend ve hırqa-i çirk-alüd hibb dünyâyi düş riyasetine bend itmekle pişvay-i tariq-ı fitne ve fesad olan Şeyh Murtaza efendiniñ kelâmi mü'esser olmağle altına nefesi tutılmalıdır deyü sufileriniñ itare ve senası muqtezası ali cenahu'l-isti'cal Asitan-i devlete uçurdılar **mahzarıñ** cevabı vürudına degin ehali-i Qırımdan ashab-ı iqtidarıñ setr ve ketmanı na-qabil olub havayic-i asliyesinden haric havaşı ve mevaşisi badü'l-ta'dad bahası taqdir olunub cem' olunan mablâğları edevat-ı qıtal ve muhafazan süğur ve qulâ'a sarf itmek üzre qarar virilmişiken incize-i televvün (televvün encere?) ve ihtilâl-i dimağ re'yi ve nizamların meşüş ve muhtel eyledi **tahrik-i bad-ı** sar-sar hücum i'da ile ayne-i ruzgâra arız olan ğubar-ı fitne ve fesadıñ irtifa'i hususında her kes dürbin-i aql ve idrak ile quvvet-i nazariyesi re-side oldığı suret-ı muhtelifetü'l-işkâli era'it iderler idi **bina'en-aleyh** a'ttarqa-i küffar-i bed-ma'aş ile mühre-i bitas-endaz ve halqa-i qazahatında ve ufuq şe'n tabaqa-dehan pesti ile hemhabqa-i ittifaq olub **Yezrabu et-tabl tahtü'l-kesa-i** tarqasıyle sarid-endaz encümen taşt-zeban üftad-ı bi-iştibah iken re'yı fatir-küte binayân ve aql-ı qasır sebk-i mağzan mülâhazasınca şahan safuyân ashab-ı taqıyyeden olmağle zümre-i muvahhidine izhar-ı hulüs ve safvet belki lâcellü'l-maslâhat nusret ider zannın idüb riyah efrese zişt-buy-i küffarıñ butun bilâd-i müsliminden quvvet-i seqmu-niyâ-i leşker sürh-seran ile ihracına (icra cebe) himmet yâhud murabbay-i rencbil sulh ve amana tavassut birle tahliline ianet ider deyü hane-i qıbtiden güşt ve nan ve çeşme-i haşek-i qalb mülhid-i bed-mezhebden ümid-i feyz-i iman idüb name-i (qama) nev-inşa ile sefir tarafa eda-ı irsal ve tesyirin dest-i ihtiyâr Han-ı Qırıma ihale mazmunında mektüb-i sadra'zamı vürud eyledikde gerçe suret-i mezbure mera't-i musaffay-i Han-ı haqaiq-beyni gerd-alüd infi'al eylediyse dahi ruy-ı sepid varaqa-i tedbir veziri medad-i redd ile sihgün itmek muhalif-i kitab ve sadaqat-ünvan tab'-ı müstetabları olmağın cez'-i qasır anfe dehan-i sıdq iştihasıyle qanqı merd-i haqiqatkâr havah-şükür kâsat merru't-ta'm sefer olur [c. 234, ***Ta'yin-i Mes'ud efendi beray-i sefaret-i İran. Cesaret-i Mes'ud efendi der-dergâh-i Şah-ı İran ve niyet-i o bi-qatl-i elçi-i***

Masqva. Müraça'at-ı Mes'ud efendi] deyü istimzac-i tabayı' merd-i kârzar eyledikde ferd-i vahidiñ itale-i dest sefaret ve raha-i güşay pence-i rağbet olmadıqları bais-i tekdir cam-i alemnümay tab'-i Han-ı hamiyetperver olduğı debir divan-ı Hanı olan Mes'ud efendiniñ meşhudı olıçaq ta'biye-i pute-i derunı olub zeheb sıdq ve sedadı lem'a-yâb hamiyet ve celâdet olan * Yıqmaqım ma-i alurd (el-verd) hasan letafete * Ledef' saqil misl qat'at celmud * Yequlü lehu qum qum fan dumte calisan * Feanberu naya'teyike ba'd ba'l-uvd * müeddasınça bendeleriñizden biriniñ dest-i sa'y ve ihtimamına Qurman-İbram ve te'kid ile ihale buyursañız era'it ruy redd velâye-i qudret ve tabı olmaz didiginden Han-ı daqiqadan şem-buy i'tiraz itmekin henüz qabala-i güftarına hatem-zen itmam olmadın qabay rişe-i daman sefaret-i kişver-i İranı düş-ü müşarun-ileyh itmekde gendi fetvasıyle amel idicek kâtib-i şirin-eda **Men hafer be'iran la'hiye qad vaqa' fihi** dest-i irademiz ile kende itdigimiz çah a'miq sefere fütade oldıq deyü leb-i cünban mizaha ve lâtife oldığın naql iderler **el-hasıl** esb-ı nermrev afet (reva-fet) ve hiz ile daru'l-mülk İsfahana dühul ve huzur-ı Şah-ı İrana vusulında bi-hükm-ü qader ve qaza örnek (Frenk или Özbek?) ve Masqva elçileri ile ma'iyyet iqtiza itmekin Mes'ud efendiye tahsis itdikleri serir-i müşerrefü'l-endiras (el-indas) zir sefir-i küfr istinasa vaz' ile tahqir eylediklerinden ateş-i ğayret diniyyesi bala-keş olmağle piraye-i naib-i kemer hamiyeti olan abkün ser-tizin ihrac idüb ferman-fermay iqlim-i Qırım ve hükumran-u Özbek Cengiz-nijad (serad?) ve İslâm-nihad iken Erzel (Ezdel) qavm-ı küffar ve cizye-güzar Tatar olan murdarı taqdim itmek muğayır namus sahib-i seyf-i şeri'atdır deyü qatl ve i'dam niyeti ile dilirane hücum itmekin çar ve naçar sefir çasarı zir serir-i haqaretde tezlil ve a'rz ve namus sefareti tekmilden soñra vedi'a-i yed emaneti olan namusın teslim idüb mefhum-ı mektüb malüm qavm-ı mü'ellifetü'l-qulüb olduqda arz-ı ünvan kâzbeden muvafıq mes'ul bir cevab sudur itmeyüb muqaddemat sefer-i ğayr müntic ve a'qim olmağın sene-i atiye evahırında esb-ı hırman ve nedamet ile vasıl-ı hıtta-ı Qırım oldı **canib-i Qırımdan** muvassıl mahzar bi-ma'il Şeyh-ı tekiye-i tavl-ı amal mürde-i i'ndesıyle merkez-i qutb-ı alem olan paidişah-ı ali-himem (aleyhümam?) dairesine dahil olub hamil olduğı bar-giran emanet tebliğı nihade-i pişgâh vükelâ-i saltanat eyledigi sefer [c. 235, ***1107 Şevval teveccüh-i Han-ı ali-şan bi-Ferahkerman. İrsal-şiden-ı Şahin Geray bi-imdad-ı qal'â-i Azaq. Nifaq-ı der-meyân biğat-ı Qırım***] Hümayun sebebiyle pader rikab azimet olduqları zamana musadaqat itmekle müsted'aları olan mevad müte'addideden ançaq Özü ve Azaq qal'âları memalik-i mahrusemiz tevabı'nden olmağle hıfz ve hıraseti lâzime-i zimmet-i mulükanemizdir

deyü dervaze-i hisarıçe ricallerine avize-i tob vade-i u'rqubiye ve fanus-ı hayal pima'il ile era'it rah-ı insıraf itdirdiler **Han-ı Qırımı** seferden afv ve davete dair cevabla ve ni'am sadır olmamağıyle muqaddema tarh ve tahiyyatı emr olunan hargâh seferi süzen-i hitam ile duhte idüb biñ yüz yedi Şevvaliñ yigirminçi güni Baqçesaraydan hareket ve vürud-ü baqıyye-i asker-i Tatara intizar ile Sahray-i Ferahkermanda hatt-ı rahl iqamet eyledigi esnada Masqva Casarı (Çarı) tarafından ta'yin olunan şirzime-i şeytanat-ayin i'naq-ı sükkân qal'â-i Azaqı kistade-i kiştan ahen-dandan muhasara ile tazyiq ve nehre-i tob cihan-aşub ile meske-i ab ve tabları ihrac ve iz'ac eylediklerin ihbar iderek nev-be-nev dad-ı havahan vürud itmekin esb-ı zülcenah isti'cal ile Nuraddin Şahin Geray itare olunmışidi **müşarun-ileyhiñ** etba'-i şeca'at-mu'tadından nüfus-ü kesireniñ mürğ-u ruhları bam-ı qusur cenane tayran idinçeye degin pença-pence-i cenk ve setiz olmaqda ihmal ve qusur itdiler lâkin a'safir-i beyâban-ı bi-hadd ve payâna erzen-feşan cevab olmaq güncayiş-i pezir enban ve harab tahammül olmamağın san'at-ı qıyğaç-endazı iderek imale-i likâm avdet eyleyüb Güñlen (Göglen?) nam mahalle vusulunda ki sene-i mezbure Zilqadesidir Qalğay Devlet Geray ve Hacı Geray Han-zade Mehmed Geray bir miqdar Tatar ile taziyâne-zen esb-ı qafadarı oldılar **sutur-u sahife-i** sabıqada muharrir ve mestur oldığı üzre Puçaq havalisinde sakin Noğay Mırzalarına hilâf 'ade hazine-i Sultanı ve hil'ât-i fahire-i cihanbanı ile mahsus qapuçı başı ta'yin ve asker ihracı içün emr-i ali ısdar olundığı biğat-ı Qırımiñ ı'rq haqd ve hasedleri hareketine bais olmağıyle evamir-i Aliyyeye adem itaatlarından ğayrı Buçaq askeriniñ pay-i azimetlerine vaz'-i i'qal mümana'at idüb şerare-i mel'ânetlerin remad-suret Haqq küyide-pinhan ve eşk-ı nifaq-alüdlerin isale ve rizan eylediklerinde Han-ı daqiqadan ve gevher-şinas güftar sebe ve kem a'yârların üzize-i (avize-i) küş i'tibar itmeyüb muqtezay-i ibram ve ihtimam nefs-i Qırımdan üç [c. 236, ***İrsal-i hurak ez-beray-i ehali-i Azaq. Name-i Hümayun bi-Han-ı ali-şan***] biñ nefer adem ma'iyyetın iltizam itmişler iken bed-mestan boza-i şerr ve fesad olan qavm-ı isyân-mu'tad peymana vifaqı dest-ı huşunet ve nifaq ile şikest eylediklerinde muqtezay-i devr-i (dür) ruzgâr na-hencar Han-ı ferman-fermay kişver-i aql der dehan celâdete hatm-zen sabr ve şekib oldı **Azaq qal'âsı** ehalisiniñ imtidad-resn muhasara ve tekâsür seng-sengin müşacere ve tetarruq qalt me'külâtdan rişte-i tahamülleri güsiste ve ana-i ğına-minay ayş ve ğınaları halı ve şekte olmaq rutbesine reside olduğın i'lâm ile isti'taf ve istirham eylediklerinde Han-ı hamiyet-mu'tad **Ve lâ tereddu's-saile ve-lev beşeqq temer** müfadınca tedarik ve tehiyyesine qadir oldığı leşker-i Tatar ve gendim ve daqiq sedd-i ramaq

isalı bar-giranın evlâd-i şeca'at-nihadından Şehbaz Gerayıñ zeyn-i esb-ı sa'y ve ihtimamın avize ve irdaf eyledi **ehali-i Qırımıñ** ğalyan madde-i maraz mader zad bağı ve fesadına sebeb sabıq olan Buçaq askeri ma'iyyet ve tevaffuqı ile Orduy-ı Hümayuna lâhiq olmaq içün pay-i ihtimamı vaz'-i rikab iqdam eyledigi esnada eger bad-ı tufan ruzgâr tegerek tob ve tüfenk küffarı qalem-rev hükumetniñ havali ve civarına nisar idüb bir dü celid-ı duşman tariq-ı teveccühiñize sedd-sedid olub ve tüde-i berf-i şedid qat' cadde-i azimet iderse cene-i hırm ve ihtiyat ile mefariq i'badulLâhe sayeban hıfz ve himayet (cemayet) olub fih-i sebükbar-ı Tatarı bir Han-zade-i şeca'at iştihad ma'iyyetiyle muasker-i zafer-rehber canibine tesyir ba'de berq-ı duşman-süz şeca'at ve mühr-ü alem-füruz hamiyet ile mani' amed şed olan suret-i bürudet duşman-ı bed-tıynet ve veyl-i sa'ıqa-i gir-u-dar küdureti izaleden soñra rudçe-i seri'ü'l-ceryân-i Tatar ile bahr-ı bi-giran asker-i nusret-me'sere amiziş ve ihtilât sa'y ve küşiş itmek mazmunında emr-i celilü'ş-şan-i Haqanı sudur itmiş iken der-aqab rü'es-i cefa me'nus ehali-i Azaqa endahte qılınan şiraze-i ateş barut ıztırarı mu'sırat seccac-i nusret olan qos quzah (qazıh) hamaset ve zur-bazuy celâdet ile qatarat emvac-i tir-ı baranı remi ve inzale bi'n-nefsü'n-nefis mubaşeret idüb istilâm zeyl bargâh-i matla nesic-i padişahıya tahsis olunan leşker-i Tatara evlâd-i kiramıñızdan Şehbaz Geray yâhud Qaplan Gerayı serasker idüb esb-ı cevad tiz-reftarlarına taziyâne-zen teşci' ve tahris olasız deyü defter esami-i Cengiziyândan müşarun-ileyhümanıñ nam-ı ferhunde irtisamlarına [c. 237, ***Haber-ı na-mülâyim qasd-ı hücum Şeremet oğlı ve digeran bi-enderun-ı Qırım. Zafer-i Şehbaz Geray bi-sefain-i Qazaq. 1107 Zülhicce teveccüh-i Şehbaz Geray bi-Orduy-i Hümayun. İrsal-i Han-ı çehar-hezar nefer-i merd bi-imdad-ı Azaq***] vaz'-ı engüşt ta'yin qılınub nevaziş-i mulükaneyi mutazammın name-i dil-nişin ile tahrik tar qanun hamiyet itmekin Han-ı sadaqat-pira dahi nevk-i senayâ ğayret ve nahin ser-tiz himmet ile şeml-i mu'tad olan er-zen cünud-u Tatarı cem' ve ihtişada bezl-i mechud eyledigi eyyâmda Barabaş hatmanı qavvad (quvvad) vezn çelebi ve Şeremet oğlı didikleri ibn facire (nahire) veda'i ve bi-mezhebi dest-i hazhaza mu'tad ve a'mire-i itiyâd istilâların bi'l-münavebe daru'l-a'rus Qırıma idhal etmek arzu ve iştihasıyle piş-çaslıq şeyatin refiqda telsim-i şecr pare ve yemin salib idüb berzede-i daman azimet olduqları haber-i na-mülâyimi bais-i perişanı qılub ehl-i İslâm olmuş iken isal zehair ve imdada memur olan Şehbaz Geray Sultannıñ ba'd eda-i hızmet avdet ve kenar-i Bahr-ı Azaqda sefain-i Qazaq-ı bi-mizaqa tesaddüf idüb dilirane hücumında ekserisin ta'me-i şemşir ve seksânden mütecavizin keşide-i zıncir eyledigi haber mürusu's-sürüri

(serveri) mücib-i inşirah sudur oldı **Azaq qal'âsına** azimetde hem-rikab ma'iyyet ve iki Sultan-ı mezkürlerden biriniñ Orduy-ı Hümayuna vusula müsara'atların mutazammın name-i Sultanı ser-bevvaban-ı şehriyâriden Tikdeli Ali ağa mübaşeretiyle vasıl olmağın biñ yüz yedi Zilhiccesiniñ on beşinçi güni Qañlıçaq nam mahallden hareket idüb Han-ı müşarun-ileyh Azaq ve Şehbaz Geray muasker-i şehriyârı canibine tahrik-i rikab azimet eylediler **sabıqu'z-zikr** Murtaza Şeyhiñ tariq-ı Haqqdan huruc ve iğvayâ dair fesane-küy şer ve fesad olması zümre-i Tatarıñ halâ'at ve ref'-be-ref' itaatlarına bais olub hızmet ma'iyyetden imtina'ları Han ğayura mücib-i kelâl ve fütur olmayüb üç-dört biñ nefer ademi hareket qasriyye ile Azaq canibine tahrik itmişidi **esnay-ı** rahda otuz-qırq aded tuz arabaları ile yetmiş-seksan miqdarı Masqva küffarına duçar olduqlarında mesfurler endek-i şümar ve dehqanı gerdune süvardır deyü nigâh-endaz çeşm-i i'tibar olmayüb misal-i reme-i ağnam ve gerek kersene (kürsine) ve mağşuşeü'l-ifham Tatar bile tefekkür ve ihtiyat tüde-i nemek iğtinama hücum-ü yekbar eylediklerinde rakib olduqları arabaları mütelâsıqa el-azlâ' siyasi ve beqa'i hey'etinde tertib ve resm-i qadimleri üzre tabur ihtira' ve derunında tahsin ve ictima' itmekle kürre-i halvay ğazılar zann idüb * her ma'ide ki dest dar (dad) felekset * Ya bi nemek est veyâ sera ser-nemekset [c. 238, ***Muharebe-i ciz'ye der-rah bi-hamalân nemek. Sarı Ğazı. 1108 Muharrem 8 ahz-ı ehl-i Rus qal'â-i Azaq. Bi-hamiyyet-i Tatar***] müeddasınça dehan-güşay cü' (cev') ve iştiha olduqlarında mesfurler dahi kitab hamsüz olan iki aded şahı toblarına fetil-endaz barut ihtiyâl olıcaq ab ve dane-i ruzisin itmam iden ehl-i İslâmdan niçe kimseler dane-i tob ve tüfenk ile ni'met-i şehadetden sir ve ba'zılar dahi caşni-senc ceriha-i şemşir oldılar **esna-i** gir-u-darda Azaq qal'âsınıñ a'nve-i fütade-i dest-i küffar oldığın ihbar ile nemek-paş zehm-i ciger nev-şüküfte-i muvahhidin olduqda kizb ve şematet ve kelâm-i masnu' olmağle hamel olunmağle merakib-i teveccühlerine era'it u'lf insıraf ve ta'liq a'liq şair vücu' (ve cü') itmediler **meşahir-i** şeca'an-ı Tatardan Sarı Ğazı nam merd-i dilir kemend-i şeca'at ile keşide-i silsile-i nemek itdigi esirleri lâcellü'l-istintaq huzur-ı Hana (hane) tesyir idüb avdetinde peymane-i hayâtı lebriz olmağıyle tar ve bud-had'a-i harb ile tafte itdigi came-i siyah mesihi ve hilqat-ı aslisinde olan safret-ı vech ve çeşm kebudısından naşi bir şahs-ı zahir-beyn ve endek-mağzıñ ğışave-i hamaqat dide-i basiretin remed-alüd ğaflet itmekle müşarun-ileyhi duşman-ı din zann idüb ihale-i Sinan-Aliü'l-A'mmi ile era'it tariq-ı müstaqim firdevs-berrin eyledi **Han-ı müşarun-ileyh biñ yüz sekiz Muharremininñ** sekizinçi güni Yılançıq (Yalançıq) nam mahalle vusulında mar-ı zehir-alüd küffarnıñ sem-efşan şirare-i barut

olaraq sürah qal'â-i Azaqa dühul haber-i muvahhişi les' küş sami'a-i muvahhidin itmekle semit-geday def' ve izale ümidiyle nehr-i Süd sahilinde müctemi'-i asker-i Tatara mülhaq oldılar **huruc-ı** mu'tad hayta-ı (hıtta) itaat olan umerayi bi-hamiyet ve nenk mahall-i mezburde dahi aram ve dernek itmeyüb hanelerine avdet ve rahat-(vaht) nişin qaraş istirahat olmaq babında Han-ı Qırıma itdikleri tecemmu' ve sıqlet müfid olmamağıyle duşebane ruz bir mevqi'de iqamet itmeyüb memer-i i'da olan Özü sahili ile seyr iderek Qara Çoqraq nam mahalle iltihaqlarında lisan-i Tatara may ta'bir itdükleri sütur-ı vahşi bi-a'dd ve hadd zuhur itmekle iğtinam emval-i küffar bedel hayvan-ı bi-günah qatl ve sayd eylediler **Abdülvehhab** nam bir civan-ı bi-iz'an qasd-ı şikâr (sikâr) ile pes hargelede ziyâde çe şitab idüb piramen-i askerden dür (devr) ve iki-üç gün deşt-i tahayyür ve ğıybetde nabude olmağıyle pederiniñ qadeh-ı mu'allây-i ayş ve rağdı zehm-i çeşm-i zamane ile qıst ve ğadra mütebeddil olmuşiken vaqd-qayıf (ve qad-qayıf) ve cestcüy [c. 239, ***Hücum-ü Şeremet oğlı bi-Cankerman. İhraq-ı sefain-i duşman. Haber-ı ihraq-ı duşman sefain hud-ra***] mefqude bezl mechud olub efsar tefahhus ve tecessüs ile keşide-i ustubl (astabl) vücud olmağın şekl-i keder firqat validi suret-i sürur vuslata mütehavvil oldı **el-hasıl** meşaqqat-ı geşt ve güzardan bir faide hasıl olmamağıyle leşker-i Tatar esb-ı lâğar-geda hey'et-i ğam ve idbar ile Şahkerman palanqası muqabilinde vaz'-ı hargâh ve hım eylediklerinde palanqa qurbunda vaqi' Nusretkerman qal'âsında beş-on biñ miqdarı küffar-ı bed-nihad cemiyet ve ihtişad itmekle erbab-ı cihad bab-sabah çar-pay tiqza vaz'-ı likâm hıfz ve haraset eylediler **bu esnada** Cankerman beşlüleri ağasınıñ bahr-ı A'miq cestcüde amade eyledigi şüst saydı ile ahz ve bend itdigi mahı-i haras olan Qazaqlar era'it tas ateşgün terhib ile istintaq olunub dik denes-alüd derunlarında tabh itdikleri halezon-ı (hazun) bi-meze-i ısrarların nihade-i tabaqçe-i taqrir ve beyân eylediklerinde Şeremet oğlı ve Barabaş hatmanı ve Panı nam bi-iman berran Cankerman qal'âsına ve elli aded qayıq ile bir miqdar melâ'in dahi fem halic-i (halih) Cankerman ya'ni Özü Boğazından Bahr-ı Siyaha dühul ve Aqkerman havalisine isar-ı mazarrat qaydında olmağın fem mezbur muhafazasına memur olan firqata (firqa?)lar u'calet vasıl olub niheng bahr-ı şeca'at ve semender kürre-i nar cesaret olan ğuzat muvahhidin ateş-endaz tob ve tüfenk olmağın beş aded binam qayıqların ihraq bi'n-nar ve derunında olan zümre-i müşrikini endahte-i deryây dema eylediler **mesfurler** dahi sefain-i müsliminden şu ili (şevaili) ta'bir olunur bir qayığa zafer-yâb me'huz olanlar isticvab olunduqda Ğazı Geray Sultan umuma Buçaq Tatarı ve serasker Yusuf Paşa otuz biñ Rum İli ğazıları ve büruz bir namdar ve

silâha fi yede meşhura ve dema-i Qatlaha (Qutlaha) aleyhi münezzel zerre-zerrin mismarı ile piraye-zeyb celâdet on biñ nefer merd-ı dilir ile Aqkerman muhafazasına memurdır deyü düruğ maslahat-amiz be-ez rast fitne-engiz dehan ittifaqı ile yekzeban vifaq olmalarıyle sefine-i hiyânet istinaslarına ateş-endaz ra'b ve hiras olub dest-ı lerzenak ihtiyarları ile otuz aded qayıqların süzan ve on adedin dahi nehr-i Özüde pinhan ve gendileri Çorqa (Çurqa) sahiline fırar itdikleri silsile-i bend-mihnet esiri olan bir müslim rehber hidayet ile vasıl-ı münezzel selâmet olub haber virdükde tahsil-i vuquf tam içün teftiş ve tefahussa umera-i Qırımdan Adilşah Mırza memur olmağın bir-iki [c. 240, ***Haber-residen serasker Yusuf Paşa bi-asker-i Rum İli ve Buçaq. Düzdan-i Qazaq. 1108 Safer***] nefer dil-ahz idüb tasdıq-ı maqal itmekle ol caniblerde mevcüd olan firqata ve çekderiler ta'yin olundı **piramen-i** qal'â-i Azaqda imdad-ı muhafaza namıyle üftade-i sahray-i hayret olan Qalğay Devlet Geray ve Nuraddin Şahin Gerayıñ Yaman Sadaq didikleri Noğay tayfesiyle mashubu'l-afiye Kertme Qoñız nam mahalle vusulı gezlik Masqva ve aña tabi' Qalmuq-ı bi-dinniñ bilâd-i Qırımdan kefid tesellut ve istilâ idüb Azaq qal'âsına altı biñ ve lâne-i ğurab ve bum olan Quş qullesi merzbumına altı biñ nefer melâ'in ta'yin idüb qıral-ı bed-fi'aliñ bilâd-ı zulmet-bünyadına rev-nihade-i ric'at ve endişe-i gezend-ı duşman ile enduh-nak olan Taman ve Temrüq qal'âsı ehalisiniñ tahsil-i amen ve itminan ve Baba Tağı seraskeri Yusuf Paşanıñ Buçaq ve Rum İli askeri ile Özü caniblerine tahrik-i livay azimet itdigi ahbar-ı meserret-asarı piñ (biñ, bik) sabay-i hoş reftar ile vasıl ve bad-ı sarsar hümüm ve ahzan ile peziray-i ğam ve mihnet olan duha-i qulüb muvahhidine feyz-i bahş sürur ve rahat oldı **mader** * Felek-i tevellüd ed-dehru ter ba el-ğam sayihat * [avaze] avaze-i cihan- aşübı ile zaman-ı tulu' sitare-i Yamanıda tevlid ve tahmil a'naq musibet-zedegân itdigi veled-i na-merğub ve kisüdarnıñ feşar vaz'-ı na-mülâyim qahr ve sitemi ile Han-ı hamiyet-şi'arıñ şirin mizaq hengâm tufuliyyet oldığı şir-i mader şirinin anıf ve dehanından birün itmekin nehr-i Süd sahilinden Qañlıçaq nam vadiye tahrik gerdune-i hareket ve çend-ruz mahall-i mezbure vaz'-ı hıyâm iqamet eyledigi esnada düzdan-ı Qazaq on aded qayıq ile misal-i muş-ı bihuş süvarıh nehr-i Özüde pinhan ve seriqa ve ısrara fırsat-cüy olmağıyle masabb nehr-i mezburden Bahr-ı Siyaha ubur ve cene-i harib ve nahib olan sevad-ı nısfu'l-leylinde sahil-i deryâda vaqi' Qırım nevahisinden Burun-İli qaryesine asar-ı nehb ve ğaret ba'd-ı Cankerman qurbunda vaqi' atalar huruclarunda badiye-peymay-i Tatarıñ ebkzar (ebgüzar, ebgizar) isti'cal ile reside olmaq havfından naşi pay-sebatları mütezalliq olmağın qayıqların ihraq bi'n-nar idüb dest nihade-i

vadi fırar olduqları mütehaqqıq olmağın biñ yüz sikiz Saferi ğurrasında Saadet Geray ve Qaplan Geray ve Meñli Geray Sultan ve Cankerman muhafızı ve serasker ve umera-i deryâ hem-pay-i azimet-ı rah ğazv olmuşlar iken yine nehr-i Özüde sair olan sefainden Cerniq ta'bir itdikleri zevariq-ı sağıreniñ her birine dörder nefer [c. 241, ***Sulh. Ruhsat-ı avdet be-leşker-i Tatar. Teveccüh-i Han be-Bağçesaray***] kürk-banıñ süvar ve Çorqa sahili sevq (suq) ve bazarında arz kâlây gir-u-dar itdikleri münadi-sabay bülend-avaz ile vasıl-ı mesami'-i Tatar olıçaq sefer ayn nefi' de-miyât ve mübaya'a-i çar-suy pür fevaid mina olmaq şevq ve hulyâsıyle panihade-i rikab iqdam olmaqda mütesaviyetü'l-iqdam oldılar **hengâm** dad u sitad rezmde ferce-yâb sürah fırar ve üftade-i çah bevar olanlardan maada iki yüz miqdarı küffar-ı kemend adüvv-şikâr ğuzata giriftar oldı **muqaddema zuhur** zub'aa-i ğazamat muvahhidin havfından naşi kenar-ı bahre (Bahr) huruc iden nahudalar tir-ı baran-ı Tatardan emin olmaq içün nevek nahin ile hafer itdikleri hane-i muş bihuşde mutehassın zir-i zemin ve tahrik-i ateş zene-i tüfenk bendeqa-feşan ve püf kende-i (kenende?) fetil-i tob külle-resan olmaqdan dest-keşide-i ferağat olmamağle taqarrub ve zafer mümkün olmayüb alât hafer (hızır) ve kende ihtiyâcdan ğayrı hengâm gir-u-darda nüfus-i kesireniñ lem'a-i barut (bardet) hayf ile üftade ateşgede-i telef olmaları mütehaqqıq olmağın **Es-sulhu hayr kâne-i** (kâşane?) metinine iltica ve iltihaq münasib hal ve şa'nımızdır deyü rüesay-i qavm **lâtectemu' ammeti alâ ez-zalâlet** kefe-i ittihad ne vaz'-ı enamil ittifaq itmekin mu'areke-i sabıqada üftade-i eyadı-i küffar olan müslimini emval ve eşyâsıyle redd ve mesfurleriñ alât ve bisatına bile itale-i dest ta'aruz-ı serasker Donanmay-i Hümayun olan Ahmed Paşa zeyl-i na-pak vücudların paruy hıfz ve hıraset ile haferat Vatanlarına ilqa etmek üzre zevariq husumetlerine vaz'-ı şera' sulh ve aman olunmağın ser-habl isalı Qaplan Gerayıñ dest himmetine teslim eylediler **sayeban** şeref-i sütun Han-ı Qırım şehr-i mezburıñ yigirmi beşinçi güni Or qal'âsı muqabilinde zill efken ra'fet olub baqıyye-i havar süfre-i (sefere-i) has ve kâse leys bezm ihtisası olan etba'ndan maada teb zedegân ateş-i firqat a'yâl olanlara saqı (sıqı) şerbet avd ve icazet eyledi **ol esnada** Tameşvar tarafından asker-i nusret-qarın-ı Osmaniyânıñ himmet-i padişaha zafer-i destgâh ile nalqıran nabekâriniñ zir na'l esb-ı ğuzat muvahhidinde paymal ve şikest ve Hannıñ veled-i necibi Şehbaz Geray ve ma'iyyetinde olan asker-i Tatarıñ hoş-nişin hane-i zeyn selâmet oldığı haber-i meserreti bais-i güşade çeşm-i havab nadide-kân şeb-i deycür ğam ve mihnet olmağın Han-ı müşarun-ileyh dahi çend-ruz ğunude-i bister-i istirahat olmaq içün canib-i Bağçesarayâ teveccüh ile gerdune-nişin azimet olub henüz ser-

nihade ve sade-i [c. 242] amen ve rahat oldığı esnada sevahil-i Bahr-ı Siyâhda vaqi' qulâ' muhafazası ve hidemat-i saire edası içün Donanmay-i Hümayun merası Qırımda lenger (leşker)-endaz meştay-i iqamet olmaq yâhud bad-ban-ı güşay muavedet içün nev inşad tersane-i dat sim olan geştmi-i (kişteni) atlas şera'-i emr vacibü'l-ita'anıñ icrası +++ geşti banı re'y-i zerrin Han-ı Qırıma ihale olunmağın müşarun-ileyh dahi muvafiq ruzgâr tenfiz ve ibqa' olan vech üzre tahrik-i sükkan zevraq sa'y ihtimam idicek rical-i Donanmanıñ imtidad-i meşaqqat seferden naşi mismar-ı elvah sefine-i sakineleri mütehalhil olub yek-lahza arama qudretleri qalmamağle min-bad rü'es esb-ı bahri-i bad peymaları ziver-efzay qutas şeqa-i avdet ve idhal ustubl (astabl) halic-i ric'at itmek üçün ebkir dide-i hasretlerinden (hasretler yilerinden) eşk-i iştikâ ve niyâzların isale-i bab-ı Han-ı devlet-meab itmekin bad-ı nesim lütuf-ü Hanı vezan-ı badban isticazeleri olmağın her birin reside-i sahil selâmet eyledi **cenah** hızmet name biri ile Qırıma itare olunan Çaqırçı Başı Hasan ağa ki zaman-ı qalilde şehbal-i himmet-i padişah ve qavadim sahriye-i (suhriye) musahib-i şehinşah ile rutbe-i ve alay (ve alâ) vezarete su'ud ile mümtaz demden (ve müddet?) medide Bağdad-ı behişt-abadda lânesaz olan paşay-i kâmkâr hazretleri ziver zeyr-i riş emaneti olan mektüb-i emr-ı uslübi ba'du't-teslim u'ruc-ı aşiyân-ı şevket ve iclâl arzusıyle bal-efşan avdet olıcaq zehm pençe-i qartal vahşet-i seferden sıyânet içün a'yân-i Qırımdan hem-cenah mürafaqatı olan Merdanali ağa likâm-i kemiyet-güftara erat (erait?) gülâb-i letaif idüb rical-i Devlet-i Aliyyeniñ nümayâb gülistan ağuş muhabbet ve derun-ı seradıq qurbunda hem-havab bister alâqa-i meveddetleri olub selem kâşane-i hasb ve nisbde hem-paye ve yek-qadem belki yâqasından geçirüb **Lahmüke lahmi** mertebesin ihraz ile veled-i ittihaz itdikleri gudekâne sim-endam kesr şişe-i quşat ve iza'at-ı şerbet inbisat velvele ve micmeriye-i na-munasib ateş vaz' itdik deyü felâqa ve çenber qulağına taqub biñ beş yüz qadar savt siyaset ile qamet balay-i namus ve vaqaların üftade-i hak mezellet iderler **hamd olsun** hele Qırımda bugüne mevt-i ma'nevi ile hubban idhal tir-ı haqaret itmek resm ve adet degildir deyü taqbih if'al-i rical ile ta'riz qaydında olıcaq Hasan ağa beli buyurdığıñız vech üzre huddam [c. 243, ***Cümadiü'l-evvel 1108 avdet-ı Şehbaz Geray bi-Bağçesaray***] hulüskârları müstezıl şecere-i inayet ve meyve çin nihal mükerremetler olduqları veliü'n-ni'metler hidemat şaqada i'mal anlar dahi bilâ imtinan Mükebba alâü'l-vech eday-i hızmet idüb tahsil rizalarında bezl qudret iderler muqtezay-i beşeriyet rakib esb-ı nefsaniyet olurlar ise bağl sihgün duval rikab qal'âya rekub ile çend-ruz piyâde-i rah meşaqqat olur lâkin bir fehvay * zillet erbabı (erbacı) olur

bab-ı İlâhide aziz * halq cami'de el üzre getürür pabuş (papuşın?) * tahammül ve istibar muqablı kimi vezir sahib-i serir ve kimniñ kevkeb baht ve devlet ve ziya mikneti (kimnini) lem'a-riz ve malik-i derahim ve dena-teber * **Maza haled ve'l-malu tes'une der-hemma ve 'ada ve ra's el-malı selesu ed-derahim** * mazmunınca bir veled yetim ve aciz iken ebu'z-zeheblik ile mekni (mikneti?) ve sohbet (sayt?) ğanası bala-keş ve alemgir olur rical-i Tatarıñ sadır-nişin hane-i iflâs olanlarıñ a'lâsı Şahbulad ağa gibi kepenk-püş ve ahen-rikâb Han veziri olmaq degilmidür degnek degil bir sele-i Dımışqiye iştira iden tazyi' sermaye-i ömr-ü aziz idüb mağbun olur deyü teslim muqaddeme-i batla suretinde muvafıq olub münazara ilzam-ı hısm itdigin naql iderler **rece'ana eli ma-künnafihi** sene-i maziyye veqayi'nde Şehbaz Geray Sultannıñ Orduy-i Hümayuna memur oldığı keşide-i rişte sutur sahife-i pür-qusur qılınmışidi müşarun-ileyh hasbu'l-qadruhu hidemat-i din ve devletde sa'y ve himmet hususan Mure (Mura) Tise nam palanqalar fethi ve muqtezay-i vaqt ve hal ehalisine iqtiza iden qatl ve istisal hususında seyf-zen ğayret olmaqda isbat-ı vücud itmek şekl-i 'alem pesendi suret-nümay ayine-i şühud olmağle manzur nazar-ı padişahı olub me'zuna avdet ve biñ yüz sekiz senesi Cümadiü'l-evvel evahırında Baqçesaray kâşane-i 'afiyetde metkây-balın istirahat oldı Masqva Çasarı (Çarı) hile-ayini ehali-i Qırıma 'arız olan su-i mizac ihtilâl ve Devlet-i Aliyye Nemçe ve duşmanı ile olan iştiğalni icray-i mel'ânete vaqt-ı fursatdır deyü baruthane-i ihtiyâla fetil-endaz haddi'at olduğın qavm-ı Tatarıñ medar-ı cenk ve sitiz olan tob ve tüfenksiz hod-be-hod muharebeye adem iqtidarlarını i'lâm ve cebehane ve asker talebiyle bi'd-def'at ketb vesiqa-i istirham itmişler idi niyâz-mend olduqları murad müteaddideden ançaq Çuqa ve Özü boğazlarına beş-on aded qadırğa ve fırqata (qırqına) ve beraber miqdar asker ile Yusuf Paşa ta'yin olunub lâkin ol miqdar askeriñ adem kifayetinden ğayrı cenab padişah-ı hamiyet-perver (berver) [c. 244, ***Da'vet-gerde-i şiden-ı Şehbaz Geray bi-Orduy-i Hümayun tedarik-i halq bi-muharebe. Ehl-i Qalmuq***] hazretleriniñ bi-hükm-ü qaza ve qader senine (sünnete) seferi (saqırı) canibine zaman nahs-ı müstemerde tahrik matiyye-i hatır idecekleri muqarrar olub Han Selimden icray-i san'at tir-endazı cesaretde pişr ve Yemen qademniñ bahtıda mevsuq be ve azmayiş gerde-i 'amme-i 'alem olan Şehbaz Geray bir miqdar asker-i Tatar ile Orduy-i Hümayuna (hemane) daveti mutazammın emr-ı vacibü'l-imtisale mashub bahr-ı bi-giran şehriyâriden tirkeş baha ve sekban aqçası mesellü terşih iden qatarat a'taya sebile (sebebiyle, sile?) beher-hal Qırımdan hurucı mütehaqqıq olmağle cüybar qulüb (qılub) sığar ve kibbara emvac hümum ve ğumum

müstevli oldı rah-ı seyl i'day-i din-i mübini sedd itmek qaydıyle üftade-i çah endişe-i tedbir olan ehali-i vilâyet nat' hazra-i zemin-ı Qırım pazde-i i'day din olmazdan muqaddem süvari ve piyâde herkes amade olmaq üzre taraf-taraf münadiler nida itdirdiler da'i l'âin Qalmuq-ı bi-diniñ nesl-i na-pakinden mest şarab ğurur ve nahvet ve ol zamanda qavm-ı Moğol hakimi olan Ayüke mel'üni zümre-i Tatar ile itdigi peymane-i sulh ve amanı seng televvün ve ihtiyâl ile şikest itdiklerinden qurb-ı mesakin taqribıyle irade-i kâsat muvaneset ile suretan arz-ı muhabbet iden Yedisaf (Yedisan) Noğay qabilesi umerasınıñ nafıza likâm ve mu'teberi Tuğan Mırza ve aña tabi' olanlar habir olduqda muqtezay-i tevaffuq din mesfurlerniñ canib-i ehl-i İslâma vezan itdirdikleri bad-ı sarsar buğz ve kininden pür-hamiyet İslâmiyeleri müchiz olub mezburlerden rev-gerdan ve cüybar fuadları misal-i baran rahmet hudud-ı İslâmiyeye revan olmaq alâyimi nümayan olmağle a'taş ateş ye's ve peşimanı ile teb zede-i dehan hazı ve hızlan mel'âin-i bi-iz'an simab hedayây giran-baha zeheb qılub ehl-i imanı suy-i ittihad ve sulha cezb ve imale sevdasıyle evlâd-i şeqavet-nihadından Güncab nam veled-i na-pesendin tariq-ı sefaret ile ba's eylediler peder-i bed-kühri tarafından tebliğına memur oldığı ve savüs şeytaniye ile iğva qaydında zümre-i muvahhidin mülk-ü haslet istiraq ihbar ve ısrar iden deyü vadi-i ğavayeti istiaze sebat qadem ile sarf ve def' itdikden soñra sahife-i kâğıd aqabgiride sebt ve tahrik itdikleri du'ay-i seyf qati' pür tesir ile azazil qavm muqarreblerinden lisan-ı ma'hudlarınça Qaşqa ta'bir etdikleri umerasından niçe şeyatini beride-i zeban ve ser-üftade-i çah saqr eyleyüb min-ba'd nehr-i İtilden teşerrüb ab-ı hemrenk serab olmağle a'yâl ve emvalı ile cüybar-i Qubana [c. 245, ***A'riza-i qabile-i Canboylüq. Teveccüh-i Devlet Geray Sultan bi-istihlâsı qabile-i Canboylüq. Muharebe-i a'zime bi-Qalmuq***] şitablarında sandalı-nişin qıssa perdazı olub sergüzeşteleri olan bais-i seyâhatların naql ve beyân ve gendülere munasib mahall ta'yin olunmaq babında istid'ay-i inayet eylediklerinde Han-ı Qırım dahi memleket-i Çerakise hududında cari urub cüybarı sahilinde iskân olunmaq üzre yarlığ amallerine medad-ı zerrin telâqqi ile tuğra-keş hasan qabul olub şiraze-i kitab temşiyet umurlarını Devlet Geray perkârıñ perkâr sa'y ve ihtimamına ihale eyledigin sabıqu'z-zikr Canboylüq qabilesiniñ mesmu'i olıçaq Sultan-ı müşarun-ileyhe adem irsal idüb eyadı-i tasallut-ı Qalmuq-ı bed-nihaddan tahlis idüb bilâd-i İslâmiyeye tahric ile bazar ayş ve zindegânilerni tervic etmek babında sarf naqdıne eşk-ı niyâz eylediklerinde şah bender çarsuy gir-u-dar olan Sul-tan-ı ğayret-şi'ar bile te'hir ve imhal-i Noğay ve Qırımdan ma'iyyetinde mevcüd olan cünud mütecennide-i müttehidetü'l-qulüb ile müteveccih-i

canib-i maqsud oldı **qavm-ı** mezburden bir cema'at-ı sıdq-refiq sünnet-i seniyye-i Hoca-i kâinat-i aliyye efzalu's-salâvat olan rah-ı mübarek hicretde müsara'at ve ğar-ğair sahil-i nehr-i İtilde istihfa idüb hezar bim can (Han) ile müteraqqıb muqaddem-i yâran olmuşlar idi sa'iq-i tevfiq efsar hidayet üsr epsan (esrar ser ispan / ser ispan?) ğuzatı ol canibe sevq itmekle i'dad-ı muvahhidin dört biñe balığ olub rakib matiyye-i tevekkül tam ve qadem-nihade-i vadi-i iqdam olduqlarından duşman-ı na-fercam agâh olıcaq reis-i şirzime-i Şeyâtin olan Ayüke evlâd-i bed-nihadınıñ mu'teberlerinden Çabdarcab didikleri bi-din ve mezhebi on iki biñ gülâb ile muqaddeme-i ceyş idüb anıñ aqibinden veled-i digeri küy cab tir-ı fu'adı (feva'idi) altı biñ bi-dine serdar ve ziyâde i'timadı oldığı bir serasker-i meşhurın dört biñ nefer kelb-i u'qur ile irsal idüb ve gendisi dahi on iki biñ sebükbar süvarı ile mesfurlere qafadar olub kesr-i biza-i İslâm itmek sevday hamı ile çar cihet-i muvahhidinden misal-i Bahr-ı Zaqqum hücum eylediklerinde niheng deryây-i şeca'at Sultan-ı sahib-i hamiyet zir i'lm-i zafer muqaddem celâdetde rasih dem sabit qadem olub * Ez merk huzr gerden dür (devr) vezer ve anist * Ruzı ki qaza başed ve ruzı ki qaza nist * Ruzı ki qaza başed küşiş nigend süd * Ruzı ki qaza nist dera ve merk reva nist * demdemesiyle taziyâne-zen ğayret olıcaq hiz-beran cişe-i mu'areke ve semendan ateş mahalik * Atıldı tir-ı saadet keman ğayretden * Kim ehl-i kefere varub ariza qıla meydanı * fehvasınça gâh [c. 246, ***Şevval 1108 Zafer-ı Tatar. İrsal-i sefir bi-Han-ı ali-şan. Vürud-u Han bi-sahray-i Ferahkerman ve vusul-ı isray-i Qalmuq bi-Han-ı ali-şan***] san'at tir-ı baranı icra ve gâh tiğ-ı ser-tiz ve cevher-dar ki piraye-zeyb kitabe-i **Ve yensarıke Allahu nasran azizan** der ihale-i gerden küffar eylediklerinde silsile-i bend evlâd ve a'yâl ve sengin rikab ve bi-mecal olan Noğay dahi hasbü'l-qadruhu (qudret) i'mal-i edevat qıtal itmekin biñ yüz sekiz Şevvali evailinde nesim feth ve zafer bisat muzarib ve arsa-i ma'atide vezan ve alâyim ve nusret-feza evasıt keta'ib meyane-i merakibde nümayân olmağle ağaz idüb evvelâ Cabdarcab askeri saniya Güncab leşkeri rev-nihade-i şeb inhizam olıçaq Ayüke Han-ı bi-namus ve 'ar dahi sahray vesi'ü'l-fezay gir-u-dardan nehr-i Etilde vaqi' vadi-i müziq fırara ilğar itdikden soñra pabend rişte ra'iyyet olan ehl-i İslâm emval ve eşyâsıyle tahlis olundığı tebliğ üçün canib-i Sultan-ı müşarun-ileyden validi Han-ı Qırıma vefd (vaqd) sefir **Ve kem men fi'te felilet ğalebet kesiratan** ayet-i kerimesi feth ve nusret ile tefsir olunub zümre-i muvahhidinden yalıñız sekban bölük başınıñ came-i lâle-reng behişt-berrin ile sair ziyafethane-i Rabb-i qadir oldığın varaqa-i şarab hun kerihet-kân ile tecdid-i bezm-i cenk ve sitiz etmek istizan ile zeban-güşay tebşir

olduqda Han-ı daqiqadan esatize-i fen harb u qıtalden olmağle püşt-dade-i divar tahsin olan kelb-i me'yus ve sınnur (destur) mağlübe vusul (sol) ve müşacerede muhatara vardur deyü riza-dade olmamağle Şahin kuh-ı Qaf ve 'acik keşide-i damen sitiz ve cenk ve panihade-i rah aram ve dernek oldılar **sene-i mezbure** Zilqadesinde dilâveran-i Qırımnıñ keşide-i kemend istirqaq itdikleri dillere savt-zen istintaq olduqda qıral-ı bed-ahlâq Bahr-ı Azaq ve Barabaş Qazağı pür meger ve nifaqı Ğazıkermandan tob-ı Ejder (ezdez) fem ve humbara-i çar-u-dem ile zehir-efşan qahr ve sitem olmaq tedarigindedir deyü şerer-engiz cevab olduqları ehali-i memleketniñ han-uman-süz aql ve şu'urları olmağle ateş-i fitne ve istilâları bala-keş olmazdan muqaddem def' ve itfa içün Han-ı Qırım haric-ı Ferahkermanda emr-i muhafazayâ iqdam ve sedd-rah a'da olmaq üzre Fatiha-havan azimet olub sene-i mezbure Zilhiccesi evasıtında sahray-i Ferahkermana Yalıñız Ağaç nam şecere-i bi-semerede saye-endaz i'zz ve a'lâ oldığı esnada Qalğay Sultan tarafından firistade olan esirler haber-i sabıqı tasdıq ve Qalmuq Hannıñ Masqva casarı (çarı) mekkarına leşker-i palas pus müste'ar [c. 247, ***Emr-i ferman-ı Hümayun ibtida rek quşun ez-beray-i ahz-ı azu (ezü, Ozü?). Hücum-u Selman Mırza be-palanqa-i ehl-i Masqva***] ile imdad itdigin ihbar eyledi **ol hilâlde** duhter-ı sitiz-i peder ve zafer-i mader olan Ğazıkerman palanqası a'rusı henüz kimiñ hacle gâh tasarrufında nez'-i seravil muhabbet ve tetq-endaz (tanaq, tetq) vuslat olacağı na-malüm iken mühr-ü mu'accele-i küşiş ve ibram ile aliü'l-acelet idhal-i harem-saray taqarrub itmek murad-ı Hümayundır deyü hızmet-ı hutbe-havan ve havaste kârisi Aqkerman ve Baba Tağı seraskeri Yusuf Paşanıñ zeban-ı sa'y ve himmetine ta'liq babında ekid ve şedid emr-i ali sudur itmekin techiz damad leşker ve cemiyet ve lime-i şurı içün tabl-zen ihbar ve davet olduqları ahbarı Qırıma vasıl olmağle Han dahi tenfiz-i ferman-ı 'aliye dair yarlığlar tahrir eyledi **şehr-i mezburede** zikri mürur iden Şehbaz Geray a'yn-ı a'yân-ı Qırımdan eşk-ı hasret-rizan iderek meyl-i güftar dilferib ile manend sürme-i zehebi keşide itdigi bir miqdar Tatar ile canib-i Orduyâ ve Hacı Geray Han-zade İslâm Geray Sultan ma'iyyetine ve Maqsud Geray dahi Ğazı Geray (Gerey) avdetine memur olub ve su-be-su ahval-ı duşmanı cestcü ve hıdmet kemat çini küffar-ı bed-hah içün kemat ğuzat neşr ve irsal olundığı eyyâmda rikab-ı devlet-meab-ı padişahıdan şilâhşör ağa vesatatıyle nehr-i Tuna maverasında vaqi' umur-ı kâffe-i enam re'yı zerrin ve tedbir-ı savab-qarın Hane ihale ve Kerş qal'âsı seraskeri İzmirli Ali Paşa ma'iyyetiyle likâm himmetlerin Özü caniblerine imale itmek emrin mutazammın name-i Hümayun varid olmağıyle Han ve umera ve a'yân sayeban cemiyet-i şuride Ali Paşa Ali hale sabit-qadem

daire-i hıfz ve hıraset ve badiye-peymay tefahhus ve istitlâ' olanlar tekmil seyâhat ve herçe küyd (kevid) ezdide küyd ayine-i ulemay (alemmay) tecessüsinde erait itdikleri (idikler) şekl ile amel itmek üzre saday sine-i keman güsiste-i (kiste-i) Otar vifaq ve nağme-i kâse-i tanbur müydar ittifaqlarına asma qarar virüb def'-i meclis eylediklerinden bir qaç gün mürurunda ziyâ-i Hurşid celâdeti lem'a-paş qatr-ı Qırım olan Selman (Suleyman) Mırza gendi etba'ndan yalıñız yetmiş nefer rical-i qıtal ile bir (yer) şeb-i deycürde aliü'l-ğaflet Yeñi Hisar didikleri Masqva palanqasına hücum ve emti'a-i giran-beha ile on beş aded tevana esir rişte-i temellükine rabt idüb Samar ma'berinden ubura teveccühinden civar-i qal'â-i mezburede olanlar haberdar olmağıyle qırq nefer tüfenk-endaz melâ'in fem ma'beri ihata ile uburın [c. 248, ***Şeca'at-ı Selman Mırza***] sed itmek qaydında olduqlarında Selman (Süleyman) muslüman icray-i i'nan esb-ı hünermend ve damen hamiyeti meyân ğayrete bend idüb tiğ-ı ser-tiz ve ma'reke-engiz ile şeml ittifaqların tefriq ve kimni endahte-i qa'r-ı cehennem ve kimni üftade-i bahr-ı adem itdikden soñra baqıyyetü's-seyf ve ecel-i na-residelerinden keşide-i zıncir zabt ve teshir itdiklerin hempa ve qafadar olan Baybul ağa namdar ve şeca'at-iştihar teslim ve ser-ma'ber ma'hudde vaz' ve nihad idüb gendüsi azmayiş gerde-i fen şeca'atı olan beş-on nefer merd-i kâr-zar ile misal-i tir qazay a'nqa pür-derun kişver-i duşmana güzer idüb manend-i kuh iki tabur pür-şükuhıñ meyânında keşide-i i'nan ve veray seradıq zerrin mismar-i şeb tarikde pinhan olub tarafından mürur idenlerden beş-on aded küffar rube-reftarı hud'a-i harb ile sayd ve şikâr ve mahall-i ubura ilğar idüb ser ma'ber muhafazasına memur itdigi Baybul ağa istade-i cevb (cüb) ğayret maqam hızmet hırasetde sabit-qadem olmağle bile havf ve haşyet mürur idüb ahz ve iğtinam itdikleri üsra maye-i kâmileye balığ (bayelığ) olmağle sahib-i mi'e (ma'ye) avam oldum deyü tefahhur-ı 'amiyâne ile hudud-ı İslâmiyeden Cenci (Cinci) nam mahalle vusulında mu'tad-ı Tatar üzre qamıs-ı aql ve seravil şu'urların tecrid idüb ser-nihade-i ve sade-i ğaflet olduqları leyle-i celi vaz'-i cenin keyd-u-kin itmekle yüz elliden mütecaviz düzdan şeb (şeb) revan şebhun idüb veledu'z-zina mürusu'l-keder qudum-ı menhusın i'lân içün tüfenk-i bi-aheng ile şehr-i ayin ve lem'a-i barut cihan-süz ile çerağan eylediklerinde defa'at-i hücum iden reme-i gerek i'süm (a'ysüm) vaqa'a-i hevl-nakinden Hasan Yusuf hayâtları üftade-i ğıyabet (inayet) el-ceb fıqdan oldığı zaman yine Selman ağa misal-i mah-ı münir yedi nefer ricale ziyâ-paş ve destgir olub hamelât pey-der-pey diliran ve lem'a-i mühr-ü şemşirlerinden sairleri dahi müteyaqqız ve peydar (pidar) ve i'mal-ı edevat qıtalde hem-dest ve qafadar olmağle mehleke-i hevlnakden

rehayâb olub me'huz olan esirler istintaq olunduqda hırs ve kiraz küffar Qırım ve Özü caniblerinden pence-(pece) keş savlet ve panihade-i künam ferağat olduqların ihbar itmekin Ğazıkerman palanqasın çirk-âb küfr ve şirkden tathir içün menba' cüybar-ı saltanatdan bi-nev' iden cedavil emr-i ali ahrası dest-i himmet Han-ı Qırıma ihale olunmağın ma'iyyetine (mu'ine) memur olan Yusuf Paşa ve sair ecnas asakir-i Osmaniyâniñ cem' ve fenay [c. 249, ***1109 Muharrem vusul-ı Yusuf Paşa bi-asker-i Hanı. Murtaza Paşa. Uzunqol oğlı. Ahz-ı hisar Ğazıkerman ve esir-gerden dü-re'is ez aqrabay-i Şeremet oğlı***] şehr-ı Ken'an ğazvede istihfar çah metris (müterris) içün sulbu mübaşirler ta'yin itmekle **biñ yüz toquz** Muharreminde Paşay-i müşarun-ileyh vasıl-ı muasker-i Hanı oldı **a'yân-i** asakir-i Rum ve Tatar bast bisat şurı eylediklerinde fem halic-i Kerş muhafızı Ali Paşanıñ ma'iyyet ve ictima'nde icma' itmeleriyle naql isqal ve levazımat-ı sefer-gerden nizar-ı fuqaray-i Qırıma tahmil olunmağle biñ aded gerdune-i kâv tehiyye ve tesyir ve Özü qal'âsında mevcüd olan biñ altı yüz nefer Bektaşiyân dahi halqa-ı (halqa) cemiyet-i muvahhidine dühulinden soñra müteveccih tekiye-i maqsud oldılar **sabıqa-ı** Kefe mirmiranı Murtaza Paşah muhall bend azimet olub esnay-ı rahda duçar oldığı yüz miqdar küffarıñ ekserisi üftade-i çah bevar ve baqıyetu's-seyf olan isray-i muhtelifetü'l-luğat rivayâtından tashih mesele-i havadisat olunduqda Uzunqol (Uzunqul) oğlı ve Barabaş hatmanı Tapurinniñ emkine-i qaribede cellâb-endaz meger ve şürur olduqlarından haber viriçek kâr azmude-i asker ve sepid rişan leşker-i ecnas muvahhidiniñ fütade-i çah a'miq elqab olunduğın istisvab itmişler (inma müşar) iken Yusuf Paşanıñ tedbir-ı hata peziri muqtezası edevat-ı qal'â-giri itmamından muqaddem memur olduqları palanqaları istihlâs sevdasıyle asker-i İslâmi ebre-i şikeste ser ile metris (müterris) ve hendeq haferi maqulesi i'malda i'mal ile evvela Mübarekkerman palanqasın muhasara itmiş iken muqtezay-i televvün ve sebk-mağzı Şahkerman palanqasına tahvil idüb Buçaq seraskeri Ğazı Gerayı Ğazıkerman hisarın hedm ve ğarete (ğata) memur eylediklerinden çend-ruz mürur idüb iki asker meyânın nehr-i Özü haciz vahid-hüma ahrı isti'lâmda aciz olmağle mekâtib ve müraselâtı misal-i niheng ve nun bir ğavas zü-fünuniñ bazuy himmetine bend idüb * bi'z-zarurı itdiler ğavasa lü'lü ser-füru * kân inayetinden bahş dirar'ı i'ta (a'ta) ve ihsan ile ser-füru berde-i isti'cal ve veray nehr-i mezbure ubur ve mektüb-i mezburı tebliğ ve avdet idüb Sultan-ı müşarun-ileyh hisar-ı sabıqu'z-zikri feth ve teshir ve dört yüz miqdarı küffarı qahr ve tedmir ve Şeremet oğlı aqrabasından bölgülik ve knez didikleri iki aded reisleriyle dört yüz nefer melâ'ini mübtelây-i bend ve zencir itdigin tebşir eyledi

sene-i mezbure Saferi evailinde bi'l-ittifaq Şahkerman palanqasını tahlise yek-zeban vifaq olduqların kem geşte-i rah savab olan iki abd [c. 250, ***İsyân-i dü-abd küfr-ı nihad. Feth-i palanqa-i Şahkerman. Zuhur-ı veba-i a'zim der-qara-i Qırım. Tedarik-i feth-i Nusretkerman. Hücum-ı Tatar be-Ordu divar-ı qal'â-i Nusretkerman ve mağlüb-şiden işan***] küfr-ı nihad **leys evvelü qaruret kusiretin kusiret fi'l-islâmi** matiyye-i ısrar ve i'nadı ile **Külle şey'in yercu' ilâ aslihin** mülk-ü harab abadına fırar eyledikde birisiniñ mürekkeb tend meşrebi ser-keşlik ve fi'l-haqiqa kâfir keslik (keşlik?) ve muslüman kişiliginden (kişellinden) naşi canib-i duşmana zehabden ictinab itmekle girüye ric'at ve refiq-i şeytanet-endiş ve na-tevfiqi nehr-i Qamçı-i kerz ve istiraq itdigi ittifaq-i İslâmiyanı haber virdikde egerçe sükkan-i palanqa-ı Tatarıñ qat'-i tariq-ı imdad ve zehair ve Osmaniyanıñ pey-der-pey tob ve humpara ile ateş-feşanlığa iqdamlarına tab-aver olmayüb bir şeb-ı tarda rev-nihade-i vadi-i fırar oldılar lâkin şirzime-i qalile-i aramgâhları olan hisariçede (hisar-ı yiçede) saye-i divar üstüvar teyaqquza itka ile mutabassır ve agâh olub aliü't-tevali yigirmi iki gün muqabele ve müşacereye cesaret itmelerine bais oldı **ol esnada** qasabat ve qara-ı Qırımda muaz-Allahu Taalâ veba-i a'zim zuhur idüb eşk-ı hun-alüd qırqıt hanuman qulübı berbad ve ateş-i hasret semere-i fu'ad (feva'id) ihraq-ı saray ekbad eyledi sabıqu'z-zikr Şahkerman palanqası ol taqrib ile feth ve tahrib olunduqdan soñra Nusretkermana dahi cebehane ve asker-i tertib ve ihale-i tob qal'â-i küb (küp) olunub beden-i hisar bevariq-ı benadıq ve neva'iq sava'iq ile surah ve rahnedar olub şehab-ı ateş-ı iltihab ile tabur-ı zalâlet intisabı bir vefq ayet-i kerime **Ve ce'alnaha rücuman le'ş-şeyatin** recm ve zecr itmekle za'afları aşkâr ve hasıl fi'il gir-u-dar olan feth-i qal'â quvvet qaribeye vasıl olmuş iken meyân-ı rü'esay-i askerde munafese ve neferatda adem itaat ve munaqaşa muqtezası Rebiü'l-evveliñ yigirminci yevm-i sebtde Han ve vüzera-i ve mir-miran ve umera-i deryâdan sahib-i nam ve şan üzerlerine asakir-i fesane-güyân ulüfe-i haran berran ve bahranu'l-qalqa-i laf ve isyânda yekzeban olub zaman-ı tahrik rikab-ı merakibde rehavet ve keşf şera' sefain-i ketaibde bita'atları (bitaitleri) zuhur idiçek ğaret kedkân (gudekâne, kenendkân?) Tatarıñ san'at-ı ateş-bazı ve pişe-i humpara (humbara) endazıda fetil ve hamır ve ilm piyâde-ruyde (revide) alâqa ve haberleri yoğiken muqtezay-i ğayret ve 'ar likâm ihtiyârları ellerinden gidüb çar ve naçar palarından nüzul ve hareket-i dilirane ile zir tob qal'âya dühul ve niçe şehbazlar şirare-i barut alem-efruze (efrure) lem'a-i çerağ-ı şeb mande qadr i'tibar [c. 251, ***Müraca'at-ı Tatar. Şeca'at-ı Şehbaz Geray Sultan der-piş nehr-i Senete (sünnete?)***] itmeyüb bal himmetlerin

küşad ve misal-i mürğ-u semender balay hisara pervaz ve burc barularında vaz'-ı ilm millet-i Ahmedi ve ref'-i savt ezan-ı Muhammedi itdikleri qulüb qasiye-i ceban askere te'sir itmeyüb ianet ve qafadarıda rehavet ve tekâsüllerinden naşi şeca'an-ı Tatardan nüfus-i kesir zahm-hurde-i ateş-ı qahr-ı küffar olmağle bi'z-zarur avdet ve surah metrisde (müterrisde) hafte olub tob ve humpara ile müşacereye mübaşeret eylediler **diliran-i Tatarıñ** merdane hareketlerin era'it ve gendileriniñ şive-i zenane ile vaz'-ı liçek puşanelerinden vech-i sevad gün ve pişane-i cebanet-feşanelerine renk neng-i 'arız ve töhmet ihmal ve nuqsanı bir-birlerine ğurur esnada mute'arız olub rü'esa ve neferat meyânında adem ittihad marazı ile buğz ve adavet arzı müzdad ve mücib-i teferruq ittisal olan eble-i berf ve baran taqarrubı celâlında sünnete inhizamı haberi bahane-cüyan ric'at ve ihtilâl olan eşhas-ı bi-idragıñ mesami'ne vasıl olıçaq yevm-ı muhasaranıñ otuz beşinçi ve şehr-i Rebiü'l-ahrıñ dördünci güni sarf-ı şükür pare-i nüqud ile piramen hisarda cem' ve ihtişad olunan zebab-ı bi-hicab (i'ntabı) nihadlar çaşni-i şehd-şirin feth ve zaferden neş'e-yâb olmadın avaze-i bürudet rih-ı ruzgâr ile hasretkeş şerbet debs ve sal evlâd ve a'yâlız deyü münteşir-ı evtan ve bilâd oldı **Orduy-ı Hümayun** canibine a'tf i'nan azimet iden Şehbaz Geray bala-pervaz küşade-bal isti'cal ve vaqt ve zamanıyle vasıl-ı muasker-i Sultanı olub Til palanqası ve Lipve qal'âsında Nemçe ve Macar ile vaqi' olan gir-u-darda sarf-ı iqtidar itmişidi cemiyet-i ğaret-giran (Ğaretkerman) Tatar-ı pay hırs ahz cife-i emval ile muteferriq ve tecessüs a'qaqir iğtinam ile rih-ı ğaliz gibi berü tarafa mutehallil olub leşker-i Osmaniyân girdab bahr-ı mesa'ib-i bi-giran ve maqtelgâh ehl-i iman olan sünnete nehrin uburda Sultan-ı melik-i hamiyet ve gevhergân şeca'at elmas paşaya ma'iyyet vezir-i nigin hızmetinde olan yetmiş-seksan adem ile daire-i sahib-ı devleti divara-i zeheb hatim-var ihata ve hıraseti esnasında teftiş-i keyfiyet-i duşman-ı bed-endişe memur olan Küçük Cafer Paşa * Ener añe (inra ki) haber şed haberi baz niyamed (bi-izniya-med) * vadi-i istisalda bi-nam ve nişan olmağle Şehbaz Geray tarafından ademler irsal ve istihbar olunduqda tabur-ı ashab-ı zalâlet ve şürur mahall-ı qaribde vaz' hayme-i şeqavet ve ğurur eyledigin ihbar itdiklerinde Sultan-ı müşarun-ileyh tahsil-i vuquf tam içün [c. 252, ***Hatarnaki Şehbaz Geray ve asker-i İslâm. Qavl-ı (qul) Mes'ud efendi***] bi'z-zat sevq matiyye-i iqdam ve yüz biñ miqdarı küffara duçar ve tiğ-ı ser-tiz ile Cengizyâne cenk ve sitiz ve iki dil-ahz ve ihzar idüb vaz'-ı dilirane ile sandalı-nişin sayeban veqar oldı **çoq zaman** mürur itmedin vera-i Qaf ğaybden saday deyü siye-ruy hezimet tanin-endaz tas (gürun) olmağle ağaz (velideriñ) külle (gele) şirare-qarın tob zerrin çetr ahzarı üftade-i zemin ve seyl (sil) i'na edevat

haşb muqantara-i nehri endahte-i bahr-ı fena idinçeye degin Sultan-ı muma-ileyh cay-i metin ve sabr-temkinde bir qarar olmağle umera-i Qırımdan bir haber-havah ve sahib-i basiret ademisi ayna-i alemde revmnüma ve peyda olan timsal-i zişt inhizamı müşahede eylediklerinde tar-u-bud aql-ı metin ile nesc itdigi habl-ı mürasele-i re'y zerrin dest himmetine muhkem bend ve Şehbaz Gerayı ğıyabetü'l-cebb hatarnakden tahlis ve isti'zade teşmir sa'id ihtimam ve pişgâh-ı sadra'zamıda qıyam idüb avaz-bülend ile Sultanım bir fehvayü'l-a'vde Ahmed min-ba'd Sultan mahlâsıñızıñ bu mahallde arami a'bes ve bima'il belki mücib-i hüzn ve melâldir amma taraf-ı padişahıyâ muavedet itse belki bir muqtezay-i vaqt ve hal ba'z hidematde bulunmaq ihtimaldır deyü bast muqaddemat letaifü'l-hayl ile zarifane isticaze idiçek vezir mesaib dide-i ğamaz çeşm-i eşk-alüd ile işaret itmekle icray-i merasim bidürud ve nümune-nümay sırat-ı haşr muqantara-ı müşerrefü'l-endirasın ubura müsara'at idüb suy-i (sevi) selâmete mürur itdigi saat pel-i mezbur dil-aşıq gibi bi'l-külliye harab ve viran oldığın ol zaman qıyâmet-nişanda Sultan-ı müşarun-ileyhiñ debir müşiri Mes'ud efendi cem' itdigi Vaqı'at mecmu'asında tahrir idüb zeylinde gendi sergüzeşti olmaq üzre dimişdir ki çün der giran-bahay devlet-kâm niheng qazada merküz ve genc Qarun-ı saadet-zir seraj der-heft serde meknuz ve elsine-i nasda meşhur oldığı üzre devlet qazanıñ maverasında mestur ve aqla-i zaman ve vaqıf ahbar güzeştegâne puşide ve nihan degildir ki esb-ı cevad ve zafer zaman-ı muqadderde malide likâm gendi ayâğıyle ustubl (astabl?) husula vasıl ve nahcir (tahcir) feth ve nusret pay iradesiyle dame siyâde dahil olub levh-ı ezel ve qalem lem-yezelde sabit olan elbette vücuda gelmelidür deyü **qallen yesıbna alâ ma ketb Allahu lena habl** metinine (metinşe) müteşebbüs olub nazar-endaz encam suret vaqi'a oldum eger felek-i ğaddar dendan çarh-asiyâb maqsudı seng-i namuradı ile şikest [c. 253, ***Vusul-ı Şehbaz Geray bi-Qırım***] idüb kitab ayş ve hayatım ebzde-i merk qaza olmaq muqadder degil ise aba ve ecdadımdan iktisab itdigim san'at şinaverı-i Tatarı ile icra nehri ubur ve sahil-i selâmete mürur iderim amma * Baht eger yâver bud dendan sendan beşiginde * mefhumınca sahife-i zeminde mutaraha qılınan qar'a-i qıtalde haric daire-i tasavvur olan nusretu'd-dahil hane-i sa'dde ictima' ile a'tb ve devlete vasıl olursa iddi'ay-i hızmet ve hulüs iderim deyü Paşay-ı müşarun-ileyhiñ verasında qaim olmışidim vezir-i ma'zur hasbu'l-qadruhu (qudret) teşmir-i sa'ad-tedbir idüb qavl-qavl (qul-qul) fermanlar tahrir ve rüesay-i asker meva'id-i kesire ile cenk ve qıtale terğib ve menasib şüheda'yı enseb ve aqreb-aqrabaya teveccih ile tatyib (tatayyüb) iderdi rişte-i alâqa-i huddam refte-refte miqraz nefs-nefsi ile beride olmağle

başlayub emr-nüvisan yemin ve yesar dahi ğışave-i hayret ve ıztırar ile kim şide-i rah fırar ve müneccim-i bi-ıstırlab gibi mütehayyirane birer tarafa insıraf ve zehablarından soñra devlet-i yaqut-renk elmasdan qatarat hun lâ'lgün misal ab-ı gevher çekide olaraq iqtiza iden bir-iki qıt'a evamir tahrirni bu faqır ferman itmekle imtisalen lehu hane icabeti nihade-i devat-ı itaat itdigim esnada bir külle (kelle) tob bile mashub gelüb sütun sayebanı şikest ve qalem debir taqdir ile nüşte olan dane-i tüfenk ateşin-renk Paşanıñ pişanesine isabet itmekin çaşni-senc (şeyh) şerbet-ı şehadet olduqdan soñra ben dahi giryân-giryân Fatiha-havan olaraq nehr-i mezburı ubur eyledim deyü naql ve beyân ider aleyhi'r-rahmet ve'l-ğufran **Şehbaz Geray Sultan** ğubar-alüde-i ekdar eday (edı) hızmet-ı ma'iyyet-i padişah iderek hisar-ı Tameşvara müraca'at ve çend-ruz iqametden soñra ferman-ı icazet ile **Qırıma avdet** eyledi **ezin** canib-i Selim Geray Han dühat-ı ebnay-i zamandan olmağle temadı-i esfardan naşi hazine-i padişahıda muzaiqa ve qusur ve tavaif-i askeride kelâl ve fütur zuhur itmekle eger bir müddet dahi ve sade-i sulh ve amana itkâ ile rahat-güzin hane-i istirahat olunmazsa racil fen bahr-ı sitiz olan nahuda ve natersler re'yı ile sal-ı kesirü'l-zevabi' ihtilâlda şera'-güşay sefain-i sefer qılınur ise veyl-i sa'iqa bad-ı şerr ve şur ve seyl nedamet ile girdab ebediü't-te'essüfe giriftar olmaq muhtemeldir deyü muqtezay-i hulüs ve hayr-havahı naqş yafte-i hane-i derunı olan suret-i dilpezir sulh [c. 254, ***Rebiü'l-evvel 1109 teveccüh-i Han-ı ali-şan bi-Asitan-i Hümayun. Teveccüh-i Şehbaz Geray bi-sefer-i Barabaş. Vusul-ı Han bi-Edirne. Meşveret-i sulh. İ'nayât-ı Sultan-ı zaman bi-Devlet Geray***] ve amanı ayine-i müşafaha ile era'it itdirmek içün bile taleb ve davet biñ yüz toquz Rebiü'l-evvelniñ toquzınçı güni Asitan-ı padişah-ı alem-penah canibine-i sevq matiyye-i azimet idüb Geli (Gülli) qasabasına vusulında zaman-ı iğtinam qavm-ı Tatar olan eyyâm-i şita hulül itmekle Barabaş keferesine sefer içün tesmin-i merakib maqulesi tedarige meşğul olub Aqınçı tayfasına Saadet Geray Sultan serdar ta'yin olundığı ehaliniñ muhtarı olmayüb ebnay-i Selimden mücerrebü'l-etvar ve yemin-i qudum ile namdar olan Qalğay Devlet Geray yahud Şehbaz Geray niyâz eylediklerinde tir ricalleri hedef qabula vasıl olmağle hatır-havahları olan Şehbaz Geray yevm-i samin şehr-i Recebü'l-müreccebde ecnad-ı ğaret-ı mu'tad Tatar ile 'azem-rah cihad oldı **Han-ı Qırım** dahi nühüfte-i sanduqa-i hıfz ve ketmanı olan emti'a-i nadirü'l-vücud tedbiri revacgâh tuhaf-ı bilâd-i cihan olan hazine-i padişahıyâ ihda içün on beş-yigirmi adem ile qafile-bend azimet olub tay sahra ve vadi iderek Edirneye qarib olduqda resm-i adi üzre istiqbal ve bisat-i mulükane ile müzeyyin münezzel ta'yin olunub ba'du'l-istirahat sadra'zam-ı cedid

amuca-zade Hüseyin Paşa ile tertib olunan bezm-i hasu'l-muhas meşveretde Han-ı müşarun-ileyhiñ muqaddeme-i kelâmin meşk-i Tatar hitam-ı esfar ile itmam itdigi muvafıq mizaqı olmağle nasiye-fersay rikab kâmyab olduqlarında bi'l-ittifaq lâzime-i vaqt ve halden olan tariq-i eslem sulh ve salâhda sevq itdikleri matayâ-i edele-i es-sulh hayr ma'atın sem' qabul-ı şehriyârıda ilqay ceran te'sir idüb ve selme-i meşaqqat seferi iğlâq ve feth-yâb istirahat hızır ile dühul gülşensaray aştiye murahhas olmağle bir vech-i mu'tad-ı tekmil levazımat-ı seferden soñra vezir ve Han daru'l-cihad Belğrad canibine azimetde hem-rikab ve hem-i'nan oldılar **sal-ı** güzeştede feth ve teshirine sarf-ı qudret ve tab olunub me'yusan avdet olunan Nusretkerman palanqasın tahlise namzed (mamız) olan asker-i Osmaniyâne ma'iyyet iden Tatara serdar ve Hannıñ avdetine degin umur-ı memleketi era'ite Devlet Geray memur olmağle validi canibinden muharrir-i yarlığ-ı mazmunında menşur-ı padişahıyâ mashub-ı inayet-i Sultanı olan hil'ât-i fahire ve bir qıt'a mücevher tiğ isalına ta'yin olunan ser-bevvaban dergâh-i Ali ağa (Alâ ağa?) vesatatıyle vasıl olmağın ser-ibtihacı reside-i evc (üc) mubahat oldı **salifu'z-zikr** Şehbaz Geray [c. 255, ***Şehbaz Geray der-Uqrayna. Name-i Hümayun bi-Devlet Geray. Müteveccih-şiden Qalğay Sultan bi-muhafaza-i Ferahkerman***] Sultan asker-i cerrar-ı Tatar ile Uqraniya memleketi bilâdında zer' tuhm fitne ve fesad iden Barabaş Qazağı bed-ma'aşına aqın itdigi eyyâm-i şitanıñ berf ve baranı kesret ve bürudeti şiddet üzre olub mani' müşeyya ve hareket olmağle ma'iyyetinde olanlar selâmetle hanelerine vusulı mahz-ı ğanimet a'dd idüb avdetleri hususında ibram ve sıqlet itdiklerinde Sultan-ı müşarun-ileyh damen-i tevekküli kemer-i ğayrete bend idüb esb-ı hamiyet taziyane-zen himmet olmağın merzbum küffardan Çuğay nam hisar piramenni ateş tir-ı ma'reke gir ile lâne-i ğurab ve bum ve itale-i rest-ı ğaret itmekle a'tiyye-i ğaybiyye-i İlâhiyyeden olan ğanaim-i giran-bahay bi-şumar dahil-i Kefe-i Tatar olub egerçe avdetlerinde ahır şita olan a'cüze-i ruzgâr era'it-füsun berf ve baran ile sühr-aferinlik idüb suret-i hayat çar-payanı şekl-i mite tebdil eyledi lâkin netice-i muqaddemat meşaqqat olan ahz-sar devleti hususan atyeb-i emval müslimin olan ğanimet ni'metinden qat' (qıta'a) nazar sene-i sabıqada hirmen i'mar ehali-i Qırımda lâkeş olan ateş-ı bi-aman ve bavtemadi-i esfardan naşi küffar-ı haksarı Tatar haqqında za'af hal va adem-i qudret-ı qıtal ile itdikleri zan batıllarında tahvil eyledi **sene-i mezbure** Şa'bannıñ yigirmi yedinçi güni Devlet Geray Sultan namzed oldığı hızematı eda içün Çerkes canibinden Qırıma avdet ve maqarr-ı Qalğay olan Aqmescid Sarayında tertib-i bezm meşveret idüb ecnad-i şita mesir Tatarıñ bariden tegerek

tirinden sevah (sürah?) müziq zeminde mutehassın haşerat küffar fevt te'sir-i hararet rebi' ile ruy-i arazı-ı Qırıma münteşir olmaq fikrinde olduqları şayi' olmağle şifahane-i padişah-ı heft kişver ve hazine-i şehriyâr dad-güsterden pad zehir ve kibrit-i ahmer olan tiryaq-ı ekber imdad ve ianet-i mulükane içün vaz'-ı qalem rica itdikleri mahzar amallerıne hatim-zen du'a olduqları esnada Orduy-ı Hümayunda hayme-i nişin ma'iyyet-i sadra'zamı olan Han-ı Qırım hızmetine iqtiza iden asker-i Tatarı ihrac ve tesyir babında Devlet Gerayâ hitaban sudur iden name-i Hümayun ve a'tiyye-i şehriyar şevket-maqruna mashub yarlığ-ı Han-ı Selimi müşarun-ileyhiñ ahs etba'ndan Merdanali ağa tebliğ ve teslim itmekin hasbu'l-emr her yigirmi haneden birer adem ihrac ve tahsis ve mahalline islalı hızmeti ebna-i handan Meñli Geray Sultannıñ dest himmetine ihale ve tansis olunub sene-i mezbure Zilhiccesinde müşarun-ileyh Orduy-ı Hümayuna ve Qalğay Sultan dahi Ferahkerman [c. 256, ***İsyân-i bende-i Devlet Geray. Muslüman-küşten yeki ez-umeray-i duşman***] sahrasında vaz'-ı hıyam muhafaza içün Bağçesaraydan süvar ve bir vech te'enni müteveccih-i qal'â-i Ferahkerman olub esnay-i rahda a'farit küffarıñ qal'â-i mezbureye şirare-riz tazyıq ve tahassır (tahassur) olmaq ikaz (ekazz) bi-elsine-i nifaq pişe ve meger endişeden mütevatır olmağle Sultan-ı hayr-encam cemiyet-i Şeyatin ünsi tard ve ib'ad içün ğaraim nefir 'amm ile lâhavle havan himmet olaraq mahall-i mezbure vasıl olduqda mar-ı hilqat küffar-ı zehir-efşan istilâ olmaq sevdasıyle nehr-i Özi sahilinde vaqi' Şahinkerman palanqası pirameninde ham dirham tazyiq ve elem ve gerda-gird muhasara-i enduh ve ğam olduqları malüm olub Ferahkerman ğailesi def' olmağle Tatar ol havalide müctemi' olan reme-i hanazire aliü'l-ğaflet gücum içün senayây-i iştihay himmetlerin vaz' fesan azimet itdikleri efsanesin Devlet Gerayıñ bende-i derem haridesi Abaza nesl-i na-pakinden bir kâfir mel'ânet-nihad rakib esb-ı irtidad olub mesfurleri agâh itmekin anlar dahi mütelebbis sevb ahen teyaqquz ve intibah olduqlarından naşi hengâm dad u sitad kâr-zarde bir miqdar esir iğtinam olub avdet eylediler **Şahkerman** palanqasında olan tabur ahvalını istihbara umera-i Şirinyânden (Şiriniyânden) Cantimur ve Mansurilerden Bahadırşah Mırza memur olmağle damen kir kuh-ı tecessüs olmışlar idi nagâh ğazal duha-i behişt olan tenha revan ğuzatı üftade-i dame bile itmek havasıyle ser bi-sahray-i bağı ve fesad olan melâ'inden elli qadar kelâb (gülâb) şikâriye tesaddüf itdiklerinde mesfurleriñ reisleri olan şab-nik nihad fi'l-asl müslim-ı pak-nijad olub Yedisan ta'bir itdikleri Noğay Mırzalarınıñ meyân-i Tatarda aql ve fıtnat ve mürüvvet ile meşhur ve ma'rufı el-aqvat Mıırzaya qarabeti olan bir tafl endek sal eyyam-ı sabavetde mizaiq iqdam

olan meger ihve-i Şeyatin ile mübtelây-i ğıyabetü'l-ceb esiri evvelde (olduqda?) papas-ı nasipaslar (ta sipasları) gerden simin ma'sum paki ta'liq salib zerrin ve era'it lâ'b biza-i sürh ile ferifte-i veten nazeninin tılâ-i dehn plesniñ ile telvis itmekle i'tiqad batıllarınça biza-i İslâmiyeyi şikest itmişdür deyü i'timad idüb beynlerinde mu'teber bir rutbe ile ba'z hizematda istihdam iderler idi **gencine-i** qalbinde ta'biye olunan nur-ı iman hidayeti ve mıqnatis muhabbet vatan-i aslı ianeti ile canib-i İslâme müncezib ve gendüye tabi' olan beş-on ademiyle kenar-ı selâmete vasıl ve mezbur Mırza daire-i mürafaqatlarına dahil olduqda tabur-ı maqhur [c. 257, ***Safer 1110 tedarik-i Tatar. Vusul-ı haber-i sulh bi-Nemçe. Taleb-i tecdid-i qıtal. Vürud-u mekâtib-i Hanı der-husus-ı sulh***] qalt ab ve u'lfden naşi muztarıb ve mütelâşi olub nehr-i Özüy-i ubura şüru'n ve rakib ve merakibleriniñ za'af ve füturın ihbar itmekle asker-i Tatar biñ yüz on Saferü'l-hayrı evahırında Aral-Samar ma'berinden mürur ve eşrar kenar siye ruzgârı tiğ-ı lem'a-riz ziyâdar ile idhal daru'l-bevar itmek üzre ashab-ı hünermend bad-bima (beyma) intihab olunub bi-qudret olanlar hanelerine avdet ve rical-i Qırımdan Bahadır ağa Ferahkerman qal'âsı muhafazası ile umur-ı Qırımı era'it itmek üzre aqd rişte-i tedbir eyledikleri esnada Nemçe Çasarı ile sulhıñ in'iqadın ve ezmine-i qaribede Han teveccühi haber-i meserret-eserin müşarun-ileyh tarafından mahsus adem gelüb tebşir eyledi **cihada** memur olanlar dahi qad-balay himmetlerin elbise-i fahire-i a'rus behişt-berrin siyâb has-ı rezm ile araste ve zeyn idüb Buzuq didikleri mahalli ğarete düzelüb egerçe bir miqdar esir (sir) ve mevaşi iğtinam ve qara ve qasabatı ihraq bi'n-nar itmekle nev'a ahz-sar itdiler lâkin bir (bir) niçe şir bişe-i dar ve kir çaşni senc şerbet-i şemşir ve a'zama-i Şirinyândan Cantimur ve qapuqulnıñ ma'ruflarından Bahadır ağa-zade Osman ağa ve sair rical-i kâr-zar zahm-hurde-i tüfenk ateş tebar olmağle evail-i Rebiü'l-evvelde ser-esbanı imale-i canib-i evtan ve sanduqa-i cevher-giran qadr vücud-u şühedayı dest te'ade (te'adi) ile eyadı-i küffardan tahlis ve bir vech-i mu'tad tahmil matiyye-i tabut hürmet ve a'yal ve evlâdına teslime-i himmet idüb ceriha-i zehm darane merhem bend-ı iltiyâm olduqdan soñra ğuzat-ı pelenk intiqam bar-diger ahz-sara iqdam ve her şir-i dilir ve zurmend tehiyye-i esbab niru itdiklerin Han-ı Qırıma i'lâm **ve cahidüva alâ el-küffar fi sebil-Allahu** fermanına dide-düz intizar olduqları esnada sutur-ı sahife-i kâr-zara medad-i ittifaq enam ile qalem-i sulh ve aman keşide ve raqam-ı defter gir-u-dara hatt mahv ve butlan reside ve kös nefir-i Sultanı **Es-sulhu (salcu) seyyidu'l-ahkâm** demdemesiyle nağme-i sincan ve umuma pay-i esban ibtal ricale vaz'-ı i'qal istiman qılınmaq mazmunında tahrir olunan mekâtib-i Hanı sene-i

a'şr ve mie ve elf Cümadiü'l-evveli evahirinde vasıl olub bu vaz'-ı hasan nezdniñ endişan ve ashab-ı hurdde her ne qadar müstahsan ve dil-pesend ise de avaqib-i kârden ğafil olan endek-i mağz u laf-zenan ademler tiğ-ı samsam-zerrin niyam ile bir vefq-ı dilhavah ahz-ı intiqam olunmadın aqd-ı sulh itmeginden iqtiza [c. 258, ***Reften-i Şehbaz Geray Sultan bi-canib-i Çerakise. Serasker-şiden Qaplan Geray. İğareler. İhtiyâr-i azl-i Hacı Selim Geray Han ve hükumet-ü Devlet Geray Han***] itmiş deyü asker ve hazinede za'af ve nuqsan nümayân iken hur-yâd bahadırlıq izharı ile saday-i bi-ahenk i'tirazları anfa (atifa) zikri mürur iden Şehbaz Geray Sultannıñ sımah küş pür-huşın tahdiş itmekle ol maqule güftar-ı nahoşı istima' itmek içün sayd ve şikâr bahanesiyle biçareniñ ahır seferi olub **ve ma-tedri nefsun bayy arz temutu** mazmun-ı bi-iştibahı üzre maqtelgâhı olan Çerkes canibine pay iradesiyle güzer eyledi ol eyyâmda ma'andan Çerakise Çopan Geray neslinden bir dermend-i (derdmend) bi-günah Sultanı ağuşte-i (a'şiste) hun ğadr ve sefk dema-i (dema', dimağ) selâtina idman ve iraqa-i hün sülâle-i Cengiziyyeye ülfet hasıl itdiler **sene-i sabıqda** Buçaq seraskeri olan Ğazı Geray Nemçe seferinde validine ma'iyyet itmekin hızmet-i mezbure silsile-i vekâlet ile berdar-ı kihteri Qaplan Geray Sultannıñ gerden iqtidarına bend olunmağle bir vech-i mu'tad qamçe zahiresin isal idüb avdetinde Leh (ki) memleketniñ eshelü'l-vusul olan qaryelerine itale-i pençe-i cesaret (haret) ve sayd tahçir ğanimet eyledi **Ğazı Geray Sultan** dahi Qarlutçada a'qd olunan sulh itmamnı (itmamnı) müş'ir hiccac (haccac) ve temessükat manzure-i dide-i a'ynü'l-yaqınına olmamağın mabeyn mahsulıdır deyü Buçaq Noğayı itma' ve iğvası ile cüybar-ı derunı Leh memleketi aqınına-i ceryan itmekin bihadd ve a'dd duhter-i gül-fam ve ğulâm ser ve endam ve tuhaf-ı nadireyi idhal hür-seramı iğtinam idüb vasıl-ı çarsuy-i evtan olduqlarında bazar-ı kâr-zar serd ve kâsid ve dad u sitad sulh ve aşti (ateşi) germ (kerem) ve mütezayid olmağın şatr-ı a'zam şart qazıyye-ı sulh olan istirdad-ı israye dair ve emr-i şedide sudurında zuhur iden ateş-ı hanuman-süz aram ve rahat olan beliyye-i fesad ve isyan ser-nevişt medad sihgün ve keder-nümun olsa gerekdür **Han-ı daqiqadan** kâşane-i namus devleti qatarat ta'n i'dadın sıyanet iderek tarh-endaz zemin-i ittifaq oldığı esas sulh ve aramı itmam ile bais-i asayiş fuqara ve ra'iyyet ve sadra'zam ile hem-rikab avdet olub mizan-i aql ve fıtnatda sencide itdigi üzre bar idbar azl-i ıztırarı hamel ihtiyâriyeden giran ve temadi-i meşaqqat seferden naşi vaz'-ı nahemvar nasdan tab'-ı letafet istinasına fütur ve kelâl arız olub rev-nümun mir'at-ı cihan olan suret-ı sulh ve aman peyker rical-i cenk ve qıtali hey'et-i zişt ve namerğubde era'it itdirmekin mütesaqıt ayine-i i'tibar

olaçaqların teyaqqun idüb muqaddema [c. 259, ***Ramazan 1110. Bedgirdarı Devlet Geray Han. Qalğay-şiden Şehbaz Geray. Abdullah efendi***] seleme-i veli-ahdı ile rutbe-i isti'dad hükumete is'ad itdigi ekber evlâdı Devlet Gera'yı yed irade ve ihtiyarıyle bala-nişin serir-i saltanat idüb * bir ögüm çıqdı eldin ageh (aña) oldur * gedau'l-qadın kim agehd reşe oldur * Tekiye-i tecerrüd ve ferağatında (ferağatda?) u'zlet-nişin genc afiyet ve canişin edhem olmaq niyazı ile qutb-ı daire-i saltanat olan padişah-ı alempenah hazretlerine vezir-i müşarun-ileyhi tevsıt birle istid'ay inayet itmekin sene-i aşr ve mie ve elf Recebinde kethüday-i bevvaban devletmeab olan Qabileli-zade biñ (bik) mübaşeretiyle Qıblegâh ashab-ı hacat olan der-i Devlet-medara davet ve sene-i mezbure Ramazanında serir-i hükumete Devlet Geray iclâs ve Selim Geraya dahi ferve-i semur teqa'ud-ı ilbas olunub Silivri qasabası qurbunda vaqi' Qazı qaryesi çiftliginde bast secade-i istirahat itmek üzre gerdune-nişin selâmet oldı **Han-ı cedid** dahi dehan-ı teşekkür ile taqbil-i zeyl peder-i bezr-güvarı içün cebhe-fersay tebcil ve se-şebane ruz-ı muğtenem ni'am ziyafethane-i muaşereti olub hengâm avdetinde Selim Gerayıñ perverde-i ni'met has ve nümayâb hane-i ihtisası olan Merdanali ağayı zümre-i zir-destanına idhal itmek niyazında olıcaq dehan istidasına latma-zen redd ve imtina' olduqda Devlet Gerayıñ merküz sirişt ve nihadı olan ısrar ve i'nadı muqtezası vekilây-i saltanat-ı Aliyye taslit ve ibramı ile daire-i veliü'n-ni'amından ib'ad ve hızmet vekâletinde istihdamından çoq zaman mürur itmedin keman-ı qahr ve ğazabı ile endahte-i tiye hayret ve kâşane-i meveddet validını hedm ve tahribe azimet idüb refte-refte esas mülk-ü muhabbet ve istinas bi'l-külliye qabil endiras oldığın hikâyet ile qalem şikeste-raqam eşk-riz şikâyet olsa gerekdir **el-hasıl** Devlet Geray mesned-nişin erike-i Hanı olıcaq a'mzadesi Şahin Gera'yı Qalğay ve Saadet Gera'yı Nuraddin itmek ta'mim gerde-i irade ve ihtiyârı olmuşiken Şahin Geray pençe-i qartal hatfa-i ıztırara mübtelâ ve Saadet Geray dahi mansıb-i mezburden istifa itmekle Şehbaz Gera'yı Qalğay ve Ğazı Gera'yı Nuraddin idüb ve gendi emekdarlarından (ve emekzarlarından?) haccac (hacic) ve müraselede resm imzayı teşhise qadir olan Abdullah efendiniñ sahife-i imalın piraye-zeyb (zib) ünvan qazıaskeri eyledi **Devlet Geray Hannıñ** hem-qadeh şarab bezm-i na-güvar ğurbet ve kürbet ve hızmet kitabetinde (kinabetinde) tazyi' nur-ı çeşm ve basiret idüb aqsay meramı ya'ni Divan efendilik rutbesin ihraz ile faiqu'l-aqran [c. 260, ***Keyfiyye-i sulh der-Qarlutça. Rami efendi***] olmaq hulyâsında olan faiqıden ez qaza mansıb-ı mezburıñ tahallüfi iqtiza eyledikde kelk (gülüñ) lâ'lgün ve dide-i hasret nümunından eşk hün rizan iderek dehan te'essüf ve infi'al ile * Dağlar yaqdım elf tek şerha çekdim

sineye * tagören (tagüren) tarihnı Devlet Geraynıñ fehm ide * beytni nazm ve inşad ve piş inzar zarfaya vaz' ve nihad idüb bu mersiye olmuş diyenlere beli muvafıq hal ve şanım olan mersiyedir didigi meşhurdır **mahall-i** mukâleme-i sulh olan Qarlutçada Masqva tarafından meb'us-ı bi-din hakister şek ve hafade (?) mestur olan madde-i sulh ve emniyeti germiyyet (keremiyet) aştı ile sebk eriçe-i (ariçe) muhabbet idüb bir qalıba ifrağ içün izhar-ı meyl ve rağbet idiçek şahid gülçehre-i musafatı sarf-ı nüqud ve muhaverat ile ram itmekle memur olan Rami efendi cevabında sihan husul-ı meram keman-ı ihtimam ile hedef ihtitama (ihtinam) reside olmaq qurb-ı memleket muqtezası Qırım Hannıñ re'yı ve iradesi inzımamına muhtacdur deyü rişte-i kelâmı diraz itmekle mesfur dahi iki sene miqdarı zaman piş ashab-ı gir-u-dara deyü er-mütareke keşide ve rah-ı muhasamet tarafından sed olub sülme-i harem ve ihtiyatdan durbin im'an ile nigâh-endaz işkal havadisat olmaq üzre suret ricada bast itdigi elfaz (ilfat) mühmele-i (mühimle) müşevveşü'l-ma'na mazmunında Hane hitaban sadr olan evamir ve Masqvalınıñ ba's-ı sefir itdiginden ihtimal in'iqad sulh ile herkes rahat-güzin köşe-i ferağat olub Qırıma muhassıs olan murahhasıñ vürudına intizar eyyamında mühil (muhayyel?) ve rube-i ayin olan Masqva melâ'ininden merre yu'ad ahrı zuhur iden keyd ve megerinden naşi bu vaz'inde dahi hile ve iğfal olmaq ihtimalıyle küsfend ve bire ra'iyyeti şeğal küffardan hıfz ve sıyanet ve sahray-i Ferahkermanda dide-i güşay basiret olan Qaplan Geray tecessüs tahcir-i ğanimet içün taraf-taraf neşr ve perakende itdigi esb-ı tazı süvar-i Tatarıñ şikârları olan Qazaqları nihade-i piş Qaplan Geray idüb ol dahi pençe-i haber ve a'nf ile latma-zen istintaq olduqda qıral-ı cuğd-fi'al ğurabu'l-beyn melâ'in ile Qarğalıq didigi (didi) mahalle nüzul ve itare-i mürğ-u rahat-ı müslimin içün müş-havaran küffarıñ tecemmu' ve ihtişadın ahbarlarında mesfurler dehqanı ve bezrger maqulesi eşhas olub kelâmları mevsuq be olmamağle Qaplan müşarun-ileyh künam hacr terbiye ve riza'iyesinde nümayâb oldığı Sırtlan ağayı tashih-ı maqal içün iki yüz miqdarı Şehbaz bala-pervaz ile irsal itmekin anlar dahi [c. 261, ***Tereddüd-i halq der-husus-ı sulh. Vürud-u sefir ez-canib-i Masqva ve tahqir-ı o. Vürud-u Han-ı Qırım bi-Bağçesaray fi Muharrem 1111 sene. Orektimur ve evza'-i na-marziye-i o***] ruy-i berf menquşda eser-pay nuhuset mersum küffarı teftiş iderek üftade-i ram itdikleri iki nefer buzine-i sahn-güy ve ahval-şınas vaz'-ı şirhane-i tazyiq istintaq olunduqda zümre-i ashab-ı nifaqıñ emr-i sulh-ı vifaqda hem-zeban ittifaq olduqların tahqiq itmekle aqlay zaman iki kelâm muhalifu'l-mazmunıñ ma'nasın idrakda mutehayyir ve ser-gerdan olduqları esnada Masqva canibinden ba's ve came-i sihgün meger ve hayl

(hil) ile ilbas olunan Papas-ı na-sipasıñ tahmil-gerden iqtidarı itdikleri nusha-i saqim had' ünvanıñ mazmun-ı na-matbu'i ben ki şarq qıralım ve sen ki Qırım Hanısın (hatisın) ba'z mevad-i mükâlemesiyçün Qastantiniye padişahına ba's itdigimiz baş elçimiz memerr ve ma'berleriñize vardıqda mümana'at itmesin maqulesi elfaz mühmeleden i'baret ve mefhum-ı (maqhum-ı) mektüb ve vaz'-ı qasıd müş'ir-zil ve haqaret olmağın sefir-i mezbur dahi nişande-i genc-hane-i tahqir olunub ehali-i vilâyet-i dervaze-i havf ve ricadan nigâh-endaz havadisat-ı ruzgâr oldılar Han-ı Qırım dahil-i havze-i hükumeti olan Bucaq havalisinde hasbu'l-imkân tanzim umur enam idüb sene-i ahdi a'şr ve mie ve elf Muharremu'l-haramnıñ yevm-i a'şirinde sefine-i avdet ile küh-ı cüdi-i Baqçesarayda lenger-endaz selâmet olıçaq müşarun-ileyhiñ ahd-ı şebab-ı hükumeti olub tahsil-i nik-nam ve arz-ı şevket ve ünvan qaydı ile iqa' ahkâm-ı siyâsetde era'it şekl-i şiddet itdigi eyyâmda el-cünun fünun şarab-ı muhtelifü'l-keyfi ile neş'e-yab olan mirlivay-i Şirin Orektimur-ı bi-şu'urıñ avaze-i tabl zulm ve te'addisi perde-i birün insaf olub ateş-i qahr ve ğazabı ashab-ı nefs natıqa ve zeviü'l-u'qulden ğayrı ekbad çerende ve riş perendeyi süzan idüb hususan veliü'n-ni'am ehali-i Qırım olan Han Selime izhar-ı u'quq ve muhalefet ve bi'd-def'at meyan-ı Tatarda iqa' mefsedet idüb ba'is-i ihtilâl-i memleket olmağle tiğ-ı ser-tiz siyâset ile keyd ve mazarratın def' ve vücud-u habaset-alüdin sahife-i ruzgârdan ref'-i vacib ü a'yn nef' iken Han-ı müşarun ileyh şeref-i ziyâret-i Beytullâh ile müsta'id ve ma-i Zemzem tirran ile (tir ile) dest ve damenin iraqa-i dem ve sa'ir dens isyândan tathir itmekle yed-i mübarekin alüde-i hun-ı na-paki itmek ictinabından ğayrı rical-i qabile ve qartı ve avnesiniñ kesreti bi'l-cümle umera-i Qırıma olan riyaseti muqtezası te'dibine şüru' olunduqda müfside-i a'zime zuhurı ihtimalıyle qatl ve i'damına mücaseret (mücaşeret) olunmayüb qahr-ı Qahhar zeviü'l-intiqama ihale itmişidi [c. 262, ***Güriz-i Oktimur ve hal-ı mansıb-ı o bi-Alb Geray Mırza. Tatar-ı Bucaq***] **iz arada-llâhu şay'an hayyân (heba) esbabehu** divan qazasında gelenk debir taqdir ile tertib-i cezası emri sebt ve tahrir olunmağın şahs-ı mezbur esb-ı nahvet ve ğurur ile Nemçe seferinden daru'n-nedve müşerrefü'l-indirasına avdeti esnasında yine qabile-i mezbure mırzalarınıñ ma'ruf ve meşhurlerinden Sarı Qadırşah refiq ve hemrah olub şahs-ı gec-reftarıñ evza'-barde ve na-hemvarına tab-aver olmayüb tariq-ı refaqatdan istifa ve sohbet ve ülfetinden eba (aba) idüb ba'z menazil ve merahilde tahallüf ve sebqatından naşi ateş-ı tenevvür cezbesi feveran idüb Qadırşahı ilqay-i ateşgede-i endüh ve ğam itmek içün berzede-i daman azimet olub Qara-Yahşı nam mahalle reside olduqlarında şürb-ü qahve-i ru-siyâh

bahanesiyle derun-ı kinedarında olan yüz qaralığın izhar içün dude-i sevad-puşına davet eyledikde ğaşave-i ğaflet dide-i ihtiyât ve basırın (basiretin?) na-bina itmekin metkây-i a'say-i icabet olub bir mu'tad-ı qadim taqbil dest merfu' el-qalem içün ser-qaza residesin vaz'-ı zemin istikânet ve mir Mecnün dahi itale-i yed celâdet ve biçare Mırzanıñ riş sepid ve dirazından ahz idüb ağuşte-i hun idinçeye degin leked-küb haqaret ve lâtma-zen melâmet olması zahm-hurdegân niş-azar ve melzuğ ma Rüstem (mar-sitem?) Dahhak-ı bi-idrak a'sr olanlar ref'-i derfeş kâvyân ittifaq idüb ser-nahvet-şiarın küfte-i seng ve mar (ve mad?) yâhud hıtta-ı Qırımdan tard ve ib'ad ile endahte-i tiye (tih) idbar itmek içün resm-i qadim-ı Tatar üzre çüb rayât-ı menkus şikest itmek hususda nesic itdikleri şeqa-i ittifaqların qanat-ı metin talaq ve yemine üç yerden rabt ve ta'liq itmegin qayd ve bend u ahz ve ihzar olunmaq içün mübaşirler ta'yin olundığından haberdar olduqda tahlis-i giriban baş ve can sevdasıyle ihtifa ve fırarı mesmu' sığar ve kibbar olıçaq hıdmet-ı tecessüs ve ityâne Qaplan Geray Sultan memur olmağle esnay-i tefahhusında mezburıñ zevraq havf ve keder ve bad-ı sarsar ıztırab ve hazer ile Buçaq canibine güzer itdigi muqarrer olıçaq qaide ma'mül bahaları üzre mesenn ve muhtarları olan Alb Geray Mırza'yı * ked ve üftad ve badıncan (bazinçan) bir amed * qalem şikeste-raqamı ile nam tarafa edasın ceride-i riyâsete taqyid Han dahi hil'ât-i fahire-i tebcil ile re'yi qavmı te'yid eyledi güzariş pezir sahife-i tahrir oldığı üzre eva'il-i in'iqad-ı sulhde Ğazı Geray Buçaq Tatarı Qalaş ve Nebaşnıñ dest-i ğazab ve hasaret ile sürah ihtifade pinhan itdikleri rübe [c. 263, ***İsti'fay-i Meñli Geray Sultan ez-mansıb-ı seraskeri. 'Aciz-i Qaplan Geray-i serasker***] beçe-i melâ'ini dud-gâh ve giyâh tefahhus ile ihrac ve izhara dair evamir-i celilü'ş-şa'nı tenfiz ve icra ve nam seraskeri ile mütekeffil tanzim-ı umur enam olan ser-levha-i ceride-i fıtnat ve noqta-i qutb daire-i feraset Meñli Geray Sultan muvafıq vaqt ve hal olan re'yı dilpezir ile era'it-i umur-ı külliye ve ciz'yede sarf tab ve qudret idüb tesamuh ve ihmal maqulesi nuqsan ve qusur itmemişken Han-ı Qırım hızmet-i mezbureyi pençe-i Qaplan Geraya ihalesinden Meñli Geray münfa'il ve bi-huzur olur deyü halefine ma'iyyet itmek üzre güftar nerm ve şirin bi-ma'l ile teskin-i ateş infi'al qaydında olıçaq Sultan-ı müşarun-ileyh serir-aray (erı) u'lüvv himmet bala-nişin qadr ve menzilet olub bile mücib endahte-i taq i'tibar olmağle mumiyây tesliyet ifade-i iltiyâm ve ceran-güsar itmediginden ğayrı Qaplan Geray etba'nıñ sebk-mağz u bi-şu'urlarınıñ izhar itdikleri a'ceb ve ğururları bais-i tenfir qılub (qulüb) qavm-ı mesfur olmağın şeqa-i bağı ve i'nadların efraşte-i tar isyân ve fesad ideceklerin teyaqqun itmekin zevraq diba şera' re'yı ahsen ile

bahr-ı mücehhiz (müchiz) ğavğa ve sitizden halâs ve vasl-ı kenar-ı selâmet omağle bahane-cüy olmağın hızmet-i mezbureden isti'fa ve taqbil damen-i Hanı olmaq niyâzı şeklinde kelk (külk) dü-zeban nezaket ile sahife-i i'tirazı olub irsal itdigi mektüb-ü rica-uslübiñ henüz cevabı reside olmadın müteveccih-i canib-i Qırım eyledi **Qaplan Geray** dahi tefhim-i ma'nay kitab ve tenfiz emr-i müstetab içün tertib olunan meclis-i şur-engizde qavm-ı rube-ayin temelluq dilferib ile rişte-i teslim ve inqıyadı ve abeste-i fersude-i a'mud hayme-i şurı idüb gendilerini huzur-ı pelenk celâdet-i meşhurde şekl kürbe-i bi-mecalda era'it ve lediü'l-huruc penca-pençe-i qıtal olmaq nehq ve avazesiyle manend gerek ve şeğal pişgâh-i müşarun-ileyhde vaqi' pişte-i balay tecebbür ve u'ruc eylediklerinde Sultan dahi vaz'-ı çetr ve hargâh ve tahmil gâh ve giyah itdikleri gerduneleri me'men ve penah idüb riş-i celâdet ve cevher-i cesaret ile arayiş dade-i tir ve şemşir olub egerçe izhar-ı havf ve haşyet itmedi lâkin meşaq keşide-i rah diraz olan asker-i Qırımıñ za'af ve fütur ve Buçaq eşqıyâsınıñ kesret ve vufurlarından naşi şekl-i qabih inhizamıñ rev-nümudın hayta-i şühud olmaq ihtimalı ile bir daşte-i telâl huşunetleri olan rayât (rayâb) bülend ayât güftar sahtlerin şeyb-leyn musa'ade-i mutalebe tenzil eyledikleri saat mesfurler dahi va'a-i fursat beyinde (babında) pinhan itdikleri şeqa-ı ruy turş [c. 264, ***Gecreftar-ı tayfa-i Noğay. Maqtul-şiden-ı Qalğay***] ve huşunet nesacların suret-i ısrar ve i'nada tahvil idüb bile te'hir ve aram ve nihade-i ric'at olmasıyçün safirzed ibram olmağle zevraq-i ıztırar şera' ile nehr-i Turnayı (Turla) Ceyürce ma'berinden u'bur eylediklerinde qulüb-u qasiye-i biğata quvvet hasıl olmağın tehiyye-i zad rah ve tedarik-i edevat gir-u-dar ve qılâde-i gerden mel'ânetleri olan halqa-i cemiyetlerine istihkâm içün her kes hanesine münteşir olıçaq Qaplan Geray tekrar çub tir-u-sinan ile tefriq şeml-i ashab-ı bağı ve isyana berzede daman-ı ictihad olmaqda halefi Meñli Gerayıñ te'azud ve ma'iyyeti iltimasıyle vesiqa-i muhabbet tahrir eyledikde her ne qadar cüybar-i derunı ğubar-ı azl ile keder-alüd hüzn ve elem ise de simab a'lâqa-i ahut (ahvet, ahavat) cezr ve cezb itmekin nehr-i mezburı mürurde hem-nişin sefine-i ma'iyyet Yanıq palanqası pirameninde calis sayeban-i refaqat olub qavm-ı mezburıñ nevk lisan-ı tiğ-ı ser-tiz ve zeban sinan mahall-i mezburde fetn-engiz ile virdikleri cevab saht ve sitizlerin Han-ı Qırıma tahrir idüb min-ba'd hayme-nişin hatar tınab qarar olmaq muvafıq fasl ve ruzgâr olmamağle Geli (Güli, Külli) qasabasında çend-ruz rahat-güzin oldılar **Han-ı Qırıma** dahi Noğay-i gec-reftardan sudur iden vaz'-ı na-hencarlarını inhay-i der-i Devlet-medar idicek tertib-i cezay gerden-küşan yed-ı ihtiyar-i Han-ı müşarun-ileyhe (ileyh) müslim (müsellim) olmaq mefhumında sudur iden

hatt-ı Hümayun-ı ruhset-nümunı piraye-i dest ta'azzumı olıçaq * Bu cenk eyyamıdır ramiş-giran (ram-şükran) cengiñ şikest itsün * Keman ibrişimiñ bağlasun küş keman üzre * Esb-ı hamiyet likâmi ile sene-i ehadı ve aşr ve mie ve elf Rebiü'l-ahrı evahirinde ref'-i bağı ve ihcaf ve def'-i zulm ve i'tisaf içün azimet-cüy canib-i maqsud olub Ferahkerman Sahrasında vaz' hım siyah ve kebud eyledigi zaman hüzn-u iqtirandaki sene-i mezbure Receb bu'l-acebidir mader felek-i ğadr-ayiniñ perverde-i kehvare-i adavet ve kini olan püser-i na-halefi ebnay-i selim ser-fırazlarından qalğaylıq rutbesin ihraz iden siyavuş mazlum Şehbaz Gerayıñ hancer ser-tiz ile pirahen gelberiñ (gülberiñ) hayatın çak itmekde Besleni Çerkesi umerasından Timur Boladıñ veled-i na-pesend ve endek (anıñ?) şu'urın refiq ve şerik itdigi haber-ı musibet-me'ali qasd-ı keder maqal ve hüzn me'al * biçare dil-i biser ve saman mera * ezherçe beter-seyyid (bet-resid) heman amed-piş * mersiye-i umum bilivay ateş-engizi ile damen-güşay haber-ı dehşet iştimal oldığı nitaq taqat nası suhte itmekin seng [c. 265, ***Qalğay-şiden Saadet Geray. Zann-ı halq. Naql-ı na'aş-ı Qalğay be-Bağçesaray. Serasker-i Ğazı Geray. Vürud-u qasid ve ricay-i sulh ez-taraf-ı Tatar Noğay***] zen sine-i tave-i hasret ve çak giriban qabay-i afiyet eyledikleri dem hayret ve nedemde şirare-i alem-süz ğam ve elemden Han-ı Qırımıñ adem te'siri ve muqaddema mizac-i ümid emel imtizacı ve hamit havayı tahallüf-u matlab ile daire-i i'tidalden haric ve mübtelây-i maraz-ı keder ve infi'al olan birader-i mehteri Saadet Geraya teveccih mansıb-ı münhalde medade-keş yarlığ isti'cal olmasından Yusuf Mısr Hasannıñ ser-füru berde-i ğıyabetü'l-ceb adem olmaqda pay iradeti gezlik derende kelâb-i (gülâb-i) Çerakise mihman daru'l-harb zulm eyvanların zahm- hurde-i esnan tiğ ve sinan itmek kiş batıl ve bedruşelerinçe ale ittihazı ile nasiye-fersay ubudiyet ve perestiş olduqları şecere balay-i derağuş-ı napezir berq-zedelerin fas ihanet ile qat' belki saye-i bin ve beyhinde sıql batn habisin def' itmek qadr a'yıbdan ma'dud olub hıfz ve himaye-i musafirine bezl-i mechur iderler iken muhalif ve tire-i qadime burez'i sandalı-nişin evc eflâki endahte-i mağak helâk itmek nevidi ile dest-i napakin ağuşte-i dem hatır iden küşteni ve u'qur Saadet Gerayıñ kâse-leys havan ihsan ve fazla-havar süfre-i (sefere-i) güşt ve nanı olmağın ilqay-i qa'rçah helâgi bais-i i'zz ve cah olur deyü tahris ve terğib itmek ihtimalı ile anıñ dahi enamil işareti olmaq üzre-i nefir-i bi-ahenk ve alemgiri ile ekser-i nas zanu-zede-i hayf ve te'essüf oldılar el-'ahdet aliü'r-ravı **şikeste** seng-i ğadr olan gevher giran-maye-i şehidi sanduqa-ı ser-u-hoşbuy tabut ile Baqçesarayâ naql ve vedi'a-i genc gencine-i mezar ve tetmim resm-i sev(sü)-güvardan soñra tanzim-i umur-ı memleket-i

Çerakiseye Nuraddin Ğazı Geray memur olub Han-ı Qırım dahi manend küh-ü rik (rebk?) tertib ve ihtişad olunan cünud nama'dud-ı Tatar ile Qum Geçidi nam mahalle mazrıb hargâh ve hım eyledikleri esnada kesret nüzul-ü berf-i baran mani' müşeyyâ ve hareket olmağın meşaqqat-ı hezar-bar ile Qızıl Ağaç nam şecere-haşek rihte Oraq (evraq) pirameninde debs baran ğam ve helvay berf serd bimeze-i hemm ile telh-kâm olduqları hengâmda qavm-ı zişt timsal Noğayıñ sevad-ı ruy-i napakleri olan resm ceraimleri zatbeday (za'ibeday) devr-i alem tabuqat-ı padişah * Ez bezirgân afv bu dest ez-füru destan günah * cüybar inayeti ile şest ve şuy qılınmaq ricasıyle qasıd haber peymaları olan Qasay Mırza nasiye-fersay damen-i Han-ı Qırım olduqda maqalid (maqalled? muqallid) bab-ı sulh ve amanı yed-i ihtiyâr Merdanali ağaya teslim ve taqlid itmekin ağay-ı müşarun-ileyh egerçe ilm-tedbir ve medn ve münazele vaqıf lâkin ayine-i derunı ğubar-alüd ğurur olub mir'at [c. 266, ***A'ciz-i leşker-i Tatar. Vuqu'-ı sulh. Taleb-i Ğazı Geray diyet dem-ı Şehbaz Sultan***] musafay-i qulüb (qılub) nası seng-sengin hud-pesendi ile şikest itmege me'lüf olmağın şikeste dehan sefiri vaz'-ı na-mülâyim ceberutı ile kesr itdigi sairleriniñ v'a-i buze-i sitizleri ğaleyanına bais olmağın ve ray nehr-i Özüde vaqi' cüybarıda zende tertib kârzar eylediklerinde eşqıyây-ı Noğay der-cenk ol şirinyân alayına hücum ve bir qaç nefer müslümanı ta'ma-i tiğ ve bir qaçı zahmdar tir-ı ateşbar ve ceyş ra'b ve haşyet istilâsıyle asar-ı hezimet nümudar olmuşidi **vaqta ki** haqan-ı mühr-ü felek sayeban zerrin tınab neharı ref' ve çetr siyâh şebgünin rü'es-ı sükkan-i zemine vaz' ve rical-i Qırım dahi zir hiyâm tehaşşüdde zarb-ı ezlâm meşveret eylediklerinde Han-ı daqiqadan muvafıq ihtiyat ihbar ve mülâyim fen gir-u-dar olan tob [zerrin] re'yı zerrin isabet-qarının endahte-i meydan azmayiş ashab-ı aql ve iz'an idiçek pesendide-i havas ve a'vam olmuşiken felek-i sitare sipah ve mütelevvin meşreb-i zerrat leşker subh kâzbi cem' eyledikde tarafından ferd-i vahid dest nihade-i edevat qıtal olmadın qabail-i Şirinyânnıñ tedbir-i dilpezir Han-ı Qırıma muhalefet ile tertib süfuf kârzade a'dem riayet ve aliü'l-a'miyâ cenk ve perhaşa mubaderetlerinde ruz ol sitizde hudus iden himay muharriqa-ı (muhraqa) hezimet qılub qasiyelerine te'sir itmekin qalem-ı müydar (müeyyedar) cebanet ile nigâşte-i sanemhane-i derunları olan şekl-i qabih sulh-ı mağlübaneyi bile istizan ve şurı era'it idüb piraye-i dest-i celâdet ve zeyb-efzay meyan nahvetleri olan tiğ-ı murassa' ve sadaq-ı müşa'şa'ların endahte-i hak mezellet itdiklerin bais-i tezayid süret-ı seyf celâdet-i ashab cem'at (cüm'at) oldığından ğayrı Buçaq havalisinde olan Qaplan Geray ve Meñli Geray ve ma'iyyetlerine memur mustahfızan qal'â-i Aqkerman ve Dobrıca askeri ve Yusuf Paşa ve Qahraman Paşa gâh

(ga) muvafıq qanun harb olan qavl (qul) saht ve leyn ve gâh alet-i cenk ateşin ile qahr ve tedmir muhalifin quvvet (qut) qaribe vasıl olmuşiken meyanlarına hulül iden ervah (evah) habise-i dalâlet-şiar Noğay mani' isti'lâm ve istihbar olmağın asker hane tarı olan za'af ve herm (hırm) anlara dahi sarı olmaq ihtimalıyle sene-i mezbure Şa'banı muntasıfında vesiqa-i sulh ve amana hatm-zen a'ciz ve nedamet ve ab ve ekl hırmana avize-i a'liq ric'at eylediler **Çerkes** canibi seraskeri olan Nuraddin Ğazı Geray hudud-ı ma'huda dühul ve qabail-i Noğaydan Nevruz (Nuruz) oğlı ve Sultan Mehmed oğlı oymağına (uymağına) [c. 267, ***İrsal-şiden in'am-ı Haqanı bi-qapuçı başı ağa bi-Han-ı Qırım ve fevt-ı resul***] nüzul idüb ed-demü'l-inam avaze-i alem-aşubı ile hun Şehbaz Gerayı rihte-i zemin hayf iden Besleni küştilerinden (kiştenilerinden?) taleb dem ve diyet ve ahz-sara izhar-ı me'muriyet ve Qabartay ve Abaze rü'esasın siramen (piramen?) qafadarıyâ davet eyledikde mesfurler hem-kiş qavm-ı kâfir-meniş olub **el-küfr milletü** vahidet bezm-i ittihadına i'zar barde iradı ile dest-keşide-i rikâb ma'iyyet oldılar **muqaddema** dergâh-i behişt iştibah-ı padişahıda idare-i kâsat mükaleme iden sulh murahhaslarınıñ keyfiyet neş'e-i aştilerine vuquf tam hasıl olmayüb ve Qazaq-ı mel'ânet mizaq kesr-minay ahd ve misaqa dair berü bahrde icray-i zevraq şarab-ı na-güvarde ittifaqları ve temadi-i meşaqqat seferden temaşi-i mizac ehali-i Qırıma a'rız olan za'af-hal ve Buçaq havalisinde lem'a-riz olan ateş-ı fesad ve ihtilâl mütezayid oldığı hilâlde sefal-ı zindegânisi şikest havarisniñ iflâs olan devlet keskenlerinden bir şahs-ı bi-idrak Han ve ricalniñ ma'ayib hafiyesin ta'dad ile a'zab (i'zab) ve tesliye-bahş derunı olmaq murad idüb mektüb-ü bi-imlâ ve na-maqru' ve vesiqa-i reddiye na-matbu' ser-bimührin dest ihtiyal ile Han vekili olan Merdanali ağayâ isalında mefhum-ı mektübe itlâ' hasıl itdikde tertib-i cezay hısme dair sa'y-i bi-faydesi bais-i etva' qıl u qal oldı **sütur** ser-keşan bi-aql ve iz'anıñ mer'ay-i adab ve inqiyadda zuhur iden saday-i bi-ahenk muhalefetleri sehil hıfe-i (hayfe-i) qalem seri'ü'l-ceryân ile vasıl-ı sem'-i padişah-ı cihan olduqda mehar ve a'dd-ı va'id (ve ı'yd) ile ustubl (astabl) ita'at ve inqiyada rabt ve bend itmek Han-ı Qırımıñ ihale-i dest re'yı dilpesendi olmaq mazmunında name-i Hümayun ve bir qıt'a seyf murassa' ve ferve-i semur isalına memur olan Qıbleli-zade damadı qapuçı başı ağa qaray-i Qırımdan Büyten nam qaryeye vasıl olduqda kâse-i zindegânisi **küllü nefs zaifatu'l-mevt** şarab mergi ile lebriz ve dest saqı-ı ecelden piyala-keş hatf ve helâk olmağın hızmet-i risaleti gendi kethüdası itmam idüb bir vech-i mu'tad mazmun name'yi işa'at içün ehali-i vilâyete ketb vesiqa-i davet olunduqda pay-i esb icabetlerine vaz'-ı düşaha-i ihmal ve beta'et (bita'at)

itdikleri bais-i infi'al ve hacalet oldı **ol esnada** name-i sabıqu'z-zikr mazmunı havi Baba Tağı seraskeri Yusuf Paşaya hitaban emr-ı ali varid olmağın qartal tarafına pervazda qavadim imtisal ile şehper-güşay isti'cal olub Aqkerman qal'âsı mustahfızannı Noğay qavmı meyânlarından [c. 268, ***Ahz-ı Ğazı Geray re'is-i qatlan Şehbaz Geray-ra. Rüsva'yı Ğazı Geray bi-sebeb-i töhmet-ı na-haq***] taqriq ve ihrac ve iltizam bargiran tekâlif-i şaqa ile ta'zib ve iz'ac ve meslül ğamd hükumet-u Han-ı Qırım olan süyuf ve emr-i aliyye vaz'-ı gerden inqiyad ve Halil Paşa hududında hoş-nişin merkez-i itaat ve ittihad olmaq hususında Baba Tağı seraskeri Yusuf Paşaya hitaban emr-i ali sadır olmağın icra ve tenfizinde berzede daman sa'y ve ictihad olduqda anlar dahi dik desise ve deklerin vaz'-ı kânun şurı idüb qal'â-i mezbure müstahfızanı kâl-evvel meyanlarında bulunub Qalğay veya Nuraddin Sultandan biri çar baliş-nişin erike-i seraskeri olursa gerden iltizamlarına vaz'-ı qılâde-i ubudiyet itmek üzre ihtira itdikleri huyd (havid) bimize-i nifaqlarına nemekpaş ittifaq olub arz-ı pişgâh-ı Han-ı Qırım eylediklerinde hoş u'lf çeragâh hayl ve şürur olan qavm-ı mezburıñ kefte-i rehı (rahı) dehanları olan cavers-güftarları Kefe-i terazuy zaiqa-i selime-i havas ve a'vamda misal-i nehale (tehale) ve a'fs tefe nahoş oldığı merre ba'd-ı ahrı sencide ve malüm olmağın üstühvan cevabla ve ni'amden hissedar itmedin hilâl-ı redd ile ferce-i dehan i'tibardan ref' eylediler **ol esnada** Çerkes seraskeri olan Ğazı Geray muqaddema Şehbaz Gerayıñ pirahen-ı sepid hayatın dest-ı hancer-ı ğadr ile çak iden kişteni ve seffaklerden re'isleri olan Tumçin oğlunı üç nefer qafasıyle Divanhane irsal itmekin savt-zen siyaset olduqlarında ser-nihade-i ve sade-i ğaflet olan Sultan-ı bi-cerme itale-i hancer-ı ğadr (u'zr) itdigi [ve] güzariş gerde-i qalem-ı şikest-raqam oldığı üzre Saadet Gerayıñ tahrik-i enamil işareti oldığın **eza ye'su'l-insanu tala** (tale) lisanuhu dehan-ı ateş-feşanından u'lüvv-paş iqrar olıçaq mesfurler fütade-i selâsil siyaset olduqları saat miqraz-ı ahz-sar ile qat'-ı lisan qıl u qal olunmayüb pinhan gerde-i kelim hafaları olan kös hamruy-i alem-aşublarına turrezen (tırazen) şematet olmaqdan maqsudı şerer-endaz hanuman muhabbet-ihvan olmaqdır deyü arız olan infi'alden naşi Ğazı Gerayıñ müteşebbis damen-i mütaba'atı olan huddam ve rical-i Qırımıñ damen-i keşide-i ülfet ve her kes hanesine avdet itmek hususında medad-ı emram (ibram?) ile tahrir itdigi varaqa-i arz-ünvan bais-i qıl u qal oldığından ğayrı Ğazı Gerayıñ der-bağl-ı ketman itdigi şeqa-i hamray-i süfyanı qumaş vaz'-ı qanat i'lân idüb çak giriban came-i siyah sevkdar (sükdar) ve tecerru' kâse-i hamiyet ve ahz-ı narda bi'l-cümle ebnay-i Selim Geray [c. 269, ***Muharrem-i 1112. Teveccüh-i tanzim-i umur-ı Çerakise bi-Qaplan***

Geray] hemreng bade-i ‘ar u neng iken şehid dest-i ğadr ve mısıryan adavet ve nifaq olan hun mazlumı taleb ve dava hususında nağme-i süz-efza ve raqt-temay mersiye eda ile müteferrid ve yekta olub dide-i qulüb-havası lebriz dem hasret ve bade-i tahris ve iğra ile kâse-i derun a’vamı mala-mal şarab-ı celâdet itdikden soñra nevk-sitan tahrir ile iqaz fitne-i nayme-i içün ateşgede-i naru’l-habahib fesad olan Aqkerman canibine mürur içün süruc azimeti piraye-i bir güstevan (kistevan) huşunet itmek avaze-i ni’al natıh azimeti Han-ı Qırımıñ bais hadşe-küş hoşı oldı **vaqayi’-i sene-i isni a’şr ve mie ve elf** şehr-ı Muharremu’l-haramda vekil-i satanat-ı Qırım olan el-Hac Merdanali ağa bi-ferman-ı Hanı Qarasuw qurbunda vaqi’ Aqqaya man mevzi’de ehali-i Qırım cem’ idüb nümayâb ma’den ısrar olan sengdelân Noğayıñ evamir-i ateş-engiz şehriyârı te’sirinden ma’il semt melâmet olduqların işa’at idicek esb-ı sekit qılub (qulüb) ehali-i Qırıma nev’an quvvet-i celâdet talı olub hasidiñ qalbine lütfiyle selâmet gelmez * telh olan meyveye şükürle halâvet gelmez * müeddasınca qavm-ı mezburıñ cürur-derenleri efsar ihtiyâr ile müncezib-i semt itaat olur ise febiha ve illâ avize-i dehan iştihaları olan a’liq zindegânileri tiğ-ı celâdet ile qat’ olunması muqarrerdır deyü raqam-zede-i kelk (gülk) ihtira’ları (ihtir’aları) olan mektüb-ü acibü’l-uslüblerine hatm-zen ittifaq ve ictima’ oldılar Ğazı Geray Sultan rakib esb-ı harut ısrar olıcaq era’it umur-ı sütur Çerakiseye Qaplan Geray memur olmağın hudud-ı mezküreye ubur içün Taman iskelesinde tehiyye olunan sefayine aliü’l-ğaflet Ğazı Geray süvar olub Qırım canibine mürur ve Orqapusında huruc ve cemiyet muhalifine dühule şitabı Han-ı Qırıma bais-i ıztırab olmağın qatele (qanale) Şehbaz Geray avize-i çarmıh siyaset itmekle ikram ve kânun-ı derun müşarun-ileyhde füruzan olan ateş-i ğazab ve hiddeti itfa ve musafat ve avdın ricada oldığı müfid olmayüb Qırımdan ihrac ve idhal hayme-i ma’iyyeti itdigi ademler ile Qılburuna vusulında nehr-i Özüyi ubur içün sefine-havah mürur olıçaq ehali-i vilâyet piş u pes zevariq azimete avize-i lenger mümana’at idiçek niheng deryây-i şeca’at san’at şinaveride izhar-ı meharet ve Balıqçı çerenğı (çerniğı) maqulesi şecere pare-i raqiq ile nehr-i mezburı ubura cesareti vasıl-ı rutbe tahqiq olıçaq muqaddema mehlike-i derpey ile ğariq bahr-ı hayret olan Oktimur begiñ [c. 270, ***İsyân-i Ğazı Geray. Bed-girdar-ı Alb Geray Mırza. Teveccüh-i qasıdan bedergâh ve alâ ve ma’iyyet-i Selâmet Geray***] temşiyet umur ve müsta’id bağı ve fesad olan qavm-ı şeqa ve temu’tadıñ bazar fetn ve şururlerine revac virüb kârgâh meger ve hilede fesiç (nesic?) idecekleri kirpas mülevves ve rişe-darlarına sermaye-i taru bud olmaq fikir fasidı ile qadr kifaye merakib tehiyye ve istiqbal ve gendülere serdar idüb

Han ile muqabele itmek ve muharebeye qudretleri olmaz ise terk-i Vatan idüb diyar-i ahıra getmek üzre tesvid itdikleri qabala-i (qıpal) ittifaqlarına hatm-zen ahd ve şart oldılar **ol havalide** zuhur iden maraz ihtilâl ve şeqavet Çerkes iqliminde sükkan olan Anapa Noğayı ve Qırım halqına dahi sirayet itmekin Han hazretleri enamil ray ve tedbir ile sevad edhem ihtilâlniñ sahife-i alemden ref'ine dair vaz' gezlik süri idüb kelâm-i mücibü'n-nizamların taraf-ı Hane i'lâm itmek üzre rical-i Qırımıñ re'isi gendi nişandesi olan Mirlivay-i Şirin Alb Geray Mırzayâ meşahir ulema ve Kölec hanqahı meşayihnıñ nesl-i tahirinden Abdullah Efendiyi irsal eyledi **mir-i mezbur** mübtelây benc ve afyon olub tebliğ-ı peyamı hengâmında henüz külle-i Qara hisarısını tıraqa-endaz (taraqa, tarafa) nişat ve şükür-ü kelâm bimizesi u'lüvv hızgele (hız külle) inbisat olmamağle ğunude-i çeşm ve dehan-güşay hezyan bima'l ile qasıd müşarun-ileyhi i'ade ve irca' (ica') itmekin Han dahi berş a'say tehdid ve ibramı havı Haqqa-i beyaz serimühr yarlığ eked ile keyfiyyet-i sabıqayı tecdid ve havab-(ve cevab) alüd ğaflet ve ihmal olan mir-gec tedbiri (tedper) iqaz itmekle ehali-i Qırım Çapçaqlı Dere nam mahallde cem' olub puhte-i dik şurileri olan netice-i maqallerini Asitan-ı padişah-ı Devlet-aşiyâne isale memur olanlar Cümadiü'l-evveli evasıtında badban-güşay azimet olmağın Selim Geray Hannıñ semere-i fuadından sene-i erba'a ve hamsin ve mie ve elf tarih-ı Hicriyesi hududında ferman-fermay iqlim-i Qırım olan Selâmet Geray Sultan henüz cilve-nümay bezsin (bezmsenn?) tufuliyyet olub val-id-i macidleri * ğaraz ze-mihnet zen der cefa-keşiden merd * hemin teferrüc-i ferzend nazenin başed * Bostan-ı letafetde tutı-ı şükür-nisarı ile şirin mizaq olmaq arzusın idüb taraf-ı bahiru'ş-şereflerine pervaz içün era'it qand-nebat davet itmekin daye-i zehire tal'ât ve lâlây behram menqibet hızmet ile mezburlere ma'iyyet eyledi **anbar** erzen fesad ve fetn olan Noğay-i bed-nihad ve hilekârları ki idare-i asiyây mel'ânet içün rical-i Devlet-i Aliyyeye ubudiyet [c. 271, ***A'riza-i Tatar Niğay bi-Sultan-ı zaman ve yas ve hırman işan. İnqıyâd-ı Ğazı Geray zahira***] ve hediye namıyle sarf naqdine-i daqiq rüşvet idüb memleket-i Bucağa (Buca'a) mahsus bir Han yahud taraf-ı Devlet-i Aliyyeden şahne ve zabit nasb olunub Qırım hanları müdahele itmâmek üzre geşt-zar derun mekâyid iqtiranlarına muqarın sal-ı kebisa fesad zer' itdikleri sa'y bifayde ve mağşuşleri her ne qadar mümteniu'l-husul ise de idhar mal habise ma'il olanlardan bazıları kümün meramlarına çeşme-i haşek ve şureden ab ğayr car'yi meva'id u'rqubeye-i kibbarye ile ervav-ı hediye-i nabehiyelerin qabula iktifa eyledikleri mezburleriñ hırmen ümidlerin süzan ve harab ve asiyay ab ve tab ricaların viran ve yebab itmekle beyaban-ı Çeñiçke

(Çekçeke) veyâhud Ferahkermanda muctemi' olub ayine-i gerd-alüd şikeste zicac ricay-i ca'liyelerinden era'it itdirdikleri şekl-i qabih u'nf ve cirleri suret-i pezir heyet-i musaade vusul oldıyse febiha ve illâ bi'l-ittifaq seng-sengin isyan ve a'davet ile mir'at-ı musafay-i itaatı hurd ve şikest idecekleri revnümun sahife-i tevatür ve şöhret olmağle teferruq şeml-i cünud şeytanet ayin +++ (içün?) cem' (müctemi'? tecemmu'?) leşker-ı bi-giran idüb müteveccih ashab-ı bağı ve tuğyan oldığın rikab-ı padişahıya inha idüb dahil-i zir-hükumeti olan Yaman Sadaq Noğay rü'esasında Ağuş ve Adil Mırza ve Hıtay ve Qıpçaq ve Yedisan Mırzalarına tahrir emr-i davet eyledikde bi'l-cümle izhar-ı rağbet idüb sene-i mezbure Cümadiü'l-ahrı evahirinde Anapa etrafında olan Noğay Qırıma vusulı haberi vasıl omağın Kefe valisi Murtaza Paşa Çocqa ma'berinde iskele bünyadına memur ve ubur idenleri qara-ı Qırıma tevzi' ve her haneye ikişer süvari mihman eylediler **Ğazı Geray** meyan-i qavm-ı mezburden huruç ve Rum İlinde iqamet itmek mazmunında melâz havas ve a'vam olan cenab-ı hazret Şeyhü'l-İslâm ve vezir-i a'zam ve sair rical-i devlet ve peder-ı ali-qadri Selim Geray Han taraflarından tahrir olunan mekâtib-i nasaih-amizden müteessir olub likâm kemiyet-i qalb muhtelifu's-seyrin imale-i tariq savab-ı inqiyad itmekin kemgeşte-i badiye-i hayret Devlet Gera'yı Hane-i (Devlet Geray Hannı?) zeyn-zerrin hükumetinden tenzil ve barqutas (barqtas) saltanatı rahat-güzin ustubl (astabl) istirahat olan gerden esb-ı Selim Geraya tahmil içün qalem kürre-beride bal-şikeste raqam ve bed-huy Tataru'n-neseblerine zemin ve hımü'l-havay (haymü'l-havay) arz ve mahzarlarında taziyane-zen tahrir olduqları avaze-i na-matbu'i vasıl sami'a-i Devlet Geray olıçaq nümune-nümay nigâr hane-i çin [c. 272, ***Huruc-u Han-ı Qırım bi-asker be-taraf-ı Ferahkerman. Casusan. İğvay-i Ğazı Geray ve rüsvay-ı o***] olan ve ray perde-i ve Alataq (İlataq) padişahıdan ne güne suret zuhur ider deyü durbin vaqt ve im'an ile nigâh-endaz yemin ve yesar olmuşidi **sene-i mezbure** Şa'bannıñ dördünçi güni yevm-i hamisinde Han-ı Qırım tehiyye ve amade itdigi asker ile Baqçesaraydan hareket ve haric-ı Ferahkermanda vaqi' Qañlıçuq (Qañlıçoq) nam mahalle reside olduqda qavm-ı mezburıñ came-i reng bu qalemunların meger efsun ile perdahte idüb tecessüs ahval-ı Qırım içün irsal itdikleri dört nefer casus mel'ânet me'yus ve nifaq iltihaqlar fütade-i zir savt istintaq olduqda Han-ı müşarun-ileyhiñ müteveccih-i canib-i Aqkerman oldığı Noğay-i bed-rayiñ vasıl-ı mesami'i olıcaq rü'esalarından Cavim Mırza nam qalaş havadarları olan evbaşlar ile amade-i qıtal ve perhaş olduqların haber viricek mezbur mütecessisleri zir çetr qahr ve mahnde habs ve bend eylediler **Han-ı Qırım** keyfiyet-i bedhahan ve

nafercame tahsil-i vuquf tam idüb buriyây terk ve ferağatda u'zlet-nişin zaviye ve tedris ve du'a olan zümre-i meşayih ve ulemadan maada ehali-i Qırımdan rükub ve nüzule qadir olan bay ve geday hem-rikab ma'iyyet idüb asker-i bi-şümar Tatar ile nehr-i Özü ve Aqsuyı ubur ve Cüybar Turlıya qarib Börü Boyun nam mevqi'e mürurlerinde zümre-i muhalifinden bir miqdarı arz-ı qamet şeqa ve mahall-i devrden (dürden) merhaba ile iktifa eylediler **ol esnada** emval-i ehali-i Qırımı iğare itmekde Ğazı Geray mezburleriñ iğralarına (ağralarına) vücud virüb nehr-i Özüyi uburde mezburlere teba'iyyet idiçek Noğay-i bed-huy ahd şikenliklerinden yalıñız Cavim ve Arslan Mırza muvafaqat idüb maadaları esnay-i aqd ve sulhde nigâh-endaz mehpare-kân iğtinam olmaqda ma'iyyet ve şekl-i qabih istirdad zuhurında iğmaz (ağmaz) ayn ile era'it ruy mücanebet itmekle bais-i bağı ve şeqavetimiz oldığından ğayrı tertib ve bünyâdına şüru' itdigimiz hane-i müşerrefü'l-indiras muahedemiziñ esası eger Han hazretleri tişe ve ğadr qahr ile beyt-ı aram ve ayşımızı tahzibe şüru' iderse biz dahi hasbu'l-imkân def'-i zarara sa'y ve ihtimam ideriz amma cidar (emacidar) dervaze-i qulüb bendekânin dest-i inayet ve afv ile ta'mir ve inşad ve kema-fi'l-evvel hızmet ve ubudiyetimiz murad iderler ise bi'l-cümle ser-mütava'atı nihade-i zemin itaat itmek üzre iken şimdi gendi hemkişimiz (hemkişbimiz) olan müslimiñ emvalın iğare itmeginden iqtiza ider pes size dahi enseb [c. 273, ***Aram-ı ehl-i Qırım. 1112. İnhizam-ı Tatar***] ve ahrı olan müteşebbüs-ı damen isti'fa olmaqdur deyü ve ray nehr-i mezburden seng-endaz i'tiraz olub ma'iyyet ve qafadarlığından tahallüf ve i'raz eylediklerinde Sultan-ı endek-mecal esb-ı serih (seri'?) ya's ve infi'aline vaz' zeyn rec'ü'l-qahqarı idiçek bi-resm-i ebnay-ı zaman ekser etba'i gendiden müfaraqat (mefraqat) eyledi **sefer** taqarrubıyle ibtal-i şeca'andan memleket-ı Hanı ve Ğazı Gerayıñ iğaresı ihtimalından naşi ehali-i vilâyet muztarıb ve mütelâşi olub a'yâl ve emval-ı suğur ve qılâ' ve şühuq-ı cibalde setr ve ahfa (ihfa) ve memer-i Qırımdan Oru ve Çonqar ve Rabat palanqalarına müstahfızın tertib ve tanzimine ta'yin olunan Meñli Geray Sultannıñ sa'y-i bi-şümarıyle cem' ve tedarik itdigi asker-i endek şümar ise de güzer-gâh hasm qavi olan Ferahkermana isal eyledikde ayine-i jenk-alüd cihanda rev-nümun olan suret-ı namatbu' küduretiñ naqqaş kâmil taqdir ile şekl-i müstahsan ve merğube (mezğuce) tahvil itdigi avaze-i ğamz edası sami'a-i Sultan-ı hikmetşinasa vasıl olıçaq muhbiran-ı saba-reftar ile aqtar kişver-i Qırıma neşr ve işa'at itmekle mirat qulüb-ı (qılub) müsliminden inkişaf-i ğubar hem ve ğame bais oldı **zikr-i hezimet-yaften (yafetn) Qalmuq-ı bed-nihad bi-inayet-i Rabb-i i'bad** Çerkes canibi seraskeri olan Qaplan Geray Sultan Yedisan qabilesi

Noğaynıñ mesken ve mav'aları (mavı eler) olan Ceniçek nam mevqi'de vaz'-ı hargâh ve hıyâm ile aramları eyyamında ki sene-i isney ve aşr ve mie ve elf Ramazan-ı Şerifi evaildir vaqt-ı tulu' neyyir-i (nirr) a'zamda her kes ser-nihade-i ve sade-i havab rahat iken a'bde-i mahlüq qavm-ı menhus Qalmuq ebr siyâh tufandar tertib süfuf gir-u-dar iderek mahall-i qaribe vusulın çeşm-i teyaqqun ile muayene iden Ğazı Mırza nam merd-i bidar misal-i hurus cennet-bank-(banıñ) zen iqaz ve ihbar olıcaq Sultan ve asker-i bimüze ve haftan atlarına süvar ve biñ biş yüz nefer Tatar-ı bi-kem ve kâsit üç biñ miqdarı hazır baş küffar-ı bed-maaş ile cenk ve perhaşa şüru'lerinde şemşir-i cevher dar şer' ğarra (i'zza) ile qat'-ı muhasamat asker-ı Sultanıya memur olan Qazı Sa'yid aqay Mehmed Efendi ve on bir nefer müslim qaza-ı reside ile def'at-ı şehid oldığından asker-i İslâme ve hışt arız olduqda inhizam külli (geli) zuhurından tehaşi itmelerinden naşi zal hıfz ve himayet ile rahat bahş-ı bi-tab ve tüvan olub derqafa itdikleri eşcar-ı sayedar himaye-i istihfasına manend-i güncişk şikeste bal müraca'at itmekle [c. 274, ***İnhizama Qalmuq***] def' teb germiyet harb ve cenk ve arayiş dade-i tiğ ve tüfenk olduqları esnada mest boza-i kibr-u-ğurur olan qavm-ı bi-şu'urıñ nezd-i cahilânelerinde zahm-havar pence-i hezimet olan muvahhidiniñ der-aqab merhem-i Selimanı ve a'tıyyet Allah cedd ve sebat ile def'-i maraz şeml ve herm idüb müsta'id sitiz ve qıtal olmaları a'dımu'l-ihtimal olmağın bile havf ve haşyet taqsim-i emval ve ğanaime iştiğal ğunude-i çeşm ihtiyat ve tefekkür olduqları esnada bişe-nişin şeca'at olan hizberan ve pelenk kiraz ve i'sume **kesennurin mağlübin yasulu alâü'l-kâllelbi** avazesiyle hücum eylediklerinde qafay-i müsliminden imdad-ı vafir vürudına hamel idüb pay sebatları zelq sabun hayret ile mütezelzil ve a'sab sakineleri zarb çub ve sinan ile mütehalhil olmağa başlayçaq kâraz mevdkân sitiz olanlar maceray-i tufan-ı Nuhı ima iden cüybar-ı Qoban (Quban) dehşet-efzay ubur ve bile ihtiyat ve perva cevlân-nigâh şiran-i dilirane mürur itmek bi'l-ihtiyar zehrabe-nüş hatf ve helâk olmaqdır deyü inhizam qavm-ı mezburı teyaqqun ve tahqiq idüb tar-ı qanun hamiyet-i şeca'an şebanı **qaddema'l-hurucu alâü'l-vüluc** avazesiyle nağme senc tahris ve teşviq olurlar idi fi'l-haqiqa nesim-i nusret vezan rü'es-i muvahhidin ve i'nakeb qaza-ı ğışave-keş basair-i (bisabir) müşrikin olmağle nehr-i mezburıñ ğair ve batıh olan mevazi'ne tezahüm itmekin ğariq bahr-ı adem olub sadır-nişin huk hane-i mel'ânet müte'ayyinlerinde betan qaşqa ve anıñ emsali mel'âin mübtelây bend u zencir olmağın hazane-i bi-giran mün'im ve habden muğtenem ğanaim-i bihesab oldılar **ezin** canib-i Devlet Geray Han Baba Tağı askeri Yusuf Paşa ile haric daire-i itaat olan zümre-i muanidini * biñ tedbir sad leşker

şikesti * perkâr ray-i tam dilpeziri ile piramen noqta-i itaatda rasihdem ve zaviye-i inqiyadda sabit-qadem olmalarına dair qutb-ı alem hazretlerine tahrir itdikleri du'a-i namelerinde Baba Tağı seraskeri Yusuf Paşa ile yekzeban kelk (gülk) ittifaq olub Buçaq havalisinde vaqi' Butne nam mahallde aram eyledigi esnada kemgeşte-i rah sıdq ve sedad olan Ğazı Gera'yı asay sinan ejder-fam terhib ile taziyane-zen ta'zib olmaq hızmetin Qalğay Saadet Geraya sıparış itmekin Ğazı Gerayıñ mücavebeden a'cizi nümayân olmağın Çehrin qal'âsında sadır-nişin hukhane-i mel'ânet lâ'in-i bed-tıynetiñ zıll şecere-i himayetine dühul ve nihal namus-u din ve devleti fas şikeste dehan bim ve hiras ve erre-i (varrah-i) dendan na-dürüst rezalet ile qat' ve hudud-ı mezbureye dühul itmekle Saadet Geray [c. 275, ***Bi-hürmet-i Devlet Geray be-pederiş***] bile mutaraha qur'a qıtal avdet eyledikde Han-ı Qırımıñ ateş-i ğazab ve hiddeti müzdad olub lehıye-i bizay nur-ı mahz valid-i kesirü'l-Muhammedin demü'l-kizb bühtan tahrik ve ifsad ile lâ'lgün ittiham idib eger pederim olan pir salhurde-i sepid-riş ve sadaqat-endişi sadaq aram ve ayşinden ihrac ve qos ferman-ı qaza-ceryân ve nagihanı ile qasaba-i Siruze endahte itmekle iz'ac olunmaq niyazılyle tahrir olunan ricanamemiz piraye-zeyb tuğray musaade ve qabul olursa ğubar fitne ve ihtilâliñ zaman-ı qalilde indifa' ve zevalı bi-reyb (birib) ve kemandır deyü bais-i istiğrab sığar ve kibbar ve mücib-i tahayyür evveli alâ bisar (basar) olub ruy-ı sahife-i sepid-i huquq ebutı medad-i sevad-reng u'quq ile telvis ve tesvide cesareti cenab-i padişah-ı alem-penah hazretleriniñ sayd ve şikâr taqribi hayr-havahan devlet ve nazir münazir-i saltanat olan vekil-i mutlaq ve müftiü'l-enam hazretlerinden müfaraqat itdikleri eyyam ğaflet irtisama tesaddüf itmekin endahte eyledigi tir-ı a'dd (cedd?) ve sa'y ve ibramı vasıl-ı hedef meramı olmağın mürğ-u aram ve rahatı itare olunan qartal-ı bi-mecal terk-i aşiyân kühne bünyad itmekle pervaz içün tahrik bal azimet eyledigi esnada sadra'zam hazretleri nasiye-fersay Asitan-i padişah-ı alem-penah arzuy behcet efzasıyle müteveccih-i qabile (Qıble-i?) maqsud olmağın biğule-nişin zaviye-i ferağat olan şeyh sülâle-i İlhanı hazretleriniñ kâşane-i u'zlet bünyadı Silivri qasabası civarında olmağle tubay-i fuad pak nihadından hoşe çin du'ay-i hayrı olmaq içün tekâvür ihtisas ile tahrik-rikab ziyaret itmekin esnay-i bi-dürud (bed-rud) ve veda'de keyfiyet-i şarab reddiye-i tağrib işrab olıçaq vezir-i qader-şınas izhar-ı bera'et zimmet ve i'tizar ve iltizam afv-ı padişahıyle era'it istinas ve mumyây i'tay hediyye giran-baha birle tesliyet-bahşay hatır-hazini oldı **Devlet Geray Hannıñ** enban-ı derun kinedarında cem' ve idhar ve hiş qalem hud'a ile geşt-zar Asitan-i Devlet-medarda tuhm-efşan oldığı dane-i istid'ası bir vefq mizaq hasıl olmağın

tenfiz evamir ve iqa'-i ahkâm itmege qudret tam tahsil itmekin sene-i mezbure Zilhiccesi evailinde Qaplan Geray Çerkes canibine ubur idüb ve Hasan Yusuf Şehbaz Gera'yı ilqay (alqay) kâm a'dem iden derende gerek kuh-ı Elbruzden (Elbruzden) pençe-i celâdet ile ahz-sar itmek sevday-i hamin idüb Han ve Qalğayıñ u'ruq-u muhabbet ve şerayin meveddetleri rişte-i a'lâqa-i riza'iye ile [c. 276, ***Dilgir-i Qaplan Geray. Vefat-ı Örektimur Mırza ve ba'zı aratavr-ı (er-etvair) o***] piça-piç olmuş Besleni qabilesinden kenizek ve ğulâm ğazab ve tecrim ve ecanib ve aqaribe bahş-ı qalenderi üzre haric daire-i adalet tevzi' ve taqsimı mizan-i müzzan mizac Han-ı Qırıma giran gelmekle terazuy-i i'tidalde sencide olub haric-i Kefe-i insaf olanlarıñ istirdadı içün yarlığ-ı ekid ve şedid tecridinden (tahririnden?) Qaplan Geray Sultan muztarıb ve dilgir olmağın peder ve alâ-kühri canibine getmek üzre istizan ve muqtezay-i tehalük meşreb-i zuhur cevabından muqaddem Baqçesarayda iqamet niyetıyle esb-ı tizru [ve] şitabına vaz'-i likâm sür'at eyledi **muqaddema** mübtelây-i manyay şer u fesad olub dimağ-ı memleket-i Qırımı ifsad itmekle tard ve ib'ad olunan mirlivay-i Şirin Orektimur Mırza bir zaman Buçaq havalisinde puyân ve anda dahi güncayiş ve aramı naqabil olmağle malide zencir sevda Rum Ili canibine fırar ve Murad Geray Han-zade Alb Gerayıñ hanesinde evqat-güzar oldığı mesmu' olmağın serbestaniyan Edirne mübaşeretiyle ahz ve mencünn saat ve lem yefq ebedan bimar hanesinde tedbir-ı maraz ilâc napeziri içün bir müddet zencir-i nefi ve tahqir ile zabt ba'de qal'â-i Mevlevehande (Mavlavahada) habs ve rabt olunub bir fehvay * olunça i'llet ma'hude mader zad neylersin * tashih-ı dimağ pür ihtilâli adımu'l-ihtimal olmağle biñ yüz on beş tarihında tahliye-i sebil olunub Rum Ilinde sakin iken silsile-i hayatı güsiste ve sükkan-i bilâd şer u fesadından reste oldı **hengâm** hareket cününda zuhur iden evza'-i acibe ve efsane-i ğaribe ve meşhuresindendir ki ulema-i Qırımdan mezbur divaneniñ Divan-ı mezalim ünvanında icray-i ahkâm-ı şer'-i mübine ta'yin olunan efendi geşt-zar ta'dide seyl-i eşk fuqara ile irva ve tahsil itdigi ta'am-ı bi-meze ve haram eklinde teşrik itmekin qazı halıu'z-zihin ve saf-dil adab meclis a'vam-ı bi-insafdan nev'a ğafil olmağle me'kele mezeffer (müzeffir?) ve ruğan-alüdin pare-i nan ile tanzif ve ilqay kâse-i hoşab idiçek mir-mutazarrıf efzal ni'am Rabb-i qadir olan nan-ı aziz ile qaşığı tathir itmek ni'met-i celile'yi tahqirdir didikde qazı qaza-reside bile te'mel (te'emmel) nev' insan-ı eşfer-i mahlüqat olub * ebr ve bi-duma (ba-dume) ve hurşid ve felek derkâr ned * tatu nanı be-kef arı ve biğaflet nahurı (tehurı)* mefhumınça cenab kibriya ni'met-i na-mütenahiyeyi sahib-i nefs natıqa içün müheyya itmişdir egerçe muqtezay-i beşeriyet pare-i nanı

maqam-ı ğayr mavaz' lehinde isti'mal ile ğaflet (amaniye) besmele-i şerife ile tenavül ve bir vech-i alıq (eliq) [c. 277] ta'zim ve hürmet eyledik deyü cevab-ı alimane ile ilzam qaydında olıçaq mir-i mecnün qazı-ı mahzunıñ riş-i beyâz ve dirazından ahz idüb müzd-dendane bedel-i nüqud müşt ve seyli ile tenavül itdigi ta'am belki şir mader sepid famı muhtelit-hün lâ'lgün anif ve dehanından revan oluncayadek zarb itdikden soñra canım-gözüm efendi ben seni ziyâde severim diyerek dide ve ruyın taqbil idüb işte itmek paresıyle qaşığı tathir ba'de ekl itmek buki (buña?) müşabihdir deyü kesr-i zencir arz ve namus eyledigi ve yine Qırım ricalniñ mesn ve ehl-i arz ademlerinden A'bdi ağam (ağa nam?) biçareniñ mir-i meslübu'l-aql ile huquq-ı qadime iddi'ası olub ziyaret içün hane-i keder-bünyadına vardıqda liva-i Şirinyânda vaqi' Minareli Şiyan nam qarye ve Abdi ağaya müte'alliq bir adem sakin olmağle ceriğı sıyanet ba'z mertebe-i himayet içün bezm-i filâna inayet ve bu nev'a germ (kerem) ve himmet buyursañız didiginden qalem-rev hükumet batlasında olan şahs gendüye nisbet ider deyü derun-ı kine-cüyı qabız ve u'ruq-ı cünun ve cezbesi nabız olmağle zaman-ı ğazabında (azbında) mu'tadı olan keyfiyet-i rube ve şekl-i qabih üzre çeşm-i Haq nadidesini ayn-ı basiret be insafı mesellü dide-i kibr ve ğururı gür (kör) nabina ve mahbub hoşluqadır ağuşte müheyya olan aşıq medhuş ve şeyda gibi dü-dest zulm-ı mu'tadın küşad ve Minareli Şiban A'bdi ağa lafzın zeban-ı ateş-efşanına evrad idüb U'nq ağayı ahz ve tazyiq içün mar şikeste-i meyan gibi sürünerek ağa canibine olan hareketinden huddam ve perestar-kân vaqıf keyfiyet-i maqsad zalım-ı bi-aman olmağle nigâh-i çeşm ve intibah ile müşarun-ileyhi agâh itdiklerinde * duydı pabend oldığın san'atle qırdı postıñı (postki) * pay nanı ve nerm ile derun-ı haneden birun ve esb-ı saba-reftar ile damen kibr-i küh fırar oldığından mir mecnun haber (haberdar) olmamağle Abdi ağa Minareli Şiban lafzı tekrar iderek calis oldığı mahalle qarib olduqda dide-i sebl (seyl) keşidesin naz (baz?) ve yed-i na-müeyyedin diraz idüb herifi mahallde görmeyeçek ahz ve ityanına ta'yin itdigi ademleri müsamaha ve ihmal itmekle pençe-i şkençesinden tahlis-i giriban arz ve namus ider **mir-i** mezbur esb-ı kibr ve ğurur ile tahrik-rikab fetn ve şur eyledikde rakib oldığı hayvan-ı bi-şu'urdan habqa ve Skender hur maqulesi bir fi'il zuhurında ünvan-ı Skenderanım (Skender-enem) halel-pezir olub bürut tir-ı naberideme ta'arruz ve reğma lânefi hareket ile [c. 278, ***1113 Füru nişandan fesad der-havali-i Bucaq. İclây-i Ğazı Geray bi-Rodos. Casus-ı Ğazı Geray***] beni tahqirdır deyü ni'allerin ihrac ve batn ve payine yalıñız biñ beş yüz qadar savt siyaset urub ihlâk ider bu güne evza'-i a'cibe ve halât-ı ğaribe ve bi-a'dd ve haddı güncayiş pezir-i husle-i tahrir olmayüb mücib-i tasdi'

yaran safa olmağle qalem fesane küy sahn piraye vaz'-i medad iktifa qılınmaq enseb ve ahrı görüldi nerci' eli ma-kenafihi (künafiye) **Buçaq** havalisinde müştağil olan ateş-i fitne ve fesada hime-keş sa'y ve ictihad olanlardan yedi-sekiz yüz hane miqdarı Noğay-i şeqavet-mu'tadlarıñ kânun hane-i ma'mür aramlarına şecere-i tıyn muharrib celâğıresine? (cülâ ğursine) Qalğay Sultan memur olmağıyle nihal asayişların ben ve bihından hal' ve biñ yüz on üç Muharreminde derun-i Qırıma naql ve iskân eyledi Ğazı Geray Sultan ser-füru berde-i irtikabı oldığı bab-ı qal'â-i zulmet-bünyâda qarib olduqda muqaddema zahm-hurde-i hasareti olan sükkan-i hisar vaqt-ı fursat ahz-sar der deyü nigâh-endaz a'davet olduqların mu'ayene itmekle bi'z-zarur dest keşide-i ta'annüd ve isyân ve müteşşebis-i damen isti'fa olduqda egerçe muqtezay-i a'lâqa ahvet (ehvet, ahut)-suret niyaz sahife-i derun-ı Han-ı müşarun-ileyhde naqş pezir qabul olub bile muahaza Rum Ili caniblerinde iqamete me'zun oldı lâkin muqaddema itdigi tahrik-i ğubar fitne ve fesad ayine-i qalb-ı padişahı gerd-alüd itmekin Edirneye vürudında on sekiz gün miqdarı qapu arasında habs ve tazyiq olunduqda sepid-rişan devlet ve hikmet-şinasan saltanat-ı mahasın bizay pir ruşen- zamir Selim Geray Hana merhamet-i Haqqa pir-u-zec inayet-i şehriyariden i'tay-i devay ihtinaq maddesinde bi'l-ittifaq terkib itdikleri tiryâq-ı ekber şefa'atları bais izale-i maraz hiddet olmağle keşti-i derya-peyma ile Rodos ceziresine iclâ ile bedelü'l-ba'z minü'l-küll eylediler Ğazı Geray ğailesi indifa'ndan soñra nuraddinlik mansıb mahlüline Han-ı Qırım beni a'mamından Selâmet Geray-zade Inayet Geray mevsul oldı **fi't-tarihü'l-mezbur** Ğazı Geray Sultan esb-ı a'zl tend-huy nefsaniyyete likâm nihade-i şer u fesad oldığı eyyamda ehali-i Qırımı zir-livay isyân iltivasına davet içün zahira ve batına tertib-i mecmu'ğa-i nev-tarh vifaq ve temhid muqaddemat ittifaq idesiz deyü secade-nişin zaviye-i fesad ve nifaq olan sabıqu'z-zikr Murtaza efendi Asitanına bir qıt'a hulüsnamesin bir şahs-ı namalüm ile irsal itmişidi muvassıl-ı mektüb Ferahkermana vasıl olduqda ol zaman Or bekligi mansıbı namıyle hükumran-ı kişver-i aql ve fıtnat olan Meñli Geray Sultannıñ hed-hed Di-van hükumetinden ba'zıları ğurab [c. 279, ***Müraca'at-ı Qaplan Geray***] ğaribu'd-diyarıñ casus bargâh-ı Afrasiyab bağı ve isyan oldığın teferrüs ve iz'an ve ihdar-ı Divan-ı Sultan eylediler lediyü'l-istintaq telâ'süm ve ıztırabından keyfiyet vürudı nümayan ve dest-pay ketm ve ihfası (ahfası) mütehalhil ve lerzan ve pinhan gerde-i ceyb olan mektüb-ı nifaq-uslübi fütade-i piş nazar-ı kimya eserleri olıçaq libas ve senc-alüd casus şahs ahre ilbas ve esb-ı nafercam rahlesine süvar idüb hane-i şeyh-i mezküre irsal eyledi ol dahi mektüb-i mezbure nazar-endaz çeşm-ı vaqt ve ser-mücib

meraqıbe-i fikret olub muvassıl vesiqalık ba'z etvarından a'meli sahte ve kâğızı perdahte oldığı keşf itmekle terk-i ahlâq-ı zemiyeye dair raqbe-i (ruqbe) nash ve pendi mutazzamın qalem-i tecahülâye ile nusha-i şeyhane tahrir ve yed-i qaside teslim ve irca' eyledikde Sultan-ı müşarun-ileyh suret-ı mektüb-ü ma'hud ve şahs-ı merdudı taraf-ı Han-ı Qırıma irsalinde Ğazı Geray Sultan haberi olıçaq derun-ı hisariçe-i vifaq-ı handan endahte-i beyaban şiqaq itmek içün tabe gülü (gelü) ve dehan lebriz eyledigi tüfenk-i alem-aşub meger ve füsunında Meñli Gerayıñ dahi alâqa ve şirketi olmaq maqulesi güftar ateşin ile baruthane-i ğazab ve hiddetine fetil-endaz fesad ve nifaq oldığı egerçe ol zaman isabet idüb hanuman hulüs ve muhabbeti ihraq itmedin lâkin refte şerare-i töhmet şirket isyânnı minfeha-i men yesmi' (yüsemm') yehl lem'a riz (zeyr, zir) itmekin sahle-i nehr-i Berezinde Noğay qavmı ile tertib-i süfuf qıtal olunduqda ebre-i tefahhus ile madde-i hadid inqılâb mahiyet-i teftişine taraf-ı Handan ta'yin olunan Bahadır ağa-zade Osman ağa evza'-i nadir beraberi ile tecessüse memuriyetin izhar-ı gezlik Qalğay Saadet Gerayıñ taqat-güzar ashab-ı teng ve 'ar olan etvar-ı nahemvarı bais-i infi'al ve küduret ise de muqtezay-i sa'a-i husle-i meşreb izhar-ı melâlet itmeyüb itfay-i ateş-ı fitne ve fesad ve hidemat-ı sairede küşiş ve ictihad itmiş iken seng-i imtinan taqri' ile ser-zenişlik qaydında olmayüb mevce-i (müce) hasan müdafa'a ile haşak qıl u qalı endahte-i mezbele-i nesi ve istihfa eyledi **ol halâlde** Qaplan Geray Sultan intizar-ı vürud-u emr-i izin insıraf ile Baqçesarayda iqameti mümtedd oldığından hareket-i qarye-i meraqıbe (meraqiye) ile Burun ma'berine dühuli Hannıñ mesmu'i olıçaq tarmuy mümana'at ile pay bend azimet olmaq hızmetin dest ser-belügân-ı sekbaniyane ihale itmekin bir zaman-ı zemin ve hımü'l-havay düzah-nişanda eday-i avaze-i peşe-i [c. 280, ***İrsal-i Qabileli-zade bek beder-i Devlet. Fırar-ı Qaplan Geray bi-Hacı Merdanali ağa beder-i Devlet***] nizar-ı hezar ile evqat-güzar oldı Han-ı müşarun-ileyh ba'de qazau'l-vatr-ı arzuy-i Baqçesaray ile Qılburuna uburında Qaplan Geray Sultan bi-resm-i qadim ser-nihade-i damen ihram ve icray-i merasim-i tebrik qudum-u meymenet irtisam idiçek nigâh-endaz çeşm-i iltifat olmadığı mani' isticaze olmağle bi-hükm-ü zaruret Han ma'iyyetiyle Qırıma ric'at eyledi fi Rebiü'l-ahır sene 1113 **Han-ı Qırım** çend-ruz serir-i hükumetde bast qaliçe-i istirahat eyledigi esnada Masqva keferesiniñ muğayir şürut-u sulh Azaq ve Zikerman (Ğazıkerman?) qal'âlarına metanet mevazi' ihrade (ahrade) husun saire inşadına dair i'male mübaşereti mutevatır olmağle erkân-i devlet ve vücuh-u saltanatı ile zarb-ı ezlâm meşveret idüb def'-i mazarrat duşman-ı bed-siyret içün kelk-hoş eday-i şirin maqal ile varaqa-i rica-terqım ve ol eyyamda rical-i

Devlet-i Aliyyeden bi-hasbu'l-iqtiza hıtta-ı Qırımda bulunan Qableli-zade (Qıbleli-zade) bekke teslim ve elliden ziyâde kenizek ve ğulâm bahş idüb teşyid mebani-i mevadet ve temşiyet umur ve taqviyet-ı saltanata dair mesail-i nadire ta'lim eyledi **muqaddema** keşide-i silk tahrir ve beyan olundığı üzre Qaplan Geray Sultan mafiü'z-zamir olan zahmet süfre pay iradet ve zur-bazuy himmetiyle dühule deva yafte-i icazet olmayçaq binaen azimetin mi'mar mekidet ile esas hud'aye mebni qılub Han-ı Qırım gendüyi ve atabek ve hayr-havahı olub ol asırda Han veziri olan Hacı Merdanali ağayı ihlâk ve i'dama iqdam itmek bühtanı avazesiyle nağme-senc şikâyet olaraq bir şeb-i deycürde Kefe qal'âsına esb-rande-i sa'y ve ihtimam olduqları malüm olıçaq ahz ve irca'ları içün Qalğay Saadet Geray ta'yin olundı mezburler müsara'at ve aqab-giran beta'et itmekle qal'âya dühullerinde Qaplan Geray Sultan toqsan bire ve Hacı Ali yetmiş yedi ortasında yoldaş ve dahil-i halqa-i köçkân Hacı Bektaş oldılar Saadet Geray piramen-i hisarda nüzul ve qarar idüb tahric ve teslimleri içün ba's-ı sefir idiçek pirdeşleri ya'ni hatban (hutban) iltiva-i na-pezir olan rical ocağıñ ateş-i ğayret cahiliyeleri u'lüvv-riz olub kânun zaviye ve himayemize (himayemiz) dahil olanları **elemeniyyetu ve lâü'z-za niyyetu** mefhumınça ele virmekden ölmek evvelidir (olıydır) deyü redd ve tesliminden imtina' eylediklerinde Qalğay Sultan dahi etraf-ı qaradan gelen zehair-i arabalarına sed tariq üç-beş gün qadar i'bad-Allahnıñ rah ta'ayyüşlerine bais-i tazyiq oldığı esnada ehali-i vilâyetiñ [c. 281] himmeti ve yeñiçeri yoldaşlarınıñ ianetiyle sefine süvar azimet olduqları Qalğay Sultannıñ malümi olduqda matiyye-i ye's (ya's) ile Baqçesaraya ric'at eylediklerinde Hacı Aliniñ mutasarrıf oldığı ağalıq rutbesine Salhur degân rical-i Qırımdan Bahadır ağa vasıl oldı Qaplan Geray Sultannı hıfz ve hıraset ve nul (nevl) sefine ve sair masarıf tedariginde sarf naqdıne-i qudret ve bi'l-fi'il Qırım Hanına muhalefete cesaret iden Kefe müftisi Ebussuud efendiye Haq budır ki tedbir-i hakimane ile eyadı-i hasmadan (hısmadan) tahlis idüb sebeb-i hayatımız oldıñız deyü mecmere-i teşekkürine mütekra (mütekerrir?) nihade itdigi avd-ham güftar dil-firibinden buy müdahene istişmam idüb * Yarçah reftem ayn vefadır dir ise * Saqın ey 'aşıq şuride inanma çekedir * Ruğn naft-riş hındisinden müfti-i müşarun-ileyhniñ ateş-i celâl haşimiyeti bala-keş olub fi'l-haqiqat hızmet ve hulüsıñıza sa'y ve ihtimamımız vaqi' ise **atıq şerr men ahsenete ileyhi seyf** ser-tizi ile vaqt-ı fursat ve zaman-ı devletiñizde zahm-hurde-i cevr ve semtiñiz olmaq muqarrerdır didigi cevab-ı mü'esserinden Sultan-ı müşarun-ileyh müteessir oldığın Mevlânay-i daqiqadan fehm ve iz'an idiçek güftar-ı ayn-i haqiqatı suy-i mecaz ve

lâtife ve müzahaya imale ider fi'l-haqiqat Sultan hazretleriniñ mürur-ı zaman ile üçünçi def'a meyan-ı bend tiğ-ı mücevher-i Hanı olduqda huquq-ı qadimeyi endahte-i biyaban a'dem ve hiddet seyf hükumetin azmayiş-gerden nizarı idüb şişe-i qalb hazının a'mud-zerrin (rezin) qahr ve kin ile kesr ve fetk ve perde-i namus ve 'arın hancer sitem u şin birle harq ve hetk itdigin * Ger dağ iştiyaq nevisim beşam-i ğam * Hun siyah mıçekd ez-dide-i qalem * imdad seyhgün (sihgün) ve zeban kelk şikeste-i dehan ile keşide-i ceride naql ve beyân olsa gerekdir **Qaplan Geray Sultan** Istanbula vusulında qaymaqam bulunan Osman Paşa Selim Geray Hannıñ enderun-ı Hümayuna çerağ itdigi ğılman-ı Çerkes-nijadlardan olub meyanlarında sabit olan Haq veli muqtezası egerçe der-mihmanhane-i mevvedete avize-i süradıq istisqal itmeyüb gerd-rah meşaqqatı ab-ı germiyyet ülfet ve ayn zehebu'l-halis muhabbet ile ba'dü'l-izalet suret irade-i saltanatı zir perde-i hafade mestur olmağın hane-i çeşm ihtiyatda habs ve zabt içün dide-i banlar ta'yin ve pay ihtiyarı ile giriftar dame meşaqqat olan pelenk ve hava keyfiyetin şeyhküş tiz-reftar vesatatıyle şir pişe-i celâdet padişah-ı ali-satvet canibine ihbar itmişidi beş-on gün mururından soñra [c. 282, ***Sudur-ı ferman bi-iclây-i Qaplan Geray bi-Hacı Ali. Cabdarcab ibn Ayüke hakim-i Qalmuq***] felâhın inhay-i Han-ı Qırım ile Qaplan Geray Rodos ceziresine arma ve Merdanali ağa dahi Limne atasında çaşni-senc zebedeü'l-bahr merü't-ta'm nefi ve iclâ olmaları babında sadır olan ferman-ı qaza-ceryan mücibinçe tehiyye qılınan iki qıt'a sefine-i derya peymaya iclâs ile keşti-i emr-i Sultanı icra olundı lâkin kesret rih-i şedid ve vefret berf ve celid rah-ı huruc fem halic Qastantiniyeye sed-sedid olmağın Qaplan Geray Sultan Rum Ili tarafında vaqi' hisar-ı keder-cidarda vaz'-ı kilim iqamet ve qarar eyledi Ğazı Geray ve Qaplan Gerayıñ nühüfte ve aşkâr bi'l-münavebe turre-zen olduqları tabl-i bi-ahenk a'zab ve ezaları Han-ı Qırımıñ mürğ-ü aramın remide itmekin cihet-i ta'ayyüş ve zindegânileri olan hasıl-ı salyânelerin qat' içün qasıd kebuter sir (seyr) ile Asitan-i Devlet-aşiyâne uçurdığı mektübi vusulında dem ve bal iqtidarların beride ve dane-i ta'ayyüş ve ruzilerin berçide eyledi Devlet Gerayıñ tahrir itdigi vesiqa-i şikâyet- nümasında müşarun-ileyhümanıñ etba'ndan yedi nefer bigünaha tertib-i ceza ve Masqvaluya dair umur-ı cizye-i ve külliyye yed-ı ihtiyar müşarun-ileyhe müslim ve bi'l-cümle şahid maqsudı reside-i derağuş istid'ası oldığı bais-i sürur-ü inbisatı olmış iken der-aqab cüybar feriha-i şehriyariden ceryan iden feyz ab-ı hoşgüvar inayet ile gülşen-amal Selim Geray ser-sebz ve reyyân olub ve qurb-u hudud-ı Çerakisede dude-nişin tecebbür ve i'nad olan Anapa Noğayı Azaq qal'âsı civarında vaz'-ı esas küfr ve dalâlet iden

Masqva reayasına itale-i dest nehb ve ğaret itmekle çar tarafından mutazammın iştikâ iqtiza iden müraselâtı Hane tahrire a'dem-i rağbet debr-baş Hatman-ı bed-ma'aşını tevsite cesareti Han-ı Qırıma bais-i hüzn ve infi'al oldı **ol esnada** Qalmuq hakimi olan Ayüke lâinniñ sanem-hane-i sulb-ı napakinden suret-nümun kenisay vücud olan Cabdarcab nam veled-i küfr-nihadınıñ el-habisatü'l-habisin feraş izdivacında hem-havab ünsiyyeti olan darban bi'l-enam (bala nam) acibi ile mışat-tıraz şöhret-engizi ol qavmıñ * Bir keçi pasdırma seyyid Rabbimniñ (seyidder binmek?) * Kim çigerin bile qurutmış felek * Kânun ta'affüninden dud-alüd habaset olub güfte-i lahm (fer-heb) ve hımar-ı vahşi olan acaiz meyanında kitab-ı a'cel havar nev-puhte mesabesinde olmağın qayın pederiniñ çu' kelbi-i (gülbi-i) nefsaniyesi hiçan ve ateş-ı tenevvür iştihay-zen habise feveran itmekiniñ lahza-ı bi-hicabı ve baqı heme huzur-ı dehan kiraz hırs ve ezı (azı) ile * mülhid ki bula haneyi halı ta'amıyle * gelmez hayalına hele endişe-i sıyam * bef der çera'a zulmet şebde visal içün [c. 283, ***Ta'yin-şiden-ı qazıyân nevder der-meyân ba'zı qabail-i Noğay-ı Aqkerman***] * hemşire ve nebirasına itmez ihtiram * daru'l-fisq ve arz tis'ine qarib mevzi' töhmetinde meyan paçe vuslat velar qapran halhal muaşeretinden naşi tetarruq alemgir ve rih minnetin (tesafid efsi men zarbanisi) a'tse-riz münafese-i şevher qavd i'tiyadı olmağın peder-i bed-kührinesiniñ saz recm ve i'dam olmaqda biraderi Mengü-Timir ile tehiyye felâhan intiqam itdiklerinden mürtekib mesfur haberdar olıçaq el-hain haif esb hali'ü'l-i'zar ra'b ve hıras ve iki biñ miqdarı kelb (gelib) merze (Mırza?) havar ve küfr-istinas ile zir-himaye-i çasar-ı Rusa fırar idiçek püseranı dahi üstühvan pare-i ihtiyal ve tahris ile piş ve pes ta'biyetlerinde devan itdikleri Turğavut qabilesi sükkâniniñ ner ve maddesiyle meyan-i qavm-ı mesfurden huruc ve maveray-i nehr-i Itile vülüc (ve levc) idüb salt Allahu el-kelb (el-gülb) aliü'l-hınzır qos taqdirinden endahte olan salta-i qahr ve tedmiriñ te'siri sebebiyle 'arız olan muharebe-i kelb kelbalerinden naşi az a'zay-i muvahhidinden kef esnan ta'arruz eylediler **ol esnada** Aqkerman Noğay qabailinden Ormuhammed oğlı Mırzalarınıñ damen-i itaat-ı Han-ı Qırımdan qat' eyadi-i tereddüd ve rüsumat-i Osmani ve tekalif-i şaqa-i Sultanı iltizamı ile hoş-nişin u'lf-zar teferrüd olub icray-i ahkâm-i şer'iyye itmek içün taraf-ı padişahıdan iki qazı nev imza ta'yin ve taqlid olunmaq istid'asiyle dide-i nifaq-ayinlerinden naqdine-i eşk-i niyaz nisar iderek cerab deq ruğan-alüdlerinde u'budiyet ve hediye namıyle tehiyye itdikleri rüşvet-ı na-behiyelerin pişgâh-i Yusuf Paşaya a'rz eylediklerinde muqteza sebk- mağzı beza'at müzcat kemter bahalarına diler-buda olmağın Asitan-i Devlet-medara eyledigi i'lâm-i reddiü'l-ihtitamına mübteni Oraq oğlı ve

Ormuhammed oğlı qazıları qazıyye-i na-merziyesi ilâve-i ruz namçe-i qazıasker-i asr oldı fi sene 1113 peşe-i pür-eşcar ve teber-i (tir) nahurde ve genc firavan-ejder nadide ve geşt hoşedar ve hisar reside der deyü iki qazı-ı cedidiñ tiğ-ı dendan hadidleri qıla ğaliçe bulunmağın Tarpan halmıq (çalmaq?) ve emval-ı firavan alub kâmran olmaq hulyasıyle tavaif-i mezbureniñ tantana-i kös rüşvet ve avaze-i dehl ubudiyet laht qafay ayş ve safaları olmağle biz bu qazıya razı degilüz bu davalarından istifa ve qazıyan nev-icadı cennet qabuldan Iblis gibi tard ve ib'ad eylediler Qalğay Saadet Geray havah-şükür tabahic lühum sayd ve şikâr ve mübtelây teşne leb-i şarab lâ'lgün [c. 284, ***Şikâyet-i Han-ı Qırım bi-der-i Devlet ez taraf-ı Yusuf Paşa. İrsal-şiden yek (bek) qapuçı başı bi-savb-ı Qırım***] nez u (tez-rev?) reftar olmağın * saydgâh fezay havahşide * uğzalım (uğz elim) şikâr olmazmı * sahray-i arzusında sayd nahcir (tahcir) ravza-i cenan hasan ve an içün meştay-i enva' tuyür olub haric-i Ferahkermanda vaqi' Qart Qazaq nam saydgâha bir niçe baziçe-i aşiyan i'zz ve naz ile hem-cenah mürafaqat olmağın avaze-i qavadim azimeti terefrüf (ter-ferf) saz mesami'-i Noğay gec-re'yı olduqda Sultan-ı müşarun-ileyh nümune-nümay cuğd ve bum olam merzbumlerine ateş-endaz nehb ve ğaret olmağa memurdır deyü era'it rağbet-i sahne ile nehr-i Tunayı ubur itmek şahid zurın (zevrin) Yusuf Paşaya arz-ı davay batılların suret-i haqda era'itlerine i'timad idüb rah-ı ubur musafirine rut-keşide mümana'at oldığı bais-i temevvüc deryây-i ğazab (azab) Han-ı Qırım olmağın cerad badiye-i ihtiyal olan qavm-ı mezbur tüde-i gendim ayş ve aram ve şeml-erzen rahat i'bad-Illâhi tefriq ve tebah itmekde Yusuf Paşanıñ dahi yed sebay ianeti munzammdır deyü enamil kelk (gülk) ima ile Devlet-i Aliyye tarafına işaret itmekin Mavera-u-nehr-i mezburde mesken-saz iqamet olan salih ve talih ve melih ve qabih ve havas ve a'vama iqtiza iden va'd ve va'id ve emr ve nehi-re'yı zerrin Han ve kemşetkânına (geştkânına) munhasır ve eyadı-i ta'arruz icabet mündefi' ve münqatı' olmaq babında lem'a-paş sudur iden nevk tiğ ferman-ı inayet-amiz sütur beri-i huşunet-mu'tadıñ anıf a'ceb ve enaniyetlerin harq itmekle zahm nev-şikâflarına merhem-cüy iltiyam olmağın qalem-rev hükumet-ü Hanı olan arazı-i haşak vücudlarından tahliye ve tathir ve Qamançe hududın qazderat meger ve fesadları çirk-alüd itmekle senin müte'addideden berü balakeş olan ğubar fitne ve ihtilâliñ indifa'i bi-iştibahdır deyü nev'-i diger tedarik itdikleri amel mümteni'ü'l-husulın arz-ı Paşay zahir-beyn eylediklerinde dest ta'arruz ve müdahelesi damen-i umur-ı Tatardan men' olunmağın yalıñız dest-i aferinin vaz'-ı zanuy tahsin itmekle iktifa eyledi **ol esnada** Devlet Geray Hannıñ muğayir adab-ı devlet ve muhalif qanun-ı saltanat olan vesiqa-i

aqval-reddiye ve name-i if'al na-merziyesin qalem-re'yı mahv ve isbat ve teveccih ve islâhda sarf naqdıne-i himmeti ile vasıl-ı Kâbe-i amal oldığı Qıbleli-zade begiñ bad-sümum qahr-ı padişahıyle fütade-i tiye a'dem oldığı ve Masqva çasarı zalâlet-şi'arınıñ bürc bi-ruy (baruy) fesade u'ruc içün muqaddema itale-i dest istilâ itdigi Azaq qal'âsi ta'mirin bahane idüb hudud-ı Islâmiyeye taqarrubı ve muğayir sulh qılâ' ve beqa'i ihdası maqulesi i'mal [c. 285, ***Huruc-u Meñli Geray Sultan ez Qırım bi-a'zm ziyâret-i valideş***] na-merziyesin dehan kelk (gülk) iştikâ ile istihab ve atnabı bais tasdi' ten perveran rical-i Devlet-i Aliyye olmağın tahsil-i nüqud tamu'l-a'yar vuquf içün perver şiyab ni'am-ı Sultanı olan mu'temedan devletden bir qapuçı başı ta'yin olunub çend-ruz hıtta-ı Qırımda hatt rihl iqamet ve neşr etraf-ı bilâd itdigi müsetter-qan ahbarıñ ve gendiniñ cem' ve idhar itdigi nüqra-i cid ve mağşuşın vaz'-i pişgâh vükelây-i saltanat itdikde lâyismin ve lâyığnı min cü' maqulesinden olub def'-i cü' sual itmediginden ğayrı Han-ı Qırıma bais-i iğbirar ve mücib tevahhuş ve istiş'ar ve Şehbaz Geray beliyyesi zuhurında a'zv olunan töhmet-i ittifaq ve ba'de Buçaqda hadis olan dahiye-i fitne ve şiqaq ve pederi Selim Gerayıñ siruzden itlâqı ve ba'z rical-i devletiñ nigâh-endaz çeşm-hışm mucanebet ve leb-i cünban güftar saht ve dürüştlerinden naşi mütelâşi olub meşküt (meşküh) rahşında-i devletin bad-ı sarsar qazadan sıyanet içün zerat meşari' havas fanus-ı hayal ve tasavvurında raqsan iderek sürud pey(pi) ahenk bağı ve isyan havallerinde tanbur ve suse tar-ı şeyatin ins sahray-i nifaq ile hem-ağaz ve ins ittifaq olmağın Masqva müşaveresi bahanesiyle qavm-ı Tatarı yek-reng neş'e-i boza-i nahvet ve i'nad itmek içün evvelâ Baqçesarayda tertib itdigi meclis-i telh şur-engize davet tedariginde olıçaq bala-nişin serir-i aql ve sedad olan Meñli Geray Sultan fesay taryan ferce-i fesadıñ rih minnetin müferriqü'n-ni'ami münteşir olmazdan muqaddem damen-i keşide-i ihtilât olub istişmam buy-i anber-şemim hakpay valid-i macidi arzusıyle esb-ı rayi' hünermend teveccühe vaz'-i likâm letaifü'l-hayl idüb rah-ı irade-i Han-ı Qırıma muhalefet ve hıtta-ı Qırımdan huruca mübaderet iden gerden-güşane taziyane-zen irca' olmağle hızmetde bulunalım deyü muğayir Qırımdan Ferahkermana me'zun olmaq hususında siraye-i derc zihin diraki olan gevher-i giran-qadr güftar ile Han-ı Qırımı firifte itmekle ceyb amalı lebriz naqdıne-i icazet olıçaq bile te'hir ve aram Qılburına dahil ve sahil-i bahr tedarik itdikleri Balıqçı sefinesine süvar olduqlarında bi-hükm-ü Yezdan tahrik-i giyah idecek qadar bad vezan olmağın (olmasamağın) tahrik-i şecer yare-i ıztırab ile nısf-ı deryâya reside olduqlarında Sultan-ı nücum sevabit ve seyyâr-i pertev-endaz sükkân-i bahr ve berr ve zevraq-ı

müsafirin kâl-şems fi vastu's-sema-i nümayân olmağın muhafız-ı qal'â-i Özü olan Kemiçi Mustafa Paşa saqal başı dağıtmaq qaydıyle ser-cünban tefahhus olmaqda [c. 286, ***Bed-girdar-ı Devlet Geray Han. Vusul-ı sefir ez-taraf-ı Qazağ-ı Barabaş ve tedarik-i dava-i pa-Masqvayan***] times (timis) ahfeş gezlik Qılburun Mirmiranınıñ dahi istişmam buy ahbar içün irsal itdigi ademler itale-i dest taqarrub itdiklerinde der cenk evvel şirare-feşan tüfenk müdafaa olmuşlar iken keşti-i vücud nüfus-ı kesire fütade-i girdab hayf ve telef olmaq ihtimalından naşi bais-i irtikab meşaqqat sefer dair piramen (siramen) kişver-i itaat-ı padişah-ı ma'delet-güster oldığın iş'ar idiçek Han canibinden mu'ahaza murad olunursa musaade itmek üzre hükkâm ve zabitan ve zümre-i yektaşiyan (Bektaşiyan) eyadı nifaqların vaz'-i kitab ahd ve yemin itmekle mihmanhane-i muhafız-ı Qılburunda rahat-güzin olduqları esnada ba'z endek-i şu'ur ve küte-beynler dahil-i zir himaye-i yekceran (yekçeryan) olmağle gezend bed (yed) havahından salim ve emin olsañız diyenlere bir muqtezay u'lüvv himmet germ ve serd ruzgârdan tehaffuz içün * Haqqa ki bi-u'qubet duzah beraber est * reftin bipay-i mürdüm hemsayedir behişt * müfadınça üstüvan şikeste meyan pes paye-kâne itkâ-i muğayir resm merdane gider deyü zıll hayme-i nişanedarane dühule tenezzül itmeyüb merba'-nişin kâşane-i sabr ve tevekkül oldığından beş-on gün mururında ferman-ran iqlim-i Qırım qablinden ahz ve ityane memur olanlar tebliğ-ı yarlığ a'nf ve hiddet eylediklerinde rüesa ve neferat qabala-i va'd (ve a'dd) qadimlerine hatim-zan icaz ve Özü (Ezu) canibine uburda hemnişin keşti-i i'zaz olmağın menqal-i selâmet-zeyn ile Yusuf Paşa ordusına vasıl ve bir müddet calis-i sad (sadır?) saeyban-i afiyet oldı **ezin** canib-i Devlet Geray Han sengdelân Qırımıñ bast kilim-i şeqavet itdikleri Aqqaya nam seng-lâhi hiyam-i şuray şurş ve ğavğa ve tar-ı berbat ğayret-i cahiliye-i a'vamı taziyane-i tahris ve iğva ile nümune-nümay sahray-i Kerbelâ itmek içün rical-i Devlet-i Aliyyeyi i'dayı dine nusret ve tavaif-i Tatara buğz ve ihanet ve ba'd-ı zaman serir-aray erike-i Hanı olıçaq ebnay-i cınsnı emr-i şehriyariye inqıyad ve muhaşat ayıbı ile ittiham idüb Masqvalu tayfasından ihdas-i hadise-i qılâ' nev-bünyâdda ebnay-i hamaletü'l-hatab olanlarıñ gerden-i bad-keşleri fas-ı ser-tiz cesaret ile qat' itmek hususında izhar-ı celâdet idiçek ehali-i fesad-mu'tad dahi inayet-i padişah-ı şevket-penah ile düş-ü isti'dadı piraye-zeyb qabay-i saltanat-qarın olanlarıñ giriban came-i veqar tabnakların dest huşunet ve zur ile çak itmekde müttefiqu'l-kellim olmaq tantana-i tasfiq laf ve taraqa-i terziq güzaf ile velvele-endaz afaq olduqları zamanda Potqalı ve Barabaş Qazağ-ı bed-maaşı dahi ba's-ı sefir idüb Masqva [c. 287, ***İrsal-i nüqud beray-i inşad-ı qal'â***] casar-ı bed-girdarınıñ

ıqsay-i muradı hıtta-ı Qırıma istilâ ve bezleri dahi çah-ı bigiran ra'be (rağbe) ibtilâ itmekdir eger vaqt-ı harekât haşerat olan zaman-ı tabistanda ol tire nihadlarıñ adavet ve kinlerin tiğ-ı ibdar-hün aşam ile itfa ve teskin hemseyf intiqam olsañız biz dahi vaqt-ı iğtinam zümre-i Tatar-ı badiye-peyma olan hengâm berd ve şitade lem'a-i tüfenk-i ateş-nisar ile germiyet ve mürafaqat idüb izabe-i celid vahşetde (ve haştde) bala müfaraqat hempay-i muvafaqat oluruz deyü saday-i arğanun-ı şiddet-nümun ile nağme-i senc olduqları hezeyanat ve türrehatları küş bed-mestan bade-i ğavayete mülayim ve hoş gelmegin (gülmegin) her biri semtdir ateşgede-i hiddet ve niheng deryay-i celâdet olub işğal-i kânun-ı qıtal ve isale-i cidal içün tehiyye-i hizm tir u sinan ve icray-i ab tiğ-ı cansitan eyledikleri esnada hazine-i 'amire-i Sultanıdan savabdide tab'-i mi'mar ehali-i Qırım olan mevqi' munasibde inşad-ı qal'â-i felek-medar içün iqtiza iden edevat ve mühimmat ve biñ üç yüz kise nüqud ile ustadbanı-i kâh Hurnıq ve Alâtaq ve Muhammed ve Sed Skender (Skend) heft tabaq olan mi'mar Mustafa ağanıñ name-i nevaziş-ünvan Sultanı ile şeref-bahşay-i hıtta-ı Qırım oldığı esas müşerrefü'l-endiras (el-endas) cemiyet hudavendan adaveti qam' ve binay-i kâşane-i derun Han-ı Qırımı mütezelzil iden qatarat baran ra'b azli def' itmekin ol zaman lem'a-paş zemin ve asüman olan şirare-i fesad ve tuğyanların zir hakister na-hayrde pinhan eylediler **fi Rebiü'l-ahır** 1114 sene zaman-ı mezbure degin kârhane-i kişver-i qadimde rev-nümun olan sur acibetü'l-işkâl qalem sıhhat-nisab tedqiq ile tashih maqal ve def'-i işkâl içün tahrir vesiqa-i san'at iştimal ile tefahhuse deyü inhane-i şeref ünvandan memur olan Yusuf ağanıñ * 'Arif olan begim ardından oqur mektübi * dide-i basireti ile pes varaqa-i im'andan qıraat-ı mektüb tecessüs eyledigi esnada Han-ı Qırımıñ istiraq-ı ahbar içün itare-i 'alem-bala eyledigi ğurabu'l-beyn nifaq-ayinleriniñ minqar-ı istihqar ile ihrac ve vaz'-i pişgâh inzar eyledikleri ceyf aracıqdan rayi'ha-i azl ve idbar istişmam itmekin derun-ı perde-i hayallerinde amade ve tertib eyledikleri temasil mazhak ve mübkilerin era'it ve izhar içün iqad şem'-i fitne ve fesada şüru' idüb Qalğay-i Saadet Gerayı Buçaq canibine irsal itmişidi etba'-i dalâlet etba'nda tıynet-i asliyesi ruğan naft huşunet ile muhammir olan evbaşlar Çelebi [c. 288] Güli ve sahtiyanlı edim arz ra'iyyetde bezr-efşan olan müsliminniñ hırmen mevcüdat ve anbar-ı mahsulatlarına ateş-endaz hasaret olmaqda cibillet reddiyetlerini icradan ğayrı Yusuf Paşa ordusına itale-i yed tarac eylemek laf ve güzafı ile demdeme piray cesaret olduqları esnada zahir-i era'it umur-ı Tatara dair sadır olan emr-i ali tebliğ ve isalına memur qapuçı başı ağanıñ destar matla-nesic ve 'alem pesendinde vedi'a olan celâl vaqt ve ihtiyat ile derun-

ı dendan efvah-ı nası teftiş ve ihtıyat içün tahrik-i zeban istinbat itdigi metin olmağın taziyane-i tehdid ile qabay-i düş ünvan belki pirahen hayat müste'arı olan cıld ğalitına varınça tecrid ve bağl ihtifa ve hıfzında mektüm olan menaşir muhtelifetü'l-keyfiyate im'an olunduqda bahr-ı ğazab-ı padişahı mevc-hiz olmağın işrab itmekin hazine-i hayalında pinhan eyledigi ab telh alem-aşubın icraya tasaddı Ferahkerman Sahrasına teveccüh ile hemrikab leşker-i müellifetü'l-qulüb olub Nuraddin Inayet Geray namnıñ ve sadaqat iştiharı tamğay-i muqaddemetü'l-ceyş süfyâniyan ile ma'yüb eyledi **ibtidai** tulu' necm yema'nı nuhuset-qarında Meñli Geray Sultannıñ sirayet-nahs ve idbarından ictinab ve istifaza-i nur inayet-i padişah-ı şevket-meab ile qatar-ı Qırımda hurucı eyyamında mürur ve ubur iden bed-güyandan valid-i kesirü'l-Muhammedi canibinden hubub iden bad-ı cenüb ve havanıñ tahrik eyledigi ğubar-ı ahbardan buy-i ı'rq inhiraf mizacı münfehim ve istişmam olunmağın metkâ-i ve sade-i istirahat oldığı Fındıqlı ciftligine icray-i resm a'yade içün mahsus adem irsal ve istihbarından zaman mürur itmekin ayine-i saf-derun müşarun-ileyh jenk-pezir intizar olmağın gencine-i ısrar-i Ilâhi ve mahzen füyuzat na-mütenahi Hoca Hafız Şirazi aleyhi'r-rahmet divan-ı belâğat-ünvanından varaq-güşay tefal olub * Müjde ey dil ki deger bad-ı saba-baz eyd (ebbed) * Hedhed-hoş haber ez taraf saba-baz ebbed * matla'-ğaray-i hikmet-şiarı bedidar olub ta'acüb-künan nigâh-endaz piramen sayeban olduqda dilsuhte-i ateş intizarı olub firistade-i vadi-i istihbar eyledigi Ta-tar-ı saba-reftar manend nesim subh ve ray kuh-ı ğaybden vezan olub * Em hebbetu'r-rihu min tilqa-i (teqelqah-i) kâzıme * dehan istifsarı ile lebcünban istihbar olıçaq evvelâ devayab daru'ş-şifay Rabb-i qadir ve saniya muhalefet-i ferman-ı Hudavendigâr ile Devlet Geray Hannıñ bi niçe meksar (mükessar) ve mihzar ile bir hemzede-i kâşane-i kâinat [c. 289, ***1114 Han-ı Hacı Selim Geray def'a-i rabi'a***] olmaq fikri ile tahrik pay mefsedet eyledigi avazesi vasıl mesami'-i şehriyar-i cihan olıcaq kâraz müdegân (mevdekân) devlet ve hayr-havahan saltanat ray-ı rezinleri (zerrinleri) üzre el-hadid bi'l-hadid tiğ-ı ser-tizi dest-i tedbir Han-ı selime teslim olınmağın biñ yüz on dört Şa'banında Edirneye davet ve def'a-i rabi'a çar balış-nişin serir-i hükumet olub Ğazı Gerayıñ qalğaylıq ve Qaplan Gerayıñ nuraddinlik mansıbları ile bekâm olduqların tebşir itmekin ruh-ı mutahhar şeyh-ı sahib-i divane Ihlâs tam ile Fatiha-havan tahsin oldı **Hoca** kân-ı divandan (deyü andan?) Şehri efendiniñ Han-ı müşarun-ileyh ile huquq-u qaimesi olmağle müterreşşih qasbu'l-sükker qalem-i mu'cizraqamı olub zeban-ı teşekkür ile vaz'-i tabaqça-i nazm ve inşad eyledigi şehd-i şirin tarih i'zz ve a'qide-i müşkin qaside-i ra'nası zevq-bahşay tab'-

i selim olmağın * Almazmısın aqide-i müşki bahasına * Kelk (gülüñ) müstemendane ile nihade-i mecmu'a-i perişan evraq qılındı.

Hamd-u Allah ki Hudavend cihandar-ı qadim,
Eyledi aleme bahşayiş iltaf-ı a'mim.
Tabiş mühri tebaşir sabahu'l-hayrda,
Qıldı ahkâm saadetle ma'nun-ı (ma'nevvün?) taqvim.
Sa'ad saatde tulu' itdi o necm-i didar,
Oldı paşide ziyâ-i pertevi iqlim-iqlim.
Sahn-ı pehnaver alemde yine şahid-i feyz,
Cilve-riz oldı murad üzre dönüb çarh-ı qadim.
Al-i Cengiziñ o mumtaz ve ser-amed Hanı,
Ziver (zeyü) efser Haqan-ı selef-i derr-yetim.
Yine Erike-i Hanıde ser-efraz oldı,
Niçe dem olmuşidi malik tac-ı dihim.
Terk idüb saltanat-ı devleti edhem-i manend,
Ser-ceyb olmuşidi köşe-i ğurbetde muqim.
Kâ'betü'l-lLâhe (Allah) varub sürdi yüzin, qıldı tavaf,
Ravza-i pak Resüle salâvat-ı teslim.
Iqtiza itdi, iki def'a dahi Han oldı,
Güyyâ qalb-ı bi-ruh idi merdan-ı Qırım.
Yerine geldi yine canı cihannıñ şimdi,
Aleme virdi hayât neva u daray-i halim.
Itdigi hızmeti bu devlet u dine el-haqq,
Itmedi ğayrılar eslâfda Allahu alim.
İ'lm-efraz cihad oldığı kevkebi (gün gibi?) a'yân,
Niçeñiz (niçe kez) itmişidi leşker-i küffarı dönim.
Sarsar-ı qahrı mizan olub iderdi berbad,
Aqın itdikde a'dd ve mülküne çün seyl-i a'rım [c. 290, ***Berhi ez ahval-ı Devlet Geray ve ba'zı müte'alliqaneş***]
Dest berdiyle (bir dile) neberdinden usulet şekniñ,
Şevketi duşmana virmişdi a'ceb haşyet ve bim.
Qanqı aşüb değa içre bulunsa bi'z-zat,
Nasr-ı te'yid Ilâhi anı eyler taqdim.
Ger sihab ğazabı sa'iqa-endaz olsa,
Ceyş i'daya maqarr olur idi qa'r cahim.
Teşne dildir deyü küffara dem hicade (heycade),
Tir-ı baran belâdan içerür ma-i hamim.
Eyledi ğayret-ı Islâm ile çoq yerde ğaza,
Bu qadar acıq (ancaq) olur duşmana bir hısm-ı qavim.

Nice mumkündir ola midhat zat-ı paki,
Ki celâdetde necabetde anıñ misli a'dım.
Bu idi mesned-i Haniye seza olduqda,
Haqq bu kim eylediler şanına lâyıq tekrim.
Padişahım ide Allah mübarek-i mes'ud,
Qıl heman Baqçesaray içre umurıñ tanzim.
Qanda a'zm eyleriseñ avn-ı Huda yârıñ ola,
Ide mansur-ı muzaffer seni her yerde ğanim.
Şad-kâm eyleye Sultan ser-efrazlarıñ,
Tavl (tul) ömriyle mu'ammer qıl Mevlây-i Kerim.
Yedi şehdi-i sena-havan qadimiñ tarih,
Geldi i'zaz ile, Han oldı yine Hacı Selim.

El-hasıl Devlet Geray ser-huşunet kirin hane-i itaatdan ihrac ve ib'ad ve ref'-i şeqa-i bağı ve i'nad idüb sahray-i Ferahkermana vasıl olduqda Selim Geray Hannıñ ustubl (astabl) hane-i inayet-i şehriyariden keşide-i zir ihtisası olan kemiyet-i mücevher-zeyn ihtişam ile tahrik azimeti ve Meñli Geray Sultannıñ çüb liva-i na-tıraşide-i biğatı kesr itmekde Yusuf Paşa ile hemrikab ma'iyyet olduqları mütevatir olmağın iddi'ay-i hulüs ve meveddet ile ref'-i suret can-siparı iden mebde'-i (mübda-i) fesadlar nam selimi istima' itdikleri saat peymane-i iman ve peymanların hurd ve şikest idüb nişande-i padişah-ı heft kişver olan Han-ı Qırıma muhalefet mühal iken muğtenem-i ni'am-ı celilesi oldığımız Han-ı kesirü'l-ni'ame nigâh-endaz hiyanet olmaq a'dımu'l-ihtimaldır deyü ruy-ı gerdide-i vefaqat olduqlarında Devlet Geray i'lm-i iqbalniñ ferd yafte-i idbar oldığı meşhudı olıcaq ruy-i siyah düruğ güyane tüfu-endaz seb ve lâ'n olaraq iqlim-i Çerakiseye fırar içün tertib eyledigi qazıyye-i a'qıme-i fırarında gendi muqaddem ve Saadet Geray tali oldı **salik** oldığı tariq-ı nasavabdan sarf ve tahvil ve Rum Ili canibine imrar içün nash ve pend ve va'id ve va'dı mutazammın mektüb ile Nuraddin [c. 291, ***İstiqbal-i ehali-i Qırım-ı Hacı Selim Han-ra ve istiqlâl-i o***] Qaplan Geray ta'yin olunmağın mahall ubur (a'nur) olan memerr-i Tamane degin ta'qib ve bilâ musadaqat avdet eyledi **Devlet Geray Hannıñ** pervane-i şem' şebsitan muhabbetlerinden Küçük Muhammed yazıcı ve Hasan Paşa Mirmiran-i Kefe Çerkes Murtaza'yı endahte-i ateş-i siyaset itmek içün qal'â-i Cankermanda habs (cils) ve bend itmişiken Murtaza-i mezbur Rabbima teczi'ü'n-nüfus minü'l-emr (le) ferce-i kehlü'l-i'qal mahlâs saqbe-i hisardan resn-ra'yı ihsan ile fırar ve digeran ecel reside-kân Edirneye ihzar ve meydan-i siyasetde a'qabe-i zarb raqbeye giriftar oldılar **Ğazı Geray** dervaze-güşay daru'n-nedve-i bağı ve fesad oldığı esnada Devlet Gerayıñ Muhammed yazıçı vesatatıyle mazhar

feyz-i Ilâhi olan zeyb-efzay sadır-ı fetva ve şeref-bahş mahfel Aqta canibine keyfiyet zuhur şirvani mutazammın bast ve tafsil zımnında ebhis (ebhet) ve şevketin işaret ve ima itmişidi Mevlânay-i mütebahhir tecahül-i ‘arifane yüzünden avize-i vücuh kelâm-i mücmel olan berq’ iştibahı ref’ içün qasıd-zen reftarı merd-rast güftar zann idüb kemiyet-i rical-i qıtale dair perkâr istintaqı idare-i sahife-i istihbar idiçek debir-i bed-tedbir a’ql ol asuman-ı fezailik keyfiyet-i danış ve i’rfanından bihaber olmağın nezd-i Han ve Sultanda müterakim olan ebr-ı siyah leşkeriyân-i Noğay ve Tatar üç yüz biñe balığ üzre ashab-ı fikir-daqiq ve a’miq-i tahmin ve tahqiq iderler deyü era’it lem’a-i düruğ ünvan ile fütade-i çah şa’n muzlim kizb ve buhtan olıcaq müfti-i müşkil güşa-zeban azbu’l-beyân (gazabu’l-beyân) ile qalem-rev hükumet-ü Han-ı Qırımdan ma’dud olub nefs-i Qırım ve Buçaq ve Quban Çerkes bilâdında mevcüd olan asker-i bi-kem ve kâset ta’dad idüb dehan düruğ küy-i bi-şu’ura müşt-zen azar ve iskât olaraq meclis-i fazail-enisinden ihrac itdigi pesendide-i a’qlây zaman oldı **fi’l-haqiqat** muğtenem-i ni’am devlet olan ten perveran rical-i saltanat tahsil-i irad ve ünvan içün tazyi’ itdikleri vaqt ve naqdlarınıñ a’şr-‘aşirin vücud-ü şeriflerine edna zahmet virüb bais-i abadanı memleket olan umur-ı hariciye ve ahval-ı aleme dair hususa sarf etseler yekâyek faide ve eday-i Haqq veliü’n-ni’ami iderler idi **eyqazana Allahu Taalâ ve iyyahum el-hasıl** Selim Geray Hannıñ mahall-nişin selâmet Buçaq hududına dühuli avazesi mesami’-i ehali-i Qırıma vusul bulıçaq mekbün ali vücuhu’s-süd ahz-met istiqbalde ahd-hüma ahıre müsabaqat iderek şerefyab taqbil-i qudum meymenet mersümleri [c. 292, ***Ebussu’ud efendi***] olduqda kimi teşekküran ezih (ezbeh) itdigi küsfend simin ve lağırın ve kimi ğulâm ve kenizek azad eyledigin eşhad idüb ruy-ı pür-nur Han-ı muhteremiñ nigâh-endaz vech-vecihi olmamaq üzre iman ğılaz ile mübtelâ-i va’id hins ve tahlif olan ğalizu’l-qalbler ğubar-pay itaatına ser-nihade-i ubudiyet ve dehl müddetlerine çübzen arz-ı hulüs ve muhabbet olduqlarında Han merhamet-pira çeşm nadide-i namus ve ‘arra **ve ehşau’t-türrab ali vücuhu’l-mudahini** dest tefri’ ve ta’yibi ile ğubar-efşan itiraz olmayüb ceyb amallerın naqdına-i iltifat ile mala-mal eyledi **sene-i mezbure** Zilqadesiniñ dördünçi güni calis-i mesned-i Hanı olıcaq icray-i ahkâm-ı şer’ hayru’l-enamı imza-zen fetva-i fazail ve danış olan Kefe müftisi Mevlâna Ebussu’ud efendiye tefviz ve sipariş idüb mansıb-ı vekâlete Şahpulad ağa nail ve rutbe-i mezbureyi ihtiraz iden Hacı Ali qaide-i pişe-i mütyabi üzre mansıb-i mezburden dün ve safil olan hazine-i dar başlıq mertebesine nüzulinden müşarun-ileyh Qaplan Geray Sultannıñ ı’rq hamiyet-i seb’iyeleri tayiz ve derun-ı inbisat-nümunleri münfa’il ve

munqabız oldı mirlivay-i Şirin olanlar selâtin-i Qırımdan maadaya tasaddur itmek resm-i dirine ve qanun-ı qadimlerinden iken sadır-nişin mahfel qazıaskeri Mevlânay mutebahhir (mütacir) sıdqça-i (sadıqçe-i) fazl ve hünerde müteferrid ve mumtaz ve iqa'-i ahkâm-i şerr'iyede mütevahhid ve ser-efraz olub Sultan Selim Han anar-Allahu burhane hazretleriniñ mahruse-i Kefede bünyad itdigi Medrese-i celiyede dahil rutbesin ihraz itmekin defter-i teşrifat-ı Qırımda nam fazilet iştiharı zir-i (zeyr-i) selâtin-i Cengiziyane sebt ve tahrir olunmaq üzre engüşt ısrar ile vaz'-i hatm ve imza eyledigi qanun-ı cedid derun-ı a'vama giran geldiginden ğayrı muqtezay-ı u'nfvan (ünvan) şebab sekin nefsaniyet ve ceberut ile şiraze-i kitab meveddeti beride ve evraq-i mecmu'a-i qulüb aqarib ve ecanibi de-ride eyledigi **küffar-ı** haksarıñ Açısuw Boğazı nam mahallde tarh-ı esas qal'â-i nev-bünyad ve tahrib-i hisar-i metanet-şi'ar sulh ve amana sa'y ve ictihadın der-i Devlet-medara i'lâm itmekle * Ez dide besi farq bud-ı nabeşeninde * a'yn-i haqiqatı ile muayene ve der-aqab nevaziş-hatır müşarun-ileyhi mutazammın name-i Hümayun ile birer qapuçı başı vürud itmekin her biriniñ dide-i ümid ve ricallerin ahu çeşman kenizek ve ğulâm ile qarıru'l-a'yn ve muvafıq mizaq devlet-i zira'at nameler tahrir eyledi **Han-ı sabıq** [c. 293, ***İrsal-şiden-i Qalğay beray-i irca'-i Devlet Geray 1115 Muharrem. Bebe Suleyman. İnşad-ı qal'â-i cedide ve ziyâfet-i leşkeriyân***] Devlet Geray ve biraderi Saadet Geray Rum Ili tarafına imrar ve irca' ve Çerkes ve Noğaya dair ahkâm-i şerr'iye ve ö'rfiyeyi iqa' içün Qalğay Ğazı Geray Sultan memur olmağın bi-resm-i ma'hud her qaryeden ikişer adem tertib olunub biñ yüz on beş Muharremi ğurrasında 'azem-i canib-i maqsud oldı **evail-i hükumet-u** Devlet Gerayda bad-ı sarsar azb-ı (ğazab) Suleyman-zaman ve tufan qahr-ı padişah-ı cihandan tahlis giriban can (Han) içün himaye-i Han-ı müşarun-ileyhe dahil olan umera-i ikradden Bebe Suleyman didikleri pir-i natüvannıñ cermen isti'fa içün Han-ı sabıqıñ firistade itdigi du'a name-i rica ihtitamı te'sir itmeyüb bu def'a Selim Geray Hannıñ keman cedd ve ihtimam ve bazuy-i hulüs tam ile endahte eyledigi tiru't-teması hedef qabula reside olub fıs-nigin a'tiq eyaleti mesvede-i cedide-i hükumetine tab' olunmaq üzre sahife-i amalı mevqi'-i tuğray meram ve mülâyim san'at ahkâm-ı taqdir olmamağıyle müterehhib genc erba'in ğurbet ve riyazet-keş ğar ğair-i kürbet oldığı mevsıl mansıb-ı qırq kilisa oldı **sevahil-i Qırımıñ** canib-i şimalinde vaqi' Çoçqa Boğazı nam diger Aqındı Burnı namıyle mevsuf mahall-i ma'rufında inşa-i qal'â-i cedide ile matbah a'mire-i padişahıdan cümle muvahhidine itdigi ziyafet 'amme-i mulükaneye dair hidemate memur olan qapudan deryâ-i aşcı Mehmed Paşa esas qal'â-i nev-bünyad ve

kânun-i ziyafethane-i leşkeriyan cihad-i mu'tada iqtiza iden ehcar ve eşcar naqliyçün qara-i Qırımdan beş yüz aded gerdune-i kâv tusı-nijad tertib ve ta'dad oldığı esnada muqtezay-i fesad hava-i gerdun dün sürah sahray-i hayret-efzay Edirnede mütekevvin olan mar-u-mur eşhasıñ semit tesellutlerin def' içün **ve hel yüslehu'l-a'ttaru ma efsede ed-dehru** digân mağşuşu'l-a'qaqirden muğayir mizac-i vaqt ve asr terkib olunan tiryaq-ı bi-faide ve pad-zehir Kena'nı fasde icrasından olmaq zannıyle zemin-i Qırımdan ictina ve tehiyye olunan beş-altı biñ Tatarı tesyir ve bir serasker-i hikmet-şinas irsal olunmaq babında Han-ı Qırıma hitaban sudur iden iki qıt'a ferman vacibü'l-ita'at ile enderun-ı Hümayun ağalarıdan iki nefer merd çapik-reftar ta'qib itmekin tesyir (testir) ve irsaline ebna-i Han-ı müşarun-ileyhden Meñli Geray Sultan namzed olmağın tenfiz emr-i 'alide sarf naqdıne-i qudret idüb qal'â-i Ferahkermana vusulında emr-i cülus re-side-i rutbe-i hitam olmağın neşr-i ferman hutbe-i Ahmedi iderek imale-i likâm avdet eyledi [c. 294, ***İsti'fay-i Devlet Geray Han ve teveccüh-i o bi-savb-ı pederiş Cümadiü'l-ahır***] Han-ı sabıq Devlet Geray ve Qalğay Saadet Geray sefine-i ahz ve ihzar ile Rum Ili canibine imrara memur itdiklerinde Ğazı Geray melca-i ve me'vay kerihet-kân (gürihte-kân) olan gerden-keşan Çerakiseniñ ser-hava cünbanlerine mitin-zen hiddet ve han-uman zindegânilerin hedm ve tahribe teşmir-i sa'id himmet itmekin müşarun-ileyhümanıñ ol vadilerde aram ve iqamet itmege qudretleri olmamağın esb (hamum) ıztırar ile Abaza keferesi tevabi'nden Aznavur namıyle şöhret-şi'ar olan tayfa-i binan ve temkin dane çin erzen in'amı olmağle ser-nihade-i vadi-i tezellül olduqları Ğazı Gerayıñ malümı olıçaq qavm-ı mesfurıñ cavers ayş cemiyetlerin tefriq ve qudumiye ve ceraim saire mutalebesiyle itale-i dest terhib ve tazyiq itmekin mesfurler dahi haml saqil musafirini def' içün süzan eyledikleri dud hurata'-i avd salib kerihetu'r-rayihat istisqallerine tab-aver ola müdiqlerinden (müdaqqiqlerinden?) ğayrı ruy-i turş ve napaki tamğay-i siyâh gün bağı ve u'dvan ile nişandar olan Çalıq Ahmed perker (pür-kemer) ve şürurına tahrir itdigi mektüb-ü isti'anet-uslübniñ suret-ı namerğubesi mün'akis ayine-i derun olmaq ve daru'l-harb hatarnakde tul meks ve iqametde olan hücnet endişesiyle meşüşu'l-hatır olub cebhe-fersay damen-i istifa olmadan ğayrı mecal olmamağın sahaif-i ceraim sabıqasına qalem keşide-i afv lahiqa ve Rum Ili havalisinde iqamet ricasiyle valid-i mülk (melik) hasletine niyaz-name irsal itmekin alâqa-i ebüt muqtezı-i afv ve inayet olmağle sene-i mezbure Cümadiü'l-ahrı evahirinde Taman maberinden rakib matiyye-i tendhuy deryâ olduqda bi'd-defa'at vezan olan bad-ı sarsar tufan-nişan rutbe-i ğarq ve helâke reside itmekin sene-i mezbure

Recebinde merasi-i Qırımdan Balıqlava iskelesine dühul ile vasıl-ı damen selâmet olıçaq nüqud lütuf-a'mim tab'-i selime i'timad ile bile icazet ve istizan-ı mürekkeb güsiste-i likâm bahrı-i pür-hatarı esb-ı selâmet zeyn biğa'ile-i berre tebdil idüb qal'â-i Ferahkermana qarib olıçaq mehar-zertar-i şehriyâr cihandar ile ser-cer u sahtın çeragâh hızıray (cezray) Qırımdan ihrac ve Rodos bi-u'lf ve ebende (abında) islâh-ı nefs içün ra'y ve iskânına memur olan Salih ağa hasbu'l-emrü'l-'ali mahall-i mezburden hemrikab-i ma'iyyet oldı **Qalğay-ı** sabıq Saadet Geray dahi tenavül laqm pey-der-pey nan-ı sepid ve şirin ve tebliğ-i lühum fıraric ve a'cel-i Rabb ve semine me'lüf iken şurbay-i erzen havid buyruğın ve mast ile keşmaş tedarik-keş ve keman [c. 295, ***Qalğay-ı sabıq. Nuraddin-i sabıq. İclây-i Devlet Geray be-Rodos***] ahen saht ve setiz iflâs ve muzaiqadan naşi kânun mi'desi ateş-alüd nücu' (cü'?) ve iştiha olmağın havan bigiran ni'am-i şehriyariden hisseyâb ve Rum Ili caniblerinde evqat-güzar olmaq ricasıyle dehn-güşay a'cz ve ihtiyâc (ihtiyâc?) olıçaq ihtiyâr-i gerde-i mizac ve iştihası olan mahallde nan-havar ayş ve rahat olmaq üzre tevsi' daire-i icazet olmuşiken televvün tab'-ı muqtezası re'yı sabıqından tahvil ve suret-i istirahat hızrı şekl-i meşaqqat sefere (süfre) tebdil eyledi **Nuraddin-i sabıq** Inayet Geray dahi fenay-i qasaba-i Yanbolıda pederi (pedi) Selâmet Gerayıñ tarh-ı esas istinas eyledigi dar-ı müris ve müris ekdar köhne-i cidarında nail oldığı nan-pare-i saliyâne ile evqat-güzar olmaq üzre fersüde-i cebhe-i a'cz ve niyaz olmaqda Selim Geray Hannıñ teveccüh-i vech-ı qalem-ı meymenet-raqamı ianeti münzam olmağın bir niçe müddet huşe-i geşt-zar 'afiyet oldı **ezin** canib-i Devlet Geray Han **yüqaddimu riclân ve yu'vhirru uhra (uhraya)** esb-ı havf ve ricasıyle havas-ı Qastantiniyeden Çatalca qasabası civarında vaqi' zi'a-i mahsusesinde iqamet itmek üzre sadır olan ferman istimalet-i iştimal ile mahall-i mezbure vusulında mahasın Han-ı ğaflet-alüde dest hoş-amedi ve riş-hand ile Istanbula davet tezkiresini hal olan ağay-i şirin-güftardan istişmam eyledigi buy zebad iltifat muhtelifu'd-dimağ idüb behter (bühter, bahter) ve imtizac ile qabil-i ğurub mühr-ü alemgirde saray-i vezir-i müşteri-tedbire dühul ve pişin Han-ı bigiran mebsuta nüzul idüb tehiyye ve i'dad olunan hamire-i zehir daqli-i sem-qatil hoş-nümun ve hurmay-i 'asi'yi bimeze-i feşare gelüy ile ita'am itdikden soñra (itden soñra) ard qapudan ihrac ve a'say mutallây emr-i Hümayun ile bab-ı ahurde qavadim-güşay isti'cal ve pervaz olan çekderi sefinesine münferida vaz' ve nihad ve sene-i mezbure Ramazan-ı Şerif evasıtında Rodos ceziresine iclâ ve ib'ad birle elqab ve iz'ac eylediler ba'd-ı zaman havah-şükr zehrabe-i kürbet ve arzumend-pay bus veliü'n-ni'met olan huddamnıñ haslet yegân-yegân hem-nişin peyğule-i ülfet

oldılar **kişver-i** Qırımıñ çar erkân-ı serir-i devlet ve nazır-ı münazır umur-ı saltanat menzilesinde olub kânun faqır ve fenada (fütade) haşak-ı alayiş masivayı harq ve ifna idüb Oçaq ta'bir itdikleri meşayih-i i'zamıñ duha-i mültefetü'l-ağsan nesl-i tahirleriniñ nihal biri ve bisemer ve muhalifü'l-usullarından ol eyyâmda post-nişin tekiye-i iradet ve cümleden aslah (sulh) ve efzal ve bir muqtezay-i hal dest [c. 296, ***Şeyh Abdurrahman***] keşide-i rişte-i tavl (tul) emel olan şeyh Abdurrahman eşell gezlik dür (devr) ebvab Han ve selâtin iderek müftehir rişe-i damen veqar olub asr-ı Han-ı sabıqda **Inna hazau'ş-şey'in i'cabu** aqlâm saqimetü'l-i'camı ile ketb imzay qabala-i bi' ve şerası Qazıbeğkermanda kâ'in bi' veyâ iqale-i mahfel-i tecebbüride müşarun bi'l-benan istiğrab olan Abdullah efendiden maada * Enne nakesan ki bi-ecdad (bacidad) fahr mikünend * Çün seg-ı bi-üstühvan dil hod şad mikünend * meydan-i mefahiretinde Şeyh-zadelik iddi'asıyle merba'-nişin kibr ve ceberut olan nazik vücudlar hemsaye-i ünsiyyetleri olub cebhe-fersay haceru'l-es'ad (el-esved?) olmağle yüz ağartmış ve a'dad sünni yüze yetmiş ve buy bi-tıran ve avd ile şarib ve rişlerin mu'attar ve perverde şerbet-i şirin ve loqma-i çerbeyn (çerbin) ile giriban ve damenlerin mülevves ve ruğan-alüd iden Hacı kâv fehmıñ dimağ ve iz'anın fikir masarif-i tariq hac muhtel-i mahbut itmekin ta'dad mesalib maqulesi hususında dem hiye-i şah-dar nefs ejder demlerine qarn haqaret ve pay nedamet ile nath ve ta'nından muztarıb ve dilgir ve les' dendan (dendad) intiqam ile ahz-sarda hemzeban ittifaq olub şahs-ı küsfend-şu'ur ebu'l-batına ita'am itmek desisesiyle era'it u'lf davet eylediklerinde bile te'mel (teammül?) ve ihtiyat tevessüb (tevsib) ve sür'at ile dahil-i daru'l-cezar zümre-i ğaddar olıçaq * tiğ batn didigi sufiniñ (şeyh efrencidir a'sa içre) * ğamd-ı adavet ve kinlerinde arayış virüb bedel-sinan peşenkleri olan nize-i ve şeng ve debus sime ve seng ve nevek nize-i nahın çenk ile ser-esmer itmek içün lisan-ı Tatarda **talaqa** ta'bir itdikleri imçi tariqasınça bi'l-münavebe zarb iderek sıra-i kenan (künan) ve rutbe-i natıhaya isaldan soñra hayt gelmây (kelimat) şerr'iye ve süzen ahd ve yemin ile bahiye bülb-zen dehan iştikâ olduqlarından naşi biçare herif felicdir dehanın ref' ile keşf derd derunına bahane-cüy olmağın vaqıf-ı mesail 'amıza olan fiqha-i nadire danlerden istifta eyledikde zi-ruh ve zeviü'l-u'qulden maadayâ hitab suretinde velât ve hükkâma tefhim ve inha itmekle talaq olmaz deyü efta eylediler **binaen-aleyh** eftan ve hizan (hazan) Baçqesarayâ vasıl ve Divnan-ı Han (halına) ali-şane dahil-i cay-i ma'hud-dad-ı havahane hazır ve divar-ı Divanhaneye nazir olub ey püştiban biçare-gân bu bi-günahı felân ve felân nam ğaddarlar güzer-müşt (göz-rümşet) ve zarb seyli-i saht ve dürust şerar-nisar ile gözlerimden ateş

çıqarub hane-i dil ve canımı (canım) suhte itdikden soñra cüybar-i eşk-i iştikamı rum şart [c. 297] ile sed ve bend eylediler deyü ah ve feryâd ve ceyb tahaffuzında ihtifa ve i'dad itdigi muy-i sepid riş beridesini maadasına güvah idüb ihqaq-ı Haq olmaq ricasıyle ruy-i hün-alüdına hak-efşan dad-havahı olıcaq Han hamide hısal mi'de-i fesad-qarın müfsidine 'arız olan cü'-i kelbiye (gülbiye) ve şehvet kâzbe-sitizlerin muvafiq tab'-i ebnay-ı zaman ve mülâyim lisan-ı a'sr ve avan olan ray-i ahsen hakimane ile def' hususında istihrac itdigi tedbir-i dilpezirine tevarüd itmek ihtimalın virüb sadır-nişin mahfel-i şerr'-i mu'allâ olan Ebussuud efendi canibine hitab ile dehan-güşay isticvab olıcaq Mevlânay-i muma-ileyh (muma ile?) merqat üstüvar sa'y ve ictihad ile balay kâşane-i fazl ve tefferüde (teğarrude) ıs'ad ve rutbe-i ma'düme-i medrese ve Mevleviyyete istis'adına i'timad ve çelebileriñ * Ol kesi (ülkesi?) ki laf sıhrimiz nedimend * hane-i izdivacında müşarun-ileyh efendiyle müna'qide olan rişte-i sıhreye ve a'lâqa-i mühriye cedidelerin dendan a'davet-i dirine ile qat' itmege vaqt-ı fursatdır deyü mutasaddi cevab olub evvelâ süfle-i nasa ta'yin olunan bölükbaşi-i hadidü'l-lisan mübaşirler ile divane ihzar ve ba'dü'l-terafü' ve's-sübut çüb na-tıraşide-i ta'zir ihsa ile şişe-i namus ve veqarların kesr idersiz didikde qazı ve müftiniñ i'razına mübteni kelâm saht ve nasezası bir emr ve hımu'l-'aqıbeye mufzi olacağı müttebin (mutbein) olmağın Han-ı qadrdan güftar nerm ve şirin ile mazrub-i mezburıñ tesliyet-bahş qalb hazini olub ve çelebileriñ dahi biza-i a'rz ve namusların kef kifayet ve pençe-i himayetinde hıfz ve sıyanet itmek meva'id ve u'hudını mutazammın yarlığ-ı davet tahrir ve tebliğine qapuqulı umerasından Osman ağa namında sahib-i hilm ve edeb bir adem ba's ve tesyir ve vükelâğ (ve kelâğ) muhtelü'd-dimağ deşt te'annüdi qand-nebat lütuf ve iltifat ile seyr idecegin tebşir eyledikde muqaddema Ebussud efendiniñ Kâ'b ali i'zze-i kiram güzeşt-kâne nazır-i a'yn i'tibar ve hürmet olmadığından naşi evlâd ve ahfadın suqa-i nasdan bir şahs-ı zeban diraz ve hadd-ı naşinas tesviye belki mezburlere tercih suretiyle ruy ve qararlarına puşt dest-i huşunet ile latma-zen haqaret oldığı çelebileriñ Kâ'be-i vacibü'l-ihtiram itaat evveli (olı) el-emirden huruc ve rehnümunı-i her qıl nefs-i şum birle zirve-i tecebbür ve i'nada u'rucda hemqadem cibillet meş'um ve ni'met-i ihsan Han-ı Qırımı isanet ile muqabelelerine bais olub muğayir hal ve sanları olan **te'ava nuv a'lâü'l-berrevan ve't-taqvuya** (ve't-tavi, ve altuy?) kelâm deriü'n-nizamı avize itdikleri livay-i şikeste çüb fetn iltivalarına [c. 298, ***Muharrem-i 1116 mülâqat-ı Han-ı Qırım bi-qapudan paşa der-qal'â-i cedid. Badır ağa***] gerzen siyah ve kebude peçide-i kirbas ve sah-alüd tezvir itmiş bir niçe sipare havananı

cem' idüb fazla havar süfre (sefere)-i in'amı olduqda Devlet Geray Hannıñ gülbank midhat ve qazı Ebussudıñ avaze-i qadeh ve mezemmetin reside-i evc berrin iderek Baqçesaraya vusullarında muqtezay-i a'cz ityan şahid med'i ma'zur ve israr şirzime-i ashab meger ve şürur güşa-keş bi-faide ile hane-i müşerrefü'l-endiras hayl-i esas ve tezvir-bünyâdlarına ric'at eylediler **fi'l-haqiqat** Mevlâna Ebussuud efendiniñ a'rz zatısı olan maraz hake-i qadime-i a'rz ma'rifet ve i'llet-i reddiye-i hışm anıf fi's-sema-i ile izhar-ı fazileti heyecanında nahın tahaddi ve tahric ile tahdiş-i qulüb (qılub) enam itmekde mecbur ve mecbul oldığınıñ zararı gendüye 'ayid ve raci' olub Devlet Gerayıñ def'a-i saniyesinde ceraha-havar hancer-ı sertiz mükâfat i'mal olub maraz-ı can-güzarına merhem-cüy iltiyam olaraq sernihade-i pimarhane-i Rum ve Şam ve niçe müddet sergeşte-i sahray-i mahn ve alâm oldığı cari-i zeban-ı qalem endüh raqam olsa gerekdir **vaqayı'-i sene-i sitt ve a'şr ve mie ve elf** evahır-i Muharremü'l-haramda qapudan-ı deryâ-i Çerkes Osman Paşa burc ve alay qal'â-i cedideyi ayine-i tob 'al-nümay hitam ile piraye-zeyb itmam itmege memur olub liman-i Kefede alqay-i (ilqay) merası selâmet itdigi saat avaze-i tob-ı şahı davet ile Han-ı Qırımıñ hem-nişin qat'-i dibac ülfet olmasına işaret itmekin sene-i mezbure Saferinde gerdune-i icabete rabt-sipan iblıq ve mihnayal azimet idüb belde-i mezbure qarib olıçaq Paşay-i qadr-şinas pay-endaz zer-bağt (ba's) istinas ile a'rz hediye-i giran-bahay istiqbal idüb derun-i qal'âda amade itdikleri menzilge (münezzilge) mu'aşeretde se-şebane ruz bast-bisat söhbet ve tarafından şayeste-i ahd ithaf (?) nadire-i giran-baha muvahebesiyle teşyid mebanı-i ülfet idüb bar-diger qal'â-i cedid pirameninde siyâb ünsiyyeti tecdid-i iqtiza itmekin dest u'hudı vaz'-i sine-i veda' ve bi-dürud idüb Han-ı Qırım maqarrgâhına ve paşay-i müşarun-ileyh cay-i maqsude müteveccüh oldılar **hulül-u** vaqt-ı mev'udde haymenişin müvaneset olub era'it hisar-ı nev-bünyâd ve alâtaq ve lâzimü'l-inhay der-i Devlet-medar olan mevadı tahrirde hem-qalem ittifaq olduqdan soñra ra'y gerde-i çeragâh hayvah (hivah)-efzay iktina'ları olan esb-ı safa-bahş müvanesetlerine vaz'-zeyn imtisa' (imtiza') veda' eylediler **Salhur** degân a'yân-i Qırımdan Bahadır ağanıñ rişte-i ubudiyet ve tahassüsını Devlet Geray canibine rabtı bais aqde-i derun-ı Han Selim olub kemend kesise-tar (güsise) istisqal ile endahte-i çah idbar oldığından münkesirü'l-hatır [c. 299, ***Halil ağa. Vefat-ı Han-ı Qırım Şa'ban-ı 1112***] olmağın zaman-ı istilây bürudet-i inhitat ve şeyh-vahtında ihraz rutbe-i mir-miranlıq ile iqad ateş-ı zulm ve fesad ve avaze-i tabl-ı bi-ahengi esma'-i sükkân a'dem abad içün mektüb-ü rica-uclüb Han-ı müşarun-ileyh ile revnihade-i der-i Devlet-medar oldı **ol esnada** damad Hasan Paşanıñ hane-i sür-amalı

arayiş-i a'rus sadaretden halı ve tenha ve qallâvi-i matla-nesic vekâlet giri ser-devlet penah-ı Qalayli Ahmed Paşaya seza görülmegin te'azud tali' ve baht (yaht) ve enamil dest-ı himmet ile ne güne quz-qırdığın i'lâm ve işa'at içün Han-ı Qırıma teşekkürname tahrir ve isalına memur itdigi Han-ı qapu kethüdası Qıbleli-zade damadı Halil ağanıñ a'qibinde bir ademisi mahsul-ı zarbhane-i Hümayun zer halisü'l-a'yar ferah-nümun ve tuhaf nadire-i güna-gün ile müte'aqiben vürud idüb Halil ağa muqaddemçe avdet ve Baqçesaray qurbunda vaqi' Alma nam mahalle nüzulinde nihal-i seyb ayş ve hayâtı bad-ı sümum merk ile fütade-i hak helâk olmağın Qıbleli-zade merhum Qırımdan avdetinde ferman-ı qaza-ceryân Sultan-ı zaman ile mübtelây qahr ve nedm ve dem maddi mahall-i mezburde üftade-i hak a'dem olmağın metrukesi olan Qıbleli-zade duhteri Hannıñ tarkisuy Hasan zindegânisi şane-i ahen mesa'ib-i ruzgâr ile müteferriq ve perişan olmağın merğule-i berid tave-zarı ve dest-zen sine-i sükvarı olduqça memleket-i Qırım a'ceb cay yu's (yü'es) menhusdır ki pederim avdetinde mübtelây-i safa ve helâk ve a'dem ve halilemiñ menkeb esb-ı hayatı balğ-zed-pezir hatf ve nedm oldı deyü avaz muharriq ve ateşin ile mersiye-havan ah ve enin (anin) oldığın naql iderler **çün** bu mizban-ı bi-vefay pirezen dehriñ esası fena-ender fena ve kârban-saray gülbe-i ahzannıñ naqş-ı kitabe-i babı **Küllü men aleyhüma fan** ve daru'z-ziyafet bi-berk ve nevasında bast eyledigi havan 'amme-i zehir-alüdı **Küllü nefsin zaiqatu'l-mevti** şerbet telh merkidir hükumran-ı iqlim-i Qırım olan Han-ı Selimi dahi rehber daru'l-beqa-i ve **Allahu yyede 'avu elâ daru's-selâmi** savbına davet ve bedreqa-i ahıret daru'n-na'im **fiha ma teştehihi'l-enfüsu ve telezzu'l-a'ynu** canibine delâlet itmekin sene-i 1116 Şa'banu'l-muazzamnıñ yigirmi dördünçi ruz-i şenbesinde naqdıne-i ruh pür-fütuhın teslim-i hazine-i Rabb-i vedud itmekin irtesi yevm-i selsade (sülüsade) gevher zat-ı bi-hemtası fütade-i genc fena oldı müddet-ü hükumeti def'a-i evvelide yedi sene ve saniyede altı sene on bir ay ve salsede altı sene sekiz ay ve rabi'ade iki senedir şecere-i sulb mültefetü'l- ağsanından yigirmi nefer tahl (nahl) berümend duha-i fuadı er-ricl hayrmin (hirmen) el-mir'at (merr'ah?) berk sebzi ile libaçe-püş taravet ve maadasınıñ ser-aqab penahı piraye-zeyb şükufe-i [c. 300, ***Esami-i evlâd-i Han. Qarabaş-ı vai'z***] leçk i'smet olub ba'zılarınıñ fakihe-i şirin zindegânileri reside-i kemal olmadan fütade-i kâm acal olub vaqt-ı hazan varaq ömr-i Han-ı müşarun-ileyhde saye (seliye)-bahş a'rsa-i zemin vücud olan Tubay (Toblı) Bağ ni'amü'l-halefleri Devlet Geray Han ve Saadet Geray Han ve Şehbaz Geray ve Ğazı Geray Han ve Qaplan Geray Han ve Meñli Geray Han ve Maqsud Geray Sultan ve Safa Geray Sultan ve Sahib Geray Sultan ve Adil Geray Sultan

ve Selâmet Geray Handır **Han-ı** müşteri-tedbire kevkeb nahid tali' vaqi' olub üftade-i pençe-i istilâsi oldığı meraq siye-ruy tend-hu silsile qılq ve ıztırabından te'azud dest çenk ve rübab ve sada ve harekât müzüne-i ğavanı hub avaz ile rehayâb olmağın * Be ez ruy hubset avaz hoş (hub) * Ki enne haz nefs est ve eyn quvvet-i (qut) ruh * demdesiyle raqs-aver şeyh ve şab olan hurşid-ruy zühre-i cebiniñ (cıyınıñ) dil-beste-i naqş hasan ve alayişi olmağın bir def'a nesl-i ikraddan * Zahid bu bürudetle eger düzaha girsek * Bir lüle-i tütün yaqmağa ateş bulamazsın * Ma sıdq-ı halı olub Qarabaş nam va'iz ta'assub nihad-pay istima' ve seyahat ile dür-i (devr-i) memalik ve bilâd iderek Baqçesarayâ vürudında bir Cüm'a güni bala-nişin kürsi-i nash ve pend olub gâh tahrim-i varaq sebz-dehan ile istilây-i avaze-i şürş ve gâh * Qahveniñ bade qadr gerçege yoqdur anı * ismiçıqdır o qara yüzliniñ amaqanı * mazmunınça esna-i germiyet (keremiyet) va'zında zade-i tab' şeyh Şazlı ve nümayâb beytü'l-faqiye olan ben hoş-buy Derviş suhte-i derune (dezune) felâhın güftar barid ve ratb ile bendeqa-endaz mezemmet (olub zatıya ateşiz olmun ocağı kimseniñ) mefhumından ğafleti muqtezası Qanber Ali ocağın tahrib ve itfaya sa'y ve himmet * Sensin ol ehl-i keyf olan yerde * Qahveyi eksik itme bir qırde * Qaidesine a'dem-i riayet ve't-tekrar hasan kelâmına muğayir tenden naşi suret tekrar fincan-i fağfur ve çiniyi şekl-i idare-i kâse-i billürin (büllürin) ver-reftar huddam ateşin ğaddarı hareket müzüne-i raqqas hurdekâra doğurub * Dahil ider ki lüleye ki tütüne * Baqar oğlanlarıñ amma kötü ne * a'yn-i hiddeti ile nigâh-endaz çeşm-i hiyânet olub dahi giderek * Erbab-ı a'rz sakede bir qulb taqarlar * fehvasınca dehn-güşay ta'arruz alem-bala olub tağanni (tefni) haramdır didigine qana'at itmeyüb ol eyyâmda bir miqdar qalt-baran haşek ve ğıla-nümayân olmağın beqa muslümanlar mü'min qarındaşlar mulük ve hukkâm mübtelây [c. 301, ***Menaqıb-i Han-ı merhum***] söz (süz) ve saz ve dilbeste-i mahbub hoş-avaz olub dest-i istisqayı bir daşte-i asuman du'a itmedikleri bais-i inqıta' baran rahmetdir deyü dide-i u'şşaqdan seyl eşk-i hasret-rizan iden müsqi ağazesın qat' matara sebeb a'dd idüb aliü'l-a'mmiya beran eyledigi seng i'tiraz canişin üç qafes necd-bezerk menşik (münişk) nağme-i pervaz mecd ve semahat olan tar tanbur qalb-ı pür-nurına isabet itmekin cami'den avdet itdigi saat dair ğına ve inbisat her ne qadar alât ve bisat var ise hurd ve şikest ve bir müddet pirevan niğmat (nağamat) nahidane nigâh-endaz iltifat ve ülfet olmamağın zarfay-i a'sr-ı Şeyh-ı zü-zevabeniñ (zev-zevabeniñ?) tulu'i iqtizası tevabi' zührede qıran vaqi' oldı didiler **zaman-ı** qalilde nahs merihi şeref-i müşteri mahz sa'de tahvil itmekin ashab-ı sanayı' sihr (secr) ayin ser pare-i nayı ateşin ve tar-ı tanbur dilnişini rişte-i Han ile bend ve

buzuq sazları yeñiden düz-düb rağman lânfe tehiyye-i çüb avd ve rübab eylediler Han-ı müşarun-ileyhiñ ekser evqatı sohbet-i ulema ve ünsiyet zarfa ile güzeran itmekin devat dehanlarından qatra-i kemter şi'ir ve nazm çekide-i varaqa-i inşad olmamış iken iş'ar-i vafire isnad ve zümre-i şu'aray-i nadire-güyandan ta'dad iderler Han-ı bezerk menş ve 'aqibet-endiş esas matbah güşade bab-ı seha-bünyâdı qatarat-ı baran mürur-ü eyyâm ile mail semt endiras olıçaq tehiyye-i mesken a'yş ve tedarik nan ve güşt ve te'ayyüşde a'ciz ve dest-güşay derivza (dervize, der-yüze) ve tıb olmağle ebruy veqarların rizan ve dane-çin hoşe-i havid ruzı içün hirmen aqarib ve ecanibe ilticadan hıfz ve hıraset içün Istanbul qurbunda vaqi' Siyâvuş Paşa ve Silivri civarında Qazı qaryesi zi'asın ve Berğus qasabası pirameninde ağnam-ı vafire ile meşta vasıfiye ve asyâ ve zer' tohum ve idare-i rahı (ruhı) ve ra'y-i ağnama kifayet ideçek isarı tedarik idüb evvelâ Qaplan Geray ba'de anıñ kihterleriniñ mehterleri batına ba'de batın nazaret idüb ve mahsulatın evlâd ve a'ta'teden (i'ta'teden?) mevazi'-i mezburede iqamet-güzin olanlarıñ mü'ennetlerine (mü'enneslerine) harc ve sarf ve izdiyadı ve fevaidi bedel zayi'at ve telef olub muaz-Alahu Taalâ tumar nesl-i tahirleri mahv gerde-i qalem inqıraz ve fena olursa piramen ravza-i mutahhara-i nebbi ahıru'z-zaman aleyhi efzalü's-salâvat ve's-selâmda el-faqir fahri kilim pür-benan saltanatın ferş serir-i mücaveret iden ashab-ı soffaye (safaye) 'ayid olmaq üzre bir nec şer'i cils ve vaqf **Femen beddelehu ba'dema sema'hu fannema esmühu alâü'l-lezzine yubedde lünehu** nas-ı kerimin [c. 302, ***Meşveret-i Tatar ve ittifaq-ı işan der-intihab-ı Han-ı cedid***] ser-levha-i qabala-i ma'mül baha eyledi ce'ale-Allahu **sa'aye meşküran ve demmeri min ğayrihi tedmiran** bu tenknay fenaden fesahat (?) saray-i u'qbayey seferinden çend-ruz muqaddem fenay-i Baqçesarayda vaqi' Aşlama Baqçesı nam duha-i firdevs-asade erike-nişin a'yş ve 'afiyet iken te'sir-i havay bürudet şeyhvaht ile inhiraf mizac 'arız olmağın tebdil-i mekân ve tertib-i deva ve i'lâc bahanesiyle saiq-ı taqdir mahall teslim-i vedi'a vacibü'l-edası olan Baqçesaraya naql içün gerdune-i mulükanede metkây-i balın istirahat olub şehre qarib olduqlarında canib-i yemin-tariqdan bile sebeb-i bir seng (birisiniñ) giran-hezar sale ve a'cib münqali' ve avaze-i mühib ve ğarib ile piş gerduneye suqutın durbin çah a'miq rasad-fikir ile nigâh-endaz havadis-i ruzgâr olan mücerreban ve hikmetşınasnıñ meşhurları olıçaq hıtta-ı Qırımda pertev-endaz adl u dad olan mah-ı alem-aranıñ inhisafına hem-zeban tatyir olduqları üzre huzzaq etba (itba) i'lâc ve müdavasına sarf-ı maqdur itdikçe * Hekim mutlaq olmazsa deva saz dil-i bimar * Flâtun olsa da izhar a'cz eyler müdavadan * medlülince 'ariza ve i'lletde şiddet zuhur itmekin vaqt-

ı tulu’ fecr hafta-i atiyede bürc-i mematda inhisaf külli-i (geli-i) tahtu’l-arz vaqi’ oldı ten gevger nazenin sellemi sanduqa-i tabut ile hazine-i qabr-ı pür-nura teslim ve resm-i ta’ziye ve sügvarı (sükvarı) tetmiminden soñra a’yan-i Qırım ayin-i qadimleri üzre canib-i Devlet-i Aliyyeye i’lâm ve tefhim hususında bast bisat şurı eylediklerinde ekser nasnıñ meyl-i istinası Devlet Geray canibine olub Qaplan Geray Sultan qabay-i zibay-i hükumeti düş-ü isti’dadına duhte itmek içün zahiran Devlet Gerayı tercih suretiyle kârgâh-ı letaifü’l-haylde nesc eyledigi kirpas tedbiri sitade-i u’yün a’yân (i’yân) itmekle dide-i re’yı basiretlerin na-bina idüb Al-i Selimden bir def’a nigâr nazenin hükumet-ü Qırımı idhal derağuş visal iden Hanlardan biriniñ et-tekrar hasan ferve-i semur mesrur yâhud ruy-i pak ve pişanı-i tabnagi ğubar-alüd bağı ve isyân olmamış bir Sultan-ı sahib-i isti’dadıñ nev-damad a’rushane-i saltanat olmaq ricası zımnında Devlet Geray ve Ğazı Gerayıñ töhmet-i sabıqaların tezkir ve ima iderek nazikâne a’rz ve mahzar tahrir ve bargiran risaleti bir mu’tad-ı qadim qapuqulı tayfasından Abdülbaqı ve umeray-i Şirinden Murtaza Mırza ve ulemadan Abdülâziz efendiniñ gerden sa’y ve himmetine tahmil eylediler ol zaman Qaplan Gerayıñ hemzeban ittifaqı olan biraderi Meñli Geray arzumend olduqları halvay-i Haqanı meramların tabh içün kânun-ı hikmet ve hicabe vaz’ [c. 303] itdikleri dik ihtiyyâlerine hizm-endaz ianet olmaq ümidi ile serasker Yusuf Paşayâ andan (enden) Asitan-i Devlet-i Aşiyâne getmek tedariginde iken biñ toqsan dört senesi hududında hükumran-ı hıtta-ı Qırım olan Hacı Geray-zade Devlet Gerayıñ Paşay-i müşarun-ileyh ile meyanlarında sabit-i huquq-u qadimesine vaqıf olan bir Tatar-ı sebük-reftar rüesay-i cümhur-ı Qırımıñ eyyâm-ı nuqsan suret ve hengâm kemşide-i (keşde) servetleri olub eyadı-i hükm-ü padişah-ı cihan (ceman) ile serir-aray hükumet olan Han ve selâtini hanuman saltanatdan tard ve teb’ide dair tahrik pay-i fesad ve qudret ve tabları nayâbdır deyü efendisi şehper fersude-riş sa’y ile balay kâh (kâc) saltanata itare itmek ümidin idüb savb-ı mezküre pervaz eyledi **el-hasıl** nesl-i Cengizden ümidvar olanlarıñ her biri müteşebbüs-i daman esbab a’dide olub ançaq reh-ı rast veli-ahdı ile der kişver-i merama dühule cümleden aqreb ve enseb olan Qalğay Ğazı Geray bir babe iltica ve ferd-ı vahide rica ile nisar-i eb-ruy veqar itmediginden hava-daran ve huddam a’dem himmet ve recavetine haml ile itale-i zeban i’tiraz eylediklerinde Sultan-ı safdil dest ıstıbar ve tahammülin nihade-i zeyl mutahhar tevekkül itmekin varaqça-i amalniñ zib-efzay husul olmasını ihale-i qalem taqdir idüb müteraqqıb i’nayet-i Rabb-i qadir eyledi **Hacı Geray-zade** Devlet Gerayıñ ademisi havab rahat leyli izafe-i meşaqqat sa’at nehar idüb Yusuf Paşadan a’rz olmaqda

ruqbaye sebqat itmekin Meñli Geray Sultan esnay-i isare-i kâsat muhaveratda telâ'süm isti'cam ve istifrar (istiqrar?) ve ıztırabından nusha-i maqsudın tahallüf ve seqametin teferrüs itmekin bile isti'sam müteveccüh-i bab-ı padişah-ı Devlet-medar oldı **Tatar-ı** tenha-reftarıñ Istanbula vusulı Qalayli Ahmed Paşanıñ gerdkân matlay-i iqbalin leked çarh l'âbde bar balay künbed (gendü) vezaretden ğaltan idüb teberdar Mehmed Paşa fas sertiz himmet ile har-zar maqasıdı qat' ve cihan-nümay ve alâtaq sadarete müste'arın vaz' idüb şehnişin qadr ve menziletin rutbe-i vekâlete ref' itdigi eyyama tesaddüf itmekin a'rz-ı mezküri tebliğ eyledikde maddeniñ aslına tahsil-i vuquf içün alem-balayâ tahlis ve i'lâm itmekde tevaqquf ve güftarınıñ ve bed-rical-i Devlet-i Aliyyeniñ ihale-i küş ihtimam ve ihtiyâtları eyledikde ol zaman Serbestaniyân hassa bulunan manqır oğlı sabıqa Qırım Hanı Devlet Gerayıñ tarafgiri olmağle züyüf güftarın rayic ve nafiz zann idüb [c. 304, ***Han-ı Ğazı Geray der-sene-i 1116. Qalğay-şiden Qaplan Geray (?). Nuraddin-şiden Meñli Geray Sultan. Zuhur-u veba***] sebike-i imalına tamğa-zen husul olmaq içün sarf-ı nuqud himmet itmekde gezlik a'yân-i Qırımdan salifu'z-zikr pir meşüşü't-tedbir Bahadır ağa gendi ta'alluq ve istinadı olan Safa Gerayıñ meta'-i meram ve i'tibarına revac virmek sevdasıyle dür-sevq (süq) ve bazar eylemekde ve ekser-i rical-i devlet Ğazı Gerayı nasbde qalt masarif ve müra'at merasim-i mulük sabıqa-i Cengiziye maqulesi muhassenat tasavvur idüb bad-nesim terğib ve istihsan ile şecere-i meyve-bahş tab'-ı padişah-ı cihandarı canib-i müşarun-ileyhe imale itmekin **Tü'ti el-mülke men teş'au** hükm-ü taqdiri ile biñ yüz on altı Ramazanında menşur-ı Hanı nam-namı-i Ğazı Gerayâ ketb ve tahrir olunmağle bir vech-i mu'tad a'tay-i sultanı olan ferve-i semur ve tiğ-ı mücevher mücibü's-sürür isalına kethüday-i bevvaban-i şehriyârı Veli ağa memur olmağın sene-i mezbure Şevvalinde hıtta-ı Qırıma dahil ve Baqçesaray qurbuna vasıl olduqda Han-ı müşarun-ileyh bi'l-cümle a'yân-i Tatar ile name-i Hümayunı Alma nam mahallden istiqbal eyledikde Ğazı Geraya (Qaplan Geraya?) qalğaylıq hil'âtı ilbas olundı **ezin canib-i** mahzar irsaline memur olan na-pühteler hane-i a'rus-ı cedid ve çeşn va'idden (ve ı'ydden) ğafil olmağın naql-i sıql (saql) dik şikeste nam ve zarb-ı tabl tebrik-i bayram-ı bi-hengâm iderek Istanbula vusullarında mahfut (mahfuz) ebnan ihtifazları olan güftar mahzar-ı bi-mezelerin der-meyân eylediklerinde hilâf mizaq-ı Devlet-i Aliyye olan tebliğ ve inhaları bifaide ve a'yn-ı hata olmağın era'it ruy-i turş ve istisqal ve bilâ ab ve nan (nalın, neln) kârban-saray mezelletde mihman eylediler **amma** Meñli Geray Sultan ihtiyât ve a'zm ve cezm ile qadem- nihade-i hane-i sadıra'zam olub muvafıq mizac-i devlet ve mülâyim tab' vekil-i

saltanat olan hedayay-i i'bret-nümay istihsan ve istisvabın vaz'-i pişgâhı idiçek esb-ı murassa'-zeyn ihtiram ile terfi' şan ve kâh ve alâtaq ins ve ülfete iclâs ile faiqu'l-aqran eylediler **ol esnada** Sultan-ı müşarun-ileyhiñ düş-ü isti'dadı ferve-i semur-i Nuraddinı ile şerefyâb ba'de canib-i Qırıma irca'i hususında qalem-ı Han-ı Qırımdan cari olan medar-ı rica imtidadı sebt varaqa-i husul olmağın sahife-i amal Sultan-ı müşarun-ileyh pirayezeyb tuğray-i husul meram olmağle sene-i mezbure Zilhiccesinde rakib-i matiyye-i avdet oldı **vaqayi'-i** 1117 sene evahir-i Muharremü'l-haramda Nuraddin Meñli Geray Sultan tanzim umur-ı Çerakiseye memur oldı **sene-i** mezbure Zilhiccesinde saray-i Han idbar-nümunde vebay-i (veyâ) canruba zuhur itmekin def'-i tevahhuş ve sayd [c. 305, ***Vuqu'-u bağı dermeyân-i Noğay-i Buçaq bi-ianet-i Yusuf Paşa. A'zl-i Yusuf Paşa***] u şikâr içün Gözleve havalisinde bir-iki gün aramı eyyâmında Buçaq Noğayı eşerrasından Qutluq-Timur ve Qart Mırza nam mel'ânet nihadlar era'it zer u sim kem a'yar ve a'rz müşkut (meşküh) ruğan rihte ve bifer maqulesi lem'a-i hubahib irad itma'yle dide-i tama' Yusuf Paşa (ahval-ı i'fal / ahval-ı iğfal?*) olub giriban ra'iyyetlerin dest-ı tasarruf Hanan-ı Qırımdan tahlis sevdasınca olduqların taraf-ı Devlet-i Aliyyeye inha ve i'lâmı Han-ı müşarun-ileyhiñ evraq-ı mecmu'a-i derunın perişan itmekle bi'l-ittifaq teskin züba'a-i (zevbe'a) bahr-ı fesad ve kelâl (gülâl) ve def'-i bad-ı sarsar ihtilâle dair müşavere içün ehali-i memleketi davet idüb anlar dahi Aqmescid qurbunda Sarı Hafız nam mahallde tecemmu'a qarar virmişler iken zaman-ı ma'hud hulülinde ekserisi esb-ı nafercam tevaqqufa vaz'-ı likâm tahallüf idüb Qalğay Qaplan Geray Sultanniñ zur (zor, ruz) pençe ve bazuy rence ile tahçir hükumet-ü Qırımı def'at-ı sayd u şikâr içün re'is-i umeray-i Tatar olan mirlivay-i Şirinni tarafına imale ve fen-i şürur ve mekâidde ustad-gel (usta degil) ve ta'lim mefasidde mahir ve kâmil olub anfa (itğa, itfa) zikri mürur iden Murtaza Şeyhiñ darü'n-nedve-i derunına hışt-zerrin mev'ud ve gec muharriq simin nüqud-u sarf idüb sur rengâreng tezvirat ile mümasil-i sanemhane-i sumenat hayl itmekin şeyh-i mezbur dahi bir niçe har meşreban tendhuyıñ esb-ı ğayret-i cahiliyelerine maqarr'a-i sebha-i riya ves'a ile taziyâne-zen tahrik ve fesad olmağın Handan rev-gerdan olub a'zl ve hırmanına müte'alliq tedabire (tedbize) şüru' eylediler **Han-ı Qırım** ile Buçaq Noğaynıñ melca-i ve penahları olan Yusuf Paşayı serir-i hükumetden ref' ve ruqba ve hisma (hasma) seng (hısmaseniñ) keyd ve mazarrat ve qaza-i mübrem a'zli def' ve hulyâsıyle paye-i serir-i i'lâye mutazammın rica ve şekve tahrir eyledigi niyâznamesi vasıl-ı hedef icabet olmağın Yusuf Paşanıñ menşur-u hükumetine hatt butlan keşide qılınub ve Buçaq tarafından a'rz-ı mahzar ile ba's olunan

şükât-i Tatarı der-i Devletden redd ve nehr-i Tuna maverasında olan qavmiñ umur-ı külliye (geliye) ve ciz'yesi yed-ı tasarruf-ı Han-ı Qırıma mufavviz olmaq üzre sudur iden ferman-ı nevaziş- mazmun mücib-i inbisat-derunı oldı **lâtife-i ğaribe** Özü qal'âsı muhafızı namıyle tahzib-i bilâd iden mirmiran arnavud Ibrahim Paşa kebab-ı ekbad ve şerbet-ı didan-maye ile evqat-güzar olub dad u sitad zulm ve fesadın bir vefq-ı dilhavah icrada qurb civarında saye-endaz livay-i vezaret ve fi'l-cümle mu'tedil ve sahib-i merhamet olan Yusuf Paşadan müctenib ve muhtezir olub har dide-i Haqq [c. 306, ***Sene-i 1118***] nabina seng (nabinasınıñ?) dest ricay-i Han-ı Qırım ile indifa'ndan qarıru'l-a'yn olmağle düruğ ve dürüst bir niçe elfaz-ı bi-ma'na ile ma'ayib vezir-i müşarun-ileyhi tezkir ve aql qasırınçe qalem-i nifaq raqam ve şür-engiz ile bir qıt'a teşekkürname tahrir ve Yusuf Paşayâ dahi izhar-ı te'essüf ve Ğazı Gerayıñ mezemmetni mutazammın türrehat ve hezeyân ile lebriz itdigi mektüb-ü bi-uslüb letafet-meslübleriñ visalelerinde ğalat vuqu'ndan bihaber olmağın ehad-ı hümanıñ esmen ahire bend ve rabt idüb ali cenahu'l-isti'cal birer çuqadar ile mahallerine isal ider **Paşayâ** tahrir olunan mektüb vasıl-ı dest-ı Han-ı Qırım olduqda müşarun-ileyh mübtelây-i maraz hilm mufrit oldığından bu harita-i frengi tab'i kime tahrir itdiyse aña isal itsün deyü redd ve def' ile iktifa amma Yusuf Paşanıñ ı'rq-ı ğazab ve hiddeti nabız olmağın qasıd-ı bi-idrake savt-zen tehdid ve sahib-i mektübi dahi teşni' ve taqbih iderek meclisinden ihrac ider na'uzu-bilLâhi mine'l-halel ve'z-zelel nerci' (terci') eli ma-kinafiye **sebeb-i** ihtilâf a'nasır-ı saltanatı olan ve hamit-havay esait biğatı bad-ı nesim lütuf ve ihsan ile def' ve izale içün mekâtib-i istimalet-uslüb tahrir eyledikde ba'zı seng cemudet te'annüdi münhal cüybar-ı derunı sevi (süy) inqıyad ve itaata ceryân ve meyle qarib olmuşiken muqaddema qalem-i iştikây müşarun-ileyh ile nigünsar serir-i hükumet olan Yusuf Paşanıñ der-a'qab destgiri inayet-i mulükâne ile istade-i cay taqrir ve ibqa olundığı mezburleriñ tekrar incimad pay-i azimetlerine bais oldı **muqaddema** tanzim umur-ı Çerakiseye memur olan Meñli Geray Sultan hasbu'l-imkân aray-i hıdmet itmekle maqarr-ı mahsusına avdet ve rahat-güzin köşe-i istirahat oldı **vaqayı' sene-i** 1118 **şehr-i Muharremü'l-haramda** Balta Mehmed Paşanıñ dest-i vekâlet ve hükumeti teber a'zl ve def' ile damen müdahele-i umur-ı devletden qat' ve seyf-i sarım siyâset Çurlıli Ali Paşanıñ yed tasarrufına vaz' olundığı haberini müş'ir-i mektüb ile mahsus bir ademisi vürudında sahib-i mühr-ü cedidiñ Han-ı sabıq Devlet Geray ile huquq-ı qadime ve a'zimesi olmağın her ne qadar mütekeffir (mütefekkir) ve mütelâşi oldıyse de izhar-ı sürur ve neşat ve ağay-i mezbure müjdegâne-i mansıb sadaret-ı mişat tıraz ve sime-i

medahine yedi nefer esir bahş idüb medad-ı nifaq ve hulüs-u napezir ile muhabbetname-i tahrir eyledi **esnaf-ı** Çerakiseden Haytuq (Hıtuq) qabilesi reisi olan kelb-kelbi (gülb-gülbi, kelb) Sinan-ı ğadrı ile gendü (kend) biraderni a'z ve les' ve pirahen vücudın hun a'davet [c. 307, ***Veli Paşa. İhmal-ı Qaplan Geray. Cantimur Mırza***] ve kin ile lâ'lgün itmekin pençe-i tertib-i cezadan tahlis-ı giriban can içün künam himaye-i Qaplan Geray fırar itmekin taraf-ı Han-ı Qırımdan vezir-i umur-ı külliye (geliye) ve ciz'yesi gerden-ı iltizam müşarun-ileyhe tahmil olundı sene-i mezbure Rebiü'l-evvelinde toquz a'ded qadırğa ve dört qalyon ile başderde-nişin belâhat ve sebük mağzı olan Veli Paşa nuqsan-ı qal'â-i cedideyi tetmim ve Kerş ve Açıq (Açaq) qal'âların ta'mir ve termime memur olmağın liman-i hisar-ı mezburde lenger-endaz şaql ve küduret olıçaq selefi Osman Paşanıñ asuman-ı Cevdet-nümay meşreb seha-perverinden sıdq amal Selim Geraya vezan eyledigi nisan dirarı-i germ ve a'tayı sihab-ı bi-matr tab'-ı dena'et seccac Veli Paşadan ümid idüb Han ve Qalğay bile davet ve taleb-i dehanbaz iştihay hedayâ olaraq irtikab-ı meşaqqat ve ta'b eylediklerinde * Kestane suyın qahveciniñ çoq-çoq içerdim * telviyle eger olmasa fincanı mülevves * Hazine-i bi-giranından gülbaşeker müsta'mel ve qurı qahve ile ikram ve nezd-i paşay-i kâmkârde sebike sim vezerden mu'teber olan qapu qulı girmişiñ (germeşk) çapuğı ile savt-zen istişqal olmağın ta'dad ni'am-i na-meşkür ile avdetleri esnasında fütade-i eyadı-i ra'iyyet rus-ı (revs) menhus olan esnaf-ı Tatardan **iştek sınqı (sınfı?)** Han-zadelerinden olmaq üzre beş-on ademi ile bir şab emred (şaba-merd?) zuhur idüb yigirmi biñ miqdarı muslüman müte'azid ve hem-zeban olub qılâ'-i kefereden üç-dört qal'âya istilâ ile diyâr-i Islâmiyeye huruce müheyyâ olub lâkin husul-ı meramlarını vabeste-i inayet-i Han-ı Qırım oldığın a'rz ve i'lâm ve istid'ay-i inayet ve istirham eyledikde qadr-ı kifaye-i Tatar ile hudud-ı kefereye panihade olmaqda biza-i sulh ve amanı şikest itmek isterler deyü ma-kiyan qavmıñ bank iştikâleri tahdiş sami'a-i aram ve rahat itmiş ihtimalıyle rişte-i niyâzların miqraz-ı vehm ve ihtimal lâ ile qat' eylediler **ol** eyyâmda zir hım hükumet-ü Hanide hoş-nişin itaat iken hargâh-i bağı ve i'nadların maveray nehr-i Qubana vaz' ve nihad iden Anapa Noğayı habl-i metin re'yı zerrin ile sevi (süy) itaata keşide ve ba'z bilâd-i Çerakisede cari olan seyl-i ihtilâli def' itmek lâzime-i halden olmağle tanzim ve itmamı Qaplan Geraya ihale olunmaq üzre a'yan-ı Qırım risman bend-ı ittifaq olub Sultan-ı müşarun-ileyhe a'rz olunduqda dest nihade-i ser ve çeşm qabul olmuşiken vech-i sefid hasan qabulı ab-ı televvün ni'meti ile ruy-i zengi sihgün (seyhgün) redd ve imtina'a tahvil eyledi **umera-i** Şirinden Cantimur Mırzanıñ gerden-bend har nefsaniyeti

olan kibr ve a'cebine hacılıq ünvan kâzbesin i'lâve-i qalpaq-ı semur [c. 308, ***Tedbir-şerir derazd-ı Ğazı Geray Han. Reften-ı Qaplan Geray be-Aqmescid. Vefat-ı Bahadır ağa***] iltisaqa peçide-i destar pare-i enaniyet ile a'rz-ı ceberut itmek sevdasında oldığın izhar ile meclis-i Meñli Geray da bi'd-defa'at menasik-havan der yüze ve su'al olmağın dest gec a'ta ve sehay-i na-berca ile **Küllü'l-a'daveti qad turcay ez alütteha * İllâ a'daveti men 'adak min hasedin** * mefhumı mütebeyyin ve zahir iken dil-ahen saht ve dürust ve mahiyet-i nahasiye a'davetin kürsiyet (gersit?) a'ta ve i'nayet ile püte-i muhabbetde zeheb halisü'l-a'yâr hulüs ve meveddete qalb ve tahvil itmek hulyâsıyle qırqdan mütecaviz esir-bahş idüb izhar-ı semahat eyledi Masqva çasarı (çarı) tarafından ba's-ı sefir olunub Noğay ve Tatarıñ nev-be-nev itale-i yed cesaret itdigin i'lâm ve inha eylediklerinde Çurlıli Ali Paşa Han-ı sabıq Devlet Geray Hannıñ şi'ir piçide-i küduret a'zlin setere-i ser-tiz himmet ile izale ve def' (vaq') ve Ğazı Gerayıñ bürut teber-i naberide-i iqbalin miqraz-ı a'zl ile qat' içün çirkâb-feşan ma'ayibi olmaq hızmetin Han bir keşte ruzgâriñ ni'met perverdesi olan vezir-i a'lâqmı (?)-tedbir Mustafa ağanıñ taqrir-i dehan-ı na-pakine ihale itmekin el-hayyı-i mesfurıñ cevabını rişte-i na-hencar istişare-i ağay-i bi-vefaye ta'liq desisesini mutazammın mektüb ile çuqadar sadıra'zamı sene-i mezbure-i Ramazanında vürud idiçek şahs-ı hiyanet mu'tad-ı çirk-alüd hile ve nifaq oldığından ğayrı fazla-i sayd u şikârında hissedar itmek itma'i ile Ğazı Gera'yı mezemmet ve gendüyi medh ve sena şerbet-i muhtelifü'l-levn ve geriye el-ta'mı ile kâse-i dimağ müstemi'ini lebriz ve emlâ eylemekde Qaplan Gerayıñ enamil-i tahrik ve iğvası olmaq endişesi mi'de-i Han haliü'z-zihne bais-i ğaseyân ve teşviş oldıyse de emr ve irade-i sadıra'zama era'it ruy-i muhalefete vehc-i imkân oldığından sene-i mezbure Zilqadesinde ester tend-huy zarurete vaz'-i güsiste palan icazet eyledi Qaplan Geray Sultannıñ (neşr-i pervannıñ) vesait idüb nahçir meramın sayd içün pişe-i hafade (hifade) mutarassıd künam fursat oldığın ketm ve setr içün qal'â-i cedideye iqtiza iden keraste qat'i ve Anapa Noğayına nizam virmek maqulesi sahte-i güftar ve perdahte-i reftar ile edevat-i sefer tedarigi içün handan me'zuna maqarr-ı (ma'z ve na-maqarr) Qalğay olan Aqmescid şehrine müteveccih olmağle u'yun-ı icabet ve aqaribe perde-keş sitade ve iğfal oldı **a'yân-ı Qırımıñ** pir-i fanilerinden Bahadır ağa tavl (tul) amalı muqtezası niçe zaman Asitane-i Saadetde dür ebvab ve har-ı haşak imtinan ile damen ve qarın rişe-rişe ve giriban rahat ve aramın [c. 309, ***Velâdet-i Toqtamış Geray ibn Meñli Geray Sultan. Han-ı Qaplan Geray ve Qalğay-şiden Meñli Geray Sultan. Merdanali ağay-i vekil***] rize itmekle mirmiranlıq rutbesin ihraz

idüb na'il-i livay vize olmuşidi mansıb-ı mezbure vusulında beş-on gün mürur itmedin maraz-ı hayil (hahil) ta'una mübtelâ ve mahall-i mezburde damen keşide-i a'lâqa-i devlet-ı dünyâ oldı sene-i mezbure dahi Zilhiccesinde Meñli Geray Sultannıñ sulb-ı tahirlerinden veled-i ercümendi Toqtamış Geray qadem-averde-i bezm vücud oldı **sabıqu'z-zikr** Han veziri Mustafa ağanıñ Istanbula vusulında meclis-i sadıra'zama dühul-u murahhas ve insan-ı kâmil suretiyle piş-i müşarun-ileyhde mütemessil ve müteşahhıs olub şeytanetın izha ve muvafıq-ı mizaq ve meşrebi olan güftar şirin eda ile ferifte ve dilfikâr itmekin huzur-ı padişahıyâ idhal ve müdda'a ve maqsudı olan Ğazı Geray ma'ayıbın (ma'ayinin) isbat ve ta'dadde mezburı müşterek ve eşhad itmekle egerçe qalb-ı Hudavendigârı muma-ileyhden sarf ve tahvil eyledi lâkin ıqsay-i (aqsay) meramı olan Devlet Geray menfur tab'-ı padişah-ı daqi'adan (daqıqadan) olmağın ol nevbet tahsil-i daqiq matlabı içün idare-i rahı (ruhı) himmeti müfid olmamaqle **el-a'bdu yudebberu ve Allahu yuqadderu** dest-ı taqdiri ile rağif ma hızır nevpihqa-i (puhqa) hükumet nasib dehan-ı Qaplan Geray olmağın teşrifat-i Hanı mirahur-ı evvel vesatatıyle irsal olundığından haberdar olıçaq dil-beste alayiş-i ihtişam ve ünvan olmağle ziver (zeyü, zebu) ser-iftiharı olan qalbaq-ı semur ve libaçe-i zerendud meserret meşhudı qal'â-i cedid muhafızı Ebulqavuq Mehmed Paşa huzurında ilbas olunmaq içün bile icab-i meşaqqat seferi irtikab ve qal'â-i mezbureye şitab idüb hulyây sabıqu'z-zikr üzre huzur-ı Paşada taqbil-i giriban qabay dibac idiçek biraderlerinden Meñli Geray Sultannı Qalğay ve anıñ kihteri Maqsud Gerayı Nuraddin ta'yin ve atabek ve devlet-havahı Merdanali ağayı hızmet-ı vekâleti ile kâmbin ve ulema-i Qırımdan Ibrahim efendi-zade Mehmed efendiniñ ser-amalın nevaziş-yâb i'mame-i qazıaskeri itmekle ta'zim ve gülbank keşide-i meydan muhabbet ve du'a-havan zaviye-i meveddeti olan salifu'z-zikr Murtaza Şeyhı hızmet-i efta ile hoşnud ve irza eyledi **Han-ı sabıq** Ğazı Gera'yı Qırımdan ihrac ve Rum Ilinde iskâne memur olan vezir ağası ma'rifetiyle Balıqva (Balıqlava) limanında sefine-nişin endüh ve elem ve a'zimet-cüy mesken-i perğam olmuşidi **istiqbal-i** bad-ı sarsar idbar ve nehus mani' dühul-ü liman berğus olmağın şiddet-i ruzgâr Han-ı bala perverazıñ (pervezıñ?) qamet balay-i namus ve istiğnası füru berde-i zemin-i ihtiyâc ve niyâz itmekle [c. 310, ***Vefat-ı Han-ı sabıq ve şeme-i ahlâq-i o. Sefer-i bi-suy memleket-i Çerakise. Mırza-i Cantimur***] halefi babına iltica ve tariq bir ile zehab ve hareketi hususında dest-gülşade (dest-güşadet)* isticaze ve rica olunduqda tefri' ve imtinan ile nuqre-bahş icazet olmağle çar-pay nizar-ı ğumum ve ekdar hezar-bar ile Rum Iline vusulında Yanbolı

qurbunda vaqi' qasabatdan sakin-i qarın-abad iken işarat nevk sinan ta'un (Han mesta) can-sitan ile müteveccih (şuce) kişv ahıret oldı müddet-ü saltanatı iki sene üç ay ve zaman-ı hayatı otuz altı senedir Ğazı Geray-i merhum vecih ve vaqur ve ebnay-i cinsi meyanında hilm ve seha ve edeb ve hayâ ile ma'ruf ve meşhur olub bir emekdarınıñ hane-i bi-saqf ve cidar amalın def'at üç yüz nefer esir ile lebriz ve emlâ ve yine mürde-i derun maraz faqır vifaqa olana bir ademin altmış a'ded kenizek ve ğulâm-ı mesiha-nefes ile ihyâ ve nam-namısın qayd-ı defter istihyâ eyledi **Qaplan** Geray Hannıñ kâşane-i saltanatı üstüvan teveccüh-ü qulüb rical-i devlet ve edevat ittifaq-ı derun ibtal-ı saltanat ile müstahkem ve üstüvar olmadın naqş-ı beste-i derun hane-i hulyâsı olan Qabartay Çerkesine sefer ve Şehbaz Geray Sultannıñ dem ve diyetin iddi'a ve taleb ile bir-iki biñ esire birden dest-i resn bulmaq şekl-i mümteni' et-tasvirin ayine-i istişareden mu'temedü'd-dolesi (dulası) olan Merdanali ağaya era'it itdiriçek istisvab ve tahsinin reside-i evc berrin eyledigi ba'is-i istihkâm naqş-ı hayâlı olmağın bile te'emmül ve ihtiya (ihtiyat?) kelk (gülk) seri'ü'l-ceryân isti'cal ile Qalğay Meñli Gerayı sipahsahlar tali'a-i leşker ve salifu'z-zikr Merdanali ağa'yı nazir-ı umur serasker olmaq yarlığ-ı ekid ve şedidin tahrir ve sene-i tis'a a'şr ve mie ve elf Saferinde mülket-i Çerakise-i hayret-abade irsal eyledi **ol esnada** qal'â-i cedidiñ burc ve baru ve hafer nefq ve cüdranında (cidarında?) olan nuqsanlarıñ ba'du't-tekmil der-i Devlet-medara a'rz ve i'lâmda Han-ı Qırımıñ dahi inzımam kelk (gülk) şehadeti iqtiza itmekin sene-i mezbure Cümadiü'l-evvelinde tahrik-rikab a'zimet eyledi esna-i rahda merkez-i daire-i umur-ı cümhur ve kürre-i şirare-i ateş-ı fetn ve şur olub rü'esay-i qabail-i Tatarıñ kâr-güzar ve meşhurlarından Mırza-i Cantimurıñ hane-i a'ceb-bünyâdı pişgâhından mürur eyledikde Han-ı müşarun-ileyhiñ Ğazı Geray ile iqad eyledikleri kânun-ı münafese ve ğavğalarında hızm-endaz tahrik ve ğavğa olmayüb belki hilâf-i meşreb ve ğayr-ı me'mul isale-i cüybar teskin ve itfa eylediginden ateş-i haqd ve a'zbı (ğazabı) bala-keş olub ahz-sar ısrar ve i'nad ve a'vne ve ensarına itkâ ve i'timadı muqtezası istiqbal ve ikramında nuqsan [c. 311, ***Naql-i Devlet Geray Han ez-Rodos be-cezire-i Saqız. Sefer-i be-suy-i Çerakise-i Qabartay-i bar-diger***] ve taqsir ve eyyâm-ı avdetinde a'dem-i iltifat ile tahqir ve tekdir eylediginden ğayrı zur-bazuy tecemmu' ve irtibat ve tahaşşüd cünud ve ihtirat ile qat'-ı tınab qıstat-ı hükumet ve devlet-i nafercamı içün teşmir sa'id sa'y ve ihtimam itmişiken mirlivay-i Şirin ve sair sepid-rişan mesalih-beynleriñ a'dem-i te'azud ve mümaşatlarından naşi icray-i mafiu'z-zamirin ta'liq vaqt-ı ahır eyledi **Han-ı Qırım** dahi ser-tiz qahr ve tedmir ile kedüy ser-saht ve dürüştin

endahte-i mezbele-i i'dam ve ifna itmek sevdasıyle cevlân-nümay meydan-i celâdet oldı lâkin Mırzay-i mezbur u'qab metinü'l-qavadim cüy-i tahrik ve fesad olub dest-i nareside olmağın bi'z-zarur rast-güyan ve salâh-cüyan tevassutları ile aşiyân ateşi ve musafata inzal içün Han-ı müşarun-ileyh era'it ceyf a'tayâ ve ihsan eyledigi esnada Nuraddin Maqsud Geray dest keşide-i maqasıd-ı hayât olub birader-i digeri Sahib Geray nail-i mansıb-ı mahlül olmağın bi'l-cümle umera ve a'yan eday-i resm-i tebrik ve tefrid ve sükvar içün ser-füru berde-i damen Han-ı Qırım olmağın suret-i infi'al ve küduret-ü şekl-amiziş ve ihtilâta mütebeddil oldı **Han-ı esbaq** Devlet Geray müziq-ı cezire-i Rodosdan vasi'ü'l-fezay Rum Ilinde vaqi' gendi zi'asına huruc ile iqamet-güzin genc 'afiyet olmaq istid'asıyle müstemendane tahrir eyledigi niyaznamesi zeyb-efzay-i tuğray hasan qabul ve afv olmuşiken hıtta-ı Qırımda hudus iden ihtilâl-i qıl u qal müşarun-ileyhiñ tahrir ve iğvasına hamle ile Han mansubıñ a'rz ve i'lâmı tariq-ı hurucına mani' * Gerçe keştim (gerçek şetm) ab (leb) dendan der-ı dehan hasidan * Leyk hemçün a'lek rumı buy-hoş amid dehan * müfadınca Saqız ceziresine iskâne qani' oldı **tavaif-i** Noğay ve Tatarıñ bilâd-ı küffardan ve küffarıñ bilâd-i Islâmiyeden ğasb gerde-i eyadı-i (abadı) iğareleri olan emval ve esara'yı tahsil-i verd babında sudur iden evamir-i aliyeyi tenfiz ve icraya memur olan şahs bu el-a'cebiñ dehan iştihasın üstühvan fersude-i ceyf u'budiyet imlâ ve dide-i ittisaf ve merhametin hakister rüşvet (ruşveret) bi-basar ve nabina itmekin beş-on a'ded çar pabedel (pibedel) emval-ı müslimin ve güyâ dest sa'y-i nameşkür (meşkdar) ile tahsil-i zayi'at muvahhidin eyledi **sal-ı** güzeştede Qabartay Çerkesni iğare ve güşmalına memur olan Meñli Geray Sultan bile feth ve zafer-ı ric'at idicek a'dem-i husul-ı meram mahmul taqsir ve iqdamı olmağın Han-ı ğayret-şi'ar bi'z-zat sahra-nevred kâr-zar olmağa tahrik-i esb [c. 312] kir u dar idüb evvelâ (ola) bazuy sitizin quvve-i qahire-i ruhsat-ı padişah-ı a'sr ile muhkem saniya-i şirket tevaffuq ve te'azudı ref' içün Meñli Gerayıñ avdeti babında tahrir-i yarlığ-ı davet birle likâm zir ve teng-i ğavğa ve cengi müstahkem idüb ecnas-ı Tatarıñ icra ve a'mmalinde a'dımu'l-istinas olduqları tob-ı humpare ve mühimmatı tedariginde haric-i daire-i insaf tekalif-i şaqa ihdasıyle fuqaranıñ gerden nizarına tahmil-bar tekellüf ve i'tisaf idüb ulema ve a'vamdan tahrik-i rikabe qadir olanlara mehmuz-zen ihrac olmağle enva'-i meşaqqat irtikab itdirüb ma'ber-i Tamandan u'bur sene-i 1120 Rebiü'l-evvelinde süğur-u Qabartaya mürur idüb reis-i qabile-i mezbure olan kibr ğuq (ğavq) lâ'in bi'l-cümle tevabi' ve liva haqqıyle tellâl-ı cibalde mutehassın ve der kemin ve isar-ı zarar ve gezende mutarassıd ve fursat-beyn oldı **asker-i** tebahtur

ve naz ve leşker-i tekebbür ve ihtizaz ile qabile-i Şam hüzn encamda veyl-i hevlnak olan maqtelgâha nüzul idicek şeb-ı tarik zulmet-efzade cay-i meziq ve çah a'miqden huruc ve mevzi'-i vesi'ü'l-fezaya ve levc hususında zeban-güşay nash ve pend olan dehan-ı rast-güyandan sudur iden kelimat müstevcibu'n-necat istima'nde küş ve huşın * Qaza desti-set (quzad setist?) penc-engüşt dared * Eger havah dez-kes devlet-i bir ard * Dü (dev) pür çeşmiş nehd-i diger dü bir küş * Yeñi bir leb nehd-i küyed (kevid) ki hamuş * Dest-ı taqdiri sed itmekin zaman-ı nahs-ı müstemirrde masab matar bile ve mahan olan mahall-i pür-hatarda vaz'-i hargâh hıyâm-i meşaqqat irtisam eylediler **hikmet-i** pervane-i şem' bezm-aray Han-ı Qırım umera-i ve a'yân meyânında Merdanali (Meranali) ağa ayâ mühr-ü alem kir ve cihan-efruz (leqzuz, aqzuz) mefariq-ı i'dayene zaman-ı şerer-efşan zerrat qahr ve tedmir oldur ki biz dahi dud-ı barut alem-aşub girdar ile nahle-i niş dar-ı duşman-ı bed-girdarı tefriq idüb tebind (tenbiz?) lâ'l-i şükür-riz kenizek ve ğulâm ile neş'e-yâb engübin ğanimet olırız deyü külüy (gülüy) arzusı ile safir (redd izdira) ve iştiha ve rağbet olıcaq biçün ebvab-ı mutalib ve maqasıdıñıza ta'liq maqalid (muqalled?) meşiyet-i Rabb-i Zülcelâl itmediñizdin ashab-ı kemale nigâh (fikâh)-endaz ğazab ve hiddet oldığı dem hayret-efzade * Nigâh-i çeşm mı tir qazamıdır bilmem * Qos taqdirinden enfahte ve encümen-i Hanide lem'a-zir olan mişkât-i münir kâfurı pişgâhına bir tir kâfiri nazil olıçaq bere şu oqmıdır a'ceb kem atdı nereden zuhur itdi deyinçe beşi-onı [c. 313, ***Vuqu'-ü qıtal ve inhizam-ı Tatar. Han-ı Devlet Geray def'a-i saniye ve a'zl-i Qaplan Geray Han***] müte'aqıb ve mütevassıl olaraq zarır tir ve hadnıñ ve zarir bendeqa-i mühib-i tüfenk-i velvele-saz asuman-ı kebud-reng sitare-i leyle-i ve yecv (deycür?) u'yun-u askeri ğaflet-alüd ve şeb gür itmekin dost ve duşmannı farqdan a'ciz olmağın aliü'l-a'miya cenk ve sitiz esnasında mirlivay-i Şirin Qadırşah qabile-i mezbure meşahirinden Ebussu'ud Mırza ve na-ma'ruflarından niçe ecel resideler ve dair qabilesine dair ve Borlıça ve tek Carıq oymağı umerası ve qapuqulı esnafından Safa ve Ali ve Inayetşah ve Gurgân biraderi Osman ve mir-i qabile-i Mansur iki qaratu'l-a'ynı (qurratu'l-a'ynı) ve erbab-ı teqa'üd ve du'a ve meşahir zümre-i ulemadan yigirmi üç nefer-i bi-cerm ve günah ve rical-i qıtalden nüfus-ı kesireden kimniñ cism-i qaza residesi zir çar-pay i'dada pamal ve kimniñ ser-qaza didesi ğalatıda-i tellâl-i cibal oldı **Inna lilLâhi ve Inna ileyhi raci'un el-hasıl** na-qabil cebr ve qaza olan nuqsan-ı hezimet hayret-efza ve sevadu'l-vech fırar keduret-peyma ile Aqbölük nam mahallde keşide-i i'nan sükunet ve aram olduqları eyyamda rev-nümun sahife-i cihan olan şekl bue'l-a'ceb nadiru'l-vuqu'i qalem-i mesaib küy ve midad-siye ruy ile der-i

Devlet-medar tahrir olundığı esnada Masqva çasarına tabi' iknad ferağından (ferağatdan) i'lây şeqa-i isyân iden bir-iki biñ hargele-i güsiste-i i'nan bilâd-i Islâmiyeye huruc itmekin hudud-ı Tatardan ta'yin-i mesken olunmaq hususında istid'ay-i inayet itdiklerin suret-ı istihsanda i'lâm-i sabıqu'z-zikre ilâve ve inzımamı (itzimamı) a'dad i'mal naqz-ı ahddan i'dad ve hezimet-i mezbure ile esbab-ı a'zlden ta'dad olunmağın Çurlıli Ali Paşa sa'y ve imdadı ile sene-i 1120 Ramazanında ruzedar a'zl ve intizar olan Devlet Geray Hanı Rodos ceziresinden ihrac ve simat devlet-i mürisu'l-inbisat-ı mulükaneye davet ve şehr-i mezbur ahrında def'a-i saniye serir-aray bezm-i hükumet olmağle ruz-ı ğam ve endühı mümasil-i çeşn ve nevruz ve libas-i fahire-i Sultanı tecdidi ile ı'yd-bir-ı'yd eyledi **Qaplan Geray Hanı** hemdıh bezm ve rezm oldığı Meñli Geray ile ihrac ve Rum Ili havalisnde iskâne-i memur olan qapuçı başı mübaşeretıyle sene-i mezbure Şevvalinde Qırımdan hareket ve İsma'il qasabasında hatt-ı rihl (hatar-hal) melâlet eyledikde ez-zıdan (ez-dadan) lâ-yectemu'an olan Han-ı sabıq ve lâhiqu'l-ictima' muqadder dest-i taqdir (qarye)si ile bir encümende müctemi' ve mütelâsıq olub nigâh-endaz çeşm-i husumet olaraq celse-i hafife-i ile icray-i resm-i hoş-amididen soñra müfaraqat idüb Qaplan Geray Fındıqlı çiftliginde iqamet [c. 314, ***Bed-girdar-ı Devlet Geray Han der-husus-ı Han-ı sabıq ve aqrabayiş***] ve Meñli Geray Sultan Qazı qaryesinde ferş secade-i istirahat eyledi **Devlet Geray** Qırıma vusulında biraderi Saadet Geraya qalğaylıq ve veled-i a'ql ve erşedi mülâqqab-ı bi'n-naqız Deli Baht Geray Sultana nuraddinlik emrin sıparış ve tefviz itmişidi Saadet Geray ile meyânlarına münafese ve şiqaq zuhurı mücib-i a'zl ve iftiraq olmağın mansıb-ı mahlül Baht Geraya mevsul ve nuraddinlik hızmetine evlâdından (evlâd) ol zaman Or begi bulunan Bahadır Geray meşğul oldı **Teberdar** Mehmed Paşanıñ Fas hükumeti def'a-i saniye hiddet-yâb vekâlet-i kibri olub qat'-ı i'naq rü'es-i qavm-ı Rus-ı bed-ahlâqa memur Han-ı Qırım dahi rikab-i Hümayuna davet ve bi'd-defa'at nezd-i padişah giti-sitane (kinbetane) dühul ile mükerrem ve mültefet olub esnay-i avdetinde Qaplan Geray Han ve Meñli Geray Sultan Rodos ceziresi seferinde hem-rikab matiyye-i iclâ ve tarafgir ve hayr-havahı Merdanali ağa ve mahmiye-i Kefede me'zun bi'l-efta olan Ebussuudı endahte-i girdab-ı i'dam ve ifna itmek hususında menba'-i cüybar buğz ve a'davetinden icra eyledigi ab-ı na-güvar rica ve niyâzı deryây-i Muhit ğazab-ı padişahıyeyi müchiz (mücehhiz?) musaade ve ianet itmekin bim mevc-i alem-aşubından naşi Merdanali ağa zir-livay-i merhamet iltivay himaye-i vali-i (ve eli-i) Bağdada dühul içün ol canibe sair ve Ebussuud efendi dahi hırqa-i sebz giriban vükelât-i köhne-i

dervişan ile aqsay-i (ıksay) büldan-ı cihanı dair oldı **Han** ve Sultan bir muqtezay-i ferman-ı qaza-ceryân Gelibolı ma'berine vusullarında ve hamit-havay mizac-i Qaplan Geray hadd i'tidalden ihrac ile fütade-i ferraş ıztırab ve iz'ac itmekin çend-ruz bast-bisat iqamet idüb meşi ve hareketde imhal-i mahmul müsafaha ve ihmal (ihtimal) olmamaq içün Qazı-i belde ve ehali-i şehre tahrik-i hatveye a'dem-i qudretni kelk (gülk) der-zenan (dü-zeban?) a'rz ve mahzar ile şehadet itdirdüb esb-ı nezad saqamet ile a'zimet-cüy cezire-i pür-melâlet oldı **Devlet Geray Hannıñ** cevlân-tamay (nümay) meydan-ı celâdet oldığı sefer-i nusret-me'asirde güyik (küyiñ?) ğalebe ve zafer fütade-i çükân sa'y ve celâdeti olmağın nezd-i padişahıda muvaqqar ve serir-i hükumetde müsteqar olmağın Qaplan Geray Hannıñ bilâd-ı ahıraya ve levc ve cezire-i mezbureden halâs ve inhilâl i'qal-pay-i huruc vabeste-i maqalid i'lâm-ı Han-ı Qırım olmağle bi'z-zarur müteşebbüs-ü damen-ı medara ve niyâz olmağın qalem-ı nifaq-ı raqam hüzn ve elem ile tahrir eyledigi zira'atnamesi vasıl-ı dest-i müşarun-ileyh olıçaq rehayâb müziq-ı ğurbet olmağı mutazammın [c. 315, ***A'zl-i Devlet Geray ve Han-ı Qaplan Geray***] i'lâm-i Qaplan Gerayıñ ademine teslim olundığı esnada malüm-ı 'alemiyan olan İsvec (Esvec) qıralı vaqa'ası a'yb ve töhmeti Devlet Geraya ğuru ve isnad ve sebeb-i a'zl ve idbarından ta'dad olunmağın i'lâm-i salifu'z-zikr Qaplan Gerayı Asitaneye davete bahane olub Rum Ili canibine ihrac emrini isal ve hanlıq müjdesin tebliğ ve irsale memur olan vezir-i çuqadarı sene-i 1125 Saferi evahırında cezire-i mezbureye dahil ve selh-i şehr-ı mezkürde Han ve Sultan Marmaris mersasına vasıl oldılar **Devlet Geray Hanı** dahi ehemm-i umur-ı memleketine dair müşavere-i güftar sahte-reftarı ile Edirneye davet içün tahrir olunan ferman-ı istimalet-ünvan mirahur-ı evvel Mehmed ağaya sıparış olunmağle bile vehm ve haşyet (vahşiyet) rakib esb-ı müsara'at olub Edirneye qarib olduqda kemiyet murassa'- zeyn-i hükumetden suqut ve likâm-i sekit-i na-fercamı sahil-i cezire-i Rodosa merbut olmaq emri vasıl olıçaq şikestegi mizac hasıl idüb reside-i belde-i Ahmed bican oldığı halefi olan Qaplan Gerayıñ zaman-ı u'burına tesaddüf itmekin muqaddema müşarun-ileyhiñ cezire-i mezbureye a'zimet ile ser-nihade-i ve sade-i derd-i mihnet oldığı bimar-hane-i keder-bünyâdda Devlet Geray metkây mahdde-i (mihadde-i) hastegi mu'ayene itdigin müşahede iden ashab-ı basiret ve tedqiq **Min hafer be'bran lâ'hiya qad vaqa'a** fihi mazmunnı tahqiq itdiler **Qaplan Geray Han** neş'e (teşne)-yâb tekerrür cam (ham) husul-ı meram Melğra qasabasına vusulında sükkan-i keşti-i sadaret ve rişte-i şera' vekâlet muqaddema Qaplan Geray Han ile hem-nişin zevraq-ı buğz ve a'davet olan qapudanı Ibrahim Hocanıñ yed

ihtiyârına müslim (müsellim) olmaq haber-ı na-mulâyimi reside-i sam'ia-i tahqiqi olıçaq cüybar-i derun müşarun-ileyhi müchiz-i keder ve inf'ial itmekin tahrir iqdam-ı teşviş ve u'mum iderek daru'n-nasr ve'l-meymene civarına qarib olıçaq tebrik-i vezaret maqulesi rüsum itmamına degin piramen-i şehr-ı mezburde likâm keşide-i aram olmaq mazmunında kethüday-i sadıra'zam tarafından tezkere tahrir olunub tevaqquf ve te'hir ve a'dem-ı vuqufdan naşi bih şecere-i amallerine arza-i teşviş a'rız olmuşiken sene-i mezbure Rebiü'l-evvelniñ ikinçi güni çavuş başı ma'iyyetiyle Edirneye dahil ve destigiri-i Hudavendigâr-i a'sr ile ser-menzil-i maqsude vasıl olduqda Meñli Geray Sultan qalğaylıqda taqrir ve nuraddinlik mansıbı yarlığın birader-i digeri Sahib Geray namına tahrir eyleyüb beray (bir ay) maslâhat seksân gün miqdarı [c. 316, ***Vefat-ı Devlet Geray Han***] eyyâm iqametinde Merdanali ağa ve Ebussuud efendiyi maqarr ve penahlarından dest-i iltifat ve ta'zim ile davet ve ağay-i mezburı mansıb-ı qadiminde istihdam ve munlay-i müşarun-ileyhiñ belde-i Kefede rutbe-i mevhüme sahn ile mutasarrıf oldığı Ferhadiye Medresesine Suleymaniye pape-i maznunesin i'tibar itdirdüb techiz-i asker ve era'it-i havayic sefer içün qalem-rev hükumetinde olan Buçaq caniblerine a'tıf i'nan a'zimet eyledi **lâtife-i** güzariş pezir varaqça-i tahrir oldığı üzre Merdanali ağanıñ ateş-ı çiger-süz qahr ve ğazab-ı Haniden zıll-hüma saye-i vezir himayet piraye dühul ve ihtisas ile dehan şir-i şemşir-tedmirden rehayâb ve halâs oldığı esnada ser na-besaman ve qaza-i peymanesinde demide olan bar-giran şi'ir residesin halq ve izale içün ma'nay-i ceri ima ile adem gönderüb ras reis-i Asef fıtnat-enisleri hızmetine tahsis buyurduqları ser-tıraş mahsusların taleb ve davet mazmunında olan niyâzın vezir-i bi-nazir ve mümtaz hazretleriniñ şeref-i hızmet kethüda'yı-i ile ser-efraz itdikleri ağay rast küy ve safdil zeban istiğrab ile dehan-güşay ta'yib ve isti'cab olduqda vezir-i Aristo-tedbir ve zamir-şinas hazine-i semahat qafl ve mükremet (mükerremet) miftah hıdivanelerinden tıraş aqçası bahanesiyle ser-burhane ve qafa-zeban deryüze-i zımnı ile istid'ay-i inayet eyledigin teferrüs buyürub zer halisü'l-a'yar hezar ve elbise-i fahire-i bahadar ile ğubar-alüde ğurbet ve jeng-pezir tariq-ı kürbet olan mir'at derun-ı firibu'd-diyâra bais-i encilây sürur ve behcet olub hengâm veda' ve a'vdetlerinde hızvar neval ve ceyb ve bağl amalın tuhaf-ı nadire ve cevher-ı giran-qadr ve nüqud na-ma'dud ile lebriz eyledigin ağay-i müşarun-ileyh ba'd-ı zaman dirarı-ı eşk hasretin riş te'essüfı üzre rizan iderek tanzir qıssa-i hatim tayı iderdi **mahsul-ı** şecere-i taybe-i dest germ (kerem)-peyvestleri olub * 'asqız maye-i temiz beze-süzeşdir * Güyyâ (gübiyâ) bezerk a'vd icre nühüfte buyız * Sanduqa-i istishabında re's mal

ve izharı olan a'vd ve a'nber baqıyyesınden hisseyâb şeme-i safa oldığım Han dimağında dahi şimdi o lezzet baqı derc-i hafız ve hücre-i mütefekkirimde baqıdır tayb Allah ruha bi-riyahü'l-cennet ve'l-gufran **Han-ı sabıq** ba'd-ı zaman Qara Devlet Geray mer'iyât (merayat) simya ve müşahedat-havab ve hayâl ve hulyâ olan hanlıq rutbesin ihraz itdigi zaman-ı qalilinde naqş bir ab dil-teng sübunı esbabından olmaq zannıyle cezire-i keder-mesireden ihrac ve vezire sarayına vaqi' zi'a-i mahsusesine naql ve iskân içün endahte eyledigi tir ricası vasıl-ı hedef qabul olmağın 1137 sene-i Şevvalinde serir-i devlet diba-puş [c. 317, ***Qal'â-i Hatun İstanislâv. Teveccüh livay-i Ahmedi bi-suy-i Müre (Mora). İsyân-ı Baht Geray***] hayâtdan nazil ve beyt çar-ı divar-ı bi-ferş mezara dahil oldı iki nevbetde hanlığı müddeti sekiz sene beş ay ve zaman-ı hayatı (sene)dir müşarun-ileyh sadır-nişin zerre-püşan cesaret ve pişvay-i zümre-i ashab-ı biseyf ve celâdet olub muqtezay-i a'zb ve hiddet rical-i devlet ve malik-i kişver-i saltanatı gendüden rev-gerdan itmekin niçe müddet mübtelây renc ve mihnet oldı tecavüz Allahu 'an seya'te **Han-ı cedid** Qaplan Geray vüzeray-i i'zamdan Abdi Paşa ma'iyyetiyle Hatun qal'âsını inşad ve badu'l-itmam İstanislâvı (İstan İslâviyâ?) Leh memleketi serir-i hükumetine pay-i himmeti vaz' ve nihade-i memur olmuşiken fen-i ıslâh ve aştı ustadlarınıñ kârgâh tevassut ve delâletde Masqvalu ile bi'l-iştirak nesic itidikleri tarafa-i Qumaş sulh ve amanıñ tar u bud tamamı memleket-i mezbureden kef yed-i a'lâqa-i ve ihtilât-ı merbut eylediklerinden Han-ı müşarun-ileyh ol canibe seferden men' olunmağın der sayeban-i teveccühnı kişver-i Hazara tahvil itdigi esnada zaman-ı şita hulül itmekle Turla nehri sahilinde vaqi' Qupanki nam mahallde iqamet sene-i 1120 hududında qadem-nihade maqarr-ı hükumeti oldı **livay-i** zafer-iltivay Ahmedi ve şeqa-i zerrin i'lm-i Muhammedi salli-Allahu Ta'alâ aleyhi ve sellemiñ Mure (Mora) canibine teveccüh ve hareketi maqarr olduqda kişver-i Qırımdan matlub olan asker-i Tatara Nuraddin Sultanı ve Bosna canibine birader-i kihteri Selâmet Gerayı serasker ta'yin eyledi Devlet Geray Han evlâdından Baht Geray Sultan piramen-i memleket-i Çerakisede devan pederiniñ serir-aray hükumet-i Tatar olmaq ümidi ile tahrik ve ifsad sevdalarında olmağın Nuraddin-i sabıq Bahadır Geray Sultan-ı müşarun-ileyhe muvafıq ve azmayiş tir-ı baht-ı na-saz içün manend siham Taman ma'berinden nezd Baht Gerayâ güzar itdigine Han-ı Qırım vaqıf olduqda ahz ve irca'lerine ta'yin itdigi a'qabgirler reside olamayüb bile faide avdet eylediler **Baht Geray Sultan** temşiyet-i maslâhat hitam-ı na-peziri içün Han-ı Qırıma izhar ruy-i muhalefet iden Noğay umerasınıñ biser ve saman ve gerden-küşanı ile mu'azid ve yekzeban olub halqa-i

(halqa) inqıyadların ziver-gerden muvafaqat-ı Han-ı Qırım iden Qasay ve Qaspulad oğlı Mırzalarından Nuraddin Mırza ve anıñ emsali bir niçe bi-günahları i'dam ve ifna ve mameleklerin iğare ve yağma itdikleri Hannıñ mesmu'i olıçaq def'i fetn ve ihtilâl ve icray-i ahkâm ve qısas yed-i müeyyed Meñli Geraya ihale ve ihtisas olunmağın mahall-i biğata vusulında Hıtay ve Qıbçaq qabilesi Mırzaları bi'l-ittifaq piramen-i muasker-i Sultanıda vaz' [c. 318, ***Bi-vaqt-ı Sefer Han bi-suy-i vilâyet-i Nemçe. A'zl-i Qaplan Geray Han ve Han-ı Qara Devlet Geray***] hargâh iltihaq idicek muqaddema şina'at qatle cesaret iden küşteniler dahi dest kute isti'faların nihade-i damen inqıyad ve itaat idicek Sultan-ı daqiqadan mürğ-ı haram-zade ve bi-a'ql ve iz'anı dane-i va'de-i a'rqubeye ile üftade-i dame mihnet ve ba'd-ı zaman Oraq Mırza ve Arslan bek ve Yusuf ve Sümenc nam menba'-i fesad ve şeqavetlere tiğ-ı şer'-ı mutahhar ile icray-i ahkâm siyâset eyledi Han-ı müşarun-ileyh Nemçe seferine dair müşavereye memur olmağın sadıra'zam Silâhdar Ali Paşa ile Felbe sahrasında vaz'-i hıyâm-şurı ba'de Han-ı müşarun-ileyh tehiyye-i asker-i Tatar içün qalem-rev hükumetinden olan Buçaq canibine tahrik rikab avdet ve Qalğay Meñli Gera'yı Qırım muhafazasına memur itmişiken bile mücib tahvil ve hem-pervaz u'qab cüvva olan Baht Gera'yı dame va'd-va'id (ve a'dd ve ı'yd?) ile sayd ve Qabartay Çerkesinden ahz-ı intiqam sevdasıyle emr-i vacibü'l-ihtimamı ta'til ve Meñli Geray dahi esb-ı na-fercam emr ve ibrama vaz'-i likâm icabet itmişidi amma sefer-i mezbur bi-vaqt ve hengâm olmağın sekiz ay miqdarı zaman sahray-ı bi-ab ve u'lfde naqdıne-i a'yş ve aramı telef ve min-ba'd şaqar eda'iye sebat ve iqdama şed hıram iqdam ve ruy-i zişt berda'l-a'cüz süfre (sefere) avize-i leçik sabr ve tahammül na-qabil olmağın bi'l-ahıre çar-pay qahqarı es-sıre zarb ni'al bazgün ric'at eyledikden soñra Han-ı Qırım Tameşvar canibine ve Meñli Geray Buçaq muhafazasına ve Selâmet Geray Erdel Ezal (Ezıl) canibine müteveccih ve namzed olmuşiken Selâmet Geray esb-ı hali'ü'l-a'zar qabula vaz'-ı fesar imtina' ve tekâvvül (tekevvül) ve derhal Azamat Geray-zade Islâm Geray esb-ı itaata nihade-i zeyn telâqqı bi'l-qabul oldı **Qaplan Geray Han** Tameşvar imdadı ve Orduy-ı Hümayuna lühuq hususında sa'y ve ictihad itdikçe idbar-cüy ve bed-havahan ve bed-endişeleri olan umera-i serkeşler matiyye-i sür'âtına vaz' pay-i bend te'hir eylediklerinden naşi Belğrada vusulı Orduy-ı Hümayunnıñ avdeti zamanı olmağın Buçaq meştasına Qaplan Geraydan zuhur iden beta'et hareketden naşi pençe-i savletin itale-i gerden şeğal küffar-ı bed-fi'al eylemekde müsamaha ve ihmal eyledi deyü sene-i 1128 Zilqadesinde müşarun-ileyh bişe-i hükumetden ihrac ve evail-i şehr-i Zilhiccede Selâmet Geray Han

neslinden Safa Geray Sultan oğlı Adil Gerayıñ nur-dide-i canı ve sürme-i siyâh qaratu'l-a'ynı (qurratu'l-a'ynı) olub sene-i 1103 hududında çend-ruz zevq-ı lezzet hükumet-ü Qırımdan safayâb olan Safa Geray hane-i Qalğay ve ba'd i'zzle müddet-ü medide Rum Ili havalisinden zehrabe-nüş intizar olan Salhur digân sülâle-i Cengiziyândan Qara Devlet Geray Sultannıñ ruy-i havahşi meşata-i hal düruğ-kâm ve vech-i azrusı [c. 319, ***İsyân-i qavm ve intihab-ı Saadet Geray Han***] isfidac bi-füruğ meram ile sepid fam (qam) olduqda sabızu'z-zikr Safa Geray Han-zade Bahadır Gerayı qalğaylıq mansıbı ile şad ve gendi oğullarından Maqsud Gerayıñ der muqfel maqsadın kilid rutbe-i Nuraddini ile feth ve küşad ve mesnedinde musteqarr olmaq hulyâsıyle tehiyye-i asker ve alât içün Buçaq canibine a'zimet ve selefi Qaplan Gerayı Rodosa nefiden afv ve burc-i evliyây Rum olan Gelibolıyı merzbumına iqamete himmet eyledi **fi** tarihu'l-mezbur gendi cınsından sebabe-i tahriki ile bahr-ı Qulzüm nizam-ı alemi keder-alüd fesad itmekde niheng deryây-i ifsad olan kine-darlar tarafgir ve havadarlarınıñ tar-ı berbat ğayret-ı cahiliyelerin mazrıb mev'aid-i a'rqubeye ile tahrik itmekin muqaddema mahlü' eyadı-i bağı ve i'syânları olan Safa Geray Hannıñ Qalğası olmaq taqribi ile münfa'il ve dilgir olmağın sel seyf-i intiqam itmekde teşmir-i sa'id ihtimam itmesi muqarrerdır deyü qabl vuqu'-i ceraim zulm ve ta'addi ile ittiham ve der-hızmet ve itaatından huruc idüb ebnay-i Han-ı Selimden her qanqısınıñ varqaça-i amalı zeyb-efzay tuğray-i hükumet olursa dehan-ı tebcil ve taviyet ile taqbil zeyl itaat ideriz deyü berzede-i daman bağı ve isyân olduqlarını der-i Devlete a'rz ve i'lâm ve şüru' itdikleri maslâhata temşiyet ve nizam virmek içün Qırım canibine fırarları Nemçe melâ'inniñ Tameşvara istilâsı ve Devlet-i Aliyyeniñ (iñ / yek) işğal-i kesireye itilâsı (ibtilâsı?) zamanına tesaddüf itmekle ruy-i iltica ve dehan ricallerine zarb sili-i redd olunmadığı her ne qadar mücib elem ve derd ise de * Enderin kârgâhken feyekün * **Küllü emri bi-vaqtihi merhuvun** * müfadınça sanduqa-i ihtiyâtda mahfuz olan naqdıne-i tertib-i cezay-i bed-menş rahin vaqt ve saat ve asayiş olub Selim Geray Hannıñ semere-i fuadından kevkeb baht Saadet Geray müsta'idd qabul-ı devlet ve saadet olmağın hükm nir-ı a'zam ile Edirneye davet ve qaymaqam rikab-i Devlet-meab terğib ve istisvabıyle sene-i 1129 (sene-i 1128?) Saferinde ziyâ-i necm-baht pür-envarı ziyâ-bahş kişver-i Tatar olıçaq iza'ie-i meşküt meramı hususında fitile-saz sa'y ve küşişi olan pervane-i şem' meclis ve dahil-i bezm-i ülfet ve inslerinden a'mmisi Selâmet Geray-zade Inayet Geraya qalğaylıq ile inayet ve biraderanından Safa Geray (Sa Geray) Sultanı Nuraddin ve Kefe müftisi Mevlâna Ebussuudı qazıasker ta'yin ve der-

a’qab tehiyye-i edevat sefer içün Buçaq canibine tahrik rikab a’zimet eyledi **Han-ı sabıq** [ve] ma’zur zehm tiğ-ı a’zl ve idbar ile rah-ı maqsudden (maqsaduden) tahvil ve bir mu’tad-ı qanun-ı qadim [c. 320, ***A’zl ve vefat-ı Qara Devlet Geray Han ve zikr-i nesebiş. Tebdil-i menasıb. Vefat-ı Muradşah ağa***] hazine-i padişahıdan ta’yin olunan teşrifat-i Hanı ve hancer-i mücevher-i Sultanı-i qanun nev-zuhur ve ferman-i cedid ve şedid ile meyân-i ihtisasından bed-ru (rev) tahsiline memur olan qapuçı başınıñ * ve layiltam (yiltame) macerehau’l-lisan * ğam-ı dehanından havale itdigi hancer güftar ser-tiz ve hadidine tab-aver olmamağle sene-i mezbure Rebiü’l-evvelinde ceriha-i can-sitan hüzn ve elem ile fütade-i hak a’dem oldı pir musibet-i dideniñ zir perde-i felek hayâlbazdan şem’i-i endek ziya-i iqbal ile temaşa itdigi suret-ı devlet bi-sebatıñ müddeti üç ay ve zaman-ı hayâtı yetmiş seneye balığ olmuşdır **el-müşarun-ileyh** Qara Devlet Geray zübde-i sülâle-i ferman-fermay iqlim-i Qırım olan el-Hac Selim Geray Hannıñ ced-i emcedi Selâmet Gerayıñ oğlı Adil Gerayıñ semere-i fuad ve nahl-i necibi olmağle ba’z müverrihin Çopan Devlet Gerayıñ oğlı Adil Geray Hannıñ veled-i medhülü’n-nesebi olmaq zannıyle maraz a’zl ve idbar lâhiqasına sebeb-i sabıq a’dd itdikleri madde-i i’lleti a’dem teşhisden naşi ğalat-fahiş oldığı çerağ-ı lem’a-riz siyâq ve qandil-i ziyâ-füruz sebaq kelâmdan kâlşems fi keydü’n-nehar havida ve aşkârdır **el-hasıl** Han-ı cedid Saadet Geray Han ab ve tab neşat-ı saltanat ile Dobrıca hududında vaqi’ Qarasuw nam mahalle vusulında Qalğay-ı Inayet Gerayıñ kâse-i hayâtı lebriz olmağın cer’a-i biyâle-i mahlül ile Safa Geray Sultan neş’eyâb hükumet ve birader-i digeri Adil Geray nuraddinlik cam şikeste famı ile nim keyf-i meram oldığından çoq zaman mürur itmedin nev-be-nev gendiden sadır olan hadise-i na-mülâyim ve huşunet bais-i münafese ve nefrat olmağın mansıb-ı mahsusından dest-keşide-i ferağat ve Rum Ili caniblerinde hatt-ı rihl (hatır-hal) iqamet eyledikde Han-ı müşarun-ileyh birader-zadelerinden Selâmet Gerayıñ pay-i ihtisası köşe-i mansıb serir-i mahlüle reside oldı **hazine-i** ‘amire ve şehriyâriden bir mu’tad-ı qadim i’ta olunan tirkeş baha-i qalenderane taqsim olunub tehiyye-i gerde-i dest techizi olan a’rus-ı na-me’nus asker-i Tatar ile Orduy-i Hümayun lühuqı tefriqa-i cemiyyet-i sür-rezm (sürer-zem) hezimet-i meşhure (meşhuhdır?) tesaddüf itmekin bile faide ve netice tertib-i muqaddemat ric’at ve zaman-ı bahar-ı hüceste-asara degin Buçaq meştasında kâşane-nişin istirahat oldı **sene-i** atiyede iqtiza iden askeri ihrac ve tirkeş-i baha taqsimi hızmetni vekil-i saltanatı olan Muradşah ağanıñ dest ihtiyârına teslim itmekle esnay-i dad u sitadde ğuru ve isnad itdikleri bürudet ketm ve hiyânete tab-aver olmayüb gevher-i giran-qadr

ömür-ü a'zizin [c. 321, ***Müraca'at-ı Han bi-vatan. İsyân-i ba'zı ez-ekâbir***] qabız naqdıne-i ervaha tefviz idiçek damen-i rişedar mahlül mütelâsıq oldı Han-ı hasamet-şi'ar gerdune-nişin safa ve i'şret-i Orduy-i Hümayun canibine a'zimet ile Sufiye Sahrasına vasıl ve otağ-ı sadıra'zamıya dahil olduqda Ibrahim Paşa can-dade-i mizaha ve safa olmağın zümre-i Tatar-ı na-puhte havardır deyü lühum-ı ğayr-ı me'kül yağma itdirmek temaşası ile icray-i mizaq ve çend saat-ı tantana-i bi-ahenk ğaret-giran ile def'-i 'arıza-i mizaq ve Han ve selâtin ve a'yân ve umeraya ali mi'rat-behem ferve-i semur ve esb-ı murassa'-zeyn ve hal'-bahş ve i'ta itmekle bais-i safa ve sürür oldı **bir qaç** eyyâm ferş qalıçe-i meşveret ba'de tasmim gerdesi olan davay-i vücub in'iqad sulha işhad içün Han-ı müşarun-ileyhi hem-rikab ma'iyyet idüb Edirneye vusulında yarlığ-ı sulh ve amana hatem-zen tahsin ve tebrik olduqdan soñra müteveccih süy-i Vatan oldı **maqarr-ı** hükumetine vusulında bais-i ihtilâl Noğay ve Tatar ve Qırım Hanlarına mücib-i ekdar olan Baht Gera'yı mahallinden ihrac ve Rum Ili caniblerine imrar itdirmek hulyâsıyle semere-i fuadı (fevaidi) Salih Geray Sultanı mübtelây-i renc sefer itmişidi muhavere ve müşacereleri netice-i pezir olmadığından naşi Han-ı Qırım bi'n-nefes hareket ve a'yân ve eşraf matiyye-i beyhude-i likâm meşaqqatda irdaf olunub nüqud evqat (iqat) a'zizesin tazyi' eyledi **Han-ı** safdil mekâyid ruqba ve i'dadın bi-haber ve ğafil olmağle havah-şükran lâşe-i bağı ve fesad olan derende-i kelâb (gulâb) ve tama'-alüdiñ der dehanın (dehanıñ) üstühvan pare-i a'ta ile bend ve sedd itmekde ihmal ve baş ağalıq hızmetinde istihdam itdigi Pursıq Aliyi ve yalı ağalığında i'mal eyledigi Kemalı a'zl ve qalilü'l-irad olan hazinedar başılığı namıyle rüsvay-i 'amm itmekin anlar dahi Haqq nan ve nemki endahte-i beyâban küfran idüb **El-fitnete nu'ammetu lâ'ane Allah men eyqazaha** pay-i ifsadı ile ejder-i heft (het) ser-havab-alüd fitne ve fesadı iqaza sa'y ve ictihad itdikleri esnada Han-ı müşarun-ileyh tarafgirlerinden Kefe ve Taman ve Suğdaq ve Mangub qazalarına bir vech-i arpalıq Medine-i Münevvere rutbesiyle idhal-i zeyr-i tasarruf iden meydan-ı fazl ve belâğatıñ yeke-i tazı ve sahray-i cürat ve cesaretiñ mumtazı olan Ebussuud efendiniñ Hac-ı şerif bahanesıyle ser-keşide-i ceyb selâmeti ve mansıb-ı mahlüli Abdüllâtif efendi namında bir şahs-ı na-malüme ferağatı ile mirliva-i Şirin Cantimurıñ kâse-i leys süfre-i (sefere-i) muhabbet ve inslerinden Köleç hanqahı Şeyh-zadeleriniñ ser-firazı ecza-i meclis ve muqarreb ve enisi (vanisi?) olan [c. 322, ***İctima'-i biğat-ı Qırım ve tahrir-i risale-i cesaret-hısale bi-Han-ı hod***] Abdussamedin tahallüfi sebebi ile mir-i mezbur bir niçe pür meger ve şurı daru'n-nedvesine davet eyledikde a'mel-i icabetde

Kemal ağa cümleye sebqat a'sayı muvahhidin ve i'lây-i livay isyân iltiva-i müfsidinde tarq ve mesalik ve mu'alenet (mel'ânet?) ta'lim ve era'iti içün tertib-i meclis-i meşveret eyledikde def'-i zulm ve fesad ve ref'-i ta'addi i'bad içün nişande-i halife-i ruy-i zemin olan hükkâm ve velât üzerine taziyâne-zen esb-ı huruc olmaqda be's olmayüb ve Han canibine itaat ve meyl idenler te'dibe müstehaq olmaq üzre ulemadan keçpenin (kepçenin?) müfti-i macınslarıñ eftası cehlây a'vamıñ emr-i na-meşru'a cesaretlerine bais olmağle Han hızmetinde bulunan (bulna) ve genc ve hiddetde inziva ihtiyâr idenleriñ hane-i a'rz ve vaqarların tişe-i tehdid ile hedm ve harab ve a'yâl ve emvale itale-i yed itmek ceraim ve muasiye (mu'asi) irtikab idüb cemiyetlerine dühulden ictinab idenler birer taqrib ile ahz ve ihzar olunduqda bi'l-ittifaq enva' ta'zirden olmaq zannıyle boza nüşan ve tögerek-feşan ve mecence (bence, ince?) sazlar balğam minnetin er-rayiha ile vücuh-u nasda vech-i pak ve riş-i tabnak biçare kâne tüfu-endaz olmağle mümasil-i Haqqa-i büzaq itmek maqulesi tahqirlerinden naşi havah ve na-havah avaze-i bi-ahenk surnay-i rahnedar * Qıbtiyân saz dü-gerd mibazed * demdemesiyle ekser-i nasda mel'âbe-i Şeytaniye-i nesnasiyelerine hem-ağaz idüb qasb-ı gerdekân Han-ı Qırım olan şahne ve emnayi dest-i tahakküm ile endahte-i zemin a'zl ve ibar ve a'vne ve qafadarların eyadı-i ianet ve imdad ile balay-i kâşane-i menasıb-ı mahlüliye vaz' ve nihad idüb hey'et-i zişt ictima'iyeleri ile daru'l-hükume-i iqlim-i Qırım olan Baqçesaraya a'zimet ve maqarr-ı Qalğay olan Aqmescid pişgâhında vaz'-i dude-i nahs tınab ta'sib tecellüd eylediklerinde likâm şeydah (şidh) hulüs ve hamiyetlerin rabt halqa-i itaat şerr'-ı mübin idenlerden Nuraddin Islâm Geray Sultan ve ulema ve qapu halqından ba'zıları ve şehirli tayfası deyü inhane-i şikeste eyvan-hane cem' olub velât ve hükkâm ve ukân (levgan, evgân?) a'bdan cessiyyân nişane-keş yarlığ-ı hükumet olduqça ser-füru berde-i damen itaatı olmaq mütehattim ve daire-i tesliminden huruc iden gerden-güşanıñ izalesi lâzim ve ehemm olub siz ki dest-i padişah-ı a'sr ile serir-i hükumete iclâs olunmış Han-ı Cengiz-nijad siz neçün genc ihtifa ve kelâlde ser-nihade-i ve sade-i müsamaha ve ihmal olursız hususan mezburlere suret-ı izhar-ı ruy-i muhabbet idenleriñ ekserisi sıyânet a'rz ve namus içün bi-hükm-ü zaruret tabi' ve me'nus olmuşlar der heman [c. 323, ***İsyân-i Safa Geray ve güriz-i Han. Firistade-i biğat Qırım ilçiyân-ra be-der-i Devlet-meab***] cehiz a'zimetiñizi zeyn-i hamiyet ve celâdet ile tezyin ve techiz idüb müteveccih oldığıñız saat mezburleriñ pay-i tüsin çerağ-pare-i sebat ve a'sab ercel cesaretleri mütehalhıl olub rev-nihade-i vadi-i fırar yâhud cebhe-fersay ğarqa-i isti'fa ve istiğfar olmadan ğayrı çareleri qalmazdın

hayr-havahan ve sadaqat-şi'arlarıñ (şi'arıñ) güftar dilbezirlerin avize-i küş i'tibarı itmeyüb sen müdafa'ayâ salik ve dilhavahları üzre hareket itmege mütekeffil ve müte'ahid olmağın a'cz ve ricayi müş'ir mektübler tahriri esnasında veli-ahd-ı Hanı bulunan Qalğay Safa Geray Sultanı va'd (ve a'dd) dil-firib ve bimal ile halqa-i cemiyetlerine idhal itdikden soñra qulüb-u qasiyelerine quvvet (qut) hasıl olmağle Han-ı Qırıma hilâf 'ade ihrac-i hükmi irsal eylediklerinde havf ve haşyetin (hıştın) izhar ve muqavate ve mücavebeye a'dem-ı qudretin iş'ar ve hızmetinde olanlar dahi yegân-yegân taraf-ı muhalifine münğattıf (?) olduqda henüz taraf-ı padişahıdan haber a'zl-i reside olmadın pay lerzedar ve esb-ı ye's ve hırman ile Rum Ili canibine hıraman olıçaq şirzime-i biğat serçin şeqavet ve qabahatların zir kilim i'tizar u'zr-ı bed-teraz günahda setr ve pinhan itmek qaydı ile mesalib Han-ı Qırımı ta'dad idüb evvelâ kesb-i safay-şikâr-ı mürğan içün haric-i Ferahkermanda Qart Qazaq nam mahalle getdikde bazek lâne-i melâhat olan nev-reside-i çiger-parelerimizi sayd ve me'kel (ma'kil) ve meşaribin hıfz ve gendi istirahatı içün çüb ve giyahdan burhane-i nev-tarh ve inşad hatta (haqqı) bir köşesinde mağsel qılıqlı germayecek bünyâd eylediginden tenevvür hamiyyetimiz u'lüvv-riz olmağın ateş-endaz hiddet ve celâdet olub bi'l-külliye harq ve berbad eyledik saniya bize müte'alliq azimü'ş-şa'n ağalarından bir merd-i maruf Mırzanıñ tevassut nigâh 'aşıqanesi ile namzed itdigi duhterime peykeri Han-ı müşarun-ileyh velişi (velisi?) rizasıyle mahzar-ı şuhud a'düvvan icab ve qabulı havi nehc şerr'i üzre gendi ademlerinden bir muslümannıñ hane-i izdivacına idhal idüb şişe-i ğayret-i cahiliyemizi kesr eyledi biz dahi kâşane-i izdivac ve cemiyetlerin dest-ı tatliq ve ikrah ile tahrib ve tefriq idüb halqa-i ruzgâr kâbini misal-i istifan mücevher talib-i evveliñ (ülk) gerden ihtisasına ta'liq idüb hutbe-havan nigâh (negâh) ve tezvic olmaqda zeban ve dehanımıza (dehanımız) zahmet virdik **salisa** Han-ı müşarun-ileyh sed-ramaq te'ayyüşi olan irad cizye-i ve külliyesin bi'l-cümle tarafımıza sarf itmeyüb fevqu'ş-şeb' ekl ve şürbınden naşi tahsil-i cesamet eyledi **beli** soñra [c. 324, ***A'zl-i Han-ı mezkür ve vefatiş. Ağaz-ı hal-ı Meñli Geray Han-ı sani ve vuqu'-i ba'zı havadisat-ı na-mülâyim***] biz dahi bad-ı sarsar hücum ve huruc ile hirmen a'yş ve safasın perişan eyledik hele bir böyle zalım Hanı istemeziz bundan maada evlâd-ı Selim Geraydan her qanqısı olur ise maqbulımızdır eger Devlet-i Aliyye vesiqa-i ricamızı zeyb-efzay tuğray-i musaade ider ise febiha ve alâ evlâd ve a'yâlımız ile cilâ-i vatan idüb diyâr-i ahıre gideriz deyü haric dair hayyâ ve edeb tahrir itdikleri a'rz ve mahzar-ı na-mühezzeblerin tebliğa sabıqu'z-zikr Abdussamed efendi ve umera-i Şirinden Hacı Geray ve

Mansuriyândan Ahmed Mırza ve qapuqulı halqından Ahmedşah ağay sefine-i sebel (sebk) rikab ile firistade-i Der Devlet-me'ab eylediler **mahzar-ı** hata-mazharların a'rz-ı pişgâh-ı sadıra'zam itdirdikleri esnada Han-ı müşarun-ileyhiñ hıtta-i hükumetinden huruc ve tayfa-i mezbureden şikâyeti mutazammın a'rz ve i'lâm ye's erqamı reside oldığı muntic ve müfid olmamağle esb-ı müste'ar mansıb-ı hükumetden nazil ve pay hafta-i a'zl ile sene-i 1137 Muharremu'l-haramında Yanbolı civarında vaqi' Saraçeli ciftligine vasıl olub sene-i 1144 Recebinde saadet-i hayâtdan devr (dür) ve Yanbolı Cami'-i Kebirinde defin-i qabr-ı pür-nur oldı müddet-ü hükumeti yedi sene on bir ay ve zaman-ı hayâtı yetmiş seneye qarib olmuşdır * **Meñli Geray Han ibn Selim Geray Han bin Bahadır Geray Han bin Selâmet Geray Han ibn Devlet Geray Han bin Mübarek Geray Sultan bin Meñli Geray Han-ı** müşarun-ileyh hazretleri valid-i macidi Selim Geray Hannıñ def'a-i evveli a'zli ve Rodos ceziresine iqametleri esnasında ki sene-i 1093 tarihı hududıdır panihade-i 'alem-i vücud olduqlarından çoq zaman mürur itmeyüb peder-i bezr-güvarları tekrar-ı ferman-fermay kişver-i Tatar olduqda resm-i qadimleri üzre gevher-i giran-bahay zat-ı bi-hemtaları sanduqa-i hacer terbiye-i atabekide nümayâb ve cebhe-i ğarasında asar-ı fıtnat ve devlet-i lem'a-yâb olmağın pederiniñ hayâtında seraskerlik ve Or (daver) bekligi hidematında istihdam ve ba'd vefata a'sr-ı Ğazı Gerayda nuraddinlik ve Qaplan Gerayıñ iki def'a hanlığında qalğaylıq ile ikram olunmağın muqtezay-i hulüs ve hamiyet-i müşarun-ileyhiñ a'zl ve nefinde mufaraqat itmeyüb Qara Devlet Geray Saadet Geray Han a'sırlarında Gelibolı ve Qazı köyi ciftliginde sekiz sene zaman-ı iqameti esnasında hıtta-ı Qırımda firüzan olan ateş-i fitne ve fesadıñ itfası * rahne keremlik ser-efkendeye * cüybarından ab-ı hükm ve siyâset-i şerr'iye-i icrasına qadir bir Han-ı daqiqa-dane muhtac olmağle sadıra'zam Ibrahim [c. 325] Paşa tarafından Qaplan Geray Han ve Meñli Geray Sultana midad-i puşide dehan ihtifa ile tezkere-i ser-bimühr-i davet tahrir olunmağın sene-i 1137 re's senesinde Istanbul qurbunda vaqi' Siyâvuş Paşa ciftligine nüzul eylediler **evvelâ** atabek-i devlet ve mu'temed-i saltanat olan Mehmed kethüda gerdune-süvar ceberut ve ünvan zi'a-i mezburede müşarun-ileyhüma ile islâh-i mizac-i fesad hükumet-ı Qırıma dair irare-i kâsat enva' muhaverat idüb şehr-i mezburıñ yigirmi ikinçi leyle-i hamisinde Han ve Sultan perde-i sihgün şeb-ı deycürde nihan ve Vidüz baqçesı derunında pinhan ve teşrif-i qudum sa-hib-i devlete nigeran olmaq mazmunında tezkere-i Asafı vürud itmekin bir mücib emr-i 'ali a'mel olunub bi-midad safa-i imtidad sadıra'zam ve qapudan Mustafa Paşa sayd u şikâr bahanesiyle derun ve duha-i meymenet

maqrune qadem- averde-i ferhunde dem olıçaq çar-i a'nsar devlet yu'adil (ta'dil?) keyfiyet-i saltanat ve itfay-i ateş mefsedet içün terkib-i devay bir dalsa'a-i meşveret eylediklerinde Meñli Geray Sultannıñ Haqqa-i qand dehan gevher-efşanından rizan itdigi güftar-ı şirin dil-peziri muvafıq tab'-i vezir-i müşteri-tedbir ve bi'l-vasta mülâyim mizaq padişah-ı alemgir olmağle şehr-i mezburıñ yigirmi sikizinçi güni mirahur-ı evvel dav padişah-ı bast olan Han-ı şehriyâriye davet ve kethüday-i sadıra'zam dahi resm-i mihmandarıya bezl nevale-i himmet ve gendi canibinden dahi bir vech-i mu'tad esb-ı zerrin likâm ihda (ehda) ve alay ve ihtişam ile muqaddema amade olunan Qara Bayram Sarayına delâlet idüb selh-ı Muharremu'l-haramda sadıra'zam ma'iyyetiyle huzur-ı padişahıya dühulinde cam-ı bezm-aray devlet-i encümen Saadet Geraydan ref' ve sevq (suq) sai'q saqı-i taqdir ile pişgâh-ı Meñli Geraya vaz' olunmağle egerçe neş'e-yâb keyfiyet-i mansıb ve riyaset oldı lâkin müddet-ü medideden berü şarab-ı nahvet ve ğurur ve isyân ile siye mest ve bi-şu'ur olan kem-küştegân sahray-i fesad ve meger ve şurı kişver-i sahv-ı salâh ve rah-ı müstaqim ve itaata idhal eylemek bar-giran ve hızmet düşvarın yed sa'y ve himmetine ihale ile üftade-i çah-ı keder ve ıztırab eylediler **memur** oldığı hızmet es'ab-ı umur-ı hükumetde olmağle evvelâ tariq-ı istimalet ve iğfale salik olmağle rü'esay-i qavm-ı mezburden sabıqu'z-zikr Abdussamed efendiniñ çeşm-i tama'-alüdına sitare-i zertar qazıaskeri avize itmekle gür ve Qalğay Safa Geray ve menasıb sair ashabına turre-zen tabl ibqa ve taqrir olmağle ısm (asm?) ve bi-şu'ur ve Kemal ağayı alayiş hızmet-i vekâleti ile endahte-i çah ğaflet ve ğurur idüb yârlığ [c. 326, ***Tansıb-ı ekâbire be-hidemat-ı muhtelife***] ve menşurların ali cenahu'l-isti'cal irsal ve gendüsi dahi muntasıf Saferu'l-hayrde tahrik rikab i'zz ve iqbal eyledi **Hanlıq** hususı mezburlarıñ melhuz ve maqsudları olan Devlet Geray Handan ve Qalğay Safa Geraydan tahallüf idüb müşarun-ileyh teveccühinde muztarıb ve müsteş'ir oldılar ise de Han-ı daqiqa-danıñ (dang) a'ql ve kiyâseti muqtezası bir sene miqdarı zaman era'it ruy-i mülâyimet ve hilâfında bulunanlara izhar vech-i a'davet ile rü'es hargele-i bi-şu'ur badiye-peymay hamiq ve ru'unete ta'liq a'liq nevaziş sahte ve casus a'ql derraki hane-i derun ehali-i yegân-yegân tefahhus ve tecessüs idüb umera ve a'yân-ı kâr-güzar ve gendi ile hem-zeban ve qafadar olanlara * Derunı aşna ol tışradan bigâne sansunlar * Perde-i mücanebeti ile ketm ve pinhan itmişidi **ol** esnada bi-hatt-ı Hümayun Iran tarafına memur olan altı biñ Tatara melcâ-i ve melâz qavm-ı na-saz olan Qalğay Safa Gerayı serasker ta'yin itmekle rişte-i cemiyetlerin tefriq ve rü'esay-i qavm-ı mezbur ve ustad-ı kârgâh bağı ve

fesadlardan Borsıq Ali ve Sultan Ali Mırza ve anıñ emsalni hem-rikab idüb tar-u-pud kirbas ittifaqların temziq ve yine bürut-ü ceberutı teber-i na-beridelerden Bıyq Mehmedşah Mırzanıñ lehıye-i dirazine riş-hand müdahene ve piyaz olmağle letaifü'l-hayl istisqal ile haric-i Ferahkermana irsal ve aqrabay-i Kemal na-kâmilden silâhdarlığı hızmetinde istihdam itdigi Mustafayı manend tir şikeste ve biriş keman tedbir ile beyâban-i Çerakiseye endahte idüb haşerat biğata nev'an qallet ve Qırımda bulunan hayât ve a'qaribi tiryaq faruq re'yı zerrin ile havab alüde-i ğaflet eyledi **Sultan** Mustafa zorbaları fırarilerinden ruy-i siyâhı tamğay-i şahid-zorı ile rahnedar olan Çalıq Ahmed mar beçesi (mariçesi) Çelebi ağanıñ * tertib-ı na-ehler içün gerdekân bir künbed est * mefhumınça dest-ı behram felekden (felelden) tabança-havar te'dib olmuşiken yine mütenebbih olmayüb caygir dimağ-ı ihtilâl peziri olan zorbalıq hevesi muqtezası Han-ı müşarun-ileyhiñ iki def'a qalğalığında nedim ve hem-söhbet ve ni'met dide-i inayeti olmuş iken mezburlere temahhuz ve istinad ile izhar-ı celâdet idüb bi'l-istiraq malümi olan ısrar-ı hafiyeyi isal ve işa'at itdiginden ğayrı hod-be-hod kethüdalıq ve Hana 'ayid olan qalil ve kesir irad ve müdahale qaydında olmağle evvelâ mezburı def'-i lâzime-i halden olmağın dad u sitadde taqsirat ve hiyânet bahanesıyle meclisinde ib'ad ve tard ve der-istişfa' ve selme-i a'fvı qafl [c. 327, ***İsyân-i ba'zı umera***] yemin metin ve ahd-ı şedid ile sed ve bend eyledi **Cantimur** pür i'zz ve ramaqd masitan can-sitan zeban-ı telh ve ateş-feşanı ile derun ve birunın mecruh ve rahnedar ve sine-i namus ve veqarların tiğ-ı ser-tiz vaz'-i naseza ve iğare-i emval ile dilfikar itdigi gendi hem-cınslarınıñ zayi'atları Han tarafından eda ve tahsil olunmağle nuqsan naqdıne-i arzları tekmil olub cümlesi serfüru berde-i itaat ve Cantimur ve a'vnesi ile musafat olmaları hususında suret-i ricada cebr a'nif ve sıqlet eylediklerinde Han-ı daqiqa-şınas dahi husus-ı mezbure temşiyet virmek bahanesıyle Cantimurıñ mümasil ve ğarimı ve teşne-i nüş hun intiqamı olub tertib-i cezay-i bed-havahan hızmeti yüz ağartmaq ümidin itdigi Qara Qadırşah Mırzayı davet ve iki ay miqdarı bast qalıçe-i meşveret itdikden soñra teşyid mübanı meveddet ve def'-i ğubar infi'al ve küduret itmek avazesiyle hanesine avdetinde bundan aqdem fütade-i ğıyabetü'l-cebb idbar ve zahm-havar sinan gerek badiye-i azar ve sernihade-i tiye Kerbelây kir-u-dar olmaqda Han-ı müşarun-ileyhe qafadar olanlardan Murtaza Mırza ve sair umera ve Ebussuud efendi ve bi'l-cümle ulema ile hem-nişin mahkeme-i vifaq ve itaat evveli (olı) el-emirde hem-zeban ittifaq olub ve eger Han-ı muvafıq şerr'-i şerif tertib-i cezay-i mu'andinde taqsirat ider ise hıtta-ı Qırımdan hicret ve lediyü'l-iqtiza-i hısma ile qıtal itmek üzre esb-ı

himmet ve hamiyetlerine ni'al-zen ahd ve misaq olduqları Cantimurıñ mesmu'i olıçaq ol dahi bir mu'tad-ı qadim muqabele ve müşacere hususında dest nihade-i tiğ ve nan ve nemek olmaq resm-i cahilânesiyle hane-i müşerrefü'l-indiras ittifaqların yemin-i naşerr'i ile müstahkem eyledikden soñra Qadırşah ve Murtaza Mırza ıslâh ve musafatı iltizam itmişiken halâ asker tedarigi qaydında olmağle daire-i itaat ve inqıyâddan huruc itmişler dür deyü gendüde olan ısrar ve i'nadı mezburlere isnad mazmunında mektüb inşad itmekin Han-ı müşarun-ileyh midad letaifü'l-hayl ile Cantimurıñ matlubı ve mizaqı üzre terk-i cemiyet ve bay hal Baqçesarayâ gelüb qabala-i sulh ve aştıye vaz'-i qalem ittifaq idesiz deyü yarlığ-ı 'arifane tahrir ve irsal itdikden soñra Haratuq ve Salğır ve sair qapuqulı itlâq olunan a'yân ve umerayı Baqçesarayâ davet eyleyüb evvelâ qavmıñ nafizü'l-kelim ve Cantimur *** hısm-ı Han ve ğarimı Merdan Hacıali ağayı mahrem ve husus-ı mezbure dair muqaddemat müntica ve sanayi' mübehhice ta'lim ve tefhim idüb umera ve a'yân-i mezburden saray-ı Han-ı daqiqadan da cem' olduqlarında ağay-i salhurde ol encümende mevcüd olan ricale hitab idüb halâ Şirin Mırzalarınıñ sal güzeştede vaqi' olan [c. 328, ***Vuqu'-ü fitne***] if'al-i na-berca ve evza'-i na-hencarlarından naşi beynlerinde zuhur iden münafese ve şiqaqları qalem-i işfaq ile ıslâh qılınmaq ve seyf qati' mazmun muzı ile mazı a'mel ve qat'-ı muhasame olunub mabeynleri bulunmaq enseb ve ahrı (ecri) iken i'raz fasdelerini icra ve bazar kâsidlerine revac virmek sevdasıyle i'bad-i Illâhi iz'ac içün Baqçesaraya a'zimetleri muqarrer olmağle qapuhalqı a'dadına dahil olanlar cüybar qalblerini duha-i Firdevs-asay itaat evveli (olı) el-emrden ğayra imale itmeyüb na'il feyz-i inayet Han-ı Qırım olmaq lâzime-i halıñızdır deyü izhar-ı san'at şinaveri-i bahr-i tecessüs itmekle abgir derunlarında olan gevher-i hulüs ve inqıyâdların tefahhus idicek mezburleriñ ekserisi zehrabe-nüş cevr ve sitemleri (semtleri) olmağın qatarat derunları taraf-ı ahıre çekide olmamaq üzre bi'l-ittifaq dest nihade-i in'am ve kitab ve piyâle-keş ahd ve misaq oldılar **Cantimurıñ** qafadar ve padaşı ve lâ'b-i bi-usul ve letafet-i mefqudde muqteda ve evbaşı olan Ke-mal ağa ve Er Mırza ve Porsıq Ali ağa oğlı Osman ve Kemalıñ qarındaşı Osman ve a'van ve ensarı ve bi'l-cümle qapuqulı a'dadından ma'dud olanlar dahil-i meclis ahd-ı ma'hud oldılar **Han** hazretleri mezburleri iğfal ve endahte-i cah a'dem itmek tedbir ve i'malden halı olmamağle qavm-ı dalâlet-şi'arlar lediyü'l-mevahide fırar iderler ise taraf ve mesaliklerin sed ve bend itmek tariqnı müsemmi bi'n-naqiz olan kemal ğaflet iştimalden istifsar eyledikde Cantimur Mırza gendi civarında vaqi' Qazandib ve Ra-bat ve taraf-ı aliñizden memur olanlar dahi Or ve Taman ve Kefe ve

Gözleve ve sair memerleri muhkem bend ve rabt itmekde sa'y ve ihtiyât iderler ve bu gendileriniñ tahlis-i giriban can idecek meferr (maqarr) ve ma'berlerin dest sa'y ve iradesiyle sade ademler tahsis ve keşide-i rişte-i tahrir ve beyân oldığı üzre i'naq umera dahil-i silsile-i halq ve misaq olduqdan soñra Kemal ve sairleri ceraim-i salifelerin tezkir ve tezekkür ve'l-hain haif teşviş ve fikri ile mütelâşi ve müsteş'ir olub te'azud ve qafadarı içün dehan-güşay istinbah ve Cantimurıñ cemiyetine dühul içün tahrik-kâm ve demdeme saz-tebah olduqça mezburleriñ yek-dehan ittifaq ve hem-demi olub gendüyi ısrar Han-ı daqiqa-şinasa mahrem zann itdikleri Abdussamed endek mağz-fem u'qul ve idraklerine sele-zen i'tiraz olub tahmiq ve tesfiye iderdi **el-hasıl** Qadırşah ve Cantimur müsellâh ve mükemmel müte'alliqat ve havadarları ile sene-i 1138 Zilqadesinde Baqçesaray şehriniñ iki canibde ve pişgâh-i daru's-sıtane-i (daru's-saltanat) Qırıma müsul eylediler Han dahi dest-i cezm ve a'zm ile tasvir [c. 329] gerde-i hane-i derunı olan şekl-i icray-i hükm siyaseti qalıb-ı mülâyim ve munasibine ifrağ hususında güna-gün hayâllar idüb bi'l-ahire * delâ-tamitüvanı (na-tüvanı) duşman hod-ra perişanken * Ki çün haşhaş cemiyet kend tiryâq migerded * mefhumınca ecnad-ı qabile-i Şirin ve sairden üçer-dörder dilir ve fetak ve kâmilü's-silâh ihtiyar ve calis oldığı hanedender deyü inhaniye varınca vaz' ve nihad ve mahall-i ahırde dahi gendi mu'ted be ve mu'temed aleyh (aliyye) bendelerinden yigirmi miqdarı tüfenk-endaz ve tir-zen nihan idüb ferman-ı padişah-ı cihan-muta' ve fetvay-i qati' en-niza' vacibü'l-etba' ile vücud-u bi-südleri (bi-sevdleri) sahife-i alemden hak ve nabud olaçaq ashab-ı bağı ve fesadları mahall-i mezbure davet ve bilâ te'hir icray-i hükm siyâset olunmaq üzre asl-ı tedbir-i hakimane ve naqarat re'yı zarifane ile maqam-ı siyasetde nagme-i senc olaçaqlar beste-i zıncir nev-icadlarına asma-qarar virmişler idi **mahrem** ısrar olan ba'z sebk-mağzlarıñ mütehalikane etvarından ve casuslarıñ vaqıf oldığı mertebe ahbarı ihbarından naşi Cantimur ve sairler müsteş'ir olub tiğ-ı sertiz yasay-i Cengizden tahlis-i can içün sernihade-i vadi-i güriz oldılar **ol** esnada Qadırşah Mırza dahi a'vne ve qafadarı ile fırarileri ta'qib ve qıtal itmek qaydında olduqda Han-ı Qırım mezkürleriñ Özü yâhud Uzaq (Azaq?) maberlerinde ahz olunmaq ihtimalı ve mahall-i müziq olan Baqçesaray deresinde muharebe olunduqda meyân-i ashab-ı qabayihde bir niçe bi-cerm ve günahıñ (cer-günahıñ) mecruh ve tebah olmaq hayâliyle muqatelelerine riza-dade olmayüb istimalet ve re'yı ve tedbir-i cemil ile rah-güriz fırardan sarf ve tahvil ve ba'de i'dam ve tedmir olunmaq tama' hamin idüb Merdan Hacıali ve Salih Mırzayı irsal ve mürafa'a-i şerr' olmaq bahanesiyle davet eyledikde rah-ı icabetlerine sed

keşide-i imtina' olub hey'et-i ictimai'yeleriyle sahray-i vesi'ü'l-fezaya huruclarından soñra zirve-i kuh-ı harb u qıtale u'ruc ideceklerini izhar eylediler **Mansur** qabilesi umerasından Mehmed Geray Mırza barut-ı kârzar qıtale ateş-endaz tahris ve teşci' olduqda Cantimur Mırza gerek baran-zede ve devr (dür)-endiş ve cihan-dide oldığından esnay-i qıtalde nüfus-ı kisreniñ telef-i tiğ-ı hayf olmaq mülâhazasıyle def'-i meclis qıl u qal qıtal eyledi **ol giçe** şebhun havfından tab-sabah aram ve rahat itmeyüb perde-i zulmet leyl-i pür-hevlde can ve baş feda idecek nev-giran ve padaşlarıñ ekserisi vadi-i fırar ve gürize mute'arız (mu'tarız) ve cemiyetlerine nuqsan ve qalt 'arız olmağın [c. 330, ***Fetavay-i ulema-i der-haf-ı biğat***] Cantimur ve aqreb-aqrabası ve Mansur qabilesinden bir qaç nefer Mırza ve Kemal ve Borsıq Ali oğlı Osman ve anıñ emsali beş-on süfehaye mute'azid olan bir-iki yüz miqdarı eşqıyâ esnay-ı rahda tesaddüf itdikleri mevaşi-i i'bad-Illâhi ğasb ve ğaret iderek Baht Gerayıñ zıll himayesine dühul içün daruğa-kân ve zabitanı Hantimura (Cantimur) müte'alliq ve merbut olan Qazandib maberinde ubur eylediklerinde rah-güzarlarında vaqi' Masqvalu palanqalarından kermanlar demsakin Qazaq tayfası Han canibinden olan tenbih ve sıparışleri iqtizası mahall-i maqsude u'burlarına mani' olmağle Azaq qal'âsi yeñiçeriyannıñ ianet-i müteğallibaneleri ile qal'â-i mezbure pişgâhından mürur eylediler **mezburleriñ** ferman-ı padişahıyâ itaat ve davet-i şerr'-i mübine icabet itmeyüb ser-nihade-i vadi-i fırar olduqlarından soñra ta'qib ve qıtal ve tertib cezaları hususında fiqhay zeviü'l-ihtiram ve ulemay-i i'zamdan istifta olunduqda Kefe müftisi Ebussuud efendi ve ekser ulema qatl ve i'damlarına eftaligin Baqçesaray müftisi Abdülcemil efendi seksanı mütecaviz pir-izade (pir-zade?) ekser ve sahib-i vera' ve taqva olmağle enamil imzası mütezelzil tereddüd ve te'hir olmuşiken devay-i metin ittifaq va a'lâğ (i'lâc?) bera's-sa'a-i icma' i'llet ra'şe-i vesvesesi za'il olmağle e'mme-i Hanefiyeniñ qul (qavl) esah ve aqvası olan vücub izale-i vücud sa'i-i bi'l-fesad mesele-i sahihasıyle imza-zen nusha-i fetva olduqdan soñra mezburleri ahz ve itiyân içün bir miqdar asker ta'yin olunub Han-ı müşarun-ileyh dahi bi'l-cümle a'yân-i memleket ile Ferahkermana qarib olduqda üftade-i beyâban güriz olan (ruz ba-nacizleriniñ) hudud-ı Çerakiseye vürudları malüm olıçaq sene-i mezbure Zilhiccesinde pişgâh-i qal'â-i Ferahkermanda vaz'-i hargâh istirahat ve tertib-i bezm meşveret olunduqda evvelâ badiye-peymay bağı ve fesad ve bais-i ihtilâl-i bilâd olan Cantimur-ı pür-ğurur ve Kemal müstai'dü'z-zevalıñ ma'iyyetlerinde olanlar müfaraqat ve elli-altmış gün zarfında vatanlarına a'vdet idenler mazhar afv ve inayet ve zaman-ı ma'hud

mürurında nihan ve aşkâr qadem-nihade-i kişver-i Qırım olurlar ise rücu' ve ricaları maqbul olmayüb müstehaq i'tab ve i'qab olaçaqları bi-irtibabdur deyü Han tarafından müekkid yarlığ ve mektübler tahrir olunub nez canide (nezd-i hanide?) mevcüd olan ulema ve umera qazıasker Abdussamed mahall-i mezbure ihzar ve badü'l-terafü' tertib-i ceza olunmasını istid'aları muqtezası mübaşirler ta'yin ve irsal olunduqda [c. 331, ***İclây-i Abdussamed efendi. Tecdid-i münasib***] perde-i ğaflet müzahim ğışave-i basar ve basireti olmağın gerdune süvar celâdet dahil-i meclis-i cemiyet olduqda Ebussuud efendiniñ asr-ı Devlet Geray Handa müteşebbüs-ü damen-i bağı ve fesad olanlarıñ giriban hayâtlarını çak içün cem' ve tedvin fi tahqiqü'l-imam namnı ta'yin eyledigi risalesini der-meyân ve likâm kelâmin Abdussamed canibine imale eyledikde biçare herif ne belâya giriftar oldığın ol zaman tefattun idüb bilâ faide-i fez' ve cez'i reside-i kengere-i asuman eyledi **meclis-i a'zim** ve hısm-ı qavi (quy) ve şahid muntazam olub bir vechle cevaba qudreti olmamağle bağı ve isyân ve muaz-Allahu Ta'alâ küfr ve tuğyân ile hükm ve tecdid-i iman ba'de qayd bend ile Gözleve iskelesine andan Istanbula getmek üzre gerdune-i ser-nigünına avize-i nefi ve iclâ eyledi **bundan soñra** bi'l-ittifaq Cantimuriñ mansıb-i mahlüli olan Şirin oymağı emareti Qadırşah Mırzayâ ve anıñ mutasarrıf oldığı Şirin Qalğayli Murtaza Mırzayâ ve qadem-averde-i fırar olanlardan qabile-i mezbure nuraddinlik ile izhar-ı ünvan ve celâdet iden Calantimuriñ mansıb-ı mahlül-endek iradı Seferğazı Mırzayâ Han ağalığı hal' müste'ar rişe-i damen müsta'idü'l-inhilâ'i Merdanali ağayâ ilbas ve hıtta-ı Qırımıñ pişva ve muqtedası Ebussuud efendi qazıaskerlik namıyle secade-i şerr'-i mübine iclâs eylediler **Cantimur** ve Kemalıñ hem-sefer ve qafadar ve aqraba ve ta'liqat-i Şeytanet-ayinlerin rücum redd ile asuman ins ve ulfetden teb'id ve bulunduqları mahallde i'naq hayâtları eyadı ittifaq ile ihnaq ve min-ba'd ehali-i Qırım velât ve hükkama itaat itmek üzre nev-bafte-i kârgâh ittihadları olan rişte-i nizam-ı cedidlerin ferce-i halqa-i talaq selâsiye rabt idüb ol zamana gelinçe serzede-i bezm hudus olan vaqa'atı ali vechu's-sıhhat (saht) der-i Devlet-medara tahrir ve Ebussuud efendiniñ muqaddema dahil-i zir-i tasarrufı olan Kefe ve Taman ve Suğdaq ve Mangub qazaları Medine-i Münevvere-i rutbesıyle teveccih olunmaq ricasıyle müşarun-ileyhi der-i Devlet-Masıra (medara?) irsal eylediler **Cantimur** evlâdından Bahadırşah ve Noğay ağa neslinden Silâhdar Mustafa nam şeqavet-nihadlar bendeqa-havar tüfenk siyâset olub Nuraddin Safa Geray ma'iyyetiyle sefer-i Irana memur olanlardan Porsıq Ali ve Sultan Şah Mırzanıñ sırat-ı fırar ve halâsları serasker-i Iran Köprili-zade Abdullah Paşa dest mübaşeretiyle qat' ve

hedm olunmağle fütade-i veyl helâk ve a'dem ve ser maqtu'ları pişgâh (peşigâh) Bab-ı Hümayunda endahte-i zir-hak qadem ve Qalğay Safa Geray dahi Irandan irca' [c. 332, ***İclây-i Qalğay ve i'tay-i mansıb-ı bi-Adil Geray. Cezay-i Kemal ağa. Vürud-u seksan aqçesı beray-i Han. Qalğay-şiden Selâmet Geray***] ve Saqız ceziresine iclâ ve mansıb-ı mahlüli Han-ı Qırım biraderlerinden Adil Geraya i'ta olundı bundan maada hıtta-ı Qırımda umeray-i qabailden tertib-i cezaları iqtiza idenleri meydan-i siyâsete ihzar idüb evvelâ mezburleriñ ref' ve i'damları hususında midade-keş sahife-i qahr ve tedmir ve ünvane-dar hatt-ı Hümayun padişah-ı cihangir olan ferman-ı qaza-ceryânı qıraatdan soñra ol qabileniñ etfal ve ricali müte'azid ve yek-zeban olub bi'l-iştirak gerden hayâtlarına vaz' resen-i qatl ve helâk itmekde hem-dastan olurlar idi bir vech-i meşruh beş-on nefer kimesneye tertib-i ceza ile i'ta-i seza ve Kemal ağanıñ emval ve eşyâsı musaderesiyle hükm-ü Hanı icra ve Abdussamed efendi dahi silsile-i bend tağrib ve iclâ ve Sultaniye qal'âsında habs ile iktifa olunmış iken * Duçiz tayre-i a'qlset dem füru bestin * Bi-vaqt-ı keften (güften) ve keften bi-vaqt-ı hamuşı * pend dil-pezirine zeban-i muhalefet ve dehan-i tehalik ile isti'cal ricaları evvelâ Burçe ataya nefiye (nefih) bais ve yine izhar-ı zorı-i sıqletleri ile saniya üftade-i çah u'qubet ve mücib har (hüzn?) ve melâmet olmaq qazıyye-i na-merziyesi hadis oldı tecavüz Allah 'an seya'te **irsal-i** mahzara memur olan Ebussuudıñ varaqa-i ricası pirayezeyb hasan qabul ve esb-ı amalı yâl ve bal paye ve arpalıq ile (ve iyedar / eye diler?) ve qadr Han-ı Qırım dahi nezd-i padişah cihanda mu'teber ve berter olmağın müddet-ü medideden berü meknüz gencine-i imsak ve hafa ve zümre-i Tatarıñ dide düz hasret ve iştiyâqları olan sekban aqçası zuhur itmekle bais-i hubur-u mevfur (mevqur) ları ve der-a'qab canib-i Irana asker-i Tatar mutalebesiyle name-i Hümayun vürud itmekin hasbu'l-emr qadr kifaye techiz-i asker ve mahall-i memure irsal eyledi **bundan** esbaq genc zidq ma'aşde lâyismın ve lâyığnı irad ciz'yesiyle zehrabe-nüş ğurbet ve kürbet iken dest-i merhamet ve inayet ile çah iflâs ve ihtiyâcdan tahlis ve nan der ruğan üftad (iftad) ni'met-i celilesiyle qalğaylıq hızmetine tahsis eyledigi Adil Geray süfre-i (sefere) mahzar devletine pazen isti'fa ve ferağat olıçaq semid hasu'l-havas metruki sene-i 1140 Recebinde Nuraddin Selâmet Gerayıñ vaz'-i pişgâh ihtisası ve anıñ fütade-i dehan tasarrufı olan nan-pare-i te'ayyüşi Saadet Geray Han-zade Salih Gerayâ nasib oldı **Adil** Geray mezbur damen-i keşide-i mansıb-ı mezkür olub Rum Iline ric'atında Han-ı qadrdan riayet-i Haqq ahvet (ahut?) itmekle evvelâ (ola) bir vech-i kemal harc-i rahın irsal ve saniya te'ayyüş ve aram içün tedarik seksan ve levazim-i saire tehiyye eyledigi [c. 333, ***İsyân-i Adil***

Geray. İsti'fay-i o. Bed-girdar-ı Baht Geray Sultan] esnada Adil Geray bi-vefa ve gec ra'yı tariq-ı adalet ve sadaqatdan huruc ve u'dul idüb * ali saqın ya gelüb dime sabit olmuşdur * filânıyle aramızada hezar haqq-huquq * iki müşabihi ve erkimya ve a'nqanıñ * birisi yâr-i muvafıq biri sadıq suduq * mefhumınça Buçaq Mırzaları evbaşı ve sair hazle (hızle) ve bed-maaş ile hem-rikab isyân ve Han-ı müşarun-ileyhi endahte-i sahray a'zl ve idbar itmek sevdasında olub muzafat-ı memalik-i mahruse-i veliü'n-ni'am ve tevabi' bilâd-i padişah-ı ali himemdan olan külli (geli) ve Aqkerman qararlarına itale dest-i cesaret eyledigi haber mürisu'l-kederi vasıl-ı rutbe-i tevatür olıçaq Han-ı Flâtun-zaman izhar-ı telâş ve infi'al itmeyüb bais-i şurş ve ğavğa ve indifa' beliye-i a'zimaye dair tedbir-i dilpezir bir vech-i sıhhat rikab-i Hümayun-ı padişaha a'rz ve inha eyledi **Sultan-ı** sabıqu'z-zikriñ vaz'-i na-mülâyimi bais-i temevvüc-i deryây hamiyet-i padişah-ı ğayret-şi'ar olmağın Rum Ili valisi Muhsin-zade Abdullah Paşa eyâlet-i askeri ve Tuna sevahili ve Baba Tağı havalisinde olan leşker-i Han-ı müşarun-ileyhe ma'iyyet itmekin veled-i cesaret-iştiharı Toqtamış Geray ve Özi muhafızı mirmiran Ali Paşayı tali'a-i asker idüb gendisi dahi cünud-u na-ma'dud ile müteveccih-i canib-i maqsud oldığı avazesi reside-i mesami' sahra-i neverd bağı ve tuğyân olduqda pay-i ictihadları mütezelzil ve a'sab ittihadları mütehalhil ve şiraze-i cemiyetleri mişmel olıçaq Sultan-ı sebk-mağz a'mel-i na-sezasından nadim ve hırlenk (haranıñ?) hali'ü'l-a'zar ile vadi-i isti'fayâ 'azem olmağın Han-ı haqiqat-şinas ceyb-i niyâzın naqdıne-i afv ve inayet ve derahim ta'yinat ve salyâne ile lebriz itmegi der-i Devlet-i Aliyyeden niyâz itmekin külbed ricası feth-i bab-ı meram itmekle zevraq-nişin peşiman ve nedamet nehr-i Tunayı ubur ve memleket-i Rum Iliye mürur eyledi **Han-ı** müşarun-ileyh dahi likâm esb-ı matla-nesac tecellüdin memleket-i Aqkermanda keşide idicek Sultan-ı müşarun-ileyhiñ bi'l-cümle qafadarları ser-füru berde-i damen inqıyâd olıçaq muqaddema itlâ fikirde-i dest-i ğasb ve iğareleri olan emval-i fuqara ve i'bad-Illâhi cem' ve tahsil içün hatt-ı Hümayun adalet-maqrunı sudur itmekin baha-i zayi'atı tetmim ve ashabına teslim ve min-ba'd ser-keşide-i daire-i itaat olmamaq üzre tiğ-ı ser-tiz nezr ve va'd ile qat' i'naq bağı ve fesad ve zaman-ı qalilde u'lüvv-riz hıtta-ı Qırım ve Buçaq olan ateş-i fitne ve küduratı cüybar tab'-i seliminden ceryân iden ab-ı safı-i tedbir dil-pezir ile def' ve itfa eylediginden ğayrı ezmine-i vafireden [c. 334, ***Davet-gerde-şiden Han-ı a'zimüş-şan bi-der-i devlet-i celâlet-bünyân. Ameden-i ha-ber-ı qatl-ı Baht Geray. Hurus Mırza***] berü era'it vech-bi-vech i'nad ve muhalefet iden Baht Geray Sultan izhar-ı ruy-i u'budiyet gezlik dahil-i daire-i zabt ve rabt olmayüb gâh Hanan-ı Qırıma a'rz-ı itaat ve gâh

Qalmuq-ı bed-mahlüqa ma'iyyet ve emval-ı müslimine itale-i dest-i mazreb idüb şerait-i din-i Ahmedi ve ahkâm-i şerr'-i Muhammediden salli-Allahu aleyhi ve sellem haberdar olmayüb da'vay-i Islâm ile iktifa idüb sahra-nişin huşunet ve tuğyân olan tavaif-i Noğaydan Qasay ve Qaspulad oğlı qavm-ı cedidü'l-qulübni mıqnatis ra'yı (re'yi) zerrin ile cezb ve telyin ve şirzime-i mezbureden bir miqdarın Özü Sahrasında bir miqdarını Bender civarında iskân ve muallim-i hane ve cami' bünyad ve icray-i ahkâm-i şerr'-i mübin içün qazı ve hukkâm nasb ve ta'yin eyledigi hizemat-ı meşküresi nezd-i padişah-ı a'srda maqbule olmağın tevqir ve ikram içün der-i Devlet bünyâda davet 1141 Ramazan-ı Şerifi evahirinde vasıl-ı qurb-ı devlet olıçaq sadıra'zam ve sair vezarı (vüzarı) a'zam ferş pay-endaz istiqbal ile saray-i sahib-i devlete nüzul itdirüb Han-ı müşarun-ileyh ve ma'iyyetinde olan Saadet Geray-zade Halim Geray ve oğlı Toqtamış Gerayıñ düş isti'dadlarını ferve-i semur ve rical ve muqarreblerini ali mirat-behem sincab ve qaqum ile piraye-zeyb sürur eyledikden soñra Han-ı müşarun-ileyh qavm-ı qapusı qurbunda vaqi' defterdar Mustafa efendi hanesinde ve etba'ndan her biri rical-i devletden (deletden) biriniñ ziyafethane-i ni'metinde mihman oldılar **zaman-ı** medidden berü Hanan-ı Qırımıñ came-i aram ve rahatların dest-i fitne ve fesad ile nez' ve tecrid iden Baht Geray Sultanniñ qıme-i (kemayetisi) kefn ve hamra-i ve tiğ-ı ğadr Çerakise ile lâ'lgün oldığı haberi reside olıçaq nev-bafte-i kârgâh qaza ve qader olan qumaş nev-zuhur i'dam-ı bed-havahan nezd-i padişahıda maqbul olmağın hazine-i inayet mulükaneden hil'ât-i fahire ile i'tibar ve qadrin tecdid eylediler **Han-ı** daqiq-şinasnıñ fen-i istinas ve intisabda naziri nayâb olmağın mizaq-ı Asafiyeye (asfiyeye) muvafaq harekâta muvaffaq olmuşidi **bina** berrin fesane güyân-i Tatardan Hurus Mırza nam saqılü'l-cism ve sebk ruh ve mazhak (mazhıñ?) dane çin hırmen-i inayet-i Hanı olaraq hem-cenah ma'iyyet olmuşidi mezbur Hurusıñ Dilsiz Hasan ve sair lâl bi-zeban ve Cavşan mazahgân ile tahrik tar-ı berbat temeshur ve taqlidi bais-i inbisat tab' vezir-i a'cibü'l-etvar olmağle Hurus ülfet me'nusı elbise-i nadide-i mefahire ile reşk fermay mürğ-u tavus eyledikde nazım nadire-i güyândan biriniñ midhat-ı sadıra'zamıda inşad itdigi qaside-i beçesinde [c. 335, ***Müraca'at-ı Han bi-savb-ı Qırım***] nazm * O destür-i muazzam ya'ni Ib-rahim Paşa kim * Toqınmış ğaliba dest a'tasına yide biza * Eger mess eyleseydi dest cüd himmeti bir kez * Hurus-u tav'us cennet-zağ olurdı tutı-i güya * Qıt'a-i ğarasın derc ve inşa itmekin cümle-i şu'arayâ mevsul olan ma'tıle-i sıle nazım qasideye dahi **a'yid** oldı **Qara** Çelebi-zade Aziz efendi merhumıñ tesvid ve tebyiz itdigi mecmu'a-i renk bu qalemun

sitayiş-nümun ve düşnam gününde Kefevi Ebulbeqa efendi paye-i mevhume ile ‘aric menasıb-ı ma’dume oldı deyü hüner ve teşhir eyledigi lâtife ve müzahasına tanzir idüb sabıqu’z-zikr Kefe müftisi Ebussuud efendi medaris-i mahile ve mansure ile meratib-i a’liyyeye (aleyhiye) u’ruc iderek muqaddema Medine-i Münevvereniñ rutbe-i sabıqasını (sayiqa) ihraz itmişidi bu nevbet kibrit-i ahmer husul-u meram olan nazar-ı vezir Asaf-i bi-nazir ile Han-ı müşarun-ileyhiñ eksir himmet ve niyâzı amiziş itmekin rutbe-i daru’l-meymene-i Edirne ile bir vech-i arpalıq mutasarrıf oldığı qazaları ibqa ve taqrir idüb pute-i derunın lebriz tılây (zalây) maqsud itmekle işin altun eyledi **gezlik** vekil-i Han-ı Qırım olub yetmiş yaşına yetmiş Hac Ali ağayı üftade-i çah alayiş idüb mirmiranı ile manend-i çerağ subh mande ve sahib-i ruşen ve bedel-i kefn mızmızım (mezmezim) hil’ât-i fahire ilbas idüb Kefe valiligi ve qal’â-i cedid muhafazalığı ile libas-i ünvanı tecdid olunmağın tedarik-i esvab-ı ihtişam bais-i teşviş-i ağay sepid-riş oldı **Han-ı** müşarun-ileyh vasıl-ı gencine-i hükumet olandan (olaldan, evvelden?) berü kân elmas siyâset ve m’aden-i yaqut adalet olan cevher tiğ ve qalemı nezd-‘alem ve padişah-ı ali-himemiñ * qadr zerzer ger şinasid qadr gevher-gevheri * müfadınça pesendide-i tab’-i qadr-danı olmağle rişte-i hıtta-ı Qırımda keşide eyledigi dirarı-i nizam-i cedidi desturü’l-a’mel olmaq üzre i’ta eyledigi ferman-ı celilü’l-qadriñ femen bedele ba’de ma-sem’a eli ahıru’l-ayet nazm-ı kerimen dest-i Hümayunı ile serlevha-i intizam ve sene-i mezbure Zilqadesi evahirinde sahife-i amalın piraye-zeyb hatt-ı zerrin a’vdet-i vatan eyledi **gerdune-i** tebahtur ve ihtizaz ile hıtta-ı hükumetinde saye-endaz olıçaq * cenab hazret-i şah-ı cihan ki der adliş * Zebim şem’ bi-fanus miger yezd (mi-gürizd?) bad * Revac-i şerr’ bi-a’hdiş çenan ki der Ramazan * Çimen girab (kerab) hurd sürür ekend azad * mağrasınca dest-i inayet-i padişah dad-güster ve yed sa’y ve himmet-i Han-ı ma’delet-perver ile münteze hıtta-ı Qırım tufan-ı zulm ve fesaddan rehayâb ve duha-i qulüb i’bad ezhar-ı rengâ-reng teraffe ve emen [c. 336, ***Hidemat-ı Han. Han-ı Qaplan Geray def’a-i salis. Tecdid-i menasıb***] ile ma’mür ve abad olub kişver-i mezbure mahsus esb-ı tazyı-i olmaq mu’tad olmamağın merakib fuqara zir likâm-i bi-insafda ihlâk ve itlâf olunmaq bar-giran haber ve a’nfi düş i’baddan ref’ içün gendüye mahsus iraddan beş-altı mahallde qadr kifaye mevaşi ile menzilhane icad eyledi ve matbah-ı Hanan-ı Qırım içün irad qayd olan a’ded ağnamı mu’af itmekle reme-i ‘amme-i fuqarayâ ferş-havan inayet ve zarbhaneleri haslından zümre-i ulemayâ ve muhtacına meşahiretan vezaif ta’yin idüb tahsil-i zecr ahıret ve qıssat-ı (quzat, qasabat) Qırımdan Qarasuw nam mahallde mescid bünyâd ve hıtta-ı

Qırımda misli nayâb olan manend qaddlar ba iki şerfelü minare ile müşerref cami' ve hanqah ve Aqkerman qaryelerinden Tatar Bıñarı (Bekâri?) nam mevzi'de metinü'l-esas medrese-i kârgir bina ve havas-ı Qastantiniyeden tobhanede Gülşeni Hane namıyle ğonça-i nev-şükufte-i daru's-safa küşad eyledi **el-hasıl** pişe-i hıtta-ı Qırımda tişe-i sa'y ve küşiş ile şecere-i habise-i fitne ve fesadı qat' ve def' ve ol ser-zemini nev-nihal a'dl ve aman ile nümune-nümay haled berrin eyleyüb henüz meyve-i çin istirahat ve aram olmadın * tar-mar ile heman evraq (Oraq) a'yşı ruzgâr * Bir ser-amid ğonçeyi bir lahza handan görmesün * Bad-ı sarsar qahr ve hazanı ile berbad itmege ağaz itmekin sene-i 1143 hududında vezan olan bad-ı tufan-nişan süfyâniyân ruz tabank (tabanıñ) eseri Baqçesaray-i behişt-asayâ dahi reside ve esnay-i cülus-ı Hümayunda taraf-ı şehriyâriden isal olunan muqarrer name-i ve teşrifat vüsulnıñ on beşinçi güniñe (güni ki) sene-i 1143 Rebiü'l-ahrıler Qaplan Geray Han def'a-i salise ferman-fermay iqlim-i Qırım olmağle saday-ı ruzgâr mühib a'zl ve idbar evraq (Oraq) a'yş ve iqbalin remide itmekin bile tevaqquf ve aram-i hıtta-ı Qırımdan huruc içün esb-ı bad pay-i a'zimete vaz'-i likâm müsara'at eyledi **Han-ı cedid** gendi biraderlerinden muqaddema memleket-i Aqkermanda u'lüvv-riz olan ateşgede-i fetn ve fesadıñ sadır-nişini Adil Geray Sultannıñ henüz süziş qahr ve zararı caygir-i qulüb (qılub) enam iken ahker süzende-i qabayihın zir-i hakister ketm ve ahfada setr ve pinhan idüb Qalğay ve birader-i digeri Devlet Geray Han oğullarından Hacı Geray nam sebk-mağz (mu'izz) ve na-temizi Nuraddin ta'yin idüb muqaddema zahm-havar tiğ-ı siyâset olan Abdussamed efendiniñ aqrabasından Fethullah efendiniñ der hane-i qalb hamiyâ-zedarın miftah neş'e-i rahiq mansıb-ı qazıaskeri ile feth ve küşad ve tahlis-i giriban can (Han) içün ser-nihade-i vadi fırar olan sabıqu'z-zikr Kemal ağayı [c. 337, ***Huruc-u Han-ı sabıq ez-Qırım. A'cz ve istirham-ı Han-ı mezkür***] mansıb-ı vekâleti ile kâmbin eyledi **Han-ı** sabıq telâsuq gezend lâhiqdan emin olmaq içün qalem-rev hükumet-ü Hanı ve nafiz ahkâm-i yarlığ-ı Ilhanı olan hududın huruc içün esb-ı tiz-i reftar müsara'ata taziyâne-zen isti'cal olub saat leyali-i tavileyi izafat evqat-ı qasire-i nehar iderek Qılburun nam mahalle vusulında Qırımdan ihrac ve Rum Ili havalisinde iskân ile iz'ac içün sadır olan ferman-ı qaza-ceryânı hamil (müteferriqa / muteqarriqa?) za'masından (zi'amasından) Abdullah bek tebliğ-ı emr-i Sultanı itmekin nehr-i Özüyi ubur ve Buçaq hududına mururında zir tiğ-ı siyâset ve halqa-i resen melâmetinden fırar iden küşteniler Han-ı müşarun-ileyhi tekdir ve iğzab içün birader-zadesi ve Buçaq seraskeri leki serir-i hükumetinde nasb-ı gerde ve nişandesi olan Halim Geray Sultanı i'dam ve

ifna itmek fikir fasidıyle Ismail qasabasına degin ta'qib ve Han-ı müşarun-ileyhe dahi isal mazarrat ve niçe-neçe evza'-i na-sezaya cesaret eyledikleri avazesi vasıl-ı sam'ia-i iz'anı olduqda saday-i bi-ahenk zağ ve vezağı alqay-i küş ve huş itmeyüb gerdune-i ferd-i veqar ile Ismail geçidine vusul ve andan Dobrıça memleketine dühul ve dar-ı meymene-i Edrine qarib olduqda muqaddema Buçaq eşqıyâsınıñ i'lây şeqa-i bağı şeqavet nesac ğaret ve ref'-i livay-i mel'ânet iltivay cesaret eyleyen habaset-i mu'tadlardan tahsil olunan emval-i fuqara ve raiyyet bile mücib ve sebeb-i ahz ve ğasb olunmaq üzre hilâfından i'baret olan halqı tahrik ve bir niçe derende kelâb (gülâb) sahray-i tezviri ihale ve bi-ferman-ı ali Edirne qazısı huzurında terafü'a havale itdirmekin Meñli Geray Han **el-Haqq ya'lu ve lâ-ya'li** aleyh gerdune-i metanetinde merba'-nişin refref rezanet olub bi-fikir ve teşviş Edirneye taqarrübı avazesi vasıl-ı sa'mia-i süfehay-i bed-endiş olıçaq mezburleriñ ekserisi miqraz-ı qahr-ı tedmiri ile daman-ı hayâtları qat' olunmaq havfından naşi damen-i girift-i fırar olan küştenilerden olmağle meks-i nakesler avaze-i bad-pay-i teveccühine tab-aver aram ve qarar olmayüb şeml-i cemiyetleri müteferriq ve perişan olıcaq Han-ı müşarun-ileyh Edirneye vusulında pişe-i bi-iz'an med-a'yân düruğ güyânıñ keyfiyet-i fırar ve intişarların i'lâm ve gendisiniñ (gendinisiniñ) Saqız veyâhud Rodos ceziresinde iqamet ve aramı içün istirham idüb mahsus adem irsal itmişidi mektübi vusulında biraderiniñ hasletniñ terğib ve irade ve istisvabı muqtezası Rodos ceziresine iclâ ve med-a'yân salifu'z-zikr ile terafü' içün Asitan-i Devlet-medara [c. 338, ***Vefat-ı Abdussamed efendi. Babu'l-ebvab Derbend***] bir vekil şerr'i isalnı mutazammın ferman-ı şedid ve ekid-i ısrar ve tahrir itdirdüb musadere ve izrar qasdıyle cezire-i mezbureye isal eyledikde ve keyfiyet-i da'va ve kemiyet-i müdda'a ne güne oldığın ve suallerinıñ cevabı vekil ile na-qabil olmağın müdda'aları irsal yâhud gendisi ihzar olunub bi'z-zat Divan-i şehriyâride terafü' olunmaq üzre tahrir itdigi qa'ima-i ma'na-darından sadıra'zam Ibrahim Paşanıñ küş a'zimü'l-huşına vasıl olıçaq müte'essir ve mahzuz olmağle müdda'a bi-hamiyetleri huzurına davet ve ruy-i esved-ı bi-hicablarına qarşu qıra'at itdirdikde tel'âsüm lisan ile kizb ve bühtanlarını iqrar idüb panihade-i vadi-i hızı ve hırman oldılar **Qaplan Geray** Hannıñ a'sr-ı Devlet Gerayda Kefeye fırarı esnasında mafevq el-hamd hulüs ve hızmeti sebqat iden Ebussuud efendiniñ nefi ve tağribi (tefribi) içün ferman ısdarından (esadlarından?) haberdar olduqda ğıybet ve fırar idüb ve gendiniñ atabek ve emekdarı Hacıali ağay dahi Meñli Geray Hannıñ hızmetinde bulunmaq töhmetiyle Rodosçığa nefi ve iclâ eyledi ba'd-ı zaman tuğ ve sancağın ref' ve rutbe-i vekâletine nihade ve

vaz' idüb amma Ebussuud efendi haqqında lem'a-yâb olan ateş-i buğz ve a'daveti mütezayid ve yalakeş (balakeş) olmağle tariq-i Mevlevitden ihrac ve çah belliyet emarete ilqadan (alqadan) soñra şemşir-i ğadr ve kin ile beyt namuzun ve bi-ma'na Abdussamede tanzir itmek mazmunında dar-ı Devlet-medara nusha-i saqime tahrir eyledikde vezir-i müşteri-tedbir Ali Paşa hazretleriniñ u'lüvv K'âb Mevlânay-i müşarun-ileyhe vuquf tamı olmağle izalesini seza görmeyüb hanesinden huruc itmâmek şartıyle qatlinden afv ricası maqbul-ı Han-ı müşarun-ileyh olmağın mahbüshane-i felâket ve biñ yüz qırq yedi Ramazanında * fenay-i 'alemi eyler cemaata tefhim * Cenaze va'aza çıqub kürsi-i musallayâ * mefhumınça muntazır-ı havadis-i alem-fanı olan ervah güzeştekân ehl-i imana ta'lim-i fevaid Fatiha-i Quran ve tefhim havas kelâm-i Yezdan ve i'lân-i fenay-i bezm-i cihan içün ki mazmun **Küllü men aleyhüma fan** der kürsi-i hayâtdan nüzul ve minber-i tabuta u'rucına dair Divan-ı mühi (mühayy?) ve mümitden sudur iden emr-i vacibü'l-imtisal erci' ileyh memur oldı **ol** esnada Qırımdan Iran canibine memur olan asker-i Tatara serasker ta'yin olunan Nuraddin ve Feth Geray müşarun-ileyhiñ ra'yi (re'yi) ve iradesiyle Timur-Qapu ta'bir itdikleri babu'l-ebvabdan mürurlarında mümana'at qaydında olan Masqvalular ile kir-u-dar eylediklerinde Tağıstan umerasından Şaf'iü'l-mezheb Çeçen qabilesi begi **Aytimurıñ** tenasur ve ianetiyle yedi yüzden mütecaviz melâ'inniñ tiğ ve tüfenk [c. 339, ***Hıdmet-i meşküre-i Aytimur. Vefat-ı Hacıali ağa. Vusul-u teşrifat ez der-Devlet-i Aliyye beray-i taqsim der-meyân-i umeray-i Tağıstan. Haber-i residen-i Minih bi-asker-i Rus be-Qañlıçıq***] perde-i namus hayâtın fetk ve hetk idüb bab-ı mezburde Irana dühul ve maqsudları olan taraflara vusul buldı **Qaplan Geray** dahi İstanislây Leh memleketine qıral nasb itmek üzre 1146 senesi hududında Bender ve Hatun taraflarına sefer idüb bile mücib Aqkerman havalisinde meks ve iqameti esnasında sabıqu'z-zikr Hacıali ağa harekât-i na-şayeste-i asiyâb felek-i ğaddara tab-aver olmayüb mu'az-Allahu Ta'alâ maraz-ı devana pezir fücah-i ile ni'met hayâtdan seyr olduqda ahbab-ı sadaqat-mu'adden birisi mersiye-künan bu nev'a tarih inşad eyledi * sal-hezar ve sad-çihl şeş şide ez-hicret-i mah * Bud bi-Zilhicce ve der 'amm yüz ez-emr ile (umera-i Leh) * Gerd bayin dehr ve-da'-i davet Haqq tav (bav?) resid * Güftim tarih-i hemin ah Hacıali ağa ah * **sene-i** 1147 hududında Han dahi asakir-i Tatar bi-şümar ile Timur-Qapudan mürur ve Tağıstan umerasını ve ehali (ve ehalisi?) ve Şamhalı Devlet-i Aliyyeye tabi' ve serfüru itdirmek üzre hazine-i 'amire-i padişahıdan sal ve ilm ve müte'addid semur kürkler ve iki yüz kise harclıq mahall-i mezbure vusulında hamil oldığı bar-giran emaneti teslim

esnasında sihab berd ve muzlim ve müterakim mesellü ra'd ve berq fesad ile baran-ı fitne ve ihtilâli rizan iden zaman-ı şita hulül idüb asker-i Tatarda zuhur iden kelâl ve füturden naşi Derbend-i mezburden dühul emr-i mahall olmağle yâl-zarur (bi'z-zarur) Qabartay Çerkesi nakesi memleketine nüzul idüb evvel baharde Qırıma avdeti hengâmında hızle-i Tatarıñ emval-i küffara cüz'i ve külli itale-i yed hasaret itmelerin melâ'in naqz-ı ahda sebeb-i a'dd ideçegi mütevatır olmuşidi **Han** ve ehaliniñ muqtezay-i ğurur ve nefsaniyet **Ve leqad küntum temunnune el-mevte qable en tulqave faqad raa'yetmüvuhu ve entum tetzurune** nazm-ı kerimde münderic olan tevbih-ı rübanı ve tehdid-i samedaniye mazhar ve temenni şurş ve ğavğa ile mar-ı havab-alüd olan Masqva keferesiniñ dem-i Ejder femine pay-i küb tahrik ve iğzab olduqlarından naşi Timur-Qapudan avdetinde Masqva qıraliçesi fahiresi tarafından **Minih** nam mel'ün serasker olub tabur-ı mesfurıñ Qañlıçaq nam mahalle vusulı malüm havas ve a'vam olduqda der-i Devlet-medardan istimdad ve def'-i duşmana dair müşavere bünyad itdiler **lâkin** a'yân meyânlarında olan münafese ve enaniyet ve askere zuhur iden kelâl (gülâl) ve rehavet muqtezası gendülere nizam ve tedbirlerine hitam virmedikleri Qırım meşayihı ve ricalinden bir merd-ı ahval- şinasıñ tahrik itdigi qa'imadan zahir ve nümayân olmağle bi-i'baretüha keşide-i sıhhiye-i beyân qılındı [c. 340, ***Suret-ı qa'ima yeñi (yeki) ez-meşayih-i Qırım***] **suret-i qai'ma-i** iğare-i memleket ve hasaret-i Ümmet-ü Muhammede sebeb nöldı deyü sual olunsa el-i'lm i'nd-Allahu Ta'alâ sebeb-i ma'nevisi gendi şa'mit zatımız ve esa'it if'al ve sıfatımızdır ki her birimiz hadd ve tavrından çıqub hab (hıb) dünyaya mübtelâ ve i'badet-i Haqqdan ma'ra olmaq ni'met-i din-i Muhammediyeniñ şükranesi şeri'at-ı Mustafaviyyeye riayet idüb ahkâm-i şerr'i icrada bezl-i maqdur iken bizler a'ksi üzre hareket eyledigimizden küfran-i ni'met eyledik efendimiz dahi **Velâ'in kefertum inna azabi leşedid** nazm-ı kerimniñ mefhumı üzre cezamızı alem-i dünyâda tertib idüb taslit i'da eyledi bir vechle nusret-i Haqqa mazhar olub esbab-ı fethe muvafıq olmadıq selâtin-i i'zam ve vüzera-i kiram bir ma'qul ve meşru' re'yı iderler sabah yine aksi hareket iderler ferd-ı vahid maqhur ve mağlüb olmağın istemez iken her halleri mağlübiyet iqtiza eyledigi heman hazret-i Bariniñ hızı ve hızlan virmesine hamel olunmadan ğayrı mahall görülmez Haq Ta'alâ cümlemiziñ ahır ve aqibeti hayr eyleyüb a'vn ve nusretin qarın eyleye **amma sebeb-i** surısı a'dd olunsa hesaba gelmez ba'zıtı (ba'zını) beyân idelim **evvelâ** Timur-Qapudan avdetlerinde itdikleri müşavereleri ruz-ı Hızırdan on gün muqaddem ehali-i Qırım Ferahkermanda bulunub hendeq emrine ihtimam itmek üzre iken yetmiş gün sahrada yâtdılar halqı cebr ve

qahr ile sürdiler hendeq emrini terk itdiler ba'd-ı zuhuru'l-i'da (a'da) murad eylediler itmamına ruhsat bulmadılar **saniyâ** saadetlü qapudan paşa hazretleri lütuf-ü Haqq ile Gözleveye çıqub tenasur ve te'avün içün iztizan eyledikde redd buyurdılar ba'd-ı zuhuru'l-a'cz talib oldılar musaade olunmadı **salisa** Yalıñız Ağaç didikleri mahallde Çarıqçı Yollu bir miqdar tabura muqabil olduqlarında tabur-ı mesfur hayretinden üç bölük olub iki bölügi bozılub bir bölükni qımalıq (qamalıq) idüb Han hazretlerinden tob istediklerinde virmemişler virseler ol dahi iğare ve qatl olunub küffar-u haksarıñ Qırıma gelmege cesareti olmaz imiş **rabi'a** Qañlıçaqda mülâqatlarında etraf-ı erba'ada asakir-i bünyân mersus gibi saf bağlayüb her biri ğaza ve şehadete teşne iken hamle itmege izn virmeyüb başsız ve bu'asız (buğsız?) ba'z Tatarlar bayraqsız hücumlerinde dahi küffara haşyet gelüb beyâz bayraqların dikmege şüru' itdiklerinde ittifaqı Han hazretleriniñ arabasınıñ qurbuna bir külle düşdigi saat avdet buyurub asakir-i Islâm dahi bi-ihtiyâr avdet itmişler **hamisa** Qañlıçaq quyuların qaparız içmege suw bulunmaz gendini [c. 341, ***Hücum-u Masqvayân be-Qırım der-sene-i 1149. Şehadet-i Abdullah efendi***] gice ve gündüz muhasara ideriz hayvanatlarına otlaq bulmaz bi-ihtiyâr a'ciz olub avdet ider didiler **Allahıñ** hikmeti quyuların pak qazdılar gendüleri qal'âdan içerü girdiler taburıñ muradı üzre suw bulundı hatta Qañlıçaqda tabiyeler bünyâd ve bir miqdar askeri ile (ferdinler / ferd neler?) ihdas idüb zahiresin andan getürdi taşrada (tışarıda) olan Tatarlar evlerini muradı üzre zabt (zabtır) idüb Buçaq askerini imdad itmekden men' eyledi **sadisa** ask-er-i Islâmıñ ba'zısı taşrada durub tabura mazayiqa virsün didiler ba'de men' itdiler küffar qal'â qurbunda gezüb hendeq ahvalın tecessüs idüb gendüye lâzim olan mahallerin gördi men' itmediler ahıru'l-emr hendeqıñ bir taraf halısın bulub hendeqden içerü girdiler asakir-i Islâm tob tiymez yerde duralım qal'âya muhafız olalım didiler asğa (ısfa?) olunmadı **ol** gün Çetirlik nam mahallde qarar itdiler qal'âda olan mürabıtler dahi vire itdiler (aytdılar?) qal'âmız dahi elden getdi **sabi'a** Qırımıñ quyuların qapayüb gendimiz at üzerinden inmeyüb taburıñ qurbunda turalım inşa-Allahu ta'a üç güne varmaz suwsızlıqdan bitab olub selâmet bulmaz didiler qapular qapanmadı her giçedir (de?) beş saat taburdan ba'id mahallde yatdılar her günde ba'du's-subh bir kerre tabura vararlar bir miqdar at oynadırlar bir tob geldigi saat bozılub giderler ta dört-beş saat yer getmedikçe turmazlar küffar dahi ahvalımıza vaqıf olub havf ve haşyetsiz muradı üzre hareket eyledi **eger** Qapudan Paşa hazretleri olmasaydı ne Qarasuw qasabası qalur idi ve ne Kefe qal'âsı tabur Aqmescide geldiginde halqa-i ye's gelüb her biri bir fikre zahib oldılar umera (emr) iki fırqa olub ba'zıları altı suw-

boyun arzulayüb Noğay Mırzalarıyle muahede itmişler ve ba'zılar memalik-i Osmaniyeye hicret itmege a'zimet eylediler **Allah Ta'alâ** def' eyledi deyü qa'imasına hitam virmiş **el-hasıl** küffar-ı haksar biñ yüz qırq toquz Rebiü'l-evvelinde manend-kâriz ve kemiz derun-ı Qırıma ceryân idüb levs-engiz olduqda Or qasabasınıñ muqtedası ve ulemanıñ müslim ve pişvası mazanne-i keramet ve sulhay-i Ümmetden hatib Abdullah efendiniñ gevher vücud-u giran-qadr ve nazinini fütade-i dest a'düvvı bi-din olmağle beş-on gün miqdarı mücahede-i bendeki ile tahsil-i meratib azadegi eyleyüb muqtezay-i taqva ve diyânet **ve'l-lezine ma'ahu eşedda'u-alâ'l-küffari** mazmun-ı şerifinçe if'al ve ahval-ı küffarı taqbih ile izhar-ı şiddet ve hamiyet itmekin itale-i alet-i cariha ile [c. 342, ***İhrab-ı duşman-ı Baqçesaray-ra. Zuhur-u veba ve müraca'at-ı duşman. A'zl-i Qaplan Geray ve Han-ı Feth Geray 1149. Vefat-ı Qaplan Geray***] **Velâ tahsebenne el-lezine qutlüva fi sebil-Allahu emvatan bel ahya'in ve i'nde Rabbihim yurzequne** ziyafethane-i Ilâhiden seyr ve na'il-i ni'am Rabb-i qadir oldı **nef'ana-Allahu Ta'alâ şefaatehu Or qal'âsı** istilâsından soñra kişver-i derun ehali-i Qırıma leşker-i bi-giran ğam ve haşyet müstevli olmağın balay (bi-alay) burc-ü qal'â-i ye's ve hisariçe-i (nefsi nefisde alarğa) köy ra'b ve hiras olduqlarından naşi te'azud (neğazid) ve ittifaqda ihmal ve muqatele ve muharebede rehavet ve kelâlları muqtezası a'düvvı bi-din Baqçesaray-i daru's-Sultanesi ve Gözleve qasabasın ihraq ve tahribe cür'at ve vaz'-i na-sezay mücibü'l-ehzane cesaret itdikleri esnada hamil seyf-i batın-ı Ilâhi olan ta'un ve veba mesellü bir verem mümteni'ü'd-deva hadis olub hane-i hayâtdan ihrac içün qoltuqlarına girüb bi-hadd ve a'dd (va'd) melâ'ini isal daru'l-bevar eyledigi ra'b-ı derunlarına bais olmağle derun-ı çarh-ı felekde tiğ ve tir-ı Tatardan gendilerini hıfz iderek bilâd-i dalâlet- bünyâdlarına ric'at eylediler **çün** qahbe-i mader bi-hata olan zen-dünyânıñ hamil oldığı veled zişt-i na-pesend fesad ve ğavğası Qaplan Geray Hannıñ tahmil-i hamel saqil hükumet itdigi zamanda vaz' ve ihrac itmekin müşarun-ileyhiñ qayle-i sü'-i tedbirine hamel ile hükumet-ü Qırımdan a'zl ve biñ yüz qırq toquz Rebiü'l-ahrında Qalğay Feth Geray Sultan nasb olunub teşrifat-i Haniyeyi mirahur ol sefine ile irsal eyledi * Gider sa'y ve emek cümle yabane * Yine bildikni eyler zemane * mefhumınça Han-ı sabıqıñ mansıbında ibqa sevdasıyle çikdigi emek heba ve bu esnada gördigi ta'b ve meşaqqatdan naşi enva' maraza mübtelâ oldığı halde Saqız ceziresine nefi olunub Han-ı cedidiñ a'rz ve ricasıyle Gelibolıya ihrac olunmış iken bi-hasbu'l-iqtiza-i tekrar cezire-i (cezine) mezbureye iclâ olunmışidi **çoq** zaman mürur itmedin Meñli Geray Han dest nihade-i damen hükumet-ü

Qırım olduqda **mısra'** * Nevid kenende-i hudra bi-ruzgâr-i siper * mefhumınça hanlığı müddetinde cüybar-i derunnı haşak mükedderat ile tire ve ğamkin itdigi Han-ı pak tıynetden hezar a'cz ve istekânet ile bir vese (berüse?) yâhud ciftliginde iskânni (sükâtini) rica itmekin mükâfat if'al-i sabıqa qaydında olmayüb cezire-i mezbureden itlâq-i fermanın ısdar itdirdi lâkin * Timur dad-ı aman merk-i amaniş nedad * Zeminiş neceset (bi-havaset, necivast?) asumaniş nedad * masdaqınça emr-i afv mahalline vasıl olmadın sene-i 1151 Şa'banında bir fehvay * nik ve biderd-i cihan necv (nücu) ahid merd * hatk (cenk?) angis ki küy nigi berd * ferman-ı emr-i malikü'l-mülk ile [c. 343, ***Sebeb-i tesmiye-i Qaplan Geray Han ban (bi-an) ism. Ba'zı ahval-ı Feth Geray Han***] müşarun-ileyhiñ fitil-i hayâtı güsiste ve qandil-i mizacı şikeste olmağle cezire-i mezbure muqabilinde vaqi' qasaba-i çeşmede defn ve ma-i hayât ve istıta'atı manend ab-ı Çeşme-i haşek u'yün a'yân-i cihandan nühüfte ve pinhan oldı müşarun-ileyhiñ bu nevbet hanlığı altı sene bir ay ve müddet-ü hayâtı altmış seneye balığ olmuşdır Qaplan Geray Han-ı valid-i macidi Selim Geray Han anar-Allahu burhane hazretleriniñ def'a-i evveli hanlıqdan a'zl ve Rodosa iqamete-i memur oldığı zaman ki sene-i 1119 (sene-i 1191) Receb hududıdır qapudan-ı deryâ Qaplan Mustafa Paşa Donanmay-i Hümayun ile cezire-i mezbureye lenger-endaz qarar oldığı dem Qaplan Geray 'alem-i vücuda panihade-i qadem olmağle Qaplan Geray namıyle müsemmi oldı Han-ı cedid Feth Geray Selim Geray Han-zade merhum Devlet Geray Hannıñ evlâdından olub irza' ve terbiye ve nüşü (nişv) ve nüması umeray-i Çerkes meyânında olmağle sen sabavetinden (savtından) ahır şebabına degin evqatı ol caniblerde güzeran itmişidi Meñli Geray Han def'a-i evveli ferman-fermay iqlim-i Qırım olduqda müşarun-ileyhi getürdüb bir müddet yanında iqamet itdirmişidi hasbu'l-imkân ikram ba'de Çerkes seraskerligi ile ihtirama şüru'i esnasında a'zl ve Qaplan Geray Han nasb olunduqda evvelâ (ola) Hacı Geray Sultan vefatında (veqatında) Nuraddin ve Iran canibine ta'yin olunub * Mesa'ib qavm-ı i'nd qavm-ı fevaid * müeddasınca Qalğay Adil Geray Sultan dahi dest keşide-i alayiş cihan olduqda Qaplan Geray Han seferden avdetinde mansıb-ı mahlüle vasıl ve anıñ kihteri Arslan Geraya nuraddinlik rutbesin hasıl eyleyüb Feth Geray Istanbula geldikde ba'z rical-i devlet ile amiziş ve ülfet ve mutasarrıf oldığı rutbesi ile hanlığa isti'dad tahsil itmekin Qaplan Geray Hannıñ a'zli iqtiza eyledikde kilid-i ihsan Rabb-i i'bad ile der hane-i meram Feth Geray küşad olıçaq Nuraddin Arslan Gera'yı Qalğay ve birader-i digeri Mahmud Gera'yı nuraddinlik ile bir murad eyleyüb Qırıma vusulında Masqva melâ'ini misal-i ervah habise cesed-i pak Qırıma tekrar dühul idüb nev'-i

diger cesaret ve Qarasuw şehrini harab ve ğaret eyledikde egerçe hasbu'l-qadruhu (qudret) muqateleye sa'y ve himmet eylediler lâkin melâ'inniñ kesret ve vefret ateş-feşanlığına Han ve ehali-i Vilâyet taqat-resan olmayüb sığar ve kibar muztarıb ve ser-giran olduqları eyyâmda el-mülük-ü mülhimun mazmumınça qariha-i a'liyye-i mulükane ve inayet-i seniyye-i padişahaneden Qırım Hanlığı hususında sabıqa memleket-i Tatara ferman-ran ba'de cezire-i Rodosda iqamete memur [c. 344, ***Han-ı Meñli Geray-i mükerrera***] olan Meñli Geray Hana ta'allüq iden irade-i cihandarı muvafıq taqdir-ı hazret-i Bari olmağle def'a-i saniyede revnaq-bahş hıtta-ı Qırım olub Han-ı müşarun-ileyh emkine-i ba'idede bulunmaq taqribi ile müşabehet ve temasülden ihtiraz balay ruy-i pertabı (persab) manend ebruy-i dilber alicenab şekl-i tuğray ğarrade rev-nüma olan hatem-i padişah-ı kişver küşad ile mahtum ve mutarra hatt-ı Hümayun şevket-maqrun isalına memur olan silâhşör şehriyârı Mısırlı Ibrahim ağa cezire-i mezbureye vasıl olduqda dest-i tebcil ile taqbil ve bir ser qılub imtisalâle'l-emrü'l-ali sene-i 1150 Rebiü'l-ahrınıñ yigirmi yedinci hamis güni iqamete memur olduqları Rodos ceziresi muqabilinde vaqi' sevahil-i Anatolıdan Marmaris iskelesine u'bur ve andan süvar esb (est) pad-peyma olub sene-i mezbure-i Cümadiü'l-evveliniñ ikinçi güni Orduy-i Hümayuna vasıl ve Muhsin-zade Abdullah Paşa mübaşeretiyle taltif libaçe-puşı-i Hanı ve teşrif-i tirkeş-i Ilhanı birle şerefyâb olmaq hasıl olduqda biraderlerinden Selâmet Geray Sultan Qalğay ve Saadet Geray Han-zade Salih Geray Sultan Nuraddin nasb ve ta'yin idüb Qalğay-i müşarun-ileyhi sefine ile irsal der-a'qab gendisi dahi mütevvekilâ aliü'l-melikü'l-muhtar bir-iki biñ miqdarı Tatar ile mecma'-i küffar olan Özü ve civarından u'bur ve tesaddüf itdikleri melâ'in ile kirü-u-dar iderek mashubu'l-'afiyet sem naqş-ı semend meymenet-i peyvendi ruy-i sahife-i (safha?) Qırıma ziyent-bahş olduqda erbab-ı ma'arifdan bir şa'ir-i zarif * İki def'a atay-i Bariden * İ'zz ve şevketle şatını buldı * Geldi ikinçi def'ada tarih * Yine Meñli Geray Han oldı * güftarı ile demdeme saz neşat ve yine muvafıq sal-ı meymenet-iştimal olan ey Han-ı Fatih lafzı ile tefal hayr idüb nağme-i perdaz inbisat oldı **varaqça-i** faqirane ve mesvede-i haqiraneye nazar-ı iltifat buyurub zahmet-i mutalâ'ayi irtikab iden halân safa ve ahbab ve esad (vasad) qadın 'an samimu'l-qalb mercü ve müsted'adir ki tuğyân-ı nevek qalemden zuhur iden hefevat ve nuqsanımızı qalem ile şirin raqam afv ile tashih ve midad-i zerrin hata-puşı ile u'yubımızı setr ve tenqih ideler. [c. 345]

Fihrist-i vaqayi' ve havadis-i mündericedir tarih-ı müsemmi bi's-Sebu's-Seyyâr fi ahbar-ı mülük-ü Tatar ki erqam-ı hendise ile qanğı safhada olduqlarına işaret olundı

Tesmiyetü'l-kitab – 3
Zikr-i intişar-ı nev'-i beni Adem bi-qası şarq ve ğarb-ı 'alem – 4
İhtilâf-i elsine – padişah-ı Giyürmes – 6
Tabaqat erba'a-i mülük-ü Fars – Havaqin-ı Etrak – Qayasire-i Rum – 7
Zuhur-u Devlet-i Ference – Rayân-i Hind – 8
Fira'une-i Mısr – Tebayi'a-i Yemen – Nemaride-i Babil – 9
Mulük-ü beni Isra'il – qabail-i Arab – Efrasiyâb – Oğuz Han – Bani-i evvel Qastantiniyye – 10
Herqil bani-i sani Qastantiniyye – tahdid-i eqalim-i seb'a – Zikr-i mabeyn Hebut ve hicret – 11
Mi'rac – Hicret-i bi-Medine – Vefatü'n-Nebi – Hulefaü'r-Raşidin – 12
Düvel-i muhtelife – 13
Padişah-ı Türk bin Yafes – Padişah-ı Müncine ve Elince (Alınca) ve Qarahan – Vech-i tesmiye-i Turan – Velâdet-i Oğuz Han – 14
Tezvic-i Oğuz Han – 15
Muqatele-i Qarahan ba-püseriş – Qatl-i Qarahan ve zafer-ı Oğuz Han – 16
Tasallut-u Oğuz bir Hind ve Rus ve Frenkistan ve ğayra – Vefat-ı Oğuz ve saltanat-i evlâdiş – Istisal-ı Moğol der-zaman-i Tur – Vasf-ı kuh Ergeteqon (Ergeneqon) ve Ma'nayş – 17
Huruc-u Moğol ez Ergeteqon – Zuhur-ı münfiha – 18
Qabail-i Moğol – Yâcuc ve Macuc – Qıssa-i qatl-i Cengiz-i kâtib hudra – 19
Zurname-i Qalmuq – Vaz'-i elqab – 20
Vech-i tesmiye-i Türkman – 21
Ma'nay-i lafz-ı Dirilgin – Alan Quva-Hatun ve hadise-i ğaribe-i o – Ma'nay-i lafz-ı Nirun – 22
Aqval-ı muhtelife der-husus-ı vaz'-i haml Alan Quva – 23
Eyn hadise-i der-avan huruc-u Ebu Müslim bud – 24
Vefat-ı Buzencir ve padişah-ı Buqa Han – Tümne Han – 25
Qatl-zen-i Tümne ve evlâd-i o – Halâs-ı Qaydu Han – Padişah-ı Qaydu Han – 26
Baysanğur Han – Tümne Han bin Baysanğur Han – Neseb-i Emir Timur ve üftaden-i hemiqa bi-dest-i Hıtayyân – 27
Ahdname-i Moğol – Qabl Han – Vürud-u Qabl Han bi-Hıtay – 28

Halâs-ı Qabl Han – Üftaden-ı Ögin Buqay bi-dest-i Hıtayyân – Quyle Han – 29
Bertan Han – Pişuke Han – Tevellüd-ü Timuçin mülâqqab-i Cengiz 545 – 30
Hükm-ü Enveri – Vefat-ı Pişüke ve Suğn Çeçen sipahsalar – 31
Himayet cesten-i Cengiz der-zıll hıraset-i Onk Han – 32
Qasd-ı Onk Han bi-geşten-i (küşten-i) Cengiz – Muqatele-i Onk bi-Cengiz – 33
İnhizam-i Cengiz ve halâs-şiden-ı o bi-etba'iş – Ma'na-i tarhan – 34
Vech-i i'tibar a'dad tis'a der-meyân-i Moğol – Rü'yây-i Cengiz – Muharebe-i Cengiz bi-Onk ve zafer-yâfteniş – 35
Bi-qatl residen Onk – Istiqlâl-yâften-i Cengiz der-sene-i 599 – Hükumranan eqalim-i Asiyâ der-ağaz hükumet-ü Cengiz – 36
Meşveret-i Tabank Han bi-hakim-i Angit ez-beray def'-i Cengiz – sene 600 – Zafer-i Cengiz – 37
Ma'nay-i lafz-ı Cengiz – 38
Bi-qatl-i residen Tengir Kâhin – Inqıyâd-i ehl-i Qırqız bi-Cengiz-i fesad-engiz – Itaat-i Arslan Han bi-Cengiz – 39
Sene-i 605 – Muqatele-i Hıtayyân bi-Cengiz – Vuqu'-u sulh – 40
Teshir-i asker-i Cengiz daru'l-mülk-ü Hıtay-ra – 41
A'ded-i evlâd-i Cengiz – Ta'yin-i Cengiz püseran hod-ra be-mansıbı ve tertib-i asker-i hod – 42
Mesel-averden-i Cengiz – Töre-i Cengiz – Ma'nay-i Ulus-u Qalmuq – Şirzime ez a'vaqıb umur-ı Cengiziyân – 43
Aqıde-i Cengiz ve evlâdiş – Güyük Han – 44
Sa'y-i Cengiz beray-i teraqqi-i ticaret – Halife-i Nasır – 45
Mesel – Tekebbür-ü hakim-i İnzar – 46
Şehadet-i Şeyh Mecidaddin – Qatl-i tüccar-ü Cengiz – 47
Qatl-i ilçi-i Cengiz – Leşker-i keşiden-i Cengiz 615 – Cengiz der-Buhara – 48
Viran-şiden-i Buhara – Istilây-i Moğol bi-Cürcan (Bahrican?) – 49
Vefat-ı Şeyh Necmeddin – 'Aqibet-ı hal-ı Harezm Şah – 50
Ta'yin-i ba'zı memalik-i bi-Cüci 621 – Muqatele-i hakim-ı Tangüt (Tangit) bi-Cengiz – Ba's-i sefir-i hakim-i Cürce – 52
Maraz-i Cengiz Han – Süpürde-şiden yarlığ-ı hükumet-ü bi-Ögetay Qaan – Vefat-ı Cengiz 624 – 53
Esma-i ümera-i hükumran ez sülâle-i Cengiz Han – Zuhur-u Hülagu Han – Mürur-u Hülagı bi-Iran 653 – 54
Muhasara-ı Bağdad – Namerdi beni-i İ'mran – 55

Qatl-i muta'sım halife ve süpürde-şiden vilâyet-i Bağdad be beni-i İ'mran deni – I'zeddin Selçuqi – A'zm-i Hülagu be-teshir Dımışq ve ta'yin-i Keybuqaniyân ez-beray-i eyn-kâr – 56
Bedreddin Lü'lü – Güriz-i Salih bin Bedreddin – 57
Muqatele der-qurb-ı Musil ve ğalebe-i Tatar – Ahz-ı qal'â-i Musil bi-hile – Davet-i Hülagu Muzaffereddin hakim-i Mısır-ra bi-itaat-i hod – Qatl-i sefir-i Hülagu – 58
Muharebe-i der-meyân-ı Muzaffereddin ve leşker-i Tatar ve qatl-i Keybuqanüyân – Fevt-ı Hülagu Han 716 – 59
Iddi'ay-i saltanat-ı velât-i Hülagu Han – Esma-i umera-i Fars – 60
702 – Qatl-i A'lâuddin Selcüqi – Esma-i umera-i Rum – Zuhur-ı Devlet-i Al-i Osman – Iğtişaş-ı der Ulus-u Cağatay 747 – 61
Ma'nay-i Gürkan – 771 Zuhur-ı Emir Timur Gürkan 817 – 62
817 – 906 – Zuhur-ı Devlet Sufiyân 917 Babır Mırza – Istiqlâl-yâften-i Osmaniyân – 63
Ma'nay-i lafz-ı Cüci – Vilâyet-i Cüci – 65
Vefat-ı Cüci – Sayın ve Ahan – Laqab-yaften evlâd-i Cüci – Bünyâd-i nümuden Sayın şehr-i Saray-ra – Vefat-ı Sayın ve Vilâyet-i Berke Han – 66
Ibtida-i ğalebe-i din-Islâm der-meyân-i Tatar – Velât-i Deşt-ı Qıpçaq ez evlâd-i Şeyban ve ba'de ez Ulus-u Cüci – Naql-şiden-ı Tatar bi-Qırım ve taqsim-i saltanat – 97
Meva'id-i Muhammed Han – Qatl-ı Idügü Mırza – 68
Vech-i tesmiye-i qabile-i Şirinyân bi-eyn-i (bayın) ism ve keyfiyyet enne – Seyidahmed Han – Kerihten Hacı Geray ez-şer-i Seyyidahmed Han – 69
Devletgeldi Sufi – 70
Teraqqi-i Hacı Geray – Han-ı Hacı Geray – 71
Qavl-ı ahır der-beyân vech-i tesmiye-i Geray – Vefat-ı Hacı Geray 871 – 73
Geldibay – Istiqlâl-i Meñli Geray Han ve Qalğay-i Mehmed Geray – Itaat-i Meñli Han bi-Sultan-ı Rum – 74
Feth-i qal'â-i Kefe – A'zm-i Han-ı Qırım be-teshir-i Taht Ili – 75
Zahmhurden Meñli Han ve inhizam-ı Tatar – Qal'â-i Qırqır – 76
Teshir-i Seyyidahmed Han qal'â-i Salğat-ra – 77
Sebeb-i tesmiye-i Salğat – Kemal ata – 78
Çoban Ata – Tahrib-i Seyyidahmed Han şehr-i Salğat-ra – A'zm-i Han-ı mezkür be-muhasara-i Kefe – Firifte-şiden-ı Seyyidahmed Han – 79
Güriz-i Han-ı mezkür ve randen Meñli Geray evra (Ora) – 80

Hücum-ü Mehmed Geray be-Seyyidahmed Han ve qatl-i o – Def'-i hücum şirzime-i Rus ve Purus ve tenbih-i i'nde-i Çerakise – 81
Güriz-i Sultan Selim Han ez pederiş ve vürud-u o bi-Qırım – 82
908 (919?) Vefat-ı Meñli Geray Han – Ebyât-i Han-ı mezkür – Han-ı Mehmed Geray – 86
Qalğay-i Bahadır Geray – Vuqu'-u fitne 929 – 87
Qatl-i Han bi-etba'iş – 930 Han-ı Ğazı Geray – Memiş bek – Ta'yin-şiden-ı Saadet Geray bi-Han-ı Qırım – 88
Qatl-i Ğazı Geray 930 – Isyân-i Islâm Geray – Terk-i Saadet Geray Han-ı Qırım-ra – 938 Ğasb-ı Islâm Han-ı Qırım-ra – 89
Peşiman-ı Islâm Geray (939 (?) – 949) – 90
Menşur-ı Han-ı bi-ism-i Sahib Geray – Qatl-i Islâm Geray Han – 91
Ta'mir-i Sahib Geray Han-ı Qırım-ra – Isyân-i umeray-i Noğay – Tefa'ül-i Nida'yi Hoca – 92
Hezimet-i duşman – Harekât-i na-şayeste-i Sahib Geray Han – 94
A'zl-i Sahib Geray ve ta'yin-i Devlet Geray – 95
Şehadet-i Sahib Geray Han – Qatl-i Ğazı Geray-i ma'sum – Şehadet-i Qalğay – 97
Qatl-i Bölek Geray – Temlik-i Devlet Geray emval-i Han-ı sabıq-ra – Masaff-ı Devlet Geray bi-qavm-ı Rus – Ma'nay-i Şir-Merd ü minhü-yettiş – 98
Zafer-ı Tatar – Muhasara-i Devlet Geray Han belde-i Masqva-ra – Dubara-i ittisal Tan ve Etil – 99
Büsr-i neberden kâr-i mezkür – Beyân-i sebeb eyn – 100
985 Vefat-ı Devlet Geray Han – Han-şiden-ı Mehmed Geray-i Semin – Kâhli Mehmed Geray – 101
Üftaden-i Adil Geray Qalğay-i bi-dest-i Qızılbaşan – Müttehim-şiden Adil Geray – Qatl-i Adil Geray – 102
Zuhur-u mansıb-ı Nuraddin – Kâhli Mehmed Geray-i Semin – Isyân-i Mehmed Geray Han – 103
992 Han-ı Islâm Geray-i sani – Qatl-i Mehmed Geray-i Semin – 104
Huruc-u Saadet Geray ve Haniş – Hezimet-i Saadet Geray – 105
Dubara-i hücum-u Saadet Geray ve hezimetiş – Vefat-ı Saadet Geray Han – 106
Vefat-ı Islâm Geray Han – Ibtiday-i zikr-i esami-i selâtin-i Osmani der hutbe-i hay cevami'-i Qırım – Bora Ğazı Geray Han bin Devlet Geray Han bin Mübarek Geray Sultan bin Meñli Geray Han bin Hacı Geray Han – 107

1010 Vefat-ı Alb Geray ve şeqay-i Mübarek Geray – A'zl-i Ğazı Geray ve Han-şiden-ı Feth Geray – 'Aqibet-i kâr Feth Geray bi-Ğazı Geray Han – 108
Qatl-i Feth Geray – Şehadet-i Baht Geray bane nefer evlâd-i ma'sume-i Feth Geray Han – 109
Mansıb-ı baş ağa ve qapu ağası – Tasnif-i Ğazı Geray Han 110
Sadıra'zam Hasan Paşa – 1016 Fevt-ı Ğazı Geray – Şemme-i ez-seyr-i Han – 111
Eş'ar-ı Ğazı Geray Han – 112
Eş'ar-ı Ğazı Geray Han – 113
Suret-ı mektüb-ü Ğazı Geray Han bi-Hoca Sa'adeddin – 119
Mektüb-ü manzum-ı Ğazı Geray Han – 121
Toqtamış Geray Han 1016 – Ta'yin-i Selâmet Geray Han – 126
1019 Vefat-ı Selâmet Geray Han ve Haniyet-i Canibek Geray – 127
Mehmed Geray ve biraderiş-i Şahin Geray – 128
A'zl-i Canibek Han ve Han-ı Mehmed Geray birader-i Şahin Geray 129 – 1032
Ahval-ı Mehmed Geray Han – 130
Müraca'at-i Şahin Geray bi-Qırım ve Qalğay-i o – 1033 Haniyet-i Canibek Geray def'a-i saniye – 131
Haniyet-i Mehmed Geray def'a-i saniye – Sec'-i hatim Şahin Geray – 132
Keyfiyet-i hudus nesl-i Çoban Geray – 133
Ğavğay-i Hüsam Geray – Muharebe-i Qantimur bi-Mehmed Geray – 134
1036 İnhizam-i asker-i Şahin Geray – Haniyet-i Canibek Geray def'a-i salise – 135
Qatl-i Mehmed Geray Han – Hayran-ı Şahin Geray – 136
Afv-ı Şahin Geray ve iclây-i o bi-Rodos – Üftaden-ı Islâm Geray bi-dest-i ehali-i Leh – Azamat Geray 104 – 138
Inayet Geray Han – İzhar-ı i'nad Inayet Geray Han – Şehadet-i Hamid efendi ve Ibrahim Paşa – 139
Qatl-i Qalğay ve Nuraddin 1046 – 140
Qatl-i Inayet Geray Han. – Teveccih-şiden eyâlet-i Qurman bi-Qantimur bi-iz'an – Qısas-ı püser-i Qantimur bi-ferman-ı Hümayun – 141
Qatl-i Qantimur – Sebeb-i isyân-i Inayet Geray – Bed-girdar-ı Hüsam Geray – 1042 – 143
Nush-ı padişah bi-Bahadır Han – Islâm Geray-i Qalğay – Seferğazı ağa – 144

Ğavğay-i Mansuriyân – Eftay-i Afifeddin efendi bi-istisal-ı Mansuriyân – 145
Qatl-i ‘ammi-i Mansuriyân bi-tedbir-i Bahadır Geray Han – Küçük Qırım Geray Sultan – 146
Muhalefet-i Çasar-ı Masqva bi-eday-i cizye – Qatl-i Boğdan Ahmed Geray – 147
Tuğyân-i tavaif-i Qalmuq – Vefat-ı Nuraddin Safa Geray ve hulül-ü mansıb bi-Qırım Geray – Şikest-yaften-ı Tatar ba’d ez a’vd (adüvv) eza ğaret-i Leh ve istilâ-i Qazaq bi-qal’â-i Azaq – Hayr-zade – 148
Nusret-yâften-ı Tatar ve ahz-ı qal’â-i Azaq ez-Qazaq – Fevt-ı Velişah – 1051 Fevt-ı Bahadır Geray Han – 149
Ba’zı ez eş’ar-ı Bahadır Geray Han – Evsaf-ı Han-zade hanım – 151
Rüyây-i Haq-Mehmed efendi der-husus-ı Şeyh Ibrahim ve ahval-ı eyn ahır – 152
Tarih-ı vefat-ı Şeyh Ibrahim efendi 1001 – 153
Ahval-ı Afifeddin efendi – 154
Vefat-ı Afifeddin – Eş’ar-ı Şeyh-ı mezkür – 156
1051 Han-ı Mehmed Geray Han – 157
Ğavğay-i ba’zı ez rü’esay-i ehl-i Noğay – 158
U’qubet-ı Han ba’zı ğaret-giran-ı Tatar-ra – 1054 Han-ı Islâm Geray – Şimme-i ez-hal-i o – 159
Qalğay-i Qırım Geray ve baş ağa şiden Seferğazı – 161
Vefat-ı Qalğay – Cezay-i isyân-ı Aqçomaq bik qabile-i Jane – Niza’-i der-meyân Mırzayân qaraçu ve qapuqulyân – 162
Halâs-i Seferğazı ağa – 164
Cizye-i tış (tiyiş) – Atiyye-i Rus be-Seferğazı ağa – Hücum-u Rus bi-Qırım – 166
Sulh ve ref’-i tamğa aqçası – 1064 Fevt-ı Islâm Geray Han – 167
Han-ı Mehmed Geray Han def’a-i saniye – Münaza’a – 168
Halâs-i Selim Geray Sultan – Şeyh efendi – Fevt-ı Nuraddin ve hulül-ü mansıb-ı mezkür bi-Murad Geray – 169
Davet-i gerde-şiden Han bi-sefer-i Üyvar – Tedbir-i Han beray-i qatl-i Seferğazı ağa – Qatl-i Seferğazı ağa – 170
Halâs-i Islâm ağa püser-i Seferğazı ağa – Asl-ı Seferğazı ağa ve ahval-ı o – 171
Ma’zul-şizen-i Mehmed Geray Han 1076 ve ta’yin-şiden-ı Han-ı Adil Geray – 174
Ğavğay-i ba’zı cahilân – Fırar-ı Han-ı sabıq ve fevt-ı odır 1085 – 175
Şemme-i ahval-ı Han-ı sabıq – Bi-vefa-i perver-dikân ni’met-i Han – 176

Eş’ar-ı Han-ı mezkür – Ağaz-ı hal-ı Adil Geray – 177
Qalğay-şiden-i Devlet Geray püser-i Feth Geray – Zulm ve cevr-i Adil Geray Han – 1081 A’zl-i Han-ı mezkür – 1082 Ve fevt-i o – 179
Hamaqat-ı Han-ı mezkür – 180
1081 Han-ı Selim Geray ve Qalğay-i şüden Selâmet Geray – 181
A’riza-i Tataran Leh der-husus-ı hulüs-u işan ez qayd-ı u’budiyet – In’am-ı Sultan bi-Han-ı alişan 1083 Teveccüh-i Han-ı alişan bi-Orduy-i Sultan-ı zaman – Zafer-ı Han-ı alişan – Tatar-ı sakinan der havali-i Aqkerman – 182
Vani efendi – 173
Davet-i Han bi-seferler-i din ve hamiyet-i o 1088 A’zl-i Selim Geray ve Han-ı Murad Geray – 184
Qalğay-i şüden Safa Geray – 194 A’zl-i Murad Geray Han ve Han-ı Hacı Geray – 185
1107 Fevt-ı fevt Murad Geray Han ve berhi ez ahval-ı o – 186
Qalğay-i şüden Devlet Geray bin Selim Geray Han – Zafer-ı bir tabur-ı Leh ve teveccüh-i Nuraddin bi-canib-i Budin – Hisset-ı Han – Isyân-i halq – 190
1065 (1095?) A’zl-i Hacı Geray ve Han-ı Selim Geray Han def’a-i saniye – 1110 Fevt-ı Hacı Geray Han – A’ziz efendi – 191
Istilây-i ehl-i Nemçe bi-civarı Sofiye – Teveccüh-i Han-ı alişan bi-canib-i Asitan 1100 – Istima’-i haber-i teveccüh-i Ğalisın bi-savb-ı Qırım der ser dü-vist hezar tabur ve müraca’at-ı Han – 192
Tesaddüf-ü sığın der Qara Yılğa – 193
Zafer-yâften-ı Tatar – Qalmuq ağa – 194
Güriz-i ehl-i Rus – Tataran Alatur – 195
Mü’cize – Teveccüh-ü Han-ı alişan bi-suy Orduy-i Hümayun – ‘Arız-ı şüden maraz bi-Han – 196
Vusul-u Han be-Orduy-i Sultan-ı zaman ve cenk vaqi’a – Fevt-ı Azamat Geray bin Selim Geray Han ve a’zimet-i Hac Han-ı mezkür der sene-i 1102 – Abdülveli efendi – 197
A’ver-ı Saadet Geray Han – A’zl-i Devlet Geray Qalğay ve inhilâl-i mansıb-ı o be-Cihan Geray Sultan – 200
Teveccüh-ü Han bi-taraf-ı Orduy-i Hümayun – 201
1113 A’zl-i Saadet Geray Han ve ba’zı ez ahval-ı o – 202
Safa Geray Han – 203
1104 A’zl-i Safa Geray Han ve Han-ı Hacı Selim Geray Han def’a-i salise – Şahin Geray ve ba’zı eş’ar-ı o – 204

Vusul-u Han-ı alişan bi-Asitan-i ‘ali-mekân – Vefat-ı Toqtamış Geray – Abdülhalim Ebulbatın – 209
Rücu’-ü Han-ı alişan bi-Baqçesaray – Huruc-u Han bi-sefer – 210
Muhasara-ı bican (bihan) oğlı vezerin oğlı şehr-i Belğrad-ra – 28 Şevval 1105 Huruc-u Han dubara-i ez Qırım – 211
Esir-ı şüden Ibrahim Yazıçı – Vürud-ü hurak ez-Sultan Adil asar-i ez-beray-i asker-i Tatar – 212
Ğurra-ı Muharrem 1106 – 213
Vusul-u Han bi-Orduy-i Hümayun ve mülâqat veyâ bi-sadıra’zam – Teveccüh-ü be-hisar-ı Varadin – 214
Müraca’at ez hisar-ı Varadin – Nahoş-u Han-i alişan – 215
Vefat-ı Abdülâziz efendi ve şemme-i ez ahval-ı o – 216
Eş’ar-ı Abdülâziz efendi – 217
Istirahat-ı Han-ı Qırım der havali-i Aqkerman – Vürud-ü Han-ı alişan be-Baqçesaray – 221
Vuqu’-u muharebe der-meyân-i Şehbaz Geray ve Hatman-ı Leh – Feth-i qasaba-i Ilbav – 222
Hücum-ü ehl-i Leh bi-tüccaran-ı Islâm ve ğaret-i işan – İğare-i panı palanqa-i Yanıq ve Qızıl Bıñarı-ra ve esir-şüden-i Derviş Hüseyin – 219
Halâs-i Derviş Hüseyin – 220
Müraca’at-ı Şehbaz Geray bi-zafer – Eltaf-ı Sultan Mustafa Han bi-Han-ı alişan – 223
Haber-ı şikesten Çasar-ı Masqva ahd-ı hod-ra – Giriften ehl-i Venedik cezire-i Saqız-ra – 224
In’amat-ı Sultan bi-Han-ı alişan ve davet-i o bi-Orduy-i Hümayun – 225
Muhalefet-i a’yân-ı Qırım bi-irade-i Han vacibü’l-tekrim – Tekrar-yaften name-i Hümayun ve teveccüh-ü Han-ı alişan bi-Orduy-i nusret-nümun – 226
Haber-ı vusul ehl-i Masqva – 227
Ahz-ı Şeremet oğlı palanqa-i Ğazıkerman – Istilâ-yaften Qazaq-ı Botqal be-palanqa-i Nusretkerman – 228
Ğavğay-i halq der-husus-u müraca’at-ı Han-ı alişan – 229
Teveccüh-ü Han bi-Orduy-i Hümayun – 1107 Irsal-i şüden Nuraddin Şahin Geray bi-imdad-ı qal’â-i Azaq – Şeca’at-ı Seyyidhasan – 230
Haber-ı vusul-ı Han-ı alişan – Tedarik-i Tatar – Teşrif-i Han-ı alişan Baqçesaray-ra ve nahoş-ı ancenab – Meşveret-i Tatar beray-i hareket bisuy-i Barabaş – 231
Nifaq-ı der-meyân-ı Devlet Geray ve Ğazı Geray – Avdet-ı Tatar – 232

Irsal-i a'riza-i bi-dergâh-i Hümayn – Vürud-ü mektüb-ü sadıra'zamı – 233
Ta'yin-i Mesud efendi beray-i sefaret-i Iran – Cesaret-i Mesud efendi der dergâh-i Şah-ı Iran ve niyyet-i o bi-qatl-i elçi-i Masqva – Müraca'at-ı Mesud efendi – 234
1107 Şevval teveccüh-ü Han-ı alişan bi-Ferahkerman – Irsal-i şüden Şahin Geray bi-imdad-i qal'â-i Azaq – Nifaq-ı der-meyân buğat-ı Qırım – 235
Irsal-i hurak ez-beray ehali-i Azaq – name-i Hümayun bi-Han-ı alişan – 236
Haber-ı na-mülâyim qasd-ı hücum-ü Şeremet oğlı ve digeran bi-enderun-ı Qıırm – Zafer-i Şehbaz Geray bi-sefain-i Qazaq 1107 Zülhicce teveccüh-ü Şehbaz Geray bi-Orduy-i Hümayun – Irsal-i Han-ı çehar-hezar nefer-i merd bi-imdad-ı Azaq – 237
Muharebe-i cüz'iyye (ciz'yye-i) der rah bi-ihmalân nemek – Sarı Ğazı – 1108 Muharrem 8 ahz-ı ehli-i Rus qal'â-i Azaq – Bi-hamiyet-i Tatar – 238
Hücum-ü Şeremet oğlı be-Cankerman – Ihraq-i sefain-i duşman – Haber-i ihraq-ı duşman-ı sefain hod-ra – 239
Haber-i residen-i serasker Yusuf Paşa bi-asker-i Rum Ili ve Buçaq – Düzdan-i Qazaq – 1108 Safer 24 sulh – Ruhsat-ı avdet be-leşker-i Tatar – Teveccüh-ü Han be-Baqçesaray – 241
Cümadiü'l-evvel 1108 avdet-ı Şehbaz Geray be-Baqçesaray – 243
Davet-i gerde-şüden Şehbaz Geray bi-Orduy-i Hümayun ve tedarik-i halq be-muharebe – ehl-i Qalmuq 244
A'riza-i qabile-i Canboylıq – Teveccüh-ü Devlet Geray Sultan bi-istihlâs-ı qabile-i Canboylıq – Muharebe-i a'zime bi-Qalmuq – 245
Şevval 1108 zafer-ı Tatar – Irsal-i sefir bi-Han-ı alişan – Vürud-u Han bi-sahray-i Ferahkerman ve vusul-u üseray-i Qalmuq ban (bi-Han) alişan 246
Emr ve ferman-ı Hümayun bi-tedarik-i qoşun ez beray ahz-ı azu (ezü, Özü?) – Hücum-ü Selman Mırza bi-palanqa-i ehl-i Masqva 247
Şeca'at-ı Selman Mırza – 248
1109 Muharrem vusul-u Yusuf Paşa bi-asker-i Hanı – Murtaza Paşa – Uzunqul oğlı – Ahz-ı hisar-ı Ğazıkerman ve esir-gerden dü-re'is-i ez aqrabay-i Şeremet oğlı – 249
Isyân-i dü-a'bd küfr-ü nihad – Feth-i palanqa-i Şahkerman – Zuhur-u veba-i a'zim der qara-i Qırım – Tedarik-i feth-ı Nusretkerman – Hücum-

ü Tatar be-Baru (bi-Orduy) ve divar-ı qal'â-i Nusretkerman ve mağlüb-şüden işan – 250
Müraca'at-ı Tatar – Şeca'at-ı Şehbaz Geray Sultan der-piş nehr-i Senete (sünnete?) – 251
Hatarnak-ı Şehbaz Geray ve asker-i Islâm – Qavl-i Mesud efendi – 252
Vusul-u Şehbaz Geray bi-Qırım – 253
Rebiü'l-evvel 1109 teveccüh-ü Han-ı alişan bi-Asitan-i Hümayun – Teveccüh-ü Şehbaz Geray bi-sefer-i Barabaş – Vusul-u Han bi-Edirne – Meşveret-i sulh – I'nayât-i Sultan-ı zaman bi-Devlet Geray – 254
Şehbaz Geray der Uqrayna – Name-i Hümayun bi-Devlet Geray – Müteveccih-şüden Qalğay Sultan bi-muhafaza-i Ferahkerman – 255
Isyân-i bende-i Devlet Geray – Muslüman geşten yeñi ez ümeray-i duşman 256
Safer 1110 tedarik-i Tatar – Vusul-u haber-i sulh bi-Nemçe – Taleb-i tecdid-i qıtal – Vürud-ü mekâtib-i Hanı der-husus-i sulh 257
Reften-i Şehbaz Geray Sultan bi-canib-i Çerakise – Serasker-şüden Qaplan Geray – İğare-i Leh – Ihtiyâr-i a'zl-i Hacı Selim Geray Han ve hükumet-ü Devlet Geray Han 258
Ramazan 1110 – Bed-girdar-ı Devlet Geray Han – Qalğay-şüden Şehbaz Geray – Abdullah efendi – 259
Keyfiyet-i sulh der Qarlutçe – Rami efendi – 260
Tereddüd-ü halq der-husus-u sulh – Vürud-u sefir ez canib-i Masqva ve tahqir-i o – Vürud-u Han-ı Qırım be-Baqçesaray fi Muharrem sene-i 1111 – Oktimur ve evza'-i na-merziye-i o – 261
Güriz-i Oktimur ve hall-ı mansıb-ı o bi-Alb Geray Mırza – Tatar Buçaq – 262
Isti'fay-i Meñli Geray Sultan ez mansıb-ı seraskeri – A'ciz-i Qaplan Geray serasker – 263
Gec-reftarı tayfa-i Noğay – Maqtul-şüden-ı Qalğay – 264
Qalğay-şüden Saadet Geray – Zann-ı halq – Naql-i na'ş-ı Qalğay be-Bağçesaray – Serasker-i Ğazı Geray – Vürud-ü qasıd ve ricay-i sulh ez taraf-ı Tatar Noğay – 265
A'cz-i leşker-i Tatar – Vuqu'-u sulh – Taleb-i Ğazı Geray diyet dem-ı Şehbaz Sultan – 266
Irsal-i şüden in'am-ı Haqani bi-qapuçı başı ağa bi-Han-ı Qırım ve fevt-ı resul 267
Ahz-ı Ğazı Geray re'is qatlan Şehbaz Geray-ra – Rüsvay-i Ğazı bi-sebeb-i töhmet-i nahaqq – 268

Muharrem 1112 – Teveccüh-ü tanzim umur-u Çerakise bi-Qaplan Geray 269
Isyân-i Ğazı Geray – Bed-girdar-ı Alb Geray Mırza – Teveccüh-ü qasıdan bi-dergâh-i valâ ve ma'iyyet-i Selâmet Geray – 270
A'riza-i Tatar Noğay bi-Sultan-ı zaman ve ye's-ı hırman işan – Inqıyâd-i Ğazı Geray zahira – 271
Huruc-u Han-ı Qırım bi-asker-i bi-taraf-ı Ferhakerman – Casusan – Iğvay-i Ğazı Geray ve rüsvay-i o – 272
Aram-ı ehl-i Qırım – 1112 – Inhizam-ı Tatar – 273
Inhizam-ı Qalmuq – 274
Bi-hürmet-i Devlet Geray bi-pederiş – 275
Dilgir-i Qaplan Geray – Vefat-ı Orektimur Mırza ve ba'zı er etvar-ı (aratavr) o 276
Füru-nişandan fesad der havali-i Buçaq – Iclây-i Ğazı Geray bi-Rodos – Casus-ı Ğazı Geray – 278
Müraca'at-ı Qaplan Geray – 279
Irsal-i Qabileli-zade bek bi-der-i Devlet – Fırar-ı Qaplan Geray bi-Hacı Merdanali ağa bi-der-i Devlet – 280
Sudur-u ferman bi-iclây-i Qaplan Geray bi-Hacı Ali – Cabdarcab ibn Ayüke hakim-i Qalmuq – 282
Ta'yin-i şüden qazıyân nev der-meyân-ı ba'zı qabail-i Noğay-i Aqkerman – 283
Şikâyet-i Han-ı Qırım bi-der-i Devlet ez taraf-ı Yusuf Paşa – Irsal-i şüden yek qapuçı başı bi-savb-ı Qırım – 284
Huruc-u Meñli Geray Sultan ez Qırım bi-a'zm-ı ziyâret-i validiş – 285
Bed-girdar-ı Devlet Geray Han – Vusul-u sefir ez taraf-ı Qazağ-ı Barabaş ve tedarik-i da'va bi-Masqvayân – 286
Irsal-i nüqud beray-i inşad-ı qal'â – 287
1114 Han-ı Hacı Selim Geray def'a-i rab'ia – 289
Berhi ez ahval-ı Devlet Geray ve ba'zı müte'alliqaneş – 290
Istiqbal-ı ehali-i Qırım Hacı Selim Han-ra ve istiqlâl-i o – 291
Ebussuud efendi – 292
Irsal-i şüden Qalğay-i beray irca'-i Devlet Geray – 1115 Muharrem – Bebe Suleyman – Inşad-ı qal'â-i cedid ve ziyâfet-i leşkeriyân – 293
Isti'fay-i Devlet Geray Han ve teveccüh-ü o bi-savb-ı pederiş Cümadiü'l-ahır – 294
Qalğay-i selef – Nuraddin-ı sabıq – Iclây-i Devlet Geray be-Rodos – 295
Şeyh Abdurrahman – 296

Muharrem 1116 Mülâqat-i Han-ı Qırım bi-Qapudan Paşa der qal'â-i cedid – Bahadır ağa – 298
Halil ağa – Vefat-ı Han-ı Qırım Şa'ban 1116 – 299
Esami-i evlâd-ı Han – Qarabaş-ı va'iz – 300
Menaqib-ı Han-ı merhum – 301
Meşveret-i Tatar ve ittifaq-ı işan der intihab-ı Han-ı cedid – 302
Han-ı Ğazı Geray der sene-i 1116 – Qalğay-i şüden Qaplan Geray (?) – Nuraddin-ı şüden Meñli Geray Sultan – Zuhur-u veba – 304
Vuqu'-u bağı der-meyân-i Noğay-i Buçaq bi-ianet Yusuf Paşa – A'zl-i Yusuf Paşa – 305
Sene-i 1118 – 306
Veli Paşa – İhmal-i Qaplan Geray – Cantimur Mırza – 307
Tedbir-i şerir der-zıd-ı (derazd-ı) Ğazı Geray Han – Reften-ı Qaplan Geray be-Aqmescid – Vefat-ı Bahadır ağa – 308
Velâdet-i Toqtamış Geray ibn Meñli Geray Sultan – Han-ı Qaplan Geray ve Qalğay-i şüden Meñli Geray Sultan – Merdanali ağay-i vekil – 309
Vefat-ı Han-ı sabıq ve şemme-i ahlâq-i o – Sefer-i bisuy-i memleket-i Çerakise – Mırza-i Cantimur – 310
Naql-i Devlet Geray Han ez Rodos be-cezire-i Saqız – Sefer-i bi-suy-i Çerakise-i Qabartay bar-diger – 311
Vuqu'-u qıtal ve inhizam-ı Tatar – Han-ı Devlet Geray def'a-i saniye ve a'zl-i Qaplan Geray Han – 313
Bed-girdar-ı Devlet Geray Han der-husus-u Han-ı sabıq ve aqrabayiş – 314
A'zl-i Devlet Geray ve Han-ı Qaplan Geray – 315
Vefat-ı Devlet Geray Han – 316
Qal'â-i Hatun – İstanislâh (Istan-i Islâh) – Teveccüh-ü livay-i Ahmedi bi-suy-i Mevre (Müre) – Isyân-i Baht Geray – 317
Bi-vaqt-ı sefer-ı Han bi-suy-i vilâyet-i Nemçe – A'zl-i Qaplan Geray Han ve Han-ı Qara Devlet Geray – 318
Isyân-i qavm ve intihab-ı Saadet Geray Han – 319
A'zl ve vefat-ı Qara Devlet Geray Han ve zikr-i nesebiş – Tebdil-i menasıb – Vefat-ı Muradşah ağa – 320
Müraca'at-ı Han bi-Vatan – Isyân-i ba'zı ez ekâbir – 321
Ictima'-i buğat-ı Qırım ve tahrir-i risale-i cesaret-hısale bi-Han-ı hod – 322
Isyân-i Safa Geray ve güriz-i Han – Firistaden buğat-ı Qırım ilçiyân-ra bi-der-i Devlet-meab – 323

A’zl-i Han-ı mezkür ve vefatiş – Ağaz-ı hal-ı Meñli Geray Han-ı sani ve vuqu’-u ba’zı havadisat-ı na-mülâyim – 324
Tansıb-i ekâbire bi-hidemat-i muhtelife – 326
Isyân-i ba’zı umera – 327
Vuqu’-u fitne – 328
Fetavı-i ulema der haqq-ı buğat – 330
Iclây-i Abdussamed efendi – Tecdid-i münasib – 331
Iclây-i Qalğay ve a’tay-i mansıb bi-Adil Geray – Cezay-i Kemal ağa – Vürud-ü sekban aqçası beray-i Han – Qalğay-i şüden Selâmet Geray – 332
Isyân-i Adil Geray – Isti’fay-i o – Bed-girdar-ı Baht Geray Sultan – 333
Davet-gerde-i şüden Han-ı a’zimü’ş-şan bi-der-i Devlet-i celâdet-bünyân – Ameden-i haber-ı qatl-ı Baht Geray – Hurus Mırza – 334
Müraca’at-ı Han bi-savb-ı Qırım – 335
Hidemat-ı Han – Han-ı Qaplan Geray def’a-i salise – Tecdid-i menasıb – 336
Huruc-u Han-ı sabıq ez Qırım – A’cz ve istirham-ı Han-ı mezkür – 337
Vefat-ı Abdussamed efendi – Babu’l-ebvab-ı Derbend – 338
Hıdmet-ı meşküre-i Aytimur – Vefat-ı Hacıali ağa – Vusul-u teşrifat ez der-i Devlet-i Aliyye beran-ı taqsim der-meyân-ı umeray-i Tağıstan – Haber-i residen-ı Minih bi-asker-i Rus be-Qañlıçaq – 339
Suret-ı qaime-i yeñi ez meşayih-i Qırım – 340
Hücum-ü Masqvayân be-Qırım der-sene-i 1149 – Şehadet-i Abdullah efendi – 341
Ihrab-ı duşman-ı Baqçesaray-ra – Zuhur-u veba ve müraca’at-ı duşman – A’zl-i Qaplan Geray ve Han-ı Feth Geray 1149 – Vefat-ı Qaplan Geray – 342
Sebeb-i tesmiye-i Qaplan Geray Han ban ism – Ba’zı ahval-ı Feth Geray Han – 343
Han-ı Meñli Geray-i mükerrer-ra – 344
** Temmu’l-fihris

Muqaddeme-i haqiranede zikr olunduğı üzre nusha-i asliyye-i tarih-ı behiyyeniñ tahmiyân sülüs-ü evveli mutazammın-ı fihrist güne-i bi-tertib olduğından faqir tamamı ceride-i fahireye yuqarıda münderic olunan fihrist-i tammı-i tasnif idüb havaşı kitabı tasni’ eyledi
Ve mene et-tevfiq

Kitab-ı matbu'nıñ ğaltatı bu safahatda tashih ve ıslâh olundı

Sehevat – masahha	Işaret Sutur	Işaret safahat	Sehevat – masahha	Işaret Sutur	Işaret safahat
Qıyat * ba'zı * – nusha	12	17	ed-dünyâ – ve'd-dünyâ	11	3
Qıyân Ergeteqon * ba'zı nushada * – Ergeneqon	13	–	Muhammed Han – Mahmud Han	13	–
çesme – çeşme	16	–	Tuq – Tuqa	22	–
Qulas – Tulas	6	19	qıcu – qapuçu	4	4
mensk – meşk	8	–	müstem'ini – müstemi'ini	8	–
ebledi – eyledi	17	20	leşker – lenger	15	–
ve ğazne – ve ğazne (?)	23	_	dahi – dahi	1	6
ve dast – ve dest	1	21	Güna-gün – gün-güna ile	10	–
nesliqden – neslinden	11		esğar – esfer	21	7
ve şem'a lem'a-i – ve şem'a-i lem'a	18		nağr – nefer	21	9
yekruy – bekruy	2	23	ma'mür – mağmur	6	10
cilvger – cilveger	13	–	kâsbe-i – kâse-i	11	_
vefiret – vefret	8	–			
taşi – naşi	14	25	neşe-i – teşme-i	–	
metin – habl metin	5	32	Muhammeddidan – Muhammeddan	9	11
dilpendiri – dilpeziri	16	37	bihad – necd	14	–
sene-i mie – sitte mie	9	40	esfer – ahifer	8	13
qırqdan – muqtezası qırqdan	7	42	mezbunıñ – mezburıñ	11	–
tarihında toqsan – tarihında yedi yüz qırq dört hududına degin Uluğ Yurt tahtında toqsan	1	44	havlinde – duhulinde	2	15
			perverine – naz-perverine	17	–
idigi – eyledigi	3	112	Iblis pür teblis (?) Iblis pür (?)	23	47

ıncınüv – ıncınür	12	116			
qıralı – qara’yı	9	124	dest – esb	9	48
deva etnekellü – devatenkellü	10	126	ve serlevha-i süvaran – ve serlevha-i nusha-i süvaran	22	50
ser-nigüne – ser-nigün	17	127			
lekne – lâkin	19	132		10	52
bulnalar – bulunanlar	7	134	hirfet – harfest	19	–
			biziri – binaziri	21	–
Qırıma-i – qariha-i	19	135	muqadınça – müfadınça	7	60
hükuhet – hükumet	20		ascaynu – ascaytu	11	61
yâqını – ta’yini	5	139	Edirne – Edne	19	64
alüde – alüd	16	140	dursine – devrine (?)	7	69
			beyân – meyân		
Qantimur	23			3–4	72
ma’iyyetiyle – ma’iyyetiyyle			emr olmayân – umera ve a’yân	14	75
хотя слово Qantimur в подлиннике не находится , но я почел нужным прибавить его в нашем издании для того, чтобы смысл сделался понятнее для читателя.			zebane-i – taziyâne-i	18	76
			ismihüma – ismiha	20	79
			binayid – bina-i yi’d	6	78
			u’quf – u’quq	22	90
			keşde-i – keşide-i	2	91
			üze – üzre	16	94
			dazindan – vazından	19	100
zuhr – mazhar			tertib – tertayib		
	4	141		2	102
			Mahmu-Abad – Mahmud-Abad		
hizamına – nizamına	15	142		3	104
			ve sınıfin – sınfın		
min hümazat – min hümazati	12	143		4	16
			feriqide – feriqinde		
olduqdan soñra – olunduqdan soñra	8	209		1	145
			emsaval – emval	14	247

etba’nd – etba’ndan	9	213	vaqıf – vefq	6	152
palanqasıtdan – palanqasından	5	222	bilür – bilürin	22	159
ichad – icqad echad	3	228	te’sir – teksir	4	162
sürad – sevad	1	231	ed-vezir – vezir	15	163
Qurman – ferman	6	234	rasın – ras	7	166
ileyh – ileyhe ilbas	8	–	qılmaq – qılınmaq	6	184
kâzbeden – kâzbeden ğayrı	19	–	biğva – binü ıslâh – ıstilâh	–	–
san’at – izhar-ı san’at	14	235	cerime-i – ceriha-i	30	–
şekte – şikeste	5	236	naql ider – naql	5	181
depü – deyü	18	237	iderler	14	183
geday – kederi	14	238	nümayân – nümayân	17	186
Oltur – olunur		239	naqız – nafiz	3	188
Aqkerman – Aqkerman ve Cankerman	17	_	nefdine – naqdine mestabe – müstetabe	21	
nehrik – tahrik	8	240		6	190
güşade – güşadeki	20	241	ihtiyârı itmekle – ihtiyârı i’ta itmekle	18	193
qaşat – neşat	18	242	zanır – zafer	15	194
‘afiyetde – ‘afiyetinde	16	243	muhaqaza – muhafaza	21	197
saf – san	11	244	hızmetqar – hızmetkâr	17	198
nehr – kenar-i nehr	6	246	itdikteden – itdiginden	21	203
çarudem – cazudem	17		işrab – işrab-ı şarab	13	204
bala-pus – bala-püş	22		tenqic – tenqih	14	
elqab – it’ab	10	249	ahır – ahıra	9	208
muhtezir – muhteriz	22	305	bes – beş	5	250
şuğl – süql	5	307	ve Osmaniyânıñ – ve cünud-u Osmaniyânıñ		

sıdq – sadef	–			10	
nev-pahfe – nev-puhte	1	309	qırqıt – fırqat	11	203
qazıkeri – qazıaskeri	17	–	bu faqir – bı faqire	8	255
Sultan – Sultanı	21	315	meşaqqat – meşaqqat-ı sefer	3	257
azrusı – arzusı	23	318	kenar – küffar	3	262
sebl – sebk	6	324	bene – yine	9	263
arare-i – idare-i	4	325	tar – tarik	8	265
hızmeti – hızmetni	7	327	mechür – mechüd	11	277
taraf – tarq	12	328	keyffiyet – keyfiyyet	19	278
ve bu – deyü	15		nefsaniyyene – nesfaniyyete	6	279
halq – halef	18		vesifelik – vesiğanıñ	15	281
asl – usul	7	329	imdad – midad	20	292
melâmet – melâlet	15	332	nabeşeninde – nabeşenide	8	300
vezarı – vüzeray	9	334	demdesiyle – demdemesiyle	11	–
sahib – hubahib	11	335	istima’ – istimta’	18	–
Rebiü’l-ahrılâr – Rebiü’l-ahrıdır	14	336	ver reftar – ve reftar	–	301
ve yâla-keş – ve bala-keş	12	338	velenleriñ – olanlarıñ	15	303
İstanislây – İstanislâvı	20	339	bilâ isti’sam – bilâ isti’sam ve istınsar	18	–
mükâqat – mükâfat	19	342	müste’arın – müste’arın	2	–
			üstüvan – vuquf – vuquf tam		–

Hayn-ı kitabet veyâ tab’-ı nusha-i asliyyede sudur ve vuqu’ bulan ğaltan bu maqamda bi-qadru’l-ves’ ve’l-iqtiza ıslâh olunub haric daire tashih qalınlar hamel-i merhamet ve eltaf-ı qaryân a’ziz olundı temmet.

SUMMARY

Seyid-Muhammed Riza
Seven planets in the reports about the Tatar rulers

The book contains the transliteration of the arabographic text of the chronicle by Seyid-Muhammed Riza “Es-sebu's-seyyar fi akhbar-i mulyuk-i tatar” (“Seven planets in the reports about the Tatar rulers”, 1737) from the Kazan edition of 1832 by Mirza Kazembek. This work is one of the brightest examples of the historiographic and narrative traditions of the Crimean Tatars, reflecting the history of the Golden Horde and the Crimean Khanate. For a long time, the chronicle was inaccessible to a wide scientific audience, due to the complexity of the language. Since the XIX century there were unsuccessful attempts to prepare its translation into Russian. This book will serve as the foundation for the comprehensive research work on the text of this written monument.

The book opens with a preface, in which a source-study and composition review of the «Seven Planets» is made. Considerable attention is paid to the thematic blocks of the chronicle.

For orientalists, historians, philologists, teachers and students of universities, a wide range of readers.

Seyid-Muhammed Riza
Tatar padişahları haqqında haberlerinde yedi seyyare

Kitap, 1832 tarihlı Mırza Kazembek tarafından hazırlanılğan neşirinden Seyid-Muhammed Rizanıñ «Es-sebu's-seyyar fi ahbar-i mulük-i tatar» («Tatar padişahları haqqında haberlerinde yedi seyyare», 1737 s.) tevarihınıñ arab hurufatından metniniñ çevirisidir. Bu eser Altın Ordu ve Qırım hanlığınıñ tarihını aks ettirgen, qırımtatarlarınıñ tarihçilik ve beyan ananeleriniñ eñ parlaq nümunelerinden biridir. Uzun müddettir ki, işbu tevarih tiliniñ mürekkepligi sebebinden keniş bir akademik cemiyetleri içün erişilmez edi. XIX asırdan berli, onıñ ruscağa tercime hazırlavında neticesiz cehdler olğandır. İşbu kitap bu yazılı yadikârlıqnıñ metni üzerinde keniş ve tedbirli bir tedqiqat işi içün temel teşkil etecektir.

Kitap, «Yedi seyyare»niñ menba tedqiqatı ve terkibi nazarından ibaret muqaddemeden başlana. Tevarihniñ mevzuat qısımlarına ziyade diqqat etile.

Şarqşınaslar, tarihcılar, filologlar, universitet muallimleri ve studentleri, keniş oquyıcılar dairesi içün.

СОДЕРЖАНИЕ

От редактора (*И.М. Миргалеев*) 3

«Семь планет» Сейида Мухаммеда Ризы:
источник по истории Золотой Орды
и Крымского ханства (*Р.Р. Абдужемилев*) 4

Транслитерация 31

Summary 362

Абдужемилев Рефат Рустем огълы
(авт. предисл., транслитерация, подготовка к изданию)

Сейид-Мухаммед Риза.
Семь планет в известиях о царях татарских

Книга 1: Транслитерация

Научное издание

Оригинал-макет – *Л.М. Зигангареева*
Подписано в печать 25.06.2019 г. Формат 60□84 $^{1}/_{16}$
Усл. печ. л. 22,75 Тираж 200 экз.

Отпечатано с готового оригинал-макета
в ООО «Пермское книжное издательство»
г. Пермь, ул. Героев Хасана, 15–22.
Тел./факс: (342) 241-40-04. E-mail: pki15@list.ru

Сайт
Института истории
Академии наук РТ
Татаровед.рф

ЦИЗОТХ ИИ АН РТ и его издания:
http://татаровед.рф/departments/6/
http://goldhorde.ru/RU/izdanie-centra/